

Міністерство освіти і науки України
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (Україна)
Національна школа публічного адміністрування (Канада)
Варненський вільний університет Чорноризця Храбра (Болгарія)
Гентський університет (Бельгія)
Балтійська міжнародна академія (Латвія)
Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)
Покров Чехінвест s.r.o. (Чеська Республіка)
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна)
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (Україна)
Київський національний університет будівництва та архітектури (Україна)
Державний торговельно-економічний Університет (Україна)
Сумський державний університет (Україна)
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського (Україна)
Ужгородський національний університет (Україна)
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної
академії наук України» (Україна)
Державна установа «Інститут демографії та проблем якості життя
Національної академії наук України» (Україна)
Українська асоціація з розвитку менеджменту та бізнес-освіти (Україна)
Полтавське територіальне відділення Всеукраїнської професійної громадської
організації «Спілка аудиторів України» (Україна)
Торгово-промислова палата України (Україна)

ЗБІРНИК

III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ»

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

05 червня 2025 року

ПОЛТАВА

Ministry of Education and Science of Ukraine
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
Educational and Research Institute of Finance, Economy, Management and Law
(Ukraine)
National School of Public Administration (Canada)
Varna Free University «Chernorizets Hrabar» (Bulgaria)
Ghent University (Belgium)
Baltic International Academy (Latvia)
The International Research Education & Training Center (Estonia)
Pokrov Czechinvest s.r.o. (Czech Republic)
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
(Ukraine)
V. N. Karazin Kharkiv National University (Ukraine)
Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine)
State University Of Trade And Economics
Sumy State University (Ukraine)
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Bobersky (Ukraine)
Uzhhorod National University (Ukraine)
Public Institution «Institute for Economics and Forecasting of the National Academy
of Sciences of Ukraine» (Ukraine)
Public Institution «Institute for Demography and Quality of Life of the National
Academy of Sciences of Ukraine» (Ukraine)
Ukrainian Association for Management Development and Business Education
(Ukraine)
Poltava Territorial Branch of the All-Ukrainian Professional NGO «Union of Auditors
of Ukraine» (Ukraine)
Ukrainian Chamber of Commerce and Industry (Ukraine)

COLLECTION

III International Scientific and Practical Internet Conference

«SUSTAINABLE DEVELOPMENT: CHALLENGES AND THREATS IN CONDITIONS OF MODERN REALITIES»

June 05, 2025

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Poltava

УДК 330.34-021.87”363”:342.77
С 76

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Національного університету імені Юрія Кондратюка заборонено

Редакційна колегія:

Онищенко С.В., д.е.н., професор;
Крекотень І.М., к.е.н., доцент;
Глебова А.О., к.е.н., доцент;
Глушко А.Д., к.е.н., доцент;
Гришко В.В., д.е.н., професор;
Карпенко Є.А., к.е.н., доцент;
Кульчій І.О., канд. держ. упр, доцент;
Птащенко Л.О., д.е.н., професор;
Свистун Л.А., к.е.н., доцент;
Чижевська М.Б., к.е.н., доцент;
Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор.

Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій : матеріали
С 76 ІІІ Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 05 червня 2025 р. – Полтава :
Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. – 387 с.

У збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції розглянуто теоретичні, методологічні й практичні аспекти, виклики та загрози розвитку суб’єктів господарювання та держави в умовах сучасних реалій.

Досліджено теоретичні та практичні аспекти співпраці влади, менеджменту підприємства та громадських інституцій у контексті цілей сталого розвитку. Визначено проблеми та перспективи стабілізації фінансової системи як умова євроінтеграції України. Висвітлено сучасний стан та перспективи розвитку міжнародної економічної діяльності України. Досліджено особливості бухгалтерського обліку, аудиту, контролю й оподаткування суб’єктів господарювання в умовах сучасних реалій, а також окреслено перспективи соціально-економічного розвитку країни в контексті євроінтеграції.

Збірник розраховано на фахівців із фінансів, економіки та менеджменту, працівників органів державної влади й місцевого самоврядування, науковців, викладачів, аспірантів і студентів.

УДК 330.34-021.87”363”:342.77
С 76

*Матеріали друкуються мовою оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори*

© Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ISBN 978-966-616-186-7

З М І С Т

СЕКЦІЯ 1

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Гришко В.В., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ 30

Бондар-Підгурська О.В., д.е.н., професор

Полтавський університет економіки і торгівлі (м. Полтава, Україна)

Юдічева О.П., к.т.н., доцент

Київський національний університет будівництва і архітектури (м. Київ, Україна)

**ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ** 32

Гуменюк В.В., д.е.н., професор

Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

**ЦІННОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНІВ** 33

Кулик В.А., д.е.н., професор; Передерій Ю.Ю.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

**МІСЦЕВА ВЛАДА ЯК МОДЕРАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СПІВПРАЦЯ З
ГРОМАДСЬКИМ СЕКТОРОМ ТА БІЗНЕСОМ** 35

Кулик В.А., д.е.н., професор; Беза Л.Є.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ** 36

Паска М.З., д.вет.н., професор

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

(м. Львів, Україна)

**РОЗВИТОК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АДАПТАЦІЯ
ТА ІННОВАЦІЇ** 37

Kovalchuk A.V.; Gryshko V.V., PhD in Economics, Associate Professor

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

**PARTNERSHIP OF THE STATE, BUSINESS AND THE PUBLIC IN ACHIEVING
SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS** 38

Isabella Furlinger-Müller, Leitung International Office Study Services

Fachhochschule Wiener Neustadt GmbH (Austria)

Kudinova Alina, PhD in Economics, Associate Professor; Vashchenko Nataliia

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

**EMPLOYER ASSESSMENT OF WORK-RELATED COMPETENCIES AND
FEATURES OF AGE ADAPTATION FOR THE WORKPLACE** 39

Басараб Є.С.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**РОЛЬ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З БІЗНЕС-
СЕРЕДОВИЩЕМ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

40

Биба В.В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

Пінчук Н.М., к.т.н., доцент

Політехнічний університет ді Барі (м. Барі, Італія)

**ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ – СПІЛЬНІ РІШЕННЯ: ЯК СИНЕРГІЯ БІЗНЕСУ,
ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ**

42

Биба В.В., к.т.н., доцент; Левчук А.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА
ПІДПРИЄМСТВІ**

43

Билим Д.І.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОГО РИНКУ:
ДОСЯГНЕННЯ ТА БАР'ЄРИ**

45

Бідоленко Д.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ
ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ**

46

Бондаренко С.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**МОДЕЛЬ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ В АГРОСФЕРІ: МОЖЛИВОСТІ
СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВУ КООПЕРАЦІЮ**

48

Васєв П.Д., Нетяга В.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**УПРАВЛІННЯ ІМІДЖЕМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

50

Васильченко М.І., к.е.н., доцент; Жарікова А.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ
ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАКТИК НА ПІДПРИЄМСТВІ**

52

Васильченко М.І., к.е.н., доцент; Кравченко О.М., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: УПРАВЛІНСЬКІ ОРІЄНТИРИ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ**

54

Воробйова А.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

56

Гайдаш О.С., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**КАДРОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА:
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ**

57

Гаркавенко В.Ю.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**СПІВПРАЦЯ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ПІДПРИЄМЦЯМИ ЧЕРЕЗ ДІЯ.БІЗНЕС:
ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ**

59

Губа Л.М., к.т.н., доцент; Барабаш В.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ
ЯК СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

61

Іванов Ю.В., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

Кулібаба В.В., аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі (м. Полтава, Україна)

**ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ ПРОЦЕСІВ
АВТОМАТИЗАЦІЇ**

62

Іванов Ю.В., к.е.н., доцент; Вергал К.Ю., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

Ашурков К.П., комерційний директор

ТОВ «Ангробудсервіс» (м. Полтава, Україна)

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ

64

Кандзюба І.В., асистент кафедри менеджменту і логістики

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**МОДЕЛЬ ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ СТАЛОГО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО
ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ НА ТЛІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

66

Кудінов О.М., старший викладач; Ємець Ю.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: РОЛЬ ДЕРЖАВИ ТА
ГРОМАДСЬКОСТІ**

69

Кондратьєва Г.В., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ВИКЛИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	70
Кудінов О.М., старший викладач; Жиляєва Г.О., Траченко К.Л. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ І ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	72
Кудінов О.М., старший викладач; Шурдук Д.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ СФЕРИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ	74
Кудінов О.М., старший викладач; Кобиляцька А.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	76
Кучка Д.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	77
Кулик П.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ	78
Ладно Д.С., Різник В.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
МІСЦЕ ТА РОЛЬ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	79
Леонов В.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	81
Логвиненко А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЕКСПОРТ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ РИНКІВ ЗБУТУ	82

Мізь І.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) УПРАВЛІННЯ АДАПТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН	83
Москаленко С.М., Мирошніченко Б.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	85
Мелешко А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СПІВПРАЦЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА БІЗНЕСУ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ	86
Нагай Д.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЛОГІСТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	88
Олійник В.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МЕНЕДЖМЕНТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ	90
Олійник К.К. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	91
Папка В.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ КЛІЄНТСЬКОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	92
Петлюх В.В. Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ	93
Перчина А.О., Яворська С.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ПІДТРИМЦІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	95

Пітель О.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ	97
Полтавець Р.О., Давидюк Є.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗАСТОСУВАННЯ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ	99
Пономаренко Є.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
Е-УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	100
Пономаренко Ю.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	102
Плахотник О.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТАЛІЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ	103
Сенич А.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (КСВ)	104
Серякова А.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ МІЖ ДЕРЖАВОЮ, БІЗНЕСОМ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ІНТЕРЕСАМИ	105
Солових Є.М., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» (Україна)	
ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІНІМІЗАЦІЇ РЕПУТАЦІЙНИХ РИЗИКІВ	106
Сохань Т.Д. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ	107

Ткач К.Ю.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

109

Фогел К.К.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

111

Черевань К.В., Нікітенко О.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
ОФІСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА**

113

**СЕКЦІЯ 2
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**(в рамках освітнього модуля Проєкту Жан Моне Ерасмус+ «Забезпечення екологічної,
економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України»
(Project 101127395 – EEEISEUEU))**

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Онищенко С.В., д.е.н., професор, директор ННІФЕУП

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДОБРОБУТУ ЯК ОРІЄНТИР ТРАНСФОРМАЦІЇ
ПОЛІТИКИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ**

115

Варналій З.С., д.е.н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКОЛОГІЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА
ЗАГРОЗ**

117

Єгоричева С. Б., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

**БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ЯК СУЧАСНА ВИМОГА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО
СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

119

Наміг Агагейдар Огли Ісазаде, доктор філософії, асоційований професор засновник,
член правління

Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія)

Птащенко Л.О., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
(м. Полтава, Україна)

КІБЕРБЕЗПЕКА У ФІНАНСОВОМУ УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ

121

Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor; Tertychnyi S. <i>National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)</i> Kravchenko O., PhD in Economics, Associate Professor <i>Sumy State University (Sumy, Ukraine)</i> SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW	123
Krasnikova N., Ph.D. in Economics, department head <i>Pokrov Czechinvest s.r.o. (Czech Republic)</i> Karpenko Y., Ph.D. in Economics, Associate Professor; Voronkova K. <i>National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)</i> CHALLENGES TO UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE	124
Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor <i>National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)</i> STABILISATION OF THE FINANCIAL SYSTEM AS A CONDITION FOR UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION	126
Koba O., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor <i>National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)</i> DIGITALIZATION OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION	127
Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor; Khramtsov A.S. <i>National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)</i> WAYS TO STABILISE THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION	129
Іванюта П.В., д.держ.упр., доцент; Стахов В.В. <i>Вінницький кооперативний інститут (м. Вінниця, Україна)</i> КЛАСТЕРИ ЯК КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ	130
Вовченко О.С., к.е.н., доцент; Шурдук Д.А. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЇЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	132
Глушко А.Д., к.е.н., доцент; Литвин А.В. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)</i> ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ	134
Маслій О.А., к.е.н., доцент; Ярмак В.Т. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)</i> ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	136

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент; Жукова А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	138
Крекотень І.М., к.е.н., доцент; Раєвська М.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	140
Дмитренко А.В., д.е.н., доцент; Лоза А.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	142
Вовченко О.С., к.е.н., доцент; Кирпичникова М.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЛЬ FİNTECH У РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	144
Глушко А.Д., к.е.н., доцент; Лебедєва К.Р., Ковальова С.Д. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	146
Маслій О.А., к.е.н., доцент; Оленич В.П. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПОКАЗНИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	148
Дмитренко А.В., д.е.н., доцент; Перцевий Я.Д. Національний університет «Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	150
Свистун Л.А., к.е.н., доцент; Бура О.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ	152
Скриль В.В., к.е.н., доцент Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», (м. Полтава, Україна)	
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕР МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ	154

Фурманчук О.С., к.е.н., доцент; Луценко А.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: СУТНІСТЬ,
ВИЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ**

156

Худолій Ю.С., к.е.н., доцент; Туз В.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ПРАВОМ ЄС**

158

Шейко О.М., аудитор, керівник

*Полтавське територіальне відділення всеукраїнської професійної громадської
організації «Спілка аудиторів України» (м. Полтава, Україна)*

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент; Міхатіло Д.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ
ПІДПРИЄМСТВА**

160

Дмитренко А.В., д.е.н., доцент; Яловега А.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Полтава, м. Україна)*

**ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ
ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ**

162

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент; Чишко А.І.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**РИЗИКИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ: ОБЛІКОВИЙ
АСПЕКТ**

163

Вітрик І.В., аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ
УКРАЇНИ**

165

Galushka R.M., Postgraduate Student

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

**EUROPEAN EXPERIENCE IN MONITORING THREATS TO THE ECONOMIC
SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY**

168

Єрмак Г.І., аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В
УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ ТА КІБЕРРИЗИКІВ**

170

Ремболович В.Д., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, БАР'ЄРИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ	172
Смоквина В.В., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА СТІЙКІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	174
Устенко О.О., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ	176
Фірман М.А., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЗАГРОЗ У НАФТОГАЗОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС	178
Хардін О.О., аспірант; Булка А.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	180
Чумак О.С., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	181
Шаповалов І.І., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	183
Афонькіна А.О., Букка А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	185
Бадула А.С., Лісконог К.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	187

Безлущка А.С., Пелюшенко А.І. Національний університет «Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	188
Бура Я.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ І ПРОЗОРИСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОЦІНКИ БІЗНЕСУ	189
Білько А.В., Чорнобель К.О. Національний університет «Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	191
Бородай А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	192
Гірбасов М.О., Лизенко А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ДО СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ ЄС	193
Догадайло В.Є. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗАВДАННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	194
Жижка Я.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ФАКТОРІВ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	196
Іванченко С.М., Павлюк Н.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	198
Коваленко А.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНФЛЯЦІЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ШЛЯХИ ЇЇ СТРИМАННЯ	200

Корецька Д.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	202
Кононенко С.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	204
Крат М.О., Цикало Д.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	205
Луценко Д.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ	206
Луценко В.О., Мельник А.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	207
Раєвська М.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЄВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВА ЖИТЛА В УКРАЇНІ: ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ	209
Слинько Я.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	211
Сорокіна Д.А., Кунах В.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	212
Сорока А.Д. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ГАЛУЗЕВОЇ СПЕЦИФІКИ НА СКЛАД ТА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРИ (РОБОТИ, ПОСЛУГИ)	213

Туз В.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

215

СЕКЦІЯ 3

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Дурман М.О., д.держ.упр., професор

Національна школа публічного адміністрування (Квебек, Канада)

Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ КАНАДИ:
ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ**

217

Вождаєнко В.В.

Начальник відділу інновацій та розвитку Полтавської ТПП (м. Полтава, Україна)

**РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У ПРОМОЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ ПОЛТАВЩИНИ**

219

Азаров А.В., Чайка Д.В.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**УПРАВЛІННЯ ПРОСУВАННЯМ ПРОДУКЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ**

220

Бакало Н.В., к.е.н. доцент; Тарасенко О.І.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПСИХОЛОГІЯ РОБОТИ З “ВАЖКИМИ” КЛІЄНТАМИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

221

Безрукова Н.В., к.е.н., доцент; Потькало К.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

223

Белодєд М.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

УКРАЇНА І СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ

225

Білоусов П.С.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

**РОЛЬ ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У
ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ ІРЛАНДІЇ**

226

Білоусова А.Ю., к.е.н. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В МАЛИХ ГРУПАХ В ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ	227
Білоусова А.Ю., к.е.н.; Романюк М.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
КАВ'ЯРНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ МІСТА	228
Buriak A.A., PhD, Associate Professor National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)	
FORMATION OF A SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT AND ENVIRONMENTAL SAFETY IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF UKRAINE'S INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY: CHALLENGES AND STRATEGIC PRIORITIES	230
Верчик А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ	232
Вовк Д.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ДОПОМОГА КРАЇНАМ З РИНКАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ ЄС	233
Гавриленко Б.Т., Цибулько М.П. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	234
Гаркуша Д.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	235
Голуб Д.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ГОСТИННІСТЬ У ГОТЕЛЬНОМУ СЕРВІСІ: КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ГОСТЯ	236
Гаркуша Д.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ	238

Гордієвська Ю.В., Грунь А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) РЕФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСІВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	239
Дубляк В.С., Колегова Н.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМПАНІЯХ	240
Зубенко В.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ: СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА МАЙБУТНІ ВИКЛИКИ	241
Ісаєв Н.Р., Педан М.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЄВРОСОЮЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	242
Ісаєва О.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ТУРИСТИЧНИЙ БРЕНД КАЛІФОРНІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ	243
Корнієнко М.В., Тягній Д.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	244
Кравченко М.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛОГІНГУ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ	245
Кузуб В.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ТРЕНДИ В ГАСТРОНОМІЇ	246
Кушніренко Є.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	247

Лаптева О.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ У ЗАЛУЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ	250
Левченко І.В., доктор філософії, доцент Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РЕАЛІЗАЦІЯ ЦСР ООН ВІТЧИЗНЯНИМ БІЗНЕСОМ	251
Лісунов І.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПРОГНОЗИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ У 2025 РОЦІ	252
Лукашова К.Д. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ	253
Ляшенко М.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ІННОВАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ	255
Максименко А.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	257
Малука Т.М., Смолінська Н.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОДУКТІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ	258
Маньковський О.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ	259
Матуйзо В.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	260

Маньковський О.Ю., Цись А.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СПРИЯННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА МІЖДЕРЖАВНОМУ РІВНІ	261
Маховка В.М., к.е.н. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ДОСВІД РЕКРЕАЦІЙНОЇ АНІМАЦІЇ В ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНАХ ЄВРОПИ	262
Молько А.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС	263
Корнюшенко Т.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ В АНДОРРІ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ	264
Маховка В.М., к.е.н.; Самойленко С.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЛЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ТУРИЗМУ В ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ	265
Москаленко Д.П. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА	266
Ніколенко Ю.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЛЬ ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ	268
Одинець Є.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ГЛОБАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ВІДЕОІГОР ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	269
Парфьонова В.Р., Попов О.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇН ЄВРОПИ	270

Пашко М.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ	271
Пашенко М.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ АНІМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ТУРИЗМІ	273
Пашко М.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗАБІРЖОВОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	274
Свічкарь В.А., к.е.н., доцент; В`юницький В.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	275
Семух Д.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ШЛЯХ КРИЗЬ ВИПРОБУВАННЯ ДО НОВИХ ГОРИЗОНТІВ	276
Сидоренко К.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ	277
Семух Д.Р. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНКЛЮЗИВНІСТЬ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ	279
Сторчова В.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	281
Суходольська О.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	283

Титаренко Л.М., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС 284

Цись А.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ 285

Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор; Попов О.Р.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 286

Ширмовська Т.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 288

СЕКЦІЯ 4

ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

(в рамках освітнього модуля Проєкту Жан Моне Ерасмус+ «Реформування екологічної, енергетичної, економічної та фінансової сфер України в умовах євроінтеграції»
(Project 101085182-REEEFSUEIC))

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Zavrazhnyi K.Yu. PhD (Econ.), senior researcher; Kulyk A.K., PhD student

Sumy State University (Sumy, Ukraine)

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A TOOL FOR THE DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S ECONOMY IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION 289

Чижевська М.Б., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

Кушніренко О.М., д.е.н., доцент; Романовська Н.І., к.е.н., доцент

Державна установа «Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України» (м. Київ, Україна)

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД 291

Сотник І.М., д.е.н., професор; Передерій Т.А., аспірантка;

Курбатова Т.О., к.е.н., доцент

Сумський державний університет (м. Суми, Україна)

РОЛЬ АВТОНОМНИХ СИСТЕМ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЛАНДШАФТУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ 293

Дубіщев В.П., д.е.н, професор Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	295
Васюта В.Б., к.т.н., доцент; Скрипка А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	ВІЙНА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	296
Великань А.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	АНАЛІТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	297
Галайда Т.О., старший викладач; Ярмухаметова В.В., Кривонос Л.М. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	299
Говорун О.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	ОСНОВИ ПРОГНОСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	301
Міняйленко І.В., доцент; Горбунова М.Р., Щур-Дунець О.І. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	303
Григор'єва О.В., к.е.н., доцент Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	304
Шевченко О.М., к.е.н., доцент; Дяченко Д.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	306
Жовнір Н.М., к.е.н., доцент; Сердюк В.О., Кропивна В.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	СУЧАСНІ НАПРЯМИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	308

Зуй А.М., аспірант <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ	309
Івасенко О.А., к.е.н., доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ІІІ В МАРКЕТИНГУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	311
Кобець С.П., к.е.н., доцент <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	313
Коваленко П.М., Золотоус Т.Ю. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ЗЕЛЕНЕ ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА БАР'ЄРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	314
Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент; Коваль А.К. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
МАРКЕТИНГОВІ РИЗИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА: СТРАТЕГІЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БРЕНДІВ	316
Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент; Балко Є.В. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ	318
Лук'янчиков М.І. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІКУ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ	320
Міняйленко І.В., к.е.н., доцент; Малофєєв Р.В., Шудря М.А. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ФІНАНСУВАННЯ «ЗЕЛЕНИХ РІШЕНЬ»: СПІВПРАЦЯ З ЄС	322
Мирна С.С. <i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»</i> (м. Полтава, Україна)	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	323

Міняйленко І.В., к.е.н., доцент; Гірбасов М.О., Лизенко А.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	325
Щербініна С.А., к.е.н.; Мірошніченко В.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС	328
Шевченко О.М., к.е.н., доцент; Незамай Н.О., Стефанюк А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	330
Поляшенко А.С., Гаврилко С.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ТА УКРАЇНСЬКА ПЕРСПЕКТИВА	332
Міняйленко І.В., к.е.н., доцент; Прощенко Р.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	334
Шевченко О.М., к.е.н., доцент; Рудич А.В., Горошочок А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ	335
Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент; Сокол М.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЗЕЛЕНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	337
Товстун В.В., аспірант Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ТА РИЗИКИ	339
Васюта В.Б., к. т. н., доцент; Хабло К.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	341

Чепіжна М.В., Непотребна К.В.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 342

Чичуліна К.В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавської політехніки імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 343

Шевченко О.М., к.е.н., доцент; Демеха Д.С., Калін О.В.

Національний університет «Полтавської політехніки імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА: ДОСВІД ЄС ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ 346

Жовнір Н.М., к.е.н., доцент; Шевченко К., Чубаренко С.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 348

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент; Шевченко О.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЕВОЛЮЦІЯ СПОЖИВЧИХ ЦІННОСТЕЙ: ЯК СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЗМІНЮЄ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ 349

Щербініна С.А., к.е.н.; Галт А.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 351

Міняйленко І.В., к.е.н., доцент; Яцкова Н.С., Щур-Дунець О.І.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ 353

СЕКЦІЯ 5

ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНКЛЮЗИВНІСТЬ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

Банкова І.

Варненський вільний університет «Чорноризець Храбр»
(м. Варна, Республіка Болгарія)

Бережна В.А.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

АДАПТУВАННЯ КАДРІВ МЕДИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗ 355

Бойко В.В., к.ю.н., Мирошниченко А.І., к.н.держ.упр. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ БАР'ЄРИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ	357
Діденко О.Г., к.н.держ.упр. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНКЛЮЗИВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОНОВЛЕНОЇ ПРОГРАМИ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	359
Дубинка О.В., аспірантка Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ГРОМАДІ	360
Задорожний В.П. д.н.держ.упр., доцент; Гетало Ю.А. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
СТРАТЕГІЧНІ ЧИННИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ	362
Костенко В.Ю. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ	363
Кульчій І.О., к.н.держ.упр., доцент; Гаврилко М.П. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	365
Лапа Є.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ДОСТУП ДО ВІДКРИТИХ ДАНИХ: ПРАКТИКА ЄС	367
Лахижа М.І., д.н.держ.упр., професор; Черчатий Є.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	369
Одарюк Ю.К. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна)	
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА	370

Перетятко Л.С. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ЖІНКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ	372
Ревека К.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З НОРМАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ АГРАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	374
Тесля А.В. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	376
Червяцова А. Гентський університет (м. Гент, Бельгія) Тригуб Ю.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УРЯДУ УКРАЇНИ ТА ІНІЦІАТИВИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЖІНОК ПІД ЧАС ВІЙНИ	378
Черненко О.М., к.ю.н. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) СТРАТЕГІЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЄС 2020-2025: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	381
Шульга В.О., аспірант; Денисенко О.О. Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» (м. Полтава, Україна) ЮРИДИЧНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У ПЕРІОД ВІЙНИ	384

СЕКЦІЯ 1

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

УДК 352:005.21(477)(076)

Гришко В.В., д.е.н., професор
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сучасна парадигма формування регіональної економічної політики вимагає активного пошуку нових моделей управління, що базуються на гнучкості, проактивності та інноваційності. Актуальність оновлення підходів до регіональної політики в Україні обумовлена необхідністю адаптації до динамічних змін в економічному середовищі, зростанням потреби населення та потребою інтеграції регіонів у глобальні економічні процеси. Військові дії на території України зумовлюють необхідність використання підходів до формування регіональної економічної політики, яка має отримати виклики та загрози сучасного безпекового середовища [1]. З першочергових завдань забезпечується ефективно, гнучке управління на всіх рівнях, орієнтоване на реалізацію основних напрямків розвитку, таких як соціальна безпека, соціальний захист, відновлення критичної інфраструктури та підтримка економічної стійкості регіонів.

У контексті сучасної трансформації публічного управління, що супроводжується процесами децентралізації, особливої актуальності набуває проблема вибору та реалізації ефективних стратегій адаптації регіонів до глобальних викликів. Це зумовлено не лише зростанням глобальних викликів, а й підвищеними вимогами до інституційної спроможності органів місцевого самоврядування. Таким чином, дослідження чинників, які визначають результативність адаптаційних стратегій, має не лише теоретичне, а й прикладне значення. Наукові підходи до класифікації стратегій розвитку варіюються від адаптаційно-реактивних до проактивно-інноваційних. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз реалізації делегованих повноважень, які, з одного боку, надають органам місцевого самоврядування додаткові управлінські інструменти, а з іншого – вимагають нових підходів до стратегічного планування, розбудови партнерств та ефективного управління ресурсами.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та емпірична перевірка ефективності адаптаційних стратегій розвитку регіонів в умовах глобальних викликів, зокрема аспектах фінансової спроможності, інституційної стійкості та соціальної згуртованості.

У сучасних умовах системних трансформацій, зумовлених як внутрішніми, так і зовнішніми викликами, питання формування стратегічного розвитку регіонів набуває особливої актуальності. В умовах децентралізації необхідність у напрацюванні сценарних моделей розвитку стає не лише інструментом прогнозування, а й дієвим механізмом адаптації до нестабільного середовища. Зокрема, сценарне планування дозволяє вибудувати умовно можливі траєкторії руху соціально-економічних систем, враховуючи наявні ресурси, ризики та зовнішні обмеження.

Традиційні підходи до стратегування, які ґрунтувалися переважно на акцентах сильних сторін територій, локальному економічному потенціалі або переоціненій ролі екзогенних інвестицій, дедалі частіше демонструють свою обмеженість в умовах новітніх викликів та загроз. Геополітична нестабільність, трансформація соціальних структур та технологічна турбулентність потребують переосмислення базових парадигм стратегічного планування розвитку регіонів. У цих умовах дедалі більшої актуальності набуває сценарний підхід, який дозволяє формалізовано моделювати альтернативні вектори майбутнього залежно від сукупності можливих зовнішніх і внутрішніх факторів [2]. Його інтеграція в процеси

стратегування забезпечує синергію між інструментами ризик-менеджменту, механізмами стрес-тестування регіональних систем і методами прогнозової аналітики, що дозволяє не лише виявити потенційні точки зламу, а й сформувати адаптивні стратегії реагування на багатовекторні виклики. Таким чином, сценарне моделювання виступає не як альтернатива класичному плануванню, а як його необхідне доповнення. У таблиці 1 представлено узагальнену аналітичну типологізацію сценаріїв просторового розвитку регіонів України в контексті багатовимірних викликів, системних ризиків та екзогенних загроз, що актуалізуються в умовах сучасної трансформаційної динаміки.

Таблиця 1

Сценарне планування розвитку регіонів в умовах сучасних викликів

Сценарій	Характеристика	Передумови реалізації
Інноваційно-оптимістичний	Передбачає динамічне зростання завдяки інвестиціям в інновації, активну цифровізацію, сталий розвиток екосистем, високий рівень децентралізації	Успішна інтеграція в європейські та глобальні ринки, ефективні реформи, державно-приватне партнерство, людський капітал
Ризик-адаптивний	Орієнтований на пом'якшення ризиків шляхом гнучкого реагування, кризового менеджменту та локального самоврядування	Підтримка міжнародних організацій, мобілізація місцевих ресурсів, активне громадянське суспільство
Консервативно-утримувальний	Спрямований на збереження базових функцій у регіоні з мінімальними змінами	Обмеженість фінансових ресурсів, висока централізація управління, відсутність стратегічного бачення
Деструктивний	Характеризується деградацією інфраструктури, соціальним відчуженням, економічним занепадом, втратою суб'єктності регіону	Ескалація воєнних дій, припинення зовнішнього фінансування, інституційний колапс

Аналіз наведених сценаріїв дає змогу зробити висновок про те, що стратегічні перспективи регіонів України істотно варіюються залежно від політичної кон'юнктури, рівня інституційної готовності до змін та здатності інтегрувати зовнішні ресурси. Інноваційно-оптимістичний сценарій є бажаним орієнтиром, однак його реалізація потребує комплексної трансформації управлінських підходів, прозорості, інноваційності, зміни парадигми розвитку на засадах сталості та відкритості. Ризик-адаптивний сценарій становить реалістичну відповідь на сучасні виклики, коли в умовах обмежених ресурсів акценти зміщуються на управлінську гнучкість, ситуативну мобілізацію і регіонів. Консервативно-утримувальний та деструктивний сценарії мають негативну довгострокову перспективу, оскільки сприяють стагнації або повному занепаду інституційного середовища. Особливо небезпечним є закріплення таких сценаріїв у прикордонних, депресивних чи постконфліктних регіонах, що створює ризик подальшої територіальної асиметрії.

Таким чином, сценарне планування регіонального розвитку відіграє активну роль у формуванні регіональної політики, зорієнтованої на адаптивність, інклюзію та проактивність. Застосування різних сценаріїв дозволяє врахувати багатоваріантність розвитку, уникати пасток єдиного бачення майбутнього та підвищити стійкість управлінських рішень. У цьому контексті особливо важливим є забезпечення відкритого діалогу між центральною владою, органами місцевого самоврядування, бізнесом та громадянським суспільством як передумови реалізації інноваційного сценарію.

Список використаних джерел

1. Ситник Г. П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник; за ред. Г. П. Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
2. Інноваційні напрями управління сталим розвитком економіки в умовах турбулентності: монографія / за заг. ред. О.П. Павленко, А.Л. Розмарина. ОДЕКУ, 2024. 208 с
3. Мосін, А. Модернізація системи стратегічного планування регіонального розвитку в Україні в умовах повоєнного відновлення. *Молодий вчений*. № 2(133). с. 137-144. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-2-133-19>

ЦИФРОВІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, НТП і глобалізація відкрили нові можливості для успішної реалізації цілей сталого розвитку. Так, цифровим комунікаціям належить провідна роль у об'єднанні людей, бізнесу та громад на всій території України, саме вони дозволяють прискорити процес обміну інформацією, стають інструментом її поширення, рушієм зміни поведінкових моделей, трансформації цінностей і формування нових стандартів відповідального суспільства. Через соціальні мережі, глобальні інформаційні заходи та цифрову дипломатію (e-diplomacy) створюється можливість активного просування серед громадян ключових принципів сталого розвитку – прозорості, інклюзії, екологічної свідомості, гендерної рівності.

Таблиця 1

Цифрові формати реалізації та підтримки Цілей сталого розвитку в Україні та світі

№	Захід / Організація / Платформа	Гео-графія	Основні принципи ЦСР	Цифрові інструменти	Результати та очікувані впливи
1	"Разом — за прозорі ради!" / Рух CHESNO	Україна	Прозорість, участь громад	Facebook, YouTube, інтерактивна карта депутатів	Зростання рівня контролю за місцевими радами
2	SaveEcoBot / Save Dnipro, DNEPR.com, luftdaten.info, Eco City, AirBG.Info, КП «ЦЕМ» ДОР та інші	Україна	Екологічна свідомість	Telegram-бот, онлайн-мапи, відкрите API	Моніторинг повітря у 250+ містах, просвіта населення
3	UNFPA Україна ("Я можу!")/ TatoHub.Київ	Україна	Гендерна рівність	TikTok, Instagram, відео, флешмоби	Широке охоплення молодих жінок і дівчат, медіапідтримка UN
4	FridaysForFuture	Світ	Клімат, участь молоді	Twitter, Instagram, TikTok, онлайн-страйки	Участь понад 7 млн людей у кліматичних акціях
5	Структура ООН Жінки (UN Women) / рух солідарності HeForShe	Світ	Гендерна рівність	Відео, цифрові маніфести, соцмережі	2+ млн підписантів, глобальне охоплення
6	Компанія ActNow (ООН)	Світ	Клімат, сталий побут	Мобільний застосунок, Google Assistant, соцмережі	10+ млн кліматичних дій по всьому світу
7	EU Digital Diplomacy / Українська призма	ЄС / глобально	Прозорість, демократія, екологія	YouTube, Facebook, кампанії з інфлюенсерами	Підвищення довіри до ЄС, популяризація Green Deal

Джерело: узагальнено та побудовано авторами на основі опрацювання ресурсів [1-9]

Отже, реалізація окремих Цілей сталого розвитку (SDG) тісно пов'язана з еволюцією цифрових компаній та інформаційно-комунікаційних стратегій, а саме: 1) ціль 4 "Якісна освіта" реалізується через платформізацію знань, запуск відкритих онлайн-курсів, цифрову інклюзію у віддалених регіонах; 2) ціль 13 "Кліматичні дії" здійснюється за рахунок використання цифрових інструментів для моніторингу викидів, екоосвітніх ініціатив, заходів популяризації кліматично відповідальної поведінки; 3) ціль 5 "Гендерна рівність" втілюється через цифрову адвокацію прав жінок, боротьбу з дискримінацією в онлайні та активізацію жіночого лідерства в цифрових ініціативах.

Таким чином, цифрові комунікації стають ключовою інфраструктурою сталого

розвитку національного господарства, яка не лише транслює базові цінності, але й ініціює конкретні дії, згуртовує громади, створює сталі інноваційні екосистеми. Як відповідь на глобальні виклики – вони дозволяють вчасно адаптуватися та формувати проактивну модель розвитку, в центрі якої стоять людина, спільнота та природа.

Список використаних джерел

1. United Nations. *Sustainable Development Goals*. URL: <https://sdgs.un.org/goals>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
2. United Nations Development Programme (UNDP). *Digitalization and SDGs: A transformative opportunity*. URL: <https://www.undp.org>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
3. UN Women. *HeForShe Global Solidarity Movement*. URL: <https://www.heforshe.org>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
4. UN Environment Programme. *Act Now: Take Action on Climate Change*. URL: <https://www.un.org/en/actnow>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
5. European External Action Service. *EU Digital Diplomacy and Global Outreach*. URL: <https://www.eeas.europa.eu>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
6. Fridays for Future. *Global Climate Movement*. URL: <https://fridaysforfuture.org>
7. CHESNO. Офіційна сторінка кампанії «Разом — за прозорі ради». URL: <https://www.chesno.org>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
8. SaveEcoBot. Сервіс екологічного моніторингу повітря. URL: <https://www.saveecobot.com>. Дата звернення: 30.05.2025 р.
9. UNFPA Україна. Кампанія «Я можу!». URL: <https://ukraine.unfpa.org>. Дата звернення: 30.05.2025 р.

УДК 330.341.1:502.17

Гуменюк В.В., д.е.н., професор
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ, Україна)

ЦІННОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УПРАВЛІННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ РЕГІОНІВ

У сучасному науковому дискурсі спостерігається неоднозначне трактування концепції сталого розвитку у контексті її застосування в управлінні конкурентоспроможністю регіонів. Екологічна цілісність, економічний добробут, соціальна справедливість – тріада цінностей, кожна з яких є необхідною, однак недостатньою умовою сталого розвитку [1, с. 24–25].

В умовах макроекономічної нестабільності, викликів війни, повоєнного відновлення, кліматичних змін, ресурсного виснаження, соціальних диспропорцій, концепція сталого розвитку розглядається як методологічний базис стратегічного управління конкурентоспроможністю регіонів. Цінності сталого розвитку в цьому контексті виступають методологічною основою формування управлінських рішень, забезпечуючи інтеграцію економічного, соціального, екологічного, інституційного вимірів у цілісну систему регіональної економічної політики.

З урахуванням методологічного підходу, цінності сталого розвитку набувають статусу об'єктивно верифікованих і вимірюваних характеристик, що відображають здатність регіональної соціально-економічної системи адаптивно реагувати на зовнішні і внутрішні виклики. За умови інтеграції цінностей у систему управлінських рішень (якщо цінності є реальними – не абстрактними деклараціями, популістськими гаслами тощо), вони виконують функцію інтегральних індикаторів, які синтезують результати стратегічних і тактичних управлінських дій. У цьому контексті цінності виражають рівень узгодженості економічних, соціальних, екологічних та інституційних компонентів у межах сталого життєвого циклу розвитку регіону, трансформуючись у засіб аналітичного оцінювання ефективності

економічної політики підвищення конкурентоспроможності.

Відтак, їх доречно інтерпретувати як результат синхронізації стратегічних і оперативних управлінських рішень у контексті сталого життєвого циклу генерування відповідних цінностей. Для формалізації зазначеного підходу використаємо функцію інтегральної цінності сталого розвитку регіону:

$$VR(t) = \alpha_1 R(t) + \alpha_2 S(t) + \alpha_3 E(t) + \alpha_4 I(t) + \alpha_5 D(t), \text{ де}$$

$VR(t)$ – інтегральна функція цінності сталого розвитку регіону у момент часу t ;

$R(t)$ – ресурсний потенціал, який включає збалансоване використання;

$S(t)$ – соціальна інтегрованість, що відображає справедливий доступ до можливостей і включення вразливих груп у розвиток регіону;

$E(t)$ – екологічна якість, яка забезпечує врахування екосистемної стійкості, відновлення ресурсів і обмеження забруднень;

$I(t)$ – інституційна спроможність, що охоплює ефективність управління, адаптивність регіональних інститутів і стратегічну послідовність;

$D(t)$ – управлінські дії, які акумулюють результати координації політик, формування цілей і реакцію на зовнішні виклики;

$\alpha_1, \alpha_2, \alpha_3, \alpha_4, \alpha_5$ – вагові коефіцієнти, що визначають відносну значущість кожної складової відповідно до пріоритетів регіонального розвитку.

Розглянута концептуальна модель узгоджується з «Матрицею цінностей сталого розвитку в системі координат управління регіональною конкурентоспроможністю» (рис. 1).

Цінності	Вимір			
	Економічний	Соціальний	Екологічний	Інституційний
	Транстемпоральність			
	Регіональне середовище з урахуванням потреб майбутніх поколінь.	Збалансування коротко- і довгострокових потреб.	Врахування екосистемних параметрів у плануванні.	Планування з горизонтом, що передбачає повоєнне відновлення.
	Справедливість			
	Конкурентні умови доступу до регіональних ресурсів й інфраструктури.	Реальні можливості розвитку громад.	Розподіл екологічних ризиків без упереджень.	Включення ключових стейкхолдерів у бізнес-процеси.
	Рациональність			
	Максимізація ціннісної ренти в контексті сталого розвитку.	Відповідальна організація регіональних кластерів.	Оптимізація використання продуктивних сил регіону.	Моніторинг ситуації, інтелектуалізація економічної політики регіону.
	Екологізація			
	Фіскальна підтримка екологічного вектору.	Підвищення екологічної культури.	Відновлення і збереження ресурсів.	Впровадження екологічного менеджменту.
	Інклюзивність			
	Економічна інтеграція осіб з інвалідністю, ветеранів.	Реальна участь громади у прийнятті рішень.	Охорона природних ресурсів.	Партисипативне публічне управління та адміністрування.
	Інноваційність			
	Технологічна модернізація виробництва.	Нові форми зайнятості в регіоні.	Розвиток екологічних технологій.	Підтримка регіональних інновацій.
	Збалансованість			
	Зменшення залежності від вичерпних ресурсів.	Формування культури ощадливості	Перехід до циркулярної регіономіки.	Обмеження на екологічно ризиковані практики
	Синергія			
	Узгодження регіональних пріоритетів.	Інтеграція соціальних ефектів.	Системне врахування ризиків.	Координація регіональної політики.

Рис. 1. Матриця цінностей сталого розвитку в системі координат управління регіональною конкурентоспроможністю.

Джерело: Розроблено автором.

В Матриці кожна цінність конкретизується через економічний, соціальний, екологічний, інституційний виміри, що створює комплексну основу для стратегічного управління, оцінювання та оптимізації конкурентних переваг регіону на довгострокову перспективу.

Отже, розглянута концептуальна модель дозволяє кількісно оцінювати цінності сталого розвитку для управління конкурентоспроможністю регіону, забезпечуючи баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних механізмів.

Список використаних джерел

1. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. *United Nations. General Assembly*, 1987. 374 p. <https://t1p.de/ox3c9>
2. Дмитрук В., Гуменюк В. Генезис ціннісно зорієнтованого управління: міждисциплінарний і галузевий аспекти. *Економічна теорія та право*. 2022. №1 (48). С. 29–43. <https://doi.org/10.31359/2411-5584-2022-48-1-29>.

УДК: 005.35:330.131.7:316.42

Кулик В.А., д.е.н., професор; Передерій Ю.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МІСЦЕВА ВЛАДА ЯК МОДЕРАТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ: СПІВПРАЦЯ З ГРОМАДСЬКИМ СЕКТОРОМ ТА БІЗНЕСОМ

У контексті глобального курсу на сталий розвиток ключова роль належить місцевим органам влади, адже саме на рівні громад відбувається реалізація значної частини Цілей сталого розвитку (ЦСР). Місцева влада виконує функцію посередника між державними стратегіями, інтересами бізнесу та потребами громадян. Через співпрацю з підприємствами та громадським сектором органи місцевого самоврядування (ОМС) можуть ефективно модерувати соціально-економічні та екологічні процеси, сприяючи довгостроковій стабільності та добробуту територіальних громад. Незважаючи на нормативне підґрунтя та наявність децентралізаційних реформ, в Україні досі бракує чітко структурованих механізмів для ефективної співпраці між місцевою владою, громадськими організаціями та бізнесом у сфері сталого розвитку. Проблеми полягають у нерівномірності інституційної спроможності ОМС, недостатньому рівні залучення зацікавлених сторін до стратегічного планування, а також у відсутності усталеної культури публічно-приватного партнерства. Отже, актуальним є дослідження можливостей і форм такої взаємодії [1].

Місцева влада має найкращі передумови для реалізації ЦСР завдяки наближеності до проблем та ресурсів громади. Вона відповідає за планування розвитку територій, управління інфраструктурою, надання послуг, охорону довкілля тощо. Успішна реалізація ЦСР вимагає інтегрованого підходу – включення екологічних, соціальних та економічних пріоритетів до стратегій місцевого розвитку.

Громадський сектор забезпечує зворотний зв'язок з населенням, представляє інтереси вразливих груп та ініціює соціально значущі проекти. Місцева влада може залучати НУО до стратегічного планування, експертної оцінки політик, моніторингу виконання програм. Публічно-приватне партнерство (ППП) дозволяє мобілізувати ресурси для реалізації проектів у сфері енергоефективності, транспорту, цифровізації, освіти. Бізнес виконує не лише інвесторську роль, а й долучається до розробки стратегій КСВ на рівні громад. Інструменти та практики співпраці можуть бути платформи діалогу, фінансові механізми, цифрові інструменти [2].

У країнах ЄС місцева влада активно реалізує локалізовані ЦСР через інструменти «локальної агенди 2030». Наприклад, в Німеччині муніципалітети розробляють власні

Стратегії сталого розвитку з участю всіх зацікавлених сторін. Програма URBACT надає технічну допомогу для розвитку міських партнерств. Місцева влада має стратегічне значення у впровадженні політики сталого розвитку, особливо за умови тісної взаємодії з бізнесом та громадянським суспільством. Важливо формувати партнерські моделі, що базуються на прозорості, довірі й довгострокових інтересах громади. Подальше вдосконалення інструментів локального управління, розбудова інституційної спроможності ОМС та підтримка інклюзивних форматів співпраці є критично важливими для ефективної реалізації ЦСР на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Асоціація міст України. URL: <https://auc.org.ua/> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Tsikalo Ye., Zinevych O., Osipenko D., Kulyk V., Lagovska O. Using Artificial Intelligence to Improve Tax Security and Control over Tax Avoidance Schemes. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 2024, 102, 8530-8542.

УДК: 005.35:330.131.7:316.42

Кулик В.А., д.е.н., професор; Беза Л.Є.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У XXI столітті концепція сталого розвитку стала одним із головних орієнтирів для формування державної політики, бізнес-стратегій та громадських ініціатив. Цілі сталого розвитку (ЦСР), прийняті ООН, визначають рамки, в межах яких бізнес може не лише отримувати прибуток, а й сприяти вирішенню соціальних та екологічних проблем. У цьому контексті соціальна відповідальність бізнесу (КСВ) стає ключовим інструментом досягнення ЦСР. Водночас роль громадянського суспільства та держави є критично важливою для створення ефективного механізму взаємодії.

Хоча ідея КСВ набуває популярності, на практиці її імплементація в багатьох країнах, зокрема в Україні, залишається фрагментарною. Відсутність чітких стандартів, низький рівень обізнаності бізнесу про ЦСР, слабка роль громадськості у контролі та недостатня системність державної політики стримують потенціал КСВ як інструменту сталого розвитку. Проблема полягає у відсутності узгоджених механізмів взаємодії між усіма ключовими суб'єктами цього процесу [1, 2].

КСВ охоплює соціальні, екологічні та етичні аспекти бізнес-діяльності. Вона тісно пов'язана з багатьма ЦСР, такими як збереження довкілля, забезпечення гідної праці, подолання бідності, рівність можливостей. Бізнес, що впроваджує КСВ, сприяє зміцненню довіри громад, покращує репутацію та інвестує у довгострокову стійкість. Громадські організації відіграють роль посередника, адвоката та монітора. Вони можуть бути ініціаторами проєктів КСВ, проводити незалежний аудит, освітні кампанії та сприяти прозорості. Активна взаємодія між НУО і бізнесом створює простір довіри та партнерства.

Державна підтримка КСВ у ЄС базується на принципах *smart regulation*: не жорстке регулювання, а створення сприятливого середовища через стимули, стандарти, звітність. В Україні наявні позитивні зрушення – впровадження ESG-звітності, розробка нормативної бази, підтримка програм державно-приватного партнерства. Однак і досі відсутня цілісна стратегія розвитку КСВ, яка має бути створена та реалізована за допомогою сучасних технологій [3].

Соціальна відповідальність бізнесу – це не лише добровільна активність, а стратегічна необхідність у світлі глобальних викликів і вимог сталого розвитку. Її ефективність залежить

від гармонійної взаємодії з державними структурами та громадським сектором. Необхідно сформувати дієву політику підтримки КСВ, створити стимули для бізнесу, посилити прозорість, а також залучити громадські організації до спільного проектування сталих рішень. Такий підхід дозволить Україні не лише адаптуватися до міжнародних вимог, а й стати активним учасником глобального сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Non-financial reporting directive (NFRD). URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Tsikalo Ye., Zinevych O., Osipenko D., Kulyk V., Lagovska O. Using Artificial Intelligence to Improve Tax Security and Control over Tax Avoidance Schemes. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 2024, 102, 8530-8542.

УДК: 338.483.13:392.72:658.589

Паска М.З., д.вет.н., професор

*Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського
(м. Львів, Україна)*

РОЗВИТОК СФЕРИ ГОСТИННОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: АДАПТАЦІЯ ТА ІННОВАЦІЇ

Сфера гостинності в Україні зазнала значних змін під впливом воєнного стану. Починаючи з 2022 року, готельно-ресторанний бізнес стикається з численними викликами, включаючи зниження туристичних потоків, руйнування інфраструктури та зміну споживчих уподобань. У таких умовах підприємства змушені шукати нові шляхи адаптації та впроваджувати інноваційні рішення для забезпечення стійкості та подальшого розвитку[1].

Воєнний стан призвів до суттєвого скорочення туристичних потоків, особливо в регіонах, наближених до зон бойових дій. Багато готелів та ресторанів були змушені припинити діяльність або переорієнтуватися на надання послуг внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та військовим. Крім того, зросла потреба у забезпеченні безпеки клієнтів та персоналу, що вимагало додаткових інвестицій у захисні заходи та інфраструктуру[2].

Підприємства сфери гостинності впроваджують низку інноваційних рішень для адаптації до умов воєнного стану. Серед них

- Створення готелів та ресторанів з укриттями та підвищеним рівнем безпеки.
- Розробка спеціальних пропозицій для ВПО та військових.
- Використання екологічно чистих та енергоефективних технологій для зниження витрат.
- Співпраця з місцевими громадами та органами влади для реалізації спільних проєктів з відновлення інфраструктури.

Львів продовжує приймати туристів навіть під час війни, адаптуючи події, зберігаючи культурні традиції та підтримуючи бізнес. Попри складну економічну ситуацію, місто залишається відкритим для гостей, пропонуючи фестивалі, сезонні ініціативи та унікальну атмосферу. Повномасштабне вторгнення РФ суттєво вплинуло на туристичну сферу Львова, зокрема на кількість відвідувачів міста. За нашими даними, близько 85% гостей Львова зараз становлять українці, тоді як частка іноземців — лише 15%. До війни цей показник був зовсім іншим: 55% туристів приїжджали з різних регіонів України, а 45% — з-за кордону». Серед основних чинників, що вплинули на зменшення кількості іноземних туристів, є ескалація бойових дій, питання безпеки, закриття львівського аеропорту та складна логістика для подорожей [3].

Отже, сфера гостинності України демонструє високу адаптивність та інноваційність в умовах воєнного стану. Незважаючи на численні виклики, підприємства галузі знаходять нові можливості для розвитку, впроваджують сучасні технології та орієнтуються на потреби внутрішнього ринку. Подальше відновлення та зростання сфери гостинності залежатиме від ефективності державної підтримки, стабілізації безпекової ситуації та активної участі всіх зацікавлених сторін у процесі трансформації галузі. Ми шукаємо нові формати, відновлюємо забуті традиції, і це дає можливість бізнесу залишатися на плаву та надавати якісний туристичний продукт».

Список використаних джерел

1. Паска М.З. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму Львівщини в контексті формування ресторанних брендів. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*, (5), 98-103. 2022. <https://doi.org/10.36477/tourismhospcee-5-12>.
2. Чирка, В., Паска, М., Цесців, Д. . Аналіз векторів розвитку гостинності сьогодення: від викликів до можливостей. *Економіка та суспільство*, (72). 2025. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-65>
3. Паска М.З. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму Львівщини в контексті формування ресторанних брендів. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2022. № 5. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.36477/tourismhospcee-5-12>

UDC 005.94:316.42:351

Kovalchuk A.V.; Gryshko V.V., PhD in Economics, Associate Professor
National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic" (Poltava, Ukraine)

PARTNERSHIP OF THE STATE, BUSINESS AND THE PUBLIC IN ACHIEVING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

In September 2015, the United Nations Summit on Sustainable Development was held in New York as part of the 70th session of the UN General Assembly. The outcome document of the Summit, "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development" 17 Sustainable Development Goals and 169 targets. The national development objectives, indicators for monitoring their implementation and targets for achieving them by 2030 were reflected in the National Report "Sustainable Development Goals: Ukraine" [1].

These goals can only be achieved through partnership between the state, business and the public. The state should ensure the following: development of policies and regulatory frameworks that support sustainable development (laws, strategies, programs); regulatory function: monitoring compliance with environmental, labor and ethical standards; budget financing of sustainable initiatives, support for green technologies, education, and medicine; creation of conditions for public-private partnerships; attraction of international assistance and donor funds.

The role of business is achieved through the implementation of corporate social responsibility principles; investing in green technologies, energy efficiency, waste management; supporting social projects in education, healthcare, and inclusion; transparent reporting on environmental, social, and governance indicators; and engaging with communities through local development, employment, and charity.

The role of civil society organizations is to mobilize society to participate in sustainable development processes; monitor the activities of the government and business; conduct information campaigns and educational activities; implement social, environmental, and human rights projects; and mediate between local communities and large structures (government, business).

Forms of partnership between the state, business and the public in achieving sustainable development goals can include:

- trilateral platforms and forums;

- memorandums of cooperation, agreements between the state, business, and public organizations;
- grant programs: state/business - financing, public organizations - implementation;
- public-private partnerships with social and environmental impact;
- public councils at government bodies - consultative and advisory

An example of these forms of partnership is the Clean Energy project in Zhytomyr, a collaboration between the city council, businesses (solar panel suppliers), and environmental organizations. The goal is to achieve carbon neutrality in the city by 2050. Another interesting initiative is Planet Without Garbage (PepsiCo + public organizations Ukraine Without Garbage): business finances sorting stations, while public organizations educate the public and conduct information campaigns. A vivid example of joint social projects is the DOBRE program (USAID + local councils), which promotes community development by engaging various sectors in projects in the areas of infrastructure, environment, and energy efficiency. Educational partnerships are successfully combined in the Ukraine Sustainable Development Academy as training programs for youth and businesses with the support of international donors, government, and business (e.g., DTEK, Nestlé). The Lviv Sustainable Development Forum, an annual event where joint projects and initiatives involving the business community and public organizations are discussed, is an example of a platform for dialogue and public participation. Good Bread From Good People, a social bakery created in cooperation with public organizations, provides jobs for people with disabilities and works with municipalities to integrate such initiatives [2].

Thus, interaction between the government, business and the public is a prerequisite for achieving sustainable development, which involves alignment of interests, openness, trust and transparent communication. Joint efforts are the key to a sustainable, innovative and fair society.

References

1. Кабінет Міністрів України. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>
2. Кабінет Міністрів України. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». К.: КМУ, 2017. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf>

UDC 330

Isabella Furlinger-Müller, Leitung International Office Study Services
Fachhochschule Wiener Neustadt GmbH (Austria)

Kudinova Alina, PhD in Economics, Associate Professor;

Vashchenko Nataliia

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

EMPLOYER ASSESSMENT OF WORK-RELATED COMPETENCIES AND FEATURES OF AGE ADAPTATION FOR THE WORKPLACE*

In today's rapidly changing labour market, the issue of effectively assessing employees' competencies and their ability to adapt to the workplace is gaining strategic importance. The age factor deserves special attention, as it directly affects the speed of learning new skills, psychological flexibility, and social integration in the team.

Considering the concept of competence, it should be noted that they are a combination of knowledge, skills, attitudes and behavioral characteristics that ensure the effective performance of professional duties. Today, HR managers are interested in recruiting future employees who possess both professional qualities and soft skills. In particular, emotional intelligence, critical thinking, and leadership qualities. And when recruiting, HR managers are increasingly using 360-degree assessment methods, assessment centers, competency-based interviews, and professional ability testing.

Studies of age adaptation to the workplace show that young workers (under 30) are faster at mastering new technologies, flexible in communication, but often lack experience in adapting to corporate culture. Working-age middle-aged people (30–50) have a stable professional identity, developed competencies, but may be less motivated to change. Older workers (50+) are often characterized by high loyalty and responsibility but may have difficulties with digital transformation and psychological adaptation to the new environment.

That is why HR managers should pay attention to factors that influence age adaptation to accelerate this process, namely: organizational culture and support from management; mentoring and mentoring systems for employees of different ages; existing training programs that should be focused on developing skills throughout life; flexibility of working conditions (hybrid format, adapted schedules, individual development trajectories). An important aspect is the creation of multi-age teams that allow combining the innovativeness of young people and the experience of older colleagues. After all, the exchange of knowledge and values within such teams is a critical resource for the organisation's development.

Therefore, competency assessment and support for age adaptation are not just the task of HR managers, but become part of the overall personnel development strategy. Investing in these processes enables you to reduce staff turnover, increase productivity, and create a cohesive team focused on shared goals.

**(This thesis was prepared as part of the Erasmus+ Jean Monnet Module project implementation «Formation of the personality development strategy in the digital educational space: Ukraine-EU» (Grant Agreement № 101127592 – FPDSDESUEU))*

Reference

1. Boyatzis, R. The Competent Manager: A Model for Effective Performance. New York: John Wiley & Sons, 2002.
2. OECD (2021). Working Better with Age: Ageing and Employment Policies. OECD Publishing.

УДК 330.1

Басараб Є.С.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ СПІВПРАЦІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕМ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ефективне досягнення Цілей сталого розвитку можливе лише за умови тісної співпраці влади, бізнесу та громадських організацій, оскільки сталий розвиток є багатовимірною концепцією, що вимагає інтеграції соціальних, економічних і екологічних підходів. Жоден із секторів не може досягти стійких результатів у відриві від інших, тому партнерство стає основою для створення сталих політик і рішень.

Сучасний бізнес має вийти за межі класичної логіки прибутковості та інтегрувати принципи сталого розвитку у свою корпоративну стратегію, адже саме приватний сектор володіє значними фінансовими, технологічними та управлінськими ресурсами. Через інновації, екологічну модернізацію та соціальну відповідальність компанії можуть не лише мінімізувати шкоду для довкілля, а й створити позитивний вплив на суспільство.

Держава через механізми влади повинна виступати не лише регулятором, а й активним фасилітатором сталого розвитку, стимулюючи бізнес до екологічної модернізації та підтримуючи громадські ініціативи. Це можливо шляхом запровадження сприятливих законодавчих рамок, фінансових інструментів підтримки (субсидій, податкових пільг) і створення відкритих платформ для діалогу між секторами.

Громадські організації є важливою ланкою у забезпеченні демократичного контролю та просуванні Цілей сталого розвитку серед широкого кола населення, адже вони діють ближче до громади, мають високий рівень довіри серед громадян і можуть оперативно реагувати на соціальні чи екологічні виклики. Їхня роль у формуванні активного громадянського суспільства є критично важливою для сталого розвитку.

Цілі сталого розвитку мають бути чітко відображені у національних програмах і стратегіях розвитку, що реалізуються на державному рівні, оскільки без інституційного закріплення вони залишаються декларативними. Влада має створити механізми оцінки прогресу, систематично залучати зацікавлені сторони до процесу розробки та впровадження політик, і таким чином забезпечити відповідальність усіх учасників.

Локалізація Цілей сталого розвитку є критично важливою, адже сталий розвиток повинен враховувати не лише глобальні виклики, а й місцеві потреби та ресурси. Громади, органи місцевого самоврядування та місцевий бізнес можуть розробляти власні цілі й показники ефективності, що сприятиме більш гнучкому й адаптивному управлінню розвитком.

Компанії, які впроваджують принципи сталого розвитку, мають вищий рівень лояльності з боку клієнтів, інвесторів і партнерів, оскільки у сучасному світі все більше цінується прозорість, етичність і соціальна відповідальність. Такий бізнес формує позитивний імідж, забезпечує довгострокову стабільність і демонструє, що прибуток може поєднуватись з користю для суспільства та довкілля.

Влада повинна створити ефективні механізми для участі громадськості у прийнятті рішень щодо сталого розвитку, зокрема через проведення публічних консультацій, формування дорадчих рад та фінансування громадських ініціатив. Це сприятиме прозорості, відповідальності та врахуванню різноманітних точок зору, що є основою демократичного управління.

Громадські організації відіграють критичну роль у поширенні знань про сталий розвиток, формуванні екологічної свідомості та мобілізації населення до дій, адже саме вони проводять освітні кампанії, реалізують волонтерські програми, створюють інформаційні платформи та просувають нові підходи до вирішення соціальних і екологічних проблем.

Сталий розвиток не може бути досягнутий шляхом ізольованих дій, він потребує цілісного, скоординованого підходу на основі партнерства між владою, бізнесом та громадянським суспільством, яке базується на спільно визначених цілях, цінностях і прозорості. Лише через такий підхід можливо забезпечити баланс між економічним зростанням, соціальною справедливістю та збереженням довкілля для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Васильєва О.І., Васильєва Н.В.. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018, 8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/8_2018/17.pdf. 2 (дата звернення: 09.05.2025)
2. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки: Постанова Верховної Ради України від 05 берез. 1998 р. N 188/98вр. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/188/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 09.05.2025)
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/ card/5/2015](https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5/2015) (дата звернення: 09.05.2025)
4. Лелеченко А.П. Феномен поняття «сталий розвиток». Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017, 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649> (дата звернення: 09.05.2025)

Биба В.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

Пінчук Н.М., к.т.н., доцент

Політехнічний університет ді Барі (м. Барі, Італія)

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ – СПІЛЬНІ РІШЕННЯ: ЯК СИНЕРГІЯ БІЗНЕСУ, ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

У ХХІ столітті світ стикається з безпрецедентними викликами: зміна клімату, пандемії, збройні конфлікти, енергетичні кризи, цифрова трансформація та нерівність. Ці виклики не мають кордонів і потребують колективної відповідальності та скоординованих дій. Модель взаємодії «держава – бізнес – громадянське суспільство» стає основою для розробки ефективних рішень, які забезпечують сталий розвиток, соціальну згуртованість і економічну стійкість.

Попри глобальне усвідомлення необхідності колективних дій, синергія між державою, приватним сектором і громадянським суспільством залишається фрагментарною. Бракує системної комунікації, узгодженості стратегій, прозорих механізмів співпраці та розподілу відповідальності. Особливо гостро це відчутно в країнах із нестабільною політичною або економічною ситуацією, таких як Україна, яка одночасно переживає виклики війни, децентралізації та необхідності післякризового відновлення.

У сучасних умовах суспільного розвитку людство стикається з численними глобальними викликами, серед яких найпомітнішими є зміна клімату, пандемії, геополітичні конфлікти, енергетична й продовольча безпека, міграційні кризи, технологічні розриви та соціальна нерівність. Кожен із цих факторів має комплексний вплив і вимагає не лише міждержавної координації, а й активної участі недержавних акторів – бізнесу та громадянського суспільства [1, 2].

У відповідь на такі загрози зростає усвідомлення необхідності нових моделей багаторівневої взаємодії. Три ключові сектори – держава, бізнес і громадські організації – мають різні, але взаємодоповнюючі можливості. Їхня синергія дозволяє не лише ефективніше реагувати на кризи, а й формувати адаптивні стратегії довгострокового сталого розвитку.

Державні інституції мають унікальний потенціал формування політичної рамки для взаємодії. Їхні функції включають створення нормативно-правового поля, забезпечення безпеки, інвестування в інфраструктуру, а також реалізацію національних стратегій сталого розвитку. У контексті глобальних викликів саме держава забезпечує доступ до міжнародної підтримки, мобілізує ресурси та створює прозорі правила гри для всіх учасників [3].

Особливо важливою є роль місцевого самоврядування. Саме на рівні територіальних громад, міст і регіонів реалізуються більшість ініціатив, спрямованих на покращення якості життя, забезпечення екологічної безпеки, розвиток інфраструктури та соціальної згуртованості.

Сучасний бізнес не лише зацікавлений у прибутку, а й дедалі частіше бере на себе соціальні та екологічні зобов'язання. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), ESG-підходи (екологія, соціум, управління) і сталий розвиток перетворюються на ключові елементи бізнес-стратегій.

У багатьох випадках саме бізнес є джерелом інновацій, які сприяють адаптації до нових реалій – від впровадження енергоефективних технологій до розвитку екологічного транспорту, цифрової інфраструктури та створення нових робочих місць. Підприємства можуть ставати партнерами у вирішенні суспільно важливих завдань, долучаючись до ініціатив у сферах освіти, охорони здоров'я, екології та безпеки. Така співпраця часто відбувається через публічно-приватне партнерство (PPP), коли держава забезпечує правову підтримку, а бізнес – капіталовкладення та управлінські компетенції [4].

Громадські організації, благодійні фонди, активісти, ініціативні групи відіграють дедалі вагомішу роль у процесі адаптації до глобальних викликів. Їх перевагою є гнучкість, тісний контакт із місцевими громадами та здатність швидко реагувати на проблеми. Вони формують громадську думку, мобілізують ресурси, здійснюють контроль за ефективністю реалізації політик, а також ініціюють соціальні інновації.

У кризові періоди, такі як війна в Україні або пандемія COVID-19, саме громадянське суспільство взяло на себе критично важливу функцію допомоги населенню, координації гуманітарної підтримки та напрацювання антикризових механізмів.

Сучасні глобальні виклики не можуть бути вирішені ізольовано. Співпраця бізнесу, держави та громадянського суспільства стає не альтернативою, а необхідністю. Синергія секторів дозволяє не лише адаптуватися до змін, але й формувати нову парадигму розвитку – більш гнучку, інклюзивну та стійку. Для цього потрібні довіра, прозорі правила гри, а також платформи взаємодії на всіх рівнях – від локального до глобального.

Список використаних джерел

1. Данилюк М.І., Шаповал І.В. Синергія взаємодії держави та підприємництва для забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобальних викликів. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2023. № 1(35). С. 41–48.

2. OECD. Towards meaningful civil society participation at the international level. – OECD Publishing, 2025. 45 с. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/01/towards-meaningful-civil-society-participation-at-the-international-level_99c618fe/8ed04dc2-en.pdf

3. Onyshchenko S.V., Maslii O.A., Hlushko A.D., Cherviak A.V. Threats to Ukraine's SocioEconomic Security: Monograph. Poltava: National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», 2022. 375 p.

4. Evans P., Ferguson A. State-Society Synergy: Government and Social Capital in Development. University of California Press, 1997. 48 с. URL: <https://escholarship.org/content/qt8mp05335/qt8mp05335.pdf>

УДК 658.155.4:338

Биба В.В., к.т.н., доцент; Левчук А.М.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

За сучасних ринкових умов господарювання перед підприємствами України стоять завдання підвищення конкурентоспроможності, стабільності й стійкості. Ефективне управління витратами є надзвичайно важливим, оскільки від величини витрат залежить прибутковість підприємства. У зв'язку із цим існує необхідність у формуванні ефективної системи управління витратами, яка дасть змогу досягти раціонального використання всіх видів ресурсів підприємства та оптимізувати витрати.

Дослідження та оцінка ефективності управління витратами є важливою функцією управління господарською діяльністю, оскільки зниження витрат призводить до збільшення рентабельності. Вивчення та аналіз витрат для їх оптимізації є основним чинником зростання прибутку. Поняття витрат в економічній науці базується на загальній ідеї обмеженості ресурсів і можливості альтернативного використання їх, оскільки вибір певного варіанта виробництва зумовлює втрату вигод використання відповідних ресурсів найкращим із можливих методів [1]. Підприємство будь-якої форми власності під час своєї діяльності здійснює певні витрати (матеріальні, нематеріальні, грошові і трудові ресурси), пов'язані з простим і розширеним відтворенням основних та оборотних засобів, виробництвом і

реалізацією продукції, наданням послуг, виконанням робіт, соціальним розвитком колективу тощо. Ефективне управління витратами відіграє найважливішу роль у процесі відтворення, адже покриття витрат на виробництво продукції дає змогу відновлювати і розширювати масштаб виробництва. Величина прибутку підприємства залежить безпосередньо від його витрат, оскільки витрати впливають на ефективність виробництва, ціноутворення і конкурентоспроможність продукції на ринку. Крім того, вивчення витрат дає змогу прийняти рішення про доцільність функціонування підприємства [2, 3].

Розглядаючи витрати як економічну категорію, дослідники з економічної теорії виділяють такі концепції та підходи до розкриття їхньої сутності:

1. маржиналістська (неокласична) і трудова концепції витрат;
2. економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат;
3. класичний (технологічний) та інституційний підходи до визначення природи фірми і витрат;
4. податковий підхід.

Слід зауважити, що в умовах ринкової економіки у формуванні ціни і, відповідно, доходів підприємств не менш важливу роль відіграють такі фактори, як попит, пропозиція, конкуренція тощо (на всіх етапах суспільного відтворення). Отже, розглядаючи витрати як об'єкт управління та контролю, доцільно під витратами розуміти вартісне вираження абсолютної величини споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети.

В економічній теорії та практиці господарювання використовують різні системи обліку витрат виробництва, їх групування за окремими ознаками тощо. Це значною мірою ускладнює процеси дослідження ефективності управління витратами, вимагає дотримання певних правил, насамперед зіставності результатів обліку і розрахунків величини витрат у часі, за методами розрахунків, повнотою їх обліку тощо. Методологія та методика дослідження ефективності управління витратами повинна базуватися насамперед на обґрунтованій та цілеспрямованій класифікації витрат за певними ознаками, що дасть змогу забезпечити виокремлення різновидів витрат залежно від установлених цілей обліку на підприємстві та сформувати базу для планування, контролювання і регулювання відповідних пріоритетних груп витрат. У зв'язку із цим існує об'єктивна необхідність у формуванні ефективної системи управління витратами, яка дасть змогу досягти економії ресурсів та забезпечити стабільну рентабельність діяльності суб'єкта господарювання. Зростання ролі нових технологій у світі висуває нові вимоги до системи управління витратами як на рівні держави, так і на рівні підприємств [4].

Одним зі шляхів підвищення ефективності управління витратами на підприємстві є вдосконалення організації та методики здійснення внутрішнього контролю витрат на підприємстві. На думку Л.В. Нападовської, внутрішній контроль як функція управління є засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління й органом управління, інформуючи про дійсний стан об'єкта та фактичне виконання управлінських рішень. Організація на підприємствах системи внутрішнього контролю забезпечує керівництво інформацією про дійсний фінансовий стан підприємства, а також дасть змогу окреслити шляхи зменшення собівартості продукції й підвищення конкурентоспроможності підприємства за рахунок установлення відхилень від бажаних значень витрат і причин їх виникнення. Організація внутрішнього контролю на підприємстві повинна здійснюватися з урахуванням факторів, що на неї впливають: організаційно-правової форми діяльності; форми власності; видів і розмірів діяльності; наявності достатніх фінансових ресурсів і матеріальної бази; організаційної структури підприємства.

Визначено, що поняття «витрати» певним чином пов'язане з поняттям «ресурси», тому що будь-яка діяльність підприємства неможлива без витрат ресурсів. Спочатку мають місце витрати ресурсів, а потім – результати, пов'язані із цими витратами. Таким чином, доцільно під витратами розуміти вартісне вираження абсолютної величини споживаних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і

досягнення ним поставленої мети. Вдосконалено класифікацію витрат підприємства для цілей управління, що містить оптимальну кількість ознак, розкриває цільове призначення та економічний зміст окремих видів витрат. Відповідно, необхідно класифікувати витрати за такими напрямками: для визначення собівартості і фінансового результату, для прийняття управлінських рішень та для контролю і регулювання.

Список використаних джерел

1. Ананкіна Є.А., Данилочкіна С.В., Данилочкіна Н.Г. Контролювання як інструмент управління підприємством: навч. посіб. К.: Юніті, 2012. 279 с.
2. Дідик А.М., Гнатів С.Б. Класифікація витрат для цілей управлінського та бухгалтерського обліків. *Логістика. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2007. № 594. С. 219–228.
3. Філіп Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2011. № 36. С. 206–211.
4. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича; 6-е вид., перероб. і доп. К.: Знання-Прес, 2007.
5. Onyshchenko S.V., Glushko A.D. Additive deterministic models of enterprises activity financial results factor analysis. Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 15 трав. 2019 р. Полтава: Пусан АФ, 2019. Ч. 1. С. 30-32.

УДК 330.1

Билим Д.І.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО СВІТОВОГО РИНКУ: ДОСЯГНЕННЯ ТА БАР'ЄРИ

Економічна інтеграція України до світового ринку є одним із ключових напрямів державної економічної політики, що сприяє модернізації національної економіки, залученню інвестицій та розширенню міжнародної торгівлі. Важливим компонентом цієї інтеграції є співпраця з Європейським Союзом (ЄС), яка відкриває значні можливості для розвитку, але водночас супроводжується певними бар'єрами [1; 2].

1. Поглиблення інтеграції в енергетичну систему ЄС. Одним із найбільш значущих досягнень економічної інтеграції України є її включення до європейської енергетичної системи. У 2022 році Україна успішно синхронізувала свою енергомережу з європейською мережею ENTSO-E, що дозволило розширити можливості для експорту електроенергії та підвищити стабільність енергопостачання. Крім того, країна активно впроваджує європейські стандарти у сфері енергоефективності та переходу до відновлюваних джерел енергії.

2. Нетарифні обмеження та технічні регламенти ЄС. Попри значні досягнення, одним із основних бар'єрів економічної інтеграції України залишається наявність нетарифних обмежень та складних технічних регламентів ЄС. Українські компанії, які прагнуть експортувати продукцію до країн ЄС, змушені адаптувати свої виробничі процеси до жорстких санітарних, екологічних та технологічних норм. Це вимагає значних інвестицій у модернізацію виробництва та сертифікацію продукції, що може бути складним завданням для малого та середнього бізнесу.

3. Зростання обсягів торгівлі з ЄС. З моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році обсяги двосторонньої торгівлі значно зросли. Європейський Союз став головним торговельним партнером України, а структура експорту поступово

зміщується у бік товарів з вищою доданою вартістю. Зокрема, зростає експорт аграрної продукції, металургійних виробів та машинобудівної продукції, що сприяє економічному зростанню та диверсифікації торговельних зв'язків.

4. Вплив геополітичних конфліктів на економічну інтеграцію. Геополітичні виклики, зокрема війна та безпекові загрози, суттєво впливають на економічну інтеграцію України до світового ринку. Воєнні дії призводять до руйнування інфраструктури, зниження обсягів виробництва та ускладнення логістичних маршрутів. Водночас Україна активно шукає нові шляхи розвитку економічної співпраці, зокрема через участь у міжнародних програмах підтримки та залучення інвестицій для відновлення економіки [3].

Економічна інтеграція України до світового ринку має значні досягнення, серед яких поглиблення співпраці з ЄС у сфері енергетики та зростання обсягів торгівлі. Водночас країна стикається з викликами, зокрема нетарифними обмеженнями та геополітичними ризиками, які уповільнюють процес інтеграції. Для подальшого розвитку необхідно продовжувати адаптацію національних стандартів до європейських вимог, підтримувати модернізацію виробничих процесів та посилювати міжнародну співпрацю, що сприятиме зміцненню позицій України на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf (дата звернення: 09.05.2025)
2. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/zvit_internmarket_2023_ukr.pdf (дата звернення: 09.05.2025)
3. Орехова А.І., Кулик В.А. Е-резидентство як фінансовий інструмент для виходу підприємства на міжнародний ринок. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 07 листопада 2024 р. Полтава: НУПП, 2024. С. 57-59.

УДК 331.101.3

Бідоленко Д.М.

Науковий керівник – Карпенко Ю.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Управління персоналом – це стратегічне завдання, яке являє собою розробку кадрової стратегії та просування окремих функцій, що знижує витрати на робочу силу, а також створення позитивної соціальної і психологічної атмосфери на робочому місці [1]. Метою управління персоналом є забезпечення підприємства працівниками, які відповідають вимогам певного підприємства, мають здібності до професійної та соціальної адаптації [2].

Мотивація є одним з найважливіших елементів системи управління персоналом, адже саме завдяки мотивації керівництву підприємству вдається здійснювати вплив на працівників. Ефективна мотивація має охоплювати мотиви і стимули. Під мотивом розуміють певну внутрішню потребу, яка спонукає працівника до певних дій і вчинків, внаслідок яких потреба може бути задоволена. Кожна людина має свої мотиваційні преференції, які визначаються її соціальним статусом, добробутом, посадою й іншими чинниками [2].

Виділяють три основних види мотивації, які наведені на рис. 1.

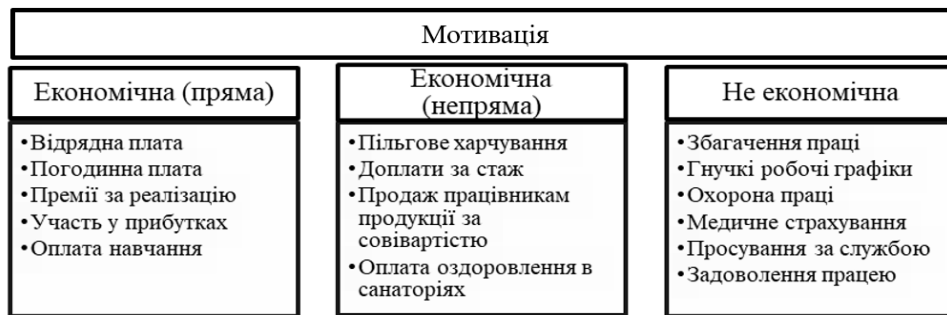

Рис. 1. Види мотивації

Пряма економічна мотивація на сьогоднішній день є найважливішою для більшості українців, адже в умовах нестабільної економіки гідна заробітна плата є основою для забезпечення базових потреб людини. Однак, непряма економічна та неекономічна мотивація також є дуже важливими і забезпечують прихильність працівників до підприємства, підвищують рівень задоволення роботою, зменшують плинність кадрів і, відповідно, додаткові витрати на персонал.

Не зважаючи на постійне підвищення заробітної плати та витрат на персонал, реальне збагачення працівників не відбувається у зв'язку зі знеціненням національної валюти. Причому збільшення номінальної заробітної плати не завжди відповідає збільшенню, або навіть супроводжується зниженням реальної заробітної плати. Наприклад, у 2014–2019 роках у зв'язку з кризою та інфляцією спостерігався значний темп приросту номінальної заробітної плати, при цьому реальна заробітна плата мала негативний темп приросту. Протягом 2014–2019 років темп приросту номінальної заробітної плати перевищує реальну [2].

Досить важливо звертати увагу на нефінансові чинники, які позитивно впливають на мотивацію. Для ефективної діяльності колективу є дуже важливим сприятливий морально-психологічний клімат. Людина – соціальна істота, тому до діяльності її мотивують не тільки матеріальні, але й моральні стимули. Отже, для промислових підприємств України необхідно покращувати як економічну, так і неекономічну мотивацію.

Для вдосконалення системи мотивації на промислових підприємствах з метою підвищення продуктивності праці та мінімізації витрат необхідно здійснити певну підготовку, продіагностувавши існуючий стан системи за схемою, наведеною на рис. 2.

Рис. 2. Діагностика системи мотивації

Для вдосконалення системи мотивації на промислових підприємствах з метою підвищення продуктивності праці та мінімізації витрат необхідно здійснити певну підготовку, продіагностувавши існуючий стан системи (рис. 2).

З метою мотивації доцільно надавати певні пільги своїм працівникам, а саме преміювання, страхування здоров'я за кошти підприємства, пільгове харчування в робочій їдальні, проведення корпоративів та сімейних свят для працівників. Для покращення задоволеності працівників доцільно застосовувати мотиваційний соціальний пакет, до складу якого доцільно включати: надання оплачуваних днів до відпустки, надання гнучкого графіку за проханням працівника, безкоштовний проїзд на роботу, оплата корпоративного мобільного зв'язку, безкоштовне харчування у власній їдальні, медичне страхування, недержавне пенсійне страхування, організація дозвілля.

Отже, мотивація є важливим елементом управління персоналом і відіграє значну роль в продуктивності праці і досягненні результатів підприємства. На сьогоднішній день в Україні спостерігається значна плинність кадрів, що вказує на невмотивованість працівників залишатись на робочому місці. Для покращення системи мотивації спершу необхідно продіагностувати існуючу систему та акцентувати увагу на вирішенні існуючих проблем. При застосуванні наведеної системи преміювання можна буде покращувати продуктивність праці та якість продукції. Застосування соціального пакету підсилить прихильність працівників до підприємства і, відповідно, здійснить мотиваційний вплив. Удосконалено систему покращення мотивації персоналу шляхом передбачення обов'язкового впровадження мотиваційного соціального пакета та сучасних інноваційних методів управління, що дозволить підвищити економічну ефективність діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Довгаль О. В. Інноваційне управління персоналом. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4227>.
2. Єпіфанова І. Ю. Управління інноваційною діяльністю промислових підприємств: теоретико-методологічні аспекти фінансового забезпечення. Вінниця : ВНТУ, 2019. 384 с.

УДК 631.16:330.341.1:004.738.5:316.42

Бондаренко С.В.

Науковий керівник – Глебова А.О., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МОДЕЛЬ ВІДКРИТИХ ІННОВАЦІЙ В АГРОСФЕРІ: МОЖЛИВОСТІ СТАЛОГО ЗРОСТАННЯ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВУ КООПЕРАЦІЮ

Стрімкий розвиток інформаційних технологій обумовив виникнення великих мовних моделей, цифрового ринку посилили конкуренцію не тільки на локальному, але і глобальному ринках [1]. Саме їх розвиток обумовив високий рівень невизначеності зовнішнього середовища, який впливає на особливості ведення бізнесу у різних секторах економіки та змушує шукати нові можливості сталого розвитку сучасних організацій, впроваджувати нові форми співпраці, що дозволять забезпечити організаційну стійкість.

Одним із таких управлінських інструментів є відкриті інновації, які виникли як наслідок зростання турбулентності зовнішнього середовища та інтенсивного розвитку цифрових технологій. Зростання відкритості, мобільності населення на кваліфікованих фахівців призвело до зміни моделей формування інновацій, які є ключовим фактором конкурентоспроможності організацій та корпорацій. Тому, традиційні підходи до створення інновацій еволюціонували у відкриту модель інновацій, яка передбачає використання суспільного підходу та залучення знань, компетенцій широкого кола учасників-стейкхолдерів ((партнерів, клієнтів, представників наукової спільноти, громадян) до вирішення певної проблеми з обов'язковим урахуванням цілей сталого розвитку.

Відкриті інновації передбачають використання різних способів для розробки ідей та виведення їх на ринок на основі прав на об'єкти інтелектуальної власності, наприклад: ліцензування, спільні угоди на здійснення R&D, корпоративний венчурний капітал, створення спільних підприємств і неорганічне зростання за рахунок придбання [2].

Впровадження відкритих інновацій також пов'язане з використанням різноманітних моделей фінансування. Так, нині і світовій практиці існують приклади відкритих інновацій, які дозволяють не тільки забезпечувати конкурентоспроможність, але й впроваджувати цілі сталого розвитку. Так, наприклад Lantmännen, сільськогосподарський кооператив, що належить 18 000 шведських фермерів, впровадив програму відкритих інновацій під назвою Greenhouse. Ця ініціатива об'єднує внутрішніх та зовнішніх учасників – стартапи, дослідників, фермерів – для спільного вирішення проблем сталого виробництва. У 2023 році програма зосередилася на зменшенні побічних продуктів виробництва, залучаючи понад 600 ідей через цифрову платформу Orchidea. Цей підхід сприяє розвитку інноваційної культури та впровадженню сталих рішень у агросекторі [3].

Наступний цифровий проєкт OpenAg (<https://www.uplcorp.com/us/open-ag>), а саме ініціатива щодо створення глобальної мережі співпраці для сільськогосподарських інновацій та проєкт з відкритим кодом, зосереджений на сільськогосподарських технологіях, яка сприяє розвитку стійких продовольчих систем та прискорення цифрових сільськогосподарських інновацій [4].

На основі відкритої моделі інновацій було створено революційний електронний пристрій «Nano Ganesh», виготовлений компанією Ossian Agro Automation, яка працює в галузі сільської автоматизації протягом останніх 15 років. Компанія Ossian Agro Automation розробила різні типи бездротових систем автоматизації для сільської місцевості, спеціально для цілей зрошення. Використовуючи пристрої Ossian, можна заощадити величезну кількість електроенергії, води, палива, часу та праці. Це допомагає світові зберігати цінні запаси енергії.

В українській практиці також формуються приклади впровадження моделі відкритих інновацій. Перший це SmartFarming. Це консалтингова та технологічна компанія, яка надає агровиробникам доступ до рішень точного землеробства, цифрових технологій та аналітики. Вони впроваджують відкриту співпрацю з виробниками техніки, ІТ-компаніями, аграріями, банками та університетами.

Інструменти відкритих інновацій: кооперація з освітніми закладами (КНЕУ, НАУ); використання відкритих API для агроплатформ; відкриті семінари, кейс-тури; супутниковий моніторинг, аналіз NDVI, інтеграція з ERP. Цінність для сталого розвитку: зменшення обсягів використання хімікатів; ефективне управління ресурсами (вода, добрива); інклюзивність – доступність цифрових рішень для фермерів середнього масштабу.

Наступний приклад. Agrolab – це спільна освітньо-практична ініціатива аграрного холдингу «Кернел» та українських університетів, що навчає студентів сучасним цифровим інструментам в агросфері та дає змогу залучати їх до реальних інноваційних проєктів.

Інструменти відкритих інновацій: відкритий доступ до аналітики агровиробництва; участь молоді у розробці рішень із Big Data та IoT для агросектору; створення проєктних команд із менторською підтримкою з боку Кернел.

Цінність для сталого розвитку: розвиток людського капіталу в агросфері; популяризація точного землеробства; соціальна відповідальність великого бізнесу.

Ukrainian Food Valley – це кластерна платформа для взаємодії локальних виробників, науковців, переробників і споживачів, створена з метою розвитку доданої вартості у харчовій промисловості. Інструменти відкритих інновацій: створення відкритої інноваційної екосистеми; співпраця між МСП, наукою, органами влади; загальнодоступні маркетингові, логістичні та експортні сервіси.

І останній приклад, Agrohub – це платформа, яка допомагає агрокомпаніям впроваджувати інновації через взаємодію з агростартапами, дослідниками та ІТ-рішеннями. Вона координує конкурсні програми, акселератори та колаборації. Інструменти відкритих інновацій: відкриті акселераційні програми; пошук рішень на основі краудсорсингу;

співпраця з національними науковими установами.

Таким чином, застосування цієї моделі у світовій практиці (Lantmännen, OpenAg, Nano Ganesh) свідчить про її результативність у формуванні відкритих інноваційних екосистем, що відповідають вимогам сталого розвитку. Українські приклади (SmartFarming, Agrolab, Ukrainian Food Valley, Agrohub) підтверджують можливість практичного втілення відкритих інновацій через цифрову кооперацію, освітні альянси, спільні розробки та підтримку молодіжних ініціатив. Вони демонструють ефективність залучення різних учасників до створення цінності в агросфері – від фермерів і студентів до ІТ-компаній і корпорацій.

Отже, модель відкритих інновацій є не лише відповіддю на виклики сучасного аграрного виробництва, а й одним із ключових векторів сталого розвитку, який здатен формувати нову якість співпраці та інноваційної культури в агросекторі – як в Україні, так і на глобальному рівні. Її успішне впровадження потребує підтримки на рівні політик, інвестицій у цифрову інфраструктуру та розвитку людського капіталу.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Sivitska S. Conceptual principles of providing the information security of the national economy of Ukraine in the conditions of digitalization. *International Journal of Management*. 2020. № 11(12). P. 1709-1726. <https://doi.org/10.34218/IJM.11.12.2020.157>
2. Нетудихата К.Л. Відкриті інновації та державна політика на сучасному етапі розвитку економіки // Наук. пр.: наук. журн. Серія: Економіка. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. П. Могили, 2017. Т. 296, Вип. 284. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/388398.pdf>
3. Driving Open Innovation: Lantmännen's Greenhouse Success Story. URL: https://info.orchidea.dev/innovation-blog/case-lantmannen-innovation-challenges-driving-open-innovation?utm_source=chatgpt.com
4. OpenAg. URL: <https://www.uplcorp.com/ua/open-ag>
5. Nano Ganesh. URL: <http://www.nanoganesh.com/>

УДК 330

Васєв П.Д., Нетяга В.О.

Науковий керівник – Кудінова А.О., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

УПРАВЛІННЯ ІМІДЖЕМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

З метою глибшого розуміння взаємозв'язку між іміджем підприємства та його конкурентоспроможністю, доцільно окремо розглянути зміст та природу кожного з цих понять. Імідж підприємства є важливою складовою його позиціонування на ринку та фактором, що формує сприйняття з боку клієнтів, партнерів, інвесторів і працівників. Натомість конкурентоспроможність відображає реальну здатність підприємства витримувати тиск конкурентного середовища та досягати стабільних результатів, які перевищують середньогалузеві показники. Взаємозв'язок між цими категоріями полягає в тому, що сформований позитивний імідж здатен посилити ключові елементи конкурентоспроможності – такі як лояльність споживачів, цінова перевага, впізнаваність бренду та привабливість компанії як партнера чи роботодавця.

Сучасні дослідження підтверджують, що імідж охоплює практично всі сфери діяльності компанії, і в цьому сенсі виступає не лише наслідком, а й самостійною конкурентною перевагою. Більше того, ефективно сформований імідж здатен посилювати інші елементи

конкурентоспроможності: підвищувати довіру до бренду, підтримувати стабільність позиціонування, зменшувати чутливість до цінової конкуренції [1]. Конкурентна перевага, в свою чергу, визначається як сукупність ключових факторів успіху, що дозволяють підприємству досягати лідерських позицій у своїй галузі. Імідж підприємства, як складова нематеріального активу, прямо впливає на ці чинники, зокрема через підвищення впізнаваності бренду, зміцнення репутації та підвищення лояльності з боку споживачів [2].

Особливо важливо це в контексті виробничих підприємств, для яких основним джерелом доходу є реалізація товарів. У цьому випадку імідж продукції та торгової марки безпосередньо визначає поведінку споживача. Відомий фахівець у сфері реклами Девід Огілві зазначав, що для успішного просування товару важливіше створити позитивний образ у свідомості споживача, ніж просто описати його функціональні характеристики. Цей підхід підтверджується і сучасною практикою бренд-менеджменту, яка вказує на значну роль емоційного компонента у виборі продукції [3].

Сильний імідж компанії як виробника створює додану вартість, яка виходить за межі фізичних властивостей продукту. Він дозволяє формувати цінову премію, забезпечує стабільний попит, підтримує вірність цільової аудиторії та сприяє легшому виходу на нові ринки. Крім того, позитивний імідж знижує ризики для бізнесу під час запуску нових проєктів або репозиціонування бренду.

Серед економічних ефектів сильного бренду, які безпосередньо впливають на конкурентоспроможність, варто відзначити [4, 5]: готовність споживачів сплачувати вищу ціну за продукцію завдяки репутації бренду; вищу стійкість до ринкових загроз і нестабільності; підвищену привабливість для інвесторів; можливість розширення ринків збуту з мінімальними витратами; довший життєвий цикл бренду завдяки гнучкості в адаптації до нових умов.

Отже, імідж бренду безпосередньо впливає на здатність підприємства утримувати конкурентні позиції, забезпечуючи довгострокову стабільність, економічну ефективність і стратегічну гнучкість. Для оцінки рівня сприйняття бренду як складової іміджу компанії застосовуються як прямі інтерв'ю, так і проєктивні методики (зокрема, аналіз асоціацій). Результати такого оцінювання лягають в основу стратегії позиціонування бренду, яка є ключовим елементом у системі управління конкурентоспроможністю підприємства.

Список використаних джерел

1. Синиця С.М., Вакун О.В., Фурса Т.П. Особливості формування іміджу підприємства як чинник конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38(1). С. 147–151.
2. Рябова Т.А., Воєдило Н.Ю. Роль іміджу у забезпеченні ринкового успіху підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8451>
3. Литвиненко К.О., Погосян К.В. Корпоративний імідж як чинник конкурентоспроможності компанії. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Економіка і управління»*. 2020. № 2. С. 24–28.
4. Леськова С., Пастущин С. Теоретичні основи формування і підтримки іміджу підприємства. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 1 (01). С. 39–43.
5. Чайкіна А., Маслій О., Черв'як А. Сучасні драйвери підвищення економічної безпеки країни в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №. 2 (49). С. 307–313.
6. Onyshchenko, S., Bilko, S., Yanko, A., Sivitska, S.; Onyshchenko, V., Mammadova, G., Sivitska, S., Gasimov, A. (Eds.) (2023). Business Information Security Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations. Lecture Notes in Civil Engineering Vol. 299. Cham: Springer, 769–778. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_65

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРАКТИК НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасних умовах глобальних змін, зумовлених економічними коливаннями та технологічними трансформаціями, підприємства стикаються з необхідністю оперативної адаптації управлінських стратегій до нових викликів. У цьому контексті цифрові інструменти оцінювання персоналу набувають особливого значення, оскільки забезпечують не лише високу точність і швидкість збору та аналізу даних про ефективність працівників, а й суттєво підвищують прозорість усіх процесів управління людськими ресурсами. На відміну від традиційних методів, які часто є трудомісткими й суб'єктивними, такі технології мінімізують вплив людського фактора, знижують ризик помилок та сприяють ухваленню більш виважених рішень. Водночас цифровізація таких процесів цілком відповідає пріоритетам, визначеним у Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [1], де акцентовано увагу на необхідності інтеграції цифрових технологій в управлінські практики як умови сталого розвитку національної економіки.

Цифрові інструменти оцінювання персоналу становлять ключовий компонент сучасних управлінських систем, що дозволяє підприємствам ефективно управляти людським капіталом в умовах високого рівня невизначеності. Вони охоплюють широкий спектр рішень – від систем управління продуктивністю до платформ, які використовують штучний інтелект і аналітику великих даних. Такі інструменти автоматизують процеси оцінювання, забезпечують об'єктивність, точність і своєчасність отримання результатів.

Системи управління продуктивністю (Performance Management Systems) – це один із ключових цифрових інструментів оцінювання персоналу, що забезпечує комплексний аналіз результативності працівників на основі багатофакторних показників і синхронізує індивідуальні досягнення зі стратегічними цілями підприємства [2]. Завдяки функціоналу моніторингу в реальному часі, постановці цілей, механізмам зворотного зв'язку та аналітиці на основі даних, такі системи дозволяють підвищувати продуктивність і забезпечувати гнучкість організаційної структури управління. Інтеграція систем управління продуктивністю із провідними корпоративними платформами, зокрема SAP SuccessFactors або Oracle HCM, створює можливість урахування як кількісних показників (фінансові результати, виконання проєктів), так і якісних – рівень залученості, клієнтської задоволеності та командної взаємодії. У контексті цифрової трансформації системи управління продуктивністю виступають не лише інструментом вимірювання результативності, а й важливим чинником забезпечення прозорості, адаптивності та стратегічної стійкості сучасного підприємства.

Метод 360-градусної оцінки є одним із найефективніших інструментів цифрового оцінювання персоналу, що ґрунтується на багатовимірному підході до збору зворотного зв'язку щодо професійної діяльності працівника. На відміну від традиційної вертикальної оцінки, що здійснюється виключно безпосереднім керівником, цей метод передбачає залучення до процесу оцінювання широкого кола учасників: керівників вищої та середньої ланки управління, колег, підлеглих, а за потреби – і зовнішніх стейкхолдерів. Завдяки цифровим платформам, таким як Culture Amp, Lattice або Synergita, реалізація 360-градусної оцінки набуває системності, стандартизованості та адаптивності до особливостей організаційної структури. Автоматизований збір, агрегація та аналітика зворотного зв'язку істотно знижують рівень суб'єктивності оцінювання та сприяють формуванню детального профілю компетентностей кожного працівника. Цифрове середовище створює умови для забезпечення анонімності оцінювачів, що, у свою чергу, сприяє підвищенню ширості

відповідей та формуванню атмосфери довіри в організаційному середовищі.

Інтеграція технологій штучного інтелекту (AI) та аналітики великих даних (Big Data) у системи оцінювання персоналу відкриває нові можливості для стратегічного управління людським капіталом, надаючи підприємствам змогу не лише фіксувати поточні показники ефективності працівників, а й здійснювати їхнє точне прогнозування. Завдяки алгоритмам машинного навчання цифрові системи здатні обробляти великі обсяги інформації, зокрема дані про динаміку виконання завдань, характер робочих взаємодій, рівень залученості персоналу, частоту комунікацій, а також ранні ознаки емоційного виснаження. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційні ризики – зниження мотивації, напруженість у команді, професійне вигорання – ще до того, як вони набудуть критичних масштабів і вплинуть на продуктивність або збереження кадрового складу. Такі інструменти, які вже активно інтегруються у провідні HRM-платформи (наприклад, Workday, Eightfold AI, Visier), сприяють ухваленню проактивних управлінських рішень, зокрема щодо персоналізації програм професійного розвитку, оптимального перерозподілу навантаження чи формування збалансованих команд. Аналітика на основі великих даних також є ефективним засобом стратегічного планування, оскільки забезпечує довгострокове прогнозування кадрових потреб, відповідність людських ресурсів стратегічним цілям підприємства. Застосування AI-технологій в оцінюванні персоналу істотно трансформує парадигму управління – від реактивного до превентивно-аналітичного підходу.

Загалом, впровадження цифрових інструментів оцінювання персоналу надає сучасним підприємствам низку ключових переваг [3]. По-перше, ці інструменти зменшують суб'єктивність оцінок, забезпечують високу об'єктивність і точність даних, а також дають можливість проводити оцінку в реальному часі. По-друге, автоматизація процесів оцінювання дозволяє знизити витрати на їх адміністрування, що звільняє ресурси для зосередження на більш стратегічних завданнях. По-третє, цифровізація цього процесу сприяє розвитку культури прозорості та довіри на підприємстві, забезпечуючи доступність та відкритість інформації про ефективність працівників. Однак впровадження таких інструментів не обходиться без викликів. Серед них – забезпечення безпеки даних, потреба в навчанні персоналу та можливі технічні труднощі при інтеграції систем.

Узагальнюючи викладене, можемо зробити висновок про те, що цифрові інструменти оцінювання персоналу становлять важливу складову сучасних управлінських практик, що дозволяє сучасним підприємствам ефективно підвищувати якість людських ресурсів в умовах динамічного зовнішнього середовища. Завдяки інтеграції аналітики даних, штучного інтелекту та платформ для багатовимірної оцінки, цифрові рішення забезпечують точність, об'єктивність і своєчасність прийняття управлінських рішень. Водночас ці інструменти сприяють формуванню прозорого, адаптивного та стратегічно орієнтованого підходу до розвитку персоналу. Незважаючи на наявні виклики, пов'язані з безпекою даних і потребою в цифровій компетентності працівників, переваги таких технологій є значними для зміцнення конкурентоспроможності та організаційної стійкості підприємств.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Кабінет Міністрів України. Розпорядження № 1351-р від 31.12.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#n14> (дата звернення: 07.05.2025).

2. What is performance management system? SAP: official website. URL: <https://www.sap.com/products/hcm/performance-goals/what-is-a-performance-management-system.html> (дата звернення: 05.05.2025).

3. Панасюк О. Цифровізація процесу оцінювання персоналу як стратегічний напрям вдосконалення управління персоналом компанії. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4 (36), С. 72–85.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: УПРАВЛІНСЬКІ ОРІЄНТИРИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ

В умовах сучасної економічної нестабільності, спричиненої повномасштабним вторгненням РФ на територію України, а також глобальними трансформаціями, які вносять суттєві зміни в міжнародні економічні процеси, підприємства різного масштабу та видів діяльності змушені постійно коригувати свої стратегії та управлінські підходи, щоб ефективно реагувати на нові виклики. У цих умовах інновації виступають не лише як фактор виживання, але й як необхідна умова для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення довгострокової стійкості підприємств. Відтак, розробка ефективних управлінських орієнтирів для стимулювання інноваційного розвитку стає першочерговим завданням. Цю тезу підтверджують як національні стратегії, зокрема Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року, затверджена Кабінетом Міністрів України [1], так і міжнародні документи, зокрема Новий європейський інноваційний порядок денний [2], що наголошує на стратегічному значенні інновацій для досягнення цілей подвійного зеленого та цифрового переходу.

Відповідно інноваційний розвиток підприємств перетворюється на важливий стратегічний інструмент, який дозволяє бізнесу швидше адаптуватися до нових умов та активно генерувати нові можливості для подальшого зростання. Це багатоаспектний процес, що включає не лише технологічні інновації, а й удосконалення організаційних структур, управлінських практик та соціальних аспектів, спрямованих на підвищення загальної ефективності діяльності підприємств, зниження витрат та підвищення якості продукції та послуг. Враховуючи ці тенденції, особливо важливу роль у забезпеченні стабільного інноваційного розвитку відіграють управлінські орієнтири, які визначають стратегічні напрямки і конкретні підходи до управління підприємствами в умовах швидких і постійних змін на ринку. Зокрема, серед ключових управлінських орієнтирів, які формують здатність підприємств до інноваційного розвитку, можемо виділити такі напрями:

1. Гнучкість та адаптивність як основа розвитку підприємств в умовах нових викликів. У сучасному турбулентному середовищі здатність підприємств до гнучкості та адаптації стає ключовою передумовою для забезпечення їхнього інноваційного розвитку та ефективного функціонування, оскільки саме ці якості дозволяють оперативно реагувати на нові виклики, удосконалювати існуючі бізнес-процеси та своєчасно переглядати стратегічні пріоритети. Водночас чимало підприємств стикаються з істотними перешкодами, серед яких – організаційна негнучкість, фрагментована управлінська структура або недостатній рівень цифрової інфраструктури. За таких умов особливого значення набуває формування адаптивних управлінських моделей, що передбачають децентралізацію процесу ухвалення рішень, розвиток горизонтальних бізнес-комунікацій та стимулювання внутрішніх ініціатив, спрямованих на трансформацію бізнес-процесів.

2. Інтеграція інновацій у загальну стратегію розвитку підприємства. Сьогодні більшість підприємств сприймає інновації не як ізольований напрям, а як невід'ємну частину загальної стратегії розвитку, що охоплює не лише технологічні рішення, а й організаційні трансформації та нові бізнес-моделі. Такий підхід дозволяє суттєво зміцнити досягнуті конкурентні позиції, однак при цьому важливо не лише стратегічно орієнтуватися на інновації, а й мати підтримку з боку держави та інфраструктури, необхідну для успішної реалізації таких стратегій. Відтак, в Україні природно зростає інтерес до підтримки інноваційних ініціатив, що реалізується через діяльність таких структур, як Український

фонд стартапів [3], інноваційні парки (UNIT.City, LvivTech.City [4]) та платформи для обміну знаннями, зокрема Diia.Business.

3. Цифровізація як інструмент інноваційного розвитку. Безумовно, цифровізація є важливим інструментом підтримки інновацій. Впровадження сучасних ІТ-рішень, таких як ERP-системи, CRM, аналітичні платформи, що базуються на штучному інтелекті та машинному навчанні, дозволяє підприємствам підвищити ефективність управління ресурсами, покращити якість прийняття рішень та скоротити операційні витрати. Цифрові технології також забезпечують можливості для віддаленої співпраці, що є важливим елементом для збереження ефективності роботи в умовах високого рівня невизначеності. В Україні наразі спостерігається активний процес цифровізації підприємств, однак багато компаній все ще стикаються з проблемами через недосконалість інфраструктури та недостатню кваліфікацію персоналу. Тому важливо активно впроваджувати програми навчання та підтримки, спрямовані на підвищення рівня цифрової грамотності серед працівників та керівників. Державна Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року [1] передбачає активне сприяння цифровій трансформації, зокрема через модернізацію інноваційної інфраструктури, підтримку стартапів та впровадження новітніх технологій для забезпечення сталого розвитку підприємств.

4. Підтримка інновацій через стратегічні партнерства.

У контексті економічної нестабільності та глобальних змін стратегічні партнерства стають надзвичайно важливим інструментом для забезпечення інноваційного розвитку. Вони дозволяють синергетично поєднувати зусилля бізнесу, науки, держави та міжнародних організацій для спільного створення нових технологій і рішень, що сприяють оперативному виведенню інновацій на ринок. Співпраця між великими компаніями та стартапами, де перші забезпечують інфраструктуру та фінансування, а другі — гнучкість і новаторські ідеї, значно пришвидшує процес адаптації та впровадження інновацій. Не менш важливим є міжнародний вимір партнерств, який відкриває доступ до передових технологій, нових бізнес-моделей та можливостей інтеграції в глобальні ланцюги постачання, що сприяє виходу на міжнародні ринки.

Враховуючи викладене, можемо зробити висновок про те, що інноваційний розвиток підприємств в умовах трансформації ринку потребує комплексного підходу, що поєднує гнучкість управлінських моделей, інтеграцію інновацій у стратегію розвитку, активну цифровізацію та ефективну співпрацю через стратегічні партнерства. Підприємства, які здатні швидко адаптувати свої стратегії, використовувати новітні технології та інтегрувати інноваційні підходи в усі аспекти діяльності, мають більше шансів на збереження конкурентоспроможності та стабільний розвиток у складних економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Кабінет Міністрів України. Розпорядження № 1351-р від 31.12.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#n14> (дата звернення: 03.05.2025).
2. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, and the Committee of the Regions: A New European Innovation Agenda. COM (2022) 332 final. Brussels, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0332> (дата звернення: 05.05.2025).
3. Український фонд стартапів. Офіційний веб-сайт. URL: <https://usf.com.ua/about-usf/> (дата звернення: 04.05.2025).
4. Мельник В. Чому для України важливі інноваційні парки? Brand Story Ukraine. 2023. URL: <https://brandstory.com.ua/mnenia/comu-dla-ukraini-vazlivi-innovacijni-parki> (дата звернення: 11.05.2025).

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Міжнародна економічна діяльність є важливою складовою економічного розвитку будь-якої країни. Вона включає зовнішню торгівлю, рух капіталу, міграцію робочої сили, міжнародне виробництво, обмін технологіями та фінансове співробітництво. Для України в умовах збройної агресії та глобальних викликів розвиток міжнародної економічної діяльності став не просто напрямом економічної політики, а засобом виживання та поступу на шляху євроінтеграції.

На сучасному етапі Україна продовжує залишатися активним учасником світової економіки. Основу її експорту складають аграрна продукція (пшениця, кукурудза, олія), продукція металургійної промисловості, а також ІТ-послуги. Традиційно головними торговельними партнерами виступають країни Європейського Союзу, Китай, Туреччина, Індія та США. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну зовнішньоекономічні зв'язки зазнали суттєвих змін: були зруйновані логістичні шляхи, заблоковані морські порти, частково зупинено промислове виробництво [1; 2]. Однак попри ці труднощі українська економіка продемонструвала гнучкість і здатність до адаптації. Експорт переорієнтовується на наземні маршрути, зокрема через кордони з країнами ЄС. ІТ-сектор зберіг стабільні позиції, забезпечуючи валютні надходження. Водночас Україна активно залучає міжнародну фінансову допомогу. Участь у програмах Міжнародного валютного фонду, Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку є ключовою умовою збереження макроекономічної стабільності.

Надзвичайно важливим етапом стало отримання Україною статусу кандидата в члени Європейського Союзу у 2022 році. Це зумовило необхідність глибоких реформ у митній, податковій, фінансовій сферах. Українські підприємства почали поступово впроваджувати стандарти ЄС у виробництві, логістиці, екологічній безпеці. Розширення Зони вільної торгівлі з ЄС відкриває нові можливості для українського бізнесу, зменшує залежність від нестабільних східних ринків. Разом із тим міжнародна економічна діяльність України має низку системних проблем. Передусім це сировинна структура експорту – більшість товарів мають низьку додану вартість. Це знижує загальну конкурентоспроможність країни на світовому ринку. Крім того, значним бар'єром залишається інвестиційна привабливість: через корупцію, нестабільне законодавство, відсутність гарантій захисту прав власності багато потенційних інвесторів уникають прямих вкладень в економіку України. Особливо ризиковими є енергетичні та логістичні сектори, що постійно страждають від наслідків бойових дій.

Утім, в Україні є потужний потенціал для розвитку міжнародної економічної діяльності. Передусім – це повоєнна відбудова, яка вимагатиме значних інвестицій, нових технологій, міжнародних партнерств. Очікується зростання попиту на будівельні матеріали, транспортні послуги, енергетичні потужності. Залучення прямих іноземних інвестицій стане можливим за умови гарантування безпеки бізнесу, реформування судової системи та податкового законодавства. Ще один перспективний напрям – це розвиток «зеленої» енергетики та екологічно чистих технологій. Україна має великий ресурсний потенціал у галузі сонячної, вітрової, біоенергетики, і може стати конкурентоспроможною країною на європейському ринку енергії.

Також варто зазначити стабільно зростаючу роль ІТ-сектору, який уже довів свою здатність працювати у кризових умовах і генерувати валютну виручку без значних фізичних ресурсів. Не менш важливою є географічна диверсифікація торгівлі. Укладення угод про

вільну торгівлю з країнами Азії, Близького Сходу, Африки, Латинської Америки дозволить зменшити залежність від обмеженої кількості партнерів. Зовнішньоекономічна стратегія має бути гнучкою, сучасною, з урахуванням тенденцій глобального ринку та цифровізації [3; 4].

Таким чином, міжнародна економічна діяльність України знаходиться на складному, але перспективному етапі розвитку. Успіх залежатиме від спроможності держави проводити ефективні економічні реформи, забезпечити правову захищеність бізнесу, адаптуватися до глобальних економічних процесів та продовжити інтеграцію в європейський і світовий простір. В умовах війни МЕД – це не лише про економіку, а й про геополітичний вибір, цивілізаційне майбутнє та відновлення гідного місця України у світовій спільноті.

Список використаних джерел

1. Колодізев І. М., Єпіфанова І. Ю. Міжнародна економіка. – Харків: ХНЕУ, 2021.
2. Ліпсі Р., Крістал А. Міжнародна економіка. К.: Основи, 2020.
3. Kulyk V., Koba O., Chaikina A. Access to Capital and Financial Resources in the Digital Economy. *Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28-29 листопада 2024 року, Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 28-30.
4. Mats T., Kulyk V., Serohina S., Serohin V., Voronin V. Integration of Strategic Management and Process Modeling in the Activities of International Companies. *Academy of Strategic Management Journal*, 2019. vol. 18, is. 1 URL: <https://surl.li/whyuke> (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 005.95/.96:005.21(477)

Гайдаш О.С., аспірант
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

КАДРОВА БЕЗПЕКА В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ

В умовах динамічного розвитку глобального ринку, гібридних загроз, воєнно-політичної нестабільності та постійних трансформацій бізнес-середовища питання забезпечення кадрової безпеки набуває особливої актуальності для підприємств усіх форм власності [1]. Кадрова безпека, будучи складовою загальної системи економічної безпеки, виступає базовим чинником стабільного функціонування, збереження організаційного потенціалу та стратегічної життєздатності підприємств у довгостроковій перспективі.

Управління кадровою безпекою має здійснюватися в межах цілісної системи менеджменту підприємства, інтегруючись з ключовими функціями – плануванням, організацією, мотивацією, контролем і розвитком персоналу [2]. Це вимагає не лише адекватного теоретичного осмислення сутності кадрової безпеки, але й розробки концептуальних засад, що забезпечують системний і проактивний характер управлінських рішень у цій сфері. Сучасна наукова дискусія вказує на потребу у переосмисленні парадигми кадрового менеджменту з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, зростання значущості людського капіталу як ключового стратегічного ресурсу, а також необхідності формування внутрішньо-організаційного середовища, здатного адаптуватися до екстремальних викликів та мінімізувати вплив кризових факторів.

Таким чином, дослідження концептуальних основ кадрової безпеки в системі менеджменту підприємства є надзвичайно актуальним як з теоретичної, так і з прикладної точок зору, оскільки воно формує передумови для побудови ефективної, стійкої та конкурентоспроможної моделі управління персоналом в умовах нестабільності та невизначеності. Кадрова безпека підприємства в сучасних умовах визначається як системна

здатність організації забезпечувати захищеність кадрового потенціалу від зовнішніх і внутрішніх загроз, що мають прямий або опосередкований вплив на стабільність функціонування підприємства, його розвиток та конкурентоспроможність. Концептуально кадрова безпека повинна розглядатися не ізольовано, а як частина загальної системи менеджменту (рис. 1). Її елементи мають бути вбудовані у ключові управлінські функції – від стратегічного планування до антикризового реагування.

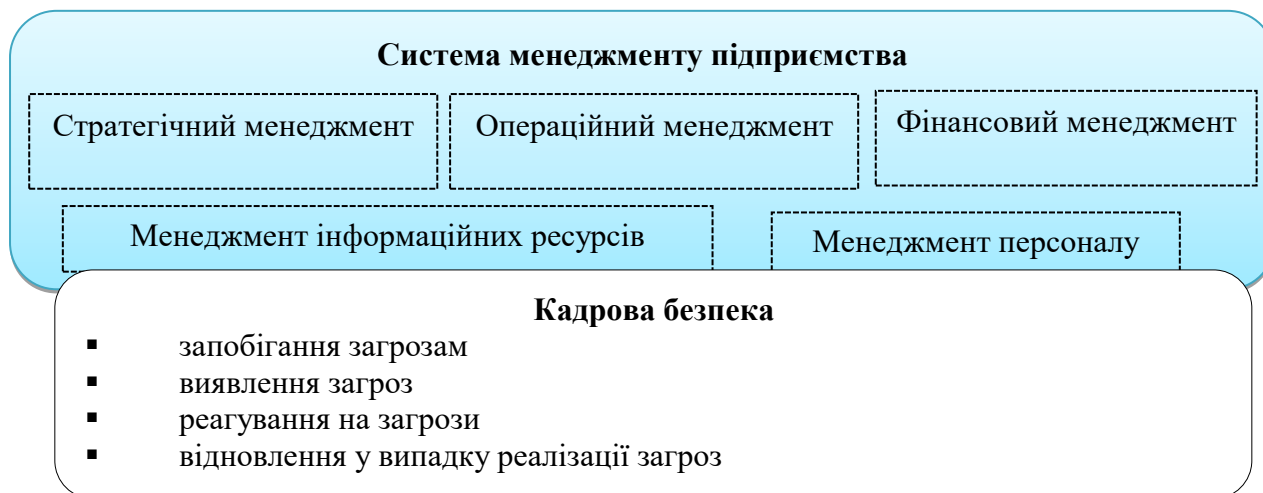

Рис. 1. Кадрова безпека в системі менеджменту підприємства

Джерело: складено автором

Сьогодні особливої актуальності набуває впровадження ризик-орієнтованого підходу в управління персоналом, що передбачає попередню ідентифікацію загроз (наприклад, плинність кадрів, «відтік мізків», корпоративне шпигунство, зниження лояльності) та формування інструментів превентивного захисту. Водночас організації мають забезпечити внутрішню інформаційну безпеку, захист персональних даних, конфіденційність трудових відносин, що стає критично важливим в умовах цифровізації [3, 4].

Реалізація кадрової безпеки неможлива без створення відповідної організаційної культури, що формує у персоналу усвідомлення значущості безпеки, готовність до відповідального виконання службових обов'язків та дотримання етичних норм [5]. Високий рівень кадрової безпеки є запорукою зниження управлінських ризиків, покращення репутації компанії, підвищення інвестиційної привабливості та загальної стійкості до кризових явищ [6].

Таким чином, кадрова безпека є невід'ємною складовою системи менеджменту сучасного підприємства, яка безпосередньо впливає на рівень його функціональної стійкості, здатності до адаптації та довгострокового розвитку. Формування концептуальних основ кадрової безпеки вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує управлінську, соціально-економічну, правову та інформаційну компоненти. Інтеграція кадрової безпеки в загальну управлінську структуру підприємства дозволяє чітко окреслити її місце та функціональне призначення, забезпечуючи системність, цілісність і стратегічну орієнтацію відповідних управлінських рішень. Водночас розробка практичних інструментів моніторингу, оцінювання та нейтралізації кадрових ризиків є важливим елементом підвищення ефективності менеджменту в умовах турбулентного середовища. Тому кадрова безпека має розглядатися не як окрема функція HR-служби, а як ключовий елемент системи корпоративного управління, що формує кадрову стабільність, підвищує рівень довіри до підприємства, сприяє його інституційній зрілості та конкурентоспроможності.

Список використаних джерел

1. Аналітична доповідь Центру Разумкова. (2024). Трудові ресурси для повоєнного відновлення України: стан, проблеми, шляхи розв'язання. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2024/10/16/2024-Pyshchulina-TRUDJVI-RESURS-UKR-SAIT.pdf>

2. Аблязова Н.Р. Кадрова безпека в системі управління підприємством. *Економіка та суспільство*, 2020. (22). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-6410.32782/2524-0072/2020-22-64>

3. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.

4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A. and Maslii O. Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism, in *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. Pp. 30–58. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>

5. Ярмус Т. Б., Шоробура О. І., Коваль С. М., Кіндратів Р. В. Кадрова безпека підприємства: сутність, складові та забезпечення в системі економічної безпеки. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 11. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-11-9308>

6. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

УДК 334.72

Гаркавенко В.Ю.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СПІВПРАЦЯ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ПІДПРИЄМЦЯМИ ЧЕРЕЗ ДІЯ.БІЗНЕС: ШЛЯХ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Співпраця між державою та підприємцями є важливим елементом забезпечення сталого розвитку малого бізнесу в Україні, особливо в умовах кризових ситуацій. У 2022-2025 роках, з початком повномасштабного вторгнення, малий бізнес в Україні зіткнувся з низкою серйозних викликів. Підприємці постали перед проблемами, такими як нестача працівників через мобілізацію та еміграцію, зростання податкового навантаження, висока інфляція, демографічна криза та логістичні проблеми, що ускладнили постачання товарів та послуг. В умовах воєнного стану та економічної нестабільності, важливу роль у підтримці малого бізнесу відіграє державна підтримка, як фінансова, так і консалтингова. Програма Дія.Бізнес надає підприємцям доступ до безкоштовних консультацій, можливостей для реєстрації бізнесу та отримання актуальної інформації щодо державних ініціатив. Це є важливим інструментом у забезпеченні розвитку малого бізнесу в період, коли кожен аспект економічної діяльності потребує адаптації до нових умов.

Дія.Бізнес є масштабним національним проектом із розвитку підприємництва та експорту. Дані центри відкриті по всій території України, у яких можна отримати безкоштовну бізнес-консультацію, орендувати конференц-зал для проведення певних заходів, протестувати власну продукцію, відвідати освітні програми та заходи. У першу чергу у даних центрах підтримки майбутні чи існуючі підприємці мають змогу отримати консультаційні підтримку з різних аспектів ведення бізнесу: юридичних, маркетингових, управлінських, експортних, психологічних, бухгалтерських, податкових, фінансових, автоматизації, ІІІ та ІТ тощо.

Зокрема, згідно офіційних даних щорічно послугами проекту Дія.Бізнес у різних форматах користується понад 72 тисячі українців. Ще понад 9 тис. українців щорічно користуються безоплатними консультаціями у центрах Дія. Бізнес, а рівень задоволеності відвідувачів складає 92,8 %. Найбільше українці зверталися по допомогу щодо

оподаткування, юридичних питань, фінансування, покрокового розвитку, а саме складання бізнес-плану, налагодження бізнес-процесів, руху коштів, масштабування, підготовки до подання на грантові програми та виходу на зовнішні ринки. Активно серед українців зростає попит на аналітичні послуги центрів підтримки підприємців Дія-Бізнес [1; 4].

Наразі кількість таких центрів складає 15, з яких 14 на території України, а ще один у м. Варшава. Зокрема, у м. Полтава центр підтримки підприємців Дія-Бізнес знаходиться за адресою: м. Полтава, вул. Соборності, 45а. На веб-сайті центру визначено наступні 4 ключові цілі його роботи як [2; 3]: збільшити рівень зареєстрованого бізнесу в регіон; допомогти бізнесу зростати та розвиватись, виходити на нові ринки, змінювати бізнес-моделі та створювати додаткові лінії продуктів, враховуючи макроекономічну ситуації; популяризувати підприємництво; стати діалоговою платформою між владою та представниками малого і середнього бізнесу.

У даному центрі підприємці та всі охочі можуть скористатися широким спектром безкоштовних послуг, серед яких – індивідуальні консультації з питань започаткування чи розвитку бізнесу, отримання актуальної інформації про діючі грантові програми, підтримку у сфері ветеранського підприємництва, що є особливо актуальним для учасників бойових дій, які прагнуть інтегруватися в економічне життя країни. Записатися на консультацію можна просто через офіційний сайт Дія-Бізнес, обравши зручну дату, тему та формат зустрічі (онлайн або офлайн). Крім того, центр регулярно організовує освітні заходи, тренінги, майстер-класи та бізнес-зустрічі із залученням професійних менторів, діючих підприємців, експертів з різних галузей, які діляться практичним досвідом, інструментами та інсайдами. Створення таких центрів, як Дія-Бізнес у Полтаві, суттєво підсилює інституційну спроможність держави у сфері підтримки малого бізнесу, сприяє відновленню економічної активності на регіональному рівні та формує простір для конструктивного діалогу між підприємцями й органами влади.

Отже, ефективна співпраця між державою та підприємцями, особливо в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, є ключовою передумовою збереження та розвитку малого бізнесу в Україні. Ініціативи на кшталт проєкту Дія-Бізнес демонструють, як державна підтримка, що включає консультаційні, освітні, інформаційні та інфраструктурні інструменти, може значно полегшити адаптацію підприємців до кризових умов, активізувати підприємницьку діяльність, сприяти формуванню нових бізнесів, а також забезпечити сталість регіонального економічного розвитку шляхом створення ефективного комунікаційного майданчика між владою та бізнес-середовищем.

Список використаних джерел

1. Результати Дія-Бізнес у 2023 році: розвиток української підприємницької екосистеми в умовах війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rezultaty-diiabiznes-u-2023-rotsi-rozvytok-ukrainskoi-pidpriemnytskoi-ekosystemy-v-umovakh-viiny> (дата звернення 09.05.2025)
2. Центр підтримки підприємців Дія-Бізнес у Полтаві. URL: <https://business.diia.gov.ua/center/poltava> (дата звернення 09.05.2025)
3. Орехова А.І., Кулик В.А. Е-резидентство як фінансовий інструмент для виходу підприємства на міжнародний ринок. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 07 листопада 2024 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. С. 57-59.
4. Кулик В.А. Роль та значення дигітальної компетентності працівників в умовах воєнного стану. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 16 травня 2024 р. Полтава: НУПП, 2024. С. 86-89.

**АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ ЯК
СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Сучасні підприємства функціонують у середовищі, що характеризується високим ступенем невизначеності, постійними економічними турбулентностями, збройними конфліктами та нестабільністю соціально-демографічних процесів. У таких умовах традиційні підходи до управління персоналом втрачають ефективність. Водночас зростає актуальність адаптивного управління кадровим потенціалом, що дозволяє не лише реагувати на зовнішні виклики, а й формувати внутрішню стійкість підприємства, сприяючи реалізації цілей сталого розвитку. Адаптивне управління персоналом (рис. 1) передбачає здатність організаційної системи гнучко реагувати на зовнішні зміни, передбачати потенційні ризики та оперативно трансформувати внутрішні процеси відповідно до нових умов. Ключовими компонентами адаптивного управління є: гнучка організаційна структура, яка забезпечує оперативне прийняття рішень і ефективне делегування повноважень; цифрова трансформація HR-процесів, що включає автоматизацію рекрутингу, впровадження дистанційного навчання та застосування HR-аналітики; розвиток людського капіталу шляхом перекваліфікації працівників, удосконалення м'яких навичок (soft skills) та впровадження програм наставництва; формування психологічної стійкості персоналу через програми підтримки благополуччя (well-being) та розвиток систем корпоративної допомоги в умовах стресу; кризове планування та сценарне моделювання, що передбачає ідентифікацію ризиків і підготовку до різних варіантів розвитку подій.

Такий підхід базується на концепції організаційної адаптивності, яка включає інноваційність, динамізм, децентралізацію прийняття рішень та розвиток людського капіталу.

У контексті сталого розвитку, адаптивне управління має враховувати не лише економічні аспекти, а й соціальні – зокрема, забезпечення гідної праці, рівного доступу до можливостей, підтримку психоемоційного стану працівників, дотримання принципів гендерної рівності та інклюзії.

Рис. 1. Компоненти адаптивного управління персоналом

В умовах воєнного стану, релокації виробництв, зміни форматів зайнятості та масової трудової міграції, підприємства України змушені переглядати свої підходи до управління

персоналом. Актуальними стають такі елементи адаптивної моделі: гнучкі графіки та гібридні формати роботи; переорієнтація на внутрішні резерви та перекваліфікацію працівників; впровадження цифрових HR-рішень; розвиток soft skills; інституціоналізація програм підтримки well-being. Компанії, які впроваджують такі практики, демонструють вищі показники стійкості та продуктивності.

Адаптивне управління кадровим потенціалом безпосередньо сприяє досягненню Цілей сталого розвитку ООН, зокрема: Ціль 5 Гендерна рівність досягається шляхом забезпечення рівних умов праці, уникнення дискримінації в кадрах; Ціль 8 Гідна праця та економічне зростання досягається через забезпечення стабільної зайнятості, підвищення продуктивності праці; Ціль 9 Інновації та інфраструктура досягається шляхом впровадження інновацій у HR-систему та цифрової трансформації; Ціль 10 Зменшення нерівності досягається через інклюзивність у кадровій політиці шляхом урахування потреб молодь, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю; Ціль 16 Мир, справедливості досягається шляхом побудови довіри та дотримання етичних принципів у трудових відносинах. Таким чином, адаптивне управління кадровим потенціалом є основою стратегічної HR-політики в умовах постійної трансформації. Воно дозволяє гармонізувати інтереси бізнесу, працівників і суспільства, формуючи передумови для сталого розвитку як підприємства, так і економіки загалом.

Список використаних джерел

1. Бочевар І. В. Адаптивне управління персоналом як ключовий фактор сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання // Управлінські парадигми сталого розвитку та інклюзивного економічного зростання : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 27-28 листопада 2024 р. / за заг. ред. І. І. Рекуненка, В. В. Сулим. Суми : Сумський державний університет, 2024. С. 244-247.
2. Стрижеус Л., Тендюк А. Управління адаптацією персоналу організацій системі менеджменту персоналу. *Економічний форум*. 2022. Т. 1, № 4. С. 115–121.
3. Магомедов М. С. Система адаптивного управління та її елементи. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2015. №11. С. 121–129.
4. United Nations Development Programme (UNDP). URL: <https://www.undp.org/> (Дата звернення: 15.05.2025).
5. Глобальний договір ООН в Україні. Цілі сталого розвитку // UN Global Compact in Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/tsili-stijkogo-rozvytku/> (Дата звернення: 16.05.2025).

УДК 330

Іванов Ю.В., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

Кулібаба В.В., аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі (м. Полтава, Україна)

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ОСНОВІ ПРОЦЕСІВ АВТОМАТИЗАЦІЇ

У сучасному глобалізованому світі логістика відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного функціонування бізнесу. Зростаюча конкуренція, динаміка попиту та розвиток електронної комерції вимагають від компаній високого рівня гнучкості, точності та швидкості в логістичних операціях. У цьому контексті автоматизація стає важливим інструментом оптимізації логістичних процесів, сприяючи адаптації підприємств до умов цифрової економіки. Прискорення обміну інформацією, необхідність швидкого прийняття рішень і вимога до прозорості процесів логістичного ланцюга лише підсилюють потребу в автоматизованих рішеннях.

Автоматизація логістики включає використання сучасних цифрових технологій, програмного забезпечення та обладнання для автоматичного виконання логістичних функцій. До таких функцій належать: управління складськими запасами, транспортування, планування маршрутів, облік поставок, обробка замовлень, моніторинг логістичних процесів тощо.

Серед ключових інструментів автоматизації: ERP-системи (Enterprise Resource Planning), WMS (Warehouse Management Systems), TMS (Transportation Management Systems), RFID-технології, штучний інтелект, роботизовані системи тощо. Також слід враховувати вплив Інтернету речей (IoT), який забезпечує безперервне отримання даних із транспортних засобів, складів і виробничих ліній. Хмарні сервіси сприяють централізованому управлінню логістикою з можливістю доступу до інформації в режимі реального часу.

Впроваджуючи автоматизовані системи підприємства отримують наступні переваги:

1. Підвищення ефективності. Автоматизація дозволяє значно скоротити час виконання логістичних операцій, зменшити кількість помилок та втрат. Наприклад, системи автоматичного обліку дозволяють здійснювати точне ведення залишків і своєчасне поповнення запасів.

2. Зменшення витрат. Оптимізація маршрутів, автоматичне планування постачань та зменшення потреби в ручній праці знижують загальні логістичні витрати. Ефективне використання транспортних засобів дозволяє економити паливо і зменшувати знос техніки.

3. Покращення обслуговування клієнтів. Завдяки автоматизованому моніторингу та обліку забезпечується точність і своєчасність доставок, що підвищує рівень задоволеності клієнтів. Системи CRM (Customer Relationship Management) інтегруються з логістичними платформами для кращої взаємодії з клієнтами.

4. Підвищення гнучкості. Автоматизовані системи легко адаптуються до змін у попиті або умов ринку. Це особливо важливо для підприємств, що працюють у сфері електронної комерції, де швидкість реакції на зміни має вирішальне значення.

5. Можливість прогнозування. Використання аналітичних інструментів і штучного інтелекту дозволяє прогнозувати попит, ідентифікувати слабкі місця у ланцюгу постачання та планувати відповідні заходи.

Багато компаній впроваджують автоматизовані рішення для складування, транспортування та контролю товарообігу. Наприклад, використання RFID-чипів дає змогу відстежувати переміщення товарів у режимі реального часу. Роботизовані склади, що комплектують замовлення без участі людини, значно скорочують час обробки. Інтелектуальні системи на основі штучного інтелекту прогнозують попит, оптимізують маршрути та забезпечують ефективне управління ресурсами.

У великих логістичних компаніях використовуються автоматизовані сортувальні системи, які розподіляють товари по напрямках залежно від замовлень. Поштові оператори запроваджують трекінгові сервіси, що автоматично оновлюють інформацію про місце знаходження посилки. У сфері морських перевезень використовуються системи, що координують вантажі, порти і судна, забезпечуючи прозорість і оперативність перевезень.

Попри численні переваги, автоматизація вимагає значних фінансових інвестицій. Необхідність оновлення IT-інфраструктури, навчання персоналу, інтеграції нових систем із наявними – усе це потребує часу та ресурсів. Окрім того, виникають ризики кібербезпеки, пов'язані з підключенням систем до мережі Інтернет. Підприємства мають враховувати необхідність регулярного оновлення програмного забезпечення та забезпечення резервного копіювання даних. Автоматизація логістичних процесів є ключем до ефективності та конкурентоспроможності сучасних підприємств. Вона сприяє зниженню витрат, підвищенню точності, швидкості та гнучкості логістичних операцій. Подальший розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для вдосконалення логістики та інтеграції автоматизованих рішень у всі ланки постачання. Водночас для досягнення максимального ефекту важливо враховувати не лише технічні, а й організаційні аспекти впровадження автоматизації. Ретельне планування, підготовка персоналу та вибір відповідних рішень є запорукою успішного переходу до цифрової логістики.

Список використаних джерел

1. Бондаренко, В. В. Логістика: теорія та практика управління. К.: Центр учбової літератури, 2020. 328 с.
2. Григоренко, Т. О. Автоматизація логістичних процесів: сучасні підходи та інструменти. *Економіка та управління*. 2021. №4(36). С. 45–52.
3. Christopher, M. Logistics & Supply Chain Management. 6th ed. Pearson Education, 2022. 456 p.

УДК 330

Іванов Ю.В., к.е.н., доцент; Вергал К.Ю. к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)
Ашурков К.П., комерційний директор ТОВ «Ангробудсервіс»
(м. Полтава, Україна)

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ

Інформаційна логістика в сучасному бізнес-середовищі стає не менш важливою, ніж фізична доставка товарів. Швидкість і точність обміну інформацією визначають ефективність логістичних операцій, взаємодію з клієнтами та прийняття управлінських рішень. Особливого значення набуває вивчення маркетингових аспектів інформаційної логістики, адже саме вони дозволяють забезпечити ринкову орієнтацію інформаційних потоків і підтримати конкурентоспроможність підприємства. В епоху цифрових технологій ефективне управління інформацією стає основою стратегічного маркетингового планування, просування товарів і послуг, побудови лояльності клієнтів.

Інформаційна логістика – це система організації, управління та оптимізації потоків інформації між усіма учасниками логістичного ланцюга. Вона забезпечує узгодження даних щодо попиту, запасів, маршрутів, термінів доставки, взаєморозрахунків тощо. Інформаційна логістика охоплює як внутрішні процеси (взаємодія між підрозділами компанії), так і зовнішні (обмін інформацією з постачальниками, партнерами, клієнтами).

Ключова мета інформаційної логістики — забезпечення своєчасного надходження достовірної інформації до відповідних користувачів у потрібному форматі. Це дозволяє не лише підвищити якість управлінських рішень, а й зменшити витрати, пов'язані з помилками, затримками та дублюванням інформації. Інформація виступає не лише інструментом, а й стратегічним активом, що впливає на ринкову позицію компанії.

Основні маркетингові аспекти у структурі інформаційної логістики можна відобразити наступним чином:

1. Орієнтація на споживача. Збір, аналіз і обробка інформації про потреби споживачів дозволяє адаптувати логістичні процеси під індивідуальні вимоги клієнтів. На основі зібраних даних формуються персоналізовані пропозиції, покращується сервіс, підвищується задоволеність покупців.

2. Інформаційна підтримка маркетингових рішень. Дані з інформаційної логістики використовуються для розробки маркетингових стратегій, прогнозування попиту, визначення ефективних каналів дистрибуції. Це сприяє адаптації пропозицій до динаміки ринку та підвищенню точності маркетингових кампаній.

3. Підтримка цінової політики. Завдяки контролю за витратами в логістичному ланцюзі маркетинг може формувати більш конкурентоспроможні ціни. Оптимізація логістичних витрат дозволяє запропонувати споживачам вигідніші умови без зниження якості обслуговування.

4. Розвиток CRM-систем. Інтеграція інформаційної логістики з системами управління взаємовідносинами з клієнтами дозволяє забезпечити індивідуалізоване обслуговування, передбачати поведінку клієнтів, підвищувати їх лояльність.

5. Підвищення прозорості комунікацій. Завдяки інформаційним системам забезпечується відкритість взаємодії з клієнтами, можливість контролювати всі етапи обслуговування та оперативно реагувати на звернення. Одним з таких

Інструменти реалізації маркетингової інформаційної логістики:

- Системи електронного обміну даними (EDI). Забезпечують швидкий і точний обмін документацією між компаніями. Це знижує паперове навантаження, пришвидшує процеси і підвищує ефективність співпраці.

- Бази даних і аналітичні платформи. Сприяють обробці великих обсягів інформації про поведінку споживачів, ефективність логістичних каналів, результати рекламних кампаній. Сучасні аналітичні системи використовують візуалізацію даних, що полегшує сприйняття інформації менеджментом.

- Маркетингові інформаційні системи (MIS). Систематизують інформацію з різних джерел для підтримки управлінських рішень у сфері маркетингу. MIS дозволяють моделювати різні сценарії ринкової поведінки та вчасно реагувати на зміни в попиті.

- Big Data та штучний інтелект. Використовуються для побудови моделей споживчої поведінки, оптимізації логістичних маршрутів з урахуванням ринкової ситуації. ШІ може автоматично формувати рекомендації для клієнтів, підвищуючи ефективність продажів.

- IoT (Інтернет речей). Завдяки підключеним пристроям відбувається безперервний збір даних про стан товарів, транспорту та складських приміщень. Це підвищує якість обслуговування і дозволяє швидко усувати проблеми.

Інтеграція маркетингової та логістичної функцій є запорукою високої клієнтоорієнтованості бізнесу. Маркетинг задає напрямок і цілі, а логістика забезпечує їхнє фізичне і інформаційне досягнення. Завдяки зворотному зв'язку маркетинг отримує інформацію про реальні логістичні можливості та обмеження, що дозволяє коригувати плани та стратегії.

Сучасна логістика не лише підтримує маркетинг, а й стає його активною складовою. Наприклад, швидкість доставки може бути конкурентною перевагою, що безпосередньо впливає на сприйняття бренду. Злагоджена робота між цими напрямками дозволяє створити цінність для клієнта, яка виходить за межі самого товару — включаючи сервіс, зручність та довіру.

Маркетингові аспекти інформаційної логістики відкривають нові можливості для підвищення ефективності бізнес-процесів і покращення взаємодії з клієнтами. В умовах цифрової трансформації саме інформація стає ключовим ресурсом, який потрібно ефективно збирати, аналізувати та використовувати для досягнення конкурентних переваг. Поєднання маркетингових підходів і логістичної точності дозволяє створити стійку систему управління, що адаптується до потреб ринку і забезпечує високу якість обслуговування.

Таким чином, підприємства, які інтегрують інформаційно-логістичні інструменти з маркетинговими стратегіями, здатні краще розуміти своїх клієнтів, прогнозувати їхні потреби та оперативно реагувати на ринкові виклики. Успішна інформаційна логістика сприяє не лише зниженню витрат, а й підвищенню цінності бренду, створюючи умови для сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Балабанова, Л. В. Маркетингова логістика: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 288 с.
2. Крикавський, Є. В. Логістика: теорія і практика. Львів: ІНТЕЛЕКТ-ЗАХІД, 2020. 456 с.
3. Kotler, P., Keller, K. L. Marketing Management. 15th ed. Pearson Education, 2016. 832 p.

МОДЕЛЬ ПАРТНЕРСТВА ДЛЯ СТАЛОГО ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ НА ТЛІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасному світі, що характеризується високою динамікою глобалізаційних процесів, посиленням взаємозалежності національних економік та впровадженню Цілей сталого розвитку (ЦСР), питання формування ефективних моделей партнерства між різними секторами суспільства набуває особливої актуальності. Україна, перебуваючи на етапі активної інтеграції до Європейського Союзу, стикається з потребою не лише адаптації до зовнішніх викликів, а й трансформації внутрішніх механізмів управління, зокрема в сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).

Сталий розвиток передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціальної згуртованості та екологічної відповідальності. Реалізація цього принципу у сфері ЗЕД передбачає не лише підвищення експорту, залучення іноземних інвестицій та зростання конкурентоспроможності підприємств, але й розвиток людського капіталу, забезпечення екологічних стандартів виробництва та формування відповідальної моделі взаємодії із зовнішніми партнерами.

У цьому контексті ключову роль відіграє партнерство між владою, бізнесом та громадянським суспільством. Таке партнерство є не лише запорукою ефективного функціонування економіки, але й основою демократичного врядування, інклюзивного прийняття рішень та досягнення синергії між економічними інтересами та суспільним добробутом. В умовах України, яка перебуває на шляху структурної модернізації, формування ефективної моделі партнерства між основними суб'єктами розвитку є не просто бажаним, а необхідним елементом стратегії міжнародної інтеграції.

Особливе значення в цьому процесі має узгоджене бачення стратегічних цілей розвитку, розуміння ролі кожного із суб'єктів партнерства та забезпечення ефективної комунікації між ними. Влада формує регуляторне середовище, бізнес – впроваджує інновації та створює додану вартість, а громадські організації – виступають як арбітри публічного інтересу, контролюючи прозорість і справедливість процесів.

Метою цієї роботи є дослідження моделі партнерства для сталого зовнішньоекономічного зростання України в контексті її міжнародної інтеграції, з особливою увагою до ролі кожного з партнерів, наявного досвіду співпраці, бар'єрів у реалізації ефективної взаємодії та перспектив формування цілісної, сталої екосистеми розвитку на основі європейських принципів та стандартів.

Сталий розвиток передбачає баланс між економічними, соціальними та екологічними аспектами. У контексті зовнішньоекономічної діяльності це означає:

1. Економічну ефективність: зростання експорту, залучення інвестицій, підвищення продуктивності.
2. Соціальну відповідальність: створення робочих місць, розвиток людського капіталу.
3. Екологічну стійкість: впровадження екологічно чистих технологій, дотримання екологічних стандартів.

У забезпеченні сталого зовнішньоекономічного зростання саме державна влада виступає основним координатором загальнонаціональної політики, відповідальною за створення сприятливого правового поля для підприємницької діяльності. Вона формує нормативно-правову базу, що регулює зовнішньоекономічні зв'язки, укладає міжнародні договори, впроваджує стандарти ЄС, а також забезпечує виконання зобов'язань у рамках міжнародних економічних союзів.

Крім того, держава створює умови для розвитку підприємництва через податкові та митні стимули, підтримку експорту, розвиток логістичної інфраструктури та цифровізацію процедур ЗЕД. Важливим є також стимулювання інноваційної діяльності, зокрема в аграрному та технологічному секторах. Яскравим прикладом є програма DOBRE, яка реалізується за підтримки USAID і сприяє не лише розвитку місцевих громад через децентралізацію, а й активізує місцевий бізнес через підтримку ініціатив сталого розвитку [9].

Підприємства виступають рушіями економічного прогресу та провідниками трансформацій в умовах глобалізації. Вони не лише здійснюють виробничу діяльність і формують додану вартість, але й виступають активними учасниками у впровадженні інновацій, експортній експансії, освоєнні нових ринків і модернізації виробництва.

Бізнес забезпечує робочі місця, генерує податкові надходження та стимулює розвиток пов'язаних галузей, утворюючи потужні кластери економічного зростання. Його роль у досягненні Цілей сталого розвитку зростає завдяки соціальній відповідальності, екологічним ініціативам та етичним практикам.

Сьогодні ключові компанії України активно беруть участь у міжнародних програмах, таких як «Горизонт 2020», «Євростарс», «Еразмус для молодих підприємців», що дозволяє їм інтегруватися у світову наукову, інноваційну та економічну екосистему [2]. Таке залучення не лише сприяє адаптації до європейських вимог, а й відкриває доступ до фінансування, знань та партнерств.

Громадянське суспільство - один із ключових компонентів сталого розвитку. НУО (неурядові організації) виступають платформою для мобілізації суспільної енергії, втілення соціальних проєктів і формування культури підзвітності. Вони забезпечують діалог між громадянами, бізнесом та державою, зменшують соціальну напругу та виступають захисниками інтересів локальних спільнот. Громадські організації підвищують рівень прозорості у прийнятті рішень, здійснюють аналітику державної політики, сприяють поширенню практик громадського бюджету, антикорупційних ініціатив і залученню мешканців до стратегічного планування розвитку громад.

Прикладом такої успішної взаємодії є Центр освіти для дорослих у Вознесенській громаді, який не тільки надає освітні послуги, а й адаптує населення до потреб місцевого ринку праці, сприяючи створенню нових бізнес-ініціатив і зміцненню кадрового потенціалу громади [5].

Одним із яскравих прикладів формування ефективної моделі партнерства є Третій експортний форум Рівненщини, що відбувся у 2024 році. Захід об'єднав понад 100 представників малого та середнього бізнесу, органів виконавчої влади, міжнародних організацій та громадських активістів. Форум слугував платформою для обговорення реальних проблем експортерів, а також окреслення шляхів покращення доступу до ринків ЄС.

Презентації, публічні дискусії та панельні сесії допомогли знайти нові точки дотику між місцевою владою та експортно орієнтованими підприємствами. Учасники також ознайомилися з можливостями інституційної підтримки з боку ПРООН, регіональних торгово-промислових палат та програм технічної допомоги ЄС [0]. Форум довів, що лише через постійний діалог і практичну кооперацію можливо досягти системних змін у сфері ЗЕД.

Іншим масштабним прикладом співпраці стала ініціатива «Партнерство незалежних», започаткована агропромисловим холдингом «Астарта-Київ» спільно з кількома міжнародними донорами, місцевими громадами та українськими підприємствами. Форум, що відбувся у 2023 році, зібрав понад 200 учасників для спільного обговорення моделей розвитку стійких спільнот, просування цінностей корпоративної соціальної відповідальності та активізації спільних соціальних інвестицій.

Захід не лише посилив комунікацію між стейкхолдерами, але й став каталізатором нових партнерських проєктів, що базуються на спільних цінностях, довірі та баченнях майбутнього [4].

Інтеграція України до ЄС відкриває нові можливості, але одночасно вимагає модернізації управлінських, виробничих та логістичних процесів. Водночас вона створює додаткову потребу в партнерстві між різними секторами:

доступ до європейських ринків – вступ до єдиного економічного простору дозволяє українським підприємствам збільшити частку експорту, посилити присутність на нових ринках та використовувати переваги угоди про асоціацію з ЄС [3].

впровадження європейських стандартів – стимулює модернізацію виробничих потужностей, підвищення якості товарів і послуг, відповідність сертифікаційним вимогам ЄС, що є важливим чинником підвищення конкурентоспроможності [6].

залучення інвестицій – адаптація до європейського правового поля робить український бізнес більш прозорим та привабливим для іноземних інвесторів. Це відкриває можливості для розвитку нових партнерських форматів, у тому числі міжнаціональних кластерів, акселераційних програм та дослідницько-промислових альянсів [2].

Формування ефективної моделі партнерства між владою, бізнесом та громадськими організаціями є ключовим чинником сталого зовнішньоекономічного зростання України. Євроінтеграція надає нові можливості для розвитку, але також вимагає адаптації та модернізації. Спільні зусилля всіх зацікавлених сторін сприятимуть досягненню цілей сталого розвитку та інтеграції України у світову економіку.

Список використаних джерел

1. Сенишин О., Ільків Н., Угольков Є. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3042>
2. Підоричева І. Євроінтеграція України у сфері досліджень та інновацій: стан, виклики, заходи прискорення. *Журнал європейської економіки*. 2021. Том 20 (№4). URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1570>
3. Ганзюк С.М., Якубович Т.О. Вплив євроінтеграції на зовнішньоекономічну діяльність та рентабельність українських підприємств. *Економічний простір*. 2020. №160. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/648>
4. Партнерство незалежних: як з єдності бізнесу, громад і держави народжується стійкість. Форум: Економічна правда. 2024. URL: https://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2024/narodzhuetsia_stiikist/
5. Партнерство влади та бізнесу: фундамент сталого розвитку бізнес-екосистем у громадах. Форум: Децентралізація. 29.11.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18964>
6. Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток підприємств. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2021. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/230861>
7. Партнерство влади та бізнесу: Третій експортний форум Рівненщини. ПРООН в Україні. 13.11.2024. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/news/partnerstvo-vlady-ta-biznesu-provely-tretyy-eksportnyy-forum-rivnenshchyny>
8. Вплив євроінтеграції на стратегічний розвиток енергетичних підприємств України. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2024. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303693>
9. Партнерство влади та бізнесу: фундамент сталого розвитку бізнес-екосистем у громадах. UACRISIS.ORG. 2024. URL: <https://uacrisis.org/uk/271120241>

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: РІЛЬ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

У сучасну епоху глобальних викликів – зокрема змін клімату, деградації навколишнього середовища, соціальної поляризації та нерівного доступу до ресурсів – концепція сталого розвитку набуває особливої актуальності. Вона трансформується з декларативної ідеї у комплексний підхід до організації суспільно-економічного життя, що інтегрує економічне зростання, соціальну справедливість і екологічну відповідальність. У цьому контексті соціальна відповідальність бізнесу постає важливим інструментом гармонізації інтересів приватного сектору та суспільства.

Запровадження принципів соціальної відповідальності бізнесу сприяє зміцненню довіри до суб'єктів господарювання, підвищенню їхньої репутаційної капіталізації та адаптивності в умовах системних криз. В Україні спостерігається поступове формування нормативно-правової та соціальної бази, що створює передумови для інтеграції соціально відповідальних практик у бізнес-середовище. У наукових працях В.Керролла зазначається, що соціальна відповідальність бізнесу охоплює чотири рівні: економічну, юридичну, етичну та філантропічну, що формують платформу для співпраці з іншими учасниками соціального простору [1].

Забезпечення ефективної взаємодії бізнесу з органами місцевого самоврядування потребує активної участі у підтримці соціальних ініціатив, розвитку закладів освіти, культури та охорони здоров'я. Це передбачає інституційну підтримку соціальних ініціатив, участь у розвитку інфраструктури освітніх, культурних і медичних установ, що у сукупності забезпечує зростання рівня соціального капіталу на місцевому рівні [2]. Згідно з позицією М. Портера та М. Крамера, соціальна відповідальність набуває стратегічного значення за умов її інтеграції в корпоративну бізнес-модель. Відповідальність бізнесу, за їхньою концепцією, не повинна бути епізодичною активністю, а має перетворитися на сталі практики створення спільної цінності для бізнесу та суспільства [3].

Ефективність соціальної відповідальності бізнесу значною мірою залежить від активності громадянського суспільства, що виконує як контролюючу, так і мотиваційну функцію. Зростає й етична свідомість споживачів, які дедалі частіше керуються ціннісними орієнтирами у виборі брендів.

Таким чином, соціальна відповідальність бізнесу становить невід'ємну складову сучасної концепції сталого розвитку та має розглядатися як системна стратегія довготривалої соціально-економічної трансформації. Її ефективна імплементація можлива лише за умов міжсекторальної взаємодії, інституційної узгодженості та ціннісної консолідації всіх учасників соціального процесу.

Список використаних джерел

1. Керролл А. В. Корпоративна соціальна відповідальність: Еволюція дефініційного конструкту. *Business & Society*. 1999. № 38(3). с. 268–295 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/282441223_Corporate_social_responsibility_Evolution_of_a_definitional_construct
2. Білик Р. Р., Варвус А. І. Соціальна відповідальність бізнесу як основа безпеки підприємництва в сучасних умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 9. № 3. С. 318 – 323.
3. Портер М. А., Крамер М. Р. Стратегія та суспільство. *Harvard Business Review*. 2016. с. 2-4 URL: https://www.academia.edu/1356786/Strategy_and_Society?utm_source=chatgpt.com

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙ ДО ВИКЛИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах сталий розвиток організацій стає критичним чинником забезпечення конкурентоспроможності та економічної стійкості підприємств. Зростаючий тиск з боку екологічних викликів, цифровізації та соціальних змін вимагає перегляду стратегій управління та адаптації бізнес-моделей до нових умов. Відповідно, ключовою задачею організації є розробка та впровадження стратегій адаптації організацій до викликів сталого розвитку, зокрема в контексті цифрової трансформації та інтеграції інноваційних підходів.

Актуальність питання адаптації організацій до викликів сталого розвитку підтверджується численними дослідженнями як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Це обумовлено необхідністю інтеграції адаптаційних стратегій у сучасні управлінські моделі для забезпечення стійкості організацій у динамічному середовищі.

На думку Коробки С. В., стратегічне впровадження концепції сталого розвитку в управлінні організацією є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності в сучасних умовах. Авторка підкреслює, що реалізація сталого розвитку сприяє покращенню репутації організації, зниженню витрат завдяки впровадженню інноваційних технологій, раціональному використанню ресурсів та доступу до нових ринків. Також зазначається, що сталий розвиток формує основу для довгострокового зростання, враховуючи необхідність адаптації бізнес-моделей, інвестування в екологічно дружні технології та створення партнерських ініціатив[1].

Серед українських дослідників, що аналізують дану проблематику, можна виокремити Маліка М., Шпикуляка О., Мамчура В. [2], Степаненка Т. [3], Глинську А., Непийводу В. [4], Новікову О. [5]. Вони зосереджуються на дослідженні управлінських підходів до сталого розвитку, аналізі адаптаційних стратегій та визначенні ключових викликів у контексті забезпечення стійкості організацій.

Зарубіжні дослідники також приділяють значну увагу питанням адаптації організацій до викликів сталого розвитку. Зокрема, Geels F.W. пропонує багаторівневий підхід до адаптації інновацій у промисловості, що передбачає врахування ландшафтного, режимного та нішового рівнів. Elkington J. пропонує бізнес-стратегії з трьома вимірами вигоди: економічним, соціальним та екологічним, що дозволяє організаціям забезпечувати стійкість та адаптацію до глобальних змін. Porter M. та Kramer M. розробили концепцію створення спільної цінності як інструменту адаптації до сучасних викликів сталого розвитку [6].

Таким чином, результати досліджень свідчать про необхідність формування та впровадження стратегій адаптації організацій до викликів сталого розвитку. Науковці акцентують увагу на тому, що адаптація є не лише інструментом забезпечення стійкості бізнесу, але й важливим компонентом конкурентоспроможності в умовах глобальних змін.

Зважаючи на різноманітність викликів та специфіку кожної галузі, адаптаційні стратегії повинні бути комплексними та гнучкими. Особливу увагу слід приділяти інтеграції екологічних, соціальних та цифрових аспектів у процес управління.

Для досягнення стійкості організацій необхідно розробляти адаптаційні моделі з урахуванням новітніх технологій, регіональних особливостей та соціально-економічного контексту. Практичні рекомендації щодо реалізації цих стратегій включають розробку антикризових заходів, впровадження інноваційних рішень та розвиток компетенцій персоналу.

Одним із ключових напрямів реалізації адаптаційних стратегій є використання сучасних цифрових платформ та кластерних моделей. Вони сприяють підвищенню

адаптивності бізнесу та забезпечують інтеграцію новітніх технологій у процеси управління. Крім того, кластерні моделі створюють умови для співпраці між підприємствами та освітніми закладами, що забезпечує стійкість до глобальних змін та формування інноваційних екосистем.

Важливим елементом адаптаційних стратегій є управління ризиками в умовах цифровізації. Це передбачає впровадження інноваційних систем захисту даних (наприклад, блокчейн-рішень) та антикорупційних механізмів на основі міжнародних стандартів (ISO 37001).

Поряд із управлінням ризиками організації повинні приділяти увагу соціальним аспектам адаптації. Зокрема, важливим напрямом є розвиток корпоративної соціальної відповідальності, що передбачає підвищення кваліфікації працівників та формування культури стійкості, яка підтримує прозорість та етичність бізнесу.

З огляду на сучасні тенденції, цифровізація управлінських процесів є важливою складовою адаптації бізнесу до викликів сталого розвитку. Вона забезпечує стійкість організацій через оперативний аналіз даних та прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі великих даних та штучного інтелекту.

Адаптація організацій до викликів сталого розвитку є складним та багатовимірним процесом, що потребує комплексного підходу. Ефективні адаптаційні стратегії дозволяють не лише забезпечити стійкість організацій, але й підвищити їх конкурентоспроможність у динамічному глобальному середовищі. Інтеграція цифрових платформ, кластерних моделей, управління ризиками та соціальної відповідальності є основою для створення стійких бізнес-екосистем. Таким чином, розробка та впровадження адаптаційних стратегій є ключовим чинником успішного розвитку організацій у контексті сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Коробка С. В. (2024). Стратегія сталого розвитку в управлінні організацією. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. № 16. 2024. DOI: [10.54929/2786-5738-2024-16-04-06](https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-04-06).
2. Малік М. І., Шпикуляк О. Г., Мамчур В. А. (2020). Реалізація цілей сталого розвитку України в контексті трансформації особистих селянських господарств у сімейні фермерські. *Економіка природокористування і сталий розвиток*, 7(26), 21–31. DOI: [10.37100/2616-7689/2020/7\(26\)/3](https://doi.org/10.37100/2616-7689/2020/7(26)/3)
3. Степаненко Т. О. (2020). Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія економіка і управління*, (6), 136–141. DOI: [10.32838/2523-4803/70-6-23](https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-6-23)
4. Непийвода В. П. (2008). Проблема відтворення англomовних термінів «sustainable development» та «sustainability» в українській правничій мові. *Екологічний вісник*, 3, 24–26.
5. Новікова О. Ф., Амоша О. І., Антонюк В. П. (2012). Сталий розвиток промислового регіону: соціальні аспекти. Донецьк: НАН України, Інститут економіки промисловості.
URL: https://iie.org.ua/wpcontent/uploads/monografiyi/2012/2012_mono_Novikova_Amosha_Antonuk.pdf.
6. Geels, F.W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: a multi-level perspective and a case-study. *Research Policy*, 31(8), 1257–1274. DOI: [10.1016/S0048-7333\(02\)00062-8](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(02)00062-8).

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ І ГРОМАДСЬКОСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Соціально відповідальна поведінка органів місцевого самоврядування, бізнесу, громадських організацій постає як фундаментальний чинник сталого соціально-економічного розвитку, інтегрованого підвищення якості життя населення та формування соціальної консолідації в умовах багатовекторних суспільних трансформацій. Приватний сектор забезпечує формування та розвиток соціально-трудова відносин, що зумовлено його високою адаптивністю до змін зовнішнього середовища, інноваційною спроможністю, динамікою розвитку та наявністю відповідних ресурсів. Інституціоналізація принципів корпоративної соціальної відповідальності (далі – КСВ) у діяльності підприємництва трансформує класичні уявлення про взаємодію між роботодавцем і працівником, а також посилює соціальну складову економічної активності [1].

Упродовж останніх п'яти років (2020–2024) Україна перебуває в фазі глибоких структурних трансформацій у сфері регіональної економічної політики, публічного управління та інституційного розвитку регіонів. Країна зіштовхується з низькою глобальних викликів та загроз, зокрема військова агресія, демографічна криза, адаптація до стандартів і вимог ЄС, геополітична нестабільність, економічна криза, тощо, що вимагає консолідації зусиль усіх суспільних секторів задля формування стійкої моделі розвитку, здатної ефективно реагувати на сучасні ризики та забезпечувати довготривалу національну безпеку й добробут громадян. Використання моделі «трикутника взаємодії» у формулі «влада – бізнес – громадськість» дедалі більше набуває дієвого механізму досягнення Цілей сталого розвитку (далі – ЦСР), оскільки забезпечує умови для соціальної згуртованості, мобілізації ресурсів і підвищення інституційної спроможності місцевих систем управління.

Метою дослідження є дослідити динаміку та ефективність взаємодії влади, бізнесу й громадянського суспільства в Україні у період 2020-2024 роки у контексті досягнення сталого розвитку, виявити перешкоди та розробка пропозицій щодо удосконалення механізмів тристороннього партнерства на регіональному рівні.

Перший етап реалізації стратегії досягнення ЦСР в Україні виявився неефективним. Моніторинговий звіт за 2020 рік засвідчив, що до 2030 року Україна має потенціал досягти лише 4 з 17 визначених Цілей сталого розвитку. Цей показник свідчить про значні виклики та потребу в переосмисленні підходів до імплементації національної стратегії сталого розвитку.

Період 2020–2021 років позначився імплементацією Україною нових міжнародно-правових зобов'язань у сфері регіонального розвитку та ухваленням оновленої Державної стратегії регіонального розвитку. Вагомого значення набули інструменти партисипативного управління, зокрема реалізація спільних громадських ініціатив, формування інфраструктурних проєктів за участі органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства.

У 2022–2023 роках, в умовах гострої фази війни, значення негайної мобілізації громадських ініціатив суттєво збільшились волонтерські та благодійні організації стали провідними суб'єктами вирішення соціально-гуманітарних проблем, а бізнес-структури масово трансформували свою діяльність в напрямі підтримки Збройних сил України та відновлення критичної інфраструктури. У цей період закладаються підвалини кластерного підходу до розвитку регіональних економік як форми міжгалузевої та міжсекторної взаємодії.

Починаючи з 2024 року, спостерігається зміщення акценту з кризового реагування на

системну взаємодію. Влада ініціює нові моделі публічно-приватного партнерства, бізнес активно долучається до процесів стратегування на місцевому рівні, а громадські організації отримують визнання як повноправні суб'єкти регіонального розвитку.

Таким чином, на основі проведеного аналізу можна виокремити етапи еволюції взаємодії між державою, бізнесом та громадянським суспільством у контексті реалізації політики сталого розвитку в Україні. Узагальнені характеристики кожного з етапів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Етапи розвитку взаємодії між владою, бізнесом та громадянським суспільством в Україні (2020–2024 рр.)

Період	Ключові характеристики етапу	Основні суб'єкти активності	Домінантні інструменти взаємодії
2020–2021 рр.	Імплементация міжнародних зобов'язань, ухвалення оновленої Стратегії регіонального розвитку	Органи державної влади, органи місцевого самоврядування	Громадські ініціативи, партисипативне планування, інфраструктурні проекти
2022–2023 рр.	Надзвичайна фаза мобілізації; волонтерський і благодійний рух; підтримка армії та інфраструктури	Волонтерські організації, благодійні фонди, бізнес	Благодійна допомога, волонтерство, соціально відповідальний бізнес
2024 р.	Перехід до системної співпраці та стратегічного планування, поява нових моделей ППП	Уряд, бізнес, ГО як партнери розвитку	Публічно-приватне партнерство, стратегування, кластерні ініціативи

Джерело: складено автором за [2; 3]

Отже, сучасний етап розвитку засвідчує актуалізацію тристороннього партнерства як важливу передумови формування життєздатної моделі сталого розвитку. Участь органів державної влади, органів місцевого самоврядування, бізнес-структур і громадянського суспільства в єдиному координаційному полі дозволяє не лише консолідувати наявні ресурси (інституційні, фінансові, кадрові), але й забезпечити узгоджене реагування на багатовекторні виклики трансформаційного характеру. Водночас такий підхід посилює рівень легітимності управлінських рішень, зміцнює соціальний капітал і створює сприятливі умови для довгострокового стратегування на регіональному рівні.

Формалізація та інституціоналізація моделі «влада – бізнес – громадянське суспільство» у вигляді постійно діючого механізму стратегічного планування повинна стати складовим елементом національної системи управління розвитком територій. Це передбачає не лише нормативно-правове закріплення процедур взаємодії між суб'єктами партнерства, але й створення функціональних платформ для діалогу, обміну інформацією, участі в прийнятті рішень і спільному контролі за реалізацією політик. Лише за умови системної інтеграції всіх трьох секторів можна очікувати на формування сталих, інноваційно спроможних і соціально згуртованих регіональних спільнот, здатних забезпечити не лише економічне зростання, а й високі стандарти якості життя, безпеки та добробуту громадян.

Список використаних джерел

1. Ситник Й., Юрченко Г. Актуалізація концепції корпоративної соціальної відповідальності в моделі економічного розвитку України. Економіка та суспільство. 2021 (24). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-21>.
2. Дубков А. В. Методи взаємодії органів місцевого самоврядування з суб'єктами підприємницької діяльності задля соціально-економічного розвитку територіальних громад. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 137–142.
3. Дикань В. Л. Толстова А. В. Розвиток економіки України на основі принципу рівноправності відносин держави, бізнесу та суспільства. Вісник економіки транспорту та промисловості. 2018. № 63. С. 9–19.

ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРНОЇ СФЕРИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Збройна агресія проти України призвела до значних руйнувань критичної інфраструктури, що створило потребу у масштабному її відновленні в короткі терміни. З огляду на обмеженість державних фінансових ресурсів та необхідність оперативного реагування на потреби енергетичного, транспортного, соціального й житлового секторів, традиційні джерела бюджетного фінансування виявляються недостатніми. У цьому контексті механізм публічно-приватного партнерства (Далі – ППП) розглядається як перспективний інструмент залучення приватного капіталу, технологій та управлінської компетенції для реалізації інфраструктурних проєктів, що мають суспільну значущість [1; 3]. Такий формат взаємодії сприяє не лише відбудові, а й формуванню умов сталого розвитку відповідно до Цілей сталого розвитку ООН [4].

Метою дослідження є визначення інституційного потенціалу ППП у післявоєнному відновленні України, ідентифікація ефективних організаційно-економічних моделей реалізації інфраструктурних проєктів на умовах партнерства, а також розгляд ролі громадянського суспільства у забезпеченні прозорості та підзвітності цього процесу [5].

Публічно-приватне партнерство передбачає кооперацію між державними структурами та приватним сектором з метою реалізації довгострокових проєктів у галузі суспільної інфраструктури. В умовах післявоєнної трансформації України цей механізм забезпечує низку переваг: інвестиційна мобілізація: ППП сприяє акумуляції приватного капіталу, у тому числі іноземного, на реалізацію капіталомістких проєктів у стратегічних секторах; трансфер технологій та інновацій: залучення приватних учасників дозволяє інтегрувати сучасні технологічні рішення та ефективні моделі управління; ризик-менеджмент: розподіл ризиків між сторонами партнерства підвищує ефективність проєктного циклу та знижує навантаження на державний сектор; оперативність реалізації: гнучкість приватного бізнесу забезпечує скорочення термінів підготовки та впровадження проєктів.

Разом із тим, в сучасних умовах впровадження ППП стикається із низкою бар'єрів: недосконалість законодавства, корупційні ризики, нестача фахових кадрів в органах влади, а також низький рівень міжсекторальної довіри. У цьому контексті доцільним є впровадження тристоронньої моделі взаємодії: «влада - бізнес - громада», де кожен учасник виконує визначену функцію.

ППП у сучасних умовах виконує функцію каталізатора відновлення та модернізації державної інфраструктури. Його сутність полягає у спільній реалізації державою та приватним сектором проєктів, що відповідають суспільним потребам, при чому обидві сторони розподіляють ризики, відповідальність, інвестиції та вигоди відповідно до попередньо узгоджених умов [1; 4]. Міжнародна практика демонструє ефективність ППП у відновленні країн після конфліктів. Наприклад, у Руанді після геноциду 1994 року проєкти у сфері енергетики та освіти реалізовувались через спільні механізми держави, бізнесу та міжнародних інвесторів. У Боснії та Герцеговині, а також Косово, моделі ППП стали основою для відбудови регіональних доріг, мостів, лікарень, де саме приватний сектор виконував інженерно-технологічну частину, а держава забезпечувала регуляцію та контроль [3]. Значення публічно-приватного партнерства у повоєнній Україні проявляється у кількох вимірах, які систематизовано в таблиці 1.

Значення публічно-приватного партнерства у повоєнній Україні

Фінансовий	Уряд України лише частково спроможний покривати витрати на відбудову. Згідно з даними Світового банку, лише у 2023–2024 рр. потреби на відновлення інфраструктури оцінювались у понад 400 млрд дол. США. ППП виступає способом мобілізації приватного капіталу, що дозволяє суттєво розширити інвестиційне поле без надмірного тиску на бюджет [3; 6]
Інституційний	Приватний сектор забезпечує більш гнучке управління ресурсами, ефективну реалізацію проєктів, що особливо критично у кризових умовах. Крім того, впровадження ППП сприяє модернізації державного управління та стимулює реформування інституційного середовища
Інноваційний	У межах ППП державні структури отримують доступ до сучасних технологій, нових моделей будівництва, цифрових рішень, а також досвіду операційного менеджменту, який має приватний сектор [4; 7]

Для України ключовим є розбудова прозорої, ефективної, довірливої платформи співпраці за моделлю «влада – бізнес – громада». Типові сфери застосування ППП в Україні у повоєнний період можуть включати: реконструкцію та розвиток транспортної інфраструктури (мости, автошляхи, залізничні вузли); будівництво медичних і освітніх закладів; розвиток систем управління відходами (зокрема створення сміттєпереробних комплексів); інвестиції у «зелену» енергетику та енергоефективність житлового фонду; цифровізацію державних послуг та інфраструктурних систем (наприклад, Smart City-проєкти). Реалізація таких ініціатив потребує не лише фінансових ресурсів, а й узгоджених політик, правових гарантій, захисту прав інвесторів, стабільності контрактів, а також наявності технічної експертизи в органах влади та місцевих адміністраціях [3].

Таким чином, ППП є стратегічним ресурсом для забезпечення якісного, інклюзивного та інноваційного відновлення інфраструктури України. Його ефективність залежить від здатності державних інституцій формувати стабільне правове поле, забезпечувати прозорість процедур, а також від активної участі бізнесу та громадянського суспільства в реалізації проєктів [3; 5].

Список використаних джерел

1. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 02.06.2025)
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України. № 695 від 05.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#Text> (дата звернення: 02.06.2025)
3. UNDP Ukraine. Post-war Recovery and Sustainable Infrastructure Development in Ukraine: UN Policy Paper. 2023. URL: <https://www.undp.org/ukraine> (дата звернення: 02.06.2025)
4. Європейський інвестиційний банк. Public-Private Partnerships in the EU: Lessons and Best Practices. Luxembourg: EIB, 2021. URL: <https://www.eib.org> (дата звернення: 02.06.2025)
5. Сторонянська І.З., Федулова Л.І. Сталий розвиток територій в умовах посткризового відновлення. Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2022. 96 с.

ВЗАЄМОДІЯ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Формування партнерських відносин між бізнесом, громадськими організаціями та державою в Україні є порівняно новим процесом. На сьогодні спостерігається зростаюча зацікавленість у налагодженні ефективної взаємодії між цими секторами. Основний акцент при цьому робиться на суспільну значущість співпраці, а ключовою метою є орієнтація на громадські інтереси та реалізація ініціатив, спрямованих на благо суспільства. У цьому контексті взаємодія набуває тісного зв'язку з концепцією корпоративної соціальної відповідальності.

Співпраця бізнесу, громадських організацій та держави може приймати різні форми, зокрема: Бізнес, ГО та держава можуть спільно реалізовувати проекти, спрямовані на вирішення різних соціальних питань. Наприклад, бізнес може надавати фінансову підтримку для реалізації проекту з будівництва дитячого садочка, громадські організації – допомогти у підборі персоналу, а державні органи – надати земельну ділянку; Спільне проведення досліджень, які спрямоване на вивчення проблем, що стоять перед суспільством. У цьому випадку, наприклад, бізнес фінансує дослідження з екологічної ситуації в регіоні, ГО проводить опитування громадської думки, а держава надає доступ до державної інформації; Здійснення освітніх та тренінгових програм, які зорієнтовані на підвищення обізнаності про важливі суспільні проблеми. [2].

Україні у контексті євроінтеграційних процесів та післявоєнного відновлення важливо вивчати передовий досвід країн ЄС. Зокрема, основні моделі взаємодії, які розроблені та використовуються в країнах ЄС, включають: корпоративістська модель (передбачає тісну співпрацю між державою і великими організаціями громадянського суспільства (профспілки, роботодавці, інші організації); організації є інституційно залученими до процесу прийняття політичних рішень); плюралістична модель (у цій моделі існує багато незалежних громадських організацій, які не є формально залученими до державних процесів, але вони активно впливають на прийняття рішень через лобіювання, публічні кампанії та громадський тиск); інституціональна модель (взаємодія влади і громадянського суспільства структурована через офіційні інститути, такі як дорадчі органи, форуми чи ради, які формально включають представників громадянського суспільства для консультацій та спільного вироблення політики); середземноморська модель (модель характеризується слабкою інституціоналізацією взаємодії влади та громадянського суспільства [2]).

Отже, в умовах післявоєнного відновлення та євроінтеграційних прагнень така взаємодія набуває стратегічного значення, адже дозволяє ефективно поєднувати ресурси та компетенції різних секторів для досягнення цілей сталого розвитку. Водночас, досвід країн ЄС свідчить про доцільність інституціоналізації такої співпраці, що дозволить зробити її системною, стабільною та результативною.

Список використаних джерел

1. Сенишин О.С., Ільків Н.В., Угольков Є.О. Стратегічні напрями взаємодії бізнесу, громадських організацій і держави в часи динамічних змін. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3042>
2. Мельник І. Моделі взаємодії влади та громадянського суспільства в країнах Європейського Союзу. *Економіка та суспільство*, 2024. № 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4456>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Упродовж останнього десятиліття вектор європейської інтеграції став визначальним для економічного курсу України. Євроінтеграція — це не лише зовнішньополітичний пріоритет, а й потужний інструмент внутрішньої трансформації. Вона охоплює ключові галузі економіки, ринок праці, освіту, правову сферу, технології та культуру ведення бізнесу. Одним із головних досягнень є гармонізація нормативно-правової бази України з європейським законодавством у сфері економічної діяльності, що забезпечує прозорість, зменшує регуляторний тиск і формує конкурентоспроможне бізнес-середовище [1]. Однією з важливих особливостей трансформаційного процесу є впровадження принципів сталого розвитку: екологічного, соціального та економічного. Україна поступово інтегрує європейські стандарти в сфері енергоефективності, екологічного аудиту, циркулярної економіки. Наприклад, на рівні державної політики закладено курс на декарбонізацію, електронну звітність, відмову від використання вугілля — що відповідає «Зеленому курсу» ЄС.

Сфера цифрових технологій також відіграє ключову роль у цьому процесі. Діджиталізація не тільки покращує адміністрування державних функцій (наприклад, «Дія»), а й стимулює розвиток фінтеху, електронної комерції та автоматизації на підприємствах. За словами В. Овчаренка, «інтеграція з ЄС слугує не лише зовнішнім орієнтиром, а й потужним каталізатором модернізації всередині країни» [2]. Позитивно на економіку впливає й розвиток малого та середнього бізнесу, якому в ЄС приділяють особливу увагу. Доступ до фінансових програм (як-от Horizon Europe, COSME) відкриває нові можливості для українських підприємців. Проте, як зазначає М. Діба, недостатня готовність багатьох вітчизняних компаній до інноваційних змін, а також низький рівень цифрової грамотності населення гальмують повноцінну реалізацію потенціалу євроінтеграції [3].

У галузі агропромислового комплексу спостерігається значна динаміка. Україна поступово освоює нові ринки, впроваджує євростандарти до якості та безпеки продукції. Це підвищує довіру до українського експорту й розширює географію постачань. Показовим є зростання частки агропродукції до країн ЄС у загальній структурі зовнішньої торгівлі. Разом із тим, слід враховувати й об'єктивні труднощі: військова агресія РФ, часткова деіндустріалізація, енергетичні виклики, внутрішня міграція, зростання витрат на оборону — усе це уповільнює економічне зростання. Але саме євроінтеграція часто виступає компенсаторним механізмом: за рахунок фінансової підтримки, технічної допомоги, доступу до єдиного ринку, освітніх обмінів і спільних проєктів [4].

Отже, трансформація економічного розвитку України в умовах євроінтеграції — це комплексний процес, що базується на цінностях демократії, сталого зростання, інноваційності та соціальної відповідальності. Попри складну геополітичну ситуацію, саме інтеграція до європейського простору формує стратегію майбутнього — з орієнтацією на якість життя, безпеку та модернізацію економіки.

Список використаних джерел

1. Діба М.І., Гернего Ю.О. Діджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2018. 7. С. 50–63.
2. Овчаренко В.О. Євроінтеграційні перспективи економіки України в умовах глобальних викликів. *Економіка і держава*. 2021. 3. С. 110–114.
3. Лазоренко Т.В. Діджиталізація як основний фактор розвитку бізнесу. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. 2020. С. 50–51.

4. Орехова А.І., Кулик В.А. Е-резидентство як фінансовий інструмент для виходу підприємства на міжнародний ринок. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 07 листопада 2024 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. С. 57-59.

УДК 330.2

Кулик П.С.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЯХ

Креативний менеджмент - це особлива управлінська діяльність, спрямована на активізацію творчої активності працівників з метою генерування креативних ідей, які оцінюються та відбираються для формулювання ефективних креативних рішень, реалізація яких забезпечить інноваційний розвиток та високі економічні, соціальні та екологічні результати. Його мета полягає в тому, щоб створювати нові, нестандартні рішення, які можуть допомогти організації стати більш конкурентоспроможною та розвиватися в умовах постійних змін. Такі підходи сприяють не лише внутрішньому зростанню підприємства, а й загальному розвитку інновацій у суспільстві.

Основними цілями креативного менеджменту є пошук нових ідей, їхній аналіз та відбір найбільш вдалих, які можуть бути реалізовані на практиці та принести користь як компанії, так і її споживачам.

Основні завдання креативного менеджменту: визначення характеру, особливостей генерації, поширення, оцінки та вибору нових способів знань в організації; дослідження творчого потенціалу організації, виявлення та аналіз факторів, що впливають на креативність і творчий потенціал організації; активізація креативності організації до генерування нових знань та оптимізація процесу пошуку креативних рішень; розробка бізнес-моделі управління та організація творчої діяльності на підприємстві; дослідження інтелектуального капіталу підприємства; створення творчого середовища та творчої організаційної культури[1].

На процес виникнення та розвитку креативного менеджменту впливають певні фактори техніко-економічного, організаційно-управлінського, правового та соціально-психологічного характеру, які перешкоджають або сприяють реалізації креативної діяльності на підприємстві. Креативний менеджмент відіграє ключову роль у м'якому впровадженні змін, оскільки дозволяє залучити працівників до інноваційного процесу. Саме через творчість і діалог креативний менеджер може подолати опір змінам і побудувати культуру готовності до оновлення. Креативний менеджмент - багатогранне поняття, яке можна трактувати по-різному, і кожне з цих трактувань має право на існування. Саме ця різноманітність забезпечує необмежений простір для реалізації творчого потенціалу як у визначенні, так і в управлінській практиці.

Існує щонайменше п'ять причин, чому в сучасному бізнес-середовищі зростає потреба у використанні творчого та інноваційного потенціалу організацій:

1. Зростаюча глобалізація ринків призводить до посилення конкуренції навіть у традиційних галузях, які вважаються менш динамічними.
2. Дедалі складніші інформаційні та комунікаційні технології призводять до скорочення життєвого циклу продуктів та послуг, прискорення інновацій та організаційних змін.
3. Інформаційні технології збільшують можливості для автоматизації в секторах економіки, які раніше вимагали активного втручання людини. Це зменшує частку «нетворчих» видів діяльності.

4. Зростання рівня життя супроводжується збільшенням споживчого попиту на продукцію сфери освіти, охорони здоров'я, розваг та креативної економіки.

5. У всіх сферах потреби споживачів стають все більш індивідуалізованими, що вимагає від організацій постійної диверсифікації своїх продуктів і послуг.

Впровадження інноваційних технологій та продуктів призводить до скорочення фізичної та рутинної роботи, а також до перенесення нетворчої діяльності на машини, верстати та комп'ютери. Водночас автоматизація виробничих процесів вивільняє час працівників, який вони можуть присвятити інтелектуальній діяльності та професійному розвитку, створюючи тим самим об'єктивні умови для нових творчих результатів.

Креативний менеджмент – це метод управління творчим процесом, який орієнтований на розв'язок актуальних колективних завдань і базується на сучасних технологіях творчості і командній роботі [2].

Підсумовуючи, варто зазначити, що креативний менеджмент - це сучасна форма управлінської діяльності, яка поєднує класичні управлінські підходи з творчим підходом до вирішення проблем. На відміну від традиційного менеджменту, який акцентує увагу на чіткій структурі, правилах і контролі, креативний менеджмент зосереджується на розвитку людського потенціалу, заохоченні ініціативи, використанні інтуїції та нестандартного мислення. Аналіз думок українських та зарубіжних дослідників показав, що ця концепція все ще формується, але вже можна виділити її основні риси: гнучкість, інноваційність, командна робота та відкритість до змін. В умовах сучасної стрімкої цифрової трансформації саме такий підхід дозволяє організаціям бути конкурентоспроможними та успішними. Тому креативний менеджмент стає не просто модним словом, а реальною необхідністю для ефективного управління в нових економічних реаліях.

Список використаних джерел

1. Христенко О.В. Особливості впровадження креативного менеджменту на сучасних підприємствах. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. № 2 (125). С. 105. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-17>.
2. Рудь Надія. Креативність в управлінні інноваційною діяльністю підприємства. *Економічний форум*, 2022. 72 с.

УДК 330

Ладно Д.С., Різник В.І.

Науковий керівник – Кудінова А.О., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Управління конкурентоспроможністю підприємства є ключовим чинником успішного входження на економічний ринок і визначає рівень сприйняття продукції серед споживачів. Високий рівень конкурентоспроможності дозволяє підприємству ефективно розширювати свої позиції на споживчому ринку.

Цей процес включає систему послідовних управлінських дій, які охоплюють основні підсистеми управління. Саме вони формують стратегію розвитку підприємства, забезпечують його стійку конкурентну позицію на ринку та сприяють зміцненню фінансової стабільності [2]. У межах процесного підходу до управління конкурентоспроможністю реалізуються базові управлінські функції, зокрема: цілепокладання, планування, організація, мотивація, контроль. Застосування цих функцій спрямоване на формування та розвиток конкурентних переваг підприємства.

Управління конкурентоспроможністю набуває особливого значення в критичних економічних періодах, з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів [3]. Ключові фактори впливу на підприємство включають скорочення платоспроможного попиту, економічне розподілення коштів, зростання цін на ресурси, правові механізми господарювання та ринок робочої сили. Відповідно, ефективна система управління досягається за допомогою економічних, соціально-психологічних та адміністративних методів [4], за допомогою яких вибудовується алгоритм управління конкурентоспроможністю підприємства (рис. 1).

Слід відмітити, що процес управління конкурентоспроможністю підприємства має включати ряд дій: моніторинг конкурентного середовища та оцінку конкурентної ситуації в галузі й на ринку; діагностику конкурентоспроможності підприємства та його основних конкурентів; конкурентне позиціонування підприємства (вибір стратегічних господарських підрозділів з перевагами у конкурентній боротьбі); розробка концепції та стратегії управління конкурентоспроможністю підприємства; реалізація конкурентної стратегії підприємства [1, 5].

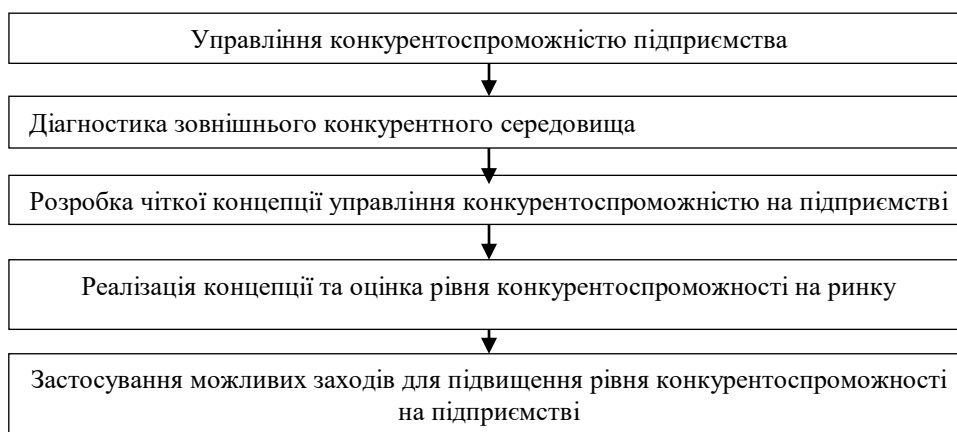

Рис. 1. Алгоритм управління конкурентоспроможністю підприємства в кризових умовах

Таким чином, управління конкурентоспроможністю в системі управління підприємством відіграє стратегічно важливу роль для досягнення високого рівня успіху на ринку. Цей процес включає інтеграцію та координацію основних підсистем управління, що спрямовані на розвиток і підтримку конкурентоспроможності підприємства. Процесний підхід, сучасна концепція управління, визначення мети, суб'єктів і об'єктів управління, а також застосування ефективних методів і принципів, усе це сприяє формуванню міцної основи для забезпечення конкурентоспроможності на ринку. Важливо також враховувати вплив зовнішнього середовища та розвивати внутрішні ресурси та можливості для адаптації та ефективної реакції на зміни.

Список використаних джерел

1. Гордієнко А. В. Компаративна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Молода наука – 2023 у 5 т. : зб. наук. праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених*. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. Т.1. С. 16–18.
2. Драган О. І. Конкурентоспроможність підприємства в умовах технологічної конкуренції. *Економіка ринкових відносин*. 2008. № 1. С. 55– 59.
3. Костусев О. Конкурентне середовище в Україні: стан та тенденції розвитку. *Вісник Запорізького національного технічного університету*. 2007. № 4. 114 с.
4. Лупак Р. Л., Васильців Т. Г. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. Львів : Видавництво ЛКА, 2016. 484 с.
5. Kulyk V. Directions for the development of e-business in Ukraine in the context of the war with the Russian Federation. *Digital Economy and Economic Security*, 2023, (4(04)), 68-74. <https://doi.org/10.32782/dees.4-12>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Набуття статусу кандидата у члени Європейського Союзу є ключовим мотиватором для забезпечення стабільності України та її поступу до перемоги. Реалізація євроінтеграційних процесів вимагає тривалого та системного підходу, що передбачає виконання рутинних завдань, розробку та реалізацію дорожніх карт, визначення пріоритетних напрямків змін та програм адаптації для різних рівнів органів влади. Першочерговим кроком є формування спільного розуміння суті євроінтеграції серед усіх учасників процесу, незалежно від рівня їхнього залучення. Відповідно, відповідальність за реалізацію євроінтеграційних завдань має бути розподілена між усіма органами виконавчої влади, включно з регіональними та місцевими органами самоврядування.

Значущу роль у цьому процесі відіграють громадські організації, які забезпечують інформування, об'єднання та консолідацію відповідних спільнот. Для ефективного дотримання європейських стандартів необхідно не лише формально впроваджувати відповідні вимоги, а й усвідомлювати ідентичність європейського способу життя, цінності та пріоритети. Це повинно відобразитися у відповідних політичних та стратегічних документах і пронизувати всі сфери державного управління, зокрема стратегії відновлення. Важливо, щоб позиціонування України у майбутній Європі базувалося на глибокому розумінні глобальних і макрорегіональних проблем, які наразі виносяться на порядок денний європейської спільноти. Перехід до такої системи мислення є необхідним для успішної інтеграції України у Євросоюз і визначення її ролі у європейській спільноті [1; 2].

Залученість Європи у проєктування та відбудову поствоєнної України має сформувати візію такої цілісності. Досягнення спільного бачення європейської України означатиме провал намірів російського режиму досягти роздроблення ЄС. Між тим, європейська єдність є екзистенційною умовою, оскільки, лише об'єднана Європа спроможна подолати надпотужні виклики, як вже постали та посилюватимуться у найближчій перспективі: кліматичні зміни, цифрові розриви, демографічний застій і старіння населення континенту, гуманітарні кризи, обумовлені політичною турбулентністю в світі тощо. Таке бачення як система спільних стратегічних принципів та дорожня карта необхідних змін з обох боків має бути вироблене на рівні європейських інституцій за тісної участі України, а також із залученням суб'єктів та груп, які найбільш постраждали унаслідок викликів війни [2].

Головними позиціями такої стратегії мали б бути: вирішення проблем енергетичної безпеки країн ЄС в контексті відмови від російського палива; адекватні відповіді на гуманітарні виклики, обумовлені втікачами від війни з України та можливими іншими кризами через погіршення безпекової ситуації в регіоні; програмування засад довгострокової стійкості в ЄС на тлі очікуваних викликів, обумовлених повоєнними геополітичними змінами та змінами у європейській безпеці та суспільстві в цілому; закриття прогалин в ланцюгах постачання європейської економіки, які утворилися через припинення зв'язків з російським та білоруським ринками; програмування процесу реалізації статусу України як кандидата до ЄС [3; 4].

Таким чином, масштаби економічної взаємодії між Україною та країнами ЄС можуть бути значно ширші, ніж участь у відновленні, якщо буде сформовано стратегічний план та відповідні політики, що створюватимуть інституційні умови для системного розкриття кожної з цих сфер, в яких відбуватимуться забезпечення стійкості, відновлення й модернізація країни та виникатиме синергія взаємодії.

Список використаних джерел

1. Салій Є.Ю. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. 3 (14). С. 58-71.
2. Барішполь С.Ю. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. 48. С. 7–13.
3. Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262> (дата звернення: 09.05.2025)
4. Орєхова А.І., Кулик В.А. Е-резидентство як фінансовий інструмент для виходу підприємства на міжнародний ринок. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 07 листопада 2024 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. С. 57-59.

УДК 330.1

Логвиненко А.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЕКСПОРТ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ РИНКІВ ЗБУТУ

Україна є одним із провідних експортерів аграрної продукції у світі. Аграрний сектор залишається стратегічно важливим для економіки України. Навіть в умовах повномасштабної війни, країна зберігає свої позиції на світовому ринку як значний постачальник зернових культур (пшениці, кукурудзи, ячменю), олійних (соняшнику, сої) та продуктів їхньої переробки. За підсумками 2023 року, аграрна продукція склала понад 50% усього товарного експорту України. Це свідчить про високу конкурентоспроможність вітчизняного сільського господарства на міжнародній арені [1].

Ключові ринки збуту української агропродукції – ЄС, Китай, Туреччина, країни Близького Сходу та Північної Африки. Основними імпортерами європейського напрямку є Польща, Нідерланди, Іспанія, Італія. Серед інших великих партнерів — Китай (особливо в сегменті кукурудзи), Єгипет, Туреччина, Індонезія та Пакистан. Проте війна та блокада портів Чорного моря ускладнили доступ до традиційних ринків, що змусило Україну шукати нові маршрути та логістичні рішення, зокрема через річкові та сухопутні шляхи до країн ЄС.

Україна активно розширює географію експорту за рахунок нових ринків в Азії, Африці та Латинській Америці. Серед перспективних напрямків — країни Південно-Східної Азії, Африканського континенту (особливо Західна та Центральна Африка) та Південної Америки. У багатьох з них спостерігається зростаючий попит на харчові продукти, зокрема зернові, що відкриває нові можливості для українських експортерів. Також важливу роль відіграють міжнародні гуманітарні програми, в рамках яких Україна постачає зерно до найбільш вразливих країн світу [2]. Для стабільного розширення ринків збуту необхідні системні кроки з боку держави та бізнесу. Це включає покращення логістики, розвиток інфраструктури (елеваторів, портів, залізничного транспорту), а також сертифікацію продукції відповідно до міжнародних стандартів. Важливу роль відіграє активна участь у міжнародних виставках, торговельних переговорах, а також підписання нових угод про зону вільної торгівлі з потенційними партнерами. Україна вже має позитивний досвід у цьому напрямку, зокрема з ЄС, Канадою, Великою Британією [3].

Отже, аграрний сектор залишається одним із найстабільніших і найперспективніших напрямів зовнішньої економічної діяльності України. Попри складні умови воєнного часу, українські аграрії зберігають високий рівень експорту та активно працюють над розширенням ринків збуту. Подальший розвиток можливий за умови покращення логістики, відповідності міжнародним стандартам і підтримки з боку держави та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Рогоза А.О. Поточний стан та перспективи розвитку експорту аграрної продукції України. *Агросвіт*. 2023. 15. С. 12–18.
2. Ковальчук Л.І. Геоекономічні виклики для аграрного експорту України в умовах воєнного стану. *Економіка та держава*. 2023. 6. С. 24–28.
3. Дорошенко І.М. Розвиток аграрного експорту України: проблеми та перспективи. *Вісник аграрної науки*. 2022. 11. С. 45–50.

УДК 74.65:658:330.341.1

Мізь І.С.

Науковий керівник – Карпенко Ю.В., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

УПРАВЛІННЯ АДАПТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗМІН

Сучасний світ характеризується безпрецедентною динамікою та непередбачуваністю, зумовленою глобальними змінами – від технологічних проривів до геополітичних зрушень та екологічних викликів. У цих умовах адаптивність підприємства стає не просто бажаною якістю, а життєво важливою необхідністю, що визначає його здатність до виживання та сталого розвитку. Традиційні підходи до управління, орієнтовані на стабільність і передбачуваність, виявляються неефективними в умовах постійних трансформацій. Відтак, перед управлінською наукою та практикою постає завдання розробки та імплементації нових стратегій, які дозволять підприємствам не лише реагувати на зміни, а й випереджати їх, перетворюючи виклики на можливості. У цьому контексті дослідження сучасних підходів до управління адаптивністю та визначення перспективних напрямків її розвитку набуває особливої актуальності.

Адаптація сучасних підприємств є об'єктивною реальністю. За економічним змістом вона полягає у цілеспрямованих і послідовних діях із боку менеджменту і персоналу підприємства на основі адаптивних компетенцій (здібностей) для досягнення і збереження оптимального стану, забезпечення стійкості і розвитку через трансформацію діяльності підприємства, підвищення його гнучкості і пристосованості до змінних зовнішніх умов, зміну алгоритмів функціонування в умовах непередбачених змін. Рівнем узгодженості елементів і підсистем підприємства, можливостями внутрішніх змінних підприємства щодо його пристосування до зовнішніх змін визначається адаптивний потенціал підприємства. Формування адаптивної системи управління потрібно проводити з урахуванням конкретних стадій життєвого циклу підприємства [1].

Адаптаційні системи менеджменту формуються не стихійно, а внаслідок появи певних викликів, зокрема:

- виникнення змін у зовнішньому середовищі;
- виникнення змін у внутрішньому середовищі;
- потреба посилювати гнучкість та швидкість ринкової поведінки, зокрема внаслідок загострення конкуренції;

- інноваційна активність;
- загострення ризиків);
- актуалізація пріоритетів сталого розвитку.

У відповідь на виникнення цих викликів відбувається формування адаптаційних систем менеджменту, які покликані забезпечити довгостроковий успіх та життєздатність організацій у постійно змінному світі [2].

До ключових моментів процесу адаптивного управління підприємства слід віднести: 1) збереження підприємства – продовження життєвого циклу за рахунок збільшення процесу адаптивності підприємства до умов зовнішнього середовища; 2) збільшення терміну адаптивності підприємства за рахунок пошуку і реалізації можливостей, які перебувають у зовнішньому середовищі (зовнішня ефективність); 3) скорочення часових параметрів адаптивності підприємства за рахунок подолання розриву між необхідним і реальним потенціалом функціонування підприємства (внутрішня ефективність).

Механізм адаптивного управління підприємством в кризових умовах передбачає розробку: 1) системи принципів адаптивного управління; 2) методів збору, узагальнення та систематизації необхідної інформації, які включають: дослідження актуальних потреб суміжних підприємств, аналіз галузевих і міжгалузевих програм, участь в тендерах на державні замовлення та ін.; 3) підходів і методів адаптації, серед яких: методи модернізації продукції (конструкторські та технологічні); оптимізації витрат підприємства для отримання конкурентних переваг на ринку, розширення господарських зв'язків зі споживачами продукції, вдосконалення організаційної структури підприємства, виявлення своїх можливостей з імпортозаміщення продукції та ін.; 4) плану антикризового управління підприємством, де визначаються цілі і завдання стабілізації, стратегічні альтернативи подальшого розвитку; 5) систему узгодження цілей і завдань стабілізації підприємства з цілями і завданнями розвитку галузі та суміжних підприємств; 6) системи показників для оцінки рівня адаптації підприємства до кризових умов з позиції зміни економічного потенціалу підприємства та ефективності його використання, з позиції результуючих економічних і фінансових показників господарської діяльності та з позиції активності і ефективності проведення заходів антикризового характеру; 7) стратегії адаптивного управління підприємством, яка може бути спрямована на планомірне підвищення рівня адаптації за рахунок певних факторів виробництва; стабілізацію рівня адаптації в зв'язку з певними ресурсними обмеженнями та виробничими труднощами; вимушене зниження рівня адаптації в зв'язку з об'єктивними і суб'єктивними причинами; 8) системи моніторингу рівня адаптації підприємства, яка повинна сприяти вибору стратегічно важливих партнерів по бізнесу, партнерів по виробничій діяльності тощо [3].

Отже, управління адаптивністю підприємства – це процес, який спрямований на ефективну адаптацію до змінних умов зовнішнього середовища та внутрішніх потреб. В умовах глобальних змін управління адаптивністю підприємства є ключовим фактором його успішного функціонування та розвитку. Сучасні підходи виходять за рамки простого реагування на зовнішні імпульси, акцентуючи увагу на проактивному прогнозуванні, гнучкості внутрішніх процесів, розвитку організаційної культури, що підтримує зміни, та впровадженні інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Стец І. І. Адаптивне управління підприємством. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 300-305.
2. Георгіаді Н. Г., Кубант А. А. Поняття і види адаптаційних систем менеджменту підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3882>
3. Якименко-Терещенко Н. В., Кожуріна Л. С. Адаптивне управління підприємством в сучасних умовах: мета і механізм реалізації. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 535-538.

Москаленко С.М., Мирошніченко Б.В.
Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

У сучасних умовах стрімкого розвитку цифрових технологій підприємства змушені адаптувати свої організаційні структури та управлінські процеси відповідно до вимог діджиталізації. Цей процес передбачає впровадження новітніх інформаційних систем, зміну корпоративної культури та реорганізацію бізнес-моделі. Організаційні зміни у відповідь на цифрову трансформацію є необхідними для забезпечення конкурентоспроможності та стійкого розвитку компаній. У цьому дослідженні розглядаються ключові аспекти організаційних змін на підприємствах у контексті діджиталізації, їхні переваги та виклики.

1. Вплив діджиталізації на організаційну структуру підприємства. Діджиталізація спричиняє значні зміни у формуванні організаційної структури підприємств. Традиційні ієрархічні моделі управління поступово трансформуються в більш гнучкі та адаптивні структури, орієнтовані на проектний та командний підхід. Зокрема, активно розвиваються мережеві та матричні структури управління, які дозволяють швидше реагувати на зміни ринку та ефективніше впроваджувати інновації.

2. Автоматизація бізнес-процесів. Одним із ключових аспектів діджиталізації є автоматизація бізнес-процесів, що значно підвищує ефективність роботи підприємств. Впровадження ERP-систем, CRM-платформ, технологій штучного інтелекту та великих даних дозволяє оптимізувати операційні процеси, зменшити витрати та підвищити продуктивність працівників. Крім того, автоматизація сприяє скороченню бюрократичних процедур та забезпечує швидший доступ до необхідної інформації.

3. Зміни в корпоративній культурі та стилі управління. Діджиталізація змінює корпоративну культуру підприємства, впливаючи на стиль управління та взаємодію між співробітниками. Зростає значення гнучкості, креативності та здатності до швидкого прийняття рішень. Крім того, цифрові інструменти сприяють розвитку віддалених форм роботи та гнучких графіків, що потребує нових підходів до організації трудових ресурсів. Важливим аспектом стає впровадження програм навчання та підвищення кваліфікації персоналу, спрямованих на освоєння цифрових компетенцій.

4. Виклики організаційних змін. Незважаючи на очевидні переваги, процес цифрової трансформації супроводжується низкою викликів. До основних проблем належать високі витрати на впровадження нових технологій, необхідність кардинальної зміни бізнес-моделі та опір персоналу до організаційних змін. Крім того, важливим аспектом є забезпечення кібербезпеки та захисту даних, оскільки цифровізація відкриває нові ризики для підприємств у сфері інформаційної безпеки.

Таким чином, діджиталізація підприємств є невід'ємним етапом їхнього розвитку, що вимагає адаптації організаційної структури, автоматизації процесів та змін у корпоративній культурі. Вона відкриває значні можливості для підвищення ефективності та конкурентоспроможності, але водночас потребує комплексного підходу до управління змінами. Успішне впровадження цифрових технологій вимагає стратегічного планування, інвестицій у розвиток персоналу та забезпечення інформаційної безпеки, що дозволить підприємствам ефективно адаптуватися до умов цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Кулик В.А. Роль та значення дигітальної компетентності працівників в умовах воєнного стану. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції*, 16 травня 2024 р. Полтава: НУПП, 2024. С. 86-89.

2. Орехова А.І., Кулик В.А. Е-резидентство як фінансовий інструмент для виходу підприємства на міжнародний ринок. *Сучасні інноваційно-інвестиційні механізми розвитку національної економіки в умовах євроінтеграції: матеріали XI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції*, 07 листопада 2024 р. Полтава: Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2024. С. 57-59.

3. Kulyk V., Koba O., Chaikina A. Access to Capital and Financial Resources in the Digital Economy. *Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28-29 листопада 2024 року, Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 28-30.

УДК 352:334.7:338.28

Мелешко А.В.

Науковий керівник – Кудінов О.М., старший викладач

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СПІВПРАЦЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА БІЗНЕСУ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Трансформаційні процеси, що характеризують сучасний соціально-економічний простір України, надають особливої актуальності проблематиці сталого розвитку територіальних громад. Концепція сталого розвитку, що інтегрує економічний, соціальний та екологічний аспекти, вимагає переосмислення традиційних підходів до місцевого управління та впровадження інноваційних стратегій. У цьому контексті, згідно з 11-ю Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй – «Сталий розвиток міст і громад», міжсекторна взаємодія між органами місцевого самоврядування [1].

Мета дослідження полягає у всебічному аналізі ролі місцевого самоврядування у забезпеченні партнерства з бізнесом та громадськими організаціями для сталого розвитку територіальної громади на прикладі міста Полтава. Зокрема, акцент зроблено на розгляд інституційних механізмів, що забезпечують ефективність такої співпраці, а також оцінку окремих практик, які можуть бути масштабовані на інші громади.

Однією з фундаментальних складових сталого розвитку є стимулювання місцевого підприємництва. У місті Полтава ця взаємодія реалізується через систему спільних проєктів, функціонування консультаційних платформ та регулярне проведення бізнес-форумів. Як приклад, у 2023 році було організовано регіональний форум «Крафтове виробництво Полтавщини: стан та перспективи розвитку», який консолідував понад 20 представників малого бізнесу та органів державної влади. Захід, проведений за активної підтримки Полтавської обласної державної адміністрації, став майданчиком для обговорення стратегій розширення ринків збуту, подолання логістичних викликів та оптимізації механізмів підтримки місцевого виробництва. Це свідчить про системний підхід до інтеграції економічних акторів у процеси розвитку громади.

Важливим елементом сталого розвитку громади є активна участь громадських організацій, які виступають в якості каталізаторів соціальних ініціатив та здійснюють локальний моніторинг рішень, що приймаються органами влади [2]. У місті Полтава громадські організації реалізують різнопланові соціальні, екологічні та культурні проєкти. Зокрема, у межах міжнародної програми «Інтегрований розвиток міст в Україні», яка користується підтримкою урядів Німеччини та Швейцарії через GIZ, полтавська громада активно долучається до формування просторового розвитку міста. Проєкт передбачає широке залучення громадськості до обговорення питань, пов'язаних з транспортною інфраструктурою, формуванням зелених зон та підвищенням якості життя у місті [3]. Такий підхід забезпечує врахування інтересів різноманітних соціальних груп та підвищує рівень прозорості в процесах прийняття управлінських рішень.

Досягнення сталого розвитку неможливе без імплементації екологічної складової. Одним із пріоритетних напрямків є підвищення енергоефективності. У грудні 2023 року Полтава долучилася до ініціативи аналітичного центру DiXi Group щодо розробки муніципальних енергетичних планів. В рамках цієї програми було проведено комплексний аналіз стану енергоспоживання в місті, а також ідентифіковано пріоритетні напрямки для підвищення енергоефективності у бюджетній сфері, житловому фонді та транспорті. Застосування сучасних енергетичних стратегій дозволяє Полтаві не лише знизити витрати на енергоносії та скоротити викиди парникових газів, але й підвищити рівень енергетичної незалежності. Крім того, подібні проєкти відкривають можливості для залучення міжнародної технічної допомоги від Європейського Союзу та партнерських фондів, що підкреслює їхню стратегічну значимість [4].

Досвід міста Полтава переконливо демонструє, що ефективна співпраця між органами місцевого самоврядування, бізнесом та громадянським суспільством формує міцне підґрунтя для сталого розвитку територіальних громад. Такий інтегрований підхід дозволяє не тільки враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін, але й забезпечувати високий рівень прозорості управлінських процесів та досягати вираженого синергетичного ефекту в соціально-економічному розвитку. Для поглиблення розуміння динаміки міжсекторної взаємодії та її впливу на сталий розвиток, можуть бути сфокусовані на кількох напрямках, що відображенні в таблиці 1.

Таблиця 1

Перспективні напрямки наукових досліджень міжсекторної взаємодії для сталого розвитку територіальних громад

Напрямок дослідження	Опис
Моделі фінансування спільних ініціатив	Вивчити різноманітні фінансові моделі спільних проєктів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій. Акцент слід зробити на аналізі їхньої ефективності та стійкості, джерел надходження коштів, а також можливостей диверсифікації фінансових потоків для забезпечення довгострокової життєздатності ініціатив.
Економічна ефективність проєктів	Провести кількісний та якісний аналіз економічної ефективності реалізованих міжсекторних проєктів. Це включає оцінку прямого й опосередкованого впливу на місцеву економіку, зокрема, створення робочих місць, зростання податкових надходжень та зниження витрат.
Моніторинг довгострокових соціальних ефектів	Розробити методології для моніторингу довгострокових соціальних ефектів співпраці. Це охоплює дослідження динаміки довіри населення до влади, ступеня залучення громадян у прийняття рішень, розвитку соціального капіталу та стійкості ініціатив після завершення початкового фінансування.
Вплив воєнних дій на міжсекторну взаємодію	В умовах повномасштабної війни, що триває, актуальним є дослідження адаптації та трансформації міжсекторної взаємодії. Необхідно проаналізувати, як війна вплинула на пріоритети, механізми та результати співпраці, а також визначити нові виклики та можливості для відновлення та післявоєнного розвитку громади.

Джерело: складено автором

Отже, досвід м. Полтава свідчить, що ефективна співпраця між органами місцевого самоврядування, бізнесом та громадянським суспільством формує підґрунтя для сталого розвитку територіальних громад. Такий підхід дозволяє враховувати інтереси усіх зацікавлених сторін, забезпечувати прозорість процесів управління та досягати синергетичного ефекту у соціально-економічному розвитку. Важливими чинниками успіху є відкритість влади до діалогу, підтримка громадських ініціатив, а також впровадження інноваційних практик, зокрема у сфері енергоефективності. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на детальний аналіз моделей фінансування спільних ініціатив органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадських організацій, аналіз економічної ефективності таких проєктів, а також моніторинг довгострокових соціальних ефектів співпраці — наприклад, рівень довіри до влади, включення громадян у процеси прийняття рішень, сталість реалізованих ініціатив.

Список використаних джерел

1. Шкуров Є. Суспільний аспект реалізації цілей сталого розвитку в повоєнному відновленні міст. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2025. № 1(64). DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.64.324584>
2. Цимбалюк І. О., Павліха Н. В. Інклюзивна економіка: шлях до соціальної рівності та економічного розвитку : монографія / Волинський національний університет імені Лесі Українки, Лабораторія проєктів та ініціатив. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 320 с
3. Сприяння інтегрованому розвитку міст в Україні – GIZ. URL: <https://www.giz.de/en/worldwide/128341.html>
4. Viktoriya Kulyk, Yevheniya Karpenko, Michal Hora. Creation of united territorial communities in Poltava region. Sborník z mezinárodní vědecké conference «Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace», 8. – 10. září 2020. Praha. Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2020. P. 98-103. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10618>

УДК 330.1

Нагай Д.Р.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ КОМУНІКАЦІЙ У ЛОГІСТИЦІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах глобалізації та цифрової трансформації бізнес-середовища ефективність логістичних процесів дедалі більше залежить від швидкості та якості комунікації. Логістика перетворюється не просто на систему управління потоками товарів та послуг, але й на складну мережу інформаційних зв'язків між всіма учасниками комунікації. Завдяки цьому вдосконалення комунікацій у логістичній системі набуває стратегічного значення для забезпечення конкурентоспроможного та стабільного підприємства. Цифрові можливості відкривають нові можливості для оптимізації логістичних комунікацій за допомогою впровадження сучасних цифрових технологій: штучний інтелект, хмарні сервіси, автоматизовані інформаційні системи. Завдяки цим інструментам підприємство має можливість уникнути помилок у процесі взаємодії, збільшити швидкість обміну даними.

Цифрова комунікація представляє собою процес обміну цифровим контентом у мережевому середовищі за допомогою онлайн-технологій, Інтернету та різних технічних засобів, що дозволяють обробляти, зберігати та розповсюджувати інформацію. Така форма взаємодії між особами базується на принципах мультимедіа, онлайн-доступності контенту та застосуванні таких цифрових каналів, як вебсайти, електронна пошта, соціальні мережі зокрема [1].

Цифрові комунікації в галузі логістики представляють собою комплекс процедур передачі, оброблення та архівування даних, які виконуються за допомогою передових інформаційно-комунікаційних технологій. Цей процес включає не тільки традиційні методи зв'язку, такі як електронна пошта, але й більш новаторські підходи – корпоративні месенджери, системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM), автоматизовані системи управління ланцюгами поставок (SCM), мобільні додатки, рішення на основі Інтернету для моніторингу стану товарів і так далі. Завдяки цим технологіям зменшується час витрат на передачу інформації, знижується кількість помилок у процесі логістичного планування [2]. Впровадження цифрових комунікацій на підприємстві допоможе створити прозорі логістичні процеси, де кожен етап чітко відслідковується, і всі учасники мають доступ до актуальної інформації в режимі реального часу. Це сприяє прийняттю оперативних

рішень, підвищує рівень взаємної довіри між партнерами та дозволяє уникнути зайвих витрат ресурсів [3]. У контексті сталого розвитку, цифровізація в логістиці відіграє вирішальну роль у мінімізації екологічного впливу та збільшенні соціальної відповідальності корпорацій. Зокрема, застосування аналітики великих обсягів даних та прогностичних моделей сприяє оптимізації логістичних маршрутів, що призводить до зниження споживання палива та, відповідно, до зменшення викидів CO₂ [4]. Окрім того, перехід до електронного документообігу та використання цифрових засобів комунікації допомагає значно знизити використання паперу, що стає ключовим елементом у реалізації принципів «зеленої логістики» [5].

Використання електронних підписів, хмарних технологій зберігання даних та цифрових сертифікатів сприяє швидкому обміну документами, одночасно зменшуючи екологічний вплив діяльності компанії. У соціальній сфері цифровізація процесів у логістиці веде до покращення умов праці. Завдяки впровадженню мобільних застосунків та корпоративних порталів забезпечується більша гнучкість робочих процесів, а також знижується психологічний тиск на співробітників через чітке розподілення обов'язків і прозорість їх виконання [6].

Інший важливий аспект – це забезпечення інформаційної безпеки. Для стійкого розвитку компанії критично важливо впроваджувати надійні системи для резервного копіювання даних, їх шифрування, контролю доступу та захисту від кіберзагроз, що дозволяє знизити ризики втрати важливої інформації та забезпечує неперервність бізнес-процесів [4]. Також слід підкреслити значення цифрової грамотності співробітників для підтримки сталого розвитку. Систематичне навчання персоналу користуванню новітніми цифровими інструментами не тільки підвищує продуктивність роботи, але й допомагає компанії адаптуватися до змін у бізнес-середовищі [5].

Отже, вдосконалення цифрових комунікацій у сфері логістики не тільки сприяє зростанню ефективності діяльності компанії, але й забезпечує злагоджене поєднання економічних, екологічних та соціальних аспектів сталого розвитку. Цифровізація відіграє ключову роль у зменшенні негативного впливу на навколишнє середовище. Наприклад, використання аналітичних інструментів для оптимізації маршрутів доставки дозволяє знизити споживання палива та кількість викидів CO₂. Перехід на електронний обіг документів скорочує потребу в папері та енергії, необхідній для її виробництва, друкування та зберігання. Розвиток цифрових каналів спілкування забезпечує більшу прозорість бізнес-процесів, знижує рівень стресу у співробітників завдяки чіткій організації роботи та легкості доступу до необхідної інформації. Мобільні додатки та хмарні рішення спрощують взаємодію між різними підрозділами та партнерами. Більше того, цифрова трансформація відкриває нові можливості для професійного розвитку співробітників, збільшуючи попит на IT-навички та сприяючи їх постійному навчанню, що підсилює соціальну стабільність компаній. Застосування цифрових технологій у сфері логістики дозволяє оптимізувати використання ресурсів, знизити витрати на обробку інформації, прискорити логістичні процеси та зменшити час простою. Системи управління ланцюгами поставок (SCM), CRM, ERP забезпечують ефективну взаємодію між усіма ланками логістичного ланцюга, підвищуючи точність та швидкість прийняття рішень. Це безпосередньо впливає на прибутковість, конкурентоспроможність та адаптивність компанії на швидкозмінному ринку.

Список використаних джерел

1. Гірна О. Б. Роль цифрових технологій в удосконаленні логістичних процесів на підприємствах України. *Економіка і держава*. 2022. 10. С. 47–50.
2. Дибчук Л. В., Головчук Ю. О. Цифрова трансформація логістики: проблеми та перспективи. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. 2. С. 126–132.
3. Кривов'язюк І. В. Впровадження цифрових інструментів у логістичній системі підприємств. *Економічний простір*. 2021. 171. С. 112–117.

4. Кулик В. Управління економічною безпекою бізнесу: концептуальні засади. *Економіка і регіон*, 2025. 1(96). URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.1\(96\).3772](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.1(96).3772) (дата звернення: 19.05.2025).

5. Скіцько В. І. Інформаційна безпека в умовах цифровізації логістики. *Інфраструктура ринку*. 2022. 72. С. 78–84.

6. Tsikalo Ye., Zinevych O., Osipenko D., Kulyk V., Lagovska O. Using Artificial Intelligence to Improve Tax Security and Control over Tax Avoidance Schemes. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 2024, 102, 8530-8542.

УДК 330

Олійник В.В.

Науковий керівник – Кудінова А.О., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У МЕНЕДЖМЕНТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Під час війни особливого значення набувають питання оптимізації логістичних процесів у менеджменті організацій, що суттєво змінюють традиційні підходи до управління ланцюгами постачань. Це вимагає використання інноваційних рішень, які дозволяють долати виклики та загрози сучасного безпекового середовища [1]. Першочерговим завданням є забезпечення ефективного, гнучкого управління, орієнтованого на реалізацію важливих напрямків розвитку.

Основною метою дослідження є обґрунтування ефективних механізмів управління логістичними процесами в організаціях під час війни, що сприятиме підвищенню їхньої стійкості, забезпеченню безперервності діяльності, мінімізації ризиків та оптимізації витрат.

Нова концепція логістичного менеджменту має ґрунтуватися на тісній взаємодії між управлінськими органами, всебічному аналізі попереднього досвіду, а також прогнозуванні потенційних загроз [2]. Дослідження концептуальних основ нових підходів до формування логістичних процесів в умовах війни дозволило виділити три важливі напрямки розвитку, орієнтовані на досягнення стратегічних цілей що відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрямки розвитку логістичних процесів під час війни

Напрямок розвитку	Характеристика
Гнучкість та адаптивність	Розробка альтернативних маршрутів, використання різних видів транспорту, створення резервних запасів, швидке реагування на зміни.
Стійкість ланцюгів постачань	Диверсифікація постачальників, партнерство, впровадження інформаційних технологій для прозорості та відстеження.
Управління ризиками	Ідентифікація загроз (руйнування інфраструктури, блокади), оцінка їх впливу, розробка планів реагування, інтеграція з безпекою.

Джерело: складено автором за [3, 4]

Отже, в умовах зростаючих безпекових викликів Україна потребує нових, адаптивних підходів до формування логістичних процесів. Розглянуті зміни у підходах до логістичного менеджменту свідчать про трансформацію стратегії управління ланцюгами постачань, яка передбачає перехід до інтегрованого підходу, акцент на гнучкості, стійкості та ефективному управлінні ризиками. Таким чином, пропонуються спрямовані зміни на посилення операційної автономії організацій, їхнє сприяння до самостійного визначення напрямків розвитку, а також створення умов для розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Кузяк В.В. Управління логістичними процесами в Україні: проблеми та шляхи розв'язання в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2833/2756>
2. Управління розвитком економічного середовища в умовах глобальних трансформацій: кол. мон. за заг. ред. д.е.н., проф. Прохорової В. В. – Х.: Видавництво Іванченка І. С., 2023. 419 с.
3. Полянська А.С., Мартинець В.Б., Кабан О.В. Оптимізація ланцюга постачання на підприємстві в умовах кризових явищ. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 18(2). С. 112-127.
4. Kulyk V. Directions for the development of e-business in Ukraine in the context of the war with the Russian Federation. *Digital Economy and Economic Security*, 2023, (4(04)), 68-74. <https://doi.org/10.32782/dees.4-12>.

УДК 330.1

Олійник К.К.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабна війна, розпочата Росією у 2022 році, суттєво трансформувала міжнародну економічну діяльність України. Одним із найвідчутніших наслідків стало різке скорочення зовнішньоторговельного обороту. У 2022 році експорт України зменшився на 35%, а імпорт – на 19 % [1]. Найбільше постраждали експортні поставки до Китаю, Італії, Індії та Єгипту, тоді як експорт до Польщі, Румунії, Угорщини та Словаччини зріс завдяки переорієнтації на наземні логістичні маршрути.

У структурі зовнішньоекономічної діяльності відбулася помітна зміна географії: Польща стала головним торговельним партнером України, забезпечивши 15,7% експорту. Загалом частка експорту до країн ЄС зросла, тоді як співпраця з країнами сходу зменшилася. Уряд України вживав низку заходів торговельної політики в умовах війни. У 2022 році було впроваджено 10 заходів лібералізації та 9 обмежувальних заходів, спрямованих на підтримку внутрішнього ринку. Зокрема, застосовувались тарифні обмеження, експортні квоти та обов'язкове ліцензування деяких товарів [2].

Важливою складовою підтримки економіки України стала міжнародна фінансова допомога та торговельні преференції. Європейський Союз тимчасово скасував ввізне мито на українські товари, що дозволило зберегти обсяги експорту у ключових секторах, таких як аграрна та харчова промисловість. Проте залишаються нетарифні бар'єри, що ускладнюють повноцінний вихід українських товарів на європейські ринки.

Війна також оголила вразливість сировинної моделі української економіки. Науковці наголошують на необхідності трансформації в напрямі розвитку високотехнологічного експорту, цифровізації виробництва та стимулювання інвестицій. Водночас недоінвестованість залишається системною проблемою економіки України, яка ускладнює відновлення після бойових дій [3].

Отже, міжнародна економічна діяльність України в умовах війни зазнала глибоких змін. Хоча країна стикається з численними викликами – від логістичних до фінансових – активна підтримка з боку ЄС, адаптація підприємств до нових умов та стратегічна важливість українського експорту для глобальних ринків створюють потенціал для відновлення і подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Салій Є.Ю. Зміни у зовнішньоекономічній діяльності України в умовах війни. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. 3 (14). С. 58-71.
2. Баришполь С.Ю. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. 48. С. 7–13.
3. Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262> (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 658.89

Папка В.С.

Науковий керівник – Гришко В.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ КЛІЄНТСЬКОЮ ВЗАЄМОДІЄЮ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

У сучасному соціально-економічному середовищі бізнес має забезпечувати не лише економічну ефективність, а й соціальну відповідальність. Це визначає потребу в нових підходах до управління взаєминами зі споживачами.

У сучасних умовах глобалізації та динамічного розвитку цифрових технологій успішне ведення бізнесу неможливе без ефективної взаємодії з клієнтами. Компанії, які прагнуть до довгострокового сталого розвитку, повинні фокусуватися не лише на прибутках, а й на формуванні довірчих відносин з клієнтами, прозорості комунікації та соціальній відповідальності [1].

Клієнтська взаємодія - це сукупність контактів і точок дотику між бізнесом та клієнтом, починаючи з першого знайомства з брендом і до післяпродажного супроводу.

Комунікаційний підхід у менеджменті клієнтських відносин стає важливим інструментом, що сприяє досягненню цілей сталого розвитку, передусім в аспектах соціального залучення, прозорості та довіри.

Комунікаційний підхід передбачає системну побудову двосторонньої взаємодії між компанією та клієнтом. Йдеться не лише про передачу інформації, а про створення діалогу, що ґрунтується на розумінні потреб споживачів, забезпеченні відкритості, швидкому реагуванні та адаптації до зворотного зв'язку.

Такий підхід охоплює: формування позитивного іміджу компанії; налагодження системи постійної комунікації (офлайн та онлайн); персоналізацію повідомлень; використання емоційного інтелекту у взаємодії з клієнтом.

Комунікаційна стратегія є не просто інструментом маркетингу, а фактором формування довготривалих стосунків з цільовими аудиторіями. Її ефективність проявляється у зростанні лояльності, зменшенні витрат на залучення нових клієнтів, підвищенні репутації бренду. У довгостроковій перспективі це сприяє: забезпеченню стабільного зростання підприємства; формуванню соціально відповідального бізнесу; зміцненню позицій компанії як учасника соціального діалогу.

У контексті цифрової економіки ефективно управління клієнтською взаємодією передбачає застосування сучасних інформаційних технологій: CRM-систем, чат-ботів, аналітичних платформ. Це дозволяє сегментувати клієнтську базу, автоматизувати зворотній зв'язок, оптимізувати канали комунікації та впроваджувати нові формати взаємодії, зокрема в соціальних мережах.

Незважаючи на численні переваги, впровадження комунікаційного підходу стикається з низкою бар'єрів: організаційною інертністю, браком відповідної кваліфікації персоналу, складністю в управлінні багатоканальними комунікаціями. Водночас саме ці виклики формують перспективи розвитку нових управлінських моделей, орієнтованих на цінності сталого розвитку [2].

Комунікаційний підхід в управлінні клієнтською взаємодією має стати основою бізнес-стратегії сучасного підприємства. Його впровадження сприяє побудові відкритої, довірливої і ефективної взаємодії між бізнесом та споживачами, що є одним із ключових чинників досягнення цілей сталого розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Задої В. А., Савельєва Л. М. Сталый розвиток: концепції, стратегії, механізми. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2022. 264 с.
2. Пономарьов В. С. Управління взаємовідносинами з клієнтами: теорія і практика. К.: Центр учбової літератури, 2021. 228 с.

УДК 004.7:658.7

Петлюх В.В.

Науковий керівник – Карпенко Ю.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИКОЮ

Розвиток цифрових технологій зумовив численні трансформації у світі, і бізнес-процеси, управління логістикою не є винятком. Інтеграція цифрових технологій у логістику стала пріоритетом для великих компаній і стратегічною політикою, в яку розвинені країни інвестують значні кошти для зміцнення своїх позицій на міжнародній арені. З огляду на інтеграцію відповідної цифрової інфраструктури, розвиток товарних ринків, якій ґрунтується на використанні цифрових технологій, є більш реалістичним. Основним каталізатором розвитку цифрових технологій в управлінні логістичними процесами стало поширення Індустрії 4.0 та концепції інтелектуальної логістики, що базується на інтелектуальному управлінні цифровими системами [1].

В Індустрії 4.0 складовими частинами логістичних систем на відповідних рівнях будуть автономні роботи, кіберфізичні та мехатронні системи тощо. На сьогодні існують загальновизнані класифікації логістичних мереж за різними ознаками, які будуть актуальними і у майбутньому. Проте в умовах Індустрії 4.0, коли межі (насамперед інформаційні) між підприємствами будуть розмитими, чітко визначити логістичні системи буде важче. У цьому випадку, на думку дослідників, потрібно буде говорити про умовні логістичні системи. В Індустрії 4.0 дістане подальшого розвитку й прийнятий у розвинутих країнах поділ компаній, що надають логістичні послуги, на операторів різного рівня залежно від ступеня інтегрованості їх діяльності з діяльністю замовника та пропонованих ними послуг [2]. Інформаційні системи управління логістикою – це організована сукупність технічних засобів, програмного забезпечення та персоналу, що забезпечує збір, обробку, зберігання та обмін інформацією для управління логістичними процесами. Вони допомагають оптимізувати транспорт, зберігання, розподіл та інвентар, забезпечуючи ефективне управління матеріальними потоками.

У змінному середовищі ланцюг поставок вимагає рішень, які збільшують стійкість до викликів Логістики 4.0. Наразі є такі тенденції розвитку інформаційних систем логістики.

1. Цифрова трансформація та автоматизація. Такі технології, як хмарні платформи, штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML), підвищують ефективність логістичних

операцій за рахунок оптимізації таких процесів, як управління запасами, оптимізація маршрутів та автоматизація складів. Ці розумні комп'ютерні системи можуть мислити та навчатися як люди, але набагато швидше. (передбачити, коли знадобляться продукти, тому компанії завжди мають на складі потрібну кількість; обирати найкращі маршрути для транспорту, заощаджуючи час і паливо; виявити проблеми в ланцюжку постачання до того, як вони виникнуть, тож компанії зможуть швидко їх виправити.

2. Прийняття рішень на основі даних і прогнозна аналітика. Великі дані та прогнозна аналітика стають необхідними для логістичних і транспортних компаній, які прагнуть підвищити ефективність. Прогнозна аналітика стає особливо цінною при плануванні маршрутів. Вона допомагає оптимізувати маршрути, скоротити витрату палива, уникнути затримок і покращити строки доставки.

4. Моніторинг у реальному часі та підвищена прозорість. У 2025 році моніторинг у реальному часі в сфері вантажоперевезень і наземної логістики стане більш розвиненим завдяки широкому впровадженню датчиків IoT та підключенню 5G. Це забезпечить повну видимість продуктивності транспортного засобу, економії палива, поведінки водія та дорожніх умов у реальному часі [3].

5. Технологія блокчейн. Блокчейн схожий на надзахищений цифровий блокнот, який неможливо змінити, коли в ньому щось записано. Він створює чіткий запис про те, де був кожен продукт, від фабрики до магазину. Це робить документообіг швидшим і точнішим, зменшуючи кількість помилок і затримок. Це допомагає зупинити підроблені продукти, довівши, звідки походять справжні.

6. Автономні транспортні засоби, дрони та розширена робототехніка. Безпілотні вантажівки можуть долати великі відстані без зупинок, завдяки чому доставка здійснюється швидше. На складах самокеровані навантажувачі та візки переміщують предмети без допомоги людини. Роботи можуть підібрати та упакувати майже будь-який предмет, навіть незвичайної форми. Вони працюють разом з людьми, допомагаючи піднімати важкі та виконувати повторювані завдання.

7. 3D друк змінює спосіб виготовлення та доставки деяких продуктів. Замість доставки готової продукції компанії можуть надсилати цифрові файли для локального друку [4].

8. Кібербезпека. У світі цифровізації підвищується ризик кібератак на логістичні системи. Компаніям необхідно інвестувати у захист даних, впроваджувати системи моніторингу та захищені канали зв'язку, щоб уникнути втрат та забезпечити стабільність роботи [5].

Управління логістичною діяльністю із використанням інформаційних технологій інноваційного спрямування є складним процесом та може супроводжуватись певними викликами, такі як високі витрати на впровадження нових технологій, необхідність підвищення кваліфікації персоналу та зміна внутрішньої структури компаній. Удосконалення технологій управління системними трансформаціями логістичних інновацій під впливом інформаційних технологій є важливим задля: а) елімінування ризиків – застосування цифрових платформ і штучного інтелекту для прогнозування та попередження ризиків у логістичних ланцюгах; б) зниження загроз – використання інформаційних технологій кібербезпеки та блокчейну для захисту логістичних операцій від втручань і шахрайства; в) підвищення ефективності – впровадження інструментарію аналітики великих даних для оптимізації маршрутів, управління запасами та скорочення витрат; г) гармонізації процесів – створення цифрових екосистем для забезпечення безперервності операцій між різними учасниками логістичного ланцюга та забезпечення ефективності бізнес-процесів [6].

Отже, розвиток інформаційних систем управління логістикою перебуває під впливом глобальних трендів діджиталізації та є ключовим фактором підвищення ефективності, гнучкості та стійкості ланцюгів постачання. Розвиток інформаційних систем управління логістикою з урахуванням зазначених тенденцій є не просто модернізацією, а стратегічною необхідністю для українського логістичного сектору, що дозволить йому стати більш конкурентоспроможним на національному та міжнародному рівнях.

Список використаних джерел

1. Гуржій Н. М., Гавран В. Я., Сапотницька Н. Я. Цифрові технології та їхній вплив на управління логістичними процесами підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2838>
2. Скіцько В. І. Логістика в індустрії 4.0. *Економіка та держава*. 2016. № 4. С. 28-33.
3. Тренди логістики в 2025 році. *ХАСКІ. Експерти складської логістики*. URL: <https://haski.ua/blog/trendy-logistyky-v-2025-roczy>
4. 10 нових технологій у секторі логістики у 2025 році. LOGOS logistics. URL: <https://www.logos3pl.com/uk/blog/10-emerging-technologies-in-the-logistics-sector-in-2025/>
5. Тренди логістики в 2025 році: чого очікувати бізнесу в Україні? *MINTRANS*. URL: <https://mintrans.news/logistics/trendi-v-log%D1%96sticz%D1%96-na-2025-r%D1%96k-chogo-och%D1%96kuvati-b%D1%96znesu-v-ukra%D1%97n%D1%96>
6. Чупріна М. О., Ситник Н. І., Пермінова С. О. Вплив інформаційних технологій на інноваційний розвиток логістичного менеджменту. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 283-287.

УДК 351.778.5

Перчина А.О., Яворська С.М.

Науковий керівник – Кудінов О.М., старший викладач

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ПІДТРИМЦІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Малий і середній бізнес (далі – МСБ) є основою економічного розвитку будь-якої країни, забезпечуючи значну частку зайнятості, податкових надходжень і інновацій. В умовах повоєнного відновлення України підтримка МСБ стає одним важливим напрямком для стимулювання економічного зростання, відновлення соціально-економічної стабільності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Зарубіжний досвід демонструє успішні практики та інструменти підтримки малих і середніх підприємств у періоди кризи, які можуть бути адаптовані до українських реалій. Вивчення таких підходів є важливим для розробки ефективної політики підтримки бізнесу в Україні, що допоможе подолати наслідки війни та закласти підґрунтя для стійкого розвитку.

З початком війни уряд України активно підтримує МСБ, ініціюючи ряд програм та проєктів, спрямованих на підтримку економіки в умовах кризових явищ. Так в Україні налічується понад 60 програм підтримки малого та середнього бізнесу, які можна поділити на такі види :

1) програми міжнародних фінансових організацій – українські підприємства мають можливість отримати в банках середньо- та довгострокові кредити для фінансування проєктів на поповнення обігових коштів та інвестиційних заходів у рамках реалізації спільних програм з міжнародними фінансовими організаціями;

2) бюджетні програми – мікро-, малі та середні підприємства мають можливість брати участь у програмах, що фінансуються з державного та місцевих бюджетів, отримувати допомогу для розвитку бізнесу як у фінансовій, так і нефінансовій формі.

3) донорські програми – мікро-, малі та середні підприємства мають можливість брати участь у грантових програмах, та отримувати безповоротну допомогу для розвитку бізнесу. Допомога надається як у фінансовій та/або нефінансовій формі [1]

Однією з найбільш масштабних програм підтримки МСБ є програма кредитування «5-7-9». Дана програма «5-7-9» існувала ще до війни, але в умовах війни вона значно трансформувала у позитивну сторону [2]. З початком війни уряд України активно

зосередився на розробці різноманітних програм, спрямованих на підтримку МСБ. В умовах економічної нестабільності та військових дій було запроваджено ряд ініціатив, які забезпечили фінансову та інформаційну підтримку для бізнесу. Зокрема, підприємства отримали доступ до пільгових кредитів, грантів, а також до державних гарантій для кредитів, що дозволяє зберігати їхню платоспроможність та стимулює економічну активність.

Крім того, було значно спрощено бюрократичні процедури для бізнесу, що дозволило зменшити адміністративне навантаження. Введення мораторію на перевірки, відстрочка податкових платежів, зниження податкового навантаження та спрощення процедур сертифікації стали важливими кроками в підтримці МСБ. Ці заходи дозволили підприємствам сконцентруватися на збереженні та розвитку бізнесу, зменшуючи ризики, пов'язані з додатковими витратами та складними адміністративними вимогами. У табл. 1 наведено основні ініціативи українського уряду щодо підтримки підприємств МСБ.

В умовах війни уряд розробив численні програми підтримки підприємств малого та середнього бізнесу, спрямовані на стимулювання економічної активності в умовах війни. Зокрема, програми надають фінансову, інформаційну підтримку та спрощують адміністративні процедури для підприємств.

Таблиця 1

Ініціативи українського уряду щодо підтримки підприємств МСБ

Назва програми	Опис
Програма «Доступні кредити 5-7-9%»	Ця програма надає малому та середньому бізнесу кредити на вигідних умовах з низькими відсотковими ставками. Кредити можна використовувати для розвитку бізнесу, закупівлі обладнання, рефінансування існуючих боргів, а також для покриття поточних витрат.
Програма «Робота	Надає підприємцям можливість отримати до 8 млн грн безповоротних грантів на створення власного бізнесу, розвиток підприємства, підтримку сільського господарства, реалізацію інноваційних проєктів
Спрощено систему вчинення регуляторних та реєстраційних дій у сфері підприємництва через засоби цифровізації.	Запровадження електронних реєстрів та онлайн-платформ для реєстрації підприємств, подачі звітності та отримання дозвільних документів, що суттєво скоротило час та зусилля, необхідні для виконання адміністративних процедур.
Мораторій на перевірки бізнесу	Запроваджено мораторій на перевірки підприємств на час дії воєнного стану, що дозволяє знизити адміністративне навантаження на бізнес та сприяє стабільності підприємств.
Підтримка експортерів через "УкрЕкспорти"	Надає фінансування для українських підприємств, які хочуть вийти на міжнародні ринки. Програма включає підтримку експорту через кредити, гарантії та консультаційні послуги.
Одноразова допомога для підприємців та найманих працівників	Українці з регіонів, де точилися бойові дії, могли отримати одноразову допомогу в розмірі 6500 грн.
Програма «Кредитна лінія для малого бізнесу»	Надає малим підприємствам доступ до пільгових кредитів для розвитку бізнесу, зокрема на закупівлю обладнання та модернізацію виробництва.
Програма «Гранти для МСП»	Програма грантової підтримки для малих та середніх підприємств, яка передбачає фінансування на відновлення виробництва, модернізацію та підтримку підприємств, постраждалих від війни.
Відшкодування фізичних активів підприємств, пошкоджених внаслідок бойових дій	Розроблено алгоритм дій для отримання у майбутньому відшкодування за майно, пошкоджене або знищене внаслідок бойових дій. Зокрема це стосується фізичних активів підприємств, які були пошкоджені або знищені.
Рішення місцевих рад та центральної влади щодо скасування/ зниження орендної плати для підприємств МСБ	Щоб сприяти стійкості бізнесу, органи центральної та місцевої влади ухвалювали також заходи щодо скасування орендної плати чи створення пільгових умов для оренди підприємцями майна.

Джерело: складено автором за даними [2; 3; 4]

Таким чином, малий і середній бізнес відіграє ключову роль у відновленні та сталому розвитку економіки України, особливо в умовах повоєнної трансформації. Завдяки численним державним, міжнародним і донорським програмам підприємці отримують доступ

до фінансової підтримки, пільгового кредитування, грантів і спрощених адміністративних процедур, що сприяє збереженню платоспроможності бізнесу, створенню робочих місць та інноваційній активності. Адаптація кращих світових практик і постійний пошук нових механізмів підтримки з боку уряду дозволяють формувати сприятливе середовище для розвитку МСБ як основи економічної стійкості та реалізації цілей сталого розвитку в Україні.

Список використаних джерел

1. Огренич, Ю., & Семібраторова, Є. Фінансування підприємств в умовах воєнного стану: проблеми та напрями вирішення. *Collection of scientific papers «ΛΟΓΟΣ»*. 2025. с. 39-42. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-07.03.2025.007>
2. Борисова С., Крук О., Балашова О. Підтримка та фінансування підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-107>
3. Черничко Т., Михайляк Г. Інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49 URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2326>

УДК 004:658.7

Пітель О.Ю.

Науковий керівник – Карпенко Ю.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Логістична діяльність в умовах діджиталізації претерпіває значні зміни та виклики. Діджиталізація дозволяє забезпечити більш точну та швидку обробку інформації, підвищення ефективності процесів, автоматизацію деяких етапів логістичної діяльності та зниження витрат. За допомогою інтернет-технологій та цифрових платформ, логістичні компанії можуть контролювати та відстежувати рух товарів в режимі реального часу, спрощувати процес збору замовлень, автоматизувати операції з доставки та управління запасами, зменшувати витрати на складське господарство та підвищувати якість обслуговування клієнтів.

Однак, діджиталізація також призводить до появи нових викликів, таких як захист від кібератак, збільшення вимог до безпеки даних, потреба висококваліфікованого персоналу та зміна бізнесмоделей. Для успішної логістичної діяльності в умовах діджиталізації необхідно мати гнучкість у вирішенні проблем, стежити за новітніми технологіями та адаптуватися до змін на ринку. Важливо розробляти і використовувати програмні рішення та інноваційні технології, які дозволять покращити ефективність логістичних процесів, забезпечити максимальну автоматизацію та підвищити точність та швидкість обробки інформації. Діджиталізація відкриває нові можливості для розвитку логістичної діяльності та забезпечення конкурентоспроможності на ринку, однак вона також потребує значних зусиль та інвестицій у технології та персонал. Окрім того, діджиталізація може вплинути на розподіл ролей в логістичній системі. Наприклад, традиційні логістичні провайдери можуть зазнати конкуренції від нових технологічних компаній, які можуть пропонувати більш швидкі та ефективні послуги з доставки. Загалом, діджиталізація дозволяє підвищити ефективність та точність логістичних процесів, знизити витрати та забезпечити кращий сервіс для клієнтів. Щоб забезпечити успішну логістичну діяльність в умовах діджиталізації, необхідно стежити за технологічними трендами та розвиватися у відповідності з ними [1].

Цифровізація логістичних процесів є необхідною умовою для підвищення ефективності і зниження витрат у сучасних умовах ведення бізнесу. Використання таких цифрових технологій, як системи управління ланцюгами постачання (SCM), автоматизовані складські системи (WMS), Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (AI), блокчейн та інші, сприяє значному поліпшенню процесів прогнозування попиту, оптимізації маршрутизації і контролю за товарними потоками. Вони дозволяють підвищити точність операцій, зменшити витрати на транспортування і зберігання товарів, а також забезпечити прозорість і надійність логістичних процесів, що особливо важливо в умовах глобалізації ринків [2].

Інтернет речей (IoT) у логістиці відкриває безліч можливостей для поліпшення процесів. Так наприклад, сенсори IoT дозволяють відстежувати місцезнаходження вантажів у реальному часі, що зменшує ризики втрати або затримки товарів. Крім того, за допомогою IoT можна контролювати умови зберігання та транспортування (температуру, вологість), що є критичним для товарів, які потребують особливих умов перевезення, таких як медикаменти чи харчові продукти. Блокчейн забезпечує прозорість та безпеку логістичних ланцюгів і його використання дозволяє автоматизувати процеси документального оформлення вантажів, знизити ймовірність шахрайства та помилок, а також скоротити час обробки транзакцій. Наприклад, смарт-контракти на базі блокчейн можуть автоматично виконуватися при виконанні певних умов, що спрощує процеси обробки платежів та укладення угод. Штучний інтелект (AI) забезпечує автоматизацію та оптимізацію ряду логістичних процесів. AI здатний аналізувати дані з різних джерел для прогнозування попиту, управління запасами, а також оптимізації маршрутів доставки, що дозволяє значно знижувати операційні витрати, мінімізувати затримки та підвищувати загальну ефективність логістичних операцій. Аналіз великих даних (Big Data) дозволяє оптимізувати маршрути транспортування, передбачати потенційні ризики та приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління запасами [3].

Однак, для того, щоб повною мірою реалізувати потенціал цифрових технологій, необхідно активно розвивати цифрові компетентності серед усіх учасників логістичного процесу – від менеджерів до IT-фахівців. Це важливо не тільки для підвищення ефективності існуючих процесів, а й для забезпечення конкурентоспроможності підприємства в майбутньому. Володіння новітніми цифровими інструментами дозволяє працівникам швидше адаптуватися до змін, оперативно впроваджувати інновації та реагувати на нові виклики на ринку. Окрім того, постійне навчання і підвищення кваліфікації є необхідними для того, щоб підприємства залишалися на передовій лінії технологічного прогресу. У цьому контексті важливо створювати умови для активного впровадження цифрових технологій на всіх рівнях компанії. Це включає не тільки інвестування в інновації, а й розвиток культури технологічних змін і навчання персоналу. Розробка спеціалізованих про-грам навчання для працівників логістичних підприємств і впровадження інструментів для постійного моніторингу ефективності їх використання дозволить зберегти високу конкурентоспроможність підприємств і забезпечити їхню стійкість у сучасному технологічному середовищі [2].

Воєнні дії в Україні змушують компанії форсувати процес діджиталізації швидшими темпами. Для національних виробників важливо навчитися працювати з великими обсягами інформації та перетворювати їх в товари, цінності, які можуть бути запитані ринком. Впровадження інноваційних цифрових технологій у логістичній сфері призведе до зміни бізнес-моделей і стратегічного планування; покращить взаємодію між усіма учасниками логістичного процесу; збільшить продуктивність діяльності, тим самим підвищить конкурентоспроможність логістичних підприємств на ринку [4].

Отже, діджиталізація не просто модернізує логістичні процеси, а перетворює їх, роблячи компанії більш гнучкими, ефективними та стійкими до викликів сьогодення. Впровадження цифрових технологій є ключовим стратегічним рішенням для будь-якої організації, що прагне лідерства у своїй галузі. В умовах повномасштабної війни в Україні, діджиталізація логістичних процесів набуває не просто переваг, а життєво важливого значення для виживання та ефективності організацій. Вона стає ключовим інструментом для адаптації, забезпечення безперервності та підвищення стійкості ланцюгів постачань.

Список використаних джерел

1. Птащенко О. В., Сохацька О. М. Особливості логістичної діяльності в умовах діджиталізації. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 6 (276). С. 50-54.
2. Канцедал Н. А., Лега О. В., Морозов Є. О. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 45-51. URL: <https://economic-prostir.com.ua/wp-content/uploads/2025/03/199-45-51-kanczedal.pdf>
3. Македон В. В. Інтеграція цифрових інструментів у міжнародну логістичну діяльність. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 65. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4486>
4. Харун О., Грицина Л. Вплив діджиталізації на розвиток інноваційних бізнес-моделей логістичної сфери. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6. Т.1. С. 124-129.

УДК 330

Полтавець Р.О., Давидюк Є.С.

Науковий керівник – Кудінова А.О., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЗАСТОСУВАННЯ DIGITAL-ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ

Поєднуючи соціальні мережі, мобільні додатки, хмарні технології та доповнену реальність, діджитал HR є новою платформою для покращення та розвитку досвіду співробітників і кандидатів, підвищення ефективності роботи співробітників і кандидатів. У той час як розробники цифрових рішень забезпечують технічні елементи цифрового управління персоналом, менеджмент і відділ кадрів повинні розробити власні інтегровані стратегії і програми цифрового управління персоналом. Водночас перехід до цифрової трансформації повинен ґрунтуватися на детальному аналізі внутрішніх і зовнішніх факторів, переваг і недоліків, а також на дослідженні галузевих обмежень і потенційних партнерів. Останні тенденції розвитку HR-цифр у найближчому майбутньому проілюстровані у таблиці 1. HR має можливість трансформувати весь досвід співробітників, трансформуючи HR-процеси, системи та HR-організацію за допомогою нових цифрових платформ, додатків та методів надання HR-послуг.

Таблиця 1

Порівняння класичної парадигми управління персоналом та Digital HR

Класична парадигма управління персоналом	Діджиталізоване управління персоналом
Головний ресурс – людський капітал	Головний ресурс – синергія талантів та цифрових технологій
Некваліфіковані завдання для персоналу	Інтелектуальна робота
Функціональний розподіл праці	Проектна робота
Індивідуальне управління	Управління командами
Зосередженість на організації процесів	Акцент на залученні персоналу та підвищенні продуктивності праці
Використання стандартних програмних продуктів, хмарних рішень	Інноваційні рішення, що потребують подальшого розвитку, активне використання мобільних додатків

Досвід роботи HR та працівників у цифровому світі можна описати наступним чином: розробка мобільних додатків з урахуванням користувацького досвіду від початку і до кінця є

новою сферою HR, яка поєднує дизайн-мислення з додатками, відео, соціальними та мобільними технологіями. Цифровий HR, який поєднує соціальні мережі, мобільні додатки, аналітику та хмарні технології, забезпечує нову платформу для підвищення ефективності роботи співробітників та покращення досвіду кандидатів.

Отже, актуальність впровадження цифрової HR-функції незаперечна, особливо для компаній на етапі зростання та розширення, великих міжнародних компаній, компаній з високою інвестиційною привабливістю, компаній з великою кількістю вакантних посад та компаній, які приділяють особливу увагу якості підбору та адаптації співробітників. В інших випадках різноманітні можливості цифрового HR можуть значно покращити роботу будь-якої HR-функції, підвищити ефективність використання людського капіталу та розвинути HR-бренд.

Список використаних джерел

1. Гудзь О.Є. Розроблення стратегії Digital-трансформації підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 25. С. 248–254.
2. Денисов А.Ф. Аналіз практики цифрових технологій в підборі персоналу. *Економіка і управління*. 2018. № 6. С. 26–37.
3. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route ОЇ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6

УДК 352.07

Пономаренко Є.О.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

Е-УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабних військових дій 24 лютого 2022 р. Указом президента України № №64/2022 було запроваджено військовий стан на 30 діб, який згодом було продовжено. Одночасно урядом країни було обмежено доступ до більшості існуючих державних реєстрів, таких як Державна казначейська служба України, Державна служба статистики в Україні, сайти державних та місцевих органів управління. Проте, вже 27 березня набула чинності Урядова постанова «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» від 24 березня 2022 року №364 [1].

Дія воєнного стану триває в Україні й наразі. Проте, наразі уряд значно послабив обмежувальні дії щодо доступності державних реєстрів та поступово відновив нормальне функціонування державних інститутів, без яких неможливо було здійснювати більшість операцій на ринку нерухомості. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 року № 480 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» були внесені певні зміни до нормативно-правових актів, які регулюють умови доступу до державних реєстрів та проведення нотаріальних та реєстраційних операцій. Ці зміни поступово скасовують повну блокаду доступу до роботи державних реєстрів, таких як Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Державного кадастру та встановлюються окремі правила та процедури для доступу й виконання реєстраційних операцій [4].

Не дивлячись на складність економіко-політичної ситуації в країні, Україна активно почала впроваджувати нововведення у цифровізацію державних послуг, з метою розширення послуг, які громадяни можуть отримати онлайн. У 2024-2025 роках Україна продовжила активно розвивати цифрові державні сервіси, зокрема через застосунок та портал «Дія». Багато нових сервісів стали доступними для громадян, що значно спростило взаємодію з державою:

- батьки можуть отримати свідоцтво про народження дитини й зберігати цей документ у смартфоні та ділитися ним за потреби;
- доступний у застосунку «Дія» податковий номер, що дозволяє уникнути необхідності носити його паперову версію;
- додані до «Дії» свідоцтва про шлюб, розірвання шлюбу та зміну імені, що спрощує доступ до цих документів;
- для учасників бойових дій та інших категорій доступне посвідчення ветерана;
- запущено повний процес реєстрації шлюбу онлайн;
- користувачі можуть повідомляти про відсутність зв'язку, щоб регулятор міг вирішити ситуацію;
- у «Дію» підтягнуться відомості про зброю, дозволи на неї, а також буде можливість замовити витяг з Єдиного реєстру зброї;
- штрафи ПДР та борги за виконавчими провадженнями приходять шляхом пуш-сповіщень;
- цифровізація декларацій та ліцензій для бізнесу, зокрема ліцензії на виконання робіт протипожежного призначення;
- ФОП можна зареєструвати автоматично, не вдаючись до послуг держреєстратора;
- можливість перевірити легальність алкоголю або тютюну через сканування коду;
- можливість замовити закордонний паспорт, ID-картку, посвідчення водія та картку платника податків через «Дію» для отримання за місцем перебування;
- впровадження електронної системи для спрощення доступу до нотаріальних послуг;
- введений у дію кабінет пацієнта і медичні пуші, що дозволяє зареєструватися в електронній системі охорони здоров'я (ЕСОЗ) через «Дію», вибрати лікаря та підписати декларацію;
- найзахищеніший електронний підпис Дія.підпис став доступний і для бізнесу, що допоможе пришвидшити процеси та зробити прозорими дії підприємців
- існує можливість отримати електронний військово-обліковий документ (аналог військового квитка) через портал «Дія»;
- тощо [2; 3; 5].

Це лише деякі з нововведень, які були впроваджені в рамках електронної трансформації державних послуг. Однак, на цьому прогрес не зупиняється. Цифровізація продовжує розвиватися, і вже найближчим часом очікуються нові сервіси та функціональні можливості, що дозволяють громадянам та бізнесу ефективніше взаємодіяти з державними структурами, зменшуючи бюрократичні бар'єри та знижуючи час, необхідний для отримання послуг. Незважаючи на складну економічну та політичну ситуацію, Україна активно інвестує в розвиток цифрових технологій, що значно спрощує механізм взаємодії між громадянами, бізнесом та органами влади. Це створює нові можливості для розвитку підприємництва, сприяє підвищенню прозорості та зручності в отриманні державних послуг, а також дозволяє залучати додаткові інвестиції та забезпечувати більш швидке реагування на потреби населення.

Отже, попри складну економічно-політичну ситуацію та виклики воєнного часу, Україна продовжує активно розвивати електронне урядування, зокрема через цифровізацію державних послуг. Впроваджені нововведення, як-от доступ до електронних документів, автоматичні послуги для бізнесу, онлайн-реєстрація шлюбу та послуги в сфері охорони здоров'я, значно полегшили взаємодію громадян і бізнесу з державними органами. Ці цифрові сервіси не лише забезпечують зручність, але й підвищують прозорість державних

процесів, що важливо в умовах воєнного стану. Перехід на цифрові платформи дозволяє спростити бюрократичні процедури, зменшити адміністративний тиск і зберегти функціонування державних інститутів навіть в екстремальних умовах.

Список використаних джерел

1. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 №209 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 09.05.2025)
2. Михайло Федоров анонсував шість нових послуг у «Дії». URL: <https://surl.li/npwgsr> (дата звернення 09.05.2025)
3. Міністерство цифрової трансформації презентувало нові електронні послуги та сервіси в Дія. URL: <https://surl.li/sdmuug> (дата звернення 09.05.2025)
4. Що змінилося у сфері нерухомості під час воєнного стану з прийняттям Постанови № 480. Інформаційний матеріал. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211025_shcho-zmnilosya-u-sfer-nerukhomost-pd-chas-vonnogo-stanu-z-priynyattyam-postanovi--480 (дата звернення 09.05.2025)
5. Kulyk V., Koba O., Chaikina A. Access to Capital and Financial Resources in the Digital Economy. *Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28-29 листопада 2024 року, Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 28-30.

УДК 330.1

Пономаренко Ю.О.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Аналіз взаємодії влади, бізнесу та громадських організацій у контексті цілей сталого розвитку передбачає розуміння їхньої ролі як ключових суб'єктів у трансформації суспільства. Враховуючи глобальні виклики, такі як зміна клімату, соціальна нерівність і нестабільність економічних систем, важливо дослідити механізми їхньої співпраці для досягнення сталого майбутнього. Це забезпечує створення багатосторонніх партнерств, здатних забезпечити ефективну реалізацію міжнародних стратегій і локальних ініціатив у сфері сталого розвитку [1]. Режимми взаємодії трьох суб'єктів – влади, бізнесу та громадських організацій передбачають наступне. Влада визначає стратегічне середовище і регулює правові рамки, що сприяють або перешкоджають довгостроковим інвестиціям у сталий розвиток. Бізнес виступає як драйвер інновацій та інвестицій, забезпечуючи фінансову підтримку екологічних та соціальних проєктів. Громадські організації виконують функції моніторингу, адвокації та залучення громадськості, сприяючи підвищенню прозорості та відповідальності у реалізації цілей сталого розвитку. Взаємовигідна співпраця цих суб'єктів може забезпечити синергію ресурсів та досвіду, що є критично важливим для досягнення цілей у сфері екології, економіки та соціальної сфери.

У контексті досягнення Цілей сталого розвитку важливим стає налагодження ефективної взаємодії між владою, бізнесом та громадськими організаціями. Держава виступає регулятором і ініціатором політики, бізнес забезпечує фінансові та інноваційні ресурси, а громадський сектор – зв'язок з населенням, контроль прозорості та адвокацію суспільних інтересів. Спільними зусиллями ці три сектори можуть реалізовувати проєкти, що сприяють економічному зростанню, збереженню довкілля та покращенню якості життя.

Така співпраця реалізується через партнерства, консультаційні платформи, механізми корпоративної соціальної відповідальності, інструменти електронного врядування та грантову підтримку [2; 3].

Незважаючи на потенціал співпраці, взаємодія між цими секторами часто стикається з викликами: брак довіри, корупція, слабка інституційна спроможність громадських організацій, а також нерівний розподіл ресурсів. Водночас успішні приклади, такі як система Prozorro, ініціативи CSR Ukraine чи проєкти децентралізації U-LEAD, демонструють, що прозора і злагоджена взаємодія можлива. Для сталого майбутнього критично важливо зміцнювати партнерські механізми, забезпечуючи відкритий діалог і рівноправну участь усіх зацікавлених сторін.

Ефективність взаємодії влади, бізнесу та громадських організацій значною мірою визначає успішність реалізації цілей сталого розвитку. Створення відкритого та дієвого партнерського простору сприяє формуванню інноваційних підходів і підвищенню рівня участі різних соціальних секторів. Це зумовлює можливість досягнення більш гармонійного розвитку суспільства, що враховує інтереси всіх зацікавлених сторін і відповідає глобальним зобов'язанням щодо охорони навколишнього середовища і соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Non-financial reporting directive (NFRD). URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Kulyk V., Koba O., Chaikina A. Access to Capital and Financial Resources in the Digital Economy. *Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28-29 листопада 2024 року, Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 28-30.

УДК 504.03

Плахотник О.О.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Поняття сталого розвитку стало визначальним орієнтиром для сучасного світу в умовах глобалізації, кліматичних змін та геополітичної нестабільності. Уперше сформульоване у доповіді Комісії Брундтланд у 1987 році, воно передбачає задоволення потреб теперішнього покоління без загрози можливостям майбутніх поколінь задовольнити свої власні потреби. Проте в нових реаліях ХХІ століття з'являються нові виклики, які вимагають переосмислення підходів до досягнення сталого розвитку [1; 2].

Одним із головних викликів сьогодення є воєнні конфлікти, що не лише знищують економічну та соціальну інфраструктуру, але й ставлять під загрозу саму концепцію сталості. Збройна агресія проти України спричинила масштабну гуманітарну кризу, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, екологічні катастрофи та міграційні потоки. Ці фактори прямо впливають на здатність держави дотримуватися глобальних орієнтирів сталого розвитку. Крім воєнного чинника, сталому розвитку перешкоджають економічна нестабільність, енергетична залежність, зростання соціальної нерівності, інституційна слабкість та недостатнє впровадження екологічних стандартів. Особливу увагу слід приділити екологічному аспекту: забруднення довкілля, деградація земель, зниження біорізноманіття є довгостроковими загрозами, які потребують системного підходу до розв'язання [3; 4].

Одним із ключових інструментів подолання загроз є впровадження Цілей сталого розвитку (ЦСР), затверджених ООН на період до 2030 року. Успішна реалізація ЦСР вимагає міжсекторальної співпраці, залучення громадськості, бізнесу, науки, а також міжнародної підтримки. Особливої ролі набуває цифровізація економіки, яка відкриває нові можливості для моніторингу, управління ресурсами та комунікації. Проте ефективне досягнення цілей сталого розвитку можливе лише за умови наявності сильної державної політики, стратегічного планування, прозорих інституцій та високого рівня довіри суспільства до влади. Саме тому завданням сучасної науки є не лише аналітичне осмислення існуючих загроз, але й розробка практичних рішень, адаптованих до специфіки національного контексту. Таким чином, сталий розвиток в умовах сучасних реалій є складною, але необхідною метою. Його досягнення можливе лише через єдність дій на локальному, національному та глобальному рівнях. Важливу роль у цьому процесі відіграє освіта, яка формує свідомість відповідального громадянина та лідера майбутнього.

Список використаних джерел

1. Доповідь Всесвітньої комісії з довкілля і розвитку: «Наше спільне майбутнє». URL: <https://surl.li/kjrpkz>
2. Sustainable Development Goals. United Nations. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
3. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://surl.li/vnsenh>
4. Європейський Зелений курс: стратегічні орієнтири. URL: <https://surl.li/mrrhly>

УДК 330.1

Сенич А.Р.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ТА КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ (КСВ)

Соціальне партнерство передбачає активну участь бізнесу у вирішенні соціальних проблем через КСВ. Це включає підтримку освітніх, екологічних та соціальних ініціатив, що сприяє зміцненню довіри між бізнесом, владою та громадськістю. Соціальна відповідальність – це концепція, що визначає роль бізнесу, держави та громадян у забезпеченні сталого розвитку суспільства [1]. Вона охоплює добровільні зобов'язання суб'єктів господарювання та індивідуумів перед суспільством, які виходять за рамки законодавчих вимог. Ця концепція набуває значення у світі завдяки зростаючій потребі у прозорому, етичному веденні бізнесу та сталому розвитку [2].

Основні рівні соціальної відповідальності [1]: індивідуальна – відповідальність людини перед собою, родиною, колективом та суспільством; корпоративна – відповідальність бізнесу перед працівниками, споживачами, партнерами, акціонерами, довкіллям та суспільством в цілому; суспільна – відповідальність суспільства за добробут нинішніх та майбутніх поколінь, соціальну справедливість і сталий розвиток; державна – роль держави у створенні умов для соціально відповідальної поведінки, забезпеченні прав людини та соціальних гарантій; глобальна – відповідальність міжнародної спільноти за вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату та соціальна нерівність. Основні принципи соціальної відповідальності [1]: дотримання прав людини; прозорість та етичність ведення бізнесу; турбота про навколишнє середовище; забезпечення безпечних умов праці; активна участь у розвитку місцевих громад.

Соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) – це відповідальність бізнесу перед працівниками, споживачами, громадськістю, державою і довкіллям. Вона передбачає добровільне виконання соціальних зобов'язань, що виходять за межі законодавчих вимог [2]. Основні компоненти СВБ [1]: економічна відповідальність – забезпечення стабільного

прибутку; соціальна відповідальність – підтримка співробітників, розвиток громад; екологічна відповідальність – мінімізація негативного впливу на довкілля; етична відповідальність – дотримання морально-етичних принципів у бізнесі. Переваги впровадження СВБ [2]: позитивний імідж компанії; лояльність споживачів; вища продуктивність працівників; кращі відносини з громадами та владою; конкурентоспроможність. Соціальне партнерство та корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – це інтеграція соціальних принципів у стратегії підприємств для сталого розвитку [2]. Вони зміцнюють довіру між бізнесом, державою та суспільством.

Основні моделі КСВ [1; 2]: американська (ліберальна) – акцент на добровільну участь бізнесу у вирішенні соціальних проблем; європейська (континентальна) – високі соціальні стандарти та партнерство з державою; британська (змішана) – поєднання американської та європейської моделей; азіатська (японська) – соціальна згуртованість та довгострокове планування. Тенденції розвитку СВБ в Україні: активна участь бізнесу у відбудові країни, підтримка ветеранів, екологічні ініціативи, розвиток соціальних стартапів, посилення цифрової трансформації бізнесу.

Виклики: фінансова нестабільність, низький рівень довіри до бізнесу, необхідність впровадження міжнародних стандартів, кадровий голод через міграцію фахівців, брак інвестицій у відновлення критичної інфраструктури. Перспективи розвитку: впровадження інновацій, зміцнення корпоративної культури, розвиток зелених технологій, посилення соціального впливу через волонтерські програми, міжнародне партнерство та обмін досвідом. Приклади успішних кейсів: програми підтримки військових, проекти з відновлення довкілля, соціальні підприємства, ініціативи з підвищення енергоефективності та переходу до відновлюваних джерел енергії.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. В. Соціальна відповідальність: конспект лекцій для студентів усіх форм навчання за спеціальностями 051 – Економіка та 071 – Облік і оподаткування. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 69 с.
2. Руденко О.В. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність. *Ефективна економіка*. 2020. 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_78

УДК 330.1

Серякова А.О.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ МІЖ ДЕРЖАВОЮ, БІЗНЕСОМ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ІНТЕРЕСАМИ

Розвиток партнерства бізнесу, громадських організацій та держави в Україні є відносно новим явищем. У сучасних умовах спостерігається зростання інтересу до покращення взаємодії бізнесу, громадських організацій та державних органів влади. Найважливіший акцент у рамках такої співпраці робиться на суспільній корисності співпраці. Важливою метою відносин є врахування у їхній діяльності суспільних інтересів і дій на благо суспільства. У зв'язку з цим виникає зв'язок з поняттям корпоративної соціальної відповідальності.

До основних переваг співпраці бізнесу, громадських організацій та держави варто віднести такі: 1) співпраця сприяє збільшенню довіри між різними секторами суспільства. Спільна робота допомагає подолати бар'єри між бізнесом, ГО та державою, покращує взаєморозуміння та взаємодію; 2) співпраця приводить до більш ефективного вирішення проблем. Бізнес, ГО та держава мають різні ресурси та компетенції, які можуть бути

використані для досягнення спільних цілей; 3) співпраця обумовлює більшу прозорість і підзвітність. Кожна сторона співпраці може контролювати діяльність інших сторін.

Взаємодія бізнесу, громадських організацій і держави не є легкою, оскільки вимагає взаємозв'язку між різними секторами суспільства, які мають різні цілі, цінності та підходи до вирішення проблем. Варто навести головні виклики сьогодення, що з'являються у співпраці бізнесу, громадських організацій і держави [1; 2]: 1) співпраця бізнесу, громадських організацій та держави може бути менш ефективною, ніж співпраця між традиційними підприємствами, оскільки в цьому випадку мова йде про додаткові складнощі, пов'язані з соціальною місією; 2) співпраця може стати менш привабливою для інвесторів. Інвестори висловлюють стурбованість тим, що соціальна місія швидше зашкодить їхнім фінансовим інтересам, аніж принесе прибуток та дивіденди; 3) наявність різних цілей і цінностей, які можуть призвести до конфліктів і розбіжностей; 4) існування різних підходів до вирішення проблем, що спричиняють труднощі у досягненні спільних цілей; 5) відсутність довіри між бізнесом, ГО та державою може ускладнити співпрацю [3; 4]:

Динамічне середовище вимагає від усіх учасників суспільного життя адаптації до нових умов. Бізнес, громадські організації та держава повинні співпрацювати більш ефективно, щоб забезпечити вирішення соціальних проблем та підвищення якості життя населення. Для реалізації цих стратегічних напрямів необхідним є створення умов для розвитку партнерства між бізнесом, громадськими організаціями та державою, розвиток корпоративної соціальної відповідальності бізнесу, залучення громадських організацій до ухвалення рішень, що стосуються інтересів суспільства. Доцільно розробити ефективні механізми взаємодії бізнесу, громадських організацій та держави. Ці механізми повинні забезпечувати прозорість, підзвітність та ефективність співпраці.

Список використаних джерел

1. Дикань В.Л. Толстова А.В. Розвиток економіки України на основі принципу рівноправності відносин держави, бізнесу та суспільства. *Вісник економіки транспорту та промисловості*. 2018. 63. С. 9–19.
2. Стратегічні орієнтири розвитку партнерства держави, бізнесу та науки в контексті повоєнного відновлення України: монографія / за ред. І.М. Грищенка, А.О. Касич, І.О. Тарасенко. Київ: КНУТД, 2023. 267 с.
3. Токар М. Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин: монографія. Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2020. 412 с.
4. Юринєць З.В., Круглякова В.В., Мишишин І.Р. Стратегічні підходи до розвитку суб'єктів господарювання на основі активізації використання їх інноваційного потенціалу. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. 3 (131). С. 121–125.

УДК 005.334:005.336.6:338.1

Солових Є.М., кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» (м. Харків, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ МІНІМІЗАЦІЇ РЕПУТАЦІЙНИХ РИЗИКІВ

В умовах інтенсивного розвитку цифрових технологій в умовах глобалізації доступ до інформації про організацію діяльності поточної діяльності, її фінансову звітність та результати діяльності, комунікацію із стейкхолдерами (працівниками, покупцями, постачальниками, органами влади тощо) є доступною. Саме розвиток цифрових технологій відкрив нові можливості для технологій взаємодії не тільки між громадянами, але і

організаціями та державами, що створило передумови для зростання відкритості інформації про управлінські процеси та доступність здійснювати вплив на організаційну поведінку компаній та держав. Це яскраво сьогодні демонструють міжнародні організації та корпорації, які працюють на міжнародних та глобальних ринках і використовують корпоративну соціальну відповідальність як інструмент не тільки входження на фондову біржу, але і на національні й локальні ринки. Оскільки саме в звітах КСВ дуже часто можна знайти інформацію не тільки про основні конкурентні переваги організацій та компаній, але й потенційні можливості для формування партнерських відносин та забезпечення взаємодії.

Однак, така відкритість та доступність інформації в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій призводить до того, що зростають можливості тиску (етичного та не етичного) на діяльність корпорацій. Посилюється роль і значення репутаційних ризиків, які в один момент можуть або посилити конкурентні переваги корпорації та її конкурентоспроможність або знижити. Тому, на сучасних ринках, де все дуже швидко змінюється саме корпоративна соціальна відповідальність дозволяє у довгостроковій перспективі мінімізувати репутаційні ризики оскільки постійна інформаційна присутність дозволяє формувати імідж, який є однією із стратегічних конкурентних переваг сучасної організації та корпорації. Тому одним із стратегічних завдань сучасного менеджера є формування та впровадження політики корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) як інструменту стратегічного управління репутаційними ризиками, що базується на принципах прозорості, етичності, сталого розвитку та системного діалогу зі стейкхолдерами.

Сучасний менеджер повинен не лише ініціювати розробку КСВ-стратегії, але й забезпечити її інтеграцію в ключові бізнес-процеси компанії. Це передбачає: визначення пріоритетних напрямів КСВ відповідно до специфіки діяльності організації; регулярну оцінку очікувань та потреб зацікавлених сторін; створення механізмів моніторингу та швидкого реагування на репутаційні загрози; впровадження ESG-підходів (екологічні, соціальні, управлінські стандарти); підготовку відкритих нефінансових звітів про соціальний, екологічний і репутаційний вплив компанії. Таким чином, КСВ стає не лише елементом етичної відповідальності бізнесу, а й інструментом управління стратегічною стабільністю компанії у цифрову добу. Впровадження такої політики дозволяє посилити довіру до бренду, зміцнити відносини з партнерами, підвищити лояльність споживачів та забезпечити сталу конкурентну перевагу навіть у ситуаціях невизначеності.

Список використаних джерел

1. Echeverry Botero, David Augusto Reputational Risk and Corporate Social Responsibility: How to Make CSR Policies Attractive to Productive Corporations Via Inveniendi Et Iudicandi, vol. 10, núm. 1, enero-junio, 2015, pp. 87-117. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/5602/560258677004.pdf>

УДК 330.1

Сохань Т.Д.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПІДТРИМЦІ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

У сучасних реаліях, коли світ системно стикається з надзвичайними ситуаціями – збройними конфліктами, пандеміями, кліматичними кризами та техногенними катастрофами – зростає актуальність створення гнучких, стійких і адаптивних логістичних систем. У таких умовах логістика виконує не лише економічну, а й гуманітарну функцію, забезпечуючи своєчасне постачання ресурсів, товарів, засобів захисту та медикаментів. Одним з важливих суб'єктів у підтримці логістичних процесів в екстремальних умовах виступають громадські організації [1, 3].

Громадські організації (ГО) відіграють роль посередників, координаторів та виконавців. Їх перевагою є мобільність, тісний контакт з локальними громадами, а також гнучка структура управління, що дозволяє швидко реагувати на зміни. У ситуаціях, коли традиційні логістичні ланцюги порушуються, ГО здатні виступити тимчасовими операторами доставки допомоги або організаторами паралельних мереж постачання [5, 8].

Досвід повномасштабної війни в Україні яскраво ілюструє цю тенденцію. Багато волонтерських та громадських ініціатив стали ключовими гравцями в логістиці постачання гуманітарної допомоги. Такі організації як «Повернись живим», «Серце до серця», «Волонтерська Сотня» та інші не лише акумулюють кошти й речі, а й організовують транспортування вантажів, складають маршрути з урахуванням воєнної ситуації, координують дії з військовими адміністраціями. У багатьох випадках вони укладають партнерства з приватними логістичними компаніями (наприклад, «Нова пошта», «Міст Експрес»), що дозволяє розширити можливості транспортування, підвищити ефективність доставки та забезпечити економічну безпеку підприємств [6, 7, 4].

Окремо варто згадати співпрацю громадських організацій з місцевими органами влади. Саме на місцевому рівні ГО найчастіше мають найбільшу довіру населення, розуміють локальний контекст і можуть оперативно розподіляти ресурси. Механізми публічно-громадського партнерства дозволяють створити єдині логістичні платформи на базі муніципалітетів, де представники громадянського суспільства забезпечують функції моніторингу, логістичного планування та звітності [5, 9].

Громадські організації також активно впроваджують цифрові інструменти для управління потоками допомоги – онлайн-платформи для збору заявок, геоаналітичні карти потреб, чат-боти, системи трекінгу. Це свідчить про зростання професіоналізації громадського сектору у сфері логістики [5].

Ще одним напрямом участі ГО є налагодження міжнародної логістики. Завдяки мережевим контактам з неурядовими організаціями інших країн, українські ГО стали своєрідними «вузлами» у глобальній системі гуманітарної допомоги. Вони забезпечують транспортування вантажів через кордони, їхню митну очистку, зберігання та подальшу дистрибуцію по території України [2, 6].

У цьому контексті важливою є координація трьох секторів: держави, бізнесу та громадянського суспільства. Кожен із них має свою зону відповідальності: держава – створення умов, правове регулювання та безпека логістичних маршрутів; бізнес – інфраструктура, транспорт і технології; ГО – гнучкість, контакт з реальними потребами та здатність швидко мобілізуватися. Така модель партнерства відповідає Цілям сталого розвитку ООН, зокрема Цілі 17 – «Партнерство заради сталого розвитку» [1, 7].

Важливим чинником успішної логістики у надзвичайних умовах є створення спільних координаційних центрів або кризових штабів, у яких представники кожного сектору взаємодіють у режимі реального часу. Наприклад, у 2022–2023 роках в Україні діяли спільні платформи, де волонтери, державні структури та приватні перевізники (включно з міжнародними партнерами) об'єднували зусилля для доставки гуманітарної допомоги до прифронтових територій. Завдяки таким ініціативам вдалося уникнути дублювання поставок, швидко закривати нагальні потреби та оптимізувати логістичні витрати. Це доводить: чим тіснішою є взаємодія між секторами, тим вища ефективність реагування на кризу. Такі приклади повинні бути не винятком, а частиною системного підходу до управління логістикою під час надзвичайних ситуацій [4, 7, 6].

Отже, громадські організації виступають повноцінними учасниками логістичних систем у надзвичайних ситуаціях. Їхній вклад у забезпечення стійкості ланцюгів постачання є неоціненним і потребує подальшої підтримки, визнання та інтеграції у стратегічне планування кризового реагування. Лише через синергію влади, бізнесу та громадянського суспільства можливо створити логістичну систему, здатну ефективно функціонувати в екстремальних умовах та сприяти довгостроковому сталому розвитку країни [1, 3].

Список використаних джерел

1. Громадський Простір. Аналітика діяльності громадських організацій в Україні. URL: <https://www.prostir.ua> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Звіти про логістичну підтримку ЗСУ та цивільного населення. ГО «Повернись живим». URL: <https://savelife.in.ua> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Крамаренко О.І. Особливості взаємодії держави, бізнесу та громадськості у кризовій логістиці. *Управління та розвиток*, 2024. 1. С. 12-20.
4. Кулик В. Управління економічною безпекою бізнесу: концептуальні засади. *Економіка і регіон*, 2025. 1(96). URL: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.1\(96\).3772](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.1(96).3772) (дата звернення: 19.05.2025).
5. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Аналітичні матеріали щодо гуманітарної допомоги та волонтерського руху. URL: <https://minre.gov.ua> (дата звернення: 19.05.2025).
6. Нова пошта. Кейс: партнерство у сфері гуманітарної логістики. URL: <https://novaposhta.ua> (дата звернення: 19.05.2025).
7. Організація Об'єднаних Націй (ООН). Цілі сталого розвитку – Ціль 17: Партнерство заради сталого розвитку. URL: <https://sdgs.un.org/goals> (дата звернення: 19.05.2025).
8. Цвігун В.О. Логістичні виклики в умовах воєнного конфлікту та роль громадських організацій. *Вісник транспортної академії*, 2023. 2. С. 45-52.
9. The Sphere Handbook: Humanitarian Charter and Minimum Standards in Humanitarian Response. URL: <https://spherestandards.org> (дата звернення: 19.05.2025).
10. World Economic Forum (WEF). Logistics and Supply Chain Resilience in Crises. URL: <https://www.weforum.org> (дата звернення: 19.05.2025).

УДК 658.8:005.57:339.137.2

Ткач К.Ю.

Науковий керівник – Гришко В.В., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЕФЕКТИВНА КОМУНІКАТИВНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах функціонування бізнесу тема комунікацій набула особливого значення, адже вони стали ключовим елементом у системі стратегічного управління підприємством.

В умовах насиченого ринку, високої конкуренції, інформаційного перевантаження та мінливої поведінки споживача підприємства зіштовхуються з необхідністю не просто заявити про себе, а зробити це ефективно, переконливо й надійно. Стратегічна комунікація стала важливим інструментом не лише для просування товарів і послуг, а й для формування довіри до бренду, забезпечення стійкості бізнесу та збереження конкурентних переваг у довгостроковій перспективі.

Комунікативна політика — це сукупність підходів, методів і рішень, за допомогою яких підприємство будує інформаційні зв'язки з внутрішніми та зовнішніми аудиторіями. Вона охоплює як класичні маркетингові інструменти (реклама, PR, стимулювання збуту), так і нові форми взаємодії (інтернет-комунікації, соціальні медіа, іміджеві стратегії, брендинг, контент-маркетинг, репутаційний менеджмент).

Ключове завдання полягає в тому, щоб забезпечити узгодженість усіх повідомлень компанії, донести до споживача цінність продукту або послуги, сформувати емоційний зв'язок із брендом та досягти стабільної лояльності. Водночас особливу роль відіграє не лише зміст комунікації, а й її форма, стиль, етика та інтонація. Сьогодні покупець — це не

просто споживач товару, а активний учасник комунікаційного процесу. Він очікує чесності, відкритості, швидкого реагування та ціннісної співзвучності [1].

Підприємства, які не приділяють достатньої уваги побудові комунікацій, втрачають не лише прибутки, а й ринкову репутацію. Натомість ті, хто формує цілісну комунікативну стратегію, здатні ефективно адаптуватися до змін, передбачати очікування ринку й управляти враженням про себе.

Успішна комунікативна політика базується на трьох ключових принципах: послідовність, відкритість і орієнтація на цільову аудиторію.

Послідовність означає, що всі повідомлення компанії — від корпоративного гасла до дописів у соціальних мережах — мають підтримувати єдину концепцію, бути логічно узгодженими, відповідати цінностям бренду.

Відкритість передбачає прозору взаємодію, готовність до діалогу, швидке надання інформації, особливо в кризових ситуаціях. У сучасному інформаційному просторі довіра — це найбільший актив.

Орієнтація на цільову аудиторію означає, що головна увага зосереджена не на самому підприємстві, а на його основних зовнішніх стейкхолдерах — споживачах, партнерах, громадськості. Ефективна комунікація враховує потреби, мотивації, запити та інформаційні уподобання конкретних груп, із якими компанія взаємодіє.

Важливим є й поділ комунікацій на зовнішні та внутрішні. Зовнішні комунікації забезпечують взаємодію підприємства з ринковим середовищем, державними органами, інвесторами, партнерами, споживачами, ЗМІ. Вони формують реноме компанії, імідж бренду, його позиціювання на ринку. Водночас внутрішні комунікації сприяють об'єднанню працівників навколо спільних цілей, підвищенню мотивації, ефективності управління та зниженню конфліктності в колективі.

У сучасному світі внутрішня комунікація часто недооцінюється, хоча саме вона формує культуру компанії, створює відчуття приналежності до спільної справи та підтримує внутрішню гармонію. Працівники, які добре поінформовані, відчувають довіру до керівництва та мають змогу вільно висловлюватися, працюють з більшою віддачею та ініціативністю. Таким чином, внутрішня комунікація — це не лише управлінський інструмент, а й важливий елемент конкурентної переваги [2].

Значна увага у сучасній практиці надається цифровій трансформації комунікацій. Соціальні мережі, інтернет-маркетинг, автоматизація розсилок, аналітика трафіку, таргетинг — усе це стає невід'ємною частиною нової комунікативної екосистеми. Підприємство повинне бути присутнім у всіх каналах, які використовують його клієнти. Ба більше, воно має не лише транслювати інформацію, а й підтримувати активний зворотний зв'язок, вміти реагувати на критику, вести діалог, дякувати за відгуки.

Розвивається також стратегія бренд-комунікації — вміння подати бренд як живу історію, яка викликає емоції, асоціації, довіру. Сьогодні бренд — це не просто логотип чи назва, а певна філософія, набір ідей, втілення певного стилю життя. Тому кожна дія підприємства, кожне повідомлення, навіть кожна помилка — формує образ бренду в уяві споживача.

Окремо слід зазначити роль репутаційного менеджменту. У глобалізованому інформаційному середовищі репутація формується не тільки офіційними заявами компанії, а й відгуками клієнтів, думками лідерів думок, медійними кейсами, поведінкою керівництва, соціальною активністю. Втрата репутації — один із найшвидших способів втратити конкурентоспроможність. Тому стратегічно мислячі компанії вкладають ресурси у побудову довіри, прозорості, етичності та соціальної відповідальності.

Конкурентоспроможність підприємства, в сучасному розумінні, складається не лише з таких класичних чинників, як якість продукції, ціна, інноваційність чи рівень сервісу. Надзвичайно велике значення має здатність управляти іміджем, правильно презентувати себе, вибудовувати зв'язки з громадськістю, формувати позитивний досвід клієнтів, об'єднувати людей навколо бренду — усе це сфера ефективної комунікативної політики [3].

Вона є не самостійною сферою діяльності, а інтегрованою частиною всієї стратегії підприємства. Комунікація охоплює всі функціональні блоки — маркетинг, HR, виробництво, фінанси, логістику. Через комунікацію передаються цілі, формуються очікування, підтримується адаптивність і створюється додана вартість.

Підприємство, яке вміє ефективно спілкуватися з ринком, має значно вищі шанси на успіх. Воно не лише продає товар, а й формує відносини. Його продукція не лише задовольняє потреби, а й створює смисли. Його бренд не лише впізнають — його підтримують, рекомендують, цінують.

Список використаних джерел

1. Бебело, Л. В. Комунікації в управлінні підприємством : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 216 с.
2. Гусак, Ю. Г. Маркетингова комунікаційна політика підприємства : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. 184 с.
3. Котлер, Ф. Маркетинг-менеджмент; пер. з англ. 15-те вид. К. : Вільямс, 2016. 896 с.
4. Окландер, М. А. Маркетинг підприємства : навч. посіб. Одеса : ОНЕУ, 2020. 295 с.
5. Плотнікова, М. В. Конкурентоспроможність підприємства : теоретико-методичні аспекти : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 320 с.

УДК 330.341.1

Фогел К.К.

Науковий керівник – Кулик В.А., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Малий і середній бізнес (МСБ) виступає однією з найвразливіших складових національної економіки, особливо в умовах воєнного конфлікту, коли підприємства зіштовхуються з надзвичайними труднощами. Збройна агресія в Україні спричинила масштабні втрати у виробничій сфері, розрив логістичних зв'язків, зменшення внутрішнього попиту та масовий відтік трудових ресурсів. У таких обставинах малий та середній бізнес змушений функціонувати в умовах постійної нестабільності, шукати нові ринки реалізації продукції та альтернативні джерела фінансування, що створює серйозні загрози для стабільності їх діяльності та подальшого існування.

Відповідно до результатів опитування, проведеного у жовтні 2024 року, однією з головних перешкод для ведення бізнесу в умовах повномасштабної війни стала зростаюча загроза безпеці підприємницької діяльності. Починаючи з серпня, спостерігається зростання кількості компаній, які вказують на цю проблему: якщо у серпні про небезпеку повідомили 46% респондентів, то в жовтні цей показник підвищився до 62% – найвищого значення за весь 2024 рік. Другою за значимістю проблемою бізнесу у жовтні став дефіцит кадрів, пов'язаний з мобілізацією або виїздом працівників за кордон, що відзначили 57% опитаних підприємств. Така ситуація є наслідком активізації мобілізаційних заходів у країні та водночас свідчить про збільшення попиту на робочу силу, зумовленого як зростанням обсягів замовлень, так і позитивними очікуваннями у бізнес-середовищі [2].

3 лютого 2022 року український бізнес зіткнувся з низкою нових викликів, що значно вплинули на його діяльність і розвиток. Серед найбільш критичних можна виділити наступні:

– загострення геополітичної ситуації: повномасштабне вторгнення та підвищення напруженості на кордонах спричинили нестабільність на ринках, збільшили ризики для бізнесу і призвели до скорочення інвестицій;

– низький рівень економічного зростання: інфляція та девальвація національної валюти мали негативний вплив на фінансове становище підприємств, обмежуючи їхні можливості для розширення та інвестування;

– швидкий розвиток технологій та цифрова трансформація: підприємства змушені швидко адаптуватися до нових технологій, що особливо складно для деяких галузей.

Загалом українські малі та середні підприємства зіштовхуються з численними викликами та ризиками, більшість з яких є типовими для поточного воєнного стану. Майбутні перспективи розвитку МСБ значною мірою залежать від завершення бойових дій в Україні. Доцільно звернути увагу на висновки, зроблені у наукових працях Т. Черничко та Г. Михайляк [1], які у своєму дослідженні підкреслюють, що характер проблем МСБ суттєво варіюється залежно від регіону їх розміщення. Вони класифікували основні труднощі, з якими зіштовхуються підприємства малого та середнього бізнесу під час війни, з урахуванням їх географічного положення (табл. 1).

Проблеми, з якими стикається малий і середній бізнес, суттєво відрізняються залежно від їхнього розташування – чи йдеться про тимчасово окуповані території, переміщені підприємства або ті, що функціонують в більш стабільних регіонах. Серед ключових труднощів виділяються перебої з постачанням необхідних ресурсів, пошкодження виробничих потужностей, підвищення вартості сировини та матеріалів, нестача робочої сили, а також труднощі у відновленні критично важливої інфраструктури. Ефективне вирішення цих питань тісно пов'язане зі стабілізацією ситуації в державі та завершенням воєнних дій, що є базовою передумовою для відновлення й подальшого розвитку МСБ [3].

Таблиця 1

Проблеми, з якими стикаються українські підприємства МСБ під час війни, в залежності від їх географічного розташування [1]

Усі підприємства	Переміщені (релоковані) підприємства	Підприємства на тимчасово окупованих та деокупованих територіях
перебої з електро-, водо- та теплопостачанням	пошук виробничих майданчиків	пошкодження майна або товару внаслідок бойових дій
зростання цін на сировину та матеріали	релокація обладнання та персоналу	проблема безпеки праці
складнощі з перевезенням сировини або товарів територією країни та розрив ланцюжків постачання	формування нових логістичних ланцюжків	розмінування територій
зменшення попиту на продукцію або послуги	формування нового внутрішнього та зовнішнього середовища	відновлення критичної інфраструктури
брак робочої сили	подолання бюрократичних перепон	брак робочої сили
брак обігових коштів	брак робочої сили	
подолання бюрократичних перепон	брак обігових коштів	

Отже, на основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що малий і середній бізнес (МСБ) в Україні в умовах воєнного стану опинився в критичній ситуації через системні та регіонально специфічні виклики, які охоплюють як загальноекономічні труднощі – інфляцію, нестабільність валютного курсу, втрату попиту, – так і безпосередні наслідки бойових дій: пошкодження майна, порушення логістики, нестачу кадрів та перебої з інфраструктурним забезпеченням. Різниця в характері проблем у підприємств, які працюють в тилу, переміщені або функціонують на деокупованих територіях, свідчить про необхідність

адресної та гнучкої політики підтримки. Отже, відновлення та сталий розвиток МСБ потребують не лише завершення воєнних дій, але й ефективної державної політики, що враховує регіональні особливості, прискорює адаптацію до нових умов та забезпечує стійкість бізнесу в кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Черничко Т., Михайляк Г. Інструменти підтримки розвитку підприємств малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2326> (дата звернення: 09.05.2025)
2. Щомісячне опитування підприємств «український бізнес під час війни». URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2024/TFD/2024_NRES_October_FINAL_UKR.pdf
3. Kulyk V., Koba O., Chaikina A. Access to Capital and Financial Resources in the Digital Economy. *Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, 28-29 листопада 2024 року, Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 28-30.

УДК 330

Черевань К.В., Нікітенко О.М.

Науковий керівник – Васильченко М.І., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ОФІСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний офісний менеджмент немислимий без ефективних комунікацій. У цифрову епоху комунікаційні технології стали не просто інструментом, а основою успішного функціонування будь-якого підприємства. Вони трансформують традиційні підходи до управління, оптимізуючи бізнес-процеси, підвищуючи продуктивність праці та забезпечуючи конкурентні переваги. Розуміння та інтеграція новітніх комунікаційних рішень є критично важливими для досягнення цілей підприємства в умовах динамічного ринку, а саме:

Системи корпоративного обміну повідомленнями (месенджери та чати) – забезпечують миттєвий обмін інформацією, швидке вирішення поточних питань, оперативне поширення оголошень та новин. Приклади: Slack, Microsoft Teams, Telegram for Business. Це дозволяє уникнути затримок, пов'язаних з електронною поштою, і створює динамічне середовище для спілкування.

Платформи для відеоконференцій та онлайн-зустрічей – надають можливість проведення нарад, презентацій та тренінгів незалежно від географічного розташування учасників. Це зменшує витрати на відрядження, економить час співробітників та дозволяє залучати до обговорень більшу кількість фахівців. Приклади: Zoom, Google Meet, Microsoft Teams.

Інtranет-портали та корпоративні соціальні мережі – створюють єдиний інформаційний простір для співробітників, де можна знайти важливі документи, регламенти, новини компанії, а також обмінюватися досвідом та ідеями. Це сприяє формуванню корпоративної культури, підвищенню залученості персоналу та покращенню обміну знаннями. Приклади: SharePoint, Bitrix24.

Системи управління документами (DMS) – дозволяють зберігати, систематизувати, спільно працювати над документами та контролювати їх версії. Це значно спрощує доступ до необхідної інформації, зменшує ризик втрати даних та прискорює робочі процеси. Приклади: Google Drive, Dropbox Business, Microsoft 365.

Варто зазначити, що комунікаційні технології у формуванні позитивного іміджу підприємства несуть як переваги, так і виклики для підприємства (таблиця 1).

Таблиця 1

Переваги та виклики впровадження комунікаційних технологій у офісний менеджмент

Переваги	Виклики
Системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) дозволяють централізовано зберігати інформацію про клієнтів, історію взаємодії, керувати продажами та маркетинговими кампаніями, що покращує якість обслуговування клієнтів, підвищує їх лояльність та ефективність продажів (Salesforce, HubSpot, Zoho CRM.Email-маркетинг).	Кібербезпека, адже зростає ризик витоку даних, несанкціонованого доступу та кібератак. Забезпечення надійного захисту інформації є пріоритетним завданням.
Соціальні мережі та медіа-платформи використовуються для просування бренду, взаємодії з аудиторією, отримання зворотного зв'язку та моніторингу репутації.	Перевантаження інформацією – надмірний потік інформації через різні канали може призвести до "інформаційного шуму" та зниження концентрації співробітників.
Віртуальні АТС – забезпечують гнучкість та масштабованість телефонного зв'язку, дозволяючи оптимізувати комунікації з клієнтами та партнерами, а також підтримувати віддалену роботу контакт-центрів.	Необхідність навчання персоналу (для ефективного використання нових технологій потрібне регулярне навчання та підтримка користувачів).
Хмарні технології та платформи для спільної роботи (наприклад, Google Workspace, Microsoft 365) дозволяють командам працювати над одним документом чи проектом одночасно, незалежно від їхнього місцезнаходження.	Витрати на впровадження та підтримку (впровадження комплексних комунікаційних рішень вимагає значних інвестицій та постійних витрат на підтримку та оновлення).
Гнучкість та віддалена робота (дозволяє підприємствам залучати таланти з усього світу, зменшувати витрати на оренду офісних приміщень та підвищувати задоволеність співробітників).	Зміни в корпоративній культурі – технології змінюють способи взаємодії, що вимагає адаптації корпоративної культури та встановлення нових правил комунікації.

Отже, комунікаційні технології є невід'ємною частиною сучасного офісного менеджменту. Вони забезпечують безперервну та ефективну взаємодію всередині підприємства та з зовнішнім світом, сприяючи оптимізації бізнес-процесів, підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності. Однак для максимального використання їхнього потенціалу необхідно враховувати як можливості, так і потенційні ризики, приділяючи особливу увагу питанням кібербезпеки, навчання персоналу та інтеграції технологій у загальну стратегію розвитку підприємства. Майбутнє офісного менеджменту безпосередньо пов'язане з подальшим розвитком та інтеграцією інноваційних комунікаційних рішень.

СЕКЦІЯ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

(в рамках освітнього модуля Проєкту Жан Моне Ерасмус+ «Забезпечення екологічної,
економічної та інформаційної безпеки: досвід ЄС для України»
(Project 101127395 – EEEISEUEU))

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

364.2:316.42(4)(477)

Онищенко С.В., д.е.н., професор, директор ННІФЕУП
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДОБРОБУТУ ЯК ОРІЄНТИР ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИКИ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Викорінення бідності в усіх її проявах та вимірах визначено пріоритетним завданням глобального розвитку відповідно до «Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року» [1]. Визнання цієї проблематики на міжнародному рівні зумовило зростання наукового інтересу до пошуку ефективних підходів до подолання бідності. У 2019 році Премію пам'яті Альфреда Нобеля з економічних наук було присуджено трьом науковцям [2] (серед них Естер Дюфло з Франції, професорка з питань боротьби з бідністю та розвитку економік в МТІ, яка стала лише другою жінкою, відзначену цією нагородою з 1969 року, а також наймолодшою лауреаткою за історію премії) за новий підхід до вирішення проблеми глобальної бідності.

В умовах масштабних соціально-економічних викликів, зумовлених повномасштабною військовою агресією російської федерації, проблема бідності в Україні суттєво загострилася. За оцінками міжнародних організацій, кількість осіб, що опинилися за межею бідності, зросла ще на 8 мільйонів. Це посилює потребу в трансформації соціально-економічної політики держави, орієнтованої на забезпечення гідного рівня життя, підтримку вразливих верств населення та підвищення суспільного добробуту.

У сучасних умовах, коли соціальна стабільність і добробут громадян дедалі більше розглядаються як основа стійкого розвитку, європейський підхід до формування політики добробуту набуває особливої актуальності для України. Трансформація національної політики подолання бідності має ґрунтуватися на адаптації європейських стандартів добробуту, що передбачає формування інклюзивного, відкритого і безбар'єрного суспільства.

Подолання бідності є стратегічним пріоритетом глобального порядку денного, який знайшов відображення у ключових європейських документах, що формують сучасну соціально-економічну політику. Європейський Союз, адаптуючи цілі сталого розвитку до власного простору, послідовно інтегрує принципи соціальної справедливості, інклюзивності та добробуту в усі аспекти своєї внутрішньої і зовнішньої політики.

Фундаментом сучасної європейської моделі соціального добробуту виступає Європейський стовп соціальних прав [3], який проголошує 20 основоположних прав, серед яких – право на соціальний захист, рівний доступ до ринку праці, якісну освіту, справедливі умови праці та належний рівень життя. Реалізація цих принципів деталізована у Плані дій з впровадження Європейського стовпа соціальних прав [4], який визначає три стратегічні цілі

до 2030 року: залучення принаймні 78% населення віком 20–64 роки до ринку праці; забезпечення участі щонайменше 60% дорослого населення у навчанні протягом життя; зменшення кількості осіб, які перебувають у бідності або під загрозою соціальної ізоляції, щонайменше на 15 мільйонів. Суттєве значення для трансформації підходів до подолання бідності має Європейська гарантія захисту дітей [5], яка передбачає, зокрема, безперешкодний доступ дітей до якісної освіти, охорони здоров'я, належного житла та харчування. Ця ініціатива є прикладом цільового підходу до запобігання передачі бідності між поколіннями.

У контексті підвищення цифрової та фінансової обізнаності населення важливу роль відіграють Європейська програма розвитку навичок [6] та Цифровий компас 2030 [7], які передбачають формування у громадян ключових компетентностей для життя у цифровому суспільстві, а також цілеспрямовану політику щодо подолання цифрової нерівності. Особливої уваги заслуговує встановлена мета – до 2030 року забезпечити, щоб принаймні 80% дорослого населення ЄС володіло базовими цифровими навичками.

Важливою складовою європейської політики подолання бідності є Рамка фінансової компетентності для дорослих у ЄС [8], яка стала результатом співпраці Європейської комісії та Організації економічного співробітництва та розвитку. Рамка визначає перелік знань, навичок, установок і поведінкових моделей, що необхідні для прийняття обґрунтованих фінансових рішень, підвищення економічної спроможності населення та, як наслідок, — зменшення вразливості до бідності.

Узагальнення положень Стратегії сталого розвитку ЄС до 2030 року та положень Зеленого курсу ЄС дозволяє стверджувати, що сучасна політика добробуту у Європейському Союзі виходить за межі суто соціальної підтримки та передбачає формування комплексної економічної моделі, що забезпечує сталий, інклюзивний і зелений розвиток. При цьому особлива увага приділяється питанням зайнятості, цифрової трансформації та формуванню економіки, що не залишає «осторонь» вразливі групи населення. Окремої уваги заслуговує Європейський план дій щодо соціальної економіки [9], який спрямований на підтримку підприємств соціального спрямування, розвиток економічної участі соціально вразливих верств населення та створення сприятливого середовища для їхньої активної інтеграції у суспільне життя.

У звіті Європейської комісії за 2023 рік «Сталість і добробут у центрі відкритої стратегічної автономії Європи» [10] наголошено, що соціальна стійкість є фундаментальною передумовою стійкого економічного зростання. Європейський Союз визнає, що досягнення добробуту неможливе без зниження рівня бідності, забезпечення доступу до соціальних послуг, створення безбар'єрного середовища та розвитку компетентностей, необхідних у сучасній цифровій економіці. З урахуванням вищезазначеного, комплексна адаптація європейських підходів до забезпечення добробуту з метою трансформації політики подолання бідності в Україні має передбачати:

- орієнтацію на інтегровані програми з подолання бідності, що охоплюють соціальний, освітній, економічний та цифровий компоненти;
- пріоритетність розвитку цифрової та фінансової грамотності як базових елементів економічної самостійності громадян;
- створення безбар'єрного та інклюзивного соціально-економічного середовища, відкритого для всіх верств населення;
- запровадження системи безперервного навчання для підвищення адаптивності населення до сучасних викликів ринку праці.

Застосування європейських стандартів добробуту в українських реаліях може стати дієвим інструментом формування соціально відповідального, фінансово обізнаного, з високим рівнем розвитку цифрових компетентностей суспільства, здатного не лише подолати проблему бідності, а й забезпечити сталий соціально-економічний розвиток України у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
2. Названі лауреати Нобелівської премії з економіки 2019 року. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10718745-nazvani-laureati-nobelivskoj-premiji-z-ekonomiki-2019-roku.html>
3. European Pillar of Social Rights (2017). URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/european-pillar-social-rights-20-principles_en
4. European Pillar of Social Rights Action Plan (2021). URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/european-pillar-social-rights-building-fairer-and-more-inclusive-european-union/european-pillar-social-rights-action-plan_en
5. EU Strategy on the Rights of the Child and the European Child Guarantee (2021). URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en
6. European Skills Agenda (2020). URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en
7. 2030 Digital Compass the European way for the Digital Decade. URL: <https://eufordigital.eu/uk/library/2030-digital-compass-the-european-way-for-the-digital-decade/>
8. EU/OECD Financial Competence Framework for Adults (2022). URL: https://finance.ec.europa.eu/system/files/2022-01/220111-financial-competence-framework-adults_en.pdf
9. Social Economy Action Plan. (2021). URL: https://social-economy-gateway.ec.europa.eu/eu-initiatives/seap_en?utm_source=chatgpt.com
10. 2023 Strategic Foresight Report. Sustainability and people's wellbeing at the heart of Europe's Open Strategic Autonomy. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-07/SFR-23_en.pdf

УДК 001.89:338.2

Варналій З.С., д.е.н., професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКОЛОГІЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

Сьогодні головною передумовою дотримання національної безпеки держави наразі є забезпечення військової безпеки країни, зміцнення могутності Збройних Сил України. Сьогодні економіка України трансформується та адаптується до умов війни. В умовах війни, поглиблення глобальних сучасних викликів та загроз посилюється роль і значення подальшого розвитку безпекології [1].

Вкрай важливо розрізнати поняття «безпекознавство» та «безпекологія», які дуже часто ототожнюються. На нашу думку, безпекознавство - це система знань про захищеність об'єкта від внутрішніх та зовнішніх, реальних та потенційних загроз, а безпекологія – це міждисциплінарна наука, яка вивчає сутність, зміст, форми і методи організації та функціонування системного захисту об'єкта безпеки від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Як справедливо зазначають Г. В. Козаченко та Кузьменко О. М., що сучасне безпекознавство є багатовекторним науковим напрямом, у якому останнім часом у науці України з'явився та зміцнився вектор економічної безпеки (знову-таки будь-якого суб'єкта – держави, регіону, підприємства, людини), що пов'язано зі значним ускладненням їхньої діяльності. З накопиченням знань безпекознавство, як й кожний науковий напрям (але істинний), перетворюється на науку – безпекологію [3].

Безпекологія – це наука, що вивчає сутність та закономірності безпеки в широкому спектрі контекстів, досліджує природу та особливості загроз, що впливають на безпеку і стабільність людини, суспільства, організацій та держави.

Безпекологія базується на інтердисциплінарному підході, поєднуючи елементи політології, соціології, права, економіки, психології, військової науки та інших галузей науки. Вона досліджує причини конфліктів, процеси формування загроз, стратегії забезпечення безпеки, методи прогнозування та запобігання кризовим ситуаціям. У контексті війни безпекологія відіграє важливу роль у розумінні воєнної стратегії, аналізі технологічних та тактичних аспектів, розвідці, прогнозуванні можливих загроз і розробці ефективних стратегій захисту. Вона сприяє плануванню та організації військових операцій, забезпечує контроль за рухами противника та допомагає уникнути непотрібних втрат та ризиків. Безпекологія як і сама безпека існує в різних сферах у: військовій, зовнішньополітичній, економічній, енергетичній, екологічній, продовольчій, інформаційній тощо.

Окремим, самостійним видом безпекології є економічна безпекологія як наука, яка вивчає закономірності ефективного забезпечення безпеки економічних систем, своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз відповідним економічним інтересам.

Основними чинниками, що посилюють актуальність проблеми економічної безпекології України на сучасному етапі є глобалізаційні виклики та загрози, у тому числі, пандемія, діджиталізація тощо. Для України сьогодні таким чинником є повномасштабна війна російської федерації проти України.

Слід зазначити, що в Україні система економічної безпеки формувалася лише фрагментарно, не системно і не комплексно, без достатнього дотримання базових принципів економічно розвинених держав, зокрема ЄС. В економічній сфері, як наслідок, накопичувалися негативні явища і тенденції, які виявляються у критичних деформаціях економічного розвитку, окремих областей, районів, об'єднаних територіальних громад, деформаціях економічної структури, економічній активізації, соціально-культурній деградації та слабкій економічній захищеності людини. Вкрай недостатньо здійснювалися системні наукові дослідження питання забезпечення економічної безпеки України.

Необхідно виділити основні загрози критичного стану економічної безпеки України на сучасному етапі.

По-перше, це втрата значної частини людського капіталу як внаслідок втрат війни, зовнішньої трудової та загальної міграції, так і через ресурсні обмеження, які призводять до зниження народжуваності, порушень в структурі раціонального харчування, якості базових соціальних послуг та у підсумку – недостатнього рівня відтворення.

По-друге, істотне послаблення інтелектуально-кадрового забезпечення – головного ресурсу конкурентоспроможності національної економіки.

По-третє, критичне зниження рівня якості життя населення, його соціальної захищеності, що призводить до спаду інвестиційної та загальної привабливості територій держави для проживання населення.

Водночас, ми мали й до повномасштабної війни і зараз маємо суцільний правовий нігілізм, високий рівень корупції, тіньової економіки, рейдерства, офшоризації, навіть в умовах довготривалої війни, що дозволяє нам говорити скоріш всього про інституційну неспроможність держави.

Важливе значення щодо забезпечення системи економічної безпеки України є процес її інституціоналізації, який слід здійснювати за такими напрямками: створення інститутів, що підвищують економічний потенціал національної економіки та формують умови для його максимальної реалізації; реалізація заходів інституційного характеру з метою зниження ризикогенності [2].

Під інституціональними основами забезпечення економічної безпеки держави слід розуміти сукупність інститутів, установ та організаційно-правових норм і правил, законів та процедур, що в сукупності цілеспрямовано формують інституційний механізм економічної

політики, який є дієвим інструментом у системі державного регулювання та позитивно впливає на фінансово-економічні процеси, які забезпечують впровадження економічної політики щодо захисту економічних інтересів України.

Інституціоналізація зміцнення економічної безпеки здатна: сформувати єдині та прозорі, визнані всіма суб'єктами нормативно-правові, а також статусні (формальні та неформальні) правила і умови поведінки; забезпечувати якісне планування розвитку ситуації, впровадження запланованих змін, а також гарантувати незворотність цих процесів; збалансовувати поступ елементів державної, публічної та приватної інфраструктури в економічній сфері; підсилити дію не лише законодавчих, але й інших інститутів; сформувати систему з елементів інституціоналізації, яка, закономірно, більш стійка до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, характеризується високим рівнем резистентності до загальної політико-економічної ситуації в країні та її регіонах, дії чинників глобалізації.

Сьогодні ми маємо прийняти нову реальність та адаптуватися до неї, надаючи пріоритет стійкості, здійснювати радикальну реструктуризацію економіки, зміцнювати економічну безпеку України, а також здійснювати дієві заходи щодо підготовки наукових кадрів та висококваліфікованих фахівців у сфері економічної безпекології, здатних забезпечити національну безпеку, зокрема, економічну безпеку України.

Список використаних джерел

1. Варналій З.С. Економічна безпекологія: сутність та особливості України в добу сучасних викликів та загроз: монографія. К.: Знання України, 2025. 358 с.

2. Варналій З. С. Інституційне забезпечення економічної безпеки України в умовах довготривалої війни // ДРУГІ ГАЛЬЧИНСЬКІ ЧИТАННЯ. Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (31 жовтня 2024 р., м. Київ). К., НІСД, 241 с. С. 37-39. <https://niss.gov.ua/news/novyny-nisd/druhi-halchynski-chytannya-mizhnarodna-naukova-konferentsiya-31102024-r>

3. Козаченко Г. В., Кузьменко О. М. Експлейнарний базис екосесента: принциповий підхід до змісту // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. пр. Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2013. Вип. 25, ч. I. С. 209-217.

УДК 336.7: 364.614.8

Єгоричева С. Б., д.е.н., професор

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

БЕЗБАР'ЄРНОСТЬ ЯК СУЧАСНА ВИМОГА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Поняття безбар'єрності останнім часом набуло особливого значення в Україні завдяки, насамперед, прийняттю таких важливих державних рішень, як схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [1] та утворення Ради безбар'єрності, а також ініціативам, що за багатьма напрямками реалізуються представниками громадянського суспільства [2]. Варто зазначити, що безбар'єрність є невід'ємною умовою досягнення цілей сталого розвитку, оскільки інклюзивність та рівні можливості для всіх є його ключовими принципами. Особливо це стосується реалізації таких цілей, як подолання бідності, міцне здоров'я і благополуччя, якісна освіта, гідна праця та економічне зростання, гендерна рівність, зменшення нерівності Сталий розвиток передбачає створення справедливого та інклюзивного суспільства, де кожен має можливість брати участь у громадському житті та всебічно реалізовувати свій потенціал.

Слід розуміти, що поняття «бар'єри» є значно ширшим, ніж просто створення доступного та зручного середовища для всіх. Бар'єри – це будь-які свідомі чи несвідомі перешкоди, що заважають повноцінній інтеграції людей у сучасне життя. Вони обмежують можливості скористатися наявними ресурсами та відчутти себе рівноправними членами суспільства, яке постійно розвивається. Часто ці бар'єри мають не лише зовнішній характер, але й внутрішній, виникаючи через брак знань, усталені стереотипи або упередження. Таким чином, ми говоримо не лише про фізичні перешкоди для вільного пересування, а й про інформаційні бар'єри як ускладнення в отриманні повної та достовірної інформації; правові – у вигляді застарілих законодавчих норм, що неправомірно, з сучасної точки зору, обмежують права та можливості певних груп населення; економічні, що означають труднощі з працевлаштуванням, відсутність початкового капіталу для власної справи та необхідних знань для її ведення, нестача компетенцій щодо забезпечення власної фінансової безпеки; психологічні – як внутрішні перешкоди, пов'язані з конкретною особистістю, що потребують індивідуального підходу для їх подолання.

У фінансовому секторі безбар'єрність означає підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, що є складовою фінансової інклюзії поряд з посиленням захисту прав споживачів фінансових послуг та підвищенням рівня фінансової грамотності населення. Всі ці питання знаходяться у фокусі уваги Національного банку України як державного регулятора ринків банківських та небанківських фінансових послуг.

Враховуючи ситуацію воєнного стану, наприкінці 2022 року Національний банк оперативно ініціював створення системи Power Banking для забезпечення безбар'єрного доступу до банківських послуг під час відключень електроенергії через пошкодження енергетичної інфраструктури. Це єдина мережа підрозділів українських банків, яка на середину 2024 року налічувала понад 2,4 тис. відділень, оснащених альтернативними джерелами енергії, резервними каналами зв'язку, покращеною інкасацією та додатковим персоналом.

В оновленій у 2023 році Стратегії розвитку фінансового сектору України його місією визначено забезпечення акумулювання, розподіл й обіг фінансових ресурсів на засадах фінансової стабільності та інклюзії, кібербезпеки та поширення новітніх технологій для сприяння відновленню економіки України та підтримки добробуту громадян. Відповідно, одним із стратегічних завдань виступає забезпечення безбар'єрності та інклюзивності вітчизняного фінансового сектору [3].

На початку 2024 року Національний банк частково оновив свою інституційну стратегію щодо розширення фінансової інклюзії на територіях, що межують із зонами активних бойових дій та деокупованими територіями. За ініціативи НБУ, банки зосередять свої зусилля на швидкому відновленні обслуговування на звільнених територіях через розвиток мобільних відділень, встановлення більшої кількості банкоматів, використання агентів комерційних фінансових послуг та забезпечення функціонування послуги «готівка на касі», проєкт якої банки реалізовуватимуть спільно з ритейлерами. Очікується, що кардинальним кроком на шляху посилення безбар'єрності у фінансовому секторі стане запровадження нового типу банківських установ – банків фінансової інклюзії, законопроект про створення яких [4] нещодавно був рекомендований відповідним комітетом Верховної Ради до другого читання. Такі банки будуть функціонувати на підставі обмеженої банківської ліцензії й допоможуть забезпечити належний доступ до фінансових послуг як фізичних осіб, зокрема, соціально вразливих груп населення, так і мікропідприємств у районах, наближених до зони бойових дій, на звільнених територіях, а також на важкодоступних та малонаселених територіях.

У 2024 році НБУ затвердив Методичні рекомендації щодо правил інклюзивного надання фінансових послуг у фінансових установах України, щоб забезпечити фізичну та інформаційну доступність послуг, які надаються банками та небанківськими фінансовими й платіжними установами для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення [5]. Рекомендації передбачають нульову толерантність до будь-яких форм дискримінації

споживачів за соціальними, фізичними, функціональними чи іншими ознаками; забезпечення повної фізичної доступності приміщень та устаткування; організацію системи дистанційного обслуговування з функціональністю, аналогічній наявній під час фізичного відвідування приміщення установи; наявність безперешкодних процедур та порядків стосовно споживача під час встановлення ділових відносин й надання фінансових послуг.

У сучасних умовах надзвичайно важливим аспектом безбар'єрності є забезпечення економічного залучення ветеранів війни та їхніх сімей. З цією метою між Національним банком та ЄБРР було підписано Меморандум, який визначає загальнонаціональний та цілісний підхід до цієї проблематики. Вагомою складовою співпраці у межах Меморандуму стала Хартія з фінансової інклюзії і реінтеграції ветеранів України, до якої наразі приєдналися вже 38 банків. Крім того, НБУ були розроблені рекомендації фінансовим установам-роботодавцям та інструментарій для розвитку фінансової інклюзії та реінтеграції ветеранів в Україні, що пояснюють, як фінансові установи можуть впроваджувати практики, дружні до учасників війни, удосконалювати інфраструктуру для поліпшення доступу людей з інвалідністю, що включає впровадження посад відповідального в справах ветеранів на рівні компанії, гнучкі умови праці, підтримку психічного здоров'я, спеціалізовані процеси адаптації тощо.

Список використаних джерел

1. Без бар'єрів. URL: <https://bf.in.ua/>.
2. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>.
3. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=13.
4. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розвитку фінансової інклюзії в Україні від 13.02.2025 № 13018д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55748>.
5. Про схвалення Методичних рекомендацій з правил інклюзивного надання фінансових послуг в установах України : рішення Правління Національного банку України 05 липня 2024 року № 240-рш. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_05072024_240-rsh.

УДК 336:330.46

Наміг Агагейдар Огли Ісазаде, доктор філософії,
асоційований професор засновник, член правління
Міжнародний науково-освітній та навчальний центр (Естонія);
Птащенко Л.О., д.е.н., професор
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
(м. Полтава, Україна)*

КІБЕРБЕЗПЕКА У ФІНАНСОВОМУ УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ

З набуттям Україною незалежності бізнес реального та фінансового секторів економіки перебував під загрозою кібератак. Після повномасштабного вторгнення російських окупантів, кібератаки на український бізнес набули значних масштабів. У таких умовах кожен представник бізнесу мусить оцінювати вразливість своєї діяльності до інцидентів кібербезпеки й технологічних збоїв. Кіберзагрози не зменшуються, щодня з'являються нові, іноді модифіковані, а кіберзлочинці завжди знайдуть нові способи зламати системи та викрасти інформацію. Такі загрози можуть виникати як у результаті цілеспрямованих атак на інформаційні системи та інфраструктуру, так і бути спричиненими воєнними діями.

Підприємства, що належать до сектору критичної інфраструктури – зокрема енергетичного, телекомунікаційного, медійного та фінансового напрямів – мають діяти в умовах підвищеної готовності [1]. Це пов'язано з тим, що саме ці галузі бізнесу найчастіше розглядаються як пріоритетні об'єкти кібератак у воєнний час. Бізнес мусить бути готовий протидіяти цим викликам, оцінюючи готовність до кіберінцидентів.

В цьому контексті кібербезпека стає все більш важливою. Бізнес повинен володіти інформацією про існуючі загрози, щоб своєчасно їх ідентифікувати, адекватно реагувати та краще захиститися. Ми узагальнили актуальні загрози кібербезпеці.

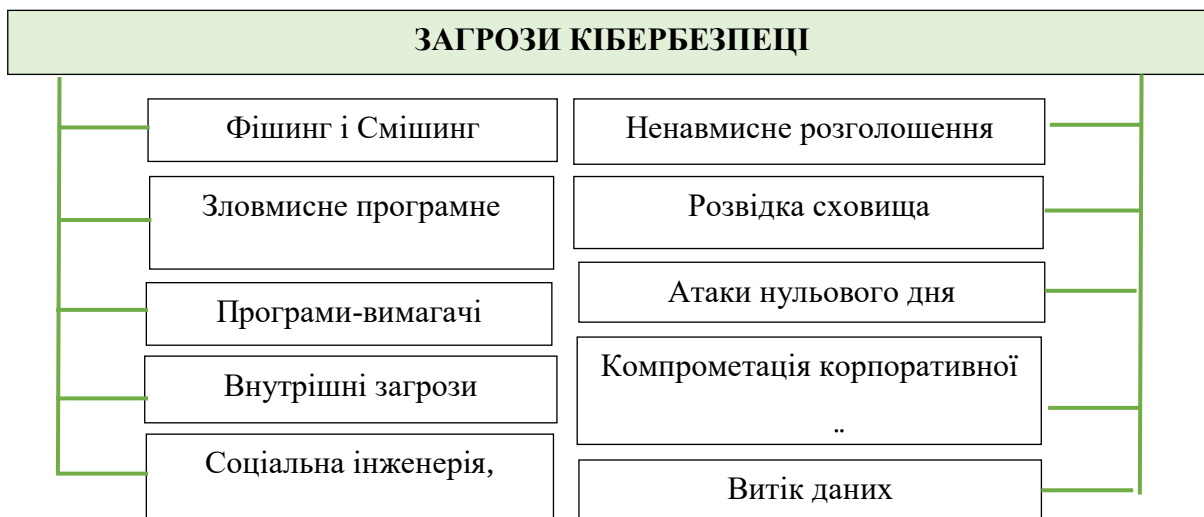

Рис. 1. Найпопулярніші кіберзагрози для бізнесу (побудовано на матеріалах [2])

Збільшення обсягів даних, необхідність оперативного прийняття управлінських рішень і зростання кіберзагроз обумовлюють потребу в інтеграції сучасних інформаційних технологій у процеси фінансового управління, оскільки більшість кібератак спрямовані на фінанси, а їх наслідки призводять до фінансових втрат. Зростання ризиків у сфері кібербезпеки вимагає впровадження відповідних заходів на всіх етапах управлінської діяльності. Системи виявлення загроз, посилені штучним інтелектом, здійснюють аналіз даних у режимі реального часу, що дозволяє запобігати фінансовим втратам через шахрайство або витоки інформації.

Регуляторні ініціативи, зокрема DORA (для фінансових установ) та NIS 2, зобов'язують бізнес застосовувати проактивні стратегії кіберзахисту, наприклад, проведення аудиту ІТ-інфраструктури, використання методів шифрування та підвищення обізнаності працівників у питаннях інформаційної безпеки.

Зростання значення кібербезпеки та дотримання регуляторних вимог стає визначальним чинником у трансформації сучасного фінансового менеджменту. Збільшення кількості кіберзагроз спонукає бізнес упроваджувати заходи безпеки на всіх етапах збору, оброблення та аналізу даних з метою захисту фінансової інформації, аналітичних прогнозів та інших критично важливих елементів управлінської діяльності. Застосування технологій штучного інтелекту у сфері кіберзахисту дає змогу розробляти системи, здатні в реальному часі аналізувати інформаційні потоки, виявляти аномальні дії та запобігати шахрайству або витоку даних. Це дозволяє суттєво зменшити ризики фінансових втрат і зберегти ділову репутацію бізнесу [3].

Важливим напрямом, що впливає на рівень безпеки в управлінських процесах, є впровадження блокчейн-технологій. Завдяки таким властивостям, як децентралізованість і незмінність записів, блокчейн забезпечує прозорість фінансових операцій, захист інформації від несанкціонованого втручання та підвищення надійності ланцюгів постачання. Це особливо важливо для менеджменту в логістичних і фінансових структурах, де критично необхідно гарантувати достовірність даних і захист від маніпуляцій.

Для забезпечення цілісності інформації та запобігання серйозним перебоєм у роботі бізнесу слід інтегрувати питання кібербезпеки та конфіденційності на етапі розроблення нових бізнес-напрямів. Це передбачає узгодження заходів інформаційного захисту з бізнес-стратегіями, залучення відповідних фахівців, а також обов'язкову участь кібербезпекової команди у створенні та впровадженні нових проєктів.

Таким чином, підхід до кібербезпеки в системі фінансового управління набуває комплексного характеру, об'єднуючи сучасні технологічні інструменти, вимоги нормативно-правового регулювання та посилену увагу до захисту даних. У перспективі ці процеси продовжать еволюціонувати, адаптуючись до нових викликів цифрової економіки. Це вимагатиме від бізнесу постійного вдосконалення стратегій кіберзахисту та систем управління ризиками.

Кібербезпека у фінансовому управлінні бізнесом – це сукупність заходів, спрямованих на захист фінансових систем, даних і бізнес-процесів від кіберзагроз. Вона охоплює протидію хакерським атакам, шахрайським діям та іншим видам кіберінцидентів, які можуть спричинити фінансові втрати, завдати шкоди репутації або призвести до порушення законодавства.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О., Маклюк О., Чернишова О. Кібербезпека бізнесу під час війни. *Економіка та суспільство*. Випуск № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-21>
2. Кібербезпека: як українському бізнесу захиститися від атак російських хакерів під час війни. Поради від ІТ-фахівців. URL: <https://uaspectr.com/2022/07/27/yak-ukrayinskomu-biznesu-zahystytysya-vid-atak-hakeriv>
3. Птащенко Л.О., Добровольська А.А. Тенденції розвитку інформаційних технологій контролінгу в період цифровізації національної економіки. *International scientific journal «Grail of Science»* |No51(April, 2025). Категорія Б. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.18.04.2025>

UDC 658

Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor;
Tertychnyi S.I.

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

Kravchenko O., PhD in Economics, Associate Professor
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF DEVELOPMENT OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Increased globalization in the context of the economic crisis in Ukraine is driving sustainable development, which is one of the most important issues today. The concept of 'sustainable economic development' is the official Ukrainian equivalent of the English term 'sustainable economic development' and implies recognition of the priority of economic and social needs, namely, growth of the national economy, increase in per capita income and improvement of social security [2]. Sustainable economic development is achieved through sustainable economic growth. The basic principles of sustainable development according to the international interpretation are: Attention, respect and care for all living communities; Improvement of the quality of human life; Preservation of the viability and diversity of species on Earth; Ensuring sustainable use of renewable resources; Reduction of depletion of non-renewable resources; Change of individual positions and activities [3]. The internal processes involved in shaping the country's modern development policy ensure the national interests associated with Ukraine's European integration processes. The formation of mechanisms for regulating economic development and measures aimed

at preventing the unfolding of this crisis is one of Ukraine's priorities. There are a number of reasons why any national economy needs sustainable development. For Ukraine, which aspires to the EU, the main reason is state security, which ensures not only the growth of the national economy but also the sustainable development of national socio-economic systems. An important stage in sustainable socio-economic development is the strategic planning system, which includes three-level planning and strategies developed at the national, regional and local levels.

Ukraine's European integration process must adapt to the requirements of the EU's environmental and social policies. However, looking at the experience of other post-socialist countries that are already members of the European Union, this is the most difficult task. Ukraine's planned accession to the EU outlines the harmonization of domestic legislation with EU Directives and their full compliance [1]. Russia's military aggression against Ukraine has created many indirect obstacles to the sustainable development of our country, but it has not been able to stop the country's aspirations for European integration. Accordingly, the following SDGs will be of primary importance in the post-war period in Ukraine: 1. Overcoming poverty; 2. Peace, justice and strong institutions; 3. Decent work and economic growth; 4. Industry, innovation and infrastructure. Thus, the study results lead to the following conclusions: sustainable development of Ukraine is a socially oriented process of economic development with economic and social security. Thanks to European integration, Ukraine will be able to change the priorities in state policy, goals and ways to achieve sustainable development.

References

1. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine of 30.09.2019. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed 07.05.2025).
2. UN. Secretary-General. World Commission on Environment and Development (1987). URL: <https://digitallibrary.un.org/record/139811> (accessed 07.05.2025).
3. Sustainable development as a paradigm of social growth in the XXI century. URL: <http://www.geograf.com.ua> (accessed 07.05.2025).

UDC 339.5

Krasnikova N., PhD in Economics, department head

Pokrov Czechinvest s.r.o. (Czech Republic)

Karpenko Y., PhD in Economics, Associate Professor; Voronkova K.

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

CHALLENGES TO UKRAINE'S FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

The martial law conditions caused by the large-scale aggression against Ukraine have significantly changed the parameters of the state's international economic activity. The destruction of logistics infrastructure, the blockade of ports, restrictions on currency regulation, a reduction in production volumes and an increase in risks for investors have become serious challenges for foreign trade relations. In these conditions, Ukraine has to quickly adapt its foreign economic relations to new realities, in particular through the reorientation of export flows, the intensification of trade with EU countries and the search for new sales markets.

The relevance of studying the challenges of Ukraine's foreign economic activity is due to the need to form effective solutions that can ensure a stable circulation of goods and services, support exports, attract investments and maintain positions in the world market. In the context of the transformation of the global economy and increasing instability, it is important to identify key problems that hinder the development of the foreign economic sphere and determine promising directions for its restoration and modernization in the post-war period.

A key problem and consequence of the war is the destruction of logistics infrastructure and the blockade of seaports. The hostilities led to significant damage to transport infrastructure, in particular seaports, which complicated the export and import of goods. This negatively affected the agricultural sector, which is key to Ukraine's foreign trade. According to the study, the blockade of the Black Sea ports forced Ukraine to reorient its export routes to European markets, which required significant efforts to adapt to new logistical conditions [4].

G.V. Efimova and O.O. Poberezhets [2] also include the decrease in export and import volumes, as well as a change in the structure of foreign economic activity, as problems. Since the beginning of the war, the volume of foreign trade in Ukraine has significantly decreased. This is due to both physical restrictions and a decrease in the production capacities of enterprises. In particular, agricultural exports, which were previously the main source of foreign exchange earnings, have suffered significant losses due to the inability to export products via traditional routes. This creates additional pressure on the country's balance of payments and complicates the financing of imports of critically important goods. The war forced Ukraine to reconsider its priorities in foreign economic policy. In particular, there has been a reorientation towards European markets and a search for new trading partners. This requires adaptation to new standards and requirements, which requires additional resources and time. In addition, changes in the structure of exports and imports affect the domestic market, in particular, prices and availability of goods for the population [2].

In particular, according to the State Statistics Service of Ukraine, the international trade deficit in 2024 amounted to 29.0 billion US dollars. The export-import coverage ratio remained at a low level of 0.59, which indicates a significant imbalance between the volumes of exports and imports [1].

N. Kovalchuk and A. Kalugar [3] also draw attention to problems with currency regulation and financial transactions, as well as a decrease in investment attractiveness. Martial law led to the introduction of restrictions on currency transactions, which complicated settlements with foreign partners. This creates additional risks for enterprises engaged in foreign economic activities and may lead to a loss of trust on the part of international partners. In addition, the instability of the exchange rate complicates the planning and forecasting of financial flows.

Military actions and the associated instability led to the outflow of foreign investment from Ukraine. Investors are wary of investing in a country with a high level of risk, which makes it difficult to finance economic recovery and modernization of production. This creates a vicious circle, where the lack of investment slows down economic growth, and economic stagnation, in turn, reduces investment attractiveness [3].

The above list of problems that Ukraine faces in the field of foreign economic activity under martial law is not exhaustive. The work focused on key challenges that are systemic in nature and have the greatest impact on the state's economy.

At the same time, the complications of foreign economic operations are also dynamic in nature, caused by both internal and external factors. In particular, periodic strikes and border blockades by Polish farmers in 2023-2024 significantly limited the possibilities of Ukrainian exports, especially agricultural products. Similar actions by Polish farmers led to delays in the supply of goods, disruption of contracts and losses for Ukrainian exporters. This once again emphasizes Ukraine's dependence on the stability of the external logistical environment.

Thus, Ukraine's foreign economic activity under martial law faces numerous challenges that require a comprehensive approach and coordinated actions by the state, business and the international community.

Key challenges include: destruction of logistics infrastructure and blockade of ports, reduction in export and import volumes, changes in the structure of foreign economic activity, problems with currency regulation and financial transactions, reduction in investment attractiveness, etc. Martial law conditions do not allow to completely solve all existing problems, but can reduce their negative impact, adapt foreign economic activity to modern challenges.

For this, coordination of business, state authorities and international partners is important. An important task of state policy in this area should be not only to overcome crisis phenomena, but also to create a basis for post-war economic recovery and long-term development of foreign economic activity.

References

1. State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (date of application: 13.05.2025)
2. Єфімова Г.В., Побережець О.О. Зовнішньоекономічна діяльність України в умовах воєнного стану. *Economic Synergy*. 2024. № 2. С. 63-84.
3. Ковальчук Н., Калугарь А. Виклики для підприємств України в умовах війни з Росією. *Економіка та суспільство*, (42). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1643> (date of application: 13.05.2025)
4. Скопенко Н.С., Євсєєва-Северина І.В., Кириченко О.М. Проблеми та перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 3. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/items/16f66761-4ea6-4982-9f68-84208180cd54>
5. Дунаєва А.С. Карпенко Є.А. Інноваційний розвиток підприємств малого бізнесу: перспективи в умовах євроінтеграції та проблеми, обумовлені воєнним станом. Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2023. С. 90-93

UDC 336

Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

STABILISATION OF THE FINANCIAL SYSTEM AS A CONDITION FOR UKRAINE'S EUROPEAN INTEGRATION

In recent years, much attention has been paid to the economic recovery of post-war Ukraine. The financial system of Ukraine works to improve the living standards of the population, strengthen the economic independence of the state, develop stable business activities and increase the country's active participation in international financial and trade operations [1]. Due to the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, the financial system is in a difficult situation. According to national and international expert institutions, Ukraine's GDP losses from 2022 because of Russia's military aggression could range from 30% to 50%.

Therefore, we need to think about the future today. One way to overcome dependence on Soviet methods of financial system management is to change the vector of development towards the European Union [2].

In terms of European integration policy, the country's financial system currently does not meet the standards of economically developed EU countries. It cannot effectively ensure the full financial independence of public authorities at various levels. The absence of an effective model of the country's budgetary structure, a system for assessing the financial situation and the quality of financial management all hinder the effective development of the state financial system in the context of Ukraine's European integration course. The introduction of European approaches to financial market regulation will help improve tools for protecting the rights and interests of consumers, including guarantee mechanisms in the non-bank financial services markets, and enhance the stability and reliability of the financial sector. Measures taken by the NBU will also help improve the quality of financial services and the transparency of disclosure of information on product terms and conditions to financial services consumers.

Here are some reasons why stabilizing the financial system is important for Ukraine's European integration:

Macroeconomic stability: A stable financial system contributes to the macroeconomic stability of a country. It helps to avoid financial crises, ensures the efficient functioning of the banking system, and maintains low inflation and a stable exchange rate. This is important for maintaining the confidence of the national and international community in Ukraine's economic policies.

Compliance with regulatory requirements: The European Union has established regulatory requirements for financial institutions, including capital, liquidity, transparency, and risk management. Stabilization of the financial system will help Ukraine to meet these requirements and move closer to European standards. *Regulatory framework:* The European Union has high standards of financial regulation [3].

Ukraine's European integration requires effective and transparent rules, supervision and regulation of the financial sector that ensure compliance with European standards. Thus, in order to join the European Union, Ukraine needs to go through a difficult path of restoring its financial system for effective development.

Therefore, it is necessary to study the experience of highly developed European countries in reforming the public financial system.

References

1. Yehorycheva, S., Hlushko, A., & Khudolii, Y. (2023). Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*, 22(4), 45-52. doi: 10.57111/devt/4.2023.45.
2. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal> (accessed 07.05.2025).
3. <https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/> (accessed 07.05.2025).

UDC 338.1

Koba O., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

DIGITALIZATION OF THE CONSTRUCTION INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Digitalization of the industry in Ukraine in the context of European integration is not just a trend, but a strategic need for the country's post-war recovery, ensuring transparency and compliance with European construction standards. It is a complex process that has both significant opportunities and serious challenges. It involves the penetration of information technologies into all production, technological, organizational, and control processes of construction.

The spread of digital technologies in the construction sector contributes to increasing energy efficiency, reducing resource use at all stages of construction, reducing carbon emissions and greenhouse gas emissions during the production of building materials, increasing the number of wood products, and using environmentally friendly products that meet the principles of sustainable development.

The digitalization of the construction industry is taking place in the following areas: construction information modeling, the use of a single state electronic system in the construction sector, and the use of other digital technologies.

The central element of the digitalization of the construction industry, which involves the creation and management of a digital model of an object at all stages of its life cycle - from design to operation and dismantling, is construction digital modeling. Its use allows you to: improve coordination between all project participants. reduce the number of errors and collisions, increase the accuracy of estimates and planning, optimize construction times, ensure efficient operation of building, reduce the risks of fraud.

A key, extremely effective tool for digitalization is the Unified State Electronic System in the Construction Sector, which allows you to submit documents for permitting procedures online, track the status of documents and the progress of construction, ensure transparency and automation of processes, and reduce corruption risks.

Among other digital technologies, it is worth noting the importance of using drones and 3D scanning, Internet of Things, Artificial Intelligence, Augmented Reality/Virtual Reality, Robotics, Cloud Computing, Blockchain and project management software in construction [1, 2].

These technologies are designed to ensure efficient and safe construction/

Ukraine's integration into the European space affects the process of digitalization of the construction industry, which is manifested in the following.

European integration requires Ukraine to implement European norms and standards in construction, including standards for the use of BIM and other digital technologies (e.g. Eurocodes). This stimulates the modernization of the industry and increases its competitiveness at the international level.

Ukraine has the opportunity to use the experience of EU countries, which are already actively implementing digitalization in the construction industry, to develop and implement its own strategies.

European integration opens up access to financial and technical assistance from the EU and international partners to support the digital transformation of the construction industry.

Digitalization ensures transparency of construction-related procedures and reduces corruption in the construction industry, which is an important EU requirement.

Ukrainian construction companies working with European partners or participating in international reconstruction projects will be forced to implement European digital practices.

The digitalization of the construction industry in Ukraine in today's conditions faces a number of challenges that require the implementation of appropriate measures to overcome them (Figure 1).

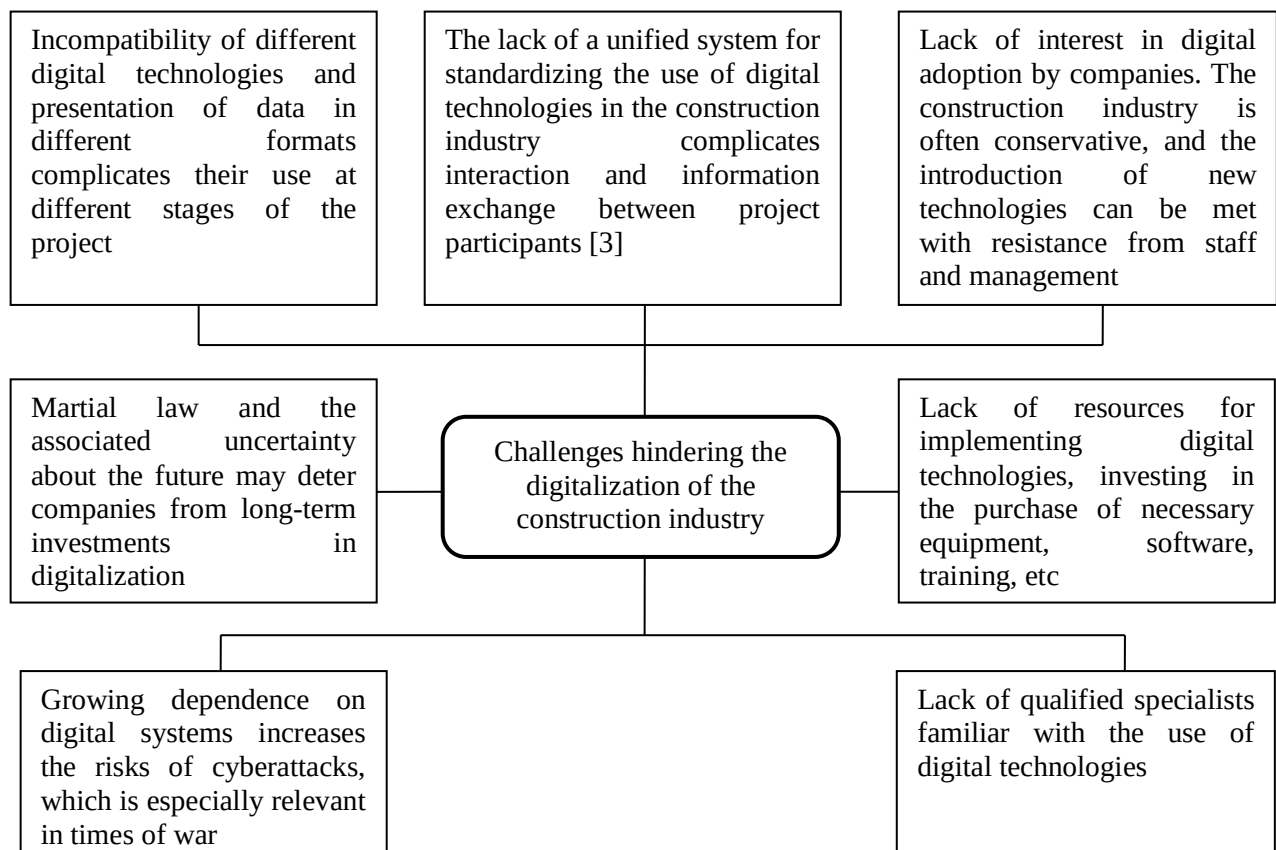

Fig. 1. Challenges hindering the digitalization of the construction industry

Source: developed by the author

To overcome these challenges, companies need to: invest more in personnel training, software, and equipment upgrades; implement digitalization gradually, which will not require significant resources immediately and will allow for an economic effect in individual areas, to involve qualified specialists in the field of digitalization, who will help not only in the implementation of technological solutions, but also in the training of the company's necessary specialists in this area; to organize personnel training, to encourage employees to do so; cooperate with software and hardware manufacturers; regularly assess the effectiveness of the use of technologies and identify possible reserves.

References

1. Korin M.V., Zaprudnov Ya.V., Zybin S.V. Development of the potential of construction industry enterprises in the context of digitalization. *Black Sea Economic Studies*. Issue 83. 2023. P. 35-39. URL: http://bses.in.ua/journals/2023/83_2023/8.pdf. (access date: 07.05.2025).
2. Bondarenko D.V., Kalashnikova K.Yu. Digitalization of the construction industry of Ukraine: analysis of the state, problems and prospects for development. *Economy and Society*. Issue No. 65 / 2024. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/4340-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4248-1-10-20240820%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/4340-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4248-1-10-20240820%20(2).pdf). (access date: 07.05.2025).
3. Digitalization of urban planning: new services for rapid and transparent reconstruction presented. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/tsyfrovizatsiia-mistobuduvannia-predstavleni-novi-servisy-dlia-shvydkoi-ta-prozoroi-vidbudovy>. (access date: 07.05.2025).

UDC 658

Dmytrenko A., Doctor of Economics, Associate Professor;
Khramtsov A.S.

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» (Poltava, Ukraine)

WAYS TO STABILISE THE FINANCIAL SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Stabilization of Ukraine's financial system is critical to ensuring economic growth, attracting investment and improving living standards. The primary task is to implement an effective monetary policy aimed at controlling inflation and stabilizing the national currency.

The National Bank of Ukraine should pursue an inflation targeting policy, setting clear targets and using monetary policy instruments to achieve them. An important aspect is the management of foreign exchange reserves and interventions in the foreign exchange market when necessary.

Equally important is fiscal policy aimed at ensuring budgetary discipline. The government should reduce the state budget deficit and debt burden by improving the efficiency of the tax system and cutting inefficient spending.

Structural reforms in the public sector should be implemented to reduce corruption, increase transparency and improve the efficiency of public financial management.

Strengthening the banking sector is another key element of financial system stabilization. This includes raising capital requirements for banks, conducting stress tests and ensuring proper supervision of financial institutions.

Improving the investment climate and attracting investment is an important step towards stabilization. This requires creating favorable conditions for domestic and foreign investors, including the protection of property rights, reduction of bureaucratic obstacles and tax incentives for investors. Investing in infrastructure projects can increase economic activity and create new jobs, which will contribute to economic growth.

International support also plays an important role in stabilizing Ukraine's financial system. Continued cooperation with the International Monetary Fund, the World Bank, the European Bank

for Reconstruction and Development, and other international financial institutions is essential to obtain financial assistance and expert support for reforms.

Deepening economic integration with the European Union and other international markets will help expand export opportunities and attract foreign investment.

An important aspect of stabilization is social policy, which should include social protection programmes for the most vulnerable segments of the population. This will help reduce social tensions and support domestic demand.

Stabilizing Ukraine's financial system requires a comprehensive approach that includes monetary and fiscal measures, strengthening the banking sector, attracting investment, international support and social policy. Only systematic and consistent actions can ensure sustainable economic growth and improve the welfare of the population.

References

1. Sytnyk L.S., Shakhvalova E.O. Ways to achieve macroeconomic stabilization in Ukraine. *Bulletin of Khmelnytsky National University*. 2024. № 5. P. 205-209.
2. The state and directions of reforming the financial system of Ukraine. *Economics and management*. 2024. № 1 (89). P. 73-84.
3. Onyshchenko S., Zhyvylo Y., Cherviak A., Bilko S. (2023). Determining the patterns of using information protection systems at financial institutions in order to improve the level of financial security. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 5: 65–76.
4. Evenko, T. I. Shortcomings of the modern financial system of Ukraine and ways to solve them. *Sciences of europe*. 2023. №51. P. 24-26.

УДК 332.1:658.011.4

Іванюта П.В., д.держ.упр., доцент;
Стахов В.В.

Вінницький кооперативний інститут (м. Вінниця, Україна)

КЛАСТЕРИ ЯК КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

Кластерний підхід дозволяє скоординувати інтереси представників з управління підприємницької діяльності з метою виявлення проблем розвитку науки і виробництва, шляхів найбільш ефективної можливостей і необхідних заходів державної політики. Іншими словами, створення кластерних систем надають можливості реалізації інтеграції регіону повною мірою. Цей підхід не тільки стимулюватиме окремі підприємства регіону, а і стане опорною точкою для економічного зростання всього регіону коштом підвищення економічних показників. Життєздатність кластерів визначають інвестиційна та інноваційна спрямованість виробництва, взаємодія виробництва з наукою і освітою, координованість державної політики [1].

Усі сфери підприємницької діяльності, які віднесені до кластерів, мають для власного розвитку взаємозалежні галузеві специфікації, за якими можуть залучати значні обсяги інвестицій у більш функціональні та споріднені між собою технологічні засоби під час їх винайдення. Це також стосується виникаючих у кластерах інформаційних потоків, інфраструктурних об'єктів, суспільних груп, що зумовлює масове виникнення нових підприємницьких структур, в результаті чого формується досконале конкурентне середовище. Це пояснюється тим, що кластери можуть залучати значні обсяги капіталовкладені, із-за чого вони повинні бути предметом пильної уваги органів центральної влади та місцевого самоврядування [2, с. 778-781].

Інноваційна стратегія кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження і розробку нововведень за рахунок підвищення ефекту виробничої структури, що дозволяє його учасникам стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу.

Одним із пріоритетних завдань інноваційної стратегії, спрямованих на підтримку трансформації в умовах ринкової економіки, є використання принципів ресурсо-ощадного виробництва, що черговий раз підтверджує про сутність функціонування конкурентного середовища в межах конкретних територій і місцевостей.

Оскільки такий підхід базується на дослідженні (або формуванні) потреб покупців і потенційного попиту на продукцію та послуги. Це означає, що усі суб'єкти підприємницької діяльності і комерційні структури, які відносяться до кластера, беруть безпосередню участь у формуванні ринку з урахуванням рівня розвитку технологій та виробництва. Концепція розвитку кластера створюється на основі результатів маркетингових досліджень і включає повний цикл від розробки товару до його виходу на ринок. Але доцільно вважати, що кластер не слід сприймати як картель, чи фінансово-промислова група, наприклад, Індустріальний союз Донбасу, чи навіть великі агроформування, наприклад, компанія «Кернел Груп», оскільки порівняно з іншими груповими утвореннями тут спостерігаються відмінні ознаки, такі як наявність в їх складі однієї або декількох незалежних потужних господарських одиниць чи сфер діяльності й взаємовідносин, що працюють у конкурентному середовищі.

Особливо, якщо мова йде про окрему галузь (наприклад, виробництво продуктів харчування), то залучаючи значні вітчизняні та іноземні інвестиції, його не доцільно розглядати ізольовано, тому що повинен бути всебічний розвиток усередині кластера відповідно до вертикально інтегрованих секторів (рис. 1).

Рис. 1. Схема, яка зумовлює побудову кластерів на основі функціонування конкурентного середовища

Цим зумовлюється активізація у кластері, як єдиному осередку, у більш розширеному обсязі ділових, торговельних, партнерських взаємовідносин між різними суб'єктами підприємницької діяльності та комерційними структурами, із-за чого особливе значення приділяється питанням, пов'язаним із функціонуванням конкурентного середовища, що характеризується пріоритетними напрямками економічного розвитку на загальнодержавному рівні.

В результаті чого визначається потенціал для спільного розвитку галузей економічної діяльності і пов'язаних із цим заходів, як технологічне оновлення і осучаснення суб'єктів підприємницької діяльності, комерційних структур, інших пов'язаних із їхніми перетвореннями організацій. Саме цим відображається утворення кластеру в державі, де зосереджуються ринкові кон'юнктури за групами споживачів, ділових кіл, різних представництв із зарубіжних країн, зацікавлених осіб щодо економічного розвитку сфер діяльності за галузями економіки, де проявляється конкурентне середовище.

Світова практика кластерної організації виробництва свідчить, що лише застосовуючи комплексний підхід, можна підвищити промислову конкурентоспроможність та досягти економічного зростання у поточний та майбутній періоди часу. Саме за рахунок кластерів, які є в регіонах і територіальних утвореннях держави, відображаються відтворювальні процеси, вимірювальні економічним і соціальним ефектами, виникає конкретний обсяг фінансового забезпечення через розміщення грошового обігу, проявляються інтеграційні орієнтири за рахунок активізації взаємовідносин й гармонійного поєднання об'єктів, груп, сфер життя і діяльності між собою. Таким чином призначення кластерів у формуванні конкурентного середовища має неабияке значення у економічному розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Головня Ю. І. Кластерний підхід в управлінні регіональним агропромисловим комплексом. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 10. С. 55-58.
2. Синиця С. М., Вакун О. В. Кластеризація регіонів за рівнем економічного потенціалу. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 12. С. 776 – 784.

УДК 336.71:004

Вовченко О.С., к.е.н., доцент;
Шурдук Д.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ЇЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний курс України ставить перед національною економікою, і, зокрема, перед банківською системою, складні завдання модернізації та адаптації до європейських стандартів. В умовах глобальних перетворень цифрова трансформація банківського сектору виступає не лише інструментом підвищення конкурентоспроможності та клієнтоорієнтованості, але й важливим фактором забезпечення її стабільності та надійності, особливо в контексті інтеграції до єдиного європейського фінансового простору.

Цифрова трансформація українського банківського сектору характеризується динамічним впровадженням інноваційних технологій та зміною бізнес-моделей. Основними рушійними силами цього процесу є зростаючі потреби клієнтів, конкуренція з боку фінтех-компаній та необхідність підвищення операційної ефективності. За даними НБУ, виконанню частини критеріїв інтеграції України в Єдину зону платежів у євро (SEPA) сприятимуть миттєві кредитові перекази та відкритий банкінг, який з 01 серпня 2025 року має запрацювати в Україні [1]. Детальніше напрями цифрової трансформації, які безпосередньо впливають на стабільність банківської системи України, узагальнено в табл. 1.

Прагнення України до членства в Європейському Союзі є потужним стимулом для поглиблення цифрової трансформації банківської системи та її гармонізації з європейськими стандартами. Цей процес безпосередньо сприяє стабілізації фінансового сектору.

Таблиця 1

Напрями цифрової трансформації та їх вплив на стабілізацію банківської системи

Напрямок цифрової трансформації	Вплив на стабілізацію банківської системи
1	2
Підвищення операційної ефективності	Автоматизація процесів, оптимізація мережі та перехід на цифрові канали обслуговування призводять до скорочення операційних витрат на 40-60%, як наслідок, підвищення прибутковості та фінансової стійкості банків.
Розвиток цифрового банкінгу	Перехід до моделі "банк без відділень", орієнтованої на дистанційне обслуговування клієнтів через інтернет-банкінг та мобільні додатки; підвищення якості та швидкості обслуговування, оптимізація витрат банків.
Впровадження передових технологій	Використання технології Big Data для аналізу великих масивів даних, що сприяє розробці персоналізованих пропозицій для клієнтів та оптимізації бізнес-моделей; впровадження штучного інтелекту (AI) та машинного навчання (ML) для скорингу, управління ризиками, виявлення шахрайства та автоматизації процесів; розвиток хмарних технологій тощо.
Модернізація платіжних систем	Електронні платіжні системи, миттєві онлайн-платежі та технології безконтактних платежів сприяють реалізації проєктів, спрямованих на розвиток інфраструктури електронних платіжних інструментів та системи дистанційного банківського обслуговування (СДБО).
Покращення управління ризиками	Сучасні цифрові інструменти, включаючи AI та Big Data, дозволяють банкам ефективніше оцінювати кредитні ризики, виявляти шахрайські операції та управляти іншими видами ризиків; важливо враховувати, що з'являються і нові, технологічні ризики, зокрема кіберризики, які потребують динамічних підходів до управління.
Зміцнення довіри клієнтів та прозорість	Надання зручних, швидких, безпечних та прозорих цифрових послуг підвищує лояльність клієнтів та їхню довіру до банківської системи; доступність послуг 24/7 та економія часу для споживачів.
Забезпечення безперервності діяльності	Цифрові технології відіграють критичну роль у підтримці стабільного функціонування банків, особливо в кризових умовах, таких як пандемія чи воєнний стан; забезпечується безперервність надання фінансових послуг навіть за обмеженого фізичного доступу.

Джерело: систематизовано авторами за даними [2-4]

Серед ключових аспектів впливу євроінтеграції варто виокремити: адаптацію до європейського законодавства (Україна активно працює над імплементацією європейських директив та регламентів у сфері фінансових послуг та кібербезпеки (PSD2 (Payment Services Directive 2), GDPR (General Data Protection Regulation), DORA (Digital Operational Resilience Act)); підвищення стандартів кібербезпеки; залучення інвестицій та технологій; забезпечення конкурентоспроможності тощо. За оцінками KPMG, банки, що активно впроваджують цифрові технології, демонструють зростання рентабельності на 20-25% у порівнянні з традиційними банками. В Україні цифровізація дозволила ряду банків скоротити витрати на 30–50% за рахунок автоматизації операцій.

Слід зазначити, що у 2022-2024 роках провідні банки України інвестували понад 3 млрд грн у цифрові технології, зокрема у впровадження AI-рішень, біометричної ідентифікації та кібербезпеку. Автоматизація процесу резервного копіювання та зберігання копій у захищених хмарних середовищах або офлайн-середовищах, наявність чіткого плану реагування на інциденти (Incident Response Plan), інвестування в сучасні засоби захисту від фішингових атак, шкідливого програмного забезпечення та DDoS-атак, інтеграція регулярних тренінгів з кібергігієни в корпоративну культуру – лише окремі елементи проактивного підходу, що знижує ризики й забезпечує стабільність і конкурентоспроможність бізнесу.

Таким чином, євроінтеграційний курс України є потужним каталізатором цифрової трансформації банківської системи, спрямованої на її модернізацію та адаптацію до нових

стандартів. Впровадження інноваційних технологій та зміна бізнес-моделей, зумовлені потребами клієнтів, конкуренцією та необхідністю підвищення операційної ефективності, не лише сприяють зростанню конкурентоздатності та клієнтоорієнтованості, але й виступають ключовим фактором забезпечення стабільності та надійності банківського сектору в контексті інтеграції до єдиного європейського фінансового простору.

Список використаних джерел

1. Річний звіт Національного банку України за 2024 рік. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2024-rik>.
2. Береславська О. І. Трансформація банківських послуг в умовах цифровізації. *Економіка та суспільство*. 2024. №60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-99>.
3. Вовченко О.С. Напрями розвитку платіжних систем в Україні в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник Дніпропетровської політехніки*. 2022. №4 (80). С. 49-56.
4. Коненко В.В., Рудаченко О.О., Тараруєв Ю.О. Основні напрями цифрової трансформації банківської діяльності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. №20. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.20.15>.

УДК 338.1:502.131.1:327(477)

Глушко А.Д., к.е.н., доцент;

Литвин А.В.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КУРС УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНА РОЛЬ ЗЕЛЕНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПОВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ

Україна, яка пережила значні випробування та втрати внаслідок війни, розглядає євроінтеграцію як один із пріоритетних напрямків своєї зовнішньої політики та стратегічного розвитку. Європейський Союз (ЄС) виступає не лише економічним, а й політичним союзом європейських держав, головною метою якого є забезпечення миру, стабільності та прогресу [1]. Для набуття членства в ЄС країна має відповідати визначеним стандартам і політикам, серед яких – зобов'язання щодо сталого розвитку та охорони навколишнього середовища. Однією з ключових вимог ЄС є «зелена» трансформація – перехід до «екологічної» економіки, що охоплює низку заходів: зниження викидів парникових газів, скорочення споживання енергії, а також впровадження ефективного й сталого використання природних ресурсів [2, 3].

Для поствоєнної України зелена трансформація – не просто екологічна необхідність, а стратегічний вибір, який відкриває нові можливості для відновлення та модернізації економіки [4].

Історичний шлях України до ЄС є складним, включаючи дипломатичні та політичні виклики. Після незалежності у 1991 р. Україна активно долучалася до європейських структур, підписавши Угоду про партнерство з ЄС у 1994 р. Помаранчева революція 2004 р. і Євромайдан 2013-2014 рр. зміцнили курс на Європу. У 2014 р. була підписана Угода про асоціацію, а у 2022 р. Україна подала заяву на членство у ЄС, отримавши статус кандидата у червні. А вже 25 червня 2024 р. офіційно оголосили про початок переговорів.

Процес інтеграції України до Європейського Союзу є свідченням її постійної адаптації до європейських норм та активного реагування на нові виклики. Важливою складовою цього шляху є зелена трансформація, яка відіграє провідну роль у досягненні вимог ЄС і визначенні перспектив розвитку держави [5]. Екологічні ініціативи тісно пов'язані з загальноєвропейською політикою та мають значний вплив на характер взаємодії України з ЄС. У цьому контексті Європейський Зелений Курс відкриває перед Україною шанс на

глибоку трансформацію економіки та суспільства в напрямку більшої стійкості та екологічної відповідальності. Реалізація цих можливостей потребує стратегічного планування й злагоджених дій з боку уряду, бізнесу та міжнародних партнерів. При цьому важливо передбачати можливі ризики та труднощі, щоб уникнути негативних наслідків і забезпечити збалансований розвиток усіх регіонів країни [1].

У поствоєнний період зелена трансформація в Україні може стати ключовим пріоритетом, спрямованим на відновлення та модернізацію економіки. Пріоритетні напрямки включення зелених механізмів у післявоєнне відновлення, що відповідають інтересам і України, і ЄС, розглянемо нижче [6].

Станом на сьогодні, Україна втратила близько 80% інфраструктури відновлюваної енергетики внаслідок ворожих обстрілів. Для стимулювання відновлення цієї сфери уряд може впроваджувати фінансові інструменти, як-от субсидії чи податкові пільги, що сприятимуть залученню інвестицій у проекти «зеленої» енергетики. Крім того, підтримка з боку міжнародних донорів і партнерів – у вигляді фінансування та експертної допомоги – здатна пришвидшити відновлення енергетичної інфраструктури [7]. Європейський Союз та інші міжнародні інституції можуть відіграти ключову роль у наданні ресурсів для переходу України на більш екологічно чисті джерела енергії.

1. У процесі повоєнного відновлення житлового фонду в Україні, з огляду на масштабні руйнування, важливо інтегрувати стандарти зеленого будівництва. Впровадження таких екологічних стратегій є не лише доцільним, а й необхідним для створення енергоефективного, безпечного та комфортного середовища для життя. Використання будівельних норм, що передбачають або заохочують застосування сучасних енергоефективних технологій і матеріалів, може суттєво зменшити споживання енергії. Серед таких рішень – ефективна теплоізоляція, енергозберігаюче освітлення та встановлення сонячних панелей на дахах, які можуть стати новим стандартом у будівництві та реконструкції житла.

2. Модернізація транспортної системи України має включати розвиток електричного громадського транспорту, тобто електробусів, а також підтримку використання електромобілів через розширення інфраструктури, наприклад, мережі зарядних станцій. Запровадження фінансових стимулів для придбання електромобілів і активне інвестування в електрифікацію громадського транспорту здатні суттєво пришвидшити зниження викидів парникових газів та сприяти екологічному переходу.

3. Запровадження стійких сільськогосподарських практик, зокрема сівозміни, органічного та точного землеробства, сприятиме збереженню родючості ґрунтів і зменшенню забруднення хімікатами. Використання сучасних технологій для ефективного управління водними ресурсами та моніторингу стану сільськогосподарських культур дозволяє підвищити продуктивність і адаптивність аграрного сектору до кліматичних змін.

4. Реалізація ініціатив «розумних міст» шляхом впровадження технологій Інтернету речей може значно підвищити ефективність міських послуг, зокрема у сферах управління відходами, водопостачання та енергоспоживання. Зокрема, застосування розумних електромереж дозволяє оптимізувати подачу та використання електроенергії, що сприяє зменшенню втрат і підвищенню надійності енергосистеми.

5. Сучасні технології утилізації, зокрема переробка та виробництво енергії з відходів, дозволяють значно підвищити ефективність системи поводження з відходами. Розвиток загальнодержавних програм з переробки та стимулювання інновацій у сфері біорозкладних матеріалів може суттєво сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля [3].

6. Включення зелених насаджень у міське планування сприяє покращенню якості повітря та загальному добробуту населення. Проекти з відновлення природних екосистем і лісовідновлення допомагають компенсувати наслідки вирубки лісів і відіграють важливу роль у протидії змінам клімату.

Отже, можна зробити висновок, що зелена трансформація є не лише відповіддю на сучасні екологічні виклики, а й стратегічною передумовою для успішної інтеграції України до Європейського Союзу. Впровадження принципів Європейського Зеленого Курсу

відкриває можливості для покращення стану довкілля, стимулювання економіки через інновації та створення нових робочих місць. Зелений перехід відіграє важливу роль як у повоєнному відновленні країни, так і в подальшому наближенні до європейських стандартів. Успішна реалізація цього процесу потребує об'єднаних зусиль держави, бізнесу, громадськості та міжнародних партнерів, що в перспективі дозволить не лише відбудувати економіку, а й закласти фундамент для сталого розвитку майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Річний моніторинговий звіт «Україна та Європейський зелений курс». Dixigroup. 2023. 37 с. URL: <https://ua-energy.org/uk/posts/richnyi-monitorynhovyizvit-ukraina-ta-yevropeyskyi-zelenyi-kurs-04-02-2023>
2. Багрій І.Д., Онищенко В.О., Євдокимов В.В. Стратегія розвитку та впровадження відновлюваної енергетики в Україні. Мінеральні ресурси України. 2024. № (3). С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.31996/mru.2024.3.3-9>
3. Onyshchenko V., Datsenko V. Solar energy in ukraine: analysis and its role in ensuring economic security. *Economics and Region*. 2022. No. 1(84). DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2539](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2539).
4. Україна – ЄС: поточний стан співпраці у галузі критичної сировини // Державна служба геології та надр України. 15.01.2023. URL: <https://www.geo.gov.ua/ukrayina-yes-potochnyy-stan-spivpratsi-u-haluzikrytychnoyi-syrovyni/>
5. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O. National economy energy efficiency conceptual principles. *Economics and Region*. 2019. No. 3(74), P. 13–18. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3\(74\).1755](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.3(74).1755)
6. Зелений курс в Україні: складний рух до сталого розвитку. UKRAЇНСЬКА ЕНЕРГЕТИКА. 2023. URL: <https://uaenergy.org/uk/posts/zelenyi-kurs-v-ukraini-skladnyi-rukhdostiiikoho-rozvytku-31-03-2023>
7. Глушко А.Д. Зміцнення енергетичної безпеки України. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. 2024. № 3(94). С. 157–163. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3\(94\).3494](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.3(94).3494)

УДК 314.15:330.59(477)

Маслій О.А., к.е.н., доцент;

Ярмак В.Т.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах сьогодення рівень соціально-економічної безпеки України суттєво знизився під деструктивним впливом екзогенних та ендегенних чинників [1]. За даними Міністерства економіки України [2] серед усіх складових соціально-економічної безпеки найвищий темп падіння зафіксовано за рівнем демографічної безпеки, який у 2021 році становив лише 37% від оптимального значення і перебував у зоні критичного стану. Це обумовлено затяжною демографічною кризою в Україні, що проявляється у зменшенні кількості населення, високому рівні смертності, старінні населення та істотних зрушеннях у його віковій структурі. Зазначені негативні тенденції ще більше посилились із початком війни, яка спричинила масову зовнішню міграцію українців, а також значну внутрішню міграцію з тимчасово окупованих або небезпечних регіонів. У зв'язку з цим виникає потреба у вивченні ключових демографічних аспектів, що впливають на соціально-економічну безпеку України, аналізі динаміки їх розвитку та визначенні довгострокових стратегій подолання демографічної кризи в умовах євроінтеграції.

За останні п'ять років населення України зменшилося на 23,6%. У контексті військових дій та міграційних процесів ці тенденції, на жаль, продовжуватимуться. Статистичні дані за останні два роки підтверджують це: від початку російської агресії чисельність населення зменшилася на 9,2 млн осіб. Зміни торкнулися також статеві-вікової структури населення: зменшується частка молоді до 20 років та осіб продуктивного віку, що може призвести до зниження демографічного потенціалу для відтворення населення в Україні. Із зростанням частки людей літнього віку порівняно з кількістю осіб працездатного віку збільшується навантаження на систему пенсійного забезпечення, оскільки зростає потреба у фінансуванні виплат. Так, на початку 2020 року частка осіб пенсійного віку в Україні становила 25,8 %, а у 2024 р. досягла 32,5% (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка вікової структури населення України

Роки	Всього населення, млн. чол	Всього осіб пенсійного віку, млн. чол	Частка осіб пенсійного віку в загальній кількості населення, %
2020	41,9	10,8	25,8
2021	41,2	10,9	26,5
2022	35,0	10,7	30,6
2023	33,2	10,5	31,6
2024	32,0	10,4	32,5

Джерело: розраховано авторами за даними [3–5]

Демографічний тиск на працездатне населення з боку осіб віком понад 65 років демонструє стійку тенденцію до зростання, попри загальне зменшення кількості осіб пенсійного віку (рис. 1). Наразі на одну особу пенсійного віку припадає менше одного працездатного громадянина, що суттєво ускладнює фінансування солідарної пенсійної системи [9]. Повномасштабна війна пришвидшила ці зміни, спричинивши порушення вікової структури населення через масову міграцію людей працездатного віку та підвищення рівня смертності внаслідок бойових дій. Це, у свою чергу, поставило перед системою соціального захисту нові виклики, пов'язані з пенсійним забезпеченням учасників бойових дій і членів їхніх родин. Прогнозуючи розвиток подій, можна зробити висновок, що збільшення кількості пенсійних виплат, призначених військовослужбовцям, особам, які втратили годувальника, та інвалідам, імовірно, ще більше посилить навантаження на пенсійну систему.

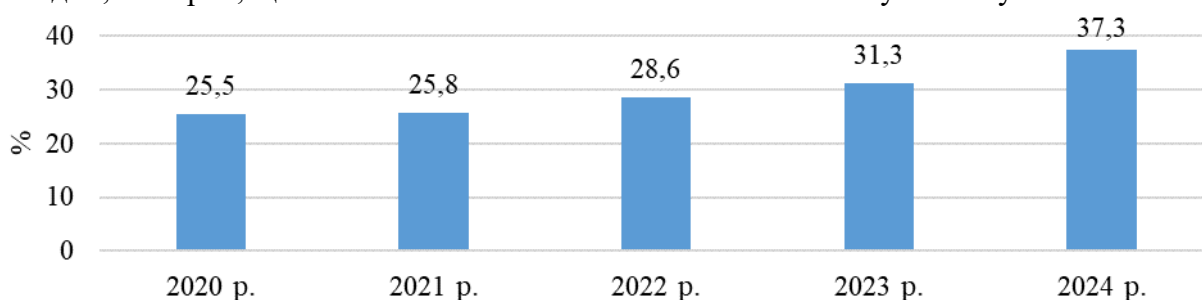

Рис. 1. Динаміка коефіцієнта демографічного навантаження працездатного населення особами 65 років і старше в Україні у 2020–2024 рр., % [5]

Показники народжуваності та смертності мають прямий вплив на тенденції у сфері зайнятості та розвиток реального сектора економіки. Масовий виїзд працездатного населення за кордон призводить до зменшення трудових ресурсів, зниження рівня внутрішнього споживання, послаблення національної системи соціального захисту та загострення проблеми фінансування пенсійних витрат [6]. Окрім цього, зміни у структурі робочої сили, зокрема зростання рівня тіньової зайнятості та зменшення кількості зайнятого населення, знижують загальний обсяг податкових надходжень до державного бюджету.

Отже, демографічні чинники в умовах сьогодення справляють визначальний вплив на рівень соціально-економічної безпеки України [8]. У контексті європейської інтеграції негативні тенденції у демографічній сфері загострюються через потребу адаптації

національної політики до стандартів ЄС, зокрема у сфері зайнятості, міграції та соціального забезпечення. За таких умов демографічну кризу правомірно вважати ключовим фактором ризику для соціально-економічної стабільності держави. Тому розробка і впровадження довгострокових стратегій, що поєднують безпекові підходи з політикою сталого розвитку та євроінтеграційними зобов'язаннями є необхідною умовою та першочерговим завданням в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки України в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.
2. Лист Міністерства економіки України щодо офіційного запиту на надання публічної інформації про показники фінансової складової економічної безпеки України за період 2010-2023 рр. № 3021-06/70263-09 від 23.09.2024.
3. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. URL: <http://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 07.05.2025).
4. 2024 року населення України рекордно скоротилося: в чому причина. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/u-2024-roci-naselennya-ukrayini-rekordno-skorotilosya-v-chomu-prichina-2764839.html> (дата звернення: 08.05.2025).
5. World Bank Open Data. URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 08.05.2025).
6. Varnaliy Z., Onishchenko S., Masliy A. Preventing threats as a precondition to increase the level of Economic Security of the State. *Scientific Journal «ScienceRise»*. 2016. № 7/1 (24). С. 41-46. DOI: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2016.74409>
7. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/15373>
8. Маслій О., Галушка Р. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. №. 198. С. 69-75. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>
9. Чугунов І.Я., Насібова О.В. Фінансові імперативи розвитку соціального захисту населення. *Вісник КНТЕУ*. 2021. № 2. С. 114–130.

УДК 336.32

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент;
Жукова А.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ ТА ІНШИХ ОБ'ЄКТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Облік розрахунків із підзвітними особами займає важливе місце у загальній системі бухгалтерського обліку на підприємстві, взаємодіючи з іншими її об'єктами. Ця складова обліку відіграє суттєву роль у забезпеченні прозорості фінансової звітності, управлінні фінансовими ресурсами та здійсненні контролю за витратами. Основна його функція полягає у відображенні господарських операцій, пов'язаних із видачею коштів працівникам на адміністративно-господарські та інші потреби підприємства, відрядження, а також у контролі за їх цільовим використанням і належним звітуванням.

Облік розрахунків з підзвітними особами охоплює всі фінансові операції, які стосуються видачі коштів на виробничі чи адміністративні потреби, а також їх своєчасного повернення. Сюди входять витрати, пов'язані з відрядженнями, придбанням матеріалів, оплатою послуг та інші витрати, що здійснюються в інтересах підприємства [3]. Такий підхід

дозволяє контролювати ефективність витрат, мінімізувати можливі зловживання та забезпечити вчасне повернення грошових коштів. Зазвичай, підзвітними особами є працівники підприємства або інші залучені особи, які діють від його імені. Їхні витрати обов'язково повинні мати документальне підтвердження. Це сприяє прозорості фінансових операцій і допомагає підприємству уникати ризиків, пов'язаних із неправомірним використанням ресурсів.

Видача коштів під звіт та витрати, здійснені підзвітними особами, безпосередньо впливають на облік грошових коштів зменшують залишок коштів на рахунках підприємства. Таким чином, коректне відображення цих операцій у бухгалтерських записах досить важливе для отримання достовірної картини фінансового стану підприємства.

Облік розрахунків з підзвітними особами тісно інтегрований з обліком грошових коштів у касі та на рахунках у банку, що зумовлено єдністю грошового циклу підприємства та необхідністю забезпечення повного контролю за рухом фінансових ресурсів. У системі бухгалтерського обліку підзвітні особи виступають тимчасовими носіями грошових коштів, отриманих для здійснення конкретних господарських або адміністративних потреб. З моменту видачі готівки з каси підприємства або перерахування коштів з банківського рахунку на особистий рахунок підзвітної особи, у бухгалтерському обліку фіксується факт тимчасового вилучення грошових активів з власного обороту суб'єкта господарювання. Надання коштів підзвітним особам супроводжується зміною складу активів підприємства без зменшення загального обсягу його ресурсів, оскільки кошти залишаються у його розпорядженні, але переходять у іншу форму — дебіторську заборгованість.

З погляду бухгалтерського обліку, це відображається на рахунках третього класу «Кошти, розрахунки та інші активи», де взаємозв'язок між рахунками 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами» забезпечує цілісність інформації щодо руху грошових коштів. Повернення невикористаних сум або звітність про фактично витрачені кошти підзвітною особою супроводжується коригуванням відповідних рахунків, що дозволяє підтримувати достовірність фінансової звітності та забезпечує відповідність між фактичними і документально підтвердженими операціями. Таким чином, облік розрахунків з підзвітними особами є органічною складовою облікового процесу управління грошовими потоками, забезпечуючи не лише внутрішній контроль, а й належний рівень фінансової дисципліни підприємства.

Чіткий облік витрат тісно взаємопов'язаний із розрахунками підзвітних осіб, адже вони повинні бути правильно документовані та класифіковані. Помилкове відображення цих даних у звітності може спотворювати фінансові результати підприємства. Витрати підзвітних осіб також впливають на формування собівартості продукції, що безпосередньо відображається на загальній рентабельності. Некоректне оформлення витрат може стати причиною застосування податкових санкцій та штрафів, що може негативно позначитися на фінансовій стабільності підприємства. Тому особливу увагу слід приділяти документальному супроводу всіх витрат, пов'язаних із підзвітними особами, аби уникнути непорозумінь із податковими органами [4].

Важливим є також взаємозв'язок між обліком доходів підприємства та підзвітними розрахунками. У випадках, коли підзвітна особа повертає невитрачені кошти або її витрати не підлягають відшкодуванню, це може вплинути на загальний баланс доходів і витрат підприємства. Коректне відображення таких операцій сприяє мінімізації зайвих податкових зобов'язань [5].

З наведеного можна дійти висновку, що облік розрахунків із підзвітними особами відіграє суттєву роль у податковому обліку. У випадках, коли підзвітна особа отримує доходи, які підлягають оподаткуванню, підприємство зобов'язане утримати з них ПДФО. Витрати, пов'язані з діяльністю таких осіб, також мають вплив на розмір оподатковуваної бази [2].

Облік розрахунків із підзвітними особами є невід'ємною складовою бухгалтерської системи підприємства. Він забезпечує контроль над витратами, впливає на фінансові

результати та загальний стан підприємства. Тісний взаємозв'язок цього обліку з іншими об'єктами, такими як грошові кошти, витрати, доходи і податки, підкреслює його важливість у загальному контексті фінансового управління.

Для забезпечення ефективного обліку розрахунків з підзвітними особами підприємствам слід особливу увагу приділяти належному документуванню і регулярному моніторингу розрахунків із підзвітними особами. Це допоможе уникнути помилок у фінансовій звітності, забезпечити відповідність податковим нормам і підвищити загальну ефективність управління фінансами. Підприємства, які організують цей процес належним чином, отримають можливість зміцнити свою фінансову стабільність та мінімізувати ризики у сфері управління фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. №996-XIV / Верховна Рада України. URL: zakon.rada.gov.ua/go/996-14 (дата звернення: 13.05.2025).
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 13.05.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 р. № 237 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 13.05.2025).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 99 р. № 318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 13.05.2025).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 13.05.2025).

УДК 336.15

Крекотень І.М., к.е.н., доцент;
Раєвська М.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні внаслідок агресії зі сторони сходу призвело до суттєвих у всіх сферах економіки, зокрема у фінансово-кредитній системі держави [1]. Зважаючи на такі надзвичайні умови особливого значення набуває діяльність Національного банку України (НБУ), який не тільки забезпечує стабільність на грошово-кредитному ринку, а й виступає головним регулятором банківської системи країни. В умовах війни НБУ був змушений миттєво адаптувати свою облікову політику до нових реалій. Значна актуальність теми зумовлена необхідністю дослідження змін в обліковій політиці НБУ з врахуванням теперішніх умов, адже від ефективності заходів центрального банку залежить фінансова стійкість держави, рівень довіри до банків, стабільність гривні, стійкість економіки. Вивчення трансформації облікової політики НБУ дозволяє зрозуміти механізм реагування на кризові явища, оцінити ефективність прийнятих рішень та сформулювати рекомендації.

У період повномасштабної війни банківська система України продемонструвала вражаючу стійкість, що стало можливим завдяки своєчасним діям НБУ та адаптації облікової політики до нових викликів. У відповідь на кризові умови, банки прискорили визнання

кредитних втрат, що відображає адаптацію облікової політики до реалій війни. Зростання резервів під кредитні збитки та частки непрацюючих кредитів вимагає перегляду підходів до оцінки кредитного ризику. НБУ підвищив суму обов'язкового резерву банків, що має стимулювати строкові вклади населення. У рамках нормативно-правового забезпечення, НБУ планує визначити строки для відновлення банками капіталу, стратегію роботи з непрацюючими активами та графік скасування тимчасових регуляторних послаблень. Ці заходи спрямовані на підтримку стабільності банківської системи в умовах воєнного стану [2].

У березні 2025 року НБУ підвищив облікову ставку на 1 відсотковий пункт до 15,5%. Це рішення було спрямоване на стримування інфляції, яка у березні 2025 року становила 14,6% на рік. Підвищення облікової ставки також сприяло зростанню процентних ставок за строковими гривневими інструментами, що посилило захист гривневих заощаджень громадян від інфляційного знецінення. НБУ використовував нормативи обов'язкового резервування як інструмент монетарної політики. З 11 жовтня 2024 року були встановлені такі нормативи: для коштів, залучених у національній валюті, – 15% для юридичних осіб та 25% для фізичних осіб; для коштів у іноземній валюті – відповідно 25% та 35%. Крім того, з 12 квітня 2025 року НБУ розширив перелік облігацій внутрішньої державної позики, які банки можуть використовувати для покриття обов'язкових резервів, що сприяло підвищенню ліквідності банківської системи [3].

З метою підтримки вітчизняного бізнесу та покращення умов для ведення підприємницької діяльності, послабив низку валютних обмежень, що свідчить про поступову лібералізацію валютного ринку. Запроваджені зміни, що набули чинності 20–21 грудня 2024 року, охоплюють кілька важливих напрямів, і при цьому, за оцінками НБУ, не матимуть суттєвого впливу на стабільність обмінного курсу та рівень міжнародних резервів. У межах заходів валютної лібералізації НБУ, зважаючи на запити бізнесу та потреби ювелірної галузі, дозволив підприємствам і ФОП здійснювати купівлю та продаж банківських металів без фізичної поставки за безготівкові гривні. Це сприятиме зменшенню імпоротної залежності, зниженню витрат і стабілізації роботи вітчизняних виробників. Також продовжено дозвіл операторам АЕС купувати валюту для закупівлі ядерного палива за спеціальними кредитними угодами з гарантіями іноземних держав, що важливо для енергетичної безпеки України [4].

У 2023 році Рада НБУ затвердила консолідовану фінансову звітність, відповідно до якої баланс Нацбанку зріс до 2,39 трлн грн (проти 1,96 трлн у 2022 р.). Збільшення зумовлене зростанням міжнародних резервів на 42% до \$40,5 млрд та переоцінкою фінансових інструментів. Прибуток НБУ становив 130,6 млрд грн, з яких 76,6 млрд грн підлягали розподілу: майже половину спрямовано до резервів, решта — до Державного бюджету для підтримки фінансів у воєнний період [5]. Звіт отримав умовно-застережний висновок аудитора щодо резервів під держоблігації, проте не було виявлено суттєвих порушень, що свідчить про загальну стабільність облікової політики НБУ навіть в умовах високої економічної та воєнної невизначеності.

Члени Комітету з монетарної політики планують заходи для сповільнення інфляції, зокрема стабілізацію валютного ринку та зовнішню допомогу, що сприяли зростанню міжнародних резервів до 42,4 млрд дол. США. Незважаючи на зростання інфляції до 14,6%, є ознаки її сповільнення, що підтверджується покращенням інфляційних очікувань. Прогнозується зниження інфляції до 8,7% до кінця 2025 року та до 5% у 2026 році. Державні банки займають важливу роль у національній банківській системі, і одним із пріоритетів у найблищій перспективі Міністерства фінансів України є їх реформування. У співпраці з міжнародними фінансовими установами розроблено «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», які спрямовані на покращення корпоративного управління та бізнес-моделей державних банків. Ключовими завданнями є впровадження незалежних членів наглядових рад, створення спеціалізованих комітетів та застосування ринкових механізмів оплати праці [6].

Таким чином, банківська система України зберегла стабільність. НБУ адаптував облікову політику до нових реалій, зокрема підвищив облікову ставку, розширив нормативи резервування та лібералізував валютний ринок, що сприяло стабілізації інфляції та підтримці ліквідності. Зростання міжнародних резервів та стабільність фінансової звітності НБУ свідчать про ефективність реформ. Прогнозоване зниження інфляції та реформування банківського сектору дають надію на поступову стабілізацію економіки України після війни.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Zhyvylo Y., Cherviak A., Bilko S. (2023). Determining the patterns of using information protection systems at financial institutions in order to improve the level of financial security. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 5: 65–76.
2. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru> (дата звернення 15.05.2025).
3. Монетарна політика. URL: https://bank.gov.ua/en/monetary?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення 14.05.2025).
4. Підсумки дискусії членів Комітету з монетарної політики Національного банку щодо рівня облікової ставки 11 грудня 2019 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidsumki-diskusiyi-chleniv-komitetu-z-monetarnoyi-politiki-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-oblikovoyi-stavki>. (дата звернення 15.05.2025).
5. Khudolii Y., Hlushko A. (2023). The impact of innovation and fintech on the banking business. *ScienceRise*, issue 3, pp. 41–50. DOI: 10.21303/2313-8416.2023.003218
6. Банки державного сектору. URL: https://mof.gov.ua/uk/banki-derzhavnogo-sektoru?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення 14.05.2025).

УДК 658

Дмитренко А.В., д.е.н., доцент;
Лоза А.М.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасних умовах інтеграції України до європейського економічного простору ключовим вектором розвитку національної економіки є її трансформація відповідно до стандартів Європейського Союзу. Економічна інтеграція передбачає не лише адаптацію законодавства, а й структурні зміни в системі управління, інвестиційній політиці, податковій сфері та зовнішньоекономічній діяльності [2].

Наслідки російської агресії змусили Україну переглянути пріоритети розвитку, зокрема – посилити економічну безпеку, диверсифікувати торговельні зв'язки та стимулювати інноваційне підприємництво [3]. Водночас, імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС створила основу для розбудови ефективної ринкової економіки на засадах сталого розвитку. Одним із важливих напрямів трансформації є модернізація інфраструктури, цифровізація економіки, а також розвиток людського капіталу [1].

Проте ключовим викликом залишається забезпечення фінансової стабільності, ефективне використання міжнародної допомоги та прозора політика у сфері державного управління.

Отже, процес трансформації економіки України має бути системним, базуватись на принципах відкритості, інклюзивності та відповідності європейським стандартам. Реалізація стратегічних реформ і активна співпраця з інституціями ЄС сприятимуть формуванню конкурентоспроможної та інноваційної економіки.

Євроінтеграційний курс України є не лише зовнішньополітичним пріоритетом, а й потужним чинником внутрішньої трансформації. В умовах воєнної агресії з боку російської федерації питання трансформації економіки набуло особливої актуальності.

Це зумовлено необхідністю не тільки відновлення зруйнованої інфраструктури, а й побудови нової економічної моделі, адаптованої до європейських стандартів. Зміни охоплюють всі сфери — від фіскальної політики до реформи державного управління.

На макрорівні основними завданнями трансформації є забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення ефективності державного сектора, розвиток конкурентоспроможного бізнес-середовища, розширення експорту до країн ЄС, впровадження цифрових технологій та інновацій. Адаптація до норм ЄС охоплює не тільки технічні регламенти, а й принципи прозорості, верховенства права, антикорупційної політики.

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС стала основою для нормативно-правового зближення та запуску глибоких і системних реформ. У цьому контексті важливе значення має впровадження принципів стійкого розвитку, гармонізація екологічної політики, підтримка малого та середнього бізнесу, а також забезпечення належного рівня захисту прав інвесторів [4].

Суттєві зміни відбуваються й на регіональному рівні: громади отримують більше повноважень та ресурсів, що відкриває нові можливості для локального економічного розвитку. Децентралізація, яка реалізується з 2014 року, стала базою для ефективнішого використання потенціалу територій, а також залучення міжнародної технічної допомоги.

Значну роль у трансформації відіграє людський капітал. Інвестиції в освіту, професійну перепідготовку, розвиток інституцій громадянського суспільства формують нову якість економіки. Українська молодь, яка здобуває досвід у європейських освітніх програмах, стає носієм прогресивних управлінських підходів і інноваційного мислення [6].

Окремо варто зазначити важливість забезпечення економічної безпеки як складової трансформаційного процесу. У воєнний період особливої актуальності набувають питання енергетичної незалежності, продовольчої безпеки, кіберзахисту та зміцнення оборонно-промислового комплексу.

Уряд України визначив стратегічні напрями розвитку, зокрема в рамках Національної економічної стратегії-2030, які мають забезпечити інтеграцію з внутрішнім ринком ЄС, включаючи «промисловий безвіз» та поступову інтеграцію до цифрового простору Євросоюзу [4]. Національна економічна стратегія-2030 є надійним фундаментом змін, які запроваджуються в Україні - за пів року втілені десятки ініціатив. Аналіз виконання НЕС-2030 свідчить, що за пів року втілено десятки ініціатив, які закладені в Стратегії. Це є підтвердженням того, що Україна нарешті, вперше з часів незалежності, має намічені вектори розвитку, діє в економіці системно та відповідально. Зокрема, було створено Бюро економічної безпеки, діяльність якого покликана протидіяти економічним злочинам проти держави. Окрім того, діяльність БЕБ приведе до істотного зменшення тиску на бізнес. Масштабні зміни, які були закладені в Нацстратегії, розпочалися і в регуляторному середовищі. Ухвалено за основу пакет законопроектів щодо "податкової амністії". Крім того звертають увагу, що амністія капіталу — це насамперед можливість активізувати капітал, що до цього не був задекларований або перебував у тіньовому секторі, та залучити його до інвестиційної діяльності.

Окрім того, відповідно до векторів розвитку економіки, передбачених Нацстратегією, вже розпочали роботу з розвитку фондового ринку, закладено підвалини для масштабної пенсійної реформи, покладено старт створенню індустриальних парків. Однак в уряді вважають, що ці зміни — лише частина великого шляху перетворень, який Україна має пройти за найближчі 10 років. За 10 років Україна має перетворитися на країну, яка активно

підтримує своїх експортерів, яка побудувала ефективну систему просування продуктів на зовнішніх ринках. Стати країною, яка є надійним партнером на міжнародній арені, яка вбудована в ланцюжок доданої вартості, яка є частиною транспортних коридорів, яка є частиною економічних просторів.

Водночас на шляху трансформації виникають і численні виклики: нестабільність зовнішнього фінансування, втрати внаслідок війни, дефіцит кваліфікованих кадрів, бюрократичні перепони. Проте наявність політичної волі, підтримка міжнародних партнерів та активна участь громадянського суспільства є ключовими чинниками, що дають змогу подолати ці перешкоди.

Таким чином, трансформація економічного розвитку України в умовах євроінтеграції є складним, але необхідним процесом, що закладає фундамент для побудови сучасної, стійкої та конкурентоспроможної економіки. Успішна імплементація реформ забезпечить не лише відновлення після війни, а й стратегічну інтеграцію України до спільного європейського простору.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eu-ua.org/> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року. Київ: Кабінет Міністрів України, 2021.
3. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A. and Maslii O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism, in Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023, pp. 30–58. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>
4. Національна економічна стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nes2030.org.ua/> (дата звернення: 05.05.2025).
5. Офіс реформ Кабінету Міністрів України. Євроінтеграційні процеси: досягнення та плани [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 05.05.2025).
6. Бабій І. О. Економічна інтеграція України до ЄС: виклики та перспективи // Економіка і держава. 2023. № 6. С. 17–22.

УДК 336.77:330.34

Вовченко О.С., к.е.н., доцент;
Кирпичникова М.Р.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РОЛЬ FINTESCH У РОЗВИТКУ КРЕДИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах цифрової трансформації фінансовий сектор зазнає суттєвих змін під впливом фінансових технологій. Зокрема, стрімкий розвиток FinTech інновацій у сфері кредитування змінює традиційні підходи до оцінки платоспроможності позичальників, управління ризиками та обслуговування клієнтів. Застосування штучного інтелекту, машинного навчання, Big Data, технологій блокчейн та цифрової ідентифікації створює нові можливості для швидкого, персоналізованого та безпечного надання кредитів. У контексті євроінтеграції FinTech відіграє важливу роль у гармонізації фінансової системи України з європейськими стандартами, сприяючи її цифровій модернізації.

FinTech-інновації дозволяють не лише оптимізувати кредитні процеси, а й потенційно знижувати рівень кредитних ризиків завдяки більш точному аналізу даних, автоматизації

ухвалення рішень та зменшенню людського фактору. Проте водночас вони породжують нові виклики кіберризиків, регуляторну невизначеність та ризик алгоритмічної упередженості. У зв'язку з цим питання впливу FinTech інновацій на управління кредитними ризиками набуває особливої актуальності.

Сфера FinTech включає безліч напрямів, кожен з яких має своє значення для розвитку фінансового сектору (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями використання FinTech-інновацій у фінансовому секторі

Напрямок	Характеристика
Цифрові платежі	FinTech дозволяє здійснювати електронні платежі через мобільні додатки, онлайн-платформи, картки і електронні гаманці, спрощуючи процеси переказів грошей
Управління активами і інвестиції	FinTech надає інвесторам і споживачам інструменти для управління портфелем та доступ до різноманітних інвестиційних можливостей, включаючи роботизоване управління активами (robo-advisors)
Онлайн-кредитування	Платформи FinTech надають можливість отримання кредитів та позик онлайн зі спрощеними процедурами і швидким рішенням
Блокчейн і криптовалюти	FinTech використовує технологію блокчейн для забезпечення безпеки та прозорості фінансових транзакцій, а також підтримує використання криптовалют для платежів і інвестицій

Джерело: побудовано автором за [1]

Найпопулярнішою сферою діяльності серед FinTech-компаній України незмінно є IT, на другому місці – платежі та грошові перекази, на третьому – споживче кредитування. Частка останніх зменшилася з 12% у 2023 році до 7% у 2024 році. Цікаво, що зменшилася частка і необанків – з 7% у 2023 році до 4% у 2024 році. За останні роки fintech-ринку втратив три необанки: Todobank, Neobank та Sportbank. Це свідчить про високі виклики і складнощі у веденні цього бізнесу в поточних умовах. За даними опитувань 94% FinTech-компаній вказали штучний інтелект як одну з перспективних технологій для українського ринку. Також головними технологіями серед українських fintech-компаній є API (application programming interface) – так вказали 71% опитаних; хмарні сервіси – 44%; чат-боти – 36%. Набирає обертів щодо використання і технологія блокчейн, 12% на противагу 4% у 2023 році [2].

В умовах поступової інтеграції України до європейського фінансового простору спостерігається інтенсивне впровадження FinTech-інновацій в онлайн-кредитуванні. Щоб зробити процес кредитування максимально простим і доступним для споживачів компанія RozetkaPay презентувала новий фінансовий продукт – сервіс «Оплатити частинами від Rozetka», що дозволяє здійснювати покупки в розстрочку без прив'язки до платіжних карток окремих банків. Модель, яку використовує RozetkaPay, відповідає міжнародному підходу BNPL (Buy Now, Pay Later), що передбачає можливість оплати товарів після їх отримання. Крім того, компанія працює над реалізацією функції Express Checkout - сторінки швидкої оплати, яка дозволяє оформити покупку в кілька кліків. За внутрішніми оцінками компанії [3], використання цього інструменту сприяє зростанню конверсії успішних покупок на 20%, що може мати позитивний вплив на ефективність електронної комерції, зокрема для представників малого та середнього бізнесу.

Інший приклад успішного впровадження FinTech-рішень демонструє компанія NovaPay, яка у 2023 році першою серед небанківських фінансових установ в Україні отримала розширену ліцензію Національного банку України. Ця ліцензія надала змогу відкривати рахунки та випускати платіжні картки як для фізичних осіб, так і для бізнес-клієнтів. Упродовж восьми місяців компанія створила повнофункціональний платіжний застосунок, що дозволяє здійснювати стандартні фінансові операції (перекази, оплати товарів і послуг), а також оформлювати розстрочки, кредити на посилення, відкривати накопичувальні рахунки («кейси») та інвестувати в корпоративні облігації [4].

Alliance Bank активно впроваджує ШІ для вдосконалення процесів кредитування. У кредитуванні ШІ допомагає швидко аналізувати великі обсяги даних, прогнозувати ризики та

здійснювати оцінку кредитоспроможності [5]. Завдяки цим технологіям банк прискорює прийняття рішень щодо кредитування фізичних осіб і бізнесів, навіть якщо вони не є постійними клієнтами. Практичним прикладом також є партнерство з Фокстрот, де оцінка кредитоспроможності на основі ШІ дозволяє ухвалювати рішення за одну хвилину. Аналізується понад 200 характеристик, що забезпечує персоналізований підхід до кожного клієнта.

Кейси успішної інтеграції штучного інтелекту мають й інші українські банки. До них входять оптимізація кредитного портфеля через аналіз поведінкових факторів клієнтів, розробка персоналізованих фінансових продуктів, моніторинг клієнтських транзакцій для підвищення рівня кібербезпеки і ще багато різних технологій, які кожен банк персоніфікує під запити своїх клієнтів. Інтеграція FinTech-рішень у кредитні процеси не лише оптимізує обслуговування клієнтів, але й трансформує підходи до контролю та управління ризиками. Технології на базі ШІ та блокчейну підвищують прозорість операцій, знижують ризик шахрайства та посилюють відповідність регуляторним вимогам.

У підсумку, FinTech відкриває нові горизонти для розвитку кредитування, роблячи його гнучким, безпечним і орієнтованим на потреби клієнтів. У процесі євроінтеграції такі технології стають ключовим інструментом наближення української кредитної інфраструктури до європейських стандартів. І хоча вже реалізовано багато рішень в сфері FinTech, дана галузь зберігає великий потенціал розвитку.

Список використаних джерел

1. В'язовий С. Fintech в Україні: шлях до інноваційного майбутнього безготівкових розрахунків. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-36>.
2. Казанцев Д. Fintech в Україні 2025: проблеми, тренди, інновації. 27 бер. 2025 р. Mezha.Media. URL: <https://mezha.media/articles/chim-zhive-ukrajinskiy-fintech-sektor-300651/>
3. Кредитні пропозиції від ROZETKA та партнерів. Інтернет-магазин «Розетка™». URL: <https://rozetka.com.ua/pages/credit/>.
4. Нова ліцензія: NovaPay зможе відкривати рахунки і випускати платіжні картки. ТОВ «НоваПей». 29 квіт. 2023 р. URL: <https://novapay.ua/nova-litsenziya-novapay-zmozhe-vidkrivati-rakhu/>.
5. Як Alliance bank змінюється разом зі штучним інтелектом. АТ «Банк Альянс». 12 чер. 2023 р. URL: <https://bankalliance.ua/articles/yak-alliance-bank-zminyuetsya-razom-zishtuchnim-intelektom>.

УДК 338.1:502.131.1:327(477)

Глушко А.Д., к.е.н., доцент;
Лебедева К.Р., Ковальова С.Д.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Цифрова трансформація є визначальним чинником модернізації національних економік у XXI столітті, зумовлюючи появу нових моделей розвитку, форм зайнятості та державного управління. Для України, що перебуває на шляху інтеграції до Європейського Союзу, цифровізація набуває не лише технологічного, а й геополітичного значення. Відповідність цифровим стандартам ЄС, розбудова сучасної інфраструктури та впровадження інноваційних рішень розглядаються як ключові умови для підвищення конкурентоспроможності економіки, забезпечення її стійкості та повноцінного входження до європейського цифрового ринку.

Сучасна цифрова трансформація охоплює кілька ключових вимірів. По-перше, модернізація підприємницької діяльності через впровадження цифрових технологій, зокрема автоматизації, хмарних обчислень, штучного інтелекту та аналітики великих даних, що сприяє підвищенню ефективності виробництва й експансії на глобальні ринки. По-друге, розвиток цифрової інфраструктури – широкосмуговий інтернет, мережі 4G/5G, дата-центри – забезпечує фізичну основу для цифрової економіки. По-третє, розширення е-сервісів на базі платформи «Дія» сприяє зменшенню транзакційних витрат, підвищенню прозорості та боротьбі з корупцією [2]. Нарешті, підтримка цифрових навичок населення, ІТ-освіти, інноваційних екосистем та стартапів формує людський капітал для цифрової економіки.

Євроінтеграційні процеси виступають каталізатором цифрових перетворень. Адаптація національного законодавства до правових норм ЄС у сферах електронної комерції, захисту персональних даних, кібербезпеки створює регуляторне середовище, сумісне з європейським. Україна бере участь у численних програмах ЄС, зокрема EU4Digital та Digital Europe, що забезпечують доступ до фінансування, експертизи та технологічних інновацій. Особливо значущою є угода про участь у програмі «Digital Europe» на 2021–2027 роки, яка відкриває шлях до залучення інвестицій у п'ять ключових сфер: суперкомп'ютери, штучний інтелект, кібербезпека, передові цифрові навички та поширення цифрових інновацій у бізнесі та публічному секторі [3-4].

Незважаючи на позитивні зрушення, в Україні зберігається низка викликів: фрагментарність цифрової інфраструктури, нерівний доступ до інтернету в регіонах, низький рівень цифрової грамотності серед населення, загрози кібербезпеці та повільна імплементація європейських стандартів [5, 6]. Воєнні дії, розпочаті росією у 2022 році, призвели до тимчасової втрати темпів цифровізації, однак водночас прискорили переорієнтацію економіки на інноваційні рішення як умову виживання.

У стратегічному горизонті 2026–2032 років Україна повинна сконцентрувати зусилля на побудові надійної інфраструктури даних, розширенні застосування цифрових інструментів для ухвалення рішень, а також інтеграції до Європейської статистичної системи (ESS), що сприятиме формуванню економічної політики на основі доказів [7]. Паралельно важливо посилити національні ініціативи, зокрема реалізацію Стратегії цифрового розвитку інновацій до 2030 року, що передбачає підтримку передових технологій – безпілотних систем, автономних рішень, штучного інтелекту [8, 9].

Таким чином, цифрова трансформація економіки України в умовах євроінтеграції є не лише технологічним, а й стратегічним пріоритетом національного розвитку. Вона формує нову інституційну архітектуру, сприяє сталому зростанню, забезпечує інтеграцію в європейський простір та підвищує якість життя населення. Проте її ефективна реалізація вимагає системного підходу, міжсекторальної координації, збалансованої державної політики та інвестицій у цифрову грамотність і безпеку.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii, Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6
2. Міністерство цифрової трансформації України. (2022). Дія – цифрова держава. URL: <https://diia.gov.ua>
3. European Commission. (2022). Digital Europe Programme (2021–2027). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-programme>
4. EU4Digital. (2021). Bringing the benefits of the digital single market to Eastern Partnership countries. URL: <https://eufordigital.eu>
5. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.

6. Krasnobayev, V., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Information Security of the National Economy Based on an Effective Data Control Method. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, article no. 2350021. <https://doi.org/10.1142/S1793993323500217>

7. Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). (2021). Digital transformation in Ukraine: From crisis response to system building. *OECD Digital Economy Papers*, No. 309. <https://doi.org/10.1787/2ec7f9a5-en>

8. Стратегія цифрового розвитку інновацій до 2030 року. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/winwin-ukraine-zatverdila-strategiyu-tsifrovogo-rozvitku-innovatsiy-do-2030-roku>

9. Shefer O., Laktionov O., Pents V., Hlushko A., and Kuchuk N. (2024). Practical Principles of Integrating Artificial Intelligence into the Technology of Regional Security Predicting. *Advanced Information Systems*, vol. 8(1), pp. 86–93. DOI: <https://doi.org/10.20998/2522-9052.2024.1.11>

УДК 368:339.9(477:4)

Маслій О.А., к.е.н., доцент;

Оленич В.П.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПОКАЗНИКИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Український страховий ринок є значущим елементом фінансової системи, забезпечуючи захист майнових інтересів фізичних та юридичних осіб. Утім, розвиток страхування в Україні суттєво ускладнений численними системними й додатково набутими викликами і загрозами [2].

За результатами порівняльного аналізу ключових показників розвитку страхового ринку України та країн Європейського Союзу (табл. 1) виявлено значне відставання страхового ринку України від країн ЄС за всіма показникам, що є суттєвою проблемою в контексті євроінтеграції України.

Таблиця 1

Порівняння показників розвитку страхового ринку України та країн ЄС

Показник	Україна	Країни ЄС
Кількість страхових компаній, од	131	549 (Німеччина)
Частка премій на страхування життя у загальному обсязі валових премій, %	7,4	82,6 (Швеція)
Рівень валових страхових виплат, %	27,2	104,1 (Нідерланди)
Проникнення страхування, % ВВП	1,5	11,4 (Фінляндія)
Щільність страхування, євро на одну особу	29	81,5 (Ліхтенштейн)
Частка зайнятих у страхуванні до загальної кількості зайнятого населення, %	1,5	1,79 (Люксембург)

Джерело: побудовано авторами за даними [3–5]

Рівень розвитку українського страхового ринку безпосередньо відображає показник проникнення страхування, який становить лише 1,5 % ВВП в порівнянні з 11,4% ВВП Фінляндії. У багатьох країнах Європейського Союзу страхові компанії акумулюють до 70% фінансових ресурсів, що обертаються в банківській системі, тоді як в Україні цей показник не перевищує 20%. Зважаючи на таке значення можна стверджувати, що стимулюючий вплив страхового сектору на економіку України є меншим, ніж у розвинених державах, зокрема країнах ЄС. Разом з цим скорочення кількості страхових компаній в Україні не можна вважати негативною тенденцією, адже воно відбувається внаслідок політики регулятора, направленої на підвищення платоспроможності та фінансової стійкості страховиків.

Загалом, повномасштабне вторгнення та значна економічна нестабільність у перший рік війни суттєво вплинули на погіршення окремих показників розвитку страхового ринку України. Утім, за даними Національного банку України, ситуація на страховому ринку почала покращуватись на початку 2023 року, коли валові премії українських страхових компаній вперше з 2022 року зросли на 4% до 10,1 млрд грн. Чисті премії, в свою чергу зросли на 6% до 9,9 млрд грн [4]. У першому кварталі 2023 року страховики України виплатили 3,8 млрд грн страхових відшкодувань, а чисті виплати сягнули 3,7 млрд грн. Обидва ці значення на 19% перевищують аналогічні показники першого кварталу 2022 року. Варто відзначити позитивну тенденцію уповільнення темпів скорочення страхових премій за ключовими видами страхування у 2023 році [3].

У четвертому кварталі 2024 р. активи компаній, що спеціалізуються на страхуванні життя, зросли на 5%, а загалом за 2024 рік – на 14%. У компаній, що займаються ризиковим страхуванням, ці показники становили 3% і 11% відповідно [5]. Але, незважаючи на позитивну тенденцію, частка премій на страхування життя у загальному обсязі валових премій в Україні становить лише 7,4 %, тоді як у європейських країнах цей показник у рази вищий, зокрема у Швеції він становить 82,6%. Розвиток сегменту страхування життя сприяє стимулюючий вплив на економічний розвиток країни, адже довгострокова акумуляція значних обсягів фінансових ресурсів life-страховиками дає змогу інвестувати їх у державні облігації, інфраструктурні проекти та інші фінансові інструменти, тим самим підтримуючи розвиток національної економіки та знижуючи залежність від зовнішніх джерел фінансування [6].

З огляду на виявлені позитивні тенденції процес євроінтеграції відкриває для України нові можливості розвитку страхового ринку, зокрема, впровадження сучасних технологій та інноваційних страхових продуктів. Важливо зосередитися на адаптації найефективніших європейських практик, орієнтованих на потреби клієнтів. Наприклад, застосування технологій Big Data дає змогу страховим компаніям ефективно збирати та аналізувати великі масиви інформації про клієнтів, ризики та страхові випадки. Це, у свою чергу, сприяє точнішій оцінці ризиків, створенню нових продуктів і послуг, а також персоналізованих страхових рішень, що враховують індивідуальні особливості та поведінку кожного клієнта [3].

У зв'язку з розвитком ІТ-галузі в ЄС відбувається стрімкий розвиток кіберстрахування. Ці страхові послуги дозволяють компаніям пом'якшувати удари у разі кібератаки і хоча б частково фінансово захиститися від втрат. Обсяг світового ринку кіберстрахування в 2020 році склав 7,8 млрд дол. США, а до 2025 року він зріс до 20,4 млрд доларів США [3]. Зважаючи на ІТ-потенціал України, доцільно розвивати нові види кіберстрахування, для нарощування стимулювання цього сегменту страхового ринку.

Таким чином, низький рівень проникнення страхування в Україні в порівнянні з країнами ЄС свідчить про значний резерв для подальшого розвитку страхового ринку. Перспективним напрямом є розвиток накопичувальних видів страхування, що стимулює розвиток реального сектору національної економіки. Водночас страхова щільність в Україні суттєво відстає від середньоєвропейських показників, що підкреслює потребу в модернізації та підвищенні якості страхових послуг. Незважаючи на це, з урахуванням виявлених позитивних тенденцій розвитку страхового ринку України навіть в умовах воєнного стану й високого рівня невизначеності, досягнення показників ЄС цілком можливе, завдяки запровадженню нових практик у страхуванні та введення інформаційних інновацій в роботу страхових компаній.

Список використаних джерел

1. Васильєва Т. Нові вектори розвитку страхового ринку України: монографія. Унів. кн., 2022. 315 с.
2. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–29. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>

3. Череп А.В, Кішко Ю.П. Перспективи розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка та підприємництво: Держава та регіони*. 2024. С. 78–83. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2024/2_2024/15.pdf (дата звернення: 10.05.2025).

4. Національний банк України. Обсяги послуг страховиків життя та кредитування фінкомпаніями зростали – Огляд небанківського фінансового сектору за IV квартал. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-poslug-strahovikiv-jittya-ta-kredituvannya-finkompaniyami> (дата звернення: 10.05.2025).

5. Національний банк України. Обсяги активів зросли у фінансових компаній, страховиків і ломбардів – Огляд небанківського фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-aktiviv-zrosli-u-finansovih-kompaniy-strahovikiv> (дата звернення: 10.05.2025).

6. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>

7. Hlushko A.D., Maslii O.A. The impact of information policy on the level of financial security in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2022. No. 46. Pp. 39–46. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-6>

УДК 658

Дмитренко А.В., д.е.н., доцент;
Перцевий Я.Д.

*Національний університет «Полтавська Політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Тема дослідження є надзвичайно актуальною у світлі змін, що відбуваються в економічному середовищі країни. Вона стосується важливих аспектів, таких як адаптація до міжнародних стандартів, розвиток технологій, зміни в податковому законодавстві та вплив економічних чинників на фінансові процеси. Також важливим є впровадження новітніх технологій в облік та аудиті, таких як автоматизовані системи, блокчейн та штучний інтелект, що сприятимуть більшій ефективності перевірок та зменшенню людського фактора.

Подальша реформа податкової системи має на меті спрощення податкових процедур, розвиток електронного адміністрування податків та зниження податкового навантаження для малого та середнього бізнесу. Такі зміни можуть значно полегшити ведення бізнесу і сприяти зростанню економіки. Крім того, впровадження безготівкових розрахунків дозволяє зменшити рівень тіньової економіки і підвищити ефективність податкового адміністрування.

Незважаючи на позитивні зміни, існують і серйозні виклики. Одним з основних є постійні зміни в податковому законодавстві, що створюють труднощі для підприємств у плані адаптації до нових норм і знижують передбачуваність бізнес-середовища. Багато підприємств змушені постійно коригувати свої стратегії у відповідь на нові податкові вимоги. Також, незважаючи на численні реформи, правова та нормативна база в Україні досі залишається недосконалою, що призводить до суперечностей між бухгалтерським та податковим законодавством. Це ускладнює процес ведення обліку і подачі звітності підприємствами.

Крім того, економічна нестабільність, війна, інфляція та коливання валютного курсу створюють додаткові труднощі для ведення бізнесу, змушуючи підприємства адаптуватися до змінюваних умов. Всі ці фактори впливають на фінансові процеси і зумовлюють необхідність швидкого реагування на зміни.

Для подолання цих викликів Україні необхідно продовжувати реформи в обліку, аудиті та оподаткуванні, орієнтуючись на підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків. Важливим кроком є розвиток технологічної інфраструктури для автоматизації облікових та аудиторських процесів. Також необхідно підвищувати кваліфікацію фахівців у цій галузі та впроваджувати новітні технології в управління фінансами. Спрощення взаємодії між бізнесом та державними органами через електронні платформи допоможе підприємствам зменшити адміністративне навантаження та забезпечить більшу ефективність фінансового управління. Ці кроки сприятимуть розвитку бізнесу в Україні та дозволять країні впевнено рухатися в напрямку інтеграції до світових економічних стандартів.

Крім того, варто звернути увагу на важливість підвищення рівня взаємодії між державними органами та підприємствами. Одним із ключових напрямків розвитку є зміцнення правової держави та забезпечення стабільності правової бази. Це включає у себе не лише оновлення податкового законодавства, а й створення зрозумілих, прозорих механізмів взаємодії між бізнесом та органами влади. Оскільки бізнес-екосистема України все ще стикається з певними труднощами через адміністративні бар'єри та бюрократію, важливо проводити реформи, що дозволять скоротити затрати часу та ресурсів для отримання дозволів, ліцензій та податкових пільг.

Іншою перспективною стратегією є стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу, що становить основу економіки України. Це передбачає підтримку підприємців через доступ до фінансування, зниження податкового навантаження для малих підприємств, а також запровадження програм навчання та консультування для стартапів. Важливим аспектом є також робота з тіньовою економікою. Для боротьби з неформальними бізнес-практиками, Україні необхідно вдосконалювати податкове адміністрування, зокрема через покращення системи електронних декларацій та автоматизацію процесу збору податків. Завдяки таким інструментам можна зменшити кількість випадків ухилення від оподаткування та стимулювати підприємства до добровільної участі в економічному процесі. Нарешті, необхідно сприяти розвитку фінансової грамотності серед підприємців і громадян. Програмами освіти та підвищення кваліфікації варто охоплювати як малого, так і великого бізнесу, щоб розуміння фінансових інструментів, податкових зобов'язань та бухгалтерського обліку стало основою здорового економічного середовища. Це дозволить не лише підвищити ефективність ведення бізнесу, але й зменшити ризики фінансових помилок та порушень [3].

Таким чином, лише комплексний підхід до вирішення цих проблем — через правові, податкові, освітні та технологічні реформи — зможе забезпечити сталий розвиток обліку, аудиту та оподаткування в Україні, а також позитивно вплинути на всю економіку країни в цілому. Дуже важливим практичним кроком є покращення системи контролю та відповідальності у сфері обліку, аудиту та оподаткування. В умовах, коли бізнес все більше автоматизується, ефективний контроль і механізми відповідальності стають критично необхідними [2]. Це стосується як державних регуляторних органів, так і самих підприємств, які мають вдосконалювати свої внутрішні процедури контролю за обліковими операціями та податковими платежами. Інтеграція надійних методів внутрішнього аудиту дозволить компаніям знизити ризик помилок і шахрайства, а також забезпечить відповідність звітності реальному фінансовому стану.

Ще один важливий практичний аспект — це диджиталізація бухгалтерських та податкових процесів. Сьогодні українські компанії мають все більше можливостей використовувати сучасні цифрові платформи для обліку та податкової звітності, що спрощує процеси та знижує ризик помилок. Наприклад, використання хмарних сервісів і автоматизованих бухгалтерських систем дозволяє підприємствам швидше формувати звітність, контролювати фінансові потоки та відповідати вимогам регуляторів. Держава також стимулює цифрові інновації через розробку та інтеграцію національної платформи електронного податкового адміністрування, що значно полегшує подання декларацій та сплату податків онлайн. Крім цього, практичною рекомендацією є розвиток компетенцій у сфері податкового планування та управління ризиками. Багато українських компаній

стикаються з труднощами при виборі оптимальних підходів до податкового навантаження, що може призводити до штрафних санкцій або втрати прибутковості. Тому навчання фахівців податковому плануванню допоможе мінімізувати податкові зобов'язання законними методами та покращити фінансовий стан підприємства [1].

Необхідно також звернути увагу на важливість стратегії мінімізації ризиків під час кризових ситуацій. В умовах економічної нестабільності, пов'язаної з військовими діями, інфляцією та валютними коливаннями, підприємства мають вміти оперативно змінювати підходи до ведення обліку, коригувати бюджетні плани та скорочувати витрати на ведення бізнесу. Розробка сценаріїв для різних ризиків і стратегії їх подолання дасть змогу зменшити фінансові втрати. На завершення, важливим практичним підходом є побудова ефективної системи комунікації між фінансовими та операційними відділами підприємства. Це дозволяє забезпечити взаєморозуміння щодо фінансових пріоритетів і уникати подвійних стандартів у звітності. Така взаємодія підвищує ефективність облікових процесів, скорочує час на підготовку звітності та дозволяє керівництву приймати швидкі та обґрунтовані рішення. Впровадження всіх цих практичних кроків сприятиме розвитку бізнесу, підвищенню його конкурентоспроможності та стабільності в умовах мінливого економічного середовища.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Економічний огляд та макропрогноз. Київ, 2023.
2. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.
3. Ткаченко, Н. В. Тіньова економіка в Україні та методи боротьби з нею. Дніпро: Університет імені А. Нобеля, 2022.

УДК 332.7

Свистун Л.А., к.е.н., доцент;
Бура О.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ РИНКУ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

Євроінтеграція є стратегічним вектором розвитку України, що неминуче впливає на всі сфери економіки, зокрема й на ринок нерухомості. Розуміння цих змін є важливим для учасників ринку, інвесторів та держави.

Правове та регуляторне наближення до стандартів ЄС є одним із ключових аспектів євроінтеграції. Воно передбачає необхідність гармонізації національного законодавства у сфері нерухомості з правовими нормами Європейського Союзу. Цей процес включає адаптацію земельного та містобудівного законодавства, а також процедур реєстрації прав на нерухоме майно. Основна мета – створення прозорого, ефективного та захищеного ринкового середовища, що відповідає європейським стандартам. Зокрема, це передбачає впровадження прозорих та ефективних процедур, спрямованих на зменшення бюрократії та боротьбу з корупцією у відповідних галузях. Прикладом є Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо дерегуляції у сфері земельних відносин та містобудування" (ухвалений у 2022 році), що має на меті спрощення певних регуляторних процедур.

Фундаментальним елементом євроінтеграції також є захист прав власності, що передбачає посилення гарантій прав власності на нерухоме майно відповідно до європейських стандартів. Забезпечення верховенства права та незалежності судової системи є критично важливим для підвищення довіри інвесторів. Прикладом таких зусиль є

реформування системи державної реєстрації прав на нерухоме майно, спрямоване на підвищення її прозорості та надійності.

Макроекономічна стабілізація та інвестиційна привабливість є визначальними факторами впливу євроінтеграції на ринок нерухомості. Поглиблення економічних зв'язків з Європейським Союзом та досягнення макроекономічної стабільності сприяють підвищенню інвестиційної привабливості ринку. Створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпеченого верховенством права та прозорістю ринкових механізмів, відкриває значні перспективи для залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій у сектор нерухомості. Вплив економічної інтеграції з ЄС проявляється у поглибленні економічних зв'язків, збільшенні торговельного обороту та залученні іноземних інвестицій. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є важливим інструментом, що сприяє лібералізації торгівлі та інвестицій. Залучення іноземних інвестицій у нерухомість має значний потенціал для зростання, особливо після вступу України до ЄС, охоплюючи житловий, комерційний та промисловий сектори. Для реалізації цього потенціалу необхідне створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає боротьбу з корупцією та забезпечення прозорості ринку. Досвід країн Центральної та Східної Європи після їх вступу до ЄС може слугувати прикладом для аналізу інвестиційної привабливості.

Євроінтеграція передбачає поступове впровадження європейських будівельних норм і стандартів, а також стимулювання енергоефективності в будівельній галузі. Перехід на ці стандарти сприятиме підвищенню якості будівництва, безпеки та екологічності нерухомості, а також зростанню цінності енергоефективних об'єктів на ринку. Це передбачає перехід на європейські вимоги щодо якості, безпеки, екологічності та енергоефективності будівництва, що тягне за собою підвищення вимог до будівельних матеріалів, технологій та проектування. Прикладом є Закон України "Про енергетичну ефективність будівель", спрямований на імплементацію відповідних європейських директив. Важливим напрямком є також розвиток "зеленого" будівництва, що включає стимулювання зведення енергоефективного житла та комерційної нерухомості з використанням відновлюваних джерел енергії, що сприяє підвищенню цінності такої нерухомості. Державні програми підтримки енергоефективності житла, такі як "теплі кредит", є прикладом таких стимулюючих заходів.

Значний вплив на формування попиту та пропозиції на ринку нерухомості чинять міграційні потоки, зокрема трудова міграція до країн ЄС, та загальні демографічні тенденції в Україні. Розуміння цих процесів є важливим для прогнозування майбутніх змін у структурі та обсягах ринку, а також для адаптації стратегій розвитку нерухомості до нових демографічних реалій. Трудова міграція до країн Європейського Союзу може мати подвійний вплив: з одного боку, масовий виїзд працездатного населення може призвести до тимчасового зменшення попиту на житло в окремих регіонах, а з іншого – повернення мігрантів з накопиченими фінансовими ресурсами може стимулювати попит на якісне житло, особливо в більш привабливих для проживання містах та регіонах. Демографічні тенденції, такі як старіння населення та низька народжуваність, також впливають на структуру попиту, зумовлюючи зростання потреби в доступному та зручному житлі, адаптованому до потреб літніх людей. Водночас, процеси урбанізації та внутрішньої міграції можуть призвести до зростання цін на нерухомість у великих містах та їхніх околицях через концентрацію населення та економічної активності.

Процес євроінтеграції несе з собою як значні можливості для розвитку ринку нерухомості України, включаючи залучення інвестицій та підвищення стандартів, так і певні ризики, пов'язані з посиленням конкуренції та необхідністю адаптації до нових регуляторних вимог. Зважений аналіз цих ризиків та можливостей є ключовим для формування ефективних стратегій розвитку ринку в контексті європейської інтеграції. Зокрема, серед ризиків слід виділити посилення конкуренції з боку іноземних забудовників та інвесторів, необхідність значних фінансових вкладень у модернізацію інфраструктури для досягнення європейських стандартів, потенційне зростання цін на будівельні матеріали та послуги, а також можливі труднощі в процесі адаптації до нових регуляторних вимог. Водночас,

існують значні можливості для розвитку: залучення значних обсягів іноземних інвестицій у різні сегменти ринку нерухомості, підвищення загальної якості будівництва та рівня енергоефективності житлового фонду, створення нових робочих місць у будівельній галузі та суміжних секторах економіки, зростання попиту на якісну нерухомість як з боку внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів, та, зрештою, повна інтеграція українського ринку нерухомості до європейського економічного простору.

Євроінтеграційні процеси мають значний та багатогранний вплив на формування ринку нерухомості в Україні. Правове наближення до стандартів ЄС, макроекономічна стабілізація, впровадження нових будівельних норм та зміни у міграційних процесах створюють як нові можливості для розвитку ринку, так і певні ризики. Успішна інтеграція потребує активної участі держави у формуванні сприятливого регуляторного середовища, залученні інвестицій та підтримці сталого розвитку будівельної галузі. Подальші дослідження в цій сфері є важливими для прогнозування тенденцій та розробки ефективних стратегій розвитку ринку нерухомості в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
2. Звіти Національного банку України щодо прямих іноземних інвестицій. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_trippling_ICL-DFS_pr.pdf?v=4
3. Закон України від 22.06.2017 № 2118-VIII "Про енергетичну ефективність будівель". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text>
4. Svistun, L., Glushko, A., & Shtepenko, K. (2018). Organizational Aspects of Development Projects Implementation at the Real Estate Market in Ukraine. *International Journal of Engineering & Technology*, 7(3.2), 447-452. <https://doi.org/10.14419/ijet.v7i3.2.14569>

УДК 368:330.34:061.1ЄС(477)

Скриль В.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЯК ДРАЙВЕР МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

Страховий сектор відіграє фундаментальну роль у забезпеченні фінансової стабільності, підтримці економічного зростання та зміцненні системи соціального захисту. Він виступає важливим інструментом управління ризиками як для бізнесу, так і для громадян, сприяючи формуванню довіри до фінансової системи та підвищенню інвестиційної привабливості країни.

У контексті стратегічного курсу України на членство в Європейському Союзі, євроінтеграція стає потужним чинником трансформації всіх секторів економіки, включаючи страховий ринок. Гармонізація законодавства, впровадження європейських стандартів регулювання та нагляду, а також відкриття доступу до нових фінансових інструментів створюють передумови для модернізації галузі.

Вже на сьогодні, у межах євроінтеграції Україна активно адаптує своє законодавство до норм Європейського Союзу, зокрема до вимог Директиви Solvency II [1], яка є ключовим документом у сфері регулювання страхового ринку ЄС. Ця директива базується на принципах оцінки ризиків, достатності капіталу, ефективного корпоративного управління та прозорості звітності. Вона передбачає трирівневу систему регулятивного капіталу, ринкову оцінку активів, а також підвищені вимоги до управління ризиками.

В Україні з 2024 року діє оновлений Закон «Про страхування» [2], який поступово імплементує положення Solvency II. Це означає, що українські страховики мають відповідати новим вимогам щодо капітальної достатності, якості активів, внутрішнього контролю та звітності, що, у свою чергу, стимулює очищення та консолідацію ринку.

Крім того, директива передбачає високі стандарти корпоративного управління. Зокрема, йдеться про незалежність наглядових рад, ефективність систем внутрішнього контролю, аудит та прозорість структури власності. Національний банк України, який виконує функції регулятора, посилює нагляд за страховими компаніями, зокрема через вимоги до формування резервів, структури активів та прозорості діяльності.

Важливим елементом є також захист прав споживачів. Європейські стандарти вимагають чіткого інформування клієнтів про умови страхування, прозорих процедур розгляду скарг та ефективного врегулювання спорів. Це сприяє підвищенню довіри до страхових послуг і формуванню більш зрілого, клієнтоорієнтованого ринку.

Отже, євроінтеграційні процеси стимулюють глибоку модернізацію страхового сектору України, спрямовану на підвищення його стійкості, конкурентоспроможності та відповідності європейським стандартам.

Так, одним із ключових напрямів є зміцнення фінансової стійкості страхових компаній. Це включає підвищення рівня капіталізації, впровадження сучасних систем управління ризиками, регулярне проведення стрес-тестування та оптимізацію інвестиційної діяльності відповідно до принципів прозорості та надійності.

Також, важливу роль відіграє інноваційний розвиток і цифровізація. Українські страховики впроваджують нові продукти, орієнтовані на потреби клієнтів і вимоги європейського ринку. Активно розвиваються InsurTech-рішення, а саме онлайн-продажі полісів, цифрове врегулювання збитків, використання великих даних (Big Data) для оцінки ризиків і персоналізації послуг. У зв'язку з цим зростає потреба в посиленні кібербезпеки, що стає критичним елементом довіри до цифрових сервісів [3].

Ще одним важливим напрямом є розвиток перестрахування. Євроінтеграція сприяє спрощенню доступу до міжнародних перестрахових ринків, що дозволяє українським компаніям підвищити свою фінансову ємність і надійність. Це також сприяє зменшенню залежності від внутрішніх ризиків і підвищенню стійкості до великих збитків.

Крім того, модернізація ринку супроводжується зростанням конкуренції та залученням іноземного капіталу. Відкриття ринку для європейських страхових груп створює умови для підвищення якості послуг, впровадження кращих практик корпоративного управління та зростання довіри з боку споживачів.

Попри позитивні зрушення, модернізація страхового сектору України в умовах євроінтеграції стикається з низкою серйозних викликів, які уповільнюють темпи реформ і потребують комплексного підходу до подолання.

Насамперед, війна та повоєнна відбудова створюють безпрецедентні ризики для страхового ринку. Масштабні руйнування інфраструктури, високий рівень воєнних загроз і потреба у спеціалізованих страхових продуктах (наприклад, страхування воєнних ризиків) вимагають нових підходів. Водночас значний відтік населення, зниження купівельної спроможності та обмеженість фінансових ресурсів ускладнюють інвестування в інновації та цифровізацію.

Другим важливим бар'єром є стійкість фінансового ринку. Забезпечення ліквідності та платоспроможності страховиків в умовах економічної нестабільності залишається критичним завданням. Крім того, низький рівень довіри населення до страхових послуг, зумовлений історичними проблемами з виплатами та прозорістю, гальмує розвиток ринку.

Кадровий потенціал також є слабкою ланкою. Відчувається дефіцит фахівців, здатних працювати за європейськими стандартами, особливо в галузях ризик-менеджменту, комплаєнсу, актуарних розрахунків та цифрових технологій. Це створює потребу в системному навчанні, перепідготовці та залученні нових кадрів.

Окремим викликом є законодавча та регуляторна адаптація. Імплементація норм ЄС, зокрема положень директиви Solvency II, є складним і тривалим процесом, що вимагає не лише змін у законодавстві, а й ефективного нагляду за їх виконанням. Це ставить перед Національним банком України завдання посилення інституційної спроможності та модернізації наглядових інструментів.

Таким чином, для успішної модернізації страхового сектору необхідно не лише адаптувати європейські стандарти, а й створити сприятливі умови для їх практичного впровадження в умовах воєнного та післявоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» № 4017-IX від 10.10.2024, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>.
2. Директива Європейського Парламенту і Ради 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року про започаткування та ведення діяльності у сфері страхування та перестрахування. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_039-09#Text.
3. Цифрова економіка: підручник / А.І. Крисоватий, О.М. Десятнюк, О.В. Птащенко [та ін.]; за ред. А.І. Крисоватого, О.М. Десятнюк, О.В. Птащенко. Тернопіль : ЗУНУ, 2024. 520 с.
4. Skryl, V. V., Hlushko, A. D. (2023). Transformation of institutions of the EU banking system: opportunities for Ukraine. *Naukovyi visnyk KhDU*, 48, 43–52. Available at: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/18300>
5. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O., Cherviak A. The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. № 1(48). С. 268-281. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.48.2023.3976>
6. Як Україна рухається до ЄС? Ключові процеси євроінтеграції. <https://cedem.org.ua/consultations/yevrointegratsiya/>
7. Skryl V., Hlushko A. Insurtech: new opportunities for the development of the insurance market. *Економіка і регіон*. 2023. № 1. С. 144–151. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2877/2283>

УДК 657.6

Фурманчук О.С., к.е.н., доцент;

Луценко А.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ: СУТНІСТЬ, ВИЗНАЧЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ

Бюджетні установи, які є важливими складовими державної системи, зобов'язані не лише забезпечувати стабільне фінансове функціонування, а й здійснювати контроль за використанням коштів, аналізуючи доходи та видатки.

Доходи бюджетних установ – це надходження грошових коштів (або інших активів) на безповоротній основі, які отримують бюджетні установи для здійснення своєї діяльності та виконання затвердженого кошторису. Іншими словами, це все, що отримує бюджетна установа, щоб функціонувати та надавати послуги, заради яких вона була створена.

Видатки бюджетних установ – це грошові кошти, що спрямовуються бюджетними установами на виконання своїх функцій, завдань та зобов'язань, визначених законодавством і затвердженим кошторисом.

Бухгалтерський облік доходів та видатків бюджетних установ має ряд особливостей, які відрізняють його від обліку в комерційних організаціях. Вони обумовлені специфікою бюджетного процесу, джерелами фінансування та методами контролю за використанням бюджетних коштів.

Основними особливостями обліку доходів в бюджетних установах є:

1. Поділ на загальний та спеціальний фонди. Доходи загального фонду - це кошти, що надходять безпосередньо з державного або місцевих бюджетів у вигляді асигнувань, які призначені для фінансування основної діяльності установи та покриття її поточних видатків. Облік цих доходів базується на кошторисі. Доходи спеціального фонду - це власні надходження бюджетних установ, які мають цільовий характер).

2. Касовий метод та метод нарахування. В Україні при обліку доходів бюджетних установ застосовуються елементи як касового методу (за фактом надходження коштів), так і методу нарахування (доходи відображаються в момент їх виникнення, незалежно від часу надходження грошей).

3. Облік за бюджетною класифікацією. Всі доходи обліковуються відповідно до Кодів бюджетної класифікації доходів, що забезпечує єдність та порівнянність інформації на всіх рівнях бюджетної системи.

4. Особливості застосування облікових реєстрів. Для обліку доходів використовуються спеціалізовані облікові реєстри, такі як картки аналітичного обліку отриманих асигнувань, накопичувальні відомості, книги аналітичного обліку, меморіальні ордери.

5. Закриття субрахунків доходів. Усі субрахунки доходів наприкінці року закриваються на субрахунок «Фінансові результати», тому залишки за ними на наступний рік не переносяться.

6. Вимоги до первинних документів. Облік базується на належно оформлених первинних документах, які підтверджують факт надходження коштів (платіжні доручення, банківські виписки, прибуткові касові ордери тощо).

Облік видатків бюджетних установ також регулюється Бюджетним кодексом України, Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БОДС, зокрема НП(С)БОДС 135 «Витрати».

До ключових особливостей обліку видатків бюджетних установ можна віднести:

- видатки бюджетних установ є цільовими і здійснюються виключно в межах затвердженого кошторису та відповідно до їх функціонального призначення;

- всі видатки класифікуються за економічною сутністю операцій (наприклад, оплата праці, нарахування на оплату праці, використання товарів і послуг, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, капітальні видатки тощо). Це забезпечує контроль за використанням коштів за їх призначенням;

- поділ на касові (фактично сплачені кошти) та фактичні видатки (нараховані зобов'язання, незалежно від моменту їх оплати), які вимагають обов'язкового відображення в обліку обох їх видів;

- бюджетні установи повинні суворо дотримуватися фінансово-бюджетної дисципліни, здійснюючи видатки з максимальною економією коштів;

- існують так звані «захищені» статті видатків, які не можуть бути зменшені (наприклад, оплата праці, стипендії, пенсії, соціальна допомога);

- для обліку видатків використовуються відповідні меморіальні ордери, картки аналітичного обліку касових та фактичних видатків, книги обліку асигнувань, журнал-головна;

- постійно здійснюється контроль за наявністю та використанням матеріальних цінностей, придбаних за рахунок бюджетних коштів, а також їх списання відповідно до чинних норм;

- як і у випадку з доходами, облік видатків ґрунтується на первинних документах, що підтверджують здійснення господарських операцій (накладні, акти виконаних робіт/послуг, платіжні доручення, авансові звіти тощо).

Аналіз доходів і видатків бюджетних установ є важливим елементом управління бюджетними коштами та спрямований на оцінку ефективності їх використання, виявлення резервів та розробку заходів для оптимізації фінансової діяльності.

Основними напрямками аналізу є: аналіз виконання кошторису, аналіз динаміки доходів та видатків, структурний аналіз (вивчення питомої ваги окремих видів доходів та статей видатків для оцінки їх збалансованості та ефективності розподілу), факторний аналіз,

аналіз ефективності використання бюджетних коштів (оцінка результативності видатків, тобто співвідношення між обсягом використаних коштів та досягнутими результатами (кількість наданих послуг, якість їх надання тощо). Це особливо актуально для бюджетних установ, оскільки їх діяльність не спрямована на отримання прибутку. Крім того, здійснюється аналіз фінансової стійкості та платоспроможності (хоча бюджетні установи не є комерційними підприємствами, аналіз їх фінансової стійкості дозволяє оцінити їх здатність виконувати свої зобов'язання та забезпечувати безперебійне функціонування) та ін.

Облік та аналіз доходів і видатків бюджетних установ є складним, але вкрай важливим процесом, що забезпечує прозорість, підзвітність та ефективність використання публічних коштів. Дотримання встановлених норм і правил, а також глибокий аналіз фінансових показників дозволяють керівництву установ приймати обґрунтовані управлінські рішення, оптимізувати використання ресурсів та підвищувати якість надання послуг населенню.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 15.05.2025).
2. Онищенко С.В. Бюджетна децентралізація: особливості запровадження, проблеми та перспективи. *Финансы, учет, банки.* № 1 (21) /2016. С. 145-153.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0903-12> (дата звернення: 15.05.2025).
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 «Доходи» : наказ Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 року № 1629 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11> (дата звернення: 15.05.2025).

УДК 005.6:346.72:336:341.24(477)

Худолій Ю.С., к.е.н., доцент;

Туз В.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЗАХИСТ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ПРАВОМ ЄС

Євроінтеграція України вимагає глибокої адаптації в галузі інформаційної безпеки, зокрема щодо захисту комерційної таємниці у фінансовому секторі. У 2022 році Національний банк України у своєму звіті про відповідність європейським стандартам зазначив, що чинна нормативна база лише частково охоплює ключові положення Директиви (ЄС) 2016/943. З огляду на зростаючі кіберзагрози, вразливість систем зберігання даних і посилення регуляторного тиску з боку європейських інституцій, тема дослідження набуває пріоритетного значення для фінансової стійкості країни.

У ЄС комерційна таємниця визначається чіткими критеріями: наявність обґрунтованих заходів захисту, економічна цінність інформації та неконвенційність її змісту. Для визнання інформації захищеною потрібна не лише внутрішня політика компанії, а й технічні та юридичні докази заходів безпеки. Це передбачає створення процедур контролю доступу, журналювання доступів, кіберзахисту та можливості відстеження інцидентів. Ці підходи значно жорсткіші, ніж українські стандарти, які часто базуються на загальних положеннях Цивільного та Господарського кодексів.

Директива ЄС 2016/943 визначає уніфіковані підходи до охорони комерційної інформації, зокрема в фінансовій сфері. У країнах ЄС захист комерційної таємниці доповнюється положеннями про кібербезпеку (NIS Directive), захист персональних даних

(GDPR) та фінансову прозорість. На відміну від України, де інформація визнається таємницею за умови лише внутрішнього рішення установи, у ЄС це передбачає наявність чітких процедур, технічних заходів і доказів шкоди в разі розголошення. Україна лише починає впроваджувати такі механізми, зокрема через документи НБУ, але процес гармонізації потребує пришвидшення.

За результатами аудиту НАЗК (2023), більшість небанківських фінансових установ не мають чітко прописаних політик захисту конфіденційної інформації, а близько 40% установ зберігають важливі документи без криптографічного захисту. Крім того, судова практика щодо захисту комерційної таємниці залишається непослідовною – суди рідко визнають витік інформації як шкоду, що обмежує можливість захисту прав установ. Аналіз практики Великої палати Верховного суду за 2020–2023 роки свідчить про низький рівень доказової бази щодо порушень режиму таємності.

Із запуском цифрових банків, впровадженням Open Banking та API-сервісів рівень доступу до конфіденційної інформації зростає експоненційно. У 2022–2023 роках понад 65% кіберінцидентів у банківській сфері України були пов'язані із соціально-інженерними атаками на клієнтів і персонал. Це свідчить про потребу не лише у правовому, а й технологічному оновленні інструментів захисту. Досвід ЄС показує ефективність впровадження централізованих стандартів аудиту інформаційних систем (наприклад, ISO/IEC 27001), які в Україні все ще використовуються фрагментарно.

Захист комерційної таємниці у фінансовому секторі неможливий без інтеграції з ефективною системою охорони персональних даних. За оцінками Інституту інформаційного суспільства, близько 70% витоків критично важливої інформації у банках України у 2022–2023 роках були пов'язані з недостатньо захищеною обробкою персональних даних клієнтів. ЄС у межах GDPR запроваджує механізми штрафних санкцій до 4% від річного обороту компанії за порушення політики конфіденційності, тоді як в Україні механізми відповідальності обмежені адміністративними штрафами і майже не застосовуються. Це створює дисбаланс між зобов'язаннями та їх виконанням, що унеможливорює повноцінне наближення до стандартів ЄС.

Національний банк України за останні три роки активізував контроль за інформаційною безпекою банків, зокрема шляхом оновлення положення № 95 про організацію захисту інформації в інформаційних системах банків. Згідно з аналітичним оглядом НБУ за 2023 рік, лише 48% банків в Україні впровадили політики управління інцидентами відповідно до міжнародних стандартів. Крім того, в умовах обмежених ресурсів у банків другого ешелону, гармонізація з європейськими вимогами без технічної підтримки виглядає малореалістичною. Для стимулювання системного підходу до захисту комерційної таємниці доцільно створити механізми методичної та фінансової підтримки для менших установ – за аналогією до європейських фондів кіберзахисту.

Одним із важливих кроків у напрямі наближення до стандартів ЄС є створення незалежного національного органу з питань кібербезпеки у фінансовому секторі, що здійснював би нагляд, аудит і сертифікацію інформаційних систем. Такий орган міг би діяти за моделлю Європейського агентства з кібербезпеки (ENISA), яке розробляє технічні стандарти, проводить тренінги й координує дії міждержавних структур. Україна наразі покладається на фрагментовану систему контролю, де регулювання розподілене між НБУ, Держспецзв'язку, Кіберполіцією та Мінцифрою, що ускладнює ефективну імплементацію цілісної політики безпеки.

Крім того, інтеграція України до єдиного цифрового ринку ЄС вимагає поступового впровадження принципу «безпеки за замовчуванням» (security by default), який передбачає обов'язкову наявність механізмів захисту ще на етапі розробки інформаційних продуктів і сервісів. Це означає зміну філософії проєктування фінансових інструментів — від реактивного підходу до превентивного. На цьому тлі співпраця з європейськими регуляторами, технічна підтримка з боку ЄС та участь у спільних програмах кіберграмотності можуть стати каталізаторами для побудови сучасної й стійкої моделі захисту комерційної інформації в Україні.

Гармонізація із правом ЄС – це не просто формальне оновлення законодавства, а комплексна трансформація внутрішніх політик, управлінських практик і технологічних платформ. Для ефективного захисту комерційної таємниці фінансові установи мають розробити внутрішні регламенти, підвищити кваліфікацію персоналу, посилити моніторинг і запровадити ризик-орієнтовані підходи до управління інформацією. Успішна реалізація цих заходів стане не лише фактором захисту, а й конкурентною перевагою українського фінансового сектора в європейському економічному просторі.

Список використаних джерел

1. Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0943>
2. Hlushko A.D., Yanko A.S. Optimal reservation of data in the system of residual classes in the direction of ensuring information security of the national economy. *Economics and Region*. 2019. No 4 (75). P. 35–44. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4\(75\).1814](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4(75).1814)
3. Національний банк України. Інформація щодо імплементації європейських стандартів у сфері кібербезпеки. Офіційний сайт НБУ, 2023. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Yehorycheva, S., Hlushko, A., & Khudolii, Y. (2023). Issue of Ukrainian financial sector information security. *Development Management*, 22(4), 45-52. doi: 10.57111/devt/4.2023.45.
5. GDPR (General Data Protection Regulation) – Regulation (EU) 2016/679. URL: <https://gdpr.eu/>
6. Hlushko, A. & Khudolii, Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs, in: “Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025”, Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, ScientificWorld-NetAkhatAV, March, 2025, Book 38, Part 3, pages 19–27. DOI: 10.30890/2709-2313.2025-38-03
7. Худолій Ю.С., Белкіна М.О. Загрози економічній безпеці фінансових установ, пов’язані з низьким рівнем захисту комерційної таємниці // Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 17 трав. 2023 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 215–219.
8. Hlushko A.D., Maslii O.A. The impact of information policy on the level of financial security in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2022. No. 46. Pp. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-6>

УДК 657.4:658.14/.15

Шейко О.М., аудитор, керівник

Полтавське територіальне відділення всеукраїнської професійної громадської організації
«Спілка аудиторів України» (м. Полтава, Україна)

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент; Міхатіло Д.Ю.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Ведення правильного бухгалтерського обліку фінансових доходів і витрат є ключовим елементом забезпечення ефективного функціонування суб’єкта господарювання та досягнення його фінансово-економічних цілей. Достовірне та своєчасне відображення фінансових результатів діяльності підприємства формує об’єктивну інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, сприяє забезпеченню економічної доцільності операцій та оптимальному використанню фінансових ресурсів.

Якісний бухгалтерський облік фінансових доходів і витрат виконує не лише функцію облікового забезпечення, а й виступає інструментом стратегічного управління фінансово-господарською діяльністю підприємства, що забезпечує фінансову стійкість, конкурентоспроможність та сталий розвиток у динамічному ринковому середовищі.

Відповідно до НП(С)БО 15 «Доходи» до складу фінансових доходів належать дивіденди, відсотки, інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі) [1].

Склад фінансових витрат визначено у НП(С)БО 16 «Витрати», відповідно до якого до фінансових витрат відносяться: витрати на проценти (за користування кредитами отриманими, за облігаціями випущеними, за фінансовою орендою тощо); інші витрати підприємства, пов'язані із запозиченнями (крім фінансових витрат, які включаються до собівартості кваліфікаційних активів відповідно до НП(С)БО 31 «Фінансові витрати» [2].

Для обліку фінансових доходів Планом рахунків [3] передбачено транзитний рахунок 73 «Інші фінансові доходи» за кредитом якого відображається визнана сума доходу, а за дебетом - списання кредитового обороту на рахунок 79 «Фінансові результати».

Фінансові витрати узагальнюються на рахунку 95 «Фінансові витрати». За дебетом цього рахунку відображається сума визнаних витрат, а за кредитом - списання на рахунок 79 «Фінансові результати», а також на рахунки обліку витрат з придбання, будівництва, створення, виготовлення, виробництва, вирощування і доведення кваліфікаційного активу до стану, у якому він придатний для використання із запланованою метою або продажу, відповідно до НП(С)БО 31 "Фінансові витрати".

На основі вивчення наукової літератури нами було встановлено, що облік фінансових доходів та витрат супроводжується низкою проблем та типових помилок, що знижують якість фінансової звітності та можуть призвести до викривлення фінансових результатів діяльності. Всі проблеми в обліку фінансових доходів і витрат можна згрупувати у три блоки проблем: пов'язані із визнанням; пов'язані із класифікацією; помилки в оцінці та рівні деталізації. Однією з ключових проблем є неправильне визнання моменту отримання фінансових доходів та витрат. Згідно з принципом нарахування, фінансові доходи і витрати повинні визнаватися в обліку в періоді їх виникнення, а не фактичного надходження грошових коштів. Нерідко підприємства порушують цей принцип, що призводить до невідповідності між доходами і витратами та періодом, у якому вони були нараховані, а це, у свою чергу, впливає на достовірність показників звітності і прибутковості підприємства.

Ще однією поширеною проблемою є недотримання критеріїв визнання фінансових доходів, установлених чинними НПСБО. Зокрема, в обліковій практиці трапляються випадки, коли доходи від інвестицій визнаються без наявності юридичного права на їх отримання, що суперечить вимогам обачності та достовірності. Значну складність викликає також правильне визначення вартості фінансових інвестицій, від яких залежать обсяги визнаних доходів. Помилки в оцінці справедливої вартості або амортизованої собівартості фінансових інструментів можуть призводити до суттєвих викривлень у фінансовій звітності.

Крім того, типовою помилкою є некоректна класифікація фінансових доходів, коли, наприклад, проценти за депозитами або облігаціями відображаються як інші операційні доходи, що порушує вимоги до структурування інформації у звітності та ускладнює її інтерпретацію користувачами. Також має місце проблема недостатньої деталізації аналітичного обліку за видами фінансових інвестицій та контрагентами, що обмежує можливості внутрішнього контролю та фінансового аналізу. В окремих випадках спостерігається відсутність належного документального підтвердження фактів отримання дивідендів або відсотків, що ставить під сумнів правомірність їх визнання.

Однією з основних проблем в обліку фінансових витрат є труднощі у точному визначенні періоду нарахування процентів, що зумовлено застосуванням різних умов договорів щодо графіку виплат, типу відсоткових ставок (фіксованих або змінних), а також наявністю пільгових періодів або капіталізації відсотків. Помилки у хронології визнання витрат можуть призвести до суттєвого викривлення фінансових результатів та порушення

принципу відповідності доходів і витрат. Також проблематичним залишається питання коректного відображення витрат, що підлягають капіталізації, наприклад, у разі будівництва об'єктів основних засобів за рахунок кредитних коштів. В обліковій практиці нерідко трапляються випадки неправомірного списання таких витрат до складу періодичних, що суперечить концепції активізації витрат у складі вартості інвестиційного активу.

Додаткову складність становить правильне визначення межі між фінансовими та операційними витратами, особливо у випадках, коли підприємство використовує складні інструменти фінансування або здійснює змішані за змістом фінансово-господарські операції. Некоректна класифікація таких витрат у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності ускладнює аналітичне трактування інформації користувачами, знижує якість фінансового аналізу та може викликати зауваження з боку контролюючих органів. Водночас поширеною є проблема недостатньої аналітичної деталізації обліку фінансових витрат за об'єктами фінансування, видами зобов'язань та кредиторами, що обмежує можливості внутрішнього фінансового контролю і знижує прозорість управлінської звітності.

Таким чином, ефективна система обліку фінансових доходів і витрат потребує чіткого дотримання нормативно-правових вимог, методологічної цілісності та високого рівня професійної компетентності бухгалтерського персоналу, що дозволить уникнути помилок, забезпечити достовірність фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: наказ Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р. № 290 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 13.05.2025).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 99 р. № 318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 13.05.2025).
3. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 13.05.2025).

УДК 658

Дмитренко А.В., д.е.н., доцент;
Яловега А.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(Полтава, м. Україна)*

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ПРОМИСЛОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Процес євроінтеграції України є ключовим чинником трансформації національного промислового потенціалу, сприяючи модернізації виробництва, впровадженню інновацій та підвищенню конкурентоспроможності продукції на європейських та світових ринках. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом стала каталізатором структурних змін у промисловості, зокрема через стимулювання виробництва більш технологічної продукції та інтеграцію України в європейські ланцюги доданої вартості. Одним із важливих напрямів є гармонізація технічних регламентів та стандартів з нормами ЄС, що дозволяє знизити нетарифні бар'єри для українських виробників та розширити доступ до внутрішнього ринку ЄС. Зокрема, реалізація Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА) сприятиме зростанню якості та безпечності продукції, а також зменшенню витрат експортерів, пов'язаних з додатковою оцінкою відповідності [2].

Євроінтеграційні процеси також відкривають нові можливості для залучення іноземних інвестицій та трансферу технологій. Зокрема, Україна може скористатися фінансовими інструментами ЄС, такими як єдиний передвступний інструмент фінансової допомоги (ІРА ІІІ), спрямований на підтримку реформ та розвиток малого і середнього підприємництва. Однак, попри позитивні зрушення, український експорт до ЄС залишається недостатньо диверсифікованим, зосереджуючись на сировинних товарах, таких як зерно, олія та залізна руда. Це вказує на необхідність розвитку високотехнологічних виробництв та розширення асортименту продукції з високою доданою вартістю [4]. У цьому контексті важливим є активізація інноваційної діяльності та участь у європейських науково-дослідних програмах, таких як «Горизонт 2020». Проте, рівень участі України в цих програмах залишається низьким через слабкість національної інноваційної екосистеми та обмеженість дослідницьких контактів з європейськими партнерами [1]. Крім того, важливою складовою трансформації промислового потенціалу є впровадження принципів «зеленої» економіки та енергоефективності. Це передбачає модернізацію виробничих потужностей з урахуванням екологічних стандартів ЄС, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності української продукції на європейському ринку [3].

Таким чином, євроінтеграційні процеси виступають потужним стимулом для трансформації промислового потенціалу України, сприяючи модернізації виробництва, підвищенню якості продукції та інтеграції в європейські економічні структури. Проте, для повноцінної реалізації цього потенціалу необхідне подальше впровадження реформ, розвиток інноваційної інфраструктури та забезпечення сприятливого інвестиційного клімату.

Список використаних джерел

1. Підоричева, І. Євроінтеграція України у сфері досліджень та інновацій: стан, виклики, заходи прискорення. Результати досліджень / Ірина Підоричева // Журнал європейської економіки. 2021. Т. 20, № 4. С. 710-731.
2. Перспективи модернізаційних зрушень у промисловості України в процесі євроінтеграції. Національний інститут стратегічних досліджень. – 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/perspektivy-modernizatsiynykh-zrushen-u-promyslovosti-ukrayiny-v-protsesi?utm.com> (дата звернення 15.05.2025).
3. Огляд євроінтеграційних реформ у промисловості України. Національний інститут стратегічних досліджень. – 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ohlyad-yevrointehratsiynykh-reform-u-promyslovosti-ukrayiny> (дата звернення 15.05.2025).
4. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6

УДК 336:631.1:657

Карпенко Є.А., к.е.н., доцент;
Чишко А.І.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РИЗИКИ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Сільськогосподарське виробництво, як стратегічно важлива галузь економіки, вирізняється високою мірою ризикованості, що зумовлена впливом різноманітних природних, економічних та соціальних чинників. Для забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств у контексті нестабільності зовнішнього середовища необхідна розробка і впровадження дієвих механізмів управління ризиками, одним з ключових аспектів

яких є своєчасний та достовірний облік цих ризиків. Недостатнє усвідомлення природи ризиків та відсутність чіткої методології їх обліку і оцінки можуть призвести до прийняття необґрунтованих управлінських рішень, а також знижувати фінансову стійкість і конкурентоспроможність сільськогосподарських виробників.

Ризик у сільському господарстві можна розглядати як ймовірність виникнення несприятливих подій, що можуть призвести до відхилень від запланованих результатів, таких як зменшення обсягів виробництва, підвищення витрат, зниження доходів та погіршення фінансового стану підприємства загалом [1].

Серед найбільш важливих у сільськогосподарському виробництві виділяють [2]:

- погодні ризики виникають через непередбачувані кліматичні зміни, такі як посухи, повені та буревії, що впливають на врожайність, продуктивність і вартість підприємств. Високий шанс їх настання веде до значних фінансових втрат;

- цінові ризики пов'язані з нестабільністю цін на сільгосппродукцію та ресурси, зменшуючи прибутковість та фінансову стійкість підприємств. Їх визначають макроекономічні та галузеві фактори, такі як інфляція і попит;

- біологічні ризики включають хвороби і шкідників рослин і тварин, епідемії та зниження родючості, що можуть призвести до втрат урожаю і падежу тварин, збільшуючи витрати і погіршуючи ресурси.

Теоретичні засади обліку та оцінки впливу ризиків на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств базуються на загальних принципах бухгалтерського обліку та фінансового аналізу, адаптованих до особливостей аграрної діяльності [3].

Процес обліку ризиків передбачає їхню ідентифікацію, оцінку (визначення ймовірності виникнення та потенційних наслідків), відображення у системі обліку і розкриття у фінансовій звітності.

В контексті обліку ризиків особливу увагу слід приділяти відображенню їх впливу на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств [4]. Це може здійснюватися через:

- формування резервів, що включає створення спеціальних резервів, таких як резерв під знецінення запасів, резерв сумнівних боргів і резерв на гарантійні зобов'язання, з метою покриття можливих збитків від певних ризиків;

- коригування оцінки активів та зобов'язань полягає в тому, щоб відобразити вплив ризиків на справедливую вартість активів, наприклад, у випадках зменшення вартості агропродукції через пошкодження, та на зобов'язання;

- відображення в обліку витрат на страхування посівів, як ефективного інструменту управління ризиками;

- у фінансовій звітності важливо розкрити інформацію про поточні ризики, їх потенційний вплив на фінансовий стан підприємства та вжиті заходи для їх управління. Це може включати опис основних ризиків, оцінювання їх ймовірності та можливих наслідків, а також відомості про використовувані методи управління ризиками, такі як страхування або хеджування.

Ефективний облік ризиків у сільськогосподарському виробництві повинен бути інтегрованим у загальну систему управління підприємством та базуватися на принципах своєчасності, достовірності, повноти та релевантності інформації [5]. Він має забезпечувати керівництво підприємства необхідними даними для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління ризиками, включаючи їх уникнення, зменшення, передачу або прийняття.

У контексті сучасного аграрного виробництва страхування сільськогосподарської продукції та формування резервів розглядаються як ефективні інструменти управління ризиками, що дозволяє мінімізувати фінансові втрати аграріїв унаслідок несприятливих кліматичних умов, стихійних лих або інших форс-мажорних обставин. З огляду на це, в обліковій системі підприємств аграрного сектору виникає необхідність у належному відображенні операцій, пов'язаних із страхуванням та формуванням резервів.

У системі бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств відображення страхування продукції здійснюється з урахуванням як нормативно-правових вимог, так і методологічних положень, властивих галузевій специфіці [5]. У процесі укладення договору

страхування сільськогосподарської продукції підприємство визнає зобов'язання щодо здійснення страхового платежу, який відображається як витрати майбутніх періодів до моменту настання відповідного страхового випадку або завершення строку дії договору.

Типовою є кореспонденція рахунків, яка передбачає нарахування суми страхового внеску за дебетом рахунка 39 «Витрати майбутніх періодів» і кредитом рахунка 31 «Рахунки в банках» у момент сплати. По мірі визнання витрат страхування у складі собівартості продукції здійснюється перенесення суми з рахунка 39 на відповідний рахунок класу 9, наприклад 91 «Загальновиробничі витрати» чи 23 «Виробництво» — залежно від характеру застрахованого об'єкта. У разі настання страхового випадку та отримання страхового відшкодування підприємство визнає дохід, який обліковується за дебетом рахунка 31 або 37 (якщо кошти ще не надійшли) і кредитом рахунка 71 «Інший операційний дохід». Такий підхід дозволяє не лише забезпечити об'єктивне відображення фінансових результатів, але й формує інформаційну базу для управлінського аналізу ефективності використання страхових інструментів.

Список використаних джерел

1. Чайкіна А. Особливості інтеграції ризик-менеджменту в систему управління підприємством. *Економіка та суспільство*, 2022. № 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
2. Горго І.О. Ризики як ключовий об'єкт управлінської діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник НУБіП України*. 2018 р. № 284. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-5>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України № 790 від 18.07. 2005 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 15.05.2025).
4. Балдинюк В. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи їх зниження. *Економіка та суспільство*, 2023. № 57. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
5. Kulyk, V., & Karpenko, Y. Process-Oriented Management of Production Inventories: Accounting and Analytical Aspects. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. №9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-09-01>
6. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою: Закон України № 4391-VI від 09.07. 2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text> (дата звернення: 15.05.2025).

УДК 338.45:622.323(477)

Вітрик І.В., аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ІНСТИТУЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Нафтогазовий комплекс України відіграє стратегічну роль у забезпеченні енергетичної безпеки держави, підтриманні функціонування національної економіки та формуванні зовнішньополітичних векторів. Його значення зростає в умовах сучасних геополітичних трансформацій, повномасштабної збройної агресії проти України, глобального енергетичного переходу та загострення викликів у сфері сталого розвитку [1]. Саме тому питання інституційної перебудови даного сектору набуває першочергового значення для зміцнення суверенітету, підвищення економічної стійкості та поглиблення інтеграції в європейський енергетичний простір.

Після здобуття незалежності інституційна архітектура нафтогазового комплексу України формувалася на засадах жорстко централізованої моделі з домінуванням державного капіталу, що зумовило обмеженість трансформаційних процесів у межах усталених

інфраструктурних і управлінських парадигм. Висока капіталомісткість галузі та її стратегічна значущість об'єктивно ускладнювали оперативне залучення приватних інвестицій, водночас створюючи значні бар'єри для лібералізації ринку. Структурні перетворення вимагали подолання інерційності традиційних інституційних моделей, що історично відтворювали адміністративно-командний стиль управління та непрозорі механізми фінансування.

До створення Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» у 1998 році інституційний ландшафт нафтогазового сектору був фрагментований між різними державними органами, такими як Міністерство енергетики, Міністерство економіки та профільними комітетами Верховної Ради України. Це призводило до дублювання функцій, неузгодженості політик та слабкої координації в управлінні галуззю. Створення НАК «Нафтогаз України» як вертикально інтегрованої структури, що повністю перебуває у державній власності, позиціонувалося ключовим інструментом державної політики в енергетичній сфері, покликаним забезпечити ефективне функціонування галузі та сприяти довгостроковій стійкості енергетичної системи країни, водночас посилюючи транзитну роль України в європейській енергетичній архітектурі. Проте інституційна архітектура НАК «Нафтогаз України», яка передбачала повну державну монополізацію ключових функцій – від видобутку та транспортування до постачання енергоресурсів – фактично продовжувала існуючу централізовану модель управління. Замість лібералізації та сприяння конкуренції через децентралізацію, було здійснено концентрацію контролю в межах однієї національної компанії. Цей підхід, хоча й забезпечив короткострокову стабільність та контроль, заклав підґрунтя для майбутніх конфліктів із ринковими принципами Європейського Союзу, зокрема щодо демонополізації, прозорості та розмежування функцій у енергетичному секторі. Відтак модель функціонування НАК «Нафтогаз України» у довгостроковій перспективі виявилася несумісною з вимогами євроінтеграційного курсу України, що зумовило необхідність подальших системних трансформацій у напрямі лібералізації, дерегуляції та інституційної модернізації.

Одним із ключових напрямів подальшої трансформації стало реформування корпоративного управління державних енергетичних підприємств в рамках виконання вимог Третього енергетичного пакету ЄС, який набув чинності у вересні 2009 року. Головною ціллю реалізації пакету було створення єдиного, конкурентного ринку газу та електроенергії в ЄС, забезпечуючи відкритий та недискримінаційний доступ до енергетичних мереж та надаючи споживачам ширший вибір постачальників [2, 3]. З метою досягнення повної відповідності європейським законодавчим вимогам в Україні був розпочатий процес анбандлінгу, що вимагав складної інституційної реструктуризації із створенням нових юридичних осіб та руйнуванням традиційної вертикально інтегрованої монопольної структури. Це узгодження з нормами регулювання ЄС стало критичним кроком у трансформації енергетичного ландшафту України та її міжнародного становища.

У вересні 2019 року Кабінет Міністрів України затвердив нову модель анбандлінгу, що заклала основу для створення незалежного оператора газотранспортної системи (ГТС) до січня 2020 року. Як підготовчий крок, АТ «Укртрансгаз» створило ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» (ОГТСУ), передавши близько 10 000 працівників та налагодивши необхідні бізнес-процеси, ІТ-системи для формування основи незалежного оператора. Нова модель передбачала продаж ОГТСУ «Укртрансгазом» державній структурі, незалежній від групи «Нафтогаз», – ПАТ «Магістральні газопроводи України» (МГУ). Одночасно з переходом ОГТСУ у власність МГУ держава мала передати газотранспортну систему в управління нового оператора. МГУ було передано в управління Міністерства фінансів для забезпечення його незалежності. Кульмінація цього процесу відбулася 1 січня 2020 року, коли ОГТСУ офіційно прийняло активи української ГТС на свій баланс. Цей заключний крок включав передачу понад 47 000 інвентарних одиниць балансовою вартістю понад 32 мільярди гривень [4]. Успішне та своєчасне завершення анбандлінгу дозволило

ОГТСУ розпочати незалежну діяльність, забезпечуючи безперебійне функціонування ГТС та транспортування газу споживачам в Україні та ЄС.

Ретельно структурований та багатоетапний процес анбандлінгу, що охоплював передачу персоналу, інформаційних систем, матеріально-технічних ресурсів та ключових активів, завершився початком повноцінного функціонування ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» (ОГТСУ) з 1 січня 2020 року. Цей процес наочно ілюструє значну логістичну, правову та інституційну складність реформи. Інституційна трансформація, здійснена в межах анбандлінгу, становила стратегічний імператив, спрямований на посилення енергетичної незалежності України, зменшення багаторічного впливу РФ на критичну інфраструктуру, а також на утвердження України як надійного та передбачуваного партнера в європейській енергетичній системі [5]. Особливістю реалізації цього процесу стала високий рівень міжвідомчої координації, що вимагав активного залучення цілого ряду ключових інституцій – зокрема, Міністерства фінансів, Фонду державного майна, Міністерства економіки, Міністерства енергетики, НАК «Нафтогаз України» та АТ «Укртрансгаз». Така масштабна взаємодія демонструє високий рівень внутрішньої консолідації, необхідної для узгодженого впровадження реформ відповідно до зобов'язань України перед міжнародними партнерами, включно з Європейським Союзом та Енергетичним Співтовариством.

Разом з тим, ефективність проведених інституційних трансформацій обмежується низкою чинників: нестабільністю нормативно-правового середовища, фрагментарністю реформ, політичним впливом на регуляторні інституції та низьким рівнем корпоративної відповідальності. Недостатня інституційна незалежність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг та обмеженість її інструментарію в контролі за ціноутворенням і тарифною політикою знижують рівень довіри з боку учасників ринку та зовнішніх партнерів.

У контексті євроінтеграції одним з пріоритетів є створення повноцінного біржового ринку природного газу. Запровадження добового балансування, лібералізація ціноутворення та запуск газових хабів мають на меті формування прозорого механізму купівлі-продажу енергоносіїв за ринковими цінами. Проте через війну, коливання попиту, інфраструктурні руйнування та ризики дефіциту обсягів споживання національний газовий ринок досі перебуває на етапі формування. Окрему увагу слід приділити питанню енергетичної безпеки. Інституційна незавершеність та обмеженість стратегічного резервування природного газу, а також залежність від імпорту (зокрема в опалювальний період) зумовлюють потребу в оптимізації інституційної моделі управління запасами та модернізації підземних сховищ газу.

Таким чином, трансформація інституційного ландшафту нафтогазового сектору повинна поєднувати як впровадження європейських норм, так і зміцнення внутрішньої енергетичної архітектури. Ключовими передумовами успіху є стабільність регуляторної бази, зміцнення ролі незалежних органів нагляду, прозорість корпоративного управління та інтеграція з європейським енергетичним ринком.

Список використаних джерел

1. Hlushko A. Strengthening energy security of Ukraine. Economics and region. 2024. No. 3(94). P. 157–163. DOI: [https://doi.org/10.26906/eir.2024.3\(94\).3494](https://doi.org/10.26906/eir.2024.3(94).3494)
2. Директива 2009/72/ЄС про загальні правила внутрішнього ринку електроенергії. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0072>
3. Директива 2009/73/ЄС про загальні правила внутрішнього ринку природного газу. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32009L0073>
4. Анбандлінг завершено: незалежний Оператор ГТС розпочав роботу. URL: <https://tsoua.com/news/anbandling-zaversheno-nezalezhnyj-operator-gts-rozpochav-robotu/>
5. Onyshchenko V., Sivitska S., Cherviak A., Datsenko V. (2022). Alternative energy construction in Ukraine: analysis and economic feasibility. International Conference BUILDING INNOVATIONS. P. 761-768 https://doi.org/10.1007/978-3-030-85043-2_70

EUROPEAN EXPERIENCE IN MONITORING THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF THE NATIONAL ECONOMY

Economic security is one of the key components of national security in the context of globalization and European integration. It involves the protection of national economic interests from both external and internal threats [1, 2]. Given the European experience in ensuring economic security and the ongoing European integration processes in Ukraine, there is a growing need to study European practices in monitoring threats to economic security. These practices are essential for maintaining the sustainability and resilience of the national economy under conditions of uncertainty.

European countries have accumulated substantial experience in the field of monitoring threats to economic security. They have developed effective methods and tools that enable the timely identification and assessment of such threats [3]. Several specific examples of European approaches to monitoring threats to economic security are presented in Figure 1.

Schemes for early detection of economic security threats	Methods for assessing the impact of economic security threats	Methods of response to economic security threats
• Such systems are designed to ensure the timely identification of potential threats to economic security by integrating diverse sources of information, including macroeconomic indicators, political developments, and environmental factors.	• These methods make it possible to evaluate the potential impact of threats to economic security on the national economy. They rely on a range of indicators such as economic growth, employment levels, competitiveness, and others.	• These methods are aimed at preventing or minimizing the negative impact of threats to economic security. They include measures such as public policy interventions, international cooperation, economic incentives, and others.

Fig. 1. European methods of monitoring threats to the economic security of the national economy
Source: compiled by the author based on data from [4]

European methods of monitoring threats to economic security are based on well-developed standards and procedures, which ensure the effectiveness and reliability of the monitoring process [5]. In characterizing the monitoring methods used by EU countries, it is important to emphasize the integration of information from various sources, which enables a more comprehensive and objective assessment of threats to economic security. These sources may be both internal and external. Internal sources include government institutions, businesses, and civil society organizations, while external sources comprise international organizations, non-governmental institutions, and mass media [6]. Each source of information has its own strengths and weaknesses: for example, governments may possess data on public programs and policies; businesses may provide insights into market trends; and civil society organizations may reflect social and political developments [7]. Thus, the systematization and transparency of European monitoring methods contribute to the accuracy and reliability of results, enabling the timely identification and analysis of threats.

It is important to note, however, that the implementation of European methods may involve high costs, operational complexity, and the need for specialized expertise. In the context of Ukraine's limited resources, these factors may present significant challenges. To overcome the issues associated with the cost, complexity, and potential inefficiencies of European threat monitoring methods, Ukraine could develop its own adapted approaches [8–10]. These approaches should be tailored to the country's specific conditions and needs. The development of such adapted

monitoring methods represents a crucial step toward ensuring the economic security of the state under current challenges.

Applying European experience in Ukraine should not be reduced to the mere replication of existing methods but should involve their thoughtful adaptation to national realities. It is essential to strike a balance between efficiency and flexibility in managing economic security [11], taking into account both the advantages and limitations of European practices. One of the most notable strengths of the European approach is the high level of transparency and openness in economic processes. Transparent monitoring helps raise public awareness of threats to economic security, enabling civil oversight of both governmental and corporate actions in this domain. Ensuring access to information and regularly publishing reports enhances the ability to detect and analyze risks effectively. On the other hand, the drawbacks of the European model may include excessive bureaucracy and procedural complexity, which can hinder timely crisis response. Additionally, insufficient coordination among different economic sectors and governance bodies may limit the overall effectiveness of the system.

Therefore, the development and implementation of adapted threat monitoring methods for economic security is a critically important task for Ukraine. This approach will make it possible to account for national specificities and to use limited resources more efficiently, contributing to sustainable economic development and the protection of the state's economic security.

References

1. Komelina O. V., Onyshchenko S. V., Puhach O. A. Economic security of the state: assessment and strategic directions of provision. Poltava: PNTU, 2013. 202 p.
2. Varnalii Z. S., Onyshchenko S. V., Maslii O. A.. Threats to the economic security of Ukraine under globalization and international competition. In A. I. Mokii (Ed.), Security and competitive development strategies of Ukraine in the global economy. Zaporizhzhia–Lviv: FOP Mokshanov V.V., 2019. P.198 –251.
3. Kryvosheia O. V.. Financial and economic security of Ukraine under martial law and post-war recovery: international experience. *Economics and Region*. 2023. No. 1. P. 102-107.
4. The European Economic Security Strategy. URL: <https://www.eurobiz.com.cn/the-european-economic-securitystrategy/>
5. Onyshchenko S. V., Maslii O. A., Hlushko A. D., Cherviak A. V. *Threats to the socio-economic security of Ukraine*. Poltava: National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", 2022. 375 p.
6. Bilous N. V., Sikorska O. V. Financial and economic security of Ukraine under martial law and post-war recovery: theoretical and methodological aspects. *Economy and State*. 2023. No. 5. P. 82-89.
7. Hlushko A.D. Indicators of financial stability of the national economy during the recovery period. In Recovery and modernization of Ukraine's economy: challenges, priorities, practices: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Conference, April 3, 2025. Kharkiv: KhTEFK DTEU, 2025. P. 124–126.
8. Onyshchenko S. V., Puhach O. A. Threats to the economic security of Ukraine: essence, assessment and prevention mechanisms. Poltava: PoltNTU, 2015. 337 p.
9. Varnaliy Z., Pugach A. Forming the Priority Guidelines for Providing the State Economic Security. *Economics and region*. 2015. No. 5 (54). P. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_5_3
10. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. *Economics and Region*. 2017. No. 6(67). P. 28–34. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PolNTU/3588>
11. Onyshchenko S.V., Masliy O.A., Buriak A.A. (2023). Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», 7-10 November 2023, Kyiv, Ukraine. Mon23-072. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2023520072>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ ТА КІБЕРРИЗИКІВ

Повномасштабна воєнна агресія проти України та ескалація кіберзагроз глобального масштабу докорінно змінює традиційні підходи до забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. У цих умовах бізнес стикається не лише з прямими втратами через фізичні руйнування інфраструктури та збої у ланцюгах постачання, а й загрозами цілеспрямованих кібератак, які підривають фінансову стабільність, підконтрольність ресурсів і конфіденційність стратегічної інформації [1, 2]. Відтак постає об'єктивна необхідність у трансформації системи економічної безпеки бізнесу як на рівні корпоративного управління, так і на рівні державної регуляторної політики. Актуальності набуває інтеграція інструментів кібербезпеки у загальну архітектоніку економічного захисту підприємств, адаптація до гібридних ризиків, а також розроблення нових підходів до оцінки вразливості бізнес-процесів в умовах системних загроз.

Система економічної безпеки підприємств вимагає істотної трансформації під впливом нової конфігурації ризиків, що виникла в умовах воєнних дій та ескалації кіберзагроз. Традиційні механізми забезпечення безперебійної діяльності бізнесу, зосереджені на фінансових, правових і техногенних аспектах, виявилися недостатніми для реагування на багатовимірні гібридні загрози. Воєнні дії в Україні у поєднанні з високим рівнем кібератак, зокрема на критичну інфраструктуру та корпоративні ІТ-системи [3], формують багатовимірне ризикове середовище, у якому традиційні механізми безпеки втрачають ефективність. Сучасні загрози відрізняються комплексністю, взаємопов'язаністю та швидкою еволюцією в умовах прискореної цифровізації. Структура сучасних загроз економічній безпеці бізнесу представлена на рисунку 1.

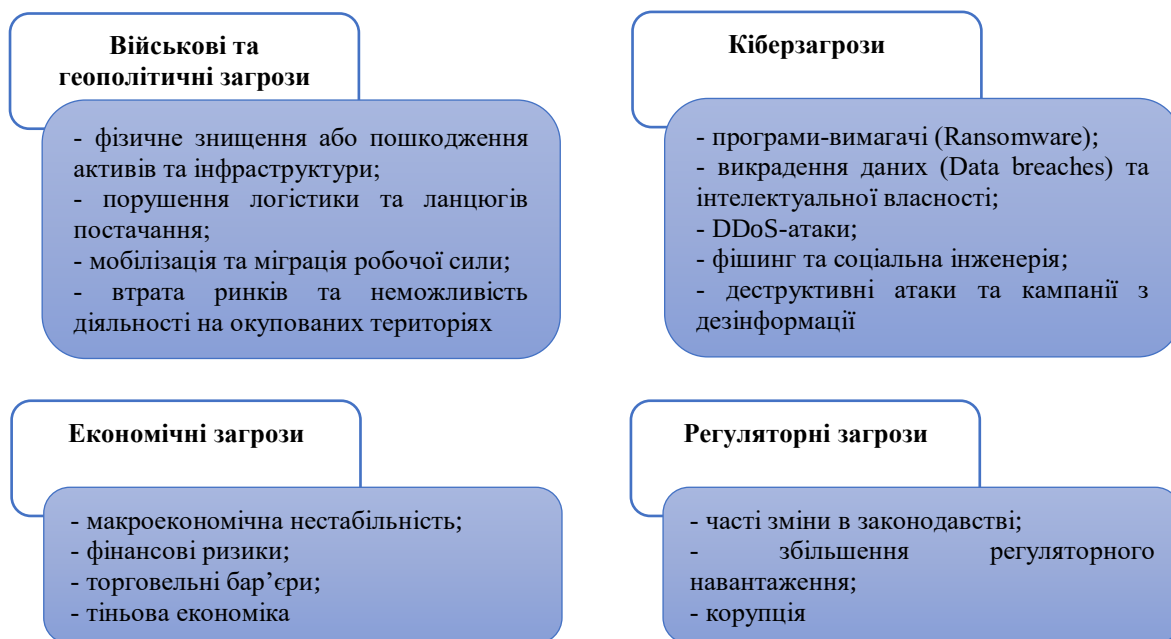

Рис. 1. Структура сучасних загроз економічній безпеці бізнесу

Джерело: побудовано автором за [4, 5, 6]

Для забезпечення сталого функціонування бізнесу в умовах багатофакторних загроз необхідна системна трансформація підходів до економічної безпеки. Йдеться про зміну парадигми – від реактивного до проактивного управління ризиками, інтеграцію цифрових інструментів моніторингу, кіберзахисту та антикризового управління, а також налагодження стратегічного партнерства між державними органами, приватним сектором та міжнародними безпековими структурами [7]. У відповідь на нові виклики, система економічної безпеки підприємств повинна трансформуватися за такими ключовими напрямками:

- 1) інституційна перебудова служби безпеки підприємства з розширенням її функцій на сферу кіберзахисту, антикризового управління та аналітики ризиків;
- 2) інтеграція цифрових рішень, зокрема SIEM-систем, штучного інтелекту для моніторингу загроз, застосування блокчейн-технологій для захисту транзакцій;
- 3) розробка стратегій антикрихкості (antifragility): адаптація бізнесу до високоризикового середовища шляхом децентралізації, диверсифікації ресурсів та впровадження планів безперервності діяльності (BCP);
- 4) міжсекторальна кооперація з державними органами та міжнародними інституціями у сфері кібербезпеки, протидії шахрайству та зловживанням у цифровій економіці.

Особливу роль у цьому процесі відіграє розвиток інституційної спроможності підприємств: формування служб корпоративної безпеки нового покоління, застосування аналітики великих даних, впровадження стандартів ISO у сфері інформаційної безпеки, фінансової стабільності та безперервності бізнесу [8]. Також ключовими залишаються питання кадрової безпеки, підвищення обізнаності персоналу щодо сучасних загроз і розбудова внутрішньої культури стійкості.

Таким чином, трансформація системи економічної безпеки бізнесу в умовах воєнних загроз і кіберризиків є не лише вимогою часу, а й необхідною умовою збереження економічного суверенітету держави, підтримання інвестиційного клімату та відновлення довіри до українського бізнес-середовища в умовах затяжної кризи.

Список використаних джерел

1. Варналій, З. С. (2020). Економічна та фінансова безпека України в умовах глобалізації: Монографія. Київ: Знання України.
2. Мазаракі, А., & Мельник, Т. (2022). Економічна безпека України в умовах російської агресії. *Cientia Ructuosa*, 145 (5), 4-28. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)01](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)01)
3. НІСД. (2024). Економічна безпека України в умовах довготривалої війни: Експертно-аналітична доповідь. Київ. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.08>
4. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95.
5. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Kivshyk, O., & Sokolov, A. (2021). Shadow economy as a threat to economic security of the state. *Economics of Development*, 20(4), 24–30. [https://doi.org/10.57111/econ.20\(4\).2021.24-30](https://doi.org/10.57111/econ.20(4).2021.24-30)
6. Onyshchenko, S., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Improving the efficiency of diagnosing errors in computer devices for processing economic data functioning in the class of residuals. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(4(125)), 63-73. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.289185>
7. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. *Економіка і регіон*. 2012. № 6 (37). С. 82-89
8. Onyshchenko S. V., Masliy O. A., Buriak A. A. Threats and risks of ecological and economic security of Ukraine in the conditions of war. XVII International Scientific Conference «Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment», November 7–10, 2023. Kyiv. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/13700/1/2023_11_Mon23-072.pdf

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ, БАР'ЄРИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР ТРАНСФОРМАЦІЇ

Інклюзивний розвиток – це модель соціально-економічного зростання, що передбачає широкий доступ до можливостей, справедливий розподіл благ та зміцнення соціальної згуртованості. На відміну від традиційного підходу, орієнтованого лише на зростання ВВП, інклюзивний розвиток фокусується на якості життя всіх громадян, зокрема вразливих груп населення.

Для України ця концепція набуває особливої актуальності в умовах повномасштабної війни, післявоєнної відбудови та євроінтеграційних прагнень. Війна загострила соціальні нерівності, посилила регіональні дисбаланси та створила нові виклики для забезпечення рівного доступу до послуг, ресурсів і можливостей. Водночас, інклюзивний підхід є важливою умовою для сталого розвитку та відповідності європейським цінностям.

На сьогодні, інклюзивний розвиток в Україні стикається з низкою глибоких і взаємопов'язаних викликів, які значно ускладнюють досягнення рівного доступу до можливостей та соціальної справедливості.

Насамперед, повномасштабна війна завдала серйозного удару по соціально-економічній структурі країни. Руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, масова міграція населення, втрата людського капіталу, зростання бідності та соціальної нерівності, а також поширення психологічних травм – усе це створює глибокі бар'єри для сталого та справедливого розвитку. Додатково, обмеженість бюджетних ресурсів і зростання боргового навантаження обмежують можливості держави у фінансуванні соціальних програм.

Другим важливим блоком є структурні диспропорції економіки. Українська економіка залишається переважно сировинною, з низькою часткою продукції з високою доданою вартістю. Це обмежує створення якісних робочих місць і стримує розвиток людського потенціалу. До того ж, регіональний розвиток є вкрай нерівномірним, що посилює соціальну фрагментацію. Значна залежність від зовнішніх економічних і політичних факторів робить країну вразливою до глобальних криз.

Не менш серйозними є соціально-демографічні виклики. Україна переживає демографічну кризу, що проявляється у старінні населення та зниженні народжуваності. Особливої уваги потребують питання адаптації ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп. Водночас, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я залишається нерівномірним, що обмежує можливості для самореалізації значної частини населення.

Ці виклики вимагають комплексної державної політики, орієнтованої на довгострокову стійкість, соціальну справедливість та рівність можливостей для всіх громадян.

На шляху до інклюзивного розвитку Україна стикається з низкою системних бар'єрів, які уповільнюють реалізацію принципів рівності, справедливості та доступності можливостей для всіх громадян.

Інституційні та регуляторні бар'єри залишаються одними з найвагоміших. Недостатня ефективність судової системи та правоохоронних органів знижує довіру до держави та ускладнює захист прав громадян і бізнесу. Корупція та тіньова економіка підривають прозорість і справедливість розподілу ресурсів. Високий рівень бюрократії та складність ведення бізнесу стримують розвиток підприємництва, особливо малого та середнього.

Економічні бар'єри також мають суттєвий вплив. Обмежений доступ до фінансових ресурсів, зокрема кредитування та інвестицій, ускладнює реалізацію ініціатив на місцевому рівні та розвиток підприємництва. Високі трансакційні витрати, пов'язані з регуляторними процедурами, логістикою та податковим навантаженням, знижують конкуренто-

спроможність. Недостатній розвиток малого та середнього бізнесу обмежує створення робочих місць і можливостей для самозайнятості.

Соціальні бар'єри проявляються у нерівному доступі до ринку праці, зокрема через дискримінацію за віком, статтю, соціальним статусом або місцем проживання. Недостатнє фінансування соціальної сфери – освіти, охорони здоров'я, соціального захисту – поглиблює нерівність. Крім того, низький рівень соціального діалогу між владою, бізнесом і громадянським суспільством ускладнює формування ефективної політики, орієнтованої на потреби різних груп населення.

Подолання цих бар'єрів є необхідною умовою для побудови справді інклюзивної моделі розвитку, яка забезпечить рівні можливості для всіх громадян незалежно від їхнього походження, статусу чи місця проживання.

Отже, європейська інтеграція виступає потужним каталізатором трансформаційних процесів в Україні, зокрема у сфері інклюзивного розвитку. Адаптація до *Acquis Communautaire* [1] правової системи ЄС передбачає не лише технічне узгодження законодавства, а й глибокі зміни в економічній, соціальній та інституційній сферах. Зокрема, це сприяє поліпшенню бізнес-клімату, захисту прав інвесторів, гармонізації стандартів у соціальній політиці, охороні праці та екології, а також розвитку конкурентного середовища й боротьбі з монополіями.

Варто відзначити і те, що важливою складовою євроінтеграційного процесу є доступ до фінансових інструментів ЄС, які можуть бути використані для повоєнної відбудови, модернізації інфраструктури та розвитку людського капіталу. Україна вже має можливість брати участь у програмах підтримки малого і середнього бізнесу (МСП), освіти, інновацій та регіонального розвитку, що відкриває нові можливості для інклюзивного зростання [2].

На сьогодні у межах євроінтеграційних реформ відбувається зміцнення верховенства права, розбудова антикорупційної інфраструктури, реформа державного управління та децентралізація, що сприяє підвищенню прозорості, підзвітності та ефективності державних інституцій. Паралельно розвивається інноваційна екосистема та цифрова економіка, що створює нові можливості для зайнятості та самореалізації громадян.

Особливе значення має соціальний вимір євроінтеграції. Підвищення стандартів соціального захисту, медичного обслуговування, створення інклюзивного ринку праці та розвиток системи професійної освіти і перекваліфікації – усе це сприяє зменшенню нерівності та розширенню доступу до можливостей для всіх верств населення.

Таким чином, євроінтеграція не лише визначає зовнішньополітичний курс України, а й формує внутрішній порядок денний, спрямований на створення справедливого, стійкого та інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел

1. «Acquis communautaire»: європейська правнича термінологія. <https://law.chnu.edu.ua/acquis-communautaire-yevropeiska-pravnycha-terminolohiia/>
2. УКРАЇНА НА ШЛЯХУ ДО ЄС: РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ. https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf.
3. Юрій Городніченко, Ілона Сологуб, Беатріс Ведер ді Маур. Відбудова України: принципи та політика. https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf?utm_source.
4. Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір : зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 25 жовт. 2024 р. [Електронне видання]. Київ : ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2024. 292 с.
5. Онищенко, С. В., & Глушко, А. Д. (2024). Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (15). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>

ВПЛИВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА СТІЙКІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Великий і середній бізнес (ВСБ) займає провідне місце в структурі національної економіки України, забезпечуючи формування вагомої частки валового внутрішнього продукту, зайнятості та наповнення дохідної частини державного бюджету через податкові надходження. Тому забезпечення фінансово-економічної безпеки великого і середнього бізнесу виступає передумовою сталого розвитку та зміцнення економічної безпеки держави.

В умовах зростаючої кількості внутрішніх і зовнішніх викликів відбувається зниження рівня фінансово-економічної безпеки суб'єкти ВСБ. Дестабілізація діяльності ВСБ не лише ускладнює їх ефективне функціонування, але й несе ризики для макроекономічної стабільності в цілому зважаючи на роль ВСБ у національній економічній системі.

Під фінансово-економічною безпекою великого та середнього бізнесу доцільно розуміти такий його стан, який дозволяє захистити фінансових інтересів підприємства від потенційних загроз, мінімізувати дію негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, підтримувати стабільність фінансово-господарської діяльності, а також формувати підґрунтя для ефективного функціонування та розвитку ВСБ у майбутньому [1]. Забезпечення фінансово-економічної безпеки великого і середнього бізнесу є складним і багатоаспектним процесом, необхідність впровадження якого зумовлюється низкою чинників, серед яких слід виокремити: зростання рівня фінансових ризиків, зміни у зовнішньому бізнес-середовищі, а також посилення вимог до забезпечення фінансової стійкості та безпеки з боку внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів [2].

Фінансово-економічна безпека великого і середнього бізнесу безпосередньо впливає на забезпечення стійкості національної економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз, що проявляється у низці ключових аспектів, які наведені на рис. 1.

Рис. 1. Характеристика впливу фінансово-економічної безпеки великого та середнього бізнесу на стійкість національної економіки

Джерело: побудовано автором

Значення фінансово-економічної безпеки ВСБ для забезпечення стійкості національної економіки зумовлене роллю підприємств ВСБ як ключових суб'єктів господарювання, що безпосередньо беруть участь у формуванні та функціонуванні фінансової системи держави [3, 4].

Великий і середній бізнес (ВСБ) відіграє ключову роль у забезпеченні економічного зростання, стабільності та інноваційного розвитку національної економіки, виступаючи основним джерелом зайнятості, інвестиційної активності та податкових надходжень [5]. Наявність високого рівня фінансово-економічної безпеки дозволяє суб'єктам ВСБ ефективно функціонувати навіть в умовах кризових явищ, протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, а також забезпечувати сталість господарської діяльності [6]. Це, у свою чергу, сприяє розширенню інноваційної спроможності підприємств, розвитку виробничих потужностей, підвищенню продуктивності праці, зростанню валового внутрішнього продукту та доходів населення, активізації споживчого попиту й зміцненню фінансової спроможності держави шляхом стабільних податкових надходжень.

Своєю чергою держава відіграє ключову роль у формуванні інституційного підґрунтя для ефективного функціонування великого і середнього бізнесу (ВСБ) та підтримання належного рівня його фінансово-економічної безпеки [7, 8]. Через створення сприятливого правового й економічного середовища, забезпечення доступу до фінансових ресурсів і захисту прав власності, держава стимулює розвиток підприємницької діяльності [9]. Водночас високий рівень фінансово-економічної безпеки суб'єктів ВСБ сприяє зміцненню економічної стабільності держави.

Отже, взаємозв'язок між фінансово-економічною безпекою держави та підприємств ВСБ набуває особливої ваги у забезпеченні стійкості національної економіки в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх ризиків. Це зумовлює необхідність налагодження ефективної співпраці й взаємопідтримки між державними інституціями та бізнес-середовищем. Лише за умови такої взаємодії можливо створити сприятливе середовище для зміцнення фінансової стійкості підприємств, підвищення їх адаптивності до кризових явищ і забезпечення довгострокового економічного зростання країни.

Список використаних джерел

1. Мулик Я. І. Сутність поняття «фінансова безпека підприємства»: систематизація наукових поглядів. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету*. 2013. №3(80). С. 195-206.
2. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. *Загрози соціально-економічній безпеці України*: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.
3. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. *Ефективна економіка*. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>.
4. Hlushko A.D., Maslii O.A. The impact of information policy on the level of financial security in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2022. No. 46. Pp. 39–46. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-6>
5. Онищенко С.В., Маслій О.А., Пантась В.В. Ділова активність бізнесу в Україні: цифрова трансформація та сталий розвиток. *Економіка і регіон*. 2024. № 1 (92). С. 136–146. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3321](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3321)
6. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. *Економіка та держава*. 2022. № 2. С. 109–113.
7. Varnaliy Z., Pugach A. Forming the Priority Guidelines for Providing the State Economic Security. *Economics and region*. 2015. № 5 (54). С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2015_5_3
8. Maslii O. Methodical principles of identifying threats to economic security of the state. *Economics and Region*. 2017. No. 6(67). P. 28–34. URL: <http://reposit.pntu.edu.ua/handle/PoltNTU/3588>
9. Glushko A., Marchyshynets O. Institutional provision of the state regulatory policy in Ukraine. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*. 2018. Vol. 9, Issue 3. P. 941–948. DOI: [https://doi.org/10.14505/jarle.v9.3\(33\).18](https://doi.org/10.14505/jarle.v9.3(33).18)

ІНКЛЮЗИВНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПІДХОДІВ

У сучасних умовах трансформації соціально-економічної моделі розвитку України питання забезпечення інклюзивного зростання набуває особливої актуальності. У світовій та європейській економічній практиці інклюзивне зростання трактується як сталий розвиток, орієнтований на широке охоплення соціальних груп, зменшення нерівності, підвищення добробуту населення та створення рівних можливостей для участі в економічному житті [1]. Водночас для України, яка перебуває в умовах воєнного конфлікту, економічної нестабільності та інституційної вразливості, адаптація європейських підходів до інклюзивного зростання вимагає не лише політичної волі, але й глибокого реформування економічної політики, системи соціального захисту та механізмів перерозподілу ресурсів.

Європейський досвід демонструє ефективність стратегій, що поєднують економічне зростання з інструментами соціальної справедливості, цифрової інклюзії, сталого розвитку регіонів та підтримки вразливих верств населення. Актуальним для України є вивчення механізмів, які дозволяють зменшити соціально-економічну поляризацію, покращити доступ до освіти, охорони здоров'я, ринку праці та сприяти підвищенню людського капіталу [2]. У цьому контексті виникає необхідність формування національної моделі інклюзивного зростання, синхронізованої з європейськими принципами, але адаптованої до специфіки української економіки.

Інклюзивне зростання – це стратегічна мета, що поєднує економічну ефективність з соціальною справедливістю, забезпечуючи рівний доступ до можливостей, зменшення бідності та зміцнення людського капіталу. У контексті України, адаптація європейських підходів до інклюзивного зростання стає необхідною умовою модернізації економіки, гармонізації із стандартами ЄС та досягнення сталого розвитку.

Один із ключових показників, що ілюструє рівень інклюзивності економічного розвитку, – індекс Джині. Індекс Джині відбиває ступінь відхилення фактичного розподілу доходів за чисельно рівними групами населення від лінії їх рівномірного розподілу. Статистична міра рівності доходів коливається від 0 до 1, водночас значення 0 відображає цілковиту рівність доходів у всіх групах населення, 1 – цілковиту нерівність, коли весь дохід належить одній особі [3]. До повномасштабної війни в рейтингу за Індексом Джині Україна перебувала серед групи країн з найнижчим рівнем у порівнянні з країнами Європейського континенту. Зокрема, значення Індексу Джині у 2021 р. в Україні становило 0,244. Для прикладу, в Австрії у відповідний період Індекс Джині становив 0,274, у Бельгії – 0,262, в Естонії – 0,305, у Польщі – 0,281, у Франції – 0,292, у Чехії – 0,248 [4].

З початку повномасштабного вторгнення РФ спостерігається тенденція до посилення регіональної нерівності в доходах населення України, зокрема у регіонах, що зазнали найбільшого впливу воєнних дій. Це зумовило формування нових категорій соціально вразливого населення, які потребують особливої уваги в рамках політики інклюзивного зростання. За останніми даними, за 2023 рік, Україна демонструє порівняно нижчий рівень економічної нерівності (26%), ніж більшість країн ЄС (рис. 1) [5]. Середнє значення індексу Джині в країнах Європейського Союзу коливається на рівні близько 30 %, що свідчить про відносно помірну нерівність у розподілі доходів. За даними Eurostat, у 2021 році цей показник становив 29,6 %, а вже у 2022 році зріс до 30,2 % [6]. Водночас, незважаючи на нижчий рівень індексу Джині, рівень життя в Україні істотно поступається країнам з вищим рівнем економічної розвиненості, зокрема Німеччині, Ірландії, Франції та Іспанії, де спостерігається більша диференціація доходів.

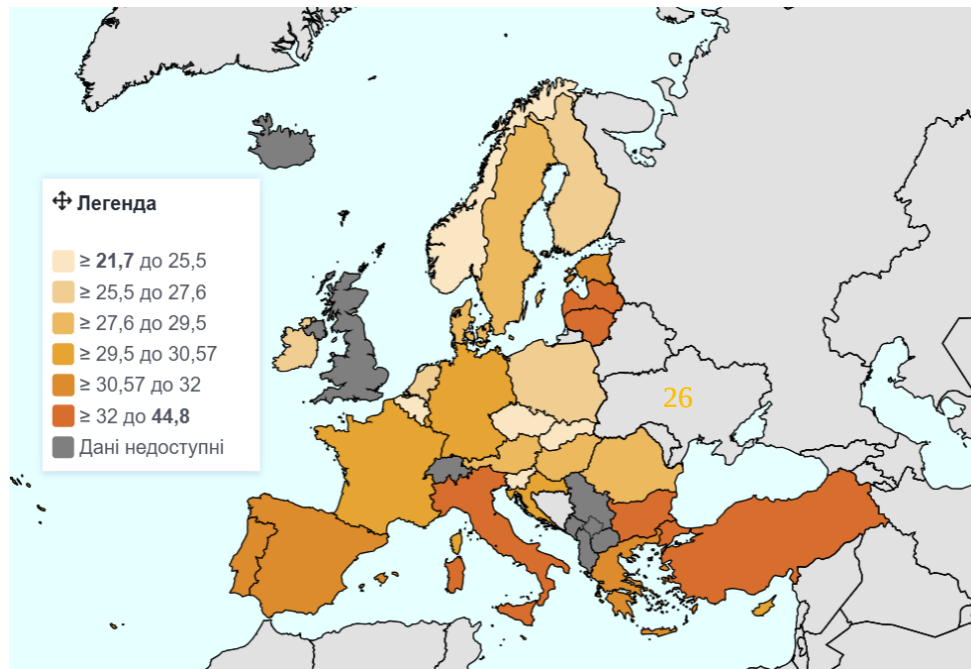

Рис. 1. Коефіцієнт Джині за 2024 рік
Джерело: [4]

На графіку показано індекс Джині України у порівнянні з кількома країнами ЄС. Такі країни, як Іспанія, Італія та Франція, мають вищі рівні нерівності. Однак слід зауважити, що офіційні статистичні оцінки ступеня нерівності в Україні можуть бути викривленими через високий рівень тінізації доходів, особливо у сегменті домогосподарств з вищим рівнем матеріального забезпечення [7, 8]. У контексті євроінтеграції адаптація європейських практик інклюзивного зростання має враховувати: зміцнення інститутів соціального захисту; розширення доступу до якісної освіти та медицини; підтримку малого та середнього бізнесу; розвиток регіональної економіки.

Інклюзивне зростання в Україні є не лише соціально-економічним пріоритетом, але й ключовою умовою досягнення гармонійної інтеграції з Європейським Союзом. Адаптація європейських підходів до інклюзії передбачає системну трансформацію моделі розвитку, орієнтованої не лише на зростання ВВП, а й на забезпечення рівних можливостей для всіх громадян незалежно від місця проживання, соціального статусу чи статі. Особливо актуальними залишаються заходи з розбудови ефективної системи соціального захисту, підтримки людського капіталу, регіонального вирівнювання та розвитку малого й середнього підприємництва.

Успішна реалізація інклюзивного зростання в умовах української специфіки вимагає глибоких інституційних реформ, посилення ролі державної політики у сфері соціальної справедливості, а також активного залучення громадянського суспільства до формування та моніторингу державних стратегій. Такий підхід дозволить не лише подолати поточні соціально-економічні виклики, але й сформувати сталі передумови для інтеграції в європейський економічний та соціальний простір.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko, S., Skryl, V., Hlushko, A., Maslii, O.; Onyshchenko, V., Mammadova, G., Sivitska, S., Gasimov, A. (Eds.) (2023). Inclusive Development Index. Proceedings of the 4th International Conference on Building Innovations. Lecture Notes in Civil Engineering Vol. 299. Cham: Springer, 779–790. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-031-17385-1_66
2. Онищенко, С. В., & Глушко, А. Д. (2024). Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (15). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>

3. НІСД. (2023). Поглиблення нерівності в доходах населення в умовах збройної агресії проти України. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/pohlyblennya-nerivnosti-v-dokhodakh-naselennya-v-umovakh-zbroynoyi>
4. Income inequality. OECD. URL: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>
5. Ukraine Report 2023. European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en
6. Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_di12/default/table?lang=en
7. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія. Київ : НІСД, 2013. 104 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-11/Kachunckuy_mon-e08dc.pdf
8. НІСД. (2024). Прояви економічної нерівності населення в Україні в контексті забезпечення стійкості. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/proyavy-ekonomichnoyi-nerivnosti-naselennya-v-ukrayini-v-konteksti>

УДК 622.3:330.342:338.2(477)(4)

Фірман М.А., аспірант
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ЗАГРОЗ У НАФТОГАЗОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС

Нафтогазовий сектор є ключовим елементом енергетичної безпеки та економіки України, особливо в умовах війни та майбутнього відновлення. Його стабільне функціонування критично важливе для внутрішніх потреб і збереження енергетичної незалежності. Водночас курс на євроінтеграцію вимагає трансформації галузі відповідно до стандартів ЄС – через гармонізацію законодавства, впровадження сучасного ризик-менеджменту та адаптацію до екологічних ініціатив Європейського зеленого курсу.

Сектор стикається з новими викликами, серед яких – наслідки війни, зростання кіберзагроз, зміна геополітичного ландшафту та необхідність відповідати вимогам сталого розвитку. У цих умовах трансформація нафтогазової галузі стає не лише питанням економічної доцільності, а й елементом національної безпеки та міжнародної інтеграції.

Нафтогазовий сектор України стикається з дедалі складнішими загрозами, що потребує оновлення підходів до їх оцінки. Загрози класифікуються як фізичні, кібернетичні, економічні, політичні, екологічні та регуляторні. Для їх аналізу традиційно застосовуються методи, як-от SWOT-аналіз, «дерева відмов» (FTA), «дерева подій» (ETA), матриці ризиків (Risk Matrix), контрольні списки та аудити. Проте ці підходи часто не враховують складність сучасних загроз і потребують модернізації.

Однак ці підходи мають низку суттєвих обмежень. Насамперед, вони недостатньо адаптивні до швидких змін у зовнішньому середовищі, що особливо критично в умовах війни та гібридних загроз. Традиційні методи часто не враховують комплексний характер сучасних ризиків, які можуть поєднувати фізичні, кібернетичні та інформаційні компоненти [1]. Крім того, вони здебільшого орієнтовані на аналіз минулого досвіду, що обмежує їхню ефективність у прогнозуванні нових типів загроз. Відсутність інтеграції з цифровими інструментами та сучасними системами моніторингу також знижує їхню актуальність у сучасних умовах.

Також, у процесі євроінтеграції Україна активно адаптує національне законодавство та практики управління ризиками до вимог Європейського Союзу. Зокрема, впровадження таких директив, як NIS2 (щодо кібербезпеки) [2] та RES Directive (стосовно відновлюваних

джерел енергії) [3], суттєво впливає на підходи до оцінки як кібернетичних, так і фізичних загроз. Ці документи вимагають від операторів критичної інфраструктури впровадження системного підходу до безпеки, з акцентом на стійкість, превентивність та прозорість.

Одним із ключових напрямів трансформації є перехід від фрагментарної оцінки загроз до комплексного ризик-менеджменту, що враховує взаємозв'язки між ризиками та дозволяє ефективніше реагувати на кризові ситуації. Сучасні підходи орієнтовані на проактивність і превентивність – через аналіз розвідданих, сценарне планування та моделювання загроз. Особливу увагу приділяють кіберризикам: впроваджуються системи SIEM і SOAR, проводяться регулярні кібер-аудити, навчання персоналу та тестування на проникнення.

Але, в умовах війни до системи оцінки ризиків інтегруються нові фактори, зокрема вплив воєнних дій. Це охоплює аналіз фізичного руйнування інфраструктури, перебої в логістиці, ризики для персоналу та загальну нестабільність операційного середовища.

Крім того, у відповідь на європейські екологічні ініціативи, зокрема Європейський зелений курс, зростає значення екологічних та кліматичних ризиків. Вони дедалі частіше враховуються у стратегічному плануванні, зокрема при оцінці довгострокової стійкості об'єктів нафтогазової інфраструктури до змін клімату, екологічних катастроф та регуляторних змін.

Варто відзначити, що впровадження сучасних підходів до оцінки загроз у нафтогазовому секторі України супроводжується низкою практичних викликів, які потребують системного вирішення. Одним із ключових бар'єрів є фінансування, а саме модернізація систем безпеки, впровадження цифрових рішень та відповідність європейським стандартам вимагають значних інвестицій, які не завжди доступні в умовах воєнного стану та обмежених бюджетів.

Ще одним критичним викликом є дефіцит кваліфікованих кадрів, зокрема у сферах кібербезпеки, аналітики ризиків та управління кризовими ситуаціями. Потреба у фахівцях з новими компетенціями зростає швидше, ніж можливості системи освіти та професійної підготовки.

Законодавча база також потребує подальшої адаптації. Хоча Україна вже зробила значні кроки у напрямі гармонізації з нормами ЄС, багато аспектів, зокрема у сфері кіберзахисту критичної інфраструктури, ще не мають чіткої регуляторної підтримки. Крім того, обмежений доступ до актуальних і повних даних ускладнює якісну оцінку ризиків, що знижує ефективність прийняття рішень.

Попри ці труднощі, трансформація відкриває і значні можливості. Насамперед, це підвищення загальної стійкості нафтогазового сектору до широкого спектра загроз – від фізичних до кібернетичних. Впровадження сучасних систем управління ризиками дозволяє зменшити вразливість критичної інфраструктури та підвищити її здатність до швидкого відновлення.

Крім того, відповідність європейським стандартам підвищує інвестиційну привабливість українських підприємств нафтогазового комплексу, зміцнюючи довіру міжнародних партнерів і донорів. Унікальний досвід України у протистоянні гібридним загрозам, зокрема в умовах війни, може стати цінним внеском у спільну безпекову політику ЄС.

Нарешті, трансформація стимулює впровадження інновацій – від цифрових платформ моніторингу до автоматизованих систем реагування. Це не лише підвищує ефективність безпеки, а й сприяє технологічному оновленню галузі в цілому.

Отже, нафтогазовий сектор України перебуває на етапі глибокої трансформації, зумовленої як внутрішніми викликами, так і зовнішніми зобов'язаннями в межах євроінтеграційного курсу. Повномасштабна війна, зростання гібридних загроз, зміна геополітичного ландшафту та екологічні виклики вимагають переосмислення традиційних підходів до оцінки ризиків.

Інтеграція з ЄС стимулює впровадження сучасних стандартів безпеки, зокрема в рамках директив NIS2 та RES, що сприяє переходу до комплексного, проактивного та

цифрово орієнтованого управління ризиками. Особливу увагу приділено кібербезпеці, екологічним аспектам та стійкості до воєнних загроз.

Попри наявні бар'єри – фінансові, кадрові, законодавчі та інформаційні – трансформація відкриває нові можливості для підвищення стійкості галузі, залучення інвестицій, впровадження інновацій та посилення міжнародної співпраці. Унікальний досвід України у протистоянні складним загрозам може стати цінним внеском у формування нової європейської безпекової архітектури.

Таким чином, модернізація системи оцінки загроз у нафтогазовому секторі є не лише вимогою часу, а й стратегічною передумовою для сталого розвитку, енергетичної безпеки та успішної інтеграції України до європейського простору.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Yanko, A. (2020). Role and importance of information security in a pandemic environment. *Economics and Region*, 2 (77), 103–108.
2. Директива ЄС NIS2: що це таке, для яких потреб розроблена та для чого Україна її імплементує. <https://cip.gov.ua/ua/news/direktiva-yes-nis2->
3. NIS2 – Європейський та національний законодавчий акт про кібербезпеку організацій. <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/>.

УДК 334.012.64:339.92(477)

Хардін О.О., аспірант;

Булка А.М.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сучасні трансформаційні процеси в національній економічній системі України обумовлені європейським вектором розвитку та євроінтеграційними процесами. Пристосування українського підприємницького середовища до норм і вимог ЄС потребує значних інституційних, технологічних і кадрових змін. Особливу роль у цьому аспекті виконує малий бізнес як найбільш гнучкий, адаптивний, інноваційний та важливий з точки зору зайнятості сегмент підприємництва [1].

Європейська інтеграція справляє багатовекторний вплив на розвиток малого бізнесу в Україні, створюючи як нові можливості, так і певні виклики (рис. 1). Після підписання угоди про асоціацію з ЄС [2] та відкриття доступу до ринку Європи українські малі підприємства отримали нові можливості для розвитку внаслідок спрощення експортних процесів та доступу до участі у європейських програмах підтримки малого і середнього бізнесу. З іншого боку, посилення конкуренції, необхідність приведення продукції та управлінських процесів у відповідність до вимог ЄС можуть бути викликами для окремих суб'єктів малого бізнесу.

Рис. 1. Виклики та можливості євроінтеграції для малого бізнесу України

Крім того, у процесі інтеграції до єдиного європейського простору малий бізнес стикається з низкою інституційних та фінансових бар'єрів, що потребує його цілеспрямованої підтримки з боку держави. Серед основних заходів підтримки державою адаптації малого бізнесу до стандартів ЄС можна виділити: організацію інформаційних заходів про можливості, які надає євроінтеграція; запровадження спрощених механізмів сертифікації та впровадження стандартів; сприяння участі підприємців у програмах міжнародного обміну та навчання та ін.

Таким чином, європейський вектор розвитку відкриває нові можливості для малого бізнесу, стимулює його трансформацію у бік інноваційності, експортної орієнтації та підвищення загальної стійкості до зовнішніх викликів, проте їх реалізація вимагає цілеспрямованої підтримки з боку держави та ініціативності з боку самих підприємців.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Maslii O., Ivanyuk B. The impact of the external environment on the economic security of Ukrainian business. *Economics and Region*. 2020. №1 (76). С.22-29. URL : <https://doi.org/10.2991/mdsmes-19.2019.30>
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29>
3. Малий та середній бізнес в Україні: виклики та можливості в умовах євроінтеграції. Аналітична записка. Київ: Центр економічної стратегії, 2023. 18 с.
4. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. № 3 (52). С. 103–109.
5. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6

УДК 330.341.1:004(477):339.922

Чумак О.С., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах глобалізаційних викликів та активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій цифрова трансформація економіки постає не лише як фактор підвищення конкурентоспроможності національного господарства, але й як необхідна передумова інтеграції України до європейського економічного простору. Цей процес охоплює системні зміни в структурі виробництва, управління, розподілу ресурсів і надання публічних послуг, орієнтовані на впровадження інноваційних цифрових рішень, що відповідають стандартам Європейського Союзу. Євроінтеграційний вектор зумовлює потребу адаптації української економіки до принципів цифрового єдиного ринку ЄС, гармонізації цифрових політик, а також імплементації правових та інституційних механізмів, які сприятимуть формуванню ефективної цифрової інфраструктури.

Цифрова трансформація економіки являє собою глибинне якісне перетворення всіх сфер економічної діяльності під впливом новітніх цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, великих даних (Big Data), хмарних обчислень, блокчейн-систем, Інтернету речей (IoT) та автоматизованих систем управління [1]. У межах євроінтеграційного курсу України така трансформація має двовекторну спрямованість: внутрішню – як модернізацію національної економіки, та зовнішню – як гармонізацію з європейською цифровою політикою.

Згідно з офіційними даними Державної служби статистики України та результатами аналітичних досліджень, частка ІКТ-сектору у ВВП України має в цілому позитивну тенденцію (рис. 1). Це стало можливим завдяки впровадженню ряду ініціатив, в тому числі програми «Держава в смартфоні», в межах якої реалізовано цифровізацію понад 3 000 адміністративних послуг, що є важливим кроком у розвитку цифрової держави.

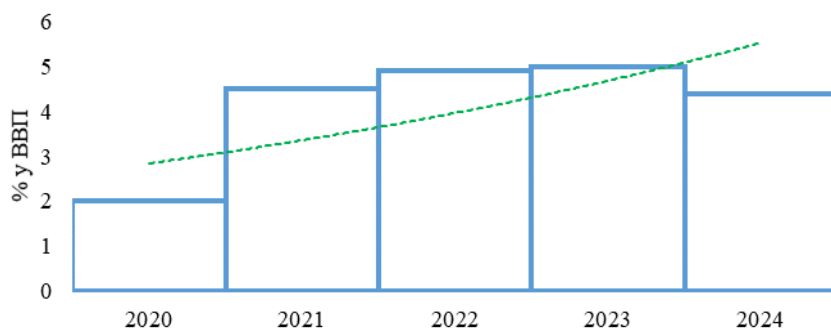

Рис. 1. Динаміка частки цифрової економіки у ВВП України (2020–2024)

Джерело: побудовано автором за [2, 3, 4]

Глобальна стратегія інноваційного розвитку України до 2030 року передбачає утвердження держави як одного з лідерів цифрової трансформації на світовій арені. Стратегічна мета полягає у створенні висококонкурентної, відкритої, інноваційно орієнтованої цифрової економіки, здатної забезпечити сталий економічний ріст та інтеграцію до глобального ринку інтелектуальних технологій [5]. Згідно з візією, Україна має намір: посісти провідні позиції у міжнародних рейтингах цифрового розвитку (зокрема DESI, Networked Readiness Index, Digital Nations), шляхом впровадження передових технологій у всі сфери суспільного життя — від публічного управління до промисловості й освіти; забезпечити стійке зростання ВВП на рівні щонайменше +50% від середньосвітових темпів приросту, що свідчитиме про ефективну конвертацію цифрових інновацій у реальний економічний ефект; досягти щорічної частки інноваційних продуктів у структурі ВВП на рівні 15–20%, що відповідає стандартам провідних інноваційних економік світу (наприклад, Південної Кореї, Швеції) [4].

Реалізація такої амбітної цілі потребує комплексного поєднання національної інноваційної екосистеми, масштабних державних інвестицій у науку та технології, стимулювання технологічного підприємництва, а також розвитку людського капіталу через цифрову освіту та креативні індустрії. Особливої ваги набуває формування сприятливого нормативно-правового поля, яке забезпечить баланс між цифровими свободами, безпекою та економічною ефективністю, та дозволить успішно долати виклики цифровізації [6].

Серед ключових викликів цифрової трансформації в Україні варто виокремити наступні (рис. 2).

Рис. 2. Фактори ризику цифрової трансформації в Україні

Джерело: побудовано автором

Таким чином, успішна цифрова трансформація потребує системного підходу в напрямку формування національної цифрової інфраструктури на основі відкритих стандартів, збільшення інвестиції у STEM-освіту та підвищення цифрової грамотності населення, створення інноваційних кластерів, зокрема за моделлю «triple helix» (бізнес – держава – наука), а також розбудова кіберзахисту та законодавчого забезпечення цифрової стійкості держави.

Список використаних джерел

1. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability", published by the Scientific Route OÜ. Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Частка ІТ у ВВП України становить 4,4% – результати дослідження IT Research Ukraine 2024. URL: <https://www.if.gov.ua/news/chastka-it-u-vvp-ukrainy-stanovyt-44-rezultaty-doslidzhennia-it-research-ukraine-2024>
4. Інвестиційні можливості ІТ-сектору в Україні. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/investycijni-mozhlyvosti-it-sektoru-v-ukrayini1-1.pdf>
5. Стратегія цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>
6. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., & Cherviak A. (2023). Cybersecurity And Improvement Of The Information Security System. *Journal of the Balkan Tribological Association*, 29(5), 818-835.

УДК 336.22:334.722(477)

Шаповалов І.І., аспірант

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України трансформація податкової політики набула пріоритетного значення для забезпечення стійкості національної економіки та підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва (МСП). Саме МСП виступають ключовими елементами економічної системи, генеруючи робочі місця, сприяючи регіональному розвитку та забезпечуючи гнучкість економіки в умовах турбулентності [1]. Війна суттєво ускладнила функціонування підприємницького сектору: зруйнована інфраструктура, порушені логістичні ланцюги, втрата ринків збуту, загроза фізичному знищенню активів та персоналу – ці та інші чинники зумовили необхідність перегляду фіскальних підходів. Держава змушена оперативно адаптувати податкову політику, балансуючи між потребою мобілізації ресурсів на оборону та необхідністю створення сприятливого середовища для виживання і розвитку МСП.

У період повномасштабної війни Україна зазнала безпрецедентних економічних втрат, що поставили під загрозу функціонування підприємницького сектору, зокрема суб'єктів МСП. За даними Програми розвитку ООН, майже 60% МСП постраждали від бойових дій, з них понад 20% зазнали фізичних руйнувань, а близько 40% тимчасово зупинили діяльність у перші місяці війни. Однак уже до кінця 2023 року понад 90% підприємств відновили діяльність, що свідчить про високу адаптивність МСП в умовах кризових викликів [2].

Відповіддю держави на деструктивні наслідки війни стало оперативне реформування фіскальної політики з метою мінімізації податкового тиску на бізнес. Однією з ключових антикризових ініціатив стало впровадження тимчасового спрощеного режиму оподаткування для платників єдиного податку третьої групи зі зниженням ставки до 2% від доходу та звільненням від сплати ПДВ [3]. Цей режим діяв з березня 2022 року по серпень 2023 року і дозволив значній частині малого бізнесу зберегти платоспроможність у критичний період. Крім того, було запроваджено механізми звільнення фізичних осіб-підприємців від сплати єдиного соціального внеску (ЄСВ) за себе та мобілізованих працівників, що сприяло зниженню витрат на персонал [4].

Особливої ваги набули програми державної фінансової підтримки МСП. Зокрема, програма «Доступні кредити 5-7-9%» за період 2022–2024 років охопила понад 13 000 підприємств, яким було надано кредитів на суму понад 55 млрд грн. Значний вплив справила також програма мікрогрантів «єРобота», в рамках якої понад 1700 підприємців отримали гранти на суму близько 400 млн грн. Такі інструменти не лише забезпечили оборотний капітал для бізнесу, а й сприяли створенню нових робочих місць, особливо в регіонах, віддалених від лінії фронту. Однак у міру тривалості війни фіскальні потреби держави зростали. У 2024 році з метою збільшення надходжень до бюджету Верховна Рада України затвердила нову редакцію Податкового кодексу, що передбачала, зокрема, підвищення військового збору з 1,5% до 5%, введення надприбуткового оподаткування для банків (50%) і фінансових компаній (25%), а також перегляд пільгових умов для ФОПів [5]. Ці зміни викликали стурбованість серед представників бізнесу щодо ризиків надмірного фіскального тиску в умовах обмежених ресурсів і нестабільного попиту.

Водночас важливим компонентом трансформації податкової політики стало її цифрове переосмислення [6]. Уряд впроваджує заходи з активного впровадження електронного адміністрування податків, автоматизації обліку і звітності, а також цифрових платформ для доступу МСП до податкових сервісів. У 2024 році за підтримки ОЕСР була затверджена «Стратегія підтримки цифрової трансформації МСП», орієнтована на підвищення їх конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародному ринках [7]. Крім цього, державна ініціатива «Made in Ukraine» передбачає комплекс заходів, спрямованих на підтримку вітчизняного виробника, зокрема через податкові пільги, субсидії, компенсацію процентів за кредитами та кешбек-механізми для споживачів. Загальний обсяг фінансування програми перевищив 1,2 млрд дол. США [8], що свідчить про намір уряду стимулювати не лише виживання, а й структурну модернізацію економіки в умовах воєнного стану.

Таким чином, податкова політика України в період війни зазнала суттєвої трансформації, набувши ознак антикризового інструменту стимулювання підприємницької активності [9, 10]. Основними її характеристиками стали гнучкість, адресність та тимчасовість заходів, що дозволили утримати підприємницький сектор від колапсу. Утім, на тлі бюджетного дефіциту та загрози податкового пресингу особливої актуальності набуває пошук балансу між фіскальною стійкістю та підтримкою МСП як основи повоєнного відновлення та економічної стабільності.

Список використаних джерел

1. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.
2. UNDP Ukraine. (2024, February 20). Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/assessment-wars-impact-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine>
3. CityHost. (n.d.). Aid to Ukrainian business during the war — tax benefits, relocation program, interest-free lending. URL: <https://cityhost.ua/en/blog/spasti-ukrainskiy-biznes-programmy-podderzhki-predprinimateley-v-voennoe-vremya.html>
4. EBA (European Business Association). (2023, May). Despite the growing financial losses, SMEs continue to pay salaries and support the Armed Forces of Ukraine. URL:

<https://eba.com.ua/en/msb-prodovzhuyut-vyplachuvaty-zarplaty-ta-pidtrymuvaty-zsu-popry-zrostantya-finansovyh-vtrat/>

5. Gavrysh, O., Gavrysh, Iu., Matiukhina, A., & Vasylets, I. (2024). The first year's impact of the full-scale war on Ukrainian business. *Economics of Development*, 23(1), 18-29. doi: 10.57111/econ/1.2024.18.

6. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як складний інтегрований об'єктивний процес. *Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал*. 2016. № 4 (8). С. 126–135.

7. OECD. (2024, May 22). Enhancing Resilience by Boosting Digital Business Transformation in Ukraine. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2024/05/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_c2e06e50.html

8. FT (Financial Times). (2024, May 10). Ukraine targets value-added production to reshape wartime economy. URL: <https://www.ft.com/content/ece5fe61-609a-4e60-b532-3cb96162d4b7>

9. Онищенко С. В., Глушко А. Д., Маслій О. А. Фіскальні ризики бюджетній безпеці України. II Міжнародний податковий конгрес, 26 листопада 2021, м. Ірпінь. Університет ДФС України. С. 88–91.

10. Глушко А. Д., Кондратенко В. Р. Податкова система України в умовах воєнного стану. Сталій розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 09 червня 2022 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. С. 122–124.

УДК 314.7:330.3(477)

Афонькіна А.О., Букка А.А.

Науковий керівник – Глушко А.Д., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Міграційні процеси є однією з визначальних демографічних та соціально-економічних тенденцій сучасності, що суттєво впливають на структурну трансформацію національних економік. Для України, яка переживає глибокі суспільні трансформації, воєнні потрясіння та економічні виклики, проблема міграції набуває особливої актуальності. Масові переміщення населення, зокрема вимушена еміграція та внутрішнє переміщення осіб, формують нові виклики для ринку праці, державних фінансів, соціальної сфери та людського капіталу загалом [1]. Дослідження впливу міграційних процесів на економіку України є необхідною умовою для розробки збалансованої стратегії демографічного розвитку, фіскального планування та відновлення національного ринку праці в посткризовий період.

За офіційними даними з початку 24 лютого 2022 року, кількість населення України зменшилася на 6,7 млн. осіб [2]. Станом на початок 2023 р. близько п'яти мільйонів українців зареєструвалися для отримання тимчасового захисту в Європі, передусім у Польщі (31,6% або 1,5 млн осіб), Німеччині (20,7% або 1 млн осіб) та Чехії (9,7% або 0,5 млн осіб). За даними ООН, росія зафіксувала понад 2,8 млн українців, які перетнули її кордон, однак майже 1,6 млн українців були незаконно допитані та примусово депортовані. Правозахисники підтвердили заборонену міжнародним гуманітарним правом примусову міграцію, депортацію та фільтрацію цивільних українських громадян, переважно з Маріуполя та Харківської області [3].

Значні зміни в структурі населення України внаслідок війни, що триває, матимуть глибокі наслідки для економіки країни. Щоб більш детально дослідити ці зміни, варто врахувати, що станом на 2022 рік в Україні налічувалося 10 841 117 пенсіонерів. Війна, що триває, призвела до переміщення молодих людей, що загострює проблему старіння населення. Зі зменшенням кількості економічно активного населення країна зіткнеться з низкою

викликів у підтримці економічного зростання та забезпеченні соціального добробуту своїх громадян. На основі зазначених вище демографічних змін, що викликані впливом міграційних процесів, можна спрогнозувати наступні зміни в економіці. За даними Світового банку, очікується, що до кінця 2023 року приватне споживання скоротиться на 50% порівняно з минулим роком. Це явище, а також обмеження можливостей експорту української продукції, негативно впливає на інвестиційний клімат. Рівень прямих іноземних інвестицій в Україну сьогодні становить 0%. В умовах війни показник не змінюватиметься, хоча в період післявоєнного відновлення притік прямих іноземних інвестицій буде прискореним. Податкові надходження до державного бюджету зменшуються, а витрати на додаткові соціальні видатки зростають [4]. Наприклад, сума виплат для тимчасово переміщених осіб перевищує 14 млрд грн на місяць. В умовах війни та міграційної кризи спрогнозувати співвідношення податкових надходжень до ВВП на найближчі рік-два практично неможливо. Уповільнення зростання ВВП. В умовах скорочення робочої сили та старіння населення зростання ВВП, ймовірно, сповільниться. Міжнародний валютний фонд (МВФ) прогнозує, що в 2024 році реальний ВВП України зросте на 4,1%, а в 2025 році економічне зростання прискориться до 6,4% [5].

Вимушена міграція змінила структуру ринку праці, структуру пропозиції та національне насичення кваліфікованими працівниками. До війни на одне робоче місце в цій категорії претендували 5-8 осіб. З квітня 2022 р. конкуренція між кандидатами без досвіду роботи становила вже від 14 до 15 осіб на одне робоче місце. З серпня на одну вакансію претендує вдвічі більше – 28 претендентів.

Щодо даних про кількість претендентів на одне потенційне робоче місце, дані варіюються від 7-16 осіб в залежності від регіону та вакансії. Незважаючи на великий рівень конкуренції, є наявне зниження рівня заробітної плати. Економіка знаходиться в критичному стані, ціни на товари та послуги постійно ростуть, а заробітні плати, в кращому випадку, залишаються на тому ж рівні, або скорочуються.

За даними опитуваннями Нацбанку, у приватному секторі зарплати впали на 25–50%, як порівняти з довоєнним часом. У бюджетному секторі персонал частково відправляли в простій із виплатою 2/3 зарплат. У середньому, дохід майже всіх українців після початку повномасштабного вторгнення знизився на 20%. За даними Rabota.ua, третина компаній, які займаються промисловістю, не мають можливості платити зарплату взагалі. Ще 20% оплачують працю лише частково (30–60% від довоєнного рівня). І лише третина готові платити робітникам в повному обсязі.

Водночас частина тих, хто виїхали з України після 24 лютого 2022 року, повертаються в Україну на короткостроковий період. За даними опитування Gradus Research, станом на 20.04.2023 р. в Україну за першої можливості планують повернутися 77%. Водночас 13% не планують повертатися в Україну [6].

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що війна в Україні суттєво вплинула на демографічну та економічну ситуацію в країні. Військовий конфлікт, що триває з 2014 року, та повномасштабне вторгнення у 2022 році призвели до різкого скорочення населення, яке, за прогнозами, досягне 26 мільйонів до 2060 року. Міграційна криза призвела до зменшення кількості населення працездатного віку та збільшення кількості пенсіонерів та осіб з інвалідністю, що створює значні виклики для економіки країни [7]. Тому необхідним є формування цілісної міграційної політики, спрямованої на повернення кваліфікованих працівників, ефективну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб та стратегічне використання потенціалу української діаспори як чинника економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Онищенко С.В., Маслій О.А., Глушко А.Д., Черв'як А.В. Загрози соціально-економічній безпеці України: монографія. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 375 с.

2. Верховна Рада України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Київ, 2022. 13 с. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1527959>

3. Л. Чернобай, С. Маліброда Вплив міжнародної міграції на економіку України. Вісник економіки. 2024. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1584>

4. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

5. Горбань, С., Біленко, О., & Трубнік, Т. (2023). Вплив міграційних процесів на економіку України. Економіка та суспільство, (49). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-26>

6. Федченко, О. і Савченко, М.В. 2023. Міжнародна трудова міграція робочої сили з України в умовах воєнного стану. Економіка і організація управління. (Груд 2023) URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.3.10>

7. Онищенко, С. В., & Глушко, А. Д. (2024). Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (15). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>

УДК 336.02:336.132

Бадула А.С., Лісконог К.В.

Науковий керівник – Коба О.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В умовах євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває адаптація облікової політики підприємства до міжнародних стандартів. Вона виступає ключовим інструментом впровадження змін, забезпечуючи прозорість, достовірність та зіставність фінансової звітності з вимогами Європейського Союзу. У зв'язку з цим виникає необхідність перегляду підходів щодо формування облікової політики з урахуванням вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Облікова політика визначає порядок відображення господарських операцій, методи оцінки активів і зобов'язань, а також порядок формування фінансових результатів діяльності підприємства. Вона формується на основі законодавчих вимог, галузевих стандартів і внутрішніх нормативних документів підприємства.

Для інтеграції у європейський простір Україна має привести національні стандарти бухгалтерського обліку у відповідність до міжнародних норм, зокрема вимог МСФЗ. Це зумовлює необхідність для підприємств змінити свою облікову політику, оновивши методи оцінки активів, порядок визнання доходів і витрат, а також принципи амортизації. В умовах євроінтеграції облікова політика повинна розглядатися не лише як засіб фіксації господарських операцій, а й як важливий стратегічний інструмент управління, який сприяє прозорості та зміцнює довіру зовнішніх користувачів фінансової інформації.

Перевага адаптації облікової політики підприємства до стандартів МСФЗ полягає у розширенні можливостей для бізнесу. Насамперед, це сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів та партнерів, які орієнтуються на міжнародні стандарти. Впровадження нових підходів до обліку дає змогу залучати іноземні інвестиції, полегшує доступ до міжнародних джерел фінансування та спрощує вихід на зовнішні ринки. Крім того, важливим є позитивний вплив на розвиток і покращення ділової репутації підприємства.

Якщо підприємство формує свою облікову політику з використанням міжнародних стандартів фінансової звітності, то йому необхідно взяти до уваги наступні положення: облікова політика повинна включати в себе лише ті елементи, які передбачені на законодавчому рівні; якщо до окремих елементів обліку не встановлено конкретних вимог, підприємство може розробляти правила самостійно та прописувати їх в обліковій політиці на підставі національних та міжнародних стандартів; внесення до облікової політики посадових інструкцій працівників бухгалтерської служби, робочих планів рахунків, графіків документообігу, бланків первинних документів тощо; подання лише перевіреної та достовірної інформації для зовнішніх користувачів про господарські операції [2].

Таким чином, адаптація облікової політики до вимог МСФЗ та інших законодавчих актів у процесі євроінтеграції є не лише необхідністю, а й стратегічним кроком на шляху до відкритості, довіри та прозорості діяльності підприємства.

Запровадження нових стандартів і змін свідчить про постійний розвиток нормативної бази, до якої мають пристосовуватися українські підприємства. Тому для суб'єктів господарювання важливо постійно стежити за змінами, що відбуваються у сфері обліку, та своєчасно оновлювати власну облікову політику.

Список використаних джерел

1. Ткаченко О. С., Янко О. Є. Сутність облікової політики підприємства за умови гармонізації системи бухгалтерського обліку та звітності. *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-134>. (дата звернення 07.05.2025).

УДК 657.22

Безлуцька А.С., Пелюшенко А.І.

Науковий керівник – Коба О.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Для українських підприємств, що намагаються працювати на європейських ринках, залучати іноземні інвестиції, інтегруватися у європейський простір, адаптація фінансової звітності до міжнародних стандартів, в першу чергу, до міжнародних стандартів фінансової звітності, є актуальним і важливим завданням.

Оскільки фінансова звітність є першочерговим джерелом інформації для зовнішніх користувачів з метою прийняття управлінських рішень щодо співпраці з підприємством, вона має формуватися на засадах порівнянності, прозорості, достовірності та об'єктивності.

Формування фінансової звітності за міжнародними стандартами відкриває для українських підприємств нові можливості [1]. Зокрема, дозволяє збільшити обсяг залучених іноземних інвестицій, оскільки така звітність є зрозумілою для іноземних інвесторів, що підвищує інвестиційну привабливість підприємств.

Вона сприяє встановленню партнерських відносин з іноземними компаніями, поширенню продукції на нові ринки її збуту, зростанню рівня довіри до підприємства з боку всіх зовнішніх користувачів. Крім того, запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності дозволяє вдосконалити облікову систему підприємства та посилити контроль за веденням господарської діяльності.

Проте процес переходу до формування фінансової звітності за міжнародними стандартами пов'язаний з певними викликами для підприємства.

По-перше, він потребує додаткових ресурсів, витрат праці і часу, інвестицій у навчання та підвищення кваліфікації персоналу, придбання і впровадження програмного забезпечення, зміну облікової політики.

По-друге, українське і європейське законодавство, яке регулює бухгалтерський облік і оподаткування діяльності підприємств, мають певні розбіжності, що ускладнює процес впровадження міжнародних стандартів.

По-третє, фінансова звітність за міжнародними стандартами містить значно ширший перелік показників, ніж це передбачено національними стандартами бухгалтерського обліку, що додає роботи бухгалтерам. І останнє, деякі партнери можуть вимагати не тільки формування звітності за міжнародними стандартами, а й проведення її аудиту незалежними аудиторськими компаніями з міжнародною репутацією.

З урахуванням вищесказаного для адаптації фінансової звітності в умовах євроінтеграції підприємству потрібно першочергово забезпечити навчання і підвищення кваліфікації облікових працівників. Наступним кроком має стати розробка облікової політики у відповідності до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Необхідно проаналізувати стан програмного забезпечення підприємства і за потреби оновити його. Важливо регулярно проводити аудит звітності, щоб забезпечити відповідність її МСФЗ. Це дозволить успішно інтегруватися підприємству в європейський простір, підвищити його конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел

1. Шурпенкова Р.К., Сарахман О.М. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку і звітності в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск 44. С. 132-136. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/44_2022ua/23.pdf (дата звернення 07.05.2025).

УДК 657.22

Бура Я.А.

Науковий керівник – Глушко А.Д., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ І ПРОЗОРИСТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ОЦІНКИ БІЗНЕСУ

В умовах євроінтеграційних процесів, в Україні впроваджуються реформи в різних сферах, в тому числі в бухгалтерському обліку. Перш за все, було проведено уніфікацію норм Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зі стандартами Європейського Союзу. Цей стратегічний крок засвідчив наміри державних органів влади кардинально змінити бізнес-сектор, гарантуючи безпрецедентну відкритість, посилюючи принципи корпоративного управління та формуючи максимально привабливий клімат для залучення інвестицій зсередини країни та з-за кордону.

Однією з основ цієї реформи стало оновлення критеріїв класифікації підприємств відповідно до їхнього розміру: тепер українські компанії чітко поділяються на мікро-, малі, середні та великі. Ця диференціація стала підґрунтям для встановлення чітких вимог щодо публічності фінансової звітності. Зокрема, середні та великі підприємства зобов'язані забезпечувати відкритий доступ до своєї фінансової звітності шляхом її обов'язкового оприлюднення на власних офіційних вебсайтах. Натомість звітність інших, менших компаній, надаватиметься будь-якій зацікавленій особі на її письмовий запит. Ця принципова норма спрямована на досягнення максимальної прозорості у веденні бізнесу, що є критично важливим фактором для підвищення рівня довіри з боку потенційних інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін.

Важливі зміни торкнулися також фундаментальних вимог до первинних облікових документів. Факт здійснення господарської операції визнається первинним, незалежно від формальних аспектів її документального оформлення. Це прогресивне положення покликане покласти край поширеній практиці необґрунтованих податкових спорів, що виникали через незначні, часто суто технічні помилки в оформленні документів, значно полегшуючи адміністративний тягар на бізнес та дозволяючи підприємцям зосередитися на своїй основній діяльності, а не на бюрократичних процедурах.

Подальшим кроком у реформуванні облікової системи стало встановлення обов'язку щодо створення повноцінної бухгалтерської служби для підприємств, які мають значний суспільний інтерес. До цієї категорії належать, зокрема, великі публічні компанії, банки, страхові організації тощо. Інші ж підприємства отримали право делегувати ведення бухгалтерського обліку на аутсорсинг спеціалізованим аудиторським або консалтинговим компаніям, що може бути економічно вигідним та забезпечити високий рівень професіоналізму. Ключовим нововведенням також стало законодавче закріплення вимоги щодо складання фінансової звітності на основі таксономії – єдиної, стандартизованої структури показників, що підлягають обов'язковому оприлюдненню, зокрема у форматі XBRL (eXtensible Business Reporting Language) відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що забезпечує машинозчитуваність, точність та легкість доступу до фінансових даних для аналітиків та інвесторів.

Впровадження нових стандартів ускладнюється необхідністю масштабного навчання бухгалтерів, фінансистів та контролюючих органів, що потребує часу та значних витрат. Крім того, відкритість фінансової звітності викликає занепокоєння бізнесу через потенційну втрату конфіденційності та ризики недобросовісного використання даних, особливо для компаній, які не зобов'язані публікуватися, але мають надавати звітність на запит.

Попри ці тимчасові труднощі та побоювання, на стратегічному рівні запроваджені зміни мають беззаперечно позитивний характер та далекоглядні наслідки. Імплементация європейських стандартів неминуче призведе до підвищення якості та правдивості фінансової звітності українських підприємств, що зробить їхні показники зрозумілими та порівнюваними з даними закордонних компаній. Це, у свою чергу, суттєво підвищить рівень прозорості ведення бізнесу та стане потужним інструментом у боротьбі з корупцією та тіньовою економікою, адже міжнародна практика однозначно свідчить про те, що відкритість фінансових даних є ефективним механізмом зменшення корупційних ризиків та сприяння чесній конкуренції на ринку.

Активне виконання Україною вимог Директиви 2013/34/ЄС та інших положень Угоди про асоціацію з ЄС, зокрема щодо забезпечення відкритого доступу до фінансової звітності, вже демонструє перші позитивні результати. Підприємства, що становлять суспільний інтерес, починаючи з 2021 року, успішно подають свою фінансову звітність у машинозчитуваному форматі XBRL, що значно полегшує роботу інвесторів, банківських установ та міжнародних фінансових організацій при здійсненні комплексного фінансового аналізу.

Прозора та якісна фінзвітність підвищує довіру до українського бізнесу, спрощуючи залучення інвестицій та знижуючи вартість фінансування завдяки зменшенню інформаційної асиметрії. Водночас удосконалюється корпоративне управління через вимоги міжнародних стандартів до управлінських процедур та звітності. Аудиторські фірми, використовуючи цифрові технології, відіграють ключову роль у забезпеченні достовірності фінансової інформації, підвищуючи якість перевірок та мінімізуючи ризики маніпуляцій.

Попри неминучі труднощі перехідного періоду, послідовна адаптація української системи фінансової звітності до європейських стандартів є беззаперечним кроком уперед на шляху до економічного зростання та інтеграції у світовий економічний простір. Вона відкриває принципово нові можливості для українських компаній, які прагнуть стати повноцінними та конкурентоспроможними гравцями на глобальних ринках. Висока якість фінансової звітності, її прозорість та відкритість для інвесторів є не просто формальними

вимогами часу, а потужними інструментами для побудови сильної, стійкої та привабливої для інвестицій національної економіки.

У довгостроковій перспективі ці фундаментальні зміни принесуть значні вигоди не лише українському бізнесу, але й державі в цілому. Підвищення рівня підзвітності підприємств, зниження рівня корупції, формування розвиненої фінансової культури та стрімке зростання інвестиційного потенціалу – ось лише деякі з позитивних наслідків цього стратегічного курсу. Україна робить важливі та послідовні кроки на шляху до повноцінної європейської інтеграції, і прозора та надійна фінансова звітність є одним із непорушних фундаментів цього амбітного процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Глушко А.Д., Власенко В.А., Чепіжна Е.Б. Методика оцінювання ефективності інвестиційних проєктів інструментами MS Excel. Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 27 жовт. 2021 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2021. С. 113-114.
3. Галелюка М. Євроінтеграція фінзвітності: що зміниться у роботі українських підприємств. Європейська правда 2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/11/7/7073101/>
4. Hlushko, A., Sapsai, B. (2023). Value paradigm as a methodological basis for business valuation. *Economics and Region*, 2 (89), 96–102.
5. Шурпенкова Р.К., Сарахман О.М. Обґрунтування перспектив розвитку національної системи звітності на основі аналізу сучасного стану євроінтеграційних процесів України. 2024: V Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». С. 161-162. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/303781>
6. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. *Економіка і регіон*. 2012. № 6 (37). С. 82-89.
7. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A. and Maslii O. (2023). Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism, in *Economic and cyber security*. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023, pp. 30–58. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>
8. Глушко А. Д., Філіп М. Ф. Науково-методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємств. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського: *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 23. С. 470 – 474.

УДК 351: 338.1

Білько А.В., Чорнобель К.О.

Науковий керівник – Коба О.В., к.т.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка» імені Юрія Кондратюка
(м. Полтава, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна має неабиякий потенціал в галузі сільського господарства. В сучасних умовах викликів та загроз розвиток аграрного сектора і його трансформації відповідно до вимог європейської інтеграції є важливим завданням держави та суспільства [1]. Це передбачає зміни в усіх ланках АПК – від виробництва до переробки, логістики та збуту, за такими ключовими напрямками (рисунки 1).

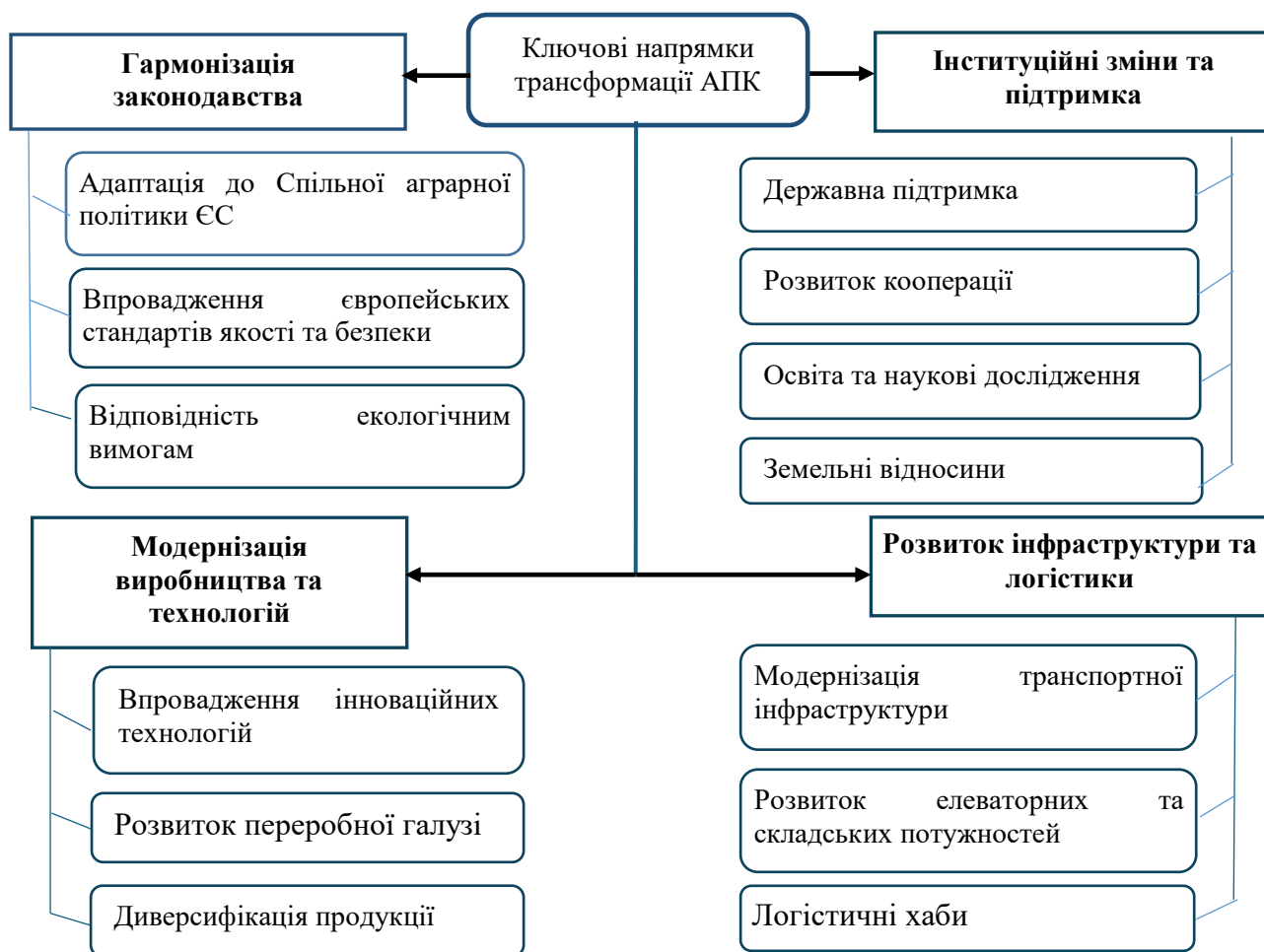

Рис. 1. Ключові напрямки трансформації агропромислового комплексу
Розроблено авторами

Тільки злагоджені дії уряду, бізнесу, науки та міжнародних партнерів за цими напрямками забезпечать успішну трансформацію АПК України в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Петренко К. В., Золотоверх Л. В. Трансформація економічного розвитку в умовах інтеграції до ЄС. «Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»». № 28, 2024. С. 38-45. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/303451/295535>. (дата звернення 07.05.2025).

УДК 338.436

Бородай А.В.

Науковий керівник – Маслій О.А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Вагоме місце у структурі національної економіки України займає аграрний сектор, який формує понад 10 % ВВП [1] та має значний потенціал для розвитку в умовах євроінтеграції. Відкриття ринків ЄС дало змогу українським виробникам значно наростити обсяги експорту аграрної продукції, попри те, що з початком повномасштабної війни у 2022 році значні площі

сільськогосподарських угідь були зруйновані або заміновані, частково знищено логістичні центри, елеватори та об'єкти переробки [2].

В умовах євроінтеграції реалізація потенціалу агропромислового комплексу може слугувати драйвером економічного розвитку, адже у 2022 році частка агропромислового комплексу в структурі експорту України сягнула понад 53 %, з яких майже третина – постачання до країн ЄС [1]. У звітах OECD відзначається, що Україна має значний потенціал для переходу до стійкого агровиробництва, за умови активного залучення інвестицій, розвитку кластерів і аграрної кооперації [3]. Перспективні напрями розвитку аграрного сектору економіки України наведено на рис. 1.

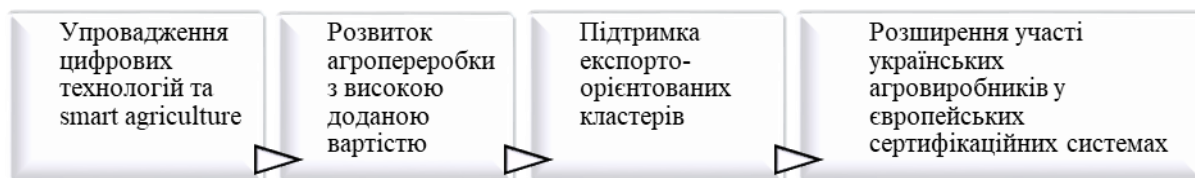

Рис. 1. Перспективні напрями розвитку аграрного сектору економіки України

Забезпечення реалізації потенціалу аграрного сектору України в умовах євроінтеграції потребує глибокої модернізації аграрного сектору з метою відповідності технічним регламентам, санітарним і фітосанітарним вимогам, нормам екологічної безпеки та якості продукції Європейського Союзу. Крім цього розвиток аграрного сектору в умовах євроінтеграції передбачає впровадження ринкового обігу землі, підтримку аграрної науки, розширення цифровізації, дотримання принципів сталого сільського господарства та розвитку «зелених» технологій [4].

Таким чином, трансформація аграрного сектору в умовах євроінтеграції повинна здійснюватися комплексно: через інституційне реформування, технологічне оновлення та посилення соціально-економічної стійкості сільських територій. Лише такий підхід може забезпечити конкурентоспроможність українських агровиробників на європейському ринку та сталий розвиток аграрного сектору національної економіки України в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Onyshchenko S., Maslii O., Hlusko A., Yanko A., Cherviak A. Social and economic security: threats and strengthening targets : monograph. Warszawa : E-Sciece space, 2023 p. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/15373>
3. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2022: Ukraine. Paris: OECD Publishing, 2022. 106 p.
4. Institute for Economic Research and Policy Consulting. Agricultural Export Barriers. Київ, 2023. 28 с. URL: <https://www.ier.com.ua/en/ier.com.ua>

УДК 339.92

Гірбасов М.О., Лизенко А.А.

Науковий керівник – Коба О.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

АДАПТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ ДО СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ ЄС

Євроінтеграційний курс України ставить перед вітчизняною економікою та підприємницьким колом серйозні виклики і вимагає перетворень у вирішальних галузях економічного життя. Це багатоаспектний процес, успішність якого залежить від скоординованих дій державних органів та бізнес-структур. Перетворення стосуються

технологічних, управлінських, маркетингових та правових аспектів діяльності підприємств. Особливої уваги потребує впровадження європейських стандартів у сферах якості, безпеки продукції та екологічних норм.

Гармонізація національної системи технічного регулювання з європейською як головна передумова для безперешкодного руху товарів та послуг передбачає імплементацію ідентичних або еквівалентних стандартів, формування інфраструктури оцінки відповідності, визнаної в ЄС. На практичному рівні це означає необхідність модернізації виробничих потужностей підприємств, інвестування в нове обладнання, підвищення кваліфікації персоналу й запровадження систем менеджменту якості та екологічного менеджменту.

Суттєве значення також має імплементація європейських норм у сферах корпоративного управління, захисту прав споживачів, конкурентного законодавства та регулювання державної допомоги. Це потребує перегляду бізнес-моделей, підвищення прозорості діяльності та дотримання принципів доброчесної конкуренції.

Ефективна інтеграція вітчизняного бізнесу до європейського економічного простору та гармонізація стратегічного планування промислового розвитку потребує неухильного практичного застосування законодавства ЄС та забезпечення дієвого контролю за його дотриманням [1].

Важливими є розробка й реалізація ефективних маркетингових стратегій, цілеспрямований розвиток брендингу та формування довготривалих партнерських зв'язків. Українські експортери, на жаль, нерідко демонструють недостатній рівень обізнаності щодо специфіки ринків ЄС, їх культурних особливостей та споживчих преференцій. У зв'язку з цим, актуалізується потреба в розвитку експортного потенціалу шляхом впровадження інноваційних стратегій, організації навчання, надання консалтингової підтримки й сприяння участі у міжнародних виставках та торгових місіях. Також набувають критичної ваги цифровізація бізнес-процесів та активне використання інструментів електронної комерції [2].

Процес переходу на стандарти ЄС дасть потужний поштовх до інновацій, оновлення основних засобів виробництва, підвищення ефективності роботи та зміцнення позицій українських фірм, що позитивно позначиться на загальному підприємницькому середовищі та сприятиме додатковому притоку закордонних інвестицій.

Список використаних джерел

1. Гахович Н. Г., Кушніренко О. М. Гармонізація стратегічного планування промислового розвитку України в контексті євроінтеграції. *Сучасні аспекти науки*: VI-ий том колективної монографії. Київ; Братислава: ГО «Міжнародний центр підтримки науки та освіти»; Видавництво «Scholarcluster», 2023. С. 20–28.
2. Деркач Т. В. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах післявоєнного відновлення України: виклики інтеграції та роль підприємницької активності. *Економічний розвиток*. 2024. № 1. С. 6–15. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1254/1246>.

УДК 657.478.2

Догадайло В.Є.

Науковий керівник – Карпенко Є.А., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЗАВДАННЯ ТА ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Витрати - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [1]. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються: прямі матеріальні витрати; прямі

витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати [2].

Правильний облік виробничих витрат та формування виробничої собівартості продукції є ключовим елементом ефективного функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, оскільки забезпечує об'єктивне відображення фактичних витрат, понесених у процесі виробничої діяльності. Точність та достовірність обліку витрат впливають на формування собівартості продукції, що, у свою чергу, визначає фінансовий результат підприємства, а також слугує основою для прийняття управлінських рішень [3]. За допомогою системного підходу до класифікації та аналізу витрат забезпечується можливість проведення економічного аналізу, оцінки рентабельності, обґрунтування цінової політики, планування виробничої програми й визначення точок беззбитковості.

Крім того, правильний облік виробничих витрат відповідно до вимог законодавства, національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку є передумовою для забезпечення прозорості фінансової звітності та підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Ігнорування принципів належного обліку витрат може призвести до викривлення фінансових показників, що унеможливує ефективне управління ресурсами, оптимізацію витратної частини та прогнозування економічного зростання підприємства. Таким чином, раціонально організований облік виробничих витрат виступає фундаментом стратегічного та оперативного управління підприємницькою діяльністю і виконує низку взаємопов'язаних завдань, що мають на меті забезпечення повного, достовірного та своєчасного відображення витрат, пов'язаних із процесом виготовлення продукції, надання послуг або виконання робіт.

Одним із ключових завдань є формування об'єктивної інформаційної бази для калькулювання фактичної собівартості продукції з урахуванням елементного, функціонального та економічного аспектів витрат. Важливим аспектом є забезпечення контролю за дотриманням норм витрачання ресурсів, оптимізацією виробничого процесу, а також виявлення та аналіз відхилень від установлених нормативів.

Облік має на меті створення інформаційного підґрунтя для прийняття ефективних управлінських рішень на всіх рівнях управління виробничими витратами, зокрема щодо ціноутворення, планування асортименту продукції, оцінки прибутковості окремих напрямів діяльності, визначення резервів зниження собівартості та підвищення продуктивності.

Окрім того, завданням обліку виробничих витрат є забезпечення відповідності процесу обліку вимогам чинного законодавства, стандартів бухгалтерського обліку та внутрішньої облікової політики підприємства, що сприяє прозорості фінансової звітності й покращенню комунікації із зовнішніми користувачами облікової інформації, зокрема інвесторами, кредиторами та контролюючими органами.

Водночас облік виробничих витрат підприємства має ряд проблемних аспектів. Проблематика обліку виробничих витрат підприємства зумовлена як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, що впливають на якість формування облікової інформації.

Однією з ключових проблем є недосконалість методологічного забезпечення, зокрема відсутність уніфікованого підходу до класифікації витрат за функціональними та економічними ознаками, що ускладнює порівнянність та аналітичну обробку даних.

Значні труднощі викликає також недостатня інтеграція облікової системи з управлінським і стратегічним плануванням та використання ворожого стофту, що призводить до формування інформації, яка не повною мірою відповідає потребам управлінського аналізу та прийняття рішень в умовах сучасних реалій. Серед актуальних проблем варто виокремити також невідповідність між фактичними та нормативними витратами, що часто виникає через недосконалу систему внутрішнього контролю й відсутність оперативного моніторингу виробничих процесів. Ускладнює облік і високий рівень витрат на ведення аналітичного обліку в умовах багатоміністерного виробництва, що потребує значних інформаційних та технічних ресурсів. Також на практиці спостерігається низький рівень автоматизації облікових процедур, зокрема в малих та середніх підприємствах, що призводить до зростання кількості помилок та затримки в

обробці облікових даних. До системних проблем можна також віднести дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері управлінського обліку, що обмежує можливості впровадження сучасних методик калькулювання та контролю витрат. Усі зазначені аспекти вимагають комплексного перегляду організаційно-методичних підходів до обліку витрат з урахуванням сучасних умов господарювання та цифрової трансформації облікових систем.

Усунення проблем, пов'язаних з обліком виробничих витрат підприємства, потребує системного й комплексного підходу, який поєднує вдосконалення нормативно-методичної бази, впровадження сучасних інформаційних технологій та розвиток кадрового потенціалу. Першочергово доцільним є перегляд методологічних засад організації обліку з метою гармонізації класифікаційних ознак витрат, адаптації існуючих підходів до умов конкретного підприємства та забезпечення їх відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності. Важливо забезпечити тісну інтеграцію облікових процедур з процесами стратегічного та оперативного управління, що дозволить формувати релевантну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Значного покращення можна досягти шляхом автоматизації облікових процесів, зокрема впровадженням ERP-систем, які забезпечують своєчасний збір, обробку й аналіз облікової інформації в реальному часі. Водночас слід посилити систему внутрішнього контролю, удосконалити механізми нормування витрат та підвищити точність облікових розрахунків шляхом запровадження управлінського обліку, заснованого на методах калькулювання за видами діяльності (ABC-костинг) та контролінгу. Важливим напрямом також є інвестування в професійний розвиток бухгалтерського персоналу, стимулювання підвищення кваліфікації, обізнаності з інноваційними підходами в обліку, що сприятиме підвищенню якості облікової інформації та адаптації до викликів цифрової економіки. Таким чином, синергія інституційних змін, технологічних рішень і професійної підготовки персоналу дозволить ефективно усунути основні проблеми обліку виробничих витрат та забезпечити його високий аналітичний і управлінський потенціал.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07 лютого 2013 р. № 73 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 99 р. № 318 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 18.05.2025).
3. Kulyk, V., & Karpenko, Y. Process-Oriented Management of Production Inventories: Accounting and Analytical Aspects. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. №9. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-09-01>
4. Кравченко О.В. Леоненко К.О. Проблеми організації обліку витрат виробництва. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 841 – 846.

УДК 336.32

Жижка Я.В.

Науковий керівник – Карпенко Є.А., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПЛИВ ФАКТОРІВ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОСТАЧАЛЬНИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах динамічного розвитку економіки та поглиблення міжгосподарських зв'язків, проблема оцінки кредитоспроможності постачальників набуває стратегічного значення для формування ефективної облікової політики підприємства. Теоретичне осмислення сутності кредитоспроможності постачальника як інтегральної характеристики його здатності своєчасно

та в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання є ключовим для розуміння її впливу на облікові рішення. Дослідження теоретичних аспектів оцінки кредитоспроможності постачальників охоплює широкий спектр методів та інструментів, починаючи від аналізу фінансової звітності (коефіцієнти ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності) до нефінансових факторів, таких як ділова репутація, історія співпраці, галузева належність, якість менеджменту та наявність зовнішніх гарантій [3].

Аналіз впливу рівня фінансової стійкості постачальників на формування облікової політики підприємства виявляє пряму залежність між цими двома категоріями. Низький рівень фінансової стійкості постачальника, що характеризується значною заборгованістю, недостатнім рівнем власного капіталу, низькою ліквідністю активів та нестабільною прибутковістю, обумовлює необхідність впровадження консервативної облікової політики щодо розрахунків [2]. Це може проявлятися у вимозі попередньої оплати за товари та послуги, встановленні коротких термінів кредитування, ретельному контролю за своєчасністю виконання зобов'язань та формуванні значних резервів під можливі збитки від неоплачених поставок або невиконаних зобов'язань. У крайніх випадках, підприємство може прийняти рішення про відмову від співпраці з фінансово нестабільними постачальниками, незважаючи на потенційно вигідні цінові пропозиції, з метою мінімізації ризику виникнення дебіторської заборгованості та пов'язаних з цим фінансових втрат [1].

На противагу цьому, високий рівень фінансової стійкості постачальника, підтверджений стабільними фінансовими показниками, позитивною діловою репутацією та тривалою історією успішної співпраці, створює передумови для формування більш ліберальної облікової політики щодо розрахунків. Підприємство може надавати перевагу умовам товарного кредиту з більш тривалими термінами погашення, використовувати гнучкі графіки платежів та зменшувати обсяги створюваних резервів під сумнівну дебіторську заборгованість. Довіра до фінансово стабільних постачальників сприяє розвитку довгострокових партнерських відносин, оптимізації логістичних процесів та зниженню транзакційних витрат.

Особливої уваги заслуговує вплив кредитоспроможності постачальників на формування резервів у фінансовому обліку. Згідно з принципом обачності, підприємство зобов'язане відображати потенційні ризики, пов'язані з несвоєчасним або неповним виконанням зобов'язань контрагентами. Оцінка кредитоспроможності постачальників є ключовим елементом процесу визначення обґрунтованого розміру резерву під сумнівну дебіторську заборгованість. Чим нижчою є кредитоспроможність постачальника, тим вищою є ймовірність виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості, що вимагає формування більшого обсягу резерву [1].

Таким чином, інтеграція факторів кредитоспроможності постачальників у систему формування облікової політики підприємства є невід'ємною умовою забезпечення його фінансової стійкості та ефективного управління ризиками. Врахування рівня фінансової стійкості постачальників при прийнятті рішень щодо вибору контрагентів, визначення умов розрахунків та формування резервів у фінансовому обліку дозволяє підприємству мінімізувати потенційні фінансові втрати, оптимізувати грошові потоки та підвищити загальну ефективність своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 08 жовтня 1999 р. № 237 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>
2. Аркатова І.В. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками. International Electronic Scientific Journal «Science Online». *Економічні науки*. 2020.
3. Випірайленко Т.М. Облік розрахунків із постачальниками та підрядниками. / Т.М. Випірайленко. *Молодий вчений*. 2020. № 31 (321).

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кризові умови воєнного стану породжують труднощі у забезпеченні стабільності соціально-економічного середовища. Як і будь-який інший сектор національної економіки страховий ринок України функціонує під впливом глобальних викликів, що генерують проблеми та перешкоди його розвитку. Так, в умовах воєнного стану страхові компанії зіткнулися з рядом викликів, серед яких першочергової уваги потребували питання переміщення працівників і налагодження дистанційної роботи, розірвання укладених договорів або перенесення строків здійснення страхових виплат [1]. Загальний стан ринку погіршився через скорочення обсягу надходжень премій, втрату застрахованої нерухомості, складнощі з проведенням виїздів на місця страхових подій, особливо в зонах бойових дій [2].

Протягом 2020-2024 рр. на страховому ринку України спостерігається стабільна тенденція до скорочення кількості страхових компаній. Загальна чисельність СК зменшилася із 210 у 2020 р. до 65 у 2024 р. [3], тобто на 145 компаній, або майже втричі (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість страхових компаній, що функціонують на страховому ринку України

Досліджуваний рік	Кількість страхових компаній			Відхилення
	non-life	life	Разом	
2020	190	20	210	-
2021	142	13	155	-55
2022	116	12	128	-27
2023	89	12	101	-27
2024	55	10	65	-36

Джерело: складено авторами за даними Національного банку України [3]

Найбільше зниження кількості страховиків в Україні зафіксовано у 2021 р. – на 55 компаній порівняно з попереднім роком, що було пов'язано як із посиленням вимог регулятора, так і з економічною нестабільністю через вплив обмежень в умовах пандемії. У подальші роки темпи скорочення були більш помірними, але зберігалися: по 27 компаній у 2022 та 2023 роках, і ще 36 компаній – у 2024 р. Найбільш суттєве скорочення спостерігається серед компаній, що працюють у секторі ризикового страхування (non-life), кількість яких зменшилася зі 190 у 2020 р. до 55 у 2024 р. У той же час кількість компаній зі страхування життя (life) зменшилася помірно – з 20 до 10 за той самий період.

Аналізуючи загальні тенденції розвитку страхового ринку України варто відмітити, що попри скорочення кількості страховиків у 2021 р. відбулося зростання загальної кількості договорів страхування до 131 561,90 одиниць, що на 9,1% більше, ніж у 2020 р. Така динаміка вказувала на покращення довіри до страховиків та активізацію діяльності компаній. Проте вже у 2022 р. спостерігалось різке падіння кількості договорів на 33 % у порівнянні з 2021 р. до 88 003,00 одиниць [3]. Основним чинником такого спаду стала повномасштабна війна, що спричинила економічну нестабільність, зниження купівельної спроможності та зменшення ділової активності (рис. 1). Водночас, рекомендації Національного банку України щодо спрощення процедур врегулювання страхових випадків сприяли стабілізації діяльності страховиків та не допустили обвалу страхового ринку навіть в шокових умовах воєнного стану [4]. Виявлена тенденція свідчить про часткову стабілізацію ринку у 2024 році, адаптацію страхових компаній до умов війни та поступове відновлення економічної активності. Подальша динаміка буде залежати від макроекономічної ситуації, політичної стабільності та довіри населення до страхових установ.

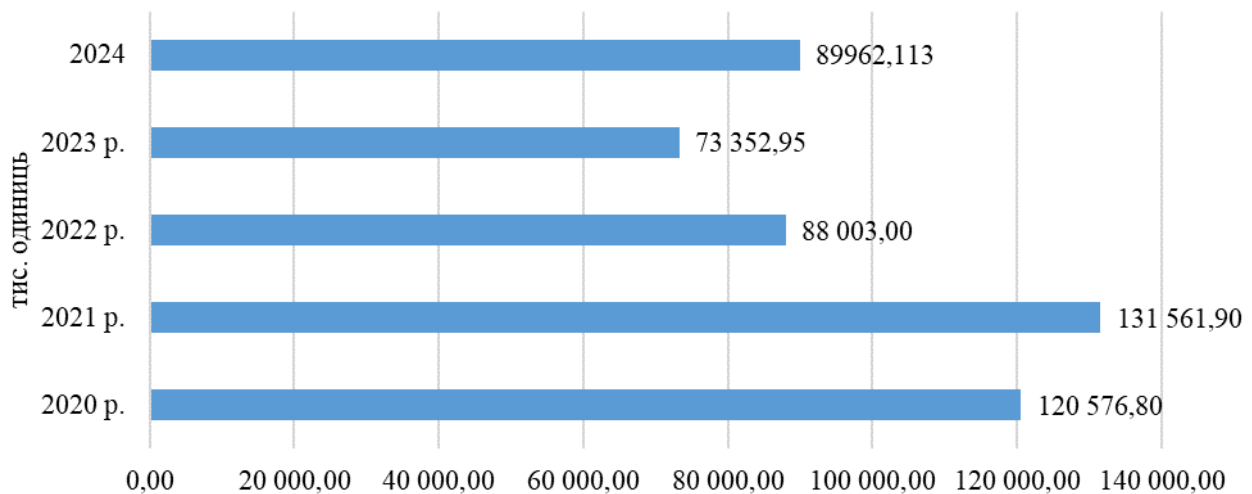

Рис. 1. Кількість договорів страхування на страховому ринку України, тис. одиниць
Джерело: складено авторами за даними Національного банку України [3]

Зростання ризиків і загроз соціально-економічній безпеці України [5, 6] підвищує необхідність захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, що відкриває нові перспективи для розвитку страхового ринку, адже основною особливістю страхування є здатність управляти ризиками та брати їх на себе.

З огляду на реалії повномасштабної війни, перспективними напрямками розвитку страхування в Україні є військове страхування, страхування критичної інфраструктури, аграрне страхування з урахуванням бойових дій, а також страхування життя і здоров'я військовослужбовців та цивільного населення. Особливої актуальності набуває розробка спеціалізованих страхових продуктів, які враховують ризики, пов'язані з воєнними діями, окупацією територій, пошкодженням об'єктів, мінною небезпекою та іншими викликами.

Таким чином, повномасштабна війна в Україні суттєво трансформувала страховий ринок, спричинивши зменшення кількості страхових компаній, падіння обсягів укладених договорів та зростання рівня ризиків. Попри кризові явища, страховий сектор демонструє ознаки адаптації до нових умов, зокрема шляхом цифровізації процесів, переорієнтації на актуальні напрями страхування та формування нових продуктів, які враховують воєнні ризики. Перспективи подальшого розвитку галузі значною мірою залежатимуть від стабілізації макроекономічного середовища, підтримки з боку держави та зростання довіри населення до страхових послуг.

Список використаних джерел

1. Маслій, О., Белкіна, М. Тенденції на страховому ринку України в умовах воєнного стану: Сталій розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану: зб. тез доп. Міжнар. наук-практ. інтернет-конф, м. Полтава, 09 червня 2022 року, Полтава, НУПП, 2022. С. 148-150.
2. Марина А.С., Пеценко М.В. Страховий ринок України в умовах війни. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 5. С. 44-54. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.5-7>
3. Національний банк України. Наглядова статистика. Показники діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Onyshchenko S., Maslii O., Kivshyk O. & Cherviak A. (2023) The impact of the insurance market on the financial security of Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(48), 268–281. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3976>.
5. Маслій О., Галушка Р. Ієрархічний аналіз ризиків і загроз економічній безпеці України в умовах воєнного стану. *Економічний простір*. 2025. №. 198. С. 69-75. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.69-75>
6. Пугач О. Моделювання загроз системі економічної безпеки національної економіки з позицій їх своєчасного виявлення та передбачення. *Економіка і регіон*. 2015. №3 (52). С. 103–109.

Коваленко А.О.
 Науковий керівник – Худолій Ю.С., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
 (м. Полтава, Україна)

ІНФЛЯЦІЯ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД ТА ШЛЯХИ ЇЇ СТРИМАННЯ

Воєнний період завжди супроводжується підвищенням індексу інфляції в країні. У період війни збільшуються витрати держави, зменшується пропозиція на товари та послуги. Також воєнний стан вадить фінансову стабільність держави. Тому важливо вміти досліджувати та контролювати рівень інфляції.

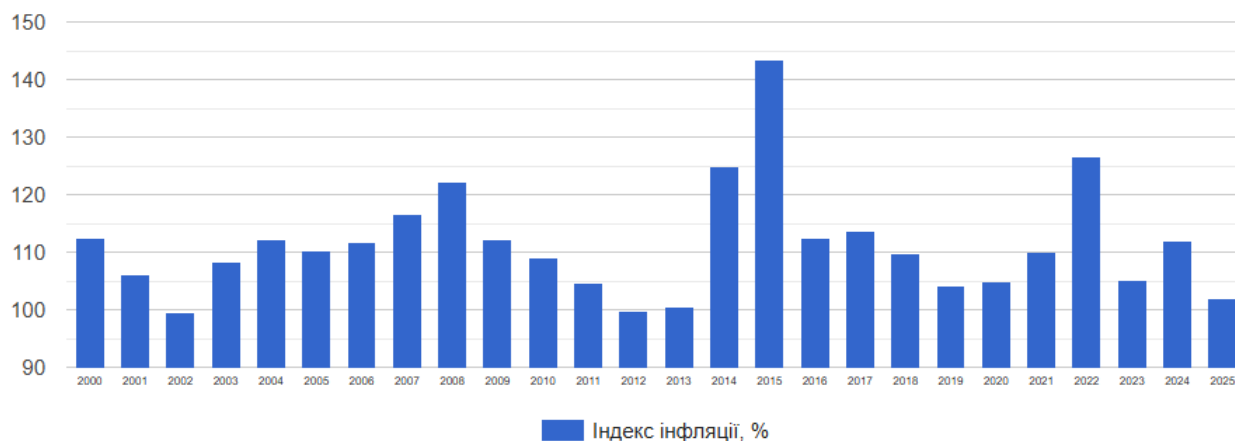

Рис. 1. Динаміка індексу інфляції в Україні з 2000 по 2025 рр.

На рисунку 1 наведений темп інфляції у відсотках з 2000 року по 2025. На рисунку ми бачимо швидке зростання темпу інфляції у 2014 році (анексія Криму) та у 2022 році (початок повномасштабного вторгнення). Як видно на рисунку темп інфляції в 2014-2015 роках був 124,9% та 143,3% відповідно. Та на початок повномасштабного вторгнення 2022 рік темп інфляції досяг 126,6% за рік.

Розглянемо основні причини інфляції в країні у військовий період.

Невпевненість населення та підприємств у ефективності держави – це призводить до того, що населення менше відкриває депозити в банках, а підприємства, в свою чергу, менше беруть кредити на відкриття/розширення бізнесу.

Руйнування виробничої інфраструктури – ця проблема є дуже важливою в країнах з воєнним станом. У разі пошкодження виробничих потужностей бізнесу, малий та середній бізнес перестає бути конкурентоспроможним.

Зростання державних витрат на гуманітарну допомогу та оборону – держава змушена брати гроші з державного бюджету та зазвичай в бюджеті немає стільки грошей і держава вимушена, або брати в борг, або друкувати гроші, що негативно позначається на рівні інфляції.

Зменшення обсягів виробництва та пропозиції на товари – так як граничні витрати на виробництво товарів збільшилося то підприємства вимушені підіймати ціни на товари або зменшувати обсяг виробництва задля максимізації прибутку.

Далі розглянемо основні наслідки інфляції в умовах війни.

Зниження рівня життя населення – завжди, коли інфляція збільшується, то рівень життя населення падає. Це пов'язано з ростом цін на товари і послуги.

Зменшення заощаджень та інвестицій – в країнах з високим рівнем інфляції через низький рівень життя в населення не завжди достатньо коштів на закриття базових потреб.

Шляхи стримання інфляції наступні.

Жорстка монетарна політика – цей метод стримує інфляцію через центральний банк а саме:

- підвищення облікової ставки (здорожчання кредитів зменшує попит на гроші та охолоджує економіку);
- обмеження грошової маси (контроль за кількістю грошей в обігу);
- операції на відкритому ринку (продаж державних облігацій для вилучення надлишкових коштів із обороту);
- контроль за валютним курсом (зменшення девальваційних очікувань).

Фіскальна політика – цей метод стримує інфляцію через уряд, а саме:

- зменшення державних витрат;
- підвищення податків (зменшує купівельну спроможність та попит, що в свою чергу зменшує кількість грошей у населення після сплати податків та не дає виробникам збільшувати ціни на товари, так як ризикують втратити покупців);
- бюджетна дисципліна (скорочення дефіциту бюджету, прозорі державні витрати);
- залучення міжнародної фінансової допомоги – Міжнародна допомога допомагає закрити низку потреб економіки країни таких як: відновлення інфраструктури, закупівлю продуктів та енергоносіїв, гуманітарна допомога.

Також варто відмітити роль міжнародної спільноти у врегулюванні інфляції.

Надання фінансової та технічної допомоги – надання допомоги з боку інших країн може допомогти зменшити витрати на техніку для ведення війни та гроші зможуть допомогти задовольнити базові потреби населення та в свою чергу призупинити приріст темпу інфляції.

Фіксовані ціни на гуманітарні товари – під час воєнного стану завжди потрібно багато гуманітарних товарів, а призупинення росту цін на гуманітарні товари допоможе населенню та державі зберегти кошти для забезпечення інших потреб.

Стабілізація економіки через інвестиції та реформи – залучення інвестицій допоможе облегшити тиск на центральний банк та провести реформу задля зменшення рівня інфляції.

Інфляція під час воєнного періоду зростає через скорочення виробництва, збільшення державних витрат та руйнування інфраструктури, але її можна стримувати. Це може відбуватися різними способами, наприклад, які були запропоновані вище.

Список використаних джерел

1. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Макроекономіка. 4-те видання, 2008 р. URL: <https://adastra.org.ua>.
2. Онищенко В.О., Довгаль Ю.С., Савченко Т.В. Дослідження впливу грошово-кредитної політики на макроконкурентоспроможність країни. Вісник Української академії банківської справи. 2011. № 2. С. 7–12.
3. Hlushko, A. & Khudolii, Yu. Financial technologies as a factor in the innovative development of the banking system. Chapters of Monographs, in: "Intellectual capital is the foundation of innovative development '2025", Monographic series «European Science». Karlsruhe, Germany, ScientificWorld-NetAkhatAV, March, 2025, Book 38, Part 3, pages 19–27. DOI: 10.30890/2709-2313.2025-38-03
4. Худолій Ю.С., Василенко О.І., Шклярчук А.В. Використання інфляційного таргетування, як інструменту забезпечення фінансової безпеки країни // Економіка і організація управління: зб. наук. праць ДонНУ. 2016. № 1 (21). С. 212 – 218.
5. Бабець В.А., Худолій Ю.С. Облікова ставка як інструмент регулювання інфляційних процесів в Україні в умовах воєнного стану // Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи: матеріали V Міжнар. наук.–практ. конф., 23 листоп. 2023 р. Полтава: Нац. ун–т ім. Юрія Кондратюка, 2023. С. 71–73.
6. Hlushko A.D. Conceptual principles of reforming the tax system of Ukraine in the conditions of European integration. Prospects for the development of finance in the conditions of European integration of Ukraine: monograph. Tallin: Estonia, IRETC MTÜ, 2022. P. 120–148.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Цифровізація є одним з найважливіших глобальних трендів сучасного світу на даний момент, адже введення та підтримка цього процесу в різних галузях забезпечує значну частину провідних розробок та інновацій. Важливою частиною цього є цифровізація економіки, що призводить до трансформації економічних взаємодій, внаслідок якої змінюються вимоги до держав, бізнесу та суспільства загалом.

Цифрова економіка – це тип економіки, де ключовими факторами та засобами виробництва є цифрові дані (бінарні, інформаційні тощо) та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу, що дає змогу істотно збільшити ефективність та продуктивність діяльності та цінність для отриманих продуктів та послуг. Цифрова трансформація (цифровізація) – це перетворення наявних аналогових (іноді електронних) продуктів, процесів та бізнес-моделей організації, в основі якої лежить ефективне використання цифрових технологій. Основними компонентами цифровізації економіки є розвиток цифрової інфраструктури, електронні послуги, цифрові платформи, штучний інтелект.

Розвиток електронного інформаційного середовища, інформаційно-комунікаційних технологій набуває все більшого значення. Особливо яскраво цю проблему висвітлили різного роду кризи, такі як пандемія COVID-19 чи початок повномасштабної фази російсько-української війни, коли більш традиційні ланцюги постачання стикнулись із фізичними обмеженнями. Цифрова трансформація кардинально впливає на економічні процеси, підвищуючи продуктивність через автоматизацію та вдосконалення бізнес-процесів. Вона також сприяє створенню нових продуктів і послуг, що підвищує конкурентоспроможність підприємств. Цифрові технології відкривають доступ до глобальних ринків завдяки ефективним засобам комунікації. Підприємства отримують можливість інтегрувати нові цифрові інструменти для досягнення стратегічних цілей, а конкуренція зростає завдяки доступності ринку для нових гравців.

Цифровізація економіки представляє собою спрощення та уніфікацію економічної діяльності і саме тому є важливою частиною програми євроінтеграції, яка передбачає собою зближення на рівні законів та загальноприйнятих правил у суспільстві країн-членів. Україна впевнено тримає курс на вступ до Європейського Союзу (ЄС), а отже стратегії розвитку мають будуватися з урахуванням європейських підходів.

Щоб оцінити стан цифровізації економіки України в умовах євроінтеграції, першочергово варто розглянути Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2024 рік. Виконання вимог за пунктом “Наука, технології та інновації, космос, цифрова інтеграція” становить 71%, із зростанням на 3% за 2024 рік. Найважливішою в галузі цифрової інтеграції стала участь в програмі «Цифрова Європа» (2021-2027). У липні 2024 року Єврокомісія оголосила результати конкурсу на відкриття Європейських цифрових інноваційних хабів. Ці хаби надаватимуть послуги бізнесу та громадському сектору за 4 напрямками: навчання та підвищення кваліфікації працівників; пошук джерел фінансування для впровадження цифрової трансформації, а також у розвитку нових цифрових послуг і бізнес-моделей; надання приміщень, інфраструктури й підтримки для тестування цифрових та інноваційних технологій; пошук партнерів, зокрема за кордоном. Також важливою стала інтеграція України до Індексу цифрової економіки та суспільства (DESI).

Також в 2024 році було створено й оприлюднено Стратегію відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027

року, за якою зокрема відбудеться: розробка інструментів цифрового моніторингу та автоматичної оцінки бізнес-планів підприємців та створення та забезпечення функціонування національної цифрової платформи факторингу.

Найбільшим досягненням у сфері цифровізації економіки є такі платформи як «Дія» та «Prozorro». «Дія» надає широкий спектр послуг для громадян, однак найважливішим є сприяння спрощенню процесів підприємництва: від реєстрації й отримання довідок до отримання грантів. «Prozorro» в свою чергу надає можливість відкрито проводити тендери та сприяє детінізації економіки, адже всі етапи доступні назгал. Загалом ідея використання цифрових платіжних інструментів для підвищення прозорості державних і приватних операцій є однією з функцій цифровізації економіки.

Втім, при розгляді статистичних даних зі звітів видно, що лише 6,9% підприємств здійснювали електронну торгівлю у 2023 році, а обсяг реалізованої продукції становив 5,7% від загальної кількості. В 2024 році 38,2% підприємств мали власні вебсайти (лише 11,5% з яких надавали можливість замовлення або бронювання в режимі онлайн); 3,2% мали мобільні додатки для клієнтів; 30% використовували соціальні мережі; а частка кількості підприємств, що використовують технології штучного інтелекту становить 5,2%.

Процес цифровізації економіки є позитивною тенденцією розвитку держави, що і є основним завданням євроінтеграції. Однак найбільшої ефективності він набуде лише при комплексному впровадженні й поширенні на інші сфери життя суспільства. Результати цифровізації економіки повинні бути доступними для кінцевих споживачів. Розвиток цифрової економіки дає багато можливостей як для бізнесу так для звичайних громадян, оскільки збережена цифрова інформація може використовуватися й в інших сферах суспільного життя. Ще одним важливим питанням є боротьба з цифровою нерівністю, недостатнім рівнем цифрової грамотності. Велику роль мають відігравати освітні програми, які направлені на обізнаність щодо кібербезпеки та захисту персональних даних.

Список використаних джерел

1. Коваль О. В., Лишак О. М. Характеристика цифрової трансформації економіки в умовах глобальних викликів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 66.
2. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. 2018. URL: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (дата звернення 17.05.2025)
3. Пешко М. І., Завербний А. С. Діджиталізація української економіки в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. №47
4. Onyshchenko, S., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Improving the efficiency of diagnosing errors in computer devices for processing economic data functioning in the class of residuals. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 5(4(125)), 63-73. <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2023.289185>
5. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2024 рік. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit-pro-vykonannya-Ugody-pro-asotsiatsiyu-za-2024-rik.pdf> (дата звернення 17.05.2025)
6. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року. 2024. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/66d/5ca/5cc/66d5ca5ccb1b5409965520.pdf> (дата звернення 17.05.2025)
7. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A., Maslii O., & Cherviak A. (2023). Cybersecurity And Improvement Of The Information Security System. *Journal of the Balkan Tribological Association*, 29(5), 818-835
8. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: використання мережі інтернет, програмного забезпечення для бізнесу, послуг хмарних обчислень, штучного інтелекту. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 17.05.2025)

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В умовах невизначеності та глобальних викликів пріоритетним напрямом зовнішньої політики України є європейська інтеграція, що визначає вектор її економічного розвитку. Інтеграції у європейський економічний простір поряд із вагомими викликами для національної економіки створює також додаткові можливості забезпечення довгострокового сталого економічного зростання. Реалізація цих можливостей значною мірою залежить від інвестиційної привабливості країни.

Інвестиційна привабливість – це комплексна оцінка та характеристика фінансового, економічного та правового середовища країни чи підприємства, яка вказує на його здатність привертати та утримувати інвестиції [1]. Важливими характеристиками інвестиційної привабливості країни є політична стабільність, правова визначеність, прозорість ведення бізнесу, гарантії захисту інвестицій, розвиток інфраструктури та фінансових інституцій.

Попри війну та геополітичну невизначеність після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом [2] та запровадження зони вільної торгівлі в Україні суттєво активізувалися реформи, спрямовані на підвищення інвестиційної привабливості країни. Зокрема, в рамках адаптації законодавства до норм ЄС відбулося оновлення податкової та митної політики, удосконалення законодавства щодо захисту прав інвесторів, а також розвиток системи електронного урядування. Це позитивно вплинуло на рейтинг України в міжнародних індексах [3]. Однак, незважаючи на досягнення, основними перешкодами для нарощення інвестиційної привабливості України залишаються військові дії, нестабільна геополітична ситуація, корупція, недосконалість судової системи та нерівномірність реалізації реформ, що знижує рівень довіри з боку потенційних інвесторів.

У контексті євроінтеграції, незважаючи на значні перешкоди та реальні загрози економічній безпеці держави [4], Україні слід продовжувати реалізацію реформ, направлених на підвищення її інвестиційної привабливості. Основними пріоритетами в цьому напрямі є: забезпечення верховенства права, стабільності макроекономічної політики, розвитку людського капіталу, ефективне регулювання ринку, активне впровадження стандартів корпоративного управління, стимулювання розвитку інноваційного бізнесу та підвищення прозорості економічного середовища. Активізація співпраці з європейськими фінансовими установами та участь у програмах технічної допомоги ЄС здатні не лише зміцнити інституційний потенціал України, а й підвищити її авторитет як надійного економічного партнера. У довгостроковій перспективі лише поєднання внутрішніх реформ з ефективною інтеграційною політикою дозволить Україні реалізувати свій інвестиційний потенціал у повній мірі.

Список використаних джерел

1. Китайчук Т.Г. Інвестиційна привабливість: теоретичний аналіз та впливові фактори. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-65>
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: <https://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 15.05.2025).
3. Онищенко С.В., Маслій О.А. Міжнародні індексні системи оцінки бізнес-середовища в Україні. *Фінансовий простір*. 2020. № 3(39). С. 168-179. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215186](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215186)
4. Маслій О. А., Ківшик О. П., Котелевець М. Загрози економічній безпеці держави в умовах глобальних перетворень. *Економічний простір*. 2023. № 183. С. 25–30. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-4>

Крат М.О., Цикало Д.В.
Науковий керівник – Коба О.В., к.т.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграція вимагає від українських підприємств прозорості і достовірності облікової інформації, у зв'язку з чим цифровізація бухгалтерського обліку стає обов'язковою умовою їх успішної діяльності [1].

Цифровізація бухгалтерського обліку забезпечує підприємству чисельні переваги в навколишньому бізнес-середовищі.

По-перше, вона дозволяє автоматизувати переважну частину облікових процесів і спрощує перехід до застосування міжнародних стандартів фінансової звітності, оскільки сучасні облікові системи (SAP, Oracle, Microsoft Dynamics) мають вбудовані модулі для ведення обліку і за НП(С)БО, і за МСФЗ. По-друге, застосування цифрових платформ дозволяє запровадити єдиний формат даних, що надзвичайно важливо для тих підприємств, які бажають здійснювати міжнародне співробітництво, залучати іноземні інвестиції. По-третє, цифровізація обліку не тільки скорочує час опрацювання первинної документації і формування облікових регістрів, звітів, а й зменшує кількість помилок та відповідно підвищує якість обліку. Крім того, застосування електронного документообігу дозволяє відмовитись від паперових носіїв інформації і зменшити витрати на їх друк, зберігання. Електронний документообіг забезпечує доступ до документів в електронному вигляді та спрощує процедури аудиту, контролю, фінансових розслідувань.

Використання в обліку хмарних технологій надає можливість працювати з віддаленим доступом, що особливо актуально в умовах сучасних викликів, та для компаній, які мають розгалужену структуру. До того ж це дозволяє зменшити витрати на інфраструктуру, створення робочих місць та їх належне обладнання.

Цифровізовані дані дозволяють швидко формувати аналітичні звіти, візуалізувати їх дані, прогнозувати фінансові показники. Це дає керівництву підприємства цінну інформацію для прийняття стратегічних та оперативних рішень. Аналіз великих обсягів фінансових даних допомагає виявляти приховані тенденції, оптимізувати витрати, покращувати дохідність.

Цифровізований бухгалтерський облік легко інтегрується з іншими системами підприємства (CRM, ERP, системи управління складом, HR-модулі тощо). Це створює єдину інформаційну екосистему, яка підвищує ефективність всіх бізнес-процесів, і дозволяє уникнути дублювання даних та помилок, пов'язаних з ручним перенесенням інформації.

Проте, процес цифровізації бухгалтерського обліку пов'язаний з певними викликами, а саме: він має високу вартість впровадження, ускладнюється небажанням персоналу переходити на нові системи, стикається з ризиком кібератак та витоку даних, потребує доступу до стабільного Інтернету.

Незважаючи на існуючі ризики, цифровізація бухгалтерського обліку є необхідною умовою на шляху до євроінтеграції. Вона надає потужні інструменти для підвищення ефективності управління, покращення інвестиційної привабливості та забезпечення конкурентоспроможності на європейському ринку.

Список використаних джерел

1. Білоус О., Кундеус О. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4(83). С. 56-61. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/83/1189.pdf> (дата звернення 04.05.2025).

ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Відповідно до Податкового кодексу України фінансові інвестиції це господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів [1]. ПКУ поділяє фінансові інвестиції на прямі та портфельні. Прямі інвестиції - господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою. Портфельні інвестиції передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку [1].

У НПС(Б)О 13 «Фінансові інструменти» наведено дещо інше визначення фінансових активів, які трактуються як активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора [2].

На основі вивчення НП(С)БО 12 «Фінансові інвестиції» [2] та наукової літератури з проблем обліку ми дійшли висновку, що фінансові інвестиції класифікуються за кількома критеріями, кожен з яких має значення для правильного їх відображення у фінансовій звітності підприємства. Перш за все, класифікація здійснюється за строком утримання інвестицій. Розрізняють довгострокові фінансові інвестиції, які призначені для утримання на період, що перевищує один рік, або не можуть бути вільно реалізовані у будь-який момент, та поточні фінансові інвестиції, які утримуються підприємством на строк до одного року і можуть бути реалізовані в будь-який момент без суттєвих обмежень. Іншим важливим критерієм є форма інвестування. У цьому контексті фінансові інвестиції поділяються на пайові та боргові. Пайові інвестиції засвідчують участь у капіталі іншого підприємства, тобто надають право власності на частку в статутному капіталі (наприклад, акції), тоді як боргові інвестиції виражають відносини позики і не передбачають участі у капіталі.

Крім того, фінансові інвестиції класифікуються залежно від намірів підприємства-інвестора. Зокрема, виділяють інвестиції, що утримуються до погашення, тобто ті, які мають фіксовані або визначені платежі та строк погашення, і щодо яких підприємство має намір та здатність утримувати їх до дати погашення. Такі інвестиції обліковуються за амортизованою собівартістю. До окремої категорії належать інвестиції в асоційовані, дочірні підприємства та спільну діяльність, які забезпечують інвестору значний або контрольний вплив, та обліковуються за методом участі в капіталі. Усі інші фінансові інвестиції, що не підпадають під зазначені вище класифікації, відносяться до категорії «інші» й можуть обліковуватися за справедливою вартістю або собівартістю з урахуванням зменшення корисності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 18.05.2025).
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти»: наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 2001 р. № 559 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text> (дата звернення: 18.05.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції»: наказ Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 р. № 91 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00> (дата звернення: 18.05.2025).
4. Лисяк Є.В., Белозерцев В.С. Організація обліку фінансових інвестицій. Інновації і суспільство. 2022. № 2. С. 78 – 83.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БІЗНЕСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах воєнного стану українські підприємства змушені адаптуватися до складних економічних реалій, обумовлених широким спектром ризиків і загроз, спричинених збройною агресією та її соціально-економічними наслідками. За статистичними даними, з початку повномасштабного вторгнення близько 64% суб'єктів малого та середнього підприємництва (МСП) тимчасово призупинили або повністю припинили свою господарську діяльність. Водночас 84% із тих, хто зупинив роботу, змогли відновити функціонування впродовж перших шести місяців [1].

Попри це, підприємницьке середовище залишається вразливим до зовнішніх шоків: триваючі атаки на критично важливу інфраструктуру, енергетичний дефіцит та відключення електроенергії значно ускладнюють стабілізацію економічної активності. Додатковими чинниками, що стримують відновлення МСП, є зниження внутрішнього попиту, падіння продуктивності праці, зростання витрат на виробництво, порушення логістичних ланцюгів, а також необхідність релокації підприємств у відносно безпечні регіони країни.

Однією з найгостріших проблем для українського бізнесу на початку повномасштабного вторгнення стала необхідність термінової релокації. За даними Єдиного державного реєстру, навіть після 2 років війни, у 2024 році юридичну адресу змінили 11 083 компанії (рис. 1).

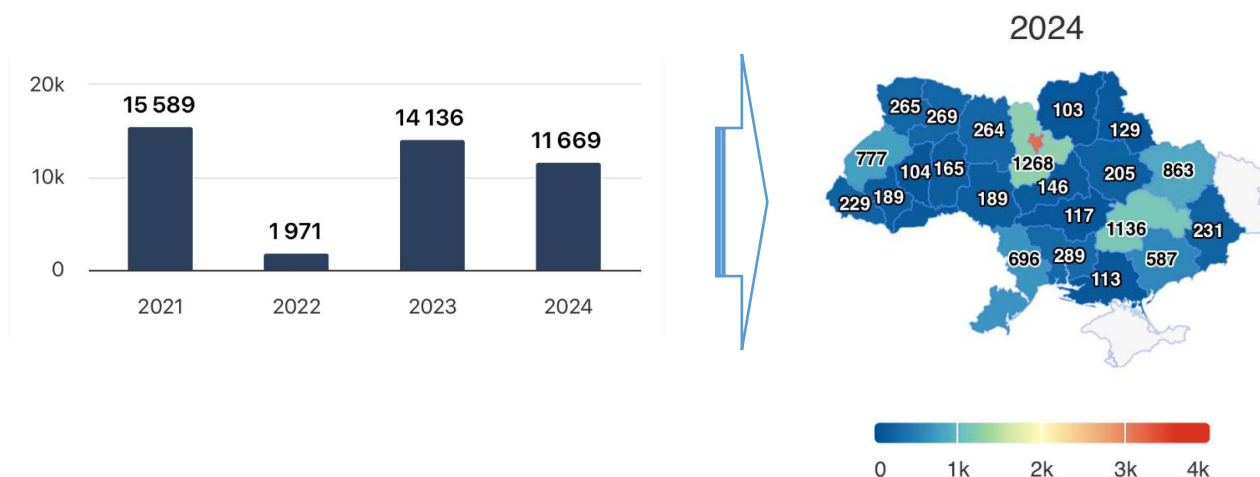

Рис. 1. Динаміка релокованих суб'єктів господарювання, одиниць [2]

Значною загрозою для економічної безпеки в умовах війни залишаються кібератаки, що дедалі частіше спрямовуються проти державних установ і великих підприємств. У 2024 році Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA, що функціонує при Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, зафіксувала 4315 кіберінцидентів – на 69,8% більше порівняно з 2023 роком, коли було виявлено 2541 випадок [3]. Основними цілями атак залишаються органи місцевого самоврядування, урядові та безпекові структури, енергетичний сектор, телекомунікаційні компанії та комерційні організації. Найпоширенішими типами кіберінцидентів є розповсюдження шкідливого програмного забезпечення, фішингові атаки, несанкціоновані підключення, компрометація облікових записів і систем. Основною метою дій зловмисників виступає викрадення конфіденційної інформації, паралізація критичної інфраструктури, а також знищення або пошкодження інформаційних систем.

На розвиток бізнесу впливають також такі макроекономічні фактори, як ВВП та інфляція. У 2024 році зростання ВВП склало лише 2,9% у порівнянні з попереднім роком, що є нижчим за прогнозовані показники. Темпи відновлення економіки поступово сповільнюються. Протягом 2024 року зростання ВВП відносно 2021 року було нижчим, ніж у 2023 році, а у IV кварталі взагалі зафіксовано скорочення ВВП на 0,1% порівняно з аналогічним періодом 2023 року. Складна ситуація з безпекою, нестача кваліфікованих кадрів та російські обстріли енергетичної інфраструктури продовжують гальмувати відновлення економіки. Крім того, у 2023 році позитивні показники відновлення ВВП були зумовлені низькою базою порівняння після падіння у 2022 році та значним збільшенням державних витрат, які у 2024 році стали звичайною практикою воєнного часу.

Україна увійшла у фазу повномасштабної війни з рівнем споживчої інфляції 10% у річному вимірі. Наприклад, у лютому 2022 року ціни на споживчі товари та послуги були на 10% вищими, ніж у лютому 2021 року. Російське вторгнення спричинило значне прискорення інфляції, яка досягла пікового значення у жовтні 2022 року – 26,6% у річному вимірі. Це було зумовлено прямими наслідками війни, такими як руйнування виробництв, порушення ланцюгів постачання та збільшення виробничих витрат підприємств. Додатковий інфляційний тиск також спричинила емісія гривні Національним банком для покриття дефіциту бюджету: у 2022 році НБУ випустив в обіг 400 млрд грн (12,5 млрд дол. США) для придбання військових облігацій уряду. Наприкінці 2022 року та протягом усього 2023 року темпи інфляції вдалося взяти під контроль завдяки стабілізації економічної ситуації, ефективним заходам НБУ та припиненню фінансування бюджету шляхом емісії гривні. Зниженню інфляції також сприяли рекордні врожаї 2023 року. У березні 2025 року інфляція зросла до 14,6% у річному вимірі (1,5% у місячному вимірі), що було викликано підвищенням цін на сировинні та перероблені продукти харчування через низький врожай попереднього року, збільшенням витрат бізнесу (зокрема, на оплату праці та енергоносії) та стійким споживчим попитом. Найбільше зростання цін у березні зафіксовано на яйця (+18,8% у місячному вимірі), взуття (+13,8%) та одяг (+13,0%) [4, 5].

Поширення кризових явищ у бізнес-середовищі актуалізує потребу в розробці комплексної політики економічної безпеки, що ґрунтується на ефективному управлінні ризиками. Попри безпрецедентні виклики, спричинені повномасштабною війною — включаючи кібератаки, інфляційні шоки, вимушену релокацію бізнесу та постійні обстріли — український підприємницький сектор демонструє високу адаптивність і здатність до оперативного реагування. Особливо динамічним у цих умовах залишається розвиток малого та середнього бізнесу, що стає основою для формування нової архітектури економічної безпеки. У таких умовах український бізнес не лише забезпечує свою життєздатність, а й закладає підґрунтя для стійкого економічного відновлення в поствоєнний період.

Список використаних джерел

1. Enhancing resilience by boosting digital business transformation in Ukraine. OECD. URL: https://www.oecd.org/uk/publications/2024/05/enhancing-resilience-by-boosting-digital-business-transformation-in-ukraine_c2e06e50.html/
2. Понад 11 тис. компаній змінили адресу реєстрації у 2024 році. URL: <https://opendatobot.ua/analytics/business-migration-2024>
3. CERT-UA минулого року опрацювала 4315 кіберінцидентів. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/cert-ua-minulogo-roku-opracyovala-4315-kiberincidentiv/>
4. Звіт про стан виконання національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 році. URL: <https://mof.gov.ua/storage/>
5. Мазур І.Є., Яковишина Л.Ю. Сучасні реалії впливу війни на розвиток бізнесу в Україні. *Via Económica*. 2023. № 1. С. 73–78.
6. Глушко А.Д. Дерегуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24–27.

СВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВА ЖИТЛА В УКРАЇНІ: ГОЛОВНІ ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

Внаслідок війни тисячі українців втратили свої домівки через знищення або серйозні пошкодження. Для підтримки громадян, що опинилися у такій скрутній ситуації, уряд України запровадив програму «ЄВідновлення». Ця ініціатива передбачає надання компенсацій за втрачене житло, що дозволяє людям придбати нові оселі. Програма стартувала 10 травня 2023 року і вже за перші два місяці понад 2000 родин скористалися житловими сертифікатами, отримавши можливість заселитися в нові помешкання. Однак, не всі постраждали можуть реалізувати своє право на компенсацію. Дія програми має як переваги, так і обмеження, які впливають на її доступність та ефективність.

Житловий сертифікат – це електронний документ, що надає громадянам можливість придбати нове житло за рахунок державного фінансування. Він дає змогу купити нерухомість як на первинному, так і на вторинному ринку, причому сума компенсації визначається індивідуально. Претендувати на отримання сертифіката можуть усі українці, які втратили житло через війну. Це стосується як власників повністю зруйнованих помешкань, так і тих, чиї домівки отримали пошкодження, які неможливо усунути.

Щоб оформити житловий сертифікат у межах програми «ЄВідновлення», необхідно подати заявку через сервіс «Дія». Після розгляду документів та ухвалення рішення комісією розмір компенсації відображається в застосунку. Далі потрібно зарезервувати кошти, отримати підтвердження, юридично припинити право власності на зруйноване житло та укласти договір купівлі-продажу. Оплата здійснюється безпосередньо на рахунок продавця нерухомості. Ця ініціатива дозволяє українцям придбати нове житло в будь-якому регіоні країни, за винятком територій, які перебувають під тимчасовою окупацією.

Дана програма має безліч переваг для її учасників, зокрема можливість придбати повноцінне житло (квартиру, будинок, таунхаус). Це не обов'язково має бути житло в тому регіоні, де проживала внутрішньо переміщена особа до 2022 року, а є можливість придбання житла в регіоні поточного перебування. Крім цього, ураховуючи внесені попередньо урядом правки у проект, ВПО можуть придбати житло як на первинному, так і на вторинному ринку, а також інвестувати у будівництво. Сертифікат дійсний впродовж 5 років з дати його видачі. Також можна поєднати проект «ЄВідновлення» із іпотекою «ЄОселя», але це можливо лише у випадку подачі заяви на відновлення через Дію. У разі наявності співвласника втраченого житла, вони стають власниками рівних часток і кожен отримує житлові сертифікати, які можуть бути, як об'єднані, так і використані окремо [1].

У бюджеті України передбачено 5 млрд. грн на реалізацію цієї програми у 2025 році. Крім того, Міністерство соціальної політики України додатково залучило 15 млрд. грн невикористаних коштів для забезпечення житлом ВПО. Дана програма передбачає різні розміри компенсацій для пошкодженої нерухомості, зокрема:

- До 200 тис. грн на поточний ремонт (придбання будівельних матеріалів, оплату роботи підрядникам);
- До 350 тис. грн для капітального ремонту житла;
- До 500 тис. грн для приватних будинків.

За знищене житло може бути виданий житловий сертифікат для одноосібних власників. Ці сертифікати діють на підконтрольній Україні території [2].

Для отримання допомоги потрібно або звернутися у ЦНАП, або відкрити спеціальний рахунок «єВідновлення» у банку-партнері, подати заявку в Дії. Наступний етап – це проведення огляду пошкодженого майна для встановлення компенсації комісією місцевої влади. Далі потрібно дочекатися внесення рішення в Реєстр пошкодженого та зруйнованого майна. Після виконання вищеперелічених умов на банківську карту «єВідновлення» надійдуть кошти, після їх використання обов'язково подати звіт про використані кошти [3].

У 2024 році понад 57 тис. українців отримали грошову допомогу, відповідно 54,5 тис. осіб отримали кошти на відбудову пошкодженого майна, сума складала 5,8 млрд. грн, інші 2,8 тис. українців мали змогу придбати нове житло за житлові сертифікати, отримані як компенсацію за втрачене житло. Найбільша кількість поданих заяв була зареєстрована у Харківській, Київській, Донецькій, Миколаївській, Херсонській та Чернігівській областях. Окрім відновлення житла, програма також підтримує локальні бізнеси, так як отримані в межах програми «єВідновлення» кошти можна використовувати на оплату будівельних матеріалів та підрядників, зареєстрованих через портал Дія. Така можливість для бізнесу дає можливість йому продовжувати розвиватись, що в свою чергу, створює робочі місця, значний внесок у валовий внутрішній продукт, а також сприяє розвитку регіональної економіки [4].

Крім очевидних переваг програми варто зазначити як впливають такі дії держави на економіку. По-перше, програма стимулює будівельну галузь, створюючи попит на відповідні матеріали та послуги, архітекторів, інженерів, а також підвищує рівень зайнятості населення. По-друге, купують будівельні матеріали офіційно або замовляють ремонтні роботи через підрядників, це приносить додаткові гроші в бюджет. З кожної такої угоди сплачуються податки – ПДВ, податок на доходи працівників та єдиний соціальний внесок. По-третє, у результаті ці кошти можуть піти на інші важливі потреби країни. Збільшення попиту на будівельні матеріали та послуги сприяє зростанню обсягів виробництва місцевих підприємств, активізує малий і середній бізнес у будівельній сфері та стимулює економічний розвиток на рівні громад.

Програма «єВідновлення» відіграє ключову роль у відбудові житла та підтримці громадян, які постраждали внаслідок війни. Вона не лише забезпечує компенсацію за втрачене чи пошкоджене житло, а й має значний економічний вплив. Залучення бюджетних коштів до будівельної сфери стимулює економічну активність, сприяє створенню нових робочих місць і підтримує розвиток малого та середнього бізнесу. Крім того, офіційне оформлення закупівель будматеріалів і підрядних послуг збільшує податкові надходження до бюджету, що дає змогу фінансувати інші важливі соціальні та інфраструктурні проекти. Попри певні виклики, ця ініціатива відіграє ключову роль у відбудові країни та економічному зростанні. Його ефективна реалізація сприятиме не лише покращенню житлових умов громадян, а й загальному економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. «єВідновлення»: як працює програма, плюси та мінуси житлових сертифікатів URL: <https://acmc.ua/yevidnovlennya-yak-praczyuye-programa-plyusy-ta-minusy-zhytlovyh-sertyfikativ/>.
2. Програма "єВідновлення" у 2025 році. URL: <https://anbud.ua/news/programa-evidnovlenna-u-2025-roci-185#:~:text=>.
3. Умови для отримання допомоги у відновленні пошкодженого житла. URL: https://erecovery.dii.gov.ua/damaged.html?utm_source=chatgpt.com.
4. Результати першого року роботи програми. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/57-tis-ukraintsivprogrami>.

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Мале підприємництво відіграє критично важливу роль у структурі економіки, адже забезпечує створення нових робочих місць, стимулює інновації та сприяє економічній стабільності. В умовах стрімкого розвитку технологій і змін у глобальному економічному середовищі, малі підприємства стикаються з численними викликами, які потребують адаптації та стратегічного планування [1].

До основних факторів розвитку малого бізнесу належать: державна підтримка, доступ до фінансування, цифровізація та технологічний прогрес.

Державна політика має значний вплив на розвиток малого підприємництва. Особливо важливим є спрощення реєстрації підприємств, зменшення бюрократичних процедур, доступ до фінансових ресурсів через кредити та гранти.

Фінансування, програми підтримки, податкові пільги та сприятливе нормативне середовище є основними факторами, які визначають успіх бізнесу. Фінансова стабільність - основна умова сталого розвитку малого бізнесу. Кредитні програми, венчурне фінансування і державні субсидії дозволяють підприємцям розширювати свою діяльність, інвестувати в нові технології та покращувати якість продукції чи послуг.

Сучасні технології змінюють підхід до ведення бізнесу. Автоматизація бізнес-процесів, впровадження цифрового маркетингу і онлайн-торгівлі дозволяють підприємствам зменшити витрати та розширити ринок збуту. Використання штучного інтелекту й аналітики даних допомагає краще розуміти потреби клієнтів та адаптувати бізнес-стратегії. У світі, де великі корпорації мають значні ресурси для розвитку, малий бізнес змушений шукати нестандартні рішення для виживання. Унікальна бізнес-модель, креативний маркетинг, персоналізований сервіс та орієнтація на клієнта допомагають малим підприємствам бути конкурентоспроможними.

Малі підприємства стикаються з численними проблемами. Серед них: ускладнені процедури реєстрації та звітності, які можуть стримувати розвиток бізнесу; високі відсоткові ставки за кредитами й нестача венчурного капіталу, що стримують інвестиції у розвиток. Також підприємці стикаються з проблемою пошуку спеціалістів, здатних ефективно працювати в умовах динамічного ринку, а постійні зміни споживчих запитів й вплив глобальних тенденцій вимагають гнучкості та здатності швидко адаптуватися.

Перспективи розвитку малого підприємництва пов'язані із здатністю підприємців впроваджувати інновації, використовувати сучасні технології та адаптувати бізнес-моделі до реалій ринку. Крім того, співпраця між бізнесом та державою, підтримка стартапів, розвиток освітніх програм для підприємців та міжнародна інтеграція є ключовими аспектами подальшого зростання цього сегмента економіки.

Загалом, розвиток малого підприємництва є важливим фактором соціально-економічного прогресу, що вимагає стратегічного підходу, підтримки на державному рівні та активної участі підприємницької спільноти. В умовах сучасного світу успіх малого бізнесу залежить від його здатності швидко адаптуватися, впроваджувати інноваційні рішення та ефективно використовувати наявні ресурси.

Список використаних джерел

1. Омеляненко Т. В., Короткова К. О. Розвиток малого підприємництва та малого бізнесу в Україні: чинники впливу та актуальні тенденції. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7584>. (дата звернення: 07.05.2025).

Сорокіна Д.А., Кунах В.С.

Науковий керівник – Глушко А.Д., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Офіційне закріплення євроінтеграційного курсу України в національному законодавстві та міжнародних угодах, зокрема в Угоді про асоціацію з ЄС, створило інституційну основу для глибоких економічних перетворень [1, с. 15–20]. Євроінтеграційний процес передбачає поступову адаптацію економіки України до європейської моделі, що включає гармонізацію стандартів, технічних регламентів та нормативно-правової бази [3, с. 7].

Ключовим аспектом у цьому процесі є приведення законодавства України у відповідність до *acquis communautaire* Європейського Союзу. Передусім трансформації зазнають сфери торгівлі, конкуренції, державних закупівель і захисту прав споживачів, що обумовлює необхідність адаптації бізнесу до нових вимог [2, с. 19]. Наступним етапом стане формування поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкриє додаткові можливості для розширення експортного потенціалу та доступу на європейські ринки. Для реалізації цього потенціалу необхідним є запровадження європейських стандартів якості продукції та послуг в українському виробництві [3, с. 7].

Відчутним позитивом є перспектива збільшення обсягів іноземних інвестицій з боку країн ЄС, що сприятиме модернізації виробничої бази та розвитку критично важливих секторів економіки [2, с. 24]. Загалом трансформаційні процеси мають призвести до удосконалення економічної політики та реалізації структурних реформ, спрямованих на забезпечення сталого економічного зростання [4].

Разом з тим, трансформація національної економіки в умовах євроінтеграції супроводжується низкою викликів. Найсуттєвішим з них на поточному етапі є збройна агресія російської федерації проти України, яка істотно обмежує можливості реалізації реформ [5]. Однією з ключових перешкод залишається також високий рівень корупції, що системно стримує інтеграційні процеси й відзначається як одне з основних завдань у переговорах з ЄС [6, 7]. До того ж, структурна асиметрія між рівнем соціально-економічного розвитку України та країн-членів ЄС, зокрема в аспектах продуктивності, інноваційного потенціалу та якості бізнес-клімату, значно ускладнює інтеграцію. У процесі адаптації до європейських норм можливе також тимчасове обмеження національних інтересів у певних секторах.

До позитивних наслідків трансформації можна віднести підвищення конкурентоспроможності національної економіки, посилення прозорості господарської діяльності та покращення регуляторного середовища [2, с. 2; 8]. Це, у свою чергу, сприятиме зростанню інвестиційної привабливості України та формуванню стабільних економічних зв'язків з європейськими партнерами. У довгостроковій перспективі трансформація створює передумови для повноцінного членства України в Європейському Союзі [1].

Таким чином, трансформація економіки України в умовах євроінтеграції є складним, багатовекторним процесом, що охоплює не лише законодавчу адаптацію, але й глибокі інституційні, регуляторні та структурні зміни. Незважаючи на численні виклики, євроінтеграція залишається стратегічним пріоритетом, що створює нові можливості для економічного розвитку, модернізації та підвищення стійкості національної економіки.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Офіційний вісник України. 2014. № 75. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX:22014A0529(01)).
2. Макаренко М. Євроінтеграційні процеси в Україні: економічні виклики та перспективи. *Економіка України*. 2022. № 5(722). С. 18–26.

3. Стандартизація та технічне регулювання в умовах євроінтеграції: аналітична записка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2021. 26 с. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/standartyzatsiya-ta-tekhnichne-rehulyuvannya-v-umovakh-yevrointehratsiyi>
4. Onyshchenko S., Yanko A., Hlushko A. and Maslii O. Economic cybersecurity of business in Ukraine: strategic directions and implementation mechanism, in Economic and cyber security. Kharkiv: PC TECHNOLOGY CENTER, 2023. Pp. 30–58. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-7319-98-5.ch2>
5. Світовий банк. Оцінка шкоди, завданої економіці України через війну. 2023. URL: <https://documents.worldbank.org/>.
6. Transparency International Україна. Індекс сприйняття корупції 2024. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjannya-koruptsiyi-2024/>
7. Onyshchenko, S., Hlushko, A., Kivshyk, O., & Sokolov, A. (2021). Shadow economy as a threat to economic security of the state. *Economics of Development*, 20(4), 24–30. DOI: 10.57111/econ.20(4).2021.24-30.
8. Hlushko A.D., Maslii O.A. The impact of information policy on the level of financial security in Ukraine. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*. 2022. No. 46. Pp. 39–46. <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8030/2022-46-6>

УДК 657.37

Сорока А.Д.

Науковий керівник – Карпенко Є.А., к.е.н., доцент

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВОЇ СПЕЦИФІКИ НА СКЛАД ТА ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРИ (РОБОТИ, ПОСЛУГИ)

Галузева специфіка значною мірою впливає на облік дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги), що проявляється у підходах до її формування, оцінки та контролю. Це відбувається через фундаментальні відмінності в операційних циклах, структурі, кількості клієнтів, рівні конкуренції, регуляторному середовищі та характері пропонованого продукту в розрізі різних секторів економіки (зокрема, роздрібно́ї торгівлі, виробництва та сфери послуг).

У торговельних підприємствах дебіторська заборгованість переважно формується внаслідок реалізації товарів з відстрочкою платежу. З огляду на високу частоту господарських операцій та значні обсяги обороту, облік дебіторської заборгованості потребує оперативного контролю та аналітичного обліку в розрізі кожного контрагента. Особливістю є короткий цикл обігу дебіторської заборгованості, що обумовлює необхідність застосування методів швидкої оцінки платоспроможності покупців. У контексті роздрібно́ї торгівлі, де домінують великі обсяги транзакцій з кінцевими споживачами, дебіторська заборгованість часто є менш значущою порівняно з іншими галузями. Однак, розвиток онлайн-торгівлі та використання кредитних карток призводить до формування специфічної дебіторської заборгованості перед платіжними системами. Облік такої заборгованості характеризується високою частотою операцій та потребою в автоматизованих системах обліку [1]. Управління дебіторською заборгованістю в роздрібній торгівлі фокусується на мінімізації часу обробки платежів, контролі за лімітами кредитних карт та операційному врегулюванні спірних ситуацій з клієнтами. Кредитування як інструмент стимулювання продажів може застосовуватися у формі споживчих кредитів або програм лояльності з відстроченням платежу, що потребує оцінки кредитоспроможності фізичних осіб та розробки ефективних процедур стягнення, а також відображення усіх цих операцій в обліку.

Виробничі підприємства, на відміну від торговельних, характеризуються тривалішим виробничим та операційним циклом, що безпосередньо впливає на формування дебіторської заборгованості. На відміну від торгівлі, виробнича галузь часто має справу з меншою кількістю, але більшими за обсягом операціями з юридичними особами – постачальниками сировини, матеріалів, комплектуючих та покупцями готової продукції. Реалізація готової продукції цих підприємств відбувається, як правило, на підставі довгострокових контрактів, що передбачають етапність виконання зобов'язань та виникнення дебіторської заборгованості на різних етапах поставки. У зв'язку з цим облік дебіторської заборгованості у виробництві повинен забезпечувати точну ідентифікацію сум, що підлягають оплаті на кожному етапі виконання договору, із застосуванням елементів управлінського обліку та системи контролінгу.

Управління дебіторською заборгованістю на виробничих підприємствах вимагає ретельного аналізу платоспроможності клієнтів, встановлення обґрунтованих кредитних лімітів та розробки індивідуальних умов оплати, що враховують специфіку виробничого циклу та потреби покупців. Оцінка ризиків у виробництві включає аналіз фінансового стану контрагентів, їхньої галузевої належності та макроекономічної кон'юнктури. Контроль за дебіторською заборгованістю передбачає регулярний моніторинг термінів оплати, своєчасне інформування про затримки та застосування інструментів досудового та судового врегулювання [2].

Сфера послуг вирізняється ще більшою різноманітністю моделей формування дебіторської заборгованості. У деяких сегментах (наприклад, консалтинг, IT-послуги) переважає постоплата за фактично надані послуги, що зумовлює значний обсяг дебіторської заборгованості. В інших (наприклад, телекомунікації, комунальні послуги) застосовується система попередньої оплати або регулярних платежів за спожиті послуги, що зменшує ризик виникнення значної дебіторської заборгованості, але потребує ефективного обліку та контролю за надходженням коштів. Специфіка послуг, як правило, полягає в їхній нематеріальності та складності стандартизації, що ускладнює оцінку їхньої вартості та може призводити до спорів з клієнтами щодо якості надання та, відповідно, оплати. Управління дебіторською заборгованістю в сфері послуг вимагає чіткого визначення умов надання послуг, оформлення відповідних договорів, своєчасного виставлення рахунків та налагодження ефективної комунікації з клієнтами для оперативного вирішення проблемних ситуацій [3].

Галузева специфіка підприємства чинить також суттєвий вплив і на вибір методу нарахування резерву сумнівних боргів, зумовлюючи різницю в характері, обсягах, строках погашення дебіторської заборгованості, а також у ризиках її неповернення. Виробничі підприємства, як правило, мають справу з довгостроковими контрактами, в межах яких реалізація продукції супроводжується розширеними строками оплати та підвищеним ризиком порушення платіжної дисципліни. У цьому випадку доцільним є застосування методу аналізу платоспроможності окремих дебіторів та застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості або ж застосування коефіцієнта сумнівності. Виходячи із оцінки за строками непогашення боргу, що дозволяє відобразити реальний рівень ризику втрати економічних вигод.

У торговельних підприємствах, де дебіторська заборгованість має переважно короткостроковий характер і високий ступінь оборотності, переважно застосовують метод нарахування резерву у вигляді застосування коефіцієнта сумнівності, який розраховується виходячи з обсягу питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході або на підставі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення. Такий підхід є доцільним за умов великої кількості контрагентів та значної динаміки операцій, коли індивідуальна оцінка дебіторів є економічно недоцільною.

У сфері надання послуг або виконання робіт характерною особливістю є труднощі з об'єктивною оцінкою реального обсягу дебіторської заборгованості на момент нарахування доходу, оскільки сам факт надання послуг або завершення робіт може бути підтверджений лише актом виконаних робіт. У таких умовах доцільним є застосування комбінованого

підходу, що передбачає одночасне використання індивідуального аналізу найбільш значних дебіторів та загальних коефіцієнтів на суму решти заборгованості, сформованих на підставі історичних даних.

Таким чином, галузева специфіка є ключовим детермінантом особливостей обліку дебіторської заборгованості за товари (роботи, послуги). Відмінності в операційних циклах, структурі клієнтської бази, рівні конкуренції, регуляторному середовищі та характері пропонованого продукту обумовлюють значну варіативність у підходах до її обліку.

Список використаних джерел

1. Галух А., Волчанська Л.О особливості обліку реалізації товарів в інтернет-торгівлі. Збірник тез XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» 2 том. 2021. С. 27-29.
2. Гуцаленко Л.В., Слободянюк І. С. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення. *Економічні науки*. Серія «Облік і фінанси». Випуск 8 (29). Ч. 2. 2018.
3. Колісник О. Теоретичні та практичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. *Сучасна економіка*. 2019. №15.

УДК 338.2:339.92(477):004.738.5

Туз В.Ю.

Науковий керівник – Глушко А.Д., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Євроінтеграційний курс України визначає стратегічні засади соціально-економічного розвитку на найближчі десятиліття. З одного боку, Угода про асоціацію з Європейським Союзом створює сприятливі умови для розширення торгівлі, залучення інвестицій, впровадження європейських регуляторних стандартів. З іншого – відкриття внутрішніх ринків та реформування ключових секторів економіки супроводжуються зростанням системних ризиків для економічної безпеки, зокрема внаслідок зовнішнього тиску, політичної нестабільності та загроз воєнного характеру.

Аналітичні спостереження за останні роки свідчать, що в рейтингу глобальної конкурентоспроможності (World Economic Forum) Україна займає порівняно низькі позиції, що пояснюється передусім слабкістю інституційної архітектури, нестабільністю макроекономічного середовища та обмеженістю інноваційного потенціалу.

Фінансова система України залишається одним із найбільш уразливих сегментів національної економіки. Європейська інтеграція вимагає гармонізації функціонування банківського і страхового секторів відповідно до *acquis communautaire* ЄС, що, попри підвищення прозорості, потребує значних фінансових, людських і технологічних ресурсів. Після банківської кризи 2014–2016 років Національний банк України запровадив низку жорстких регуляторних заходів, однак рівень довіри до банківського сектору залишається критично низьким: частка депозитів фізичних осіб у ВВП становить близько 20% (порівняно з понад 50% у країнах ЄС), що вказує на потребу в не лише інституційних реформах, але й у стратегічному відновленні довіри до фінансових інституцій.

Демографічні загрози та відтік трудових ресурсів – ще один структурно визначальний чинник. За різними оцінками, за кордоном працює понад 5 млн громадян України, значна частина з яких – у країнах ЄС. Це створює ризики для відтворення людського капіталу в таких критичних галузях, як охорона здоров'я, освіта, наука та промисловість. Водночас, обсяги грошових переказів трудових мігрантів стабілізують платіжний баланс (у 2023 році –

понад 13 млрд дол. США). Таким чином, ефективна євроінтеграційна політика повинна передбачати не лише стимулювання мобільності, а й створення умов для повернення кваліфікованих кадрів.

Енергетична безпека залишається гострою проблемою. Попри поступове скорочення залежності від енергоносіїв з країн-агресорів, ще у 2022 році понад 70% імпортованого дизельного пального надходило з білорусі та рф. Перехід до відновлюваних джерел енергії є пріоритетом, однак національна частка «зеленої» енергетики становить приблизно 15%, що істотно поступається середньоєвропейському показнику (понад 22%). Позитивною тенденцією стало приєднання України до ENTSO-E у 2022 році, що заклало підвалини технічної інтеграції енергосистеми до європейського енергетичного простору.

Зростання інтересу іноземних інвесторів до українських стратегічних активів формує як додаткові інвестиційні можливості, так і потенційні загрози економічному суверенітету. Зокрема, у сфері земельного ринку, ІТ та енергетики посилюється концентрація власності. У сільськогосподарському секторі понад 70% виробництва припадає на великі агрохолдинги. У цьому контексті необхідним є зміцнення спроможності антимонопольних органів задля захисту конкуренції та збереження економічної незалежності у відкритій економіці.

Цифрова трансформація – важливий інструмент модернізації бізнес-середовища та державного управління. Успішна реалізація національного проєкту «Дія» стала прикладом позитивної цифрової інтеграції, що отримала схвальні оцінки з боку європейських партнерів. Однак цифрова трансформація вимагає одночасного посилення кібербезпеки, особливо в умовах гібридної війни. За даними Держспецзв'язку, у 2023 році кількість кібератак на державні ресурси зросла на 68%, що вимагає створення стійкої цифрової інфраструктури із високим рівнем інформаційного захисту.

Отже, економічна безпека України в процесі європейської інтеграції потребує комплексного підходу, що базується на збалансованому поєднанні інституційних реформ, стратегічного планування, технологічної модернізації та збереженні критичних національних активів. Цільовим орієнтиром має бути не лише адаптація до стандартів ЄС, але й активне формування власного внеску у нову архітектуру економічної безпеки регіону Східної Європи.

Список використаних джерел

1. Krasnobayev, V., Yanko, A., & Hlushko, A. (2023). Information Security of the National Economy Based on an Effective Data Control Method. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, article no. 2350021. <https://doi.org/10.1142/S1793993323500217>
2. Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В. *Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
3. Глушко А. Д. Оцінка ефективності державної регуляторної політики у сфері внутрішньої торгівлі в Україні. *Економіка і регіон*. 2012. № 6 (37). С. 82-89
4. Hlushko A., Taranets B. Regulatory and Legal Insurance of Economic Security of Business in the EU. *Modern Methods of Applying Scientific Theories: Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. 2023. Pp. 63–65.
5. Дмитренко А. В., Мороз І. М., Кравченко О. В. Основні пріоритети економічної безпеки України в умовах євроінтеграції. *Економічна безпека: держава, регіон, підприємство*. 2021. С. 166–170.
6. Hlushko A.D., Yanko A.S. Optimal reservation of data in the system of residual classes in the direction of ensuring information security of the national economy. *Economics and Region*. 2019. No 4 (75). P. 35–44. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4\(75\).1814](https://doi.org/10.26906/EiR.2019.4(75).1814)
7. Глушко А. Д., Пантась В. В., Бабенко С. Р. Інформаційна політика в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10038>

СЕКЦІЯ 3

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 330:378

Дурман М.О., д.держ.упр., професор
Національна школа публічного адміністрування (Квебек, Канада),
Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ КАНАДИ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Університети в Канаді застосовують різні підходи до стимулювання інноваційної діяльності у залежності від поставлених цілей, географічного розташування, розміру освітньої організації, історичних і культурних особливостей, наявних фінансових ресурсів та ін.

Лідером у галузі досліджень та інновацій Канади, який має значний вплив як на місцевому, так і на глобальному рівнях, є Університет Торонто (University of Toronto). Видатні вчені-дослідники здійснюють актуальні дослідження, спрямовані на вирішення як сучасних викликів, так і потенційно можливих в майбутньому [1].

Протягом майже двох століть викладачі, студенти, докторанти та співробітники Університету Торонто розширювали межі своїх наукових досліджень і давали відповіді на деякі з найважливіших глобальних питань. Слід відзначити, що стратегічний план досліджень університету має гнучку структуру, яка дозволяє залучити до співробітництва дослідницьке співтовариство та партнерів для вирішення проблем, з якими стикається людство.

Стратегією визначено сім взаємопов'язаних тематичних областей, які розроблені для сприяння вдосконаленню наукових досліджень та співпраці як всередині Університету Торонто, так і з партнерськими організаціями, а також для вирішення проблем місцевого, національного та глобального значення. План визначає п'ять стратегічних цілей [1]:

1. Продемонструвати національне та глобальне лідерство в дослідженнях та інноваціях.
2. Розвивати співпрацю, партнерство та об'єднання в дослідженнях.
3. Сприяти справедливості, різноманітності і залученості до досліджень та інновацій.
4. Підтримувати інтеграцію досліджень та інновацій у навчальні плани студентів.
5. Посилювати інституційну підтримку, яка сприяє вдосконаленню досліджень та інновацій.

Університет Торонто має чудовий досвід побудови успішних партнерських відносин з місцевими, національними та глобальними організаціями. Університет шукає зв'язки з місцевими та глобальними партнерами – від малих і середніх підприємств до транснаціональних корпорацій, а також урядових і некомерційних організацій.

Кількість дослідницьких партнерств Університету Торонто є свідченням багатьох переваг, які партнер може отримати від співпраці з університетом. Організації можуть зв'язуватися з провідними світовими дослідниками, щоб допомогти у вирішенні важливих завдань, а також брати участь і підтримувати передові наукові дослідження в сфері галузевих інтересів. Додаткові переваги можуть включати доступ до дослідницької інфраструктури або спеціалізованого обладнання в університеті та експертів, які можуть полегшити трансфер технологій. Співпраця з університетом також дозволяє залучати стажерів і найкращих випускників, які влаштуються на роботу.

Взаємодія з університетом може надати доступ до можливостей фінансування через гранти або інші програми, які допомагають покрити витрати на дослідницький проект.

Наприклад, певні організації можуть використовувати свої внески за допомогою державних програм фінансування, зокрема таких [2]:

- Програма альянсу з Радою природничих наук та інженерних досліджень Канади (NSERC);

- Дослідницький фонд Онтаріо: дослідницькі вдосконалення з Міністерством коледжів та університетів (MCU);

- Технології сталого розвитку Канади;

- Геном Канади (Genome Canada);

- Центр інновацій Онтаріо та інші.

Важливим напрямом інноваційної діяльності є публікаційна активність науковців і викладачів. Наприклад, Національна школа публічного адміністрування (National School of Public Administration, Квебек, Канада) опублікувала 1187 наукових робіт з 12365 цитуваннями [3]. Дослідницький профіль охоплює низку галузей, включаючи гуманітарні та соціальні науки, політологію, філософію, право, бізнес, економіку, соціологію, екологічну науку, інформатику та медицину.

Трансформація державного управління в компетентність, знання, інновації, результат та цінність – це роль, яку заклад виконує з моменту свого заснування. Школа народилася з обіцянкою трансформувати культуру та ментальну модель кожного державного службовця та місією розвитку його здатності впроваджувати інновації, досягати результатів та служити суспільству. Протягом кількох десятиріч років університет відіграє важливу роль у впровадженні інновацій у культуру державного управління та прискоренні трансформації в навчанні, організаційному, цифровому, соціальному та економічному управлінні.

Також заклад має 71 партнера серед міжнародних інституцій [3]. Університет є центром поширення та сприяння дискусіям з передових тем знань, пов'язаних з державною політикою та державним управлінням. З цією метою він розробляє національні та міжнародні проекти співпраці, які мають тісний зв'язок зі світом інновацій та науковою спільнотою, працюючи переважно в мережах та партнерствах. Школа приймає іноземних професорів з різних куточків світу для участі в різноманітних наукових заходах та дослідницьких розробках. Вона також пропонує стипендіальні програми, гранти, стажування, аспірантуру та магістерські програми для державних службовців. Канадські компанії також мають право на федеральні та місцеві податкові кредити на основі своїх витрат на дослідження. Такі програми, як Федеральна програма податкових стимулів для наукових досліджень і експериментальних розробок, надають пільгові кредити та відшкодування витрат на наукові дослідження, включно з тими, які проводяться у закладах вищої освіти.

Таким чином, нами проаналізовано стратегії стимулювання розвитку інновацій в регіонах, які застосовують на практиці провідні канадські університети і які вже довели свою ефективність. Особливу увагу заклади вищої освіти у своїх стратегіях приділяють активній підтримці діяльності щодо трансферу технологій; сприянню інноваційної діяльності студентів; стимулюванню інноваційної та підприємницької діяльності професорсько-викладацького складу; зміцненню співробітництва з бізнесом; участі в проектах та програмах регіонального та місцевого економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. University of Toronto. *Research & Innovation*. URL: <https://research.utoronto.ca/partnerships/work-u-t-researchers>. (дата звернення: 13.05.2025).
2. Чичкало-Кондрацька І.Б., Левченко І.В. Роль університетів в інноваційному розвитку: досвід США та Канади. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Vol. 2, No. 2, 2023, pp. 1-9.
3. National School of Public Administration. *EduRank*. March 02, 2025. URL: <https://edurank.org/uni/national-school-of-public-administration/>. (дата звернення: 19.05.2025).

Вождаєнко В.В., начальник відділу інновацій та розвитку
Полтавська Торговельно-промислова палата
(м. Полтава, Україна)

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ У ПРОМОЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ПОЛТАВЩИНИ

Полтавський регіон є унікальним культурно-історичним осередком України, відомим своєю багатою літературною, етнографічною, архітектурною та гастрономічною спадщиною. В умовах глобалізації й інтеграції України до міжнародного туристичного простору важливого значення набуває розвиток міжнародного туризму як інструменту популяризації культурного надбання краю.

Європейський досвід має ключове значення для розвитку культурного туризму в Україні. Він не лише пропонує практичні інструменти, але й формує стратегічне розуміння того, як історико-культурна спадщина може стати основою сталого регіонального розвитку, сприяти збереженню національної ідентичності та стимулювати туристичний потік.

Аналізуючи практики країн ЄС, ми бачимо успішні приклади інтеграції культури в місцеву економіку, ефективної співпраці між громадами, органами влади та бізнесом. Важливою складовою є й застосування сучасних цифрових технологій для представлення та популяризації культурних надбань.

Україна володіє значним культурно-історичним ресурсом, і впровадження європейських підходів дозволить зробити цей ресурс більш відкритим, привабливим і доступним як для українських, так і для іноземних туристів.

У цих умовах змінюється і підхід до збереження та популяризації культури: зростає роль цифрових форматів, що не потребують фізичної присутності. Все більшої актуальності набувають онлайн-музеї, віртуальні тури, цифрові колекції та мобільні додатки. Водночас підвищується потреба в контенті, що не лише доносить інформацію, а й акцентує на культурній стійкості, спадкоємності поколінь і неповторності української культурної спадщини.

Міжнародний туризм відкриває широкі можливості для промоції Полтавщини на світовій арені, сприяючи збереженню культурної ідентичності, формуванню позитивного іміджу регіону та залученню інвестицій у туристичну інфраструктуру. Налагодження співпраці з іноземними туристичними організаціями, участь у міжнародних виставках, реалізація спільних культурних проєктів – усе це сприяє підвищенню туристичної привабливості Полтавщини.

По-перше, зросте суспільна потреба у переосмисленні національної ідентичності, де культура відіграватиме провідну роль.

По-друге, посиляться зацікавлення локаціями, пов'язаними з героїчними подіями війни, пам'ятними маршрутами та новітньою історією.

По-третє, міжнародна аудиторія, яка активно підтримувала Україну, буде прагнути глибше ознайомитися з нашою культурною спадщиною. Це відкриє нові можливості для включення України до європейських туристичних маршрутів і програм культурного обміну, а також для залучення інвестицій у відновлення та розвиток туристичної інфраструктури.

Дослідження цієї теми дозволяє окреслити перспективні напрямки міжнародного співробітництва у сфері туризму, а також визначити ефективні стратегії інтеграції культурної спадщини регіону в глобальний туристичний контекст.

УПРАВЛІННЯ ПРОСУВАННЯМ ПРОДУКЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Сучасний ринок продовольчої продукції вимагає комплексного підходу до просування товарів. Управління просуванням – це процес розробки, впровадження та моніторингу маркетингових стратегій, спрямованих на забезпечення впізнаваності бренду, залучення нових клієнтів та підтримання лояльності існуючих споживачів. В основі цього процесу лежать розуміння потреб цільової аудиторії, конкурентоспроможність продукту та адаптація маркетингових інструментів до специфіки продовольчого ринку [1].

Основні компоненти управління просуванням [1-3]:

Аналіз ринку та визначення цільової аудиторії. Для успішного просування продукції спочатку необхідно провести детальний аналіз ринку, дослідити поведінку споживачів, виявити конкурентів та зрозуміти поточні тенденції. Чітке визначення цільової аудиторії дозволяє адаптувати повідомлення, підібрати відповідні канали комунікації і розробити унікальні торговельні пропозиції. Розробка маркетингової стратегії. Маркетингова стратегія має включати: визначення ключових повідомлень, що акцентують якість, безпеку та користь продукції для здоров'я; вибір каналів просування (телевізійна реклама, соціальні мережі, PR-кампанії, участь у виставках та дегустаціях); планування рекламного бюджету та графіку заходів; використання традиційних та цифрових каналів комунікації

Зважаючи на сучасні тренди, продуктивне просування включає як традиційні методи (ПР, друкована реклама), так і сучасні цифрові інструменти: соціальні мережі, де можна оперативно спілкуватися з аудиторією та отримувати зворотний зв'язок. Веб-сайти та блоги з інформацією про користь і способи вживання продукції. Співпраця з лідерами думок та блогерами, що можуть підсилити довіру до бренду.

Після впровадження маркетингових заходів важливо аналізувати результати: Використання ключових показників ефективності (KPI) дозволяє відслідковувати динаміку продажів, впізнаваність бренду та рівень взаємодії із споживачами. Регулярний аналіз ринку допомагає вчасно коригувати стратегію та реагувати на зміни в поведінці аудиторії. Зворотній зв'язок від клієнтів сприяє вдосконаленню продукту та процесів просування [3].

Ефективне управління просуванням продукції продовольчого призначення базується на комплексному підході, який враховує особливості ринку, потреби споживачів та сучасні тенденції в цифрових комунікаціях. Важливо постійно вдосконалювати стратегії, експериментувати з новими формами взаємодії з аудиторією та підтримувати високу якість як самого продукту, так і рекламних повідомлень. Такий підхід сприятиме довготривалому успіху бренду та задоволенню споживачів.

Список використаних джерел

1. Новицька І.В. Scientific and theoretical approach to the management of organic products promotion / І.В. Новицька // Економіка і регіон. 2021. № 3 (82). С. 84-90.
2. Новицька, І. В. (1). ОСНОВНІ МЕТОДИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ПРОСУВАННЯ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ. *Економічний простір*, (159), 92-96. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/159-19>.
3. Лагодієнко В. В., Басюркіна Н. Й., Савченко Т. В. Стратегія та механізми просування товарів у системі маркетингу агропродовольчих підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 1-2, С. 59-64.

ПСИХОЛОГІЯ РОБОТИ З “ВАЖКИМИ” КЛІЄНТАМИ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Туристський бізнес цілком побудований на людських взаєминах. Реалізуючи себе в професійній діяльності, фахівець туристської індустрії перебуває в постійній комунікації: керує підлеглими або сам виконує вказівки керівництва, спілкується з колегами, радиться з фахівцями, веде переговори з партнерами, обслуговує клієнтів. Від того, наскільки грамотно він це робить, залежить ефективність його роботи, успіх справи загалом, а також його матеріальне благополуччя й емоційна задоволеність. Актуальна для менеджерів туристичних агентств, гідів, готельєрів та працівників служби підтримки [1].

Перш за все доцільно розглянути хто такі “важкі” клієнти у туризмі

1. Клієнти з завищеними очікуваннями (очікує рівень сервісу вищий, ніж дозволяє його бюджет або вибраний пакет, спирається на ідеалізовані уявлення (із соцмереж, реклами, чуток), часто порівнює з “кращими” умовами: «а моя подруга літала і в неї було...», має нереалістичне уявлення про країну, готель чи екскурсію).

2. Надмірно емоційні або конфліктні туристи (Це клієнти, які: реагують імпульсивно: гнів, сльози, крик через дрібні незручності, швидко переходять у конфлікт: звинувачення, ультиматуми, скарги, часто вважають, що їх обманули або недооцінили, не приймають логічних пояснень, вимагають емоційного співпереживання)

3. Ті, хто часто скаржиться або не задоволений жодним варіантом (ті, хто має завищені очікування і постійно чимось незадоволений)

4. Постійні "перевіряльники": хочуть контролювати кожну деталь (не довіряють організаторам і постійно все уточнюють, туристи-контролери – ретельно перевіряють усі документи, маршрути, готелі, трансфери тощо, зосереджені на кожній дрібниці, очікують повної прозорості й звітності).

5. Люди, які не хочуть/не можуть приймати рішення (є можуть обрати жоден варіант без сторонньої допомоги, повністю перекладають відповідальність на агента або групу, бояться помилитися, тому відкладають будь-який вибір, очікують, що все вирішать за них, навіть після вибору все одно не впевнені, що зробили правильно.

Відмітимо, що є основною причиною “важкої” поведінки туристів:

Рис. 1. Основні причини “важкої” поведінки туристів

Психологічні інструменти взаємодії:

активне слухання: дати клієнту “виговоритись”

дзеркальне відображення емоцій: «Я розумію, що ця ситуація могла вас засмутити»

техніка “Я-повідомлень”: замість «Ви не уважно читали», сказати: «Я хочу переконатися, що всі деталі туру вам зрозумілі»

підтвердження значущості: дати клієнту відчуття, що його проблема важлива
встановлення меж: зберігаємо професійність і спокій, навіть якщо клієнт переходить
межі

Типологія складних клієнтів (за психологічними моделями)

“Песиміст” – завжди готується до найгіршого

“Знавця всього” – кидає виклик професіоналізму консультанта

“Істерик” – діє через емоційний тиск

“Мовчун” – не дає зворотного зв’язку, а потім незадоволений

Як зберігати психологічну стабільність працівнику

емоційне вигорання: як його розпізнати;

техніки саморегуляції: дихальні вправи, мікропаузи, “внутрішній таймер”;

вміння "відпустити" ситуацію після розмови.

Отже, психологія роботи з клієнтами – це напрям у практичній психології та сервісній діяльності, який вивчає принципи ефективної взаємодії з людьми з урахуванням їхніх потреб, очікувань, типів поведінки та емоційного стану. Вона є основою якісного обслуговування, формування лояльності клієнтів і професійної поведінки працівників.

Кожен клієнт має свій характер, стиль комунікації, емоційні реакції. Важливо вміти адаптуватися – до когось слід бути офіційним, а з іншим дозволити легку неформальність.

Уміння не лише чути, а й розуміти, що саме клієнт має на увазі. Варто давати зворотний зв’язок, уточнювати деталі, демонструвати увагу до сказаного. У конфліктних ситуаціях працівник повинен залишатися спокійним, стриманим, доброзичливим. Агресія або зневага недопустимі навіть у відповідь на грубість. Уміння поставити себе на місце клієнта, зрозуміти його емоції, викликає довіру і знижує рівень напруги у спілкуванні. Робота з людьми – це часто стрес. Працівники мають володіти навичками саморегуляції, уникати "вигорання" та вміти відновлювати ресурс.

Помилки у роботі з клієнтами (психологічний аспект): ігнорування скарг або потреб клієнта, надмірна формальність або байдужість, перехід на особисте, фамільярність без дозволу, відсутність щирості: люди легко відчують фальш, невміння визнавати помилки та відповідати за сервіс[2].

Психологія обслуговування – це не про маніпуляцію, а про усвідомлену, доброзичливу і професійну взаємодію, яка створює довготривалі відносини з клієнтом [3].

Нагальною постає потреба підтримки та відновлення психологічного благополуччя людей. Значним потенціалом в цьому напрямі володіє психологічний туризм. Так, перебування на природі, яке є невід’ємною частиною багатьох туристичних подорожей, сприяє зниженню симптомів тривожності та депресії, покращує не лише настрій, а й когнітивні функції, загальне благополуччя, що дозволяє розвинути механізми подолання стресу та підвищити стійкість до негативних психоемоційних впливів.

Список використаних джерел

1. Тихонович В. М. Психологічний туризм як засіб забезпечення психологічного благополуччя людини URL: Downloads/139745-Текст%20статті-298996-1-10-20180727.pdf
2. Яковенко О. Психологічне благополуччя як особистісний феномен. Особистість у просторі проблем XXI століття : програма і матеріали науково-практичної конференції. Національний університет «Києво-Могилянська академія» (м. Київ, 25 лютого 2021 року). Київ : НаУКМА, 2021. С. 97–100.
3. Бакало Н.В. Психологічні аспекти управління згуртованості трудового колективу підприємств туристичної індустрії URL://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/9213/1

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Диджиталізація або цифрова трансформація економіки, полягає у перетворенні звичайної економічної системи на цифрову, що передбачає зміну порядку функціонування системи економіки та її складових. Створення базових передумов для економічного зростання України є однією з основних цілей державної економічної політики, що зумовлює необхідність визначення основних, універсальних, комплексних факторів економічного розвитку національної економіки.

Україна, будучи європейською країною, також прагне до економічної інтеграції. Зараз цифровізація увійшла майже в усі сфери нашого життя і вважається четвертою промисловою революцією. Україні необхідно посилити цифровізацію економічних процесів в умовах євроінтеграції, що дозволить їй ефективніше вести торговельні, виробничі та комерційні відносини з країнами ЄС.

Курс на європейську інтеграцію ставить перед Україною багато соціальних, економічних і політичних викликів. Країна робить величезні кроки в цифровізації як на місцевому, так і на державному рівнях. Ще у 2016 році до ухвалення Концепції Україна запровадила

Цифрову трансформацію з метою схвалення ключових сфер, ініціатив та проектів диджиталізації до 2020 року відповідно до Стратегії «Європа 2020» для розширення можливостей для розвитку України в партнерстві з ЄС. Цей документ окреслив базові принципи розвитку цифрового ландшафту України в національному масштабі та заклав основу для зростання цифрової економіки. Протягом наступних кількох років Міністерство та Рада цифрової трансформації розробили низку проектів, які стали особливо важливими під час Covid-19 та під час воєнного стану в Україні.

Також запустили портал «Дія» у 2020 році. Це засіб комунікації між громадянами та владою, що дозволяє виконувати різноманітні функції, включаючи відкриття приватного підприємства та отримання допомоги по безробіттю. У рамках проекту EU4DigitalUA розпочали розробку Єдиної національної системи електронного документообігу e-Rermit (система для оцифрування дозволів, видачі дозволів та ліцензій) та створили сайт «Підтримка paperless» (інформує юридичних та фізичних осіб про цифрові сервіси держави). Крім того, важливим кроком у цьому напрямку стало прийняття Закону від 30 березня 2021 року «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу». Серед представлених проектів – «е-школа», «е-нотаріус», «е-захист», «е-власність», «е-дозвіл» та багато інших.

Слід зазначити, що рівень цифровізації української економіки сильно відрізняється між різними секторами. Зокрема, у таких сферах, як фінансові послуги, телекомунікаційні послуги та логістика вітчизняні підприємства широко використовують досягнення інформаційних технологій.

Однак у більшості видів промислового виробництва інтенсивність використання цифрових технологій, автоматизації та роботизації є дуже низькою, що, у свою чергу, актуалізує завдання інноваційного розвитку промислових підприємств України.

Прискорення інноваційного розвитку базується на впровадженні таких цифрових технологій, які сприяють формуванню нових бізнес-моделей: – цифровий банкінг, який передбачає використання мобільних додатків зі спеціальним цифровим кодуванням; – Інтернет-системи, які дозволяють комп'ютеризувати різні системи та їх повну автоматизацію

за рахунок використання Інтернету; – цифровізація бізнес- та виробничих процесів на основі використання інноваційних розробок у сфері інформатизації; – блокчейн, в основі якого лежать інноваційні способи прискорення передавання інформації та замикання її в певних типах внутрішніх протоколів інформаційних систем, ін.

Стрімкий розвиток цифровізації в Україні спростив підприємствам вихід на зовнішні ринки, покращив процеси управління та вдосконалив обладнання, а також розвинув економіку завдяки високому попиту на ІТ-послуги. З початком війни Міністерство цифрової трансформації та українська ІТ спільнота прискорилися. Станом на 2021 рік ІТ-індустрія становила 4% ВВП, а експорт становив 6,9 млрд доларів США. З січня до листопада 2022 року експорт становив 6,6 млрд доларів США (що на 13% більше, ніж було в цей же період тогоріч).

На сьогодні сфера технологій становить 45% усього експорту послуг. Крім того, дослідники стверджують, що ринок праці створить додаткові 700 000 робочих місць, якщо інновації будуть упроваджені в усіх секторах економіки.

Держава бере участь у загальноєвропейській ініціативі Digital Europe, яка триватиме до 2027 року і є частиною програми ЄС «Digital Visa Waiver» і передбачає сплату членських внесків. З 2021 до 2027 року Україна отримує знижку 95% на вкладення. Країна також звільнена від сплати внесків у 2021–2022 роках.

Цифровий розвиток України відіграє значну роль у прискоренні економічного та соціального розвитку країни, спрямуванні її економічного та інноваційного потенціалу на міжнародну конкурентоспроможність та підвищенні ефективності української промисловості. Становлення цифрової економіки можна розглядати як атрактор, точку тяжіння на траєкторії економічного розвитку країни.

На жаль, в Україні зараз немає єдиного погляду на перехід до цифрової економіки, що є основною причиною розбіжності зусиль і низької ефективності в цифровій сфері країни. Дослідники зазначають, що Україна, маючи значний ІТ-потенціал, працює нижче своїх цифрових можливостей.

Підвищення рівня цифровізації між Україною та ЄС і зменшення регуляторних бар'єрів у цифровій сфері матиме позитивний вплив на торгівлю між Україною та ЄС. Україна також має величезний потенціал для економічного зростання завдяки цифровізації та підвищенню продуктивності в усіх сферах економіки й суспільства.

Проте втілення таких цілей потребує суттєвого регуляторного наближення України для досягнення узгодженості з DSM ЄС. Перше, на чому необхідно зосередити увагу, це електронна ідентифікація й операції, системи оплати та електронні грошові перекази, захист прав на інтелектуальну власність в мережі Інтернет, кібербезпека та захист персональних даних.

Список використаних джерел

1. Підтримка ЄС: EU4DigitalUA починає розробку системи e-Permit. URL: <https://eu4digitalua.eu/news/pidtrymka-yes-eu4digitalua-pochynaye-rozrobku-systemy-e-permit/>
2. Мінцифри: Україна розпочала консультації з ЄС щодо участі у «цифрових» програмах фінансової підтримки до 2027 року. <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-rozpochala-konsultaciyi-z-yes-shchodo-uchasti-v-cifrovih-programah-finansovoyi-pidtrimki-do-2027-roku>
3. Digital country. <https://ukraine.ua/invest-trade/digitalization/>
4. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Karpenko Ye., Koba O., John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. № 6(47). 2022. P.66-76

УКРАЇНА І СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ

На сьогодні повноправними учасниками СОТ є 164 країни, зокрема й Україна. На них припадає понад 98 % світової торгівлі [1]. 5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі було прийнято рішення про приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ [2]. 16 травня 2008 р. Україна стала 152-им офіційним членом СОТ. Це стало важливим чинником подальшої інтеграції України до світової економіки та забезпечення недискримінаційного та передбачуваного режиму для українських товарів і послуг на ринках членів СОТ.

Членство України в СОТ – це [3]:

- участь у формуванні нових правил торгівлі шляхом проведення багатосторонніх переговорів з метою максимального врахування інтересів вітчизняних виробників/експортерів товарів і постачальників послуг;
- покращення доступу українських товарів і послуг та їх постачальників до ринків кандидатів на вступ до СОТ за результатами багатосторонніх і двосторонніх переговорів;
- доступ до наразі найефективнішої системи вирішення торговельних спорів;
- участь в оглядах торговельної політики членів СОТ та інформаційній системі СОТ, використання переваг системи завчасного обміну інформацією/нотифікування щодо змін у торговельних режимах членів СОТ;
- можливість укладення угод про вільну торгівлю з основними та перспективними торговельними партнерами.

Представники України беруть активну участь у роботі органів СОТ, що дозволяє порушувати проблемні питання під час засідань цих органів з метою відстоювання національних інтересів держави у торговельно-економічній сфері. Наразі багатосторонні переговори зосереджені на таких напрямках: сільське господарство, обмеження (скасування) субсидій у галузі рибальства, електронна комерція, дисципліни з внутрішнього регулювання у сфері послуг. Також Україна бере участь у багатосторонніх і двосторонніх переговорах щодо приєднання до СОТ нових членів.

Основні напрямки подальшої роботи в умовах членства України в СОТ:

- запровадження чіткої, взаємної й ефективної співпраці між урядом України та СОТ;
- забезпечення співробітництва з відповідними комітетами СОТ, участь в двосторонніх та багатосторонніх переговорах у рамках СОТ;
- забезпечення виконання зобов'язань України, взятих в рамках вступу до СОТ;
- ефективне застосування системи моніторингу для забезпечення відповідності правилам СОТ з метою запобігання можливим суперечкам з країнами – членами СОТ;
- реалізація заходів, спрямованих на інформування громадськості та підтримку бізнесу у використанні системи переваг від членства в СОТ;
- сприяння українським експортерам у покращенні інформованості щодо доступу на ринки країн – членів СОТ.

Список використаних джерел

1. Світова організація торгівлі. URL: <https://wikipedia.org>
2. Україна і СОТ. URL: <https://export.gov.ua>
3. Інформація щодо співробітництва України з Світовою організацією торгівлі. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=306813d2-01e0-433e-aceb-0df8c6006032&title=sot>

РОЛЬ ПРИРОДНИХ ЛАНДШАФТІВ ТА КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОГО ІМІДЖУ ІРЛАНДІЇ

Ірландія є однією з найбільш популярних туристичних дестинацій у світі завдяки своїм неповторним природним ландшафтам і глибокій культурній спадщині. У доповіді розглядається роль природних ресурсів та культурних пам'яток у формуванні туристичного іміджу Ірландії та їх вплив на розвиток туризму в країні. Підкреслюється важливість сталого туризму, збереження природних і культурних ресурсів, а також ефективних маркетингових стратегій, які поєднують ці аспекти [1]. Природні ландшафти Ірландії займають центральне місце у формуванні туристичного іміджу країни. Відзначена природна краса, зокрема зелені пагорби, ландшафти із численними озерами та гірськими хребтами, сприяють розвитку активного туризму. Одними з найбільш відомих природних пам'яток є Скелі Мoger, що привертають туристів з усього світу, а також маршрут Wild Atlantic Way, що охоплює прибережну лінію західного узбережжя Ірландії.

Культурна спадщина Ірландії є не менш важливим чинником, що впливає на її туристичний імідж. Країна славиться багатою історією, представленою стародавніми замками, середньовічними монастирями та мегалітичними пам'ятками, такими як Ньюгрейндж. Крім того, літературна спадщина Ірландії включає таких авторів, як Джеймс Джойс, Вільям Батлер Єйтс та Оскар Вайлд, чиї твори відомі на весь світ. Місця, пов'язані з їхньою творчістю, а також літературні фестивалі та музеї, приваблюють туристів, що цікавляться культурним аспектом Ірландії. Окрім того, ірландська музика, танці та традиції, такі як святкування Дня святого Патріка, стають важливою частиною культурного туризму, який дозволяє глибше пізнати національну ідентичність країни. Важливою складовою сучасного туризму є гастрономія. Ірландія має багатий гастрономічний спадок, який активно використовується для залучення туристів. Такі фестивалі, як Taste of Dublin, сприяють популяризації ірландської кухні, а національні страви, зокрема стейк з яловичини, тушковане м'ясо та картопляні страви, стають частиною туристичного досвіду. Гастрономічні маршрути і фестивалі дозволяють відвідувачам насолоджуватися смаками традиційної кухні, що додає унікальності ірландському туризму. Ірландія активно реалізує маркетингові стратегії для просування своїх туристичних ресурсів. Кампанії, такі як Ireland's Ancient East та Discover Northern Ireland, зосереджені на підвищенні обізнаності про культурну та історичну спадщину країни. Вони поєднують історичні та культурні елементи в єдину комунікаційну стратегію, що дозволяє Ірландії привертати увагу туристів з усього світу [2]. Крім того, важливу роль у розвитку туризму відіграє кінематографічний туризм. Зйомки таких серіалів, як «Гра престолів», в Ірландії, а також популярні кінематографічні маршрути стимулюють інтерес до місць, де проходили зйомки, і допомагають привертати додаткових туристів.

Отже, Ірландія успішно поєднує природні ресурси та культурну спадщину для створення потужного туристичного іміджу. Природні об'єкти, як національні парки та прибережні маршрути, стають основою для розвитку активного туризму. Культурні пам'ятки та гастрономічні традиції Ірландії створюють унікальний туристичний досвід.

Список використаних джерел

1. Bakalo, N., Makhovka, V., & Hliebova, A. (2021). Порівняльний аналіз позиціонування брендів у готельно-ресторанному бізнесі Полтавського регіону. *Економіка і регіон Economics and Region*, 3(82), 49–54. [https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3\(82\).2364](https://doi.org/10.26906/EiR.2021.3(82).2364)
2. Bakalo, N., Krekoten, I., & Makhovka, V. (2023). Insurance in tourism. *Economies' Horizons*, 1(23), 59-69.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В МАЛИХ ГРУПАХ В ТУРИСТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Малі групи в туристичних організаціях стикаються з різноманітними викликами під час прийняття рішень. Один із головних – це вплив когнітивних упереджень і емоційних факторів, які можуть спотворювати судження як окремих членів, так і групи в цілому. Людині притаманно робити неправильні припущення, неправильно запам'ятовувати факти або піддаватись упередженням, що може призвести до неефективних рішень [1]. Іншою поширеною проблемою є ризик соціальної пасивності та «групового мислення». Соціальна пасивність виникає, коли члени групи докладають менше зусиль, лише через те що працюють в групі та перекладають частину своєї відповідальності на інших, що знижує продуктивність та якість рішень. «Групове мислення», навпаки, трапляється, коли прагнення до гармонії та консенсусу придушує альтернативні точки зору, що призводить до недостатньо критичного оцінювання варіантів і потенційно помилкових рішень [2].

Туристичні організації стикаються зі складнощами роботи в умовах високої невизначеності та швидких змін, наприклад, різке скорочення туристичного потоку через кризи на кшталт COVID-19 ускладнює процес прийняття рішень; припинення авіасполучення через триваючу широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації проти України взагалі змусила туристичні організації вносити зміни в організацію логістики туристичних потоків. Організації змушені постійно адаптуватися та знаходити креативні стратегії для подолання нових викликів. Ще однією перешкодою є бар'єри, які можуть спотворювати судження, навіть коли вся необхідна інформація доступна. До таких бар'єрів належать організаційна політика, неефективна комунікація та надмірна увага до індивідуальної ініціативи замість спільної роботи [3].

Попри ці виклики, групове прийняття рішень у туристичних організаціях має певні переваги. Воно дозволяє об'єднати різноманітні перспективи та досвід, що може зменшити вплив індивідуальних упереджень і сприяти збалансованішим рішенням. Залучення багатьох зацікавлених сторін у процес прийняття рішень сприяє формуванню почуття причетності, підвищує моральний дух працівників і заохочує співпрацю та лояльність до організації [2].

Ефективність прийняття рішень у малих групах туристичних організацій можна значно покращити за допомогою наступних стратегій і технік: мозковий штурм, техніка номінальної групи (NGT), уникнення групового мислення, робота з перешкодами, оцінка альтернатив, інсайти поведінкової науки.

Отже, хоча малі групи в туристичних організаціях стикаються з викликами, вони також мають переваги у вигляді різноманітності думок і посилення співпраці. Ефективні стратегії подолання цих викликів включають фокусування на аналізі даних, підвищення обізнаності про упередження та сприяння генеруванню креативних ідей.

Список використаних джерел

1. Tindale R., Winget J. Group Decision-Making. *Oxford Research Encyclopedia of Psychology*. 2019, March 26. URL : <https://oxfordre.com/psychology/view/10.1093/acrefore/9780190236557.001.0001/acrefore-9780190236557-e-262>. (дата звернення : 18.02.2025).
2. Jasmine Linabary. Making Decisions in Groups. *Small Group Communication*. URL : <https://pressbooks.pub/smallgroup/chapter/decision-making-in-groups/> (дата звернення : 10.02.2025).
3. Von Knorring G. Pros and Cons of Small Group Decision-Making Explained. *Sancus Leadership*. URL : <https://www.sancusleadership.com/pros-and-cons-of-small-group-decision-making/> (дата звернення : 10.03.2025).

КАВ'ЯРНІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ТУРИСТИЧНОГО БРЕНДУ МІСТА

Бренд міста – це сукупність усталених цінностей, що відображають неповторні оригінальні споживчі характеристики даного міста і спільноти, які широко відомі, отримали суспільне визнання і користуються стабільним попитом споживачів. Одночасно він є найважливішим фактором конкурентних переваг і доходів, цінним активом регіональної та міської економіки [1].

Сучасний туристичний бренд міста формується не лише за рахунок історичних пам'яток або інфраструктурних об'єктів, а й через щоденні культурні практики, серед яких особливе місце займає кавова культура. Враховуючи, що гастрономічний туризм посідає важливе місце у структурі туристичної діяльності, адже смакові враження дедалі частіше стають визначальними при виборі туристичного маршруту кав'ярні виступають одним із головних компонентів гастрономічного середовища міста. Кав'ярня є тим простором, що поєднує гастрономічний досвід із культурними практиками, комунікацією та візуальною айдентикою, а також вони користуються стабільним зростаючим попитом у споживачів (каву щодня вживає 30-40% населення планети [2]).

Кав'ярні є маркером «атмосферного міста», що створює позитивні враження як у мешканців, так і в туристів. У Львові, Відні, Празі, Кракові, Тбілісі кав'ярні стали невід'ємним елементом туристичного продукту, символами стилю міського життя. У Львові кавова тематика представлена не лише в інтер'єрах закладів, а й у назвах, брендах, вуличних фестивалях і музейних просторах. У Відні кав'ярні є частиною нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що посилює їхню цінність у туристичній сфері [3].

Успішний гастрономічний бренд міста часто асоціюється із закладами, які пропонують не лише високий рівень сервісу, а й особливий стиль подачі кави, ексклюзивні сорта зерен та оригінальні рецепти напоїв. Наприклад, культові кав'ярні Львова, Києва чи Одеси відомі не лише в Україні, а й за її межами, що сприяє збільшенню туристичного потоку [4].

В останні роки ринок кав'ярень в Україні динамічно розвивається. Наразі в країні функціонує приблизно 7 тисяч кав'ярень [2]. З одного боку, цей сегмент є перспективним для економіки України, проте з іншого – його активне зростання посилює рівень конкуренції. Крім того, бізнес у цій сфері має як можливості, так і ризики. Розуміння тенденцій, рівня обізнаності споживачів та особливостей ринку дозволяє кав'ярням ефективніше адаптуватися та розвиватися.

Кав'ярні виконують низку функцій у міському туристичному середовищі:

культурна – збереження та репрезентація традицій кавової культури, відображення локальних цінностей, стилів та традицій;

іміджева – формування унікального емоційного образу дестинації, за рахунок легкої візуалізації та запам'ятовування;

соціальна – створення дружнього простору для комунікації місцевих жителів і туристів;

маркетингова – використання елементів брендування в інтер'єрі, меню, концепції.

Кав'ярні стають інструментом просування міста через соціальні мережі, гастрономічні тури.

Сучасні кав'ярні, зокрема ті, що працюють у форматі третьої хвилі, підсилюють унікальність міста через акцент на локальних продуктах, авторських блендах та індивідуальному підході до кожного відвідувача. Вони створюють додану вартість міському простору, формуючи своєрідні «гастрономічні маршрути», які приваблюють як жителів, так і туристів. Крім того, кав'ярні можуть слугувати платформою для культурних і мистецьких заходів: літературних вечорів, арт-виставок, концертів, що ще більше підсилює їхній вплив

на імідж міста. Успішні приклади кавових фестивалів та майстер-класів також сприяють популяризації міста як гастрономічного центру. Таким чином, кав'ярні відіграють ключову роль у формуванні гастрономічного бренду міста, підкреслюючи його унікальність, збагачуючи туристичний досвід і сприяючи розвитку гастрономічної культури.

Значний внесок кав'ярень спостерігається також у розвитку гастрономічного туризму Полтави: унікальні авторські концепції, локальні бренди та спеціальні кавові напої приваблюють не лише місцевих мешканців, а й туристів.

У Полтаві кав'ярні стають своєрідними культурними центрами – тут організовують виставки молодих художників, вечори поезії, музичні виступи, книжкові обговорення. Кав'ярні сприяють розвитку локальної ідентичності, підтримують малий бізнес і допомагають зберігати автентичність міста.

Полтавські кав'ярні дедалі частіше використовують елементи брендингу: оригінальні логотипи, пакування кави, фото-зони, авторські напої з локальними назвами. Це не лише підсилює пізнаваність міста, а й сприяє розвитку міського туризму нового типу – заснованого на емоціях, смакових враженнях та візуальній привабливості. Таким чином, кав'ярні значною мірою впливають на сприйняття Полтави як сучасного, привітного й інноваційного міста. Вони стають обличчям міста для гостей і символом комфортного міського середовища для мешканців.

Кав'ярні стали своєрідними культурними хабами, де проходять майстер-класи, арт-події, тематичні вечори, що сприяє розвитку творчого потенціалу громади. Активність кавових закладів у соціальних мережах також популяризує Полтаву, поширюючи її позитивний імідж за межами регіону.

Крім того, сучасні кав'ярні формують культуру споживання кави: популяризують якісні зерна, розвивають кавову освіту серед гостей через дегустації та майстер-класи. Це сприяє підвищенню загального рівня культури обслуговування та розширює гастрономічну привабливість міста для туристів.

Сьогодні кав'ярні перестали бути просто місцем для швидкої чашки кави. Вони перетворилися на справжні осередки соціального життя, культові простори для проведення дозвілля. Кав'ярні об'єднують людей різного віку та інтересів: тут зустрічаються друзі, проводять ділові переговори, працюють за ноутбуком або просто насолоджуються атмосферою спокою.

Кав'ярні – це більше, ніж гастрономічні заклади: вони є маркерами ідентичності, локальними брендами, носіями сенсів і естетики. У сучасному урбаністичному брендингу вони стають важливими просторами взаємодії міста з мешканцями та туристами. Для Полтави цей ресурс є перспективним у формуванні впізнаваного, дружнього та креативного міського бренду.

Список використаних джерел

1. Смирнова Т.А., Приварникова І.Ю. Формування бренду міста як інноваційний шлях підвищення його привабливості для туризму. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. 2015. 5. С. 93-100.

2. Турелик Ю. Як відкрити кав'ярню мрії: історії людей, які ризикнули й не пошкодували. 23.12.2024. URL : https://porady.24tv.ua/vidkrittya-vlasnoyi-kavyarni-istoriyi-lyudey-brediv-dlya-nathnennya_n2713410 (дата звернення: 15.05.2025).

3. Wiener Kaffeehauskultur. Immaterielles Kulturerbe. 10.2011. URL : <https://www.unesco.at/kultur/immaterielles-kulturerbe/oesterreichisches-verzeichnis/detail/article/wiener-kaffeehauskultur/> (дата звернення : 16.05.2025).

4. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 15.05.2025).

FORMATION OF A SECURITY-ORIENTED INFORMATION ENVIRONMENT AND ENVIRONMENTAL SAFETY IN THE CONTEXT OF THE TRANSFORMATION OF UKRAINE'S INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY: CHALLENGES AND STRATEGIC PRIORITIES

In the current phase of global economic transformation, the interconnectedness between the digital environment and ecological stability is becoming increasingly evident. This duality is particularly acute for countries operating under complex and crisis-prone conditions, such as Ukraine. Amid ongoing military aggression, energy disruptions, hybrid warfare, and mounting environmental degradation, Ukraine's international economic activity is forced to adapt to multifaceted threats. Within this context, the development of a security-oriented information environment – one that simultaneously promotes transparency, operational resilience, and data integrity – becomes indispensable. Equally pressing is the issue of environmental safety, which has become a key determinant of economic sustainability, international market access, and human security [1]. Thus, modern strategies for economic development, especially those involving cross-border flows of goods, services, capital, and data, must embed environmental and digital security as parallel and interdependent priorities.

The international economic system increasingly relies on digital infrastructure. Trade negotiations, customs operations, logistics, financial settlements, regulatory compliance – all of these components are digitized and interconnected. In this digital reality, any disruption in the informational domain – whether through cyberattacks, misinformation campaigns, or system failures – has immediate and often transboundary consequences [2]. In Ukraine, the vulnerability of digital systems has been exposed through large-scale cyber incidents targeting ports, banking networks, digital platforms of exporters, and energy companies. The damage extends beyond infrastructure; it undermines trust in Ukraine as a reliable economic partner.

However, the challenges do not end with cyber threats. Ukraine is simultaneously facing a surge in ecological risks that transcend national borders. The military actions have triggered wide-ranging environmental consequences: chemical leaks, destruction of ecosystems, soil degradation, contamination of water sources, and air pollution from explosions and fires. Such effects are not limited to immediate war zones – they threaten regional and even continental ecological balances.

Moreover, ecological safety is no longer a purely environmental or humanitarian issue; it directly affects the country's competitiveness in international markets. Environmental compliance, sustainability ratings, and ESG (Environmental, Social, Governance) standards are now essential for integration into the global value chains, particularly those of the EU and other developed countries [3]. Therefore, strengthening environmental governance is as economically strategic as upgrading cybersecurity infrastructure.

The convergence of cyber and ecological risks necessitates integrated solutions. Modern technologies can either exacerbate or mitigate these risks. For example, satellite and drone-based monitoring can enhance early warning systems for pollution or illegal deforestation. On the contrary, attacks on automated environmental control systems can cause catastrophic leaks or malfunctions at hazardous industrial facilities.

Given this duality, Ukraine's strategy for secure international economic development should focus on the following key priorities [4]:

1. Digital transformation aligned with environmental sustainability – fostering the development of green digital solutions in logistics, agriculture, energy, and manufacturing that reduce carbon footprints and comply with EU Green Deal requirements.
2. Creation of integrated threat assessment models – capable of identifying the compound effects of cyber and environmental risks on foreign trade operations and investment projects.

3. Development and implementation of Eco-IT standards – setting national benchmarks for the ecological safety of digital tools, software energy efficiency, lifecycle management of electronic equipment, and responsible data center practices.

4. Institutionalization of real-time monitoring systems – establishing a network of national and regional observatories using AI and Earth observation data for continuous tracking of environmental risks and digital system integrity.

5. Strengthening international cooperation on dual-use security – including participation in EU-funded environmental digitalization initiatives, integration into European early-warning systems, and knowledge-sharing with NATO, UNEP, and OECD structures.

6. Incentivizing responsible private sector behavior – through tax benefits, preferential financing, and public-private partnerships that promote secure and sustainable digital innovations in international commerce.

Such a strategy should also be underpinned by regulatory reforms aimed at harmonizing Ukrainian standards with international frameworks, especially in the context of the Association Agreement with the EU [5]. It is also crucial to integrate these issues into the educational and research agendas of Ukrainian universities, thereby preparing a new generation of experts capable of navigating this complex interdisciplinary landscape.

The transformation of Ukraine's international economic activity in wartime and post-war recovery conditions demands a dual security approach – one that addresses both information resilience and environmental safety [6]. These domains are deeply interconnected and must be treated as pillars of long-term national and economic security. The development of a security-oriented information environment, coupled with robust environmental safeguards, will not only enhance Ukraine's global competitiveness but also protect the health of its population and ecosystems.

By embedding these principles into state policy, international agreements, and digital-economic strategies, Ukraine can position itself as a responsible, innovative, and secure partner on the global stage. This integrated approach is essential for minimizing external vulnerabilities, attracting sustainable investments, and ensuring the resilience of international economic operations in the face of growing global instability.

References

1. Буряк А.А., Кудряшова Д.О., Сторожук Л.М. Стратегія розвитку digital-економіки в Україні: національна візія та виклики глобалізації. Система управління відходами в циркулярній економіці: фінансові, соціальні, екологічні та енергетичні детермінанти : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 239–248.

2. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. Економіка і регіон. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341)

3. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. Current problems of sustainable development. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

4. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53–59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934)

5. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. Scientific professional journal “Agrosvit”, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>

6. Maslii O., Buriak A., Chaikina A., Cherviakov A. Improving conceptual approaches to ensuring state economic security under conditions of digitalization. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 2025, Vol. 133 Issue 13, p35-45.

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ЯК ЕЛЕМЕНТУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Напевне, ніхто не стане заперечувати великий вплив освіти на світовий ринок. Спосіб життя людей, їхня роль як кваліфікованих працівників у кожній сфері промисловості, обізнаність населення в економічній галузі, подальша взаємодія різних сфер населення в локальній мікроекономіці та світовій макроекономіці – це все є результатами впливу освітнього рівня суспільства на міжнародну економіку.

Так, важливим є вплив освіти на всіх етапах її застосування, наприклад, як кінцевого продукту зі своїми показниками використаних ресурсів, або, можливим також є розгляд проміжного споживання з аналізом затрачуваних послуг, засобів, та ресурсів на момент впровадження певних змін до освітніх процесів.

Для порівняння наведемо приклади освіти у Великій Британії та в Україні. За структурою освіти наша система схожа на британську, та проте має також і відмінності за рахунок наявності у другій, дошкільної та після середньої освіти.

Окрім цього, навчання у Великій Британії розпочинається на рік раніше ніж у наших навчальних закладах, а якщо при цьому додати гнучкість навчання яке досягається за рахунок, як вже було попередньо зазначено, наявності більшої структури освіти, то на статистичному рівні зможемо побачити що учні та студенти котрі навчаються за британською програмою освіти мають більший вибір предметів саме за власними бажанням та хобі [1].

Завдяки цьому можна бачити що рівень визнання освіти у Великій Британії значно більший ніж в Україні. Воно й не дивно, бо не дивлячись на те що наша країна приваблює до себе на навчання достатньо велику кількість іноземних студентів, все ж таки кількість іноземців котрі хочуть та приїждять навчатися у Сполучене Королівство значно більша [2]. Звідси й збільшенні інвестиції у навчання, та як наслідок загальне збільшення економічних показників у країні.

Тому важливим є невинний розвиток освіти в Україні, бо саме це допомагає не лише покращити загальну обізнаність та рівень життя у суспільстві, але і збільшити інвестиції направленні на розвиток освіти, оскільки це у свою чергу може допомогти покращити загальну економіку в державі.

Список використаних джерел

1. Юрченко Марія. Розвиток початкової освіти Великої Британії. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць. Вип.2. За ред. доц. В.В.Павленко. Житомир: ФОП Левковець Н.М., 2020. 188 с. С. 167-173.
2. London Lifestyle Chronicles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://londonlifestyle.blog/2023/03/22/education-uk-and-ukraine/> (дата звернення 16.05.2025)
3. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Karpenko Ye., Koba O., John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. № 6(47). 2022. Р.66-76

ДОПОМОГА КРАЇНАМ З РИНКАМИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИКИ ЄС

Розуміння необхідності та значущості надання допомоги у розвитку формувалося у провідних країнах світу, частина яких сьогодні об'єднана до Європейського Союзу. З падінням колоніальних імперій після Другої світової війни найбільшим європейським державам, що долали тяжкі наслідки глобального конфлікту, довелося переосмислювати свою роль щодо бідніших сусідів по планеті.

Доктринальною основою позиціонування у світі для ЄС є ухвалена Глобальна стратегія Європейського Союзу щодо зовнішньої політики та політики безпеки [1]. Зовнішня політика завжди значною мірою пов'язана з вирішенням питань безпеки, що помітно і в Глобальній стратегії. Як пріоритетні напрями для ЄС у ній позначені забезпечення безпеки та обороноздатності Євросоюзу, включаючи боротьбу з тероризмом, енергетичну та кібербезпеку; стабільність країн на схід та південь від кордонів об'єднання, що передбачає, крім іншого, оптимізацію міграційної політики; врегулювання конфліктів та криз, що потребує як превентивних заходів, так і постконфліктного сприяння; взаємодію в космічній сфері з іншими регіональними організаціями; участь у глобальному управлінні.

Фактично всі заявлені пріоритети ЄС тією чи іншою мірою мають на увазі використання допомоги розвитку як інструменту. Джерелом багатьох важко контрольованих загроз і викликів – екстремізму, конфліктів, напливу біженців – стають якраз фактичні чи потенційні реципієнти допомоги. Завданням останньої, таким чином, стає стабілізація ситуації в країнах-одержувачах, щоб вони з джерела проблем для Євросоюзу перетворилися на партнерів, здатних самостійно протистояти деструктивним явищам на своїй території та конструктивно брати участь у врегулюванні міжнародних криз.

Серед пріоритетних напрямів підтримки Європейського Союзу України можна виділити експорт. Необхідно максимально відновити об'єми експорту основних товарів на тлі високих світових цін – зерна (у сховищах залишається близько 25 млн тон пшениці та кукурудзи, що перевищує внутрішні потреби у кілька разів), руди та металу. Потрібно максимально розширювати можливості для експорту залізницею в напрямку найближчих портів Польщі та Румунії, створювати так звані сухі порти, а також перевалку у неглибоководних українських портах на Дунаї.

У частині Глобальної стратегії, присвяченій механізмам її реалізації, вказується, що політика сприяння розвитку, що проводиться Євросоюзом, має стати більш гнучкою і відповідною заявленим пріоритетам.

Список використаних джерел

1. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. June 2021. Available at: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_review_web.pdf
2. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Karpenko Ye., Koba O., John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. № 6(47). 2022. Р.66-76

Гавриленко Б.Т., Цибулько М.П.
Науковий керівник – Безрукова Н.В., к.е.н., доцент
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Військова агресія Росії проти України, що розпочалась 24 лютого 2022 року, суттєво вплинула на економічні відносини України з іншими державами. З одного боку, війна призвела до значного скорочення обсягів торгівлі, інвестицій та економічної співпраці. З іншого боку, війна активізувала міжнародну підтримку України, що дає шанс на нове перезавантаження та поглиблення економічних відносин з іншими країнами світу.

Військові дії негативно вплинули на всі аспекти економіки України, включаючи зовнішньоекономічні відносини. Спостерігаються такі тенденції:

- За даними Держстату, експорт товарів з України 2024 року скоротився на 18% порівняно з 2022 роком - до \$36,19 млрд, тоді як імпорт зріс на 14,9% - до \$63,56 млрд. Унаслідок цього негативне сальдо зовнішньої торгівлі України товарами 2024 року зросло у 2,5 рази - до \$27,38 млрд.

- Від початку повномасштабного вторгнення держава Україна отримала значну фінансову підтримку від міжнародних партнерів. Це дало змогу Україні наростити обсяг державних видатків з \$55 млрд у 2021-му до \$82 млрд у 2022 році та до \$98 млрд за підсумками 2023-го.

- Частка державних видатків в ВВП при значній фінансовій підтримці зросла з 27% до 54%. Тобто державні видатки, став основою відновлення національної економіки.

Незважаючи на складні умови, Україна продовжує розвивати економічні відносини з іншими державами. Основними напрямками цієї роботи є:

- Уряд України вживає заходів для підтримки експортерів, таких як компенсація відсотків за кредитами, страхування експортних ризиків, логістична підтримка.

- Україна створює сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, зокрема, в рамках плану відновлення країни після війни.

- Україна продовжує курс на інтеграцію в ЄС, що передбачає, зокрема, імплементацію європейських стандартів та правил.

Після закінчення війни Україні знадобиться значна допомога для відновлення економіки. Міжнародні партнери відіграватимуть ключову роль у відновленні України. Інвестиції країн-партнерів будуть спрямовані на відновлення інфраструктури, модернізацію економіки та розвиток нових галузей. Ця важлива підтримка з боку міжнародних партнерів буде не лише кроком до відновлення України, але й сприятиме зміцненню міжнародних зв'язків та партнерства.

Важливими аспектами для України на шляху післявоєнного відновлення є збереження макроекономічної стабільності, таких як, контроль над інфляцією, курсом валюти та бюджетним дефіцитом. Проведення економічних реформ: покращення бізнес-клімату, боротьба з корупцією, дерегуляція економіки. В результаті військових конфліктів економіка країни стикається зі значними викликами, такими як обмеження в торгівлі, інвестиціях та фінансових операціях, що призводить до зниження економічного зростання та довіри зовнішніх партнерів.

Отже, успішне відновлення економічних відносин України з іншими державами в умовах військових дій та післявоєнного відновлення є важливим завданням, яке вимагає спільних зусиль та ретельного планування.

Список використаних джерел

1. Інтерфакс Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/969657.html>
2. Forbes Ukraine. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/khkhkh-khkhkhkhkh-03012024-18294>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

У сучасних умовах цифровізація стає ключовим фактором сталого економічного зростання. Цифрові технології, зокрема штучний інтелект, великі дані, блокчейн, хмарні обчислення та Інтернет речей, трансформують традиційні сектори економіки, забезпечуючи ефективніше використання ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля, підвищення прозорості процесів управління та створення нових робочих місць. Ці технології дозволяють державам підвищувати конкурентоспроможність, адаптуватися до викликів глобалізації та долати наслідки кризових явищ, таких як пандемії або збройні конфлікти.

В Україні цифрова трансформація економіки є одним із пріоритетів урядової політики, що втілюється, зокрема, через реалізацію проекту «Дія», запуск цифрового паспорта громадянина, електронного урядування, цифровізацію освіти, медицини, а також розвиток цифрових навичок серед населення. Важливу роль у цьому відіграє Міністерство цифрової трансформації України, яке визначило амбітну мету – зробити 100% державних послуг доступними онлайн [1].

Разом з тим, існують виклики: цифрова нерівність між регіонами, недостатній рівень цифрових навичок у частини населення, низький рівень впровадження інновацій у реальному секторі економіки, обмеженість фінансування інноваційних проєктів, а також питання кібербезпеки. В умовах війни питання цифрової безпеки набуває особливої ваги, оскільки інфраструктура, дані та послуги стають об'єктами кібератак.

Цифрова економіка безпосередньо сприяє досягненню Цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема цілі №9 (інновації та інфраструктура), №8 (гідна праця та економічне зростання), №11 (сталий розвиток міст і громад) та №13 (боротьба зі зміною клімату) [2]. Інноваційні технології дозволяють створювати «розумні» міста, автоматизовані системи управління енергоспоживанням, використовувати цифрові інструменти моніторингу стану довкілля, що сприяє досягненню екологічної стійкості.

Для посилення ефективності цифрової трансформації в Україні необхідне вдосконалення нормативно-правової бази, розширення інвестицій у цифрову інфраструктуру, стимулювання наукових досліджень і технологічних інновацій, а також формування інклюзивного цифрового середовища. Особливу увагу слід приділяти цифровій освіті, створенню можливостей для навчання протягом життя та перекваліфікації працівників.

Таким чином, цифрова трансформація є не лише інструментом модернізації економіки, а й потужним чинником сталого розвитку, який дозволяє Україні не тільки подолати поточні виклики, але й сформувати інноваційну модель зростання у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Цифрова економіка: глобальні тенденції та перспективи для України. К.: НІСД, 2021.
2. Цілі сталого розвитку в Україні: Моніторинг, виклики, рішення. UNDP Ukraine, 2022.

ГОСТИННІСТЬ У ГОТЕЛЬНОМУ СЕРВІСІ: КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ДОСВІДУ ГОСТЯ

Сучасна готельна індустрія розвивається в умовах високої конкуренції, що вимагає не лише якісного сервісу, а й створення емоційно комфортного простору для гостей. Гостинність виступає як інтегральна характеристика готельного продукту, яка поєднує елементи матеріального сервісу з нематеріальними чинниками – атмосферою, ставленням персоналу, увагою до деталей. Дослідження факторів, що визначають рівень гостинності, дозволяє виявити слабкі місця в обслуговуванні та удосконалити управлінські підходи у сфері туризму та готельного бізнесу.

Гостинність є визначальним елементом у сфері готельного обслуговування, що безпосередньо впливає на задоволеність клієнтів та їхнє бажання повернутися. Рівень гостинності в готелях залежить від поєднання кількох ключових чинників і, насамперед, важливу роль відіграє професійність персоналу – їхня привітність, ввічливість, вміння оперативно реагувати на запити гостей, а також знання іноземних мов, що особливо важливо у закладах, які приймають іноземців. Якість обслуговування проявляється у деталях: наскільки швидко реагують на побажання клієнта, чи враховується індивідуальний підхід, які додаткові послуги пропонуються – наприклад, room-service, трансфер чи послуги консьєржа.

Павлюх О. Р. наголошує, що найпотужнішою складовою індустрії гостинності є готельне господарство [1]. Це пояснюється тим, що саме готелі забезпечують базову потребу туристів та мандрівників – тимчасове розміщення й проживання, створюючи простір для відпочинку, роботи чи проведення дозвілля. Готельне господарство формує фундамент туристичної інфраструктури, оскільки без доступного, комфортного та якісного житла повноцінне функціонування туризму (як внутрішнього, так і міжнародного) практично неможливе. Крім того, готельна сфера активно взаємодіє з іншими сегментами гостинності: ресторанами, транспортом, подієвим сервісом, оздоровчим туризмом тощо, створюючи комплексне середовище для задоволення потреб гостей. Саме через готелі часто формується перше враження про рівень сервісу в країні або місті. Комфортне проживання передбачає належний стан номерного фонду, сучасне обладнання, чистоту, естетичне оформлення інтер'єрів. Гостинність також виявляється в дрібницях: зручності меблів, наявності гігієнічних засобів, якісній білизні, швидкому Wi-Fi, тощо. Готелі виконують ще й іміджеву функцію, а з розвитком світового туризму, цифровізації та зростанням конкуренції, готельне господарство стало не лише основною складовою галузі, а й рушієм її інновацій.

Одним із ключових факторів формування позитивного досвіду гостя є професіоналізм, комунікабельність, доброзичливість та емоційний інтелект працівників. Персонал готелю – це «обличчя» установи, тому якість першого контакту з гостем часто визначає загальне враження від перебування. Наявність підготовки у сфері сервісу, знання іноземних мов та вміння вирішувати конфліктні ситуації є необхідною умовою якісної роботи.

Одним із ключових чинників є досягнення в галузі технологій, тому активне впровадження цифрових інструментів, таких як мобільний check-in, безконтактна оплата, віртуальні консьєрж-сервіси чи «розумні» кімнати з голосовим керуванням, змінює уявлення гостей про комфорт і зручність, водночас підвищуючи ефективність обслуговування.

Вагомий вплив мають також соціальні мережі та цифровий зв'язок, тому сучасні готелі активно намагаються використовувати онлайн-платформи для комунікації з клієнтами, реклами послуг та управління репутацією. Враження, залишені гостями у вигляді відгуків,

фото чи відео в Instagram чи Google, значною мірою впливають на рішення потенційних клієнтів щодо вибору готелю, тому гостинність сьогодні – це не лише враження на місці, а й досвід, який легко поширюється в інтернеті.

Все більше готелів впроваджують практики сталого розвитку, зменшують споживання енергії, використовують екологічні матеріали, пропонують повторне використання рушників і мінімізацію одноразових пластиків, через такі тенденції екологічна відповідальність стає складовою високого рівня гостинності, особливо для молодих і свідомих клієнтів.

Глобальні події, зокрема пандемія COVID-19, кардинально трансформували стандарти готельного сервісу, так гігієнічна безпека, дистанційне обслуговування, гнучкість у бронюванні та зміна форматів обслуговування стали новою нормою, що сформувало очікування гостей щодо швидкої адаптації до нестабільних умов і кризових ситуацій.

Сучасні мандрівники шукають індивідуалізований досвід, емоційний комфорт, автентичність і соціальну відповідальність, сьогодні вони очікують не лише зручності, а й певної «історії», якою можна поділитися, тому готелі прагнуть створювати унікальні враження, персоналізований підхід та локальну атмосферу. Усі ці чинники інтегруються у готельне господарство, формуючи нову концепцію гостинності, яка виходить далеко за межі традиційного уявлення про комфорт і сервіс.

Круковська О. В. підкреслює, що дуже важливими факторами покращення рівня гостинності в готелях є розвинуті навички й риси гостинності кожного працівника готелю, а також мікроклімат у колективі готелю, дотримання ділової етики у спілкуванні з гостями і між собою та вболівання за імідж і репутацію готелю, в якому працюють ці працівники [2].

Коректність, конфіденційність, чесність і повага мають бути нормою в роботі кожного працівника, незалежно від посади, тому надзвичайно важливим аспектом також є вболівання за імідж і репутацію готелю, тому якщо співробітники відчують приналежність до бренду, розуміють значення власної ролі в загальному враженні клієнта, то рівень сервісу зростає автоматично. Загалом, людський фактор – це те, що робить гостинність не лише професійною, а й щирою. Успішні готелі – це не лише про красиві номери, а про команду, яка щоденно формує атмосферу довіри, турботи й тепла. Атмосфера взаємоповаги, підтримка співробітників, наявність стандартів обслуговування, внутрішня мотивація до якісної праці – усе це впливає на те, як готельний персонал взаємодіє з гостями.

Гостинність у готелі є результатом комплексної взаємодії матеріальних, організаційних та психологічних чинників. Формування позитивного туристичного досвіду потребує не лише інвестицій у інфраструктуру, але й постійної роботи з персоналом, удосконалення сервісу, впровадження клієнтоорієнтованих стратегій. У сучасних умовах саме гостинність стає конкурентною перевагою, яка забезпечує стійкий розвиток готельного бізнесу. Комбінація професійного та дружнього персоналу, комфортної інфраструктури, персоналізованого обслуговування та сучасних технологій створює умови для незабутнього враження. Ефективне управління зворотним зв'язком і увага до культурних особливостей дозволяють готелям розвиватися, закріплювати репутацію та підтримувати високий рівень конкурентоспроможності.

Розробка та впровадження моделей, орієнтованих на повноцінне задоволення потреб гостей, є запорукою успіху на сучасному ринку готельних послуг. Крім того, культура гостинності в певному регіоні накладає свій відбиток на стиль обслуговування: у різних країнах і навіть містах існують свої традиції спілкування з гостями.

Список використаних джерел

1. Павлюх О. Р. Готельне господарство в структурі індустрії гостинності. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення, 2021. С. 239-240.
2. Круковська О. В. Нові організаційно-економічні засади управління послугами в індустрії гостинності на рівні підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Агросвіт, 2022, 3. С. 70-76.

Гаркуша Д.І.

Науковий керівник – Свічкарь В.А., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ІНКЛЮЗИВНИЙ РОЗВИТОК У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД: ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Воєнні дії на території України спричинили не лише масштабні руйнування інфраструктури, а й глибокі соціально-економічні трансформації, які потребують нових підходів до розвитку. Одним із ключових напрямів відновлення має стати інклюзивний розвиток – модель, що передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення, зменшення соціальної нерівності, сприяння економічній мобільності та підвищення якості життя.

Інклюзивність має враховувати потреби внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю, ветеранів, мешканців сільських регіонів, а також жінок і молоді, які часто зазнають подвійного навантаження в умовах кризи.

В умовах післявоєнного відновлення постає необхідність у впровадженні програм психологічної реабілітації, реінтеграції ветеранів у ринок праці, забезпечення доступу до якісної освіти і медицини для всіх.

Для досягнення інклюзивного зростання необхідні системні реформи у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, децентралізації управління, а також підтримка малого та середнього бізнесу як джерела зайнятості. Також важливим є впровадження механізмів участі громадян у прийнятті рішень, розвиток громадянського суспільства та прозорість влади.

Особливу увагу слід приділяти регіональному розвитку – зокрема, необхідно уникати концентрації відбудови лише у великих містах, а забезпечити відновлення інфраструктури, створення робочих місць та соціальних послуг у сільській місцевості та малих громадах. Інклюзивна політика у сфері відновлення має базуватись на принципах рівності, участі, недискримінації та справедливості.

Важливо також впроваджувати принципи гендерної рівності у процесі відбудови, що відповідає Цілям сталого розвитку ООН, зокрема ЦСР №5 (гендерна рівність), №10 (зменшення нерівності) і №16 (мир, справедливість та ефективні інститути). Залучення жінок до прийняття рішень на всіх рівнях, економічне посилення жінок, а також боротьба з гендерно зумовленим насильством є невід'ємними складовими сталого та справедливого відновлення.

Отже, інклюзивний розвиток не лише забезпечує соціальну справедливість, а й підвищує стійкість економіки до майбутніх викликів, сприяє згуртуванню суспільства, зниженню конфліктності та формуванню сильної демократичної держави, орієнтованої на потреби кожного громадянина.

Список використаних джерел

1. Inclusive Recovery in Ukraine. – UN Women Ukraine, 2023.
2. OECD. Building inclusive and resilient societies after conflict. – 2022.
3. Онищенко, С. В. (2024). Фінансова та цифрова інклюзія ветеранів в аспекті зміцнення соціально-економічної безпеки. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (15). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-03-04>

РЕФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ФІНАНСІВ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток – це концепція, яка стосується розвитку, де акценти зміщуються від короткострокових економічних вигод до більш тривалого підходу, існує баланс між економічними, соціальними та екологічними міркуваннями [1]. Сталий розвиток вимагає інтегрованого підходу до прийняття рішень, пов'язаних з економікою, навколишнім середовищем та суспільством, а не послідовним підходом. Розвиток цього типу є складним процесом взаємодії державної влади, громадянського суспільства та приватного сектору. Стійкість має аналогічне значення як сталий розвиток, але використовується, коли фокус є більш вузьким, наприклад, стійкість у компаніях або стійкість конкретних проектів.

До середини другого десятиліття XXI ст. доконаним фактом стало усвідомлення того, що світова фінансова система потребує не тільки жорсткості регулювання з метою забезпечення стабільності, а й більш глибокої трансформації з тим, щоб мати можливість фінансувати інклюзивне й екологічно стійке економічне зростання.

Розглянемо детальніше програму дій на шляху до стійкої фінансової системи. У програмі дій ЮНЕП пропонується таке [2, с. 62-65]:

1. Включити Цілі сталого розвитку до 2030 р. до стратегії реформування національних фінансових систем. При цьому важливо враховувати національні особливості та діючі практики фінансового регулювання; розвивати основні інструменти "зеленого" фінансування, забезпечуючи співпрацю державних та приватних фінансів, а також громадянського суспільства.

2. Використовувати нові фінансові технології для фінансування сталого розвитку, включаючи інтегрування його цілей у діяльність фінансових інноваторів та в цифрові фінанси, у тому числі за рахунок нових регулятивних заходів та політик.

3. Активно використати потенціал державних фінансів за трьома основними напрямками: бюджетне фінансування та субсидування; допомога у створенні нових екологічно відповідальних фінансових інститутів та ринків, а також просування відповідних правил регулювання та практик.

4. Стимулювати створення суспільної думки та сприятливого клімату щодо стійких фінансів серед усіх основних гравців: національних та міжнародних регуляторів, приватних фінансових інститутів, споживачів фінансових послуг.

5. Включати принципи сталого розвитку у вже діючі методи і стандарти глобальної фінансової реформи.

Особливо слід виділити такий важливий момент, як необхідність перерозподілу потоків капіталів на користь розвитку секторів та галузей, дружніх для навколишнього середовища. Цьому мають сприяти зміни у національних та міжнародних регуляторних стандартах.

Список використаних джерел

1. Abrahamson, K. V. Paradigms of sustainability. In S. Sörlin, ed. The road towards sustainability, A historical perspective, A sustainable Baltic Region, The Baltic University programme, Uppsalla University. 1997, pp. 30-35.

2. The Financial System We Need: From Momentum to Transformation. UNEP. October 2016, 96 p. Available at: <http://unepinquiry.org/wp-content/uploads.pdf>.

Дубляк В.С., Колегова Н.В.
Науковий керівник – Безрукова Н.В., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

КРОС-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КОМПАНІЯХ

В теорії міжнародного менеджменту визначено, що національна культура є значимим фактором, що визначає специфіку організаційної поведінки і розвитку, роль менеджера в організації, характер комунікації зі співробітниками та стиль прийняття рішень у фірмі. Приналежність співробітника організації до певної культурної групи впливає на те, як він взаємодіє з іншими в умовах субординації, колегіальності та конфліктів. у всіх цих взаємовідносинах важливі три питання: 1. Коли фактори культурної приналежності мають вирішальне значення для вибору моделі поведінки? 2. Коли інші фактори мають більше значення? 3. Як можна визначити значимість цих факторів для конкретних ситуацій? Для того щоб відповісти на ці питання, необхідно провести аналіз феномену організаційної поведінки з точки зору культурного впливу.

Для об'єктивної оцінки культурного впливу на організаційну поведінку та управління персоналом необхідно розглянути результати досліджень, які проводяться у різних країнах протягом останніх десяти-п'ятнадцяти років. Для реалізації управлінських технологій сьогодні співробітник компанії повинен мати кроскультурні навички, тобто здатність у чужому та змішаному культурному середовищі демонструвати послідовну поведінку, яка призводить до досягнення поставлених цілей. До крос-культурних навичок належать: розуміння природи культури та того, що культура впливає на поведінку людини на його робочому місці; розуміння відмінностей між культурами; розуміння того, як культурні фактори впливають на організацію структур, систем та пріоритетів; уміння запроваджувати елементи однієї культури в іншу; розуміння того, як глибоко елементи однієї культури можуть бути запроваджені в іншу, та навпаки.

Протипоказанням в роботі інтернаціонального менеджера є етноцентризм, тобто бажання «вписати» представників однієї культури в рамки своєї та очікувати від них відповідної цим нормам поведінки. Управління персоналом організації, яка працює в декількох країнах, у змішаному чи різноманітному культурному середовищі має на меті аналіз культурного впливу на основні галузі організаційної поведінки та функції управління персоналом: організаційну культуру та структуру; організаційні комунікації; конфлікти в організації; мотивацію персоналу; відбір та адаптацію, навчання персоналу. Менеджер, який працює у мультикультурному середовищі повинен бути готовий до фіксації неконгруентних для нього зразків поведінки при вітанні, взаємодії з підлеглими та керівництвом, вирішенні конфліктів, мотивації.

Крос-культурні аспекти залучення, відбору та адаптації персоналу виокремлюють наступні різновиди інтернаціональної політики у мультинаціональних компаніях: етноцентрична політика: заповнення ключових позицій у своїх представництвах світу тільки персоналом із країни материнської компанії; поліцентрична політика: використання місцевих жителів для управління іноземними представництвами та менеджерів із країн материнської компанії у якості топ-менеджерів штаб-квартири компанії; геоцентрична політика: здійснювати набір найкращих та розвивати персонал, в незалежності від національності, на ключові позиції в будь якій мультинаціональній системі. У різних країнах підходи щодо набору персоналу варіюється. Європейські мультинаціональні компанії зазвичай використовують місцевих менеджерів та менше експатріантів у своїх іноземних філіях, ніж японські.

Список використаних джерел

1. Black J., Mendenhall M. Cross-culture training effectiveness: a revive and theoretical framework for future research. *Academy of Management Review*. 2015. №15. pp.1131-1136.

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ: СУЧАСНІ ДОСЯГНЕННЯ ТА МАЙБУТНІ ВИКЛИКИ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписана у 2014 році, є ключовим документом, що визначає напрям європейської інтеграції України [1].

Головною метою є поступове входження України до внутрішнього ринку ЄС шляхом гармонізації законодавства, лібералізації торгівлі та модернізації економіки [2].

Сучасні досягнення:

1) Зона вільної торгівлі з ЄС (DCFTA):

– Суттєве зростання частки ЄС у зовнішній торгівлі України – понад 60% експорту орієнтовано на ЄС.

– Українські компанії отримали доступ до ринку в умовах скасування мит та тарифів на більшість товарів.

2) Стандартизація та технічне регулювання:

– Запроваджено європейські стандарти в багатьох галузях (харчова промисловість, енергетика, машинобудування).

– Триває процес підготовки до укладання Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції (АСАА) [3].

3) Інвестиції та реформи:

– ЄС – один з найбільших донорів реформ і джерело інвестицій в інфраструктуру, енергетику та цифрову трансформацію.

Майбутні виклики:

– Повна гармонізація законодавства з *acquis communautaire*. Потребує тривалого ресурсу, політичної волі та інституційної спроможності.

– Конкуренція на ринку ЄС. Не всі галузі економіки готові до повної відкритості ринку, особливо малі виробники.

– Ризики пов'язані з безпековим контекстом. Війна створює логістичні труднощі, обмежує експорт, підвищує ризики для бізнесу [4, 5].

– Зміни у політиці самого ЄС. Геополітичні зрушення, нові вимоги до екологічної та цифрової трансформації.

Євроінтеграція – стратегічний вектор розвитку України, що вже приносить конкретні економічні вигоди. Успішна імплементація Угоди про асоціацію – передумова майбутнього членства України в ЄС та гарантія сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. — <https://www.rada.gov.ua/>
2. Європейська Комісія — Звіт про виконання Угоди про асоціацію Україною. <https://eu-ua.org>
3. Міністерство економіки України. Аналітичні звіти 2022–2024 рр. <https://me.gov.ua/?lang=uk-UA>
4. Центр економічної стратегії. «Євроінтеграція: вплив на бізнес та ринки». https://ces.org.ua/?gad_source
5. Офіс ефективного регулювання (BRDO). Звіт про технічне регулювання та стандартизацію. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

Ісасєв Н.Р., Педан М.О.
Науковий керівник – Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ЄВРОСОЮЗУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Розглянемо, як саме ЄС може допомогти українському бізнесу, які саме інструменти підтримки застосувати та як вони працюють. Для цього слід зробити дві речі [1]. Перша – поширити на Україну інструмент підтримки зайнятості, друга – профінансувати систему ваучерів. Це підвищить попит на продукцію українських компаній і дозволить їм вийти на ринок ЄС. Як працюють ці механізми економічної підтримки Євросоюзу та як їх можна використати, щоб допомогти українському бізнес-сектору під час війни та після перемоги?

У ЄС є багато ваучерних схем на національному та місцевому рівнях, а також на рівні транскордонного співробітництва. Як показують опитування, у половині випадків вартість ваучерів не перевищує 10 тис євро і лише в 13% вона більша за 20 тис євро [1]. Як цей інструмент може допомогти українському малому і середньому бізнесу? Ваучерні схеми Євросоюзу можна використати для підтримки співпраці між українським бізнесом та бізнесом з ЄС. Деякі з них слід адаптувати та доповнити У-ваучерами для підтримки співпраці між МСП, які функціонують у ЄС, і наявними або новими партнерами в Україні.

Виділяють три цілі такої підтримки:

1. Короткострокова співпраця, наприклад, у вигляді придбання товарів і послуг.
2. Довгострокова співпраця, наприклад, через входження українського бізнесу в мережі міжнародного співробітництва та ланцюги створення вартості.
3. Спільні проекти у сферах дослідження, розробок, інновацій та цифровізації. Технічно У-ваучери отримуватимуть українські фізичні особи-підприємці та самозайняті особи, а кошти за їх використання виплачуватимуться підприємцям з ЄС. Умовою їх виплати останнім повинна стати співпраця з українськими бізнес-партнерами.

Також серед пріоритетних напрямів підтримки ЄС можна виділити такі [2]:

1. Виробництво продуктів харчування. Крім закупівлі продуктових наборів за кошти Держбюджету (її необхідно продовжити для формування запасів продовольства на випадок активізації бойових дій та підтримки населення найбільш постраждалих регіонів), варто розглянути підтримання споживчого попиту шляхом запровадження регулярних виплат для громадян, що залишилися в Україні і не мають роботи.
2. Захист внутрішнього виробника і протидія імпорту. Одна з важливих причин зростання імпорту під час війни – валютний курс.
3. Держзамовлення як необхідний чинник збереження стратегічних галузей. Головним інвестором найближчим часом буде держава, тому потрібно терміново переглянути саме принципи державного замовлення і спрямовувати їх у відповідні галузі. У сфері машинобудування та легкої промисловості (де внутрішній попит зараз практично відсутній, а експорт – надзвичайно ускладнений).

Таким чином, запорукою швидкого відновлення України є подальше проведення структурних реформ, залучення масштабної міжнародної підтримки та інтеграція в Європейський Союз.

Список використаних джерел

1. Як ЄС уже зараз може допомогти українському бізнесу. Інструменти підтримки. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/17/687133/>
2. Україна 2023. Як не втратити свій шанс стати сильною державою. URL: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2023-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/>

ТУРИСТИЧНИЙ БРЕНД КАЛІФОРНІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕКСКУРСІЙНИХ МАРШРУТІВ

Формування впізнаваного туристичного бренду регіону є ключовою умовою його конкурентоспроможності на міжнародному ринку. У цьому контексті екскурсійні маршрути виступають не лише як спосіб ознайомлення з територією, а й як засіб комунікації ідей, цінностей та унікальних характеристик дестинації. Екскурсійні маршрути є каналом презентації природних, історичних і культурних ресурсів, що формують основу туристичного іміджу. Логічна структура маршруту, тематичне наповнення та якість обслуговування напряду впливають на емоційне враження туриста, а отже – на сприйняття бренду регіону.

Туристичний бренд Каліфорнії через призму екскурсійних маршрутів відображає різноманітну привабливість штату як провідного туристичного напрямку, підкреслюючи його унікальне поєднання історичного багатства, природної краси та інноваційних туристичних стратегій [1].

Штат Каліфорнія характеризується надзвичайним природним і культурним різноманіттям. Це створює передумови для формування багатогранного бренду, який поєднує образ технологічного центру, екологічно відповідального регіону, багатої історико-культурної спадщини та природної краси. Відомі об'єкти, як-от парк Йосеміті, узбережжя Біг-Сур, Сан-Франциско, Голлівуд і долина Напа, є складовими брендового образу штату.

У Каліфорнії активно розвиваються різні типи маршрутів: природничі (національні парки, узбережжя); культурно-історичні (архітектурні пам'ятки, музеї, етнографічні об'єкти); гастрономічні (винні тури в долині Напа); темпоральні (сезонні фестивалі, події).

Кожен із цих маршрутів акцентує певний аспект бренду і формує цільове позиціонування серед різних категорій туристів. Впровадження сучасних цифрових технологій у сфері туризму (наприклад, мобільні додатки, інтерактивні онлайн-платформи, віртуальна реальність) значно підвищує якість обслуговування та залучення відвідувачів. Такі інструменти дозволяють створити інтерактивні маршрути, що в режимі реального часу надають інформацію про історичні, культурні та природничі особливості об'єктів.

Екскурсійні маршрути, розроблені з урахуванням екологічних та культурних особливостей, сприяють сталому розвитку туризму, формуванню позитивного іміджу штату та зростанню лояльності відвідувачів. Екскурсійні маршрути виступають ключовим механізмом комунікації туристичного бренду Каліфорнії. Завдяки гармонійному поєднанню природних ландшафтів, культурної спадщини та сучасної інфраструктури, вони забезпечують цілісне і привабливе позиціонування штату на світовому туристичному ринку. Подальший розвиток маршрутів із фокусом на сталість, автентичність і технологічну інноваційність сприятиме зміцненню бренду Каліфорнії як унікальної туристичної дестинації.

Список використаних джерел

1. California History Tour. Visit California. URL : <https://www.visitcalifornia.com/road-trips/california-history-tour/> . (дата звернення: 12.03.2025).
2. California Tourism Sees Gains in 2024, Forecast to Decline in 2025. URL : <https://travelmattersca.com/travel-hub/california-tourism-sees-gains-in-2024> (дата звернення: 15.05.2025).

Корнієнко М.В., Тягній Д.О.
Науковий керівник – Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

МІЖНАРОДНІ МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Слід зауважити, що військові дії на території нашої держави спричинили чи не найбільшу міграцію населення в Європі від часів II Світової війни. Крім того, значна частка переселенців, що мусили покинути свої домівки з метою власної безпеки та захисту, припадає на дітей та жінок. Згідно з офіційними даними Верховного Комісаріату Організації Об'єднаних Націй, більше 7 мільйонів осіб перетнули український кордон від 24 лютого 2022 року [1]. Зрозуміло, що така різка зміна у демографії має неабиякий вплив на якість та життя українців в цілому.

Нами було визначено такі особливості сучасного стану та тенденції подальшого міграційного процесу в умовах військової агресії Росії проти України [2]:

1. Українці поступово повертаються в Україну. Незважаючи на продовження бойових дій на сході та півдні нашої країни, необхідно зазначити, що значна частка біженців поступово повертається на територію України. Офіційні дані, що представлені ООН, зазначають про 2,5 мільйонів осіб, що повернулись додому із сусідніх держав.

2. Вибір тимчасового притулку залежить від незліченної кількості факторів, до яких відносяться загальна можливість країн забезпечити переселенців всім необхідним, а також створення українських осередків, що можуть мати прямий вплив на пришвидшення процесу інтеграції. Станом на сьогодні, 75% від загальної кількості українських мігрантів живуть в європейській зоні, маючи при цьому близько 30% в Італії, 18% в Німеччині та 13% в Іспанії.

3. Кількість вимушених переселенців може стрімко збільшитись. Деякі авторитетні світові організації прогнозують, що ця цифра може мати позитивний тренд та поступово зростати. Однак, тут варто наголосити, що вимушена міграція тісно пов'язана із тривалістю та інтенсивністю військових дій на теренах нашої держави.

4. Очікується, що майбутні хвилі міграції будуть також включати чоловіків працездатного віку після відміни воєнного стану, що призведе до поступового збільшення загальної частки біженців.

5. Після завершення війни кількість переселенців до країн Європи зросте. Така теорія підсилюється тим фактом, що станом на сьогодні близько 80% жінок-біженок подорожують щонайменше з однією дитиною. Приблизні підрахунки передбачують позитивну кореляцію між часткою біженців та тривалістю й тяжкістю бойових дій.

Отже, можна зробити такі основні висновки: незважаючи на війну, українці поступово повертаються додому, або намагаються триматися ближче до Батьківщини; кількість біженців тісно пов'язана із інтенсивністю боїв; міжнародні міграція українців може лише збільшитись після завершення військових дій.

Список використаних джерел

1. The Ukrainian refugee crisis: important historical context for the current situation. URL: <https://www.peopleinneed.net/the-ukrainian-refugee-crisis-providing-important-historical-context-for-the-current-situation-9539gp>
2. Ukrainian refugees in Europe. URL: <https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/emergency-response/refugee-children-crisis/ukrainian-refugees>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БЛОГІНГУ В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

У цифрову епоху блогінг став потужним інструментом впливу на туристичну індустрію. Він формує туристичні тренди, впливає на вибір споживачів, змінює рекламні моделі та виводить міжнародну комунікацію на новий рівень.

Термін «блог» виник у 1990-х роках як скорочення від «веблог». Його популяризація пов'язана з розвитком онлайн-платформ, зокрема Blogger.com, та новими формами особистої комунікації в інтернеті.

Блогінг охоплює кілька жанрів: текстовий блог, влог, стрімінг та відеоблог. Особливу роль у туристичній сфері відіграє тревел-блогінг, який поєднує візуальність, емоційність та інформативність.

Відеоблогери забезпечують високий рівень залученості аудиторії через динамічну подачу, емоційну комунікацію, стріми та монтажовані ролики. Вони впливають на міжнародний імідж країн, сприяють промоції локацій та національних культур.

Блогінг в Україні сприяє популяризації маловідомих локацій, підвищенню привабливості регіонів та розвитку внутрішнього туризму. Українські тревел-блогери, формують новий туристичний дискурс, де поєднується емоційний досвід, патріотизм і висока якість контенту. У контексті війни блогінг також став інструментом збереження національної ідентичності й підтримки туристичного потенціалу.

В Україні блогінг лише починає визнаватися як професійна діяльність. Попит на тревел-контент зростає, а блогери починають відігравати роль у просуванні національного туризму на міжнародному рівні.

Відеоблогінг вимагає більше технічних ресурсів, але має більший емоційний вплив. Текстові блоги простіші у створенні та краще індексуються в пошукових системах.

Завдяки соціальним мережам блогери виходять на глобальний рівень, формують імідж туристичних локацій, впливають на економічні потоки в туризмі та сприяють міжкультурному діалогу.

Інтерактивні елементи, такі як аудіостатті, голосові коментарі та автоматизовані чат-боти, дозволяють залучати читачів на новому рівні. Крім того, генеративний штучний інтелект уже допомагає авторам створювати унікальні SEO-оптимізовані тексти, що спрощує процес ведення блогів.

Вибір між блогінгом і відеоблогінгом залежить не лише від особистих уподобань автора, а й від цільової аудиторії, якій адресований контент.

Проаналізовані формати відеоблогінгу – стрімінг, влог та відеоблог – мають власні особливості та сфери застосування. Стріми забезпечують інтерактивність і реальний зв'язок із аудиторією, але потребують постійної присутності автора та якісного технічного забезпечення. Влоги дозволяють блогерам передавати особисті історії у змонтованому форматі, надаючи більше контролю над кінцевим продуктом. Відеоблог, у свою чергу, є найгнучкішим жанром, що може охоплювати різні тематики, від розважальних шоу до аналітичних оглядів.

ТРЕНДИ В ГАСТРОНОМІЇ

Гастрономічний туризм – це подорож по країнах і континентах для знайомства з особливостями місцевої кухні, кулінарними традиціями, з метою відвідати унікальні для приїжджкої людини страви або продукти [1].

Перший тренд – підвищена увага до здорового харчування. В останні роки спостерігається стрімкий ріст інтересу до здорового способу життя, що включає правильне харчування. Все більше людей шукають страви, які підтримують здоров'я і профілактику хвороб. Тренд на здорове харчування стосується як повного відмовлення від шкідливих продуктів, так і вибору більш корисних альтернатив. Зростає популярність продуктів, багатих на поживні речовини, таких як антиоксиданти, вітаміни та мікроелементи. Для цього часто використовують суперфуди, як-от квіноа, спіруліна, чіа, а також ферментовані продукти, що підтримують здорову мікрофлору кишечника. Зменшення споживання цукру, підсолоджувачів та оброблених продуктів, а також вживання органічних продуктів без пестицидів стало важливим аспектом здорового харчування.

Другий тренд – рослинна їжа та веганство. Підвищення інтересу до рослинної їжі та веганства є одним із найбільш виразних трендів. Ріст попиту на веганські продукти та страви з рослинними інгредієнтами спостерігається не лише серед людей, які дотримуються строгого веганського способу життя, але й серед тих, хто обирає вегетаріанське чи рослинне харчування для зменшення впливу на навколишнє середовище або покращення власного здоров'я. Веганські аналоги м'ясних продуктів, такі як рослинні гамбургери (наприклад, від Beyond Meat або Impossible Foods), стають все популярнішими, а їх виробництво і технології вдосконалюються, наближаючи смакові якості до справжнього м'яса. Збільшення доступності веганських продуктів у супермаркетах та ресторанах також сприяє розширенню цього тренду.

Третій тренд – збереження довкілля та екологічність. Екологічність є невід'ємною частиною сучасної гастрономії. Все більше ресторанів і виробників продуктів переходять на використання місцевих, сезонних продуктів, щоб зменшити вуглецевий слід, пов'язаний з транспортуванням їжі з інших країн. Місцеве та сезонне харчування дозволяє підтримувати аграрну економіку, знижуючи навантаження на природу. Зростає інтерес до стійких та етичних практик виробництва їжі. Наприклад, переробка та утилізація харчових відходів у ресторанах і кафе стають нормою. Багато закладів тепер активно використовують органічні чи біорозкладні упаковки для зменшення пластикових відходів. Тренд на нульові відходи закликає до мінімізації відходів у харчовій промисловості через більш ефективне використання ресурсів, а також раціональне використання продуктів без їх втрат.

Четвертий тренд – іноваційні кулінарні технології. Сучасні технології значно змінюють гастрономічний ландшафт. Молекулярна гастрономія, яка поєднує науку та мистецтво приготування їжі, дозволяє створювати страви з новими текстурами, смаками і навіть формами. Це відкриває нові можливості для шеф-кухарів та кулінарів. Використання технології вакуумного приготування (sous-vide) дає можливість точно контролювати температуру приготування продуктів, що робить їх більш смачними, соковитими та зберігає корисні властивості. Водночас, новітні технології, як 3D-друк їжі, зумовлюють появу нових форм приготування і подачі їжі, що вже активно використовуються у ресторанах високої кухні.

П'ятий тренд – гастрономічний туризм. Гастрономічний туризм – це новий тренд, коли подорожі стають можливістю не тільки побачити нові місця, але й скуштувати місцеву їжу. Люди все більше шукають автентичні кулінарні досвіди, наприклад, відвідування місцевих

ринків, участь у майстер-класах чи дегустаціях. Фуд-фестивалі, гастрономічні тури та дегустації – це все стало популярним видом активного відпочинку. Багато туристів приїжджають до певних регіонів саме заради того, щоб спробувати традиційну їжу, виноробство чи ексклюзивні страви.

Шостий тренд – простота та мінімалізм. Все більше кухарів орієнтуються на простоту у своїх стравах, використовуючи мінімальну кількість інгредієнтів для того, щоб акцентувати увагу на смаку самого продукту. Страви, приготовані з кількох простих інгредієнтів, мають вигляд більш натуральних і свіжих, що відповідає настроям здорового харчування. Мінімалізм також проявляється в подачі страв, де важлива не лише їжа, а й форма, стиль та естетика презентації страви.

Сьомий тренд – експерименти з культурами та кухнями. Кулінарна глобалізація сприяє зростанню ф'южн-кухні, де традиційні інгредієнти з різних культур і національних кухонь комбінуються в нові унікальні страви. Це дозволяє створювати нові смакові відчуття, змішуючи японську, мексиканську, індійську та європейську кухні. Змішування інгредієнтів і технік приготування з різних культур стає популярним у ресторанах, що намагаються запропонувати щось нове і незвичне для гостей.

Восьмий тренд – кулінарні стартапи та малий бізнес. Тренд на підтримку малого бізнесу і кулінарних стартапів продовжує зростати. Власники кафе і ресторанів створюють унікальні концепції, поєднуючи інноваційний підхід до страв, сервісу та атмосфери. Вулична їжа також стає важливою частиною гастрономічного тренду. Їжа на колесах, мобільні кухні і фудтрак-майданчики набирають популярності, адже пропонують доступну, але смачну і якісну їжу для різних смаків.

Останні декілька років гастрономічний туризм активно розвивається, як повноцінний туристичний напрямок. Він є невід'ємною частиною системи гостинності у всьому світі, подорожуючи за кордон туристи автоматично стають споживачами.

Список використаних джерел

1. Фесенко Г. О. Гастротуризм як актуальний тренд сучасного розвитку сфери туризму в Україні http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/202.pdf
2. Бакало Н. В. Організація гастрономічного туризму (на прикладі Полтавської області): дипломна робота на здобуття освітнього ступеня магістра: спец. 242 «Туризм» / Н. В. Бакало. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021.
3. Бакало Н.В., Водолага І. С., Корсакас Б. О. Гастрономічний туризм на Полтавщині: особливості та традиції: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції «Географія та туризм». м. Харків. 2025 С. 521-524

УДК 339.139

Кушніренко Є.В.

Науковий керівник – Безрукова Н.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ БАНКІВ НА МІЖНАРОДНУ ЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах глобалізації та геополітичної нестабільності Україна продовжує активно інтегруватися у світову економіку. Одним із ключових чинників, що впливає на її міжнародну економічну діяльність, є участь транснаціональних банків (ТНБ).

Ці фінансові інституції не лише забезпечують доступ до капіталу, але й формують стандарти ведення бізнесу, впливають на фінансову стабільність та сприяють розвитку банківського сектору країни.

Для України, яка перебуває в стані воєнного конфлікту та водночас реалізує євроінтеграційний курс, взаємодія з транснаціональними банками має стратегічне значення. З одного боку, вони виступають важливими партнерами в наданні кредитних ресурсів, технічної допомоги та інституційного розвитку. З іншого - зростає залежність від зовнішніх фінансових центрів, що може створювати ризики для суверенності фінансової політики та стабільності внутрішнього ринку.

Транснаціональні банки визначаються як фінансові установи, що здійснюють свою діяльність у багатьох країнах, часто маючи головний офіс в одній країні, а філії або дочірні компанії - в інших. В Україні банківський сектор характеризується значною присутністю транснаціональних банків, про що свідчить наявність 61 діючого банку станом на початок 2025 року, з яких 26 мають іноземний капітал, а 19 - 100% іноземний капітал. Історично кількість банків з іноземним капіталом в Україні зменшилася з 47 у 2008 році до 26 у 2025 році, що вказує на консолідацію та потенційні зміни в банківському ландшафті.[1] До ключових транснаціональних банків, що діють в Україні, належать Credit Agricole Bank (Франція), Укрсіббанк (група BNP Paribas, Франція), Кредобанк (РКО Bank Polski, Польща), Сітібанк Україна (Citigroup, США), ПроКредит Банк (Німеччина), Райффайзен Банк (Австрія), Правекс-банк (Intesa Sanpaolo, Італія), ІНГ Банк Україна (Нідерланди), Дойче Банк ДБУ (Німеччина), ОТП Банк (Угорщина). Слід зазначити, що деякі банки, перелічені в попередніх періодах, такі як Сенс Банк (раніше Альфа-Банк Україна), хоча й мають іноземний капітал, могли зазнати змін у власності або класифікації останнім часом. Банки з російським капіталом, ймовірно, зазнали значних змін або покинули ринок, хоча наявні дані за 2024-2025 роки не дають повної картини щодо змін у власності деяких банків із іноземним капіталом.[2] Хоча державні банки, такі як ПриватБанк, часто лідирують за загальним розміром активів та обсягом депозитів, транснаціональні банки демонструють значну силу в прибутковості та утримують значну частку ринку в ключових сферах, таких як валютні депозити та кредитування певних секторів, що свідчить про стратегічну спрямованість на конкретні сегменти ринку.

Присутність авторитетних міжнародних банків може підвищити довіру інвесторів та залучити ПІІ, сигналізуючи про стабільну та надійну фінансову інфраструктуру. Той факт, що великі міжнародні банківські групи мають довгострокову присутність в Україні, деякі з яких працюють з початку 1990-х років, свідчить про певний рівень тривалої довіри. Хоча немає конкретних деталей щодо прямих інвестицій за межами банківського сектору, материнські компанії цих банків часто є великими багатонаціональними корпораціями з диверсифікованими інвестиційними портфелями. Партнерство ЄБРР та ІФС з транснаціональними банками, такими як Укрсіббанк та Credit Agricole, для надання фінансування українському бізнесу, може опосередковано стимулювати ПІІ, полегшуючи доступ до капіталу та зменшуючи інвестиційні ризики. Збільшення інвестицій ЄБРР в Україну після початку війни також підкреслює це [3].

Триваюча війна та економічна нестабільність значно негативно вплинули на загальні потоки інвестицій в Україну. Дані свідчать про різке скорочення ПІІ після початку конфлікту. Незважаючи на виклики, деякі існуючі іноземні інвестори, включаючи транснаціональні банки та їхні материнські групи, продовжують інвестувати, що свідчить про довгострокову перспективу та відданість українському ринку.

Транснаціональні банки надають важливі послуги з торговельного фінансування, такі як акредитиви, гарантії та документарні інкасо, для підтримки імпортно-експортних операцій України. Ці інструменти допомагають зменшити ризики як для українського бізнесу, так і для їхніх міжнародних партнерів.

Банки, такі як Укрсіббанк (мережа BNP Paribas) та Credit Agricole, мають спеціальні програми та ініціативи для сприяння міжнародній торгівлі українських підприємств, використовуючи свої глобальні мережі та експертизу в торговому фінансуванні. Програма

сприяння торгівлі (TFP) ЄБРР та її партнерство з транснаціональними банками в Україні, такими як Credit Agricole Ukraine, Ощадбанк, ОТП Банк, Райффайзен Банк Аваль та Укрсіббанк, підтримують імпортно-експортні операції, особливо для важливих товарів, таких як сільськогосподарська техніка, добрива та паливо [4].

Війна призвела до серйозних порушень торговельних потоків та ланцюгів постачання, включаючи блокаду чорноморських портів та пошкодження транспортної інфраструктури. Деякі банки-кореспонденти стали більш обережними щодо прийняття прямих ризиків у операціях торговельного фінансування з Україною через підвищену невизначеність та потенційні збитки.

У деяких випадках спостерігається зміна фокусу на фінансування імпорту основних товарів (фармацевтика, енергетика, сільськогосподарські ресурси) замість експорту, оскільки першочерговим завданням є підтримка внутрішньої економіки та населення. Логістичні виклики та зростання витрат, пов'язаних з міжнародною торгівлею під час війни, такі як перебої з доставкою та необхідність використання альтернативних транспортних маршрутів, також є значними.

Деякі транснаціональні банки та програма сприяння торгівлі ЄБРР (TFP) зосереджуються на підтримці ключових секторів економіки України, таких як сільське господарство, сприяючи імпорту техніки та ресурсів, а також експорту сільськогосподарської продукції. Деякі ініціативи полегшують імпорт сільськогосподарської техніки та ресурсів з таких країн, як Німеччина, за підтримки гарантій австрійських банків у рамках TFP ЄБРР.

Таким чином, транснаціональні банки відіграють важливу роль у міжнародній економічній діяльності України, забезпечуючи не лише фінансову підтримку, а й сприяючи впровадженню сучасних банківських стандартів, розвитку торговельного фінансування та зміцненню довіри інвесторів. У сучасних умовах війни та євроінтеграційного курсу їхня діяльність набуває ще більшого значення – як джерело стабільного капіталу, так і як інституційний партнер у реалізації міжнародних програм.

Разом із тим, надмірна залежність від зовнішніх фінансових центрів несе певні ризики, зокрема щодо втрати автономності у формуванні фінансової політики та уразливості банківського сектору до глобальних криз. У цьому контексті ключовим викликом для України залишається збереження балансу між залученням зовнішніх ресурсів і розвитком власної фінансової інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Banking Sector Review| February 2025. URL:https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02_eng.pdf?v=12
2. Рейтинг надійних банків України 2025 (травень). URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>
3. 2024 Investment Climate Statements: Ukraine. URL: <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/ukraine/>
4. Foreign direct investment (FDI) in Ukraine. URL: <https://www.lloydsbanktrade.com/en/market-potential/ukraine/investment>
5. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Karpenko Ye., Koba O., John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. № 6(47). 2022. Р.66-76

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ У ЗАЛУЧЕНІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

В умовах глобалізації та інтеграції України до Європейського Союзу питання залучення іноземних інвестицій набуває стратегічного значення для відновлення та розвитку національної економіки. Здатність залучати капіталовкладення відіграє визначальну роль у забезпеченні економічного прогресу на рівні держави, територіальних одиниць та окремих суб'єктів господарювання. Потенціал України щодо залучення інвестицій суттєво похитнувся внаслідок військової агресії, яка спричинила підвищений рівень ризиків та загальну дестабілізацію. Втім, протягом 2024 року спостерігаються позитивні зрушення у настроях потенційних інвесторів, що підтверджується поступовим зростанням інтегрального показника інвестиційної привабливості [1]. На нашу думку, одним із ключових інструментів, що сприяє формуванню інвестиційної привабливості підприємств України для іноземних інвесторів, є система фінансового аудиту, яка забезпечує прозорість, достовірність та відповідність фінансової звітності міжнародним стандартам (IFRS). Фінансовий аудит виступає гарантом надійності інформації для потенційних інвесторів та створює підґрунтя для прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

Аналіз інвестиційної привабливості підприємства ґрунтується на експертних оцінках і фінансовому управлінні, зокрема через коефіцієнтний та факторний підходи. Основна мета — встановлення балансу між прибутковістю та ризиками. Діагностика дозволяє виявити проблемні зони й оцінити організаційну структуру діяльності. Отримані результати формують основу для управлінських рішень, спрямованих на покращення фінансової, операційної та інвестиційної діяльності компанії [2, 3].

Оцінка інвестиційної привабливості неможлива без аналізу інвестиційних ризиків, адже основна мета інвестора – отримати прибуток з мінімальними втратами. Ризик є об'єктивним чинником усіх інвестиційних проєктів і залежить від багатьох змінних. Його оцінюють якісно (виявлення джерел) і кількісно (визначення рівня). Для цього використовують ринкову, правову, статистичну інформацію та експертні прогнози [4].

Фінансовий аудит є невід'ємним елементом, необхідним для ефективного залучення іноземних інвестицій в Україну. Він забезпечує прозорість, достовірність фінансової інформації, знижує інформаційні бар'єри та ризики для інвесторів, сприяє зниженню вартості капіталу та боротьбі з корупцією. Впровадження IFRS та підвищення якості аудиторських послуг є стратегічно важливим завданням для України в контексті економічного відновлення та інтеграції до глобальних ринків капіталу.

Список використаних джерел

1. Скопенко Н.С., Кириченко О.М., Левченко О.В. Інвестиційна привабливість: Теоретичні підходи до визначення та напрями підвищення. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід № 7, 2025.
2. Бондарук Т.Г., Заїчко І.В., Бондарук І.С. Діагностика фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства в системі фінансового менеджменту. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. №1-2, 2022.
3. Левченко І.В. Ринок органічної продукції України та його привабливість для залучення іноземних інвестицій. Науковий фаховий журнал «Агросвіт», №15 (2023)., 43-51. <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1915/1934>
4. I. Vinichenko, O. Tkalic, Yu. Tesliuk Assessment of enterprise investment attractiveness. Economic science. Investments: practice and experience № 3, 2024.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦСР ООН ВІТЧИЗНЯНИМ БІЗНЕСОМ

На сьогоднішній день вітчизняний бізнес повинен не лише прагнути до фінансового успіху, але й враховувати соціальні та екологічні аспекти своєї діяльності. Реалізація Цілей сталого розвитку ООН (Організація Об'єднаних Націй) в діяльність підприємств України – це важливий крок до формування економіки, що працює на благо людей та навколишнього середовища. Пропонуємо розглянути, як українські підприємства можуть інтегрувати принципи сталого розвитку у свою роботу [1].

Для успішного впровадження концепцій сталого розвитку важливо, щоб підприємство розробило чітку стратегію, яка включає: оцінку поточного впливу на довкілля та суспільство; визначення пріоритетних напрямків діяльності, що відповідають цілям сталого розвитку; встановлення конкретних, вимірюваних цілей та індикаторів успіху; впровадження нових бізнес-моделей, що сприяють зниженню витрат ресурсів і зменшенню шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Практичні кроки для підприємств України полягають у впровадженні енергоефективних технологій та використанні сучасного обладнання та переходом до відновлюваних джерел енергії можна значно знизити експлуатаційні витрати та негативний вплив на природу. Забезпечення соціальної відповідальності. На сьогоднішній день актуальним питанням є впровадження підприємствами програми для підтримки місцевих громад, інвестувати в розвиток освіти та підвищення кваліфікації співробітників. Оптимізація логістики та управління відходами, а використання екологічно чистих транспортних рішень та переробка відходів допомагають зменшити екологічний слід бізнесу [1].

Впровадження стратегії сталого розвитку дозволяє компаніям зміцнити свою конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках, а також залучати інвестиції завдяки високим стандартам екологічної та соціальної відповідальності, що у свою чергу зменшує ризики, пов'язані зі змінами в законодавстві, екологічними вимогами та споживчими вподобаннями.

Незважаючи на очевидні переваги, інтеграція принципів сталого розвитку може супроводжуватися певними перешкодами, такими як необхідність початкових інвестицій, зміна внутрішніх процесів та адаптація до нових стандартів. Важливо, щоб керівництво підприємств давало приклад, активно підтримувало інновації та мотивувало співробітників долучатися до змін.

Україна має значний потенціал для впровадження новітніх технологій та екоініціатив. Інтегруючи цілі сталого розвитку у свою діяльність, підприємства України не лише сприяють збереженню природних ресурсів, а й створюють стабільний фундамент для свого подальшого розвитку. Це стратегічний підхід, який дозволяє зменшити негативний вплив на екологію, забезпечити соціальну справедливість і зміцнити економічну стійкість у довгостроковій перспективі. Весь цей процес вимагає злагодженості, інноваційності та відкритості до нових можливостей, що характеризують сучасний бізнес-світ.

Список використаних джерел

1. Огієнко, А. (2024). Сталий розвиток підприємства: сутність поняття, перспективи та перешкоди. *Modeling the development of the economic systems*, (3), 222–228. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-31>

ПРОГНОЗИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ У 2025 РОЦІ

За останнє десятиліття ми стали свідками масштабних змін на ринку криптовалют. Деякі з них уже досягають значних результатів і демонструють фантастичні шанси на надзвичайно велике зростання своєї вартості вже у 2025 році. Однак, якщо ми подивимося на криптовалютні прогнози на 2025 рік, ми можемо сказати, що ринок відновиться і це, ймовірно, найкращий час для інвестування. Головне питання: що буде далі з криптовалютами у 2025 році? Чи буде регулювання відігравати більш значну роль? Який тип криптовалюти буде найкращим вибором цього року? Нижче наведено найпоширеніші прогнози щодо майбутнього криптовалюти у 2025 році [1].

Епічні битви за регулювання. Про точний результат можна лише здогадуватися, але 2025 рік може стати роком, коли суперечки щодо регулювання нарешті досягнуть свого апогею. «Буде запропоновано суворе регулювання криптовалюти та епічна битва спільноти, щоб боротися з її частинами, які загрожують децентралізації», – каже Лаура Шин, ведуча подкасту «Звільнені» [2].

Набагато більше інвесторів приймуть біткойн. Криптопрогноз: За даними The Ascent, Рік Едельман, засновник Ради фінансових професіоналів із цифрових активів, прогнозує, що до кінця 2025 року понад 500 мільйонів людей у всьому світі будуть володіти біткойнами. CoinTelegraph, співзасновник BlockFi Флорі Маркес погоджується, віддаючи перевагу нормативній чіткості та кращому розумінню галузі за сприяння більш широкому застосуванню. Це один із 10 найкращих прогнозів щодо криптовалюти, яких інвесторам слід дотримуватися у 2025 році [3].

Ведмежий ринок закінчиться на початку 2025 року. Деякі експерти прогнозують, що зараз ми переживаємо падіння криптовалюти, яке, ймовірно, досягне найнижчої точки. Ці прогнози також зроблені на основі попередніх показників криптовалютного ринку, які припускають, що в наступні три місяці ведмежому ринку прийде кінець. Це один із 10 найкращих прогнозів щодо криптовалюти, яких інвесторам слід дотримуватися у 2025 році.

Перегрупування. Після значного падіння у 2023 році криптоіндустрія перегрупується у 2025 році, а ті, хто все ще готові до великого поштовху, прямують до 2025 року. Іншими словами, наступний рік – це рік тривалого виживання з поглядом на повернення до величезних здобутки в наступні роки [4].

Ефір знову перевершить біткойн. У 2022 році ефір перевершив біткойн, набравши 418 відсотків порівняно з 66 відсотками біткойна. Аналітики вважають, що будь-який з них продовжуватиме працювати добре через різке зростання обсягів продажів NFT. Більшість цих токенів все ще працюють на блокчейні ефіру.

Більшість мем-монет зникне. Минулого року побічний продукт доджкойнів Shiba Inu піднявся на 44 540 000 відсотків. Squid, монета, названа на честь телевізійної драми «Гра в кальмара», підскочила більш ніж на 75 000 відсотків менш ніж за тиждень, щоб незабаром зникнути. Це один із 10 найкращих прогнозів щодо криптовалюти, яких інвесторам слід дотримуватися у 2025 році [5].

Список використаних джерел

1. Фінпослуги. URL: https://finuslugi.ru/navigator/stat_perspektivykriptoalyuty.
2. Коінтелеграф. URL: <https://cointelegraph.com>.
3. New York Times URL: <https://www.nytimes.com/>.
4. Global Crypto Adoption Index URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2025-global-crypto-adoption-index>.

**ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРІОРИТЕТІВ**

Міжнародна економічна діяльність України, незважаючи на складні виклики останніх десятиліть, демонструє значні потенційні можливості для розвитку у глобальному контексті. Перехід до інноваційної моделі управління економікою, стратегічне розташування країни між Європою та Азією, а також наявність потужних людських та природних ресурсів визначають важливу роль України в глобальних економічних процесах. Проте сучасний стан міжнародної економічної діяльності країни не можна оцінювати без урахування політичних та військових потрясінь, зокрема повномасштабного вторгнення РФ в Україну, яке стало серйозним тестом для всіх сфер державної політики. У цих умовах розвиток зовнішньоекономічних зв'язків стає важливим фактором відновлення національної економіки, залучення інвестицій та посилення конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Війна, що триває, спричинила значні зміни у структурі міжнародної економічної діяльності України. Перш за все, це стосується зовнішньої торгівлі, зокрема падіння обсягів експорту та імпорту товарів і послуг. За даними Державної митної служби України, у 2023 р. експорт товарів зменшився на 18% порівняно з довоєнними показниками, що є результатом розриву торгових зв'язків, а також ускладненням логістики через блокаду портів і обстріли транспортної інфраструктури [1]. Проте в умовах цих труднощів Україна почала диверсифікувати свої торговельні потоки, збільшуючи обсяги експорту в ЄС, країни Азії та Африки, а також активно розвиваючи експорт аграрної продукції через альтернативні маршрути, зокрема залізничні та автомобільні [2].

Зростання ролі Європейського Союзу як головного торгового партнера країни не обмежується лише сектором сільського господарства. Україна розвиває співпрацю з ЄС у високотехнологічних секторах, зокрема в галузях ІТ та машинобудування, що дозволяє забезпечити стійкість і диверсифікацію економічних зв'язків [3].

Участь у глобальних ланцюгах доданої вартості залишається важливою складовою зовнішньої економічної стратегії України. Глобальні ланцюги доданої вартості (ГЛДВ) відіграють важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності продукції, зокрема в сферах, де країна має потенціал, наприклад, у сільському господарстві, інформаційних технологіях, а також у виробництві високотехнологічних товарів, таких як електроніка та комп'ютерне обладнання.

Проте проблема України полягає в тому, що значна частина виробництва країни зосереджена на первинних секторах економіки – сільському господарстві та видобутку корисних копалин, що обмежує потенціал країни для глибокої інтеграції у глобальні виробничі ланцюги, особливо в більш складні та додатково капіталізовані галузі. Однак нові програми підтримки малих і середніх підприємств, впровадження інноваційних виробничих технологій та розвиток науки і освіти можуть сприяти покращенню позицій країни у ГЛДВ.

Євроінтеграція залишається основним стратегічним напрямом зовнішньоекономічної діяльності України [4]. Вступ України до Європейського Союзу відкриває значні можливості для розвитку економіки, але одночасно створює і низку викликів, особливо в контексті адаптації національних стандартів до вимог ЄС. Найбільшими труднощами для України є гармонізація митного законодавства, екологічних стандартів, технічних регламентів, а також забезпечення конкурентоспроможності українських підприємств у рамках єдиного ринку.

Успішне завершення адаптації вимагає значних зусиль у реформуванні економічної та

соціальної політики країни, зокрема, в частині державної підтримки інновацій, розвитку енергетичних технологій та проведення структурних реформ у банківському секторі.

В умовах санкційної політики, накладеної на росію, Україні вдалося значно зміцнити свою позицію у міжнародних економічних відносинах. Перехід на альтернативні ринки та зростання торгівлі з країнами ЄС, США, Туреччиною, Китаєм та іншими державами глобальної економіки стали важливими елементами економічної стратегії України [5].

Проте геоекономічне позиціонування України також пов'язане з необхідністю дотримання балансу між ключовими економічними партнерами. Важливою є співпраця з країнами Латинської Америки, Азії та Близького Сходу, які можуть стати додатковими партнерами для України в поствоєнний період. Цифровізація зовнішньоекономічної діяльності стає важливим чинником підвищення конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках. Україна активно розвиває електронний уряд, системи онлайн-реєстрації експортерів, платформи для сприяння бізнесу. ІТ-індустрія стала драйвером економічного зростання в умовах війни, а підтримка стартапів та підприємців через спеціалізовані цифрові інструменти сприяє розвитку нових бізнес-моделей. Особливо перспективними є інвестиції в сферу блокчейн-технологій, а також розвиток цифрових валют. Використання новітніх технологій для покращення бізнес-процесів у зовнішній торгівлі дасть Україні можливість інтегруватися в міжнародні цифрові платформи.

Міжнародна економічна діяльність України перебуває на етапі трансформації, що обумовлено не лише внутрішніми реформами, а й глобальними політичними та економічними викликами. Водночас, саме ці виклики створюють можливості для розвитку нових стратегічних напрямів у зовнішньоекономічній діяльності України, зокрема, участі в глобальних ланцюгах доданої вартості, поглибленої євроінтеграції, цифровізації та розширення співпраці з новими міжнародними партнерами. Визначальними факторами успішного розвитку міжнародної економічної діяльності України в майбутньому стануть [5]: активна інтернаціоналізація економіки через підтримку малого й середнього підприємництва та інноваційних секторів; впровадження кращих міжнародних практик у митному та податковому регулюванні; створення сприятливого інвестиційного клімату для західних партнерів. Таким чином, глобальні виклики не є перешкодою, а, скоріше, стимулом для активного реформування та розвитку міжнародної економічної діяльності України.

Список використаних джерел

1. Буряк А.А. Пріоритети ООН у напрямі удосконалення міжнародної інформаційної безпеки. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 06 червня 2024 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 181–182. <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/17032/1/9.pdf>
2. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. *Економіка і регіон*. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341)
3. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53–59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934)
4. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. *Scientific professional journal "Agrosvit"*, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>
5. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Current problems of sustainable development*. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ІННОВАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Міжнародна економічна діяльність України зазнала значних змін протягом останнього десятиліття, що зумовлено одночасним впливом глобальних процесів, регіональних викликів і внутрішньополітичних трансформацій. На тлі збройної агресії РФ, активізації інтеграційних процесів із Європейським Союзом, посилення цифровізації світової економіки та зростання значущості стійких інновацій, зовнішньоекономічна політика України потребує переосмислення ключових пріоритетів і засобів їх досягнення. У фокусі сучасного наукового і політичного дискурсу перебуває питання посилення ролі інновацій, технологій та цифрових рішень як основи довгострокового зростання та ефективної участі у глобальному економічному просторі [1]. Здатність держави адаптуватися до цих змін значною мірою визначає її місце в міжнародному поділі праці та рівень залучення до глобальних ланцюгів створення доданої вартості.

Станом на 2024 р. основними бар'єрами для стабільного розвитку міжнародної економічної діяльності України є [2]:

- інфраструктурні втрати та логістичні обмеження внаслідок війни;
- висока залежність від сировинного експорту, що знижує адаптивність до глобальних шоків;
- низький рівень доданої вартості українського експорту та недостатня інтеграція в інноваційні ланцюги;
- інституційні бар'єри та нерівномірність імплементації євроінтеграційних зобов'язань;
- обмежений доступ до зовнішніх ринків капіталу та фінансування для високотехнологічного сектору.

Разом із тим, Україна зберігає значний потенціал для активізації зовнішньоекономічної діяльності за рахунок науково-освітнього капіталу, розвиненої ІТ-галузі, вигідного гео економічного розташування та розширення торговельних преференцій у межах ЗВТ з ЄС. У глобалізованій економіці цінність країни-партнера зростає не лише через ресурсні переваги, а й через наявність інноваційної екосистеми. Світовий досвід демонструє: чим вища частка інновацій у структурі експорту, тим стійкіша економіка до зовнішніх викликів. У цьому контексті Україна має [3]:

- розвинену мережу університетів і наукових установ;
- експортноорієнтовану ІТ-галузь, яка у 2023 р. принесла понад 7,3 млрд. дол. США доходу;
- кадровий потенціал у сфері інженерії, математики, програмування;
- стартові умови для створення індустріальних та цифрових експортних хабів.

Необхідним кроком є інституціоналізація державної політики підтримки інновацій у ЗЕД, що включає [4]:

- створення спеціальних експортних зон з податковими пільгами для інноваційних компаній;
- стимулювання трансферу технологій з країн ЄС;
- адаптація українського регуляторного поля до норм Єдиного цифрового ринку ЄС;
- розвиток інструментів торговельної дипломатії у сфері високих технологій.

Україна вже продемонструвала здатність до масштабної цифрової трансформації в державному управлінні (проект «Дія»), що може бути масштабовано на сферу зовнішньоекономічної діяльності. Пріоритетними напрямками є [5]:

- розширення можливостей електронної взаємодії між експортерами та митними органами;
- запуск цифрових платформ для B2B-комунікацій із міжнародними партнерами;
- створення реєстрів інноваційних товарів українського походження, які можуть користуватись режимами преференцій;
- цифрове відстеження сертифікації та відповідності продукції стандартам ЄС.

Цифрова трансформація не лише скорочує витрати бізнесу, а й знижує корупційні ризики, забезпечує прозорість і передбачуваність у торговельних відносинах, що є критично важливим для інвесторів і зовнішніх партнерів [6]. Інтеграція є ключовим механізмом підвищення ефективності ЗЕД, адже дозволяє збільшувати доходи без екстенсивного зростання обсягів виробництва; створювати робочі місця; підвищувати рівень локалізації виробництва; залучати іноземні інвестиції. Для цього Україна має здійснити: секторальну діагностику готовності до участі у глобальних ланцюгах доданої вартості; підписання угод про взаємне визнання стандартів і сертифікації з ключовими партнерами; розвиток індустріальних кластерів поблизу кордонів з ЄС; логістичну інтеграцію з транспортною системою Європи. Сучасна міжнародна економічна діяльність України вимагає переходу від екстенсивної моделі торгівлі до інноваційно-орієнтованої, цифрової та структурно гнучкої системи, що відповідає вимогам глобальної економіки. В умовах післявоєнного відновлення та стратегічної орієнтації на повноцінне членство в ЄС, ключовими напрямками розвитку ЗЕД є: інституціоналізація інноваційної підтримки зовнішньоекономічного сектора; цифровізація процедур і послуг, пов'язаних із ЗЕД; структурна перебудова експорту у напрямі підвищення частки технологічної продукції; поглиблення участі у глобальних ланцюгах доданої вартості; посилення ролі економічної дипломатії та інтеграція в міжнародні цифрові ринки. Успішна реалізація цих підходів сприятиме не лише економічній стабілізації, але й посиленню геоekonomічних позицій України як важливого гравця у новій архітектурі світової економіки.

Список використаних джерел

1. Буряк А.А., Пашко М.Ю. Нейтралізація загроз глобальної фінансової безпеки. Тези 76-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». Том 2 (Полтава, 14 травня – 23 травня 2024 року). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 13–15.
2. Буряк А.А. Пріоритети ООН у напрямі удосконалення міжнародної інформаційної безпеки. Сталій розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 06 червня 2024 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 181–182. <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/17032/1/9.pdf>
3. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53–59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934)
4. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Current problems of sustainable development*. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.
5. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. *Scientific professional journal “Agrosvit”*, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>
6. Onyshchenko S., Hlushko A., Maslii O., Chumak O. (2024). Digital transformation of the national economy in the context of information environment development in Ukraine. Chapters of Monographs, in: "Transformations of national economies under conditions of instability". Tallinn, Estonia, chapter 6, pages 169–197. DOI: 10.21303/978-9916-9850-6-9.ch6

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Історико-культурна спадщина є важливою складовою міжнародної економічної діяльності України, зокрема у сфері розвитку культурного та пізнавального туризму.

Історико-культурна спадщина України є одним із найважливіших інструментів зміцнення національної ідентичності та формування позитивного міжнародного іміджу держави. Це, в свою чергу, створює сприятливі умови для залучення іноземних туристів та інвесторів.

В Україні зосереджено значну кількість об'єктів, що мають культурну, архітектурну та історичну цінність, включаючи ті, що внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Їх активна промоція здатна підвищити туристичну привабливість країни на міжнародному рівні.

В Україні зареєстровано понад 130 000 пам'яток культурної спадщини, з яких понад 57 000 – археологічні об'єкти, понад 51 000 – історичні пам'ятки, а також понад 16 000 архітектурних, ландшафтних та садово-паркових об'єктів.

Об'єкти ЮНЕСКО в Україні (Софія Київська, Києво-Печерська лавра, історичний центр Львова) є прикладом світового визнання культурного потенціалу країни та мають високий туристичний потенціал.

Попри значний ресурсний потенціал, близько 70% об'єктів культурної спадщини перебувають у незадовільному або аварійному стані, що обмежує їх туристичне та економічне використання.

Участь України в міжнародних програмах захисту культурної спадщини, обмін досвідом із зарубіжними експертами та залучення грантів сприяють розвитку національного туризму як складової міжнародної економічної взаємодії.

Історико-культурний туризм має багатогранний ефект, адже стимулює розвиток суміжних галузей: транспорту, готельно-ресторанного бізнесу, сфери послуг, креативної індустрії.

Історико-культурна спадщина сприяє формуванню національної ідентичності, міжнародному іміджу держави та міжкультурному діалогу, що є важливими чинниками у зовнішньоекономічній політиці.

Туризм, заснований на історико-культурній спадщині, може стати джерелом валютних надходжень, сприяти розвитку регіонів, створенню нових робочих місць та залученню іноземних інвестицій.

Розвиток історико-культурної спадщини у контексті міжнародної економіки потребує ефективної державної політики, приватно-державного партнерства, цифровізації культурних ресурсів та включення України у міжнародні туристичні маршрути.

Перспективними напрямками є модернізація об'єктів спадщини, залучення міжнародної допомоги, просування національних культурних цінностей на глобальному рівні та створення бренду України як країни з багатою культурною історією.

Проаналізовано сучасний стан міжнародної економічної діяльності України та її взаємозв'язок із розвитком історико-культурної спадщини. Розглянуто значення культурних ресурсів як чинника туристичної привабливості держави. Висвітлено роль пам'яток історії та культури у формуванні позитивного міжнародного іміджу України. Окреслено перспективи активізації туризму завдяки збереженню, популяризації та інтеграції культурної спадщини у глобальні туристичні процеси.

Малука Т.М., Смолінська Н.О.
Науковий керівник – Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОДУКТІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ

Сучасна глобальна економіка значною мірою рухається завдяки технологічним інноваціям. Сьогодні актуальним є пошук способів зміни маркетингу у високотехнологічному середовищі, де важко отримати ринкову інформацію. Наприклад, досягнення технологій мікрочіпів знаходять застосування у широкому діапазоні галузей, що виходять за рамки традиційних комп'ютерних програм. Біотехнологія розрослася і породжує нововведення не лише в медичних цілях, а й у прибиранні сміття та біології посівів.

Невизначеність ринку виникає, в першу чергу, через страх та сумніви споживачів щодо того, які потреби або проблеми буде вирішувати нова технологія, та наскільки вона відповідатиме цим потребам. Занепокоєння цими факторами означає, що клієнти можуть відкласти прийняття нової інновації, вимагати високого рівня освіти та інформації про неї, а також потребуватимуть додаткових заходів, щоб підкріпити бажання здійснити покупку. Також потреби споживачів можуть швидко змінюватися, і особливо непередбачувано у високотехнологічних умовах. Стурбованість споживачів підсилюється відсутністю чіткого стандарту для сучасних інновацій на ринку. Питання про те, яким буде домінуючий дизайн у майбутньому, заважатимуть прийняттю споживачів, оскільки вони затримують покупку, щоб мінімізувати шанси зробити “неправильний” вибір. Тому існує невизначеність як серед споживачів, так і серед виробників щодо того, як швидко розповсюджуватиметься інновація. Наприклад, через 10 років після їх введення лише 20% домогосподарств США придбали кольоровий телевізор.

Суперечностями, які виникають у процесі здійснення міжнародного маркетингу високих технологій на макrorівні, є такі: між цілями та організаційними можливостями; між цінами та технологічною відсталістю [1]. До суперечностей на мезорівні зараховано такі: між якістю та функціональністю; між високотехнологічністю виробництва та екологічністю. До суперечностей на макроекономічному рівні належать такі: між мінливістю та стійкістю високотехнологічного ринку; між унікальністю та світовими стандартами.

Розглядаючи проблеми маркетингу у галузях високих технологій, відмітимо, що через конкуренцію та технологічну нестабільність на ринках високих технологій стадія зрілості життєвого циклу товару, як правило, є досить короткою. Отже, життєво важливо, щоб високотехнологічні фірми бездоганно виконували основні маркетингові принципи. Наприклад, вибір сприйнятливих цільових ринків, можливість чітко повідомляти про переваги, які пропонує інновація щодо інших рішень, наявність ефективного каналу розподілу та використання надійних навичок побудови відносин, не можуть бути проігноровані маркетингологами в сфері високих технологій. У той же час існують певні маркетингові стратегії та тактики, які особливо помітні в контексті високотехнологічного маркетингу.

Список використаних джерел

1. Птащенко О. В. Міжнародний маркетинг високих технологій: теорія і практика: монографія. Харків : ТОВ «Майдан», 2018. 388 с.

Маньковський О.Ю.
Науковий керівник – Свічкарь В.А., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ФІСКАЛЬНІ АСПЕКТИ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ

В умовах міжнародної торгівлі такі заходи як квоти, преференційні тарифи, антидемпінгові й компенсаційні заходи та ін. ставлять країни, що експортують товари, в нерівне становище. Відповідно, важливою частиною торговельних правил виступають процедури визначення походження товарів. Від країни походження товару залежить ступінь оподаткування товарів, переміщуваних через митний кордон, застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі. В сучасних умовах розвитку глобалізаційних процесів правильне визначення країни походження товарів гарантує достатній захист національного ринку від товарів, що ідентифікуються за походженням як загрозові для національного товаровиробника чи небажані в рамках торговельно-інтеграційних орієнтирів національної економіки [1].

Відповідно до чинного законодавства України, країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці. Під країною походження товару можуть розумітися група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення для визначення походження товару. Походження товарів виступає важливою категорією у різних сферах економіки країни. У сфері маркетингу, наприклад, походження товарів допомагає споживачам оцінити продукт за його характеристиками і, відповідно, формує рішення про доцільність придбання такого виробу – як результат, формується імідж (бренд) країни походження. Згадуючи про якість товарів, можна сказати, що товари, виготовлені у розвинених країнах з високим рівнем технологій виробництва, як правило, мають вищу якість, ніж товари, виготовлені у країнах з низьким рівнем технологій виробництва. Товари, які походять з країн з високим рівнем економічного розвитку, зазвичай, коштують дорожче. Крім того, компаніям необхідно враховувати відповідність стандартів країни походження товару для забезпечення відповідності вимогам законодавства країни в процесі здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

В міжнародній торгівлі походження товарів розглядається як «економічне громадянство» імпортованої продукції, яке обов'язково повинно декларуватися імпортером під час перетину кордону, і є одним із базових елементів, на основі яких здійснюється митно-тарифне регулювання [2]. Диференціація мита саме залежно від країни походження товару виступає найбільш дієвим регулятором у тарифній системі функціонування митних ставок. Визначення країни походження також є основним фактором у разі застосування заходів Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі відповідно до Законів України «Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту», «Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну». Ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій також здійснюється залежно від країни походження товарів та на підставі укладених Україною угод.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Є.П. Прагматизм здійснення митного контролю визначення країни походження товарів. *Ефективна економіка*. 2020. №7. URL: <http://surl.li/ouyux> (дата звернення: 04.05.2024).
2. Митний Кодекс України. URL: <http://surl.li/vwcq> (дата звернення: 04.05.2024).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Логістика займає важливе місце у діяльності підприємств та в економічній системі країни. З кожним днем розвивається сфера обміну товарів, продажу, а таким чином і логістична сфера. Це мережа організацій, людей, видів діяльності, інформації та ресурсів, що беруть участь у фізичному потоці продукції від постачальника до замовника. Міжнародна логістика є частиною процесу поставок, яка планує, впроваджує та контролює ефективний потік та зберігання товарів, послуг та відповідної інформації від точки походження до точки споживання для задоволення вимог покупця.

Глобалізація, розвиток комп'ютерних технологій та збільшення доступу до Інтернету домінували у розвитку логістики в поточному столітті. Термін «управління ланцюгами поставок» зараз широко використовується для охоплення стратегії, планування та здійснення потоку товарів, послуг та інформації, при цьому логістика є важливою частиною цього процесу. Технологія логістики, безумовно, стає «розумнішою». Транспортно-логістичні послуги сприяють міжнародній торгівлі та відіграють важливу роль у зростанні та розвитку місцевої економіки. Якість та ефективність логістичних послуг можуть мати значення для міжнародної торгівлі, оскільки слабка логістична інфраструктура та операційні процеси можуть бути основною перешкодою на шляху інтеграції світової торгівлі. Незважаючи на те, що логістичний внесок у національний обсяг виробництва в країні може бути не таким конкурентоспроможним, як інші сектори, роль, яку відіграє логістика в підтримці діяльності економіки, не може бути зменшена [2].

Для розвитку сталої міжнародної логістики необхідний комплексний підхід, який об'єднує екологічні, економічні та соціальні міркування. Це може включати інвестиції в чисті та відновлювані джерела енергії для транспортування та складування, такі як об'єкти на сонячній енергії та електричні або гібридні транспортні засоби. Впровадження вдосконаленого програмного забезпечення для оптимізації маршруту може значно зменшити споживання палива та викиди шляхом пошуку найбільш ефективних шляхів. Заохочення використання інтермодального транспорту, який поєднує різні види транспорту, як-от залізничний, автомобільний і морський, може зменшити викиди вуглекислого газу порівняно з використанням виключно автомобільного транспорту. Застосування екологічно чистих пакувальних рішень, включаючи матеріали, що біологічно розкладаються або повторно використовуються, може зменшити відходи та вплив на навколишнє середовище. Також важливо налагодити міцні партнерські відносини з постачальниками та партнерами, які поділяють зобов'язання щодо сталого розвитку, забезпечуючи дотримання екологічних стандартів у всьому ланцюжку постачання. Запровадження принципів циклічної економіки, коли ресурси повторно використовуються та переробляються, може мінімізувати відходи та сприяти ефективності використання ресурсів. Регулярне вимірювання та звітування щодо екологічної ефективності за допомогою таких показників, як вуглецевий слід і споживання енергії, може допомогти відстежувати прогрес і визначати сфери, які потрібно покращити. Навчання працівників екологічним практикам гарантує, що робоча сила має знання та відданість цілям сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Володимирова І. Г. Глобалізація логістики: сучасний стан та перспективи розвитку: енциклопедія / І. Г. Володимирова. К.: Веселка, 2022. С. 87-96.
2. Логістична концепція міжнародної доставки вантажів URL: http://lubbook.org/book_607_glava_10_Tema_10_Logistichnakoncep.html.

Маньковський О.Ю., Цись А.М.
Науковий керівник – Чичкало-Кондрацька І.Б., д.е.н., професор
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

СПРИЯННЯ АКТИВІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ НА МІЖДЕРЖАВНОМУ РІВНІ

Головний мотив, що спонукає національні уряди брати участь в регіональних торговельних угодах (РТУ), заключається в забезпеченні своїм ТНК умов для швидкої і ритмічної транскордонної поставки напівфабрикатів, вузлів і деталей в рамках торгівлі в середині фірми, переміщення товарів в ланцюжках доданої вартості, максимальне зниження або повне усунення тарифних і нетарифних бар'єрів на перспективних для них зовнішніх ринках, що дало б компаніям можливість зменшення торгових витрат.

Станом на початок 2023 р. учасниками регіональних торгових угод були всі без винятку члени багатосторонньої торговельної системи. Число таких угод, нотифікованих в СОТ, досягло 669, з них 455 вступили в силу, а 284 реально діяли [1]. В принципі, РТУ переслідують ту ж мету, що і СОТ, - лібералізацію міжнародного обміну товарами і послугами в інтересах прискорення економічного розвитку. Однак СОТ забезпечує тільки такий рівень лібералізації, на який готові йти всі 164 її члена [2], а РТУ - максимально можливий для конкретного і обмеженого складу учасників.

Україна бере участь у багатосторонніх і двосторонніх переговорах щодо приєднання до СОТ нових членів. Наразі Україна є членом 18 робочих груп щодо вступу до СОТ. Відстоювання інтересів українських виробників та постачальників послуг під час переговорів щодо вступу нових членів до СОТ ґрунтується на пропозиціях профільних державних органів влади і бізнес-асоціацій щодо усунення бар'єрів для доступу до ринків.

Найбільший вплив на процес розповсюдження розроблених поза майданчиком СОТ регулятивних новацій надаватимуть мегарегіональні торгові угоди (МРТУ), в яких встановлюються нові правила не тільки в сферах, що відносяться до компетенції СОТ (угоди СОТ +), але і в тих пов'язаних з торгівлею сферах, які угодами СОТ не охоплюються (угоди СОТ-Х) [3]. До числа таких угод відноситься в першу чергу Всеосяжне і прогресивне транстихоокеанське партнерство, підписане на початку березня 2018 р. 11 країнами, які брали участь у формуванні транстихоокеанського партнерства (ТТП) в складі 12 країн. Угоду про ТТП підписали Австралія, Бруней, В'єтнам, Канада, Малайзія, Мексика, Нова Зеландія, Перу, Сінгапур, США, Чилі і Японія.

Після виходу США з ТТП, яке більшістю експертів було визнано еталоном торгових угод нового типу, решта учасників визнали за необхідне зберігати його в модифікованому вигляді з урахуванням особливостей переговорних позицій сторін в ході вироблення положень, зафіксованих в остаточній редакції документа.

Список використаних джерел

1. World Tariff Profiles 2023. WTO, ITC, UNCTAD. URL: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/tariff_profiles_e.htm
2. Світова організація торгівлі. URL: <https://wikipedia.org>
3. Україна і СОТ. URL: <https://export.gov.ua>
4. Dmytrenko A., Furmanchuk O., Kravchenko O., Karpenko Ye., Koba O., John O. Aiyedogbon. Macroeconomic analysis and forecasting of foreign direct investment inflow: evidence from Ukraine. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. № 6(47). 2022. Р.66-76.

ДОСВІД РЕКРЕАЦІЙНОЇ АНІМАЦІЇ В ТУРИСТИЧНИХ РЕГІОНАХ ЄВРОПИ

У сучасних умовах глобальної конкуренції між туристичними дестинаціями важливу роль відіграє не лише якість інфраструктури чи цінова політика, а й рівень емоційної залученості туриста під час перебування. Саме тут актуальності набуває рекреаційна анімація – комплекс заходів, спрямованих на організацію змістовного дозвілля, активного відпочинку й культурного збагачення туристів. У країнах Європи рекреаційна анімація стала невід’ємною складовою туристичного продукту, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність регіонів, розширити цільову аудиторію та створити сталі емоційні зв’язки з відвідувачами. Вивчення європейського досвіду в цій галузі дає змогу осмислити ефективні моделі залучення туристів, які можуть бути адаптовані до українського контексту з урахуванням національних традицій і культурного потенціалу [1].

У Франції, зокрема в Провансі, діють анімаційні програми, що знайомлять туристів із мистецтвом виготовлення парфумів. У місті Грас організовуються інтерактивні тури до місцевих парфумерних фабрик, де відвідувачі не тільки слухають екскурсію, а й мають можливість створити власний аромат. Така анімація поєднує елементи освіти, культури та розваг, залишаючи глибокі позитивні враження.

У Німеччині активно розвивається напрямок історико-культурної анімації. Наприклад, у Баварії щороку проходить фестиваль «Рицарські ігри» у замку Кальтенберг, де туристи не лише спостерігають за дійством, а й можуть одягти середньовічні костюми, взяти участь у майстер-класах з фехтування, стрільби з лука, ковальства чи виготовлення гончарних виробів. Подібні заходи залучають велику кількість відвідувачів та ефективно популяризують місцеву історико-культурну спадщину.

В Іспанії популярністю користуються танцювальні майстер-класи з фламенко, які проводяться не тільки в Севільї, а й у прибережних курортних містах. Зазначені заходи супроводжуються виступами місцевих музикантів, дегустацією традиційної кухні та знайомством із регіональними обрядами. У результаті формується цілісний туристичний продукт, що поєднує рекреацію, культуру та гастрономію.

Прикладом успішного анімаційного проєкту може слугувати італійське озеро Гарда. Тут активно впроваджуються різноманітні рекреаційні програми для сімей із дітьми, зокрема квести, театралізовані шоу, екологічні прогулянки та заняття з малювання просто неба. Курортні комплекси, що працюють за концепцією family-friendly, пропонують анімацію цілий день: від ранкової йоги до вечірніх концертів, що дозволяє утримувати інтерес туриста на високому рівні протягом усього перебування.

Загалом, досвід європейських країн демонструє, що ефективна рекреаційна анімація повинна ґрунтуватися на трьох ключових принципах: креативність, автентичність і участь. Турист має бути не пасивним глядачем, а активним учасником, що створює свій власний унікальний досвід. Україні доцільно вивчати та адаптувати подібний досвід, адже він може бути реалізований і в наших реаліях – з урахуванням національних традицій, ландшафтних особливостей та культурного потенціалу регіонів. Це дозволить не лише урізноманітнити туристичні продукти, а й зробити їх більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

Список використаних джерел

1. Chernysh, I., & Makhovka, V. (2020). Анімація як фактор формування конкурентних переваг послуг організованого туризму. *Економіка і регіон Economics and Region*, (3(78), 20–27. [https://doi.org/10.26906/EiR.2020.3\(78\).199](https://doi.org/10.26906/EiR.2020.3(78).199)

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК ДРАЙВЕР СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Сучасні процеси модернізації національної економіки України зіштовхуються з проблемами обмеженості ресурсів і забруднення навколишнього середовища, які в подальшому негативно впливають на фактори виробництва. Одним із напрямків забезпечення сталого розвитку національного господарства є впровадження, так званої, «зеленої» економіки, яка сприяє зниженню ризиків для навколишнього середовища та ресурсозбереженню, а також залученню приватних, державних та міжнародних інвестицій. Саме зелена економіка стимулює зелене зростання, яке згідно з ОЕСР, полягає у виявленні більш екологічно чистих джерел зростання, розвитку нових екологічноорієнтованих галузей, створення робочих місць і технологій [1].

Україна є однією з країн Євразійського простору, що володіє значними природними ресурсами, вигідним географічним і геополітичним розташуванням, а також високим рівнем освіти населення. Вона має потенціал стати ключовим транзитним коридором — своєрідним «шовковим шляхом» для енергетичних потоків, товарообігу та культурного обміну між Сходом і Заходом. Україна однією з перших серед пострадянських країн стала на шлях демократичних реформ і переходу до ринкової економіки, інтегрувавшись у загальноєвропейський торговельний простір. Проте наявні стартові переваги не були повною мірою використані для диверсифікації виробництва й експорту, а також для активізації джерел економічного зростання та підвищення рівня добробуту населення [1].

У нинішніх умовах українські підприємства активно шукають шляхи досягнення екологічно чистого виробництва. Це відкриває перспективи для ширшого впровадження принципів зеленої економіки, яка не лише сприяє збереженню довкілля, а й підвищує конкурентоспроможність продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках завдяки технологічній модернізації виробничих процесів.

Зелену економіку переважно розглядають як засіб досягнення сталого розвитку, що базується на гармонійному поєднанні трьох ключових компонентів: економічного, соціального та екологічного. При цьому пріоритет надається саме екологічному аспекту. В Україні низка заходів, спрямованих на екологізацію всіх секторів економіки – як державного, так і приватного, – були визначені у «Стратегії національної екологічної політики на період до 2020 року» та Національному плані дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011–2015 роки.

Важливою умовою впровадження сталого розвитку є розробка чіткої стратегії та плану дій, що враховують міжнародний досвід та забезпечують узгодженість економічної, соціальної й екологічної політики [2]. Сьогодні сталий розвиток визнається найбільш прийнятною моделлю поступу. Його реалізація передбачає поступове відновлення екосистем, економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну стійкість. Ключовим інструментом у цьому процесі має стати зелена економіка.

Отже, подальше зростання світової економіки за нинішньою моделлю виробництва може призвести до того, що шкода від забруднення довкілля перевищить економічні вигоди. Вирішення цієї проблеми можливе лише через впровадження інновацій, спрямованих на відновлення природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. The strategy of “green” growth OECD [Strategiya “Zelenogo” zrostannya OESR]. URL: www.oecd.org/greengrowth.
2. На шляху до зеленого зростання: моніторинг прогресу в Україні. URL: <http://www.rac.org.ua/uploads/content/100/files/ggiukrainefinal.pdf>.

Корнюшенко Т.С.
Науковий керівник – Маховка В.М., к.е.н.
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ В АНДОРРІ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТУРИСТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ

Оздоровчий туризм є однією з ключових складових сучасного туристичного продукту Андорри. Князівство розташоване в Піренейських горах між Іспанією та Францією, вже тривалий час відоме як гірськолижний та duty-free напрям. Однак упродовж останніх десятиліть уряд країни активно працює над диверсифікацією туристичної пропозиції, зокрема шляхом розвитку оздоровчого туризму, який поступово стає важливим елементом національної туристичної стратегії.

Природно-кліматичні ресурси Андорри створюють сприятливі умови для формування потужного оздоровчого потенціалу. Країна славиться своїм гірським кліматом, чистим повітрям, низьким рівнем забруднення навколишнього середовища та наявністю термальних джерел. Одним із найвідоміших прикладів є термальний комплекс Caldea у місті Ескальдес-Енгордань. Це найбільший у Південній Європі термальний SPA-центр, який пропонує широкий спектр послуг – від гідротерапії та ароматерапії до релаксаційних і антистресових програм. Комплекс є символом оздоровчого туризму Андорри і щороку приваблює десятки тисяч туристів із різних країн.

Інфраструктура оздоровчого туризму в країні постійно модернізується та розширюється. Сьогодні в Андоррі діє низка готелів wellness-класу, серед яких можна виділити Sport Hotel Hermitage & Spa у Солдеу – п'ятизірковий курорт із власним медичним SPA-центром, який поєднує традиційні методики з інноваційними підходами у сфері відновлення здоров'я. Подібні об'єкти не лише надають якісні послуги, а й формують позитивний імідж країни як сучасного оздоровчого напрямку. Андорра активно впроваджує стратегічні підходи до просування wellness-туризму. Туристичне агентство Andorra Turisme підтримує участь представників SPA- і wellness-сектору в міжнародних виставках, таких як ITB Berlin, FITUR у Мадриді та WTM у Лондоні. Крім того, в країні функціонують онлайн-платформи, які об'єднують пропозиції оздоровчого туризму, що дозволяє туристам легко бронювати послуги та планувати своє перебування. У контексті глобального зростання попиту на здоровий спосіб життя та ментальне благополуччя, Андорра має значний потенціал для подальшого розвитку у сфері оздоровчого туризму. Зокрема, розглядаються проєкти створення нових лікувально-оздоровчих маршрутів у поєднанні з гірськими прогулянками, йога-ретритами, детокс-програмами та еко-готелями. Такий підхід відповідає концепції сталого туризму та підвищує рівень конкурентоспроможності країни на європейському ринку. Таким чином, оздоровчий туризм в Андоррі не лише посилює економічну стабільність країни, а й забезпечує її позиціонування як безпечного, сучасного й комфортного напрямку для відновлення здоров'я та життєвої енергії. За умови подальших інвестицій та стратегічного маркетингу, цей сегмент має всі шанси стати провідним у структурі туристичного ринку країни.

Список використаних джерел

1. Andorra Health Destination. (n.d.). *Andorra Health Destination*. URL: <https://healthdestination.ad/en/>
2. Caldea. (n.d.). *Thermal spa in Andorra | Caldea*. URL: <https://www.caldea.com/en/>
3. Маховка В.М. Лікувально-оздоровчі види туризму в структурі сфери туризму та рекреації // І.В. Черниш, В.М. Маховка // Business Processes In Tourism / Бізнес-процеси в туризмі : collective monograph. – Poznan : Wydawnictwo Naukowe, 2020. – С. 55-63.

РОЛЬ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ТУРИЗМУ В ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ

У сучасних умовах насиченого туристичного ринку особливої ваги набуває диверсифікація туристичного продукту – створення різноманітних форм і напрямів відпочинку, здатних задовольнити потреби різних категорій споживачів. Одним із найбільш ефективних інструментів такої диверсифікації є спеціалізований туризм, який передбачає надання туристичних послуг, орієнтованих на чітко визначені інтереси, захоплення, професійну діяльність або особливі потреби туристів.

Спеціалізовані види туризму – такі як екологічний, медичний, гастрономічний, етнографічний, паломницький, спортивний, пригодницький, науковий тощо – дозволяють не лише розширити асортимент туристичних пропозицій, а й активізувати розвиток нових територій, що раніше не розглядалися як традиційні туристичні дестинації. Завдяки цій особливості спеціалізований туризм сприяє територіальній рівномірності розвитку туризму, зниженню сезонності та підвищенню сталості туристичної діяльності [2].

Важливою перевагою спеціалізованих турів є їхня гнучкість та адаптивність. Вони легко інтегруються в локальні економіки, активно залучають місцеве населення, формують нові можливості для зайнятості та сприяють збереженню нематеріальної культурної спадщини. Наприклад, сільський зелений туризм в Україні активно використовує елементи автентичної культури, гастрономії, народних ремесел, поєднуючи їх із запитамі екологічно орієнтованих мандрівників [1]. З огляду на динамічну трансформацію туристичних уподобань, зростання запиту на індивідуалізовані подорожі, а також вплив цифрових технологій, спеціалізований туризм відкриває широкі перспективи для створення інноваційних туристичних продуктів. Зокрема, зростає інтерес до комбінованих маршрутів, тематичних фестивалів, подієвого туризму та навчально-просвітницьких форматів.

Спеціалізований туризм у сучасних умовах відіграє ключову роль у формуванні різноманітного, конкурентоспроможного та адаптованого до індивідуальних запитів туристичного продукту. Його розвиток дозволяє відійти від шаблонних масових маршрутів і створити унікальні пропозиції, орієнтовані на конкретні інтереси, стиль життя, вік, професійні чи духовні потреби туристів. Диверсифікація туристичного продукту за рахунок спеціалізованих форм туризму забезпечує низку стратегічних переваг: зменшення залежності від сезонних коливань, рівномірне навантаження на туристичну інфраструктуру, активізацію маловідомих або сільських територій, а також сприяння сталому соціально-економічному розвитку регіонів. Більш того, спеціалізовані тури відкривають нові можливості для збереження та популяризації локальної культурної, природної і духовної спадщини. Таким чином, спеціалізований туризм є не лише важливою складовою сучасної туристичної пропозиції, але й ефективним інструментом диверсифікації, що дозволяє адаптувати туристичну індустрію до нових викликів, глобальних трендів і запитів різноманітної цільової аудиторії.

Список використаних джерел

1. Сутність «темного» туризму як перспективного напрямку розвитку туристичних дестинацій: міжнародний досвід / А.А. Буряк, І.В. Левченко, В.М. Маховка, К.О. Борисенко // Ефективна економіка. – 2022. – № 10. – DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.25>
2. Маховка В.М., Черниш І.В. Лікувально-оздоровчі види туризму в структурі сфери туризму та рекреації. Business Processes In Tourism / Бізнес-процеси в туризмі : collective monograph. – Poznan : Wydawnictwo Naukowe, 2020. – С. 55-63.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Зовнішньоекономічна безпека є важливою складовою національної економічної безпеки та визначається здатністю держави протистояти зовнішнім загрозам, ефективно використовувати конкурентні переваги для забезпечення сталого розвитку та збереження суверенітету у прийнятті економічних рішень. В умовах посилення глобалізаційних процесів та російської агресії проти України забезпечення зовнішньоекономічної безпеки набуває особливого значення для національної безпеки держави. Стан, за якого зовнішньоекономічна діяльність відповідає внутрішнім економічним інтересам, мінімізує втрати держави від несприятливих зовнішньоекономічних чинників та створює сприятливі умови для економічного розвитку шляхом активної участі у світовому поділі праці, і є зовнішньоекономічною безпекою України.

Концепція зовнішньоекономічної безпеки передусім відображає спроможність держави захистити власні економічні інтереси у міжнародному просторі, одночасно підтримуючи стабільний розвиток попри зовнішні загрози та слабкі місця. Процес глобалізації докорінно трансформував середовище економічної безпеки держав, породивши водночас безпрецедентні перспективи та комплексні проблеми. З посиленням взаємозалежності країн через торговельні зв'язки, інвестиційні потоки та обмін інформацією, їх економічна безпека тепер невіддільно пов'язана зі світовими тенденціями та стратегічними рішеннями інших держав. Виняткові виклики, зумовлені геополітичним положенням України та глобальними економічними трансформаціями, сьогодні істотно впливають на зовнішньоекономічну безпеку держави. Для об'єктивної оцінки поточної ситуації необхідно всебічно проаналізувати основні параметри зовнішньоекономічної безпеки України. Сучасний стан зовнішньоекономічної безпеки України характеризується наступними особливостями:

1. Критичний вплив військової агресії РФ: військові дії на території України призвели до значних руйнувань інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів, скорочення експортного потенціалу та обмеження доступу до світових ринків, особливо через блокування морських торговельних шляхів [1];

2. Трансформація зовнішньоторговельних відносин: відбулася кардинальна зміна географічної структури зовнішньої торгівлі України з переорієнтацією на ринки ЄС та інших розвинених країн. Частка Європейського Союзу в експорті України зросла до понад 60%, що свідчить про поглиблення євроінтеграційних процесів [2];

3. Залежність від зовнішньої фінансової допомоги: значну роль у підтримці макроекономічної стабільності відіграє міжнародна фінансова допомога від МВФ, Світового банку, ЄС та окремих країн-партнерів, що створює як можливості, так і ризики для економічної самостійності;

4. Високий рівень імпортозалежності: Україна зберігає критичну залежність від імпорту енергоресурсів, технологій та інших стратегічно важливих товарів, що підвищує вразливість економіки до зовнішніх шоків [3];

5. Активізація євроінтеграційних процесів: отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС та початок переговорного процесу відкривають нові можливості для поглиблення торговельно-економічної співпраці, але водночас вимагають структурних реформ для адаптації до європейських стандартів [4].

Аналіз індикаторів зовнішньоекономічної безпеки України свідчить про наявність суттєвих загроз: від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу; високий рівень зовнішнього державного боргу; значна волатильність обмінного курсу національної валюти; недостатня диверсифікація експорту; низька частка високотехнологічної продукції в

структурі експорту. Аналіз експортно-імпортних операцій за 2014-2023 рр. виявив системний дисбаланс зовнішньоторговельної діяльності, що загрожує економічній безпеці держави. Критичним став період 2022-2023 рр., коли внаслідок російського вторгнення відбулося різке скорочення торговельних операцій, спричинивши дефіцит торговельного балансу, зростання зовнішнього боргу та погіршення інвестиційного клімату. За 2021-2024 рр. зовнішній борг України зріс на 58 млрд. дол. США (47%) – зі 123 до 181 млрд. дол. США. Особливе прискорення накопичення боргу спостерігається з 2022 р., коли квартальні показники почали демонструвати постійне зростання без періодів зниження, досягнувши максимальних значень у 2023-2024 рр [5].

Важливу роль у забезпеченні зовнішньоекономічної безпеки України відіграють міжнародні організації, які допомагають реалізовувати стратегії забезпечення економічної безпеки. Співпраця з міжнародними інституціями не лише забезпечує доступ до фінансових ресурсів, але й сприяє впровадженню міжнародних стандартів і практик у сфері економічного управління [6]. Для підвищення рівня зовнішньоекономічної безпеки України в глобалізованому світі доцільно зосередитись на диверсифікації експорту та розвитку нових ринків збуту, створенні альтернативних логістичних маршрутів, удосконаленні системи експортного контролю, зменшенні імпортозалежності у стратегічних секторах, активізації інтеграції до європейських виробничих ланцюгів, ефективному управлінні зовнішнім боргом та вдосконаленні інституційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Забезпечення зовнішньоекономічної безпеки України в умовах глобалізації та військової агресії вимагає комплексного підходу, що передбачає як реалізацію внутрішніх структурних реформ, так і активну участь у міжнародних економічних відносинах. Поглиблення євроінтеграційних процесів та диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків є ключовими факторами зміцнення економічної стійкості України у глобалізованому світі. При цьому особливої уваги потребує забезпечення балансу між відкритістю економіки та захистом національних економічних інтересів, що має стати основою державної політики у сфері зовнішньоекономічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. Економіка і регіон. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341)
2. Буряк А.А. Пріоритети ООН у напрямі удосконалення міжнародної інформаційної безпеки. Сталій розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 06 червня 2024 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 181–182. <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/17032/1/9.pdf>
3. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53–59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934)
4. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Current problems of sustainable development*. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.
5. Ukraine Total Gross External Debt. URL: <https://tradingeconomics.com>.
6. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. *Scientific professional journal “Agrosvit”*, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>
7. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. In: Dovgyi, S., Siemens, E., Globa, L., Kopiika, O., Stryzhak, O. (eds) *Applied Innovations in Information and Communication Technology. ICAIIT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

РОЛЬ ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ

Міжнародні виставки є не тільки найважливішим інструментом комунікації, але і механізмом просування нових технологій і товарів на національні та міжнародні ринки. Стратегічні інтереси держави, зокрема технологічний розвиток за пріоритетними напрямками, захист власних економічних інтересів на міжнародній арені, підвищення рівня довіри до національного виробника, формування позитивного іміджу країни, підвищення якості життя через розбудову соціальної сфери на основі найбільш ефективних рішень, можуть бути реалізовані в тому числі і за допомогою виставок. Тому вкрай важлива роль держави в підтримці учасників національних і зарубіжних виставок і процесів розвитку виставково-ярмаркової інфраструктури

Виставки – це спеціально організований бізнес, у якому бере участь держава, його організаційні структури, громадські організації та групи, приватні інвестори, а ярмарки проводяться регулярно, але не є організованими заходами [1].

Виставки та ярмарки займають особливе місце в арсеналі засобів рекламного впливу. Також на них представлені широкі можливості демонстрації різних виробів, що рекламується для встановлення контактів із безпосередніми покупцями. На сьогоднішній день міжнародні виставкові заходи являють собою ефективний і якісний інструмент маркетингових комунікацій, що сприяє не тільки ефективної міжнародної торгівлі, а й формуванню та розвитку плідних міжнародних відносин.

Виставкова діяльність є ефективним та розвинутим видом економічної діяльності і займає відособлене місце як на міжнародному, так і на українському ринку послуг. Виставкова діяльність формується і розвивається під впливом ряду факторів, які мають бути досліджені та попереджені [2].

В Україні ринок виставково-ярмаркової діяльності знаходиться в стадії розвитку, який залежить від сприятливої економічної ситуації та політико-правових заходів в країні. Створення іміджу виставкових заходів України сприятиме не тільки просуванню вітчизняних товарів на світові ринки, але й дасть змогу для залучення інвестиційних коштів, прискорить розвиток науково-технічного та технологічного оновлення вітчизняного виробництва.

На сьогоднішній день абсолютними лідерами виставкової індустрії по праву вважаються країни Європи, США та Азії. Виставкова індустрія в цих країнах є одним з елементів, що сприяють економічному розвитку держави. На проведення цих заходів витрачаються колосальні суми, крім того, держава не створює перешкод для даної діяльності, а, навпаки, всіляко підтримує і субсидує галузь.

Таким чином, слід зазначити, що виставкова діяльність може стати дієвим механізмом формування для України міжрегіональних і міжнародних зв'язків, розвитку міжнародного ділового туризму, каталізатором для інтенсивного розвитку соціально-економічних процесів (поява нових робочих місць, нових видів бізнесу).

Список використаних джерел

1. Беляєва А. В. Ярмарки – виставки в Німеччині: організація і переваги для відвідувачів. URL: <http://www.experto24.ua/bisnes-i-upravlenie/marketing/jarmarki-vystavki-v-germanii-organizacija-i-preimushchestva-dlja-posetitelei.html>
2. Березовський В.А. Аналіз ефективності комерційних виставкових заходів. *Економічні науки*. 2019. № 2. С. 32–36.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ВІДЕОІГОР ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Світова індустрія відеоігор стала одним із найдинамічніших секторів глобальної економіки, демонструючи стабільне зростання та інноваційний потенціал. За останнє десятиліття відеоігри перетворилися з нішевого розважального продукту на потужну глобальну індустрію з оборотом понад 175 мільярдів доларів США [1]. Цей ринок характеризується інтенсивною міжнародною співпрацею, транскордонними потоками капіталу та інтелектуальної власності.

Ключовим фактором глобалізації ринку відеоігор стала цифровізація дистрибуції. Цифрові платформи, такі як Steam, Epic Games Store та мобільні магазини додатків, дозволили розробникам із різних країн світу отримати миттєвий доступ до глобальної аудиторії без необхідності створення складних логістичних мереж та фізичного представництва [2]. Це кардинально змінило структуру міжнародної торгівлі в галузі, створивши умови для формування глобальних ланцюгів створення вартості, де різні етапи розробки та комерціалізації ігрових продуктів розподілені між компаніями з різних країн.

Важливим аспектом глобалізації ігрової індустрії є зростаюча роль ТНК, які через механізми прямих іноземних інвестицій формують глобальну структуру галузі. Протягом 2020-2023 років було здійснено понад 700 транскордонних угод М&А в ігровій індустрії на суму понад 85 мільярдів доларів США [3]. Ці процеси сприяють міжнародному трансферу технологій, знань та інновацій, посилюючи глобальну інтеграцію галузі.

Інтелектуальна власність стала фундаментальним активом у міжнародних економічних відносинах, пов'язаних з ігровою індустрією. Аналіз патентної активності демонструє, що кількість міжнародних патентних заявок у сфері ігрових технологій зросла на 123% за останні п'ять років [3]. Зростаюча роль інтелектуальної власності створює нові виклики для міжнародної торговельної системи.

Зростаючий попит на талановитих професіоналів галузі стимулює міжнародну мобільність висококваліфікованих кадрів та формування транснаціональних професійних спільнот. Понад 30% розробників програмного забезпечення у великих ігрових компаніях працюють у країнах, відмінних від країни розташування її штаб-квартири [4].

Підсумовуючи, можна стверджувати, що глобалізація ринку відеоігор є показовим прикладом трансформації міжнародних економічних відносин у цифрову епоху. Подальший розвиток цих тенденцій матиме значний вплив на формування нових моделей міжнародної торгівлі, інвестицій та співробітництва у глобальній економіці.

Список використаних джерел

1. Nathan A. Naval J. Pixels Across Borders: The Globalization of Video Games : Contemporary World / De La Salle University–Dasmariñas. Philippines, 2024. 8 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/386997332_The_Globalization_of_Video_Games
2. Londoño J. How Global Markets Helped the Video Game Industry. CATO INSTITUTE. 14.05.2024. URL: <https://www.cato.org/publications/how-global-markets-helped-video-game.com>
3. Prince C. Oguguo Innovation and Intellectual Property Use in the Global Video Game Industry. WIPO. Switzerland, 2024. вип. 85 : Economic Research Working Paper. С. 32. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-econstat-wp-85-en-innovation.com>
4. The Future of the Global Gaming Industry: Opportunities Amid Industry Challenges. Boston Consulting Group. 12.12.2024. URL: https://www.bcg.com/press/12december2024-future-of-global-gaming-industry?utm_source=chatgpt.com

ТУРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КРАЇН ЄВРОПИ

Європа – це справжня скарбничка культурного, природного та історичного багатства, що робить її надзвичайно привабливою для туристів з усього світу. Кожна країна континенту має свій унікальний потенціал, і в матеріалі нижче наведено огляд основних аспектів туристичного потенціалу різних європейських країн [1].

Багато європейських міст славляться своїми історичними пам'ятками, замками, музеями та архітектурними шедеврами. Наприклад, Італія вражає Римським Колізеєм, Ватиканом та Флоренцією, Франція – своїми замками Луари, музеями Парижа та романтичними вуличками, Німеччина – старовинними містами та замками Баварії. Туристи можуть зануритися в історію та відчувати дух минулого, досліджуючи культурну спадщину кожної країни.

Європейські країни багаті на природні ресурси – від мальовничих Альп до безкрайніх узбережних ліній Середземного моря. Швейцарія та Австрія приваблюють любителів активних видів відпочинку, пропонуючи піші прогулянки, лижний спорт та альпінізм. Ісландія вражає вулканічними пейзажами, Греція – теплими пляжами та кришталево чистим морем. Такий природний розмаїття дозволяє кожному туристу знайти активності за смаком.

Багато європейських країн інвестують у розвиток туристичної інфраструктури, що робить подорожі зручними та приємними. Розвинена мережа залізничного та авіаційного сполучення, сучасні готелі, ресторани та культурно-освітні заклади дозволяють туристам насолоджуватися високим рівнем обслуговування. Західна Європа, зокрема, славиться високим комфортом та ефективністю сервісів, що сприяє позитивним враженням від відпочинку.

Подорожуючи Європою, туристи мають можливість спостерігати, як різні народи зберігають свої культурні традиції, а також знайомитись з сучасними тенденціями розвитку мистецтва, музики та кухні. Фестивалі, ярмарки, гастрономічні події та культурні заходи роблять подорожі динамічними та яскравими. Наприклад, Іспанія славиться своїми фестивалями та смачною кухнею, Скандинавські країни – своїм мінімалістичним дизайном та гармонійним ставленням до природи.

Європа продовжує працювати над впровадженням сучасних технологій у туристичну індустрію [2]. Цифрові платформи, віртуальні тури та мобільні додатки стають все популярнішими, роблячи доступом до інформації максимально зручним і оперативним. Завдяки цьому відвідувачі можуть планувати свої подорожі, бронювати квитки та отримувати інформацію про місцеві події в режимі онлайн, що створює додаткову цінність для туристів. Туристичний потенціал країн Європи – це комплекс унікальних можливостей, який поєднує багату історичну спадщину, захоплюючі природні ландшафти, сучасну інфраструктуру та відкритість до інновацій. Для туристів, які прагнуть різноманіття та унікальних вражень, Європа завжди буде надійним джерелом нових відкриттів та незабутніх пригод.

Список використаних джерел

1. Маховка В.М. Сутність «темного» туризму як перспективного напрямку розвитку туристичних DESTINATION: міжнародний досвід / В.М. Маховка та інші // Ефективна економіка. – 2022. – № 10. – URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/661>. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.25>.
2. Levchenko I. Influence marketing in the promotion of enterprises in the tourism industry / N. Bakalo, I. Levchenko, A. Prykhodko // Ефективна економіка. – 2022. – № 10. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.10.22>.

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Однією з ключових особливостей права інтелектуальної власності є необхідність виділення спеціальних договірних конструкцій, які враховують специфіку об'єктів цієї галузі. Інтелектуальна власність охоплює результати інтелектуальної, творчої діяльності людини, які за своєю природою є нематеріальними. Це означає, що на відміну від речей, об'єкти ІВ не знищуються в процесі використання та можуть бути використані одночасно необмеженою кількістю осіб. Така особливість зумовлює потребу у специфічному підході до регулювання відносин щодо розпоряджання правами інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим договори у сфері ІВ спрямовані не на передачу самого об'єкта як речі, а на передачу або дозвіл на використання майнових прав. Власник таких прав може вступати у договірні відносини, в межах яких він або повністю відчужує свої права іншій особі, або надає дозвіл на використання об'єкта (наприклад, через ліцензійний договір). В окремих випадках укладаються договори про створення об'єктів інтелектуальної власності на замовлення, в яких передбачається правовий режим майбутнього об'єкта ще до його створення [1].

Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності сформована через систему багатосторонніх договорів, прийнятих у межах міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Світова організація торгівлі (СОТ), а також регіональних об'єднань. Найважливішими серед них є Паризька конвенція, Бернська конвенція, Мадридська та Гаазька системи, Договір про патентну кооперацію (РСТ) та угода TRIPS.

Паризька конвенція з охорони промислової власності, підписана 1883 року, стала першим міжнародним договором у цій галузі. Вона встановила фундаментальні принципи, зокрема принцип національного режиму, за яким держави-учасниці зобов'язуються надавати іноземцям такий самий рівень правової охорони, як і своїм громадянам. Іншим ключовим положенням є право пріоритету, що дозволяє заявнику протягом 6–12 місяців подати заявку в інші країни, зберігаючи дату першої подачі. Також важливими є принципи незалежності патентів, захисту промислових зразків, торговельних марок, географічних зазначень, а також положення щодо боротьби з недобросовісною конкуренцією [2].

Не менш значущою є Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, прийнята 1886 року. Вона стала основою міжнародного авторського права і забезпечує автоматичний захист авторських прав у країнах-учасниках. Це означає, що твір охороняється з моменту його створення без необхідності реєстрації. Конвенція передбачає мінімальний строк охорони – 50 років після смерті автора, а в більшості країн, включно з Україною, цей строк становить 70 років. Особливу увагу документ приділяє захисту моральних прав автора: права на ім'я та недоторканність твору. Водночас допускаються обмежені винятки для цілей освіти, наукових досліджень і медіа [3].

У сфері охорони знаків для товарів і послуг значну роль відіграє Мадридська система міжнародної реєстрації торговельних марок. Вона дає змогу подати одну міжнародну заявку на реєстрацію марки у понад 130 країнах [4]. Механізм передбачає подання заявки через національне патентне відомство, її перевірку у ВОІВ, а потім – розгляд у відомствах обраних

країн. Перевагами системи є централізоване управління, економія коштів та гнучкість у виборі юрисдикцій. Недоліками є залежність міжнародної заявки від базової національної заявки протягом перших 5 років, а також можливість відмови в окремих країнах [5].

Для захисту промислових зразків застосовується Гаазька система, яка дає змогу зареєструвати дизайн продукції одночасно в декількох країнах [6]. Процедура передбачає подання єдиної заявки до ВОІВ, її перевірку, публікацію та подальший розгляд національними відомствами. Система дозволяє захищати зразок протягом 5 років із можливістю продовження до 25 років. Україна приєдналася до системи в 2002 році. Перевагами є спрощення процедури, зменшення фінансового навантаження, однак слід враховувати, що не всі країни є учасниками системи [7].

Договір про патентну кооперацію (РСТ), підписаний у 1970 році, дозволяє подати одну міжнародну заявку на отримання патенту в понад 150 країнах. Цей механізм не надає єдиного міжнародного патенту, однак значно спрощує процедуру. Етапи включають подання заявки, проведення міжнародного пошуку, опціональну міжнародну експертизу та вихід на національні фази, де кожна країна розглядає заявку окремо. Це дає заявникові додатковий час для стратегічного планування та підготовки до національного патентування [8].

Нарешті, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS), яка є частиною системи СОТ, встановлює обов'язкові для виконання стандарти охорони ІВ у країнах-членах. Угода охоплює всі основні категорії прав інтелектуальної власності, включно з авторським правом, патентами, торговельними марками, промисловими зразками, географічними зазначеннями та секретами виробництва. Вона також містить вимоги до ефективного правозастосування та передбачає механізми вирішення спорів.

Таким чином, міжнародне регулювання інтелектуальної власності є багатоплановою системою договорів і угод, що створює механізми захисту прав авторів, винахідників, дизайнерів і бізнесу на глобальному рівні. Участь України в ключових міжнародних договорах забезпечує правову визначеність та доступ до інструментів міжнародної охорони ІВ, що особливо важливо в умовах глобалізації та інтеграції у світову економіку.

Список використаних джерел

1. Договори у сфері інтелектуальної власності за законодавством України. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/84/2172/4708-1?inline=1>
2. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20 березня 1883 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text
3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
4. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134#Text
5. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, прийнятий в Мадриді 28 червня 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_583#Text
6. Женевський акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_601#Text
7. Гаазький Акт Гаазької угоди про міжнародну реєстрацію промислових зразків. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_132#Text
8. Договір про патентну кооперацію від 19 червня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001#Text

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ РЕКРЕАЦІЙНОЇ АНІМАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ТУРИЗМІ

Рекреаційна анімація є важливим складником сучасної туристичної діяльності, що виходить за межі звичайного дозвілля. Вона охоплює організовану активність туристів у вільний час, спрямовану на відновлення сил, розваги, самовираження та спілкування. Її головною метою є забезпечення емоційного комфорту відпочивальників, створення сприятливого середовища для міжособистісної взаємодії та розкриття творчого потенціалу особистості. У структурі туристичного продукту рекреаційна анімація відіграє роль «доданої вартості», яка робить подорож більш насиченою та незабутньою. Вона реалізується у вигляді культурних заходів, спортивних ігор, майстер-класів, тематичних вечорів, театралізованих дійств, квестів, інтерактивних програм. Завдяки цьому формується глибший емоційний зв'язок між туристом і дестинацією, що значно підвищує рівень задоволеності та стимулює повторні візити.

Функції рекреаційної анімації охоплюють широкий спектр. До основних належать: рекреативна (відновлення фізичних та емоційних сил людини), комунікативна (створення умов для спілкування між туристами), культурно-просвітницька (ознайомлення з традиціями, звичаями, історією регіону), виховна (формування толерантності, естетичного смаку), розважальна та інноваційна. Анімація також сприяє розвантаженню туристичних потоків у міжсезоння, залученню сімей з дітьми, осіб похилого віку та інших сегментів аудиторії. У сучасних умовах зростає потреба в креативних та екологічно орієнтованих формах анімації, що враховують інтереси туристів до автентичності, сталого розвитку, здорового способу життя. З огляду на це, дедалі більшої популярності набувають програми з елементами екологічного анімування, етнокультурної взаємодії, оздоровчого активного дозвілля [1].

Рекреаційна анімація в сучасному туризмі є надзвичайно важливою складовою, яка виконує не лише розважальну функцію, а й сприяє глибшій взаємодії туристів із середовищем перебування. Вона набуває ознак інструмента формування туристичного досвіду нового рівня — емоційного, культурного, інтелектуального та оздоровчого. Завдяки цьому туристичні продукти перестають бути стандартизованими й перетворюються на унікальні емоційні події, що забезпечують тривалу пам'ять і лояльність відвідувачів [2].

Завдяки своїм численним функціям: рекреативній, соціальній, культурно-пізнавальній, комунікативній та виховній — анімація сприяє підвищенню якості туристичних послуг, задоволеності клієнтів та економічної ефективності дестинацій. Окремо варто відзначити, що сучасна анімація виходить за рамки суто розваг і перетворюється на складову сталого туризму, що враховує локальні культурні традиції, екологічні принципи та соціальні потреби. Анімаційні програми дедалі частіше створюються із залученням місцевих мешканців, митців, ремісників, що не лише підвищує автентичність досвіду, а й стимулює місцевий розвиток. Крім того, цифровізація відкриває нові горизонти для інтерактивної анімації, залучення туристів через віртуальні формати, доповнену реальність та гейміфікацію.

Список використаних джерел

1. Бакало, Н., Глєбова, А., & Маховка, В. (2021). Популяризація національних традиційних закладів харчування сільського та зеленого туризму в Україні. Економіка та суспільство, (30). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-20>
2. Маховка В. М. Перспективи розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Полтавської області / В. М. Маховка // Економіка і регіон. - 2017. - № 1. - С. 31-38.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗАБІРЖОВОГО РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Цінні папери є гнучким інструментом інвестування вільних коштів юридичних та фізичних осіб. Розміщення цінних паперів - ефективний спосіб мобілізації ресурсів для розвитку виробництва і задоволення інших суспільних потреб. Цінні папери активно беруть участь в обслуговуванні товарного та грошового обігу. За допомогою цінних паперів здійснюється переміщення капіталу інвесторів до виробників, визначення ефективності використання фінансових активів в окремих секторах економіки, переміщення капіталу з однієї галузі в іншу.

Найбільший у світі позабіржовий ринок у США NASDAQ (англ. National Association of Securities Dealers Automated Quotation — Автоматизовані котирування Національної асоціації дилерів цінних паперів, читається як [насда́к]) — американський позабіржовий ринок, що спеціалізується на акціях високотехнологічних компаній (виробництво електроніки, програмного забезпечення тощо).

Регулярна торгова сесія Nasdaq починається о 9:30 ранку і закінчується о 16:00 вечора (за часом Східного узбережжя США). Торговельні операції проводяться на базі платформ SuperMontage і Primex. Після закінчення регулярної сесії, можливо проведення торгів до 20:00 під час післяторгової сесії через платформу SelectNet.

Схема, за якою ведеться торгівля на біржі NASDAQ, відрізняється від традиційної біржової схеми. Кілька маркет-мейкерів тут змагаються за виконання замовлення клієнта. Зараз на біржі їх близько шестисот. Основна функція маркет-мейкерів в NASDAQ (так само, як і у NYSE) — безперервне виставляння котирувань та підтримка ліквідності по певній групі акцій під час торгівлі. Тобто, маркет-мейкер зобов'язаний виконати заявку клієнта за рахунок власних резервів у випадку відсутності на ринку відповідної протилежної заявки. Як і будь-яка інша торгова система, біржа NASDAQ має ряд своїх індексів ділової активності. У цей час на NASDAQ котируються акції не тільки високотехнологічних компаній, тому виникла ціла система індексів, кожний з яких відображає ситуацію у відповідній галузі економіки. Зараз існує тринадцять таких індексів, в основі яких лежать котирування цінних паперів, що торгуються в електронній системі NASDAQ.

У Великобританії позабіржовий ринок має другорядний характер, особливо після створення в 1987 р. при Лондонській фондовій біржі контрольованого ринку цінних паперів, що не котируються.

Організований позабіржовий ринок передбачає наявність жорстких правил і ґрунтується на комп'ютерних системах зв'язку, торгівлі та обслуговування, що об'єднують професійних посередників на єдиний комп'ютерний ринок, прикладом якого є Автоматизована система котирувань Національної асоціації дилерів з цінних паперів (National Association of Securities Dealers' Automated Quotations System, скорочено NASDAQ), яка називається «другим» ринком (перший ринок – біржовий) і передбачає кілька рівнів доступу до інформації, а також визначає вимоги до котируваних акцій.

Неорганізований позабіржовий ринок (іноді його називають традиційним або вуличним ринком на протизагу електронному комп'ютеризованому ринку) охоплює решту угод (і способи їх організації).

Список використаних джерел

1. Позабіржовий ринок цінних паперів. URL: https://livingfo.com/pozabirzhovyj-rynok-tsinnikh-paperyv/#google_vignette
2. NASDAQ. URL: <https://www.wikiwand.com/uk/NASDAQ>.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРЕНДИ У СФЕРІ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

З погляду прискорення динамічних змін при провадженні організаційно-економічних процесів і зростанні значимості фактору часу, на сучасному етапі розвитку репутаційної економіки, великого значення набувають питання вивчення світового досвіду реалізації стратегій деяких провідних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності (КСВ). Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу вже стала невід'ємною частиною ділової репутації українських і міжнародних компаній. Епоха репутаційної економіки диктує свої правила і визначає нові пріоритети. Для багатьох стейкхолдерів зараз важливіше те, що являє собою компанія, ніж те, яку продукцію вона виробляє.

Світові тренди вказують на прямий зв'язок соціальної відповідальності та репутації компаній. Як засвідчили результати дослідження 2021 Global RepTrak [2], провідна роль факторів управління та корпоративної культури і громадянського суспільства складають 15,1% і 14,2% у діловій репутації відповідно. Поряд із цим, вплив фактору умов праці за рік підвищилась на 0,4% та зараз складає 11,2% корпоративної репутації.

LEGO Group – приклад компанії, що успішно реалізовує корпоративну відповідальність та має чудові результати в бізнесі. Основною перевагою лідерства у КСВ є підтримка споживачів (57% респондентів заявили, що обов'язково будуть купувати продукцію LEGO, що на 13,7 п.п. вище середнього показника CR RepTrak 100) [2].

Дані Глобального звіту про корпоративну соціальну відповідальність і ритейл-аудиту свідчать, що реалізація продукції компаній, які популяризують свої програми сталого розвитку, в світі зростає в середньому на 4% на рік, тоді як у виробників, які не мають подібних програм, - менш ніж на 1% [1]. Добровільно беручи на себе підвищені зобов'язання, бізнес розділяє зі споживачами турботу про їхнє майбутнє, показуючи своє «людське» обличчя, що для багатьох стає вирішальним аргументом на користь покупки. Багато в чому своїми нинішніми успіхами відомий автовиробник «BMW Group» завдячує саме активній участі в соціальних проектах. Стратегічне значення має саме екологічна ефективність. Ще в 1973 р. автовиробник «BMW Group» стала першим автовиробником, який ввів посаду Environmental Officer - співробітника, відповідального за дотримання екологічних норм виробництва. За останні десять років автовиробнику «BMW Group» вдалося скоротити викиди своїх нових авто, що продаються в Європі, на 40%. Впровадження прогресивних технологій дозволяє значно скоротити споживання палива і емісію газів. Компанія «BMW Group» підтримує також масштабні освітні програми, займається проблемами дорожньої безпеки, бере участь в лікуванні пацієнтів з ВІЛ/СНІД. Автовиробник «BMW Group» Foundation Herbert Quandt і The Eberhard von Kuenheim Foundation вносять свій внесок у розвиток сучасного мистецтва, джазу, класичної музики, дизайну та архітектури.

Список використаних джерел

1. Котлер Ф., Лі Н., Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства Пер. з англ. С. Яринич. К.: Стандарт, 2015. 302 с.
2. Global RepTrak 100 (Reputation Institut): URL: <https://www.reputationinstitute.com/about-ri/pressrelease/reputation-institute-says-its-reputation-judgement-day-2024-global-reptrak>
3. The Top Ten Trends in CSR Reporting in 2021: URL: <https://www.conecomm.com/insightsblog/2024/10/10/the-top-ten-trends-in-csr-reporting-in-2024>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ШЛЯХ КРІЗЬ ВИПРОБУВАННЯ ДО НОВИХ ГОРИЗОНТІВ

Однією з найактуальніших та найвизначальніших тем для майбутнього нашої держави є трансформація економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. Це не просто зовнішньополітичний вектор, а глибинний цивілізаційний вибір, що несе в собі як колосальні можливості, так і безпрецедентні виклики. Особливої гостроти цьому процесу надає жорстока війна, розв'язана Росією, що змушує нас не лише адаптуватися до нових реалій, але й кардинально перебудовувати економічну модель країни, спираючись на європейські цінності та стандарти.

Історичний контекст та рушійні сили євроінтеграційних прагнень [1, 2, 3, 7]:

- Від пострадянської спадщини до європейської мрії. Розгляд еволюції економічних відносин України з ЄС, починаючи від Угоди про партнерство та співробітництво до Угоди про асоціацію та отримання статусу кандидата на членство. Підкреслення прагнення українського суспільства до інтеграції як до гарантії демократичного розвитку, верховенства права та економічного процвітання.

- Революція Гідності як каталізатор європейського вибору. Аналіз впливу суспільних запитів на прискорення євроінтеграційних процесів та незворотність обраного курсу, незважаючи на зовнішній тиск та внутрішні труднощі.

Економічні передумови та виклики на шляху до інтеграції [4, 5, 6]:

- Структурні диспропорції української економіки. Аналіз успадкованої моделі з домінуванням сировинних галузей, низьким рівнем переробки та енергоємністю виробництва. Необхідність глибокої модернізації та диверсифікації.

- Інституційні слабкості. Проблема корупції, недосконалість судової системи, нестабільність правового поля як головні перешкоди для залучення інвестицій та гармонійного економічного зростання.

- Адаптація до стандартів та регуляцій ЄС (*acquis communautaire*). Масштабність завдання з імплементації європейського законодавства у сферах технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних норм, конкурентної політики, державних закупівель тощо. Висока вартість такої адаптації для бізнесу та держави.

- Торговельні аспекти. Позитиви та ризики від зони вільної торгівлі з ЄС. Аналіз динаміки експортно-імпорتنих операцій, необхідність підвищення конкурентоспроможності українських товарів та послуг на європейському ринку. Проблема нетарифних бар'єрів.

Вплив повномасштабної війни та завдання післявоєнного відновлення в контексті євроінтеграції [8, 9, 10]:

- Руйнівні наслідки агресії для економіки. Оцінка прямих та непрямих збитків, втрата людського капіталу, руйнування інфраструктури. Необхідність розробки комплексного плану відновлення.

- Євроінтеграція як дороговказ для відбудови. Використання процесу вступу до ЄС як рамки для модернізації та відновлення на принципах прозорості, підзвітності та сталого розвитку. "Відбудувати краще, ніж було".

- Міжнародна допомога та її координація. Роль ЄС та інших міжнародних партнерів у фінансуванні відновлення. Важливість ефективного та цільового використання коштів. Механізми контролю та моніторингу.

- Нові можливості та виклики в умовах війни. Переорієнтація логістичних ланцюгів,

розвиток оборонно-промислового комплексу у співпраці з європейськими партнерами, посилення енергетичної незалежності.

Перспективи та стратегічні пріоритети:

- Повноправне членство в ЄС як кінцева мета. Усвідомлення того, що шлях до членства потребуватиме значних зусиль, часу та послідовності у реформах.
- Максимізація переваг від інтеграції. Необхідність проактивної позиції українського бізнесу та держави у освоєнні європейського ринку та залученні ресурсів.
- Соціальний вимір євроінтеграції. Забезпечення того, аби переваги від інтеграції відчули всі верстви населення. Боротьба з бідністю, підвищення соціальних стандартів, розвиток системи соціального захисту.
- Інформаційна політика та суспільна підтримка. Важливість постійного діалогу з суспільством щодо цілей, переваг та викликів євроінтеграції для забезпечення широкої громадської підтримки реформ.

Таким чином, можна зробити висновок: євроінтеграція – це марафон, а не спринт. Трансформація економічного розвитку України в умовах євроінтеграції – це складний, багатогранний і тривалий процес, що вимагає консолідації зусиль влади, бізнесу та громадянського суспільства. Він ускладнений безпрецедентними викликами війни, але водночас відкриває унікальні можливості для побудови сучасної, конкурентоспроможної та стійкої економіки, інтегрованої у європейський простір.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://www.rada.gov.ua>
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Звіти про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu/zviti-pro-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu>
4. Кабінет Міністрів України. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
5. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>
6. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
8. European Commission. URL: <https://commission.europa.eu>
9. International Monetary Fund. Official website. URL: www.imf.org
10. World Bank Group. Official website. URL: www.worldbank.org

УДК 330.4:216.2

Сидоренко К.О.

Науковий керівник – Безрукова Н.В., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Україна в останні десятиріччя пережила важкий період внаслідок військового конфлікту на сході країни та ряду економічних криз. Ці події створили серйозні економічні виклики, які вимагають ефективної реакції у вигляді правильної зовнішньої політики. В

умовах війни українська зовнішня політика виявляється ключовим інструментом для подолання цих викликів та використання можливостей для стабілізації економіки.

Наразі Україна стикається з багатьма викликами, такими як [1]:

1. Спад економічної активності: Військові дії та кризові ситуації призводять до спаду економічної активності через зниження виробництва та послуг, а також через зменшення споживчого попиту та інвестицій.

2. Збільшення бюджетного дефіциту: Витрати на оборону та відшкодування шкід, завданих конфліктом, призводять до зростання бюджетного дефіциту, що може стати серйозним обмеженням для економічного розвитку.

3. Збільшення безробіття: Зниження активності підприємств та збільшення числа людей, які втратили роботу через військові дії та кризові ситуації, призводить до зростання безробіття та зниження рівня життя населення.

Одним із перших кроків у розв'язанні економічних викликів є залучення міжнародної підтримки. Українська зовнішня політика у військовій та післякризовій ситуаціях має спрямовуватися на пошук нових торговельних та економічних партнерів для заміщення втрат в результаті конфлікту. Це може бути здійснено через активну дипломатичну роботу, в результаті якої будуть укладені міжнародні угоди та домовленості щодо надання фінансової допомоги та інвестицій в українську економіку. Також важливо проводити дієву комунікацію з міжнародними партнерами для висвітлення потреб України та переконання у необхідності надання допомоги [2]. Розвиток нових торговельних партнерств є ще однією можливістю для України. Шляхом пошуку нових ринків збуту для українських товарів та послуг можна зменшити залежність від вже існуючих ринків та збільшити обсяги експорту. Для цього важливо активно вести переговори з потенційними партнерами, а також розробляти та реалізовувати стратегії з просування українських товарів на зовнішні ринки.

Диверсифікація економічних зв'язків також має велике значення у подоланні економічних викликів [3]. Шляхом розширення спектру партнерів та ринків збуту Україна може зменшити вплив внутрішніх та зовнішніх економічних шоків на свою економіку. Для цього важливо розвивати та підтримувати різноманітні економічні зв'язки з країнами різних регіонів світу. Участь у міжнародних економічних організаціях є однією з ключових стратегій у розв'язанні економічних викликів. Членство в таких організаціях дозволяє отримати доступ до різноманітних ресурсів та можливостей для розвитку економіки, а також сприяє покращенню іміджу країни на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/aktualni-vyklyky-ta-zahrozy-ekonomichniy-bezpetsi-ukrayiny-v>.

2. Політичні, економічні і структурні наслідки російської агресії для України і світової спільноти. завдання економічного відновлення України. URL: https://razumkov.org.ua/images/2023/04/21/2025_04_consequences_of_the_war_for_ukraine.pdf.

3. Onyshchenko, S., Maslii, O., Hlushko, A. (2025). Digital and Economic Security of the State Under Global Threats. In: Dovgyi, S., Siemens, E., Globa, L., Kapiika, O., Stryzhak, O. (eds) Applied Innovations in Information and Communication Technology. ICAIT 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1338. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-89296-7_29

ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНКЛЮЗИВНІСТЬ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

Вступ: Загострення вразливостей в умовах війни – виклик для держави та суспільства

1. Воєнний стан, спричинений повномасштабною агресією, непропорційно сильно вражає найбільш незахищені верстви населення, загострюючи існуючі вразливості (бідність, обмежений доступ до послуг, дискримінація) та створюючи нові, пов'язані з безпекою, переміщенням, втратою житла та близьких. [1].

2. Ефективна підтримка вразливих груп вимагає комплексного підходу, що базується на принципах інклюзивності (залучення та врахування потреб усіх), гендерної рівності (усвідомлення та реагування на специфічні ризики та потреби різних статей та гендерів) та надійного правового захисту (гарантування прав та доступу до правосуддя). Це є не лише гуманітарним імперативом, але й запорукою збереження соціальної згуртованості, стійкості суспільства та майбутнього справедливого відновлення країни. [2]

I. Інклюзивний підхід до виявлення та підтримки вразливих груп населення:

1. Ідентифікація вразливих груп населення в умовах воєнного стану є ускладненою через масові переміщення, обмежений доступ до окремих територій та безпекові ризики. До ключових вразливих груп належать:

- Внутрішньо переміщені особи (ВПО), особливо ті, хто зазнав багаторазових переміщень.
- Особи з інвалідністю (різних нозологій) та їхні опікуни.
- Літні люди, особливо самотні та з хронічними захворюваннями.
- Діти (особливо сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, не супроводжувані діти, діти, що зазнали травм війни, діти з інвалідністю).
- Жінки (вагітні, матері з малолітніми дітьми, самотні матері, жінки, які зазнали насильства).
- Представники етнічних меншин (зокрема, ромська спільнота) та особи без громадянства.
- Представники ЛГБТК+ спільноти, які можуть стикатися з множинною дискримінацією.
- Особи, що опинилися на тимчасово окупованих територіях або в зоні активних бойових дій, з обмеженим доступом до допомоги та інформації[2].

2. Забезпечення інклюзивності в наданні гуманітарної допомоги та соціальних послуг означає:

- Доступність: фізична, інформаційна (різними мовами, доступними форматами, зокрема для людей з порушеннями зору та слуху) та фінансова доступність допомоги та послуг.
- Адаптованість: врахування специфічних потреб різних груп (наприклад, дієтичне харчування, засоби гігієни, реабілітаційне обладнання, психологічна допомога з урахуванням травми).
- Участь: залучення представників вразливих груп до планування, реалізації та моніторингу програм допомоги (принцип "нічого для нас без нас").
- Недискримінація: надання допомоги виключно на основі потреб, без будь-якої дискримінації. [3]

II. Забезпечення гендерної рівності та протидія гендерно зумовленому насильству (ГЗН) в умовах війни:

1. Війна суттєво посилює гендерні нерівності та ризики ГЗН. Жінки та дівчата непропорційно страждають від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), домашнього насильства, торгівлі людьми, обмеження доступу до репродуктивного здоров'я та зростання тягаря неоплачуваної доглядової праці. Чоловіки та хлопці також стикаються зі специфічними гендерними ризиками, такими як примусова мобілізація на окупованих територіях, залучення до бойових дій, психологічні травми, пов'язані з роллю "захисника", та ризики насильства [4, 5].

III. Правовий захист вразливих груп населення в умовах воєнного стану:

1. Гарантування правового захисту є критично важливим для вразливих груп, які часто стикаються з порушенням своїх прав, обмеженим доступом до правосуддя та труднощами в отриманні необхідних документів. [6]

- Доступ до правосуддя: забезпечення можливості звернення до суду, отримання безоплатної правової допомоги, захист прав ВПО, жертв воєнних злочинів. Роль Офісу Генерального прокурора, системи безоплатної правової допомоги, громадських приймалень правозахисних організацій.

- Документування: допомога у відновленні втрачених документів (паспорти, свідоцтва про народження/смерть/шлюб), реєстрація народжень та смертей на тимчасово окупованих територіях або в зоні бойових дій.

- Захист від дискримінації: забезпечення рівних прав та можливостей незалежно від статусу ВПО, віку, статі, інвалідності, етнічної належності тощо.

- Право на соціальний захист: забезпечення доступу до належних соціальних виплат, пенсій, допомоги в умовах переміщення та втрати майна.

- Відповідальність за воєнні злочини та злочини проти людяності: збір доказів, документування порушень прав людини та міжнародного гуманітарного права для притягнення винних до відповідальності на національному та міжнародному рівнях. [7]

Висновок. Людська гідність та права – непохитний орієнтир. В умовах екзистенційної загрози, яку несе війна, зосередження на підтримці найбільш вразливих є виявом людяності та стратегічною інвестицією у майбутнє України.

Список використаних джерел

1. Загальні звіти ООН (ОСНА, OHCHR, UNHCR) щодо гуманітарної ситуації в Україні; аналітичні матеріали українських правозахисних організацій

2. Керівні принципи Міжвідомчого постійного комітету ООН (IASC) з питань гуманітарної допомоги, зокрема щодо інклюзивності та гендеру; стратегічні документи Уряду України щодо соціального захисту та відновлення. Урядова уповноважена з питань гендерної політики. Офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини <https://ombudsman.gov.ua>

3. Стандарти Sphere; керівництва IASC щодо інклюзії осіб з інвалідністю в гуманітарній діяльності; рекомендації Комітету ООН з прав осіб з інвалідністю.

4. Звіти UN Women, UNFPA; доповіді Спеціального представника Генерального секретаря ООН з питань сексуального насильства в умовах конфлікту; дані Національної соціальної сервісної служби України; звіти правозахисних організацій ("Ла Страда-Україна", Amnesty International, Human Rights Watch).

5. Дослідження щодо впливу конфлікту на чоловіків та хлопців (напр., Promundo, International Alert); звіти психологічних служб.

6. Конституція України; Закон України "Про правовий режим воєнного стану"; міжнародне гуманітарне право (Женевські конвенції та Додаткові протоколи); міжнародне право прав людини (зауваження загального порядку комітетів ООН щодо дії пактів в умовах надзвичайних ситуацій). <https://www.unhcr.org/ua/>

7. Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; аналітика Координаційного центру з надання правової допомоги; публікації ОБСЄ/БДПЛ; звіти міжнародних місій (напр., Незалежної міжнародної комісії ООН з розслідування порушень в Україні).

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У контексті сучасної глобальної економіки та нестабільної політичної ситуації питання управління ризиками набуває першочергового значення як ключовий елемент забезпечення стабільності та економічної безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Особливої уваги заслуговує зазначена проблематика для підприємств легкої промисловості України, що відіграють важливу роль у формуванні експортного потенціалу держави, однак водночас залишаються чутливими до впливу зовнішніх негативних чинників [1].

Система управління ризиками у сфері ЗЕД являє собою комплекс стратегічних та операційних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, всебічний аналіз, об'єктивну оцінку та ефективну нейтралізацію потенційних негативних факторів, які можуть мати несприятливий вплив на стабільну господарську діяльність підприємства. У наукових дослідженнях неодноразово підкреслюється, що належне управління ризиками є необхідною передумовою для підтримання конкурентоздатності на вимогливому міжнародному ринку, забезпечення стійкого фінансового стану та розвитку довгострокових стратегічних партнерств, що є критично важливим для сталого розвитку підприємств [2].

Основні ризики, що супроводжують зовнішньоекономічну діяльність підприємств легкої промисловості, включають валютні ризики, пов'язані з коливанням курсів іноземних валют; митні ризики, зумовлені змінами у тарифному та нетарифному регулюванні; логістичні ризики, спричинені ускладненням поставок через військові дії або блокування портів; політичні ризики, пов'язані із санкційною політикою та нестабільністю нормативно-правового середовища; договірні ризики, що виникають через невиконання контрактних зобов'язань іноземними партнерами [3]. Легка промисловість відзначається високою залежністю від імпоротної сировини (нитки, пряжа, барвники тощо) та експортною орієнтованістю кінцевої продукції (шкарпетки, панчішні вироби), що зумовлює необхідність ретельного прогнозування і мінімізації ризиків на всіх етапах зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективним прикладом адаптації до складних ринкових умов є діяльність ПП «Прем'єр Сокс», що здійснює експорт до країн ЄС. Підприємство активно застосовує інструменти ризик-менеджменту, включаючи оцінку фінансової надійності партнерів, страхування вантажів, диверсифікацію валютних потоків та створення стратегічних запасів сировини. Ще одним важливим елементом у системі управління ризиками є розширення логістичних можливостей та співпраця з надійними транспортними партнерами. У практиці ПП «Прем'єр Сокс» це проявляється у виборі перевірених логістичних компаній, що гарантують своєчасну доставку продукції до європейських країн навіть в умовах ускладненого транзиту. Такий підхід дає змогу зменшити ризики, пов'язані із затримками, пошкодженням товару та збоєм у постачанні.

Значну роль у стабілізації системи ризик-менеджменту відіграє державна політика, орієнтована на спрощення митних процедур, підтримку національних виробників та розширення можливостей використання міжнародних механізмів вирішення спорів. Крім того, важливим є залучення передового міжнародного досвіду в сфері управління ризиками та налагодження співпраці з міжнародними організаціями [4]. Згідно з даними Державної митної служби України, обсяги експорту продукції легкої промисловості у 2023 р. скоротилися на 12,8% порівняно з довоєнним 2021 р. Найбільше постраждав сегмент текстильних виробів, зокрема, трикотажних та панчішно-шкарпеткових товарів. Причини криються у розриві логістичних ланцюгів, ускладненні перетину кордону та втраті

виробничих потужностей у зонах активних бойових дій. Це підкреслює важливість розробки гнучкої системи управління ризиками, яка дозволяє підприємствам швидко адаптуватися до зовнішніх викликів. Підприємства, що змогли переорієнтуватися на альтернативні канали експорту, продемонстрували вищу стійкість до кризових умов. У 2023 р. понад 68% експорту галузі спрямовано до ЄС, де спостерігалася найменша турбулентність у логістиці та нормативному середовищі, що підкреслює доцільність диверсифікації ринків збуту як одного з ключових інструментів управління ризиками в ЗЕД [5].

Необхідність формування антикризових стратегій у сфері зовнішньоекономічної діяльності зумовлена потребою захисту підприємств від непередбачуваних зовнішніх впливів. Одним із дієвих інструментів виступає багаторівневе страхування, що включає страхування вантажів, валютних контрактів, а також страхування ризиків, пов'язаних з виконанням зовнішньоекономічних угод.

Запровадження таких механізмів дозволяє суттєво знизити обсяги потенційних втрат і забезпечити стабільність роботи підприємства за умов нестабільності. Важливим напрямом підвищення ефективності управління ризиками є використання аналітичних інструментів. Застосування технологій обробки великих масивів даних, аналіз ринкових трендів, митної статистики, а також впровадження автоматизованих систем оцінки ризиків надає можливість прогнозувати ймовірність зривів контрактів, затримок у постачанні або валютних коливань.

Крім технологічних рішень, значну роль відіграє людський чинник. Підприємства, які приділяють увагу підвищенню кваліфікації персоналу, розробляють чіткі алгоритми дій у кризових ситуаціях і запроваджують внутрішні регламенти, демонструють вищу стійкість до зовнішніх викликів. Додаткову цінність у зміцненні системи управління ризиками становить впровадження міжнародних стандартів.

Системи, сертифіковані за стандартом ISO 31000, дозволяють формалізувати внутрішні процеси, забезпечити прозорість діяльності та підвищити довіру з боку іноземних партнерів. У сучасних умовах трансформації глобальних ланцюгів постачання підприємства мають орієнтуватися не лише на зниження витрат, а й на зміцнення власної стійкості.

Гнучкість, цифрова готовність та стратегічне управління ризиками стають ключовими факторами адаптації до змін і зростання на міжнародних ринках. Для вітчизняних підприємств легкої промисловості це відкриває нові можливості для зміцнення своїх конкурентних позицій як на національному, так і на міжнародних ринках.

Список використаних джерел

1. Buriak A., Masliy O. Strategic foundations of security-oriented international space: economic, informational and ecological dimensions. *Економіка і регіон*. 2024. №1 (92). С. 281–287. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1\(92\).3341](https://doi.org/10.26906/EiR.2024.1(92).3341)
2. Buriak A., Levchenko I. The role of international organizations in the formation of a security-oriented information environment and the implementation of strategies for ensuring the economic and ecological security of Ukraine. *Current problems of sustainable development*. 2024. No 1. Vol. 1. P. 7–12.
3. Buryak, A.A., Makhovka, V.M., & Storozhuk, L.M. (2023). Strategy and mechanisms for implementing the digital economy in the EU and Ukraine as a condition for overcoming the crisis. *Economy and Region*, 2(89), 53–59. DOI: [https://doi.org/10.26906/eip.v0i2\(89\).2934](https://doi.org/10.26906/eip.v0i2(89).2934)
4. Levchenko I., Buriak A.A. (2023). State support for the development of agriculture for environmental safety and overcoming environmental threats: global experience and realities of Ukraine. *Scientific professional journal "Agrosvit"*, 18, 96–105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/2068/2093>
5. Буряк А.А. Пріоритети ООН у напрямі удосконалення міжнародної інформаційної безпеки. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій: матеріали II Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 06 червня 2024 р. Полтава: Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2024. С. 181 – 182.* <https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/17032/1/9.pdf>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Зовнішня торгівля є одним з ключових чинників формування національної економіки. Для України, яка активно розвиває експортно-орієнтовану модель економіки, міжнародна економічна діяльність виступає не лише джерелом валютних надходжень, але й інструментом інтеграції у світову економіку. З початку війни Україна втратила доступ до низки торговельних портів, що спричинило необхідність диверсифікації експортної логістики. Особливо актуальною стала роль альтернативних сухопутних маршрутів, зокрема через Польщу, Румунію та Словаччину. Завдяки підтримці Європейського Союзу були створені «шляхи солідарності», які дозволили забезпечити експорт зернової та інших видів аграрної продукції [2-4].

На структурному рівні відбулося скорочення обсягів експорту металургійної продукції через руйнування виробничих потужностей у зоні бойових дій. Водночас аграрний сектор посилив свої позиції як основа експортного потенціалу. Також спостерігається зростання частки експорту товарів з високим ступенем переробки, що свідчить про початок позитивних зрушень у напрямі зміни моделі участі України в міжнародному поділі праці [1].

Війна стала визначальним чинником прискорення логістичної переорієнтації зовнішньої торгівлі України на західний напрям. Після блокування портів Чорного моря експорт переорієнтувався на залізничні та автомобільні шляхи до країн ЄС. Це призвело до зростання взаємозалежності між Україною та європейським ринком, а також стимулювало зміцнення та прогресивний розвиток прикордонної інфраструктури.

В умовах війни аграрна продукція стала ключовим експортним ресурсом України. Завдяки стабільному виробництву та високому попиту на продовольство українські зернові, олійні культури й продукти харчування залишаються конкурентними на глобальному ринку. Це дозволяє зберегти валютні надходження та частково компенсувати втрати від скорочення промислового експорту.

Зміни у зовнішній торгівлі стимулюють інституційну адаптацію до стандартів ЄС. Євроінтеграційні процеси, зокрема набуття статусу кандидата на членство в ЄС, активізували гармонізацію українського законодавства у сфері технічного регулювання, митної справи та торговельної політики. Це створює підґрунтя для довгострокової модернізації зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, трансформація зовнішньої торгівлі України під впливом війни супроводжується як втратами, так і новими можливостями. Формування ефективної зовнішньоторговельної стратегії має враховувати потребу в адаптації до нової геоекономічної реальності, підтримку аграрного сектора, розвиток логістичної інфраструктури та імплементацію європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. ВІ - Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення 18.05.2025)
2. European Commission. EU-Ukraine Solidarity Lanes. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-ukraine-solidarity-lanes_en
3. Логістика та міжнародна торгівля в Україні в умовах війни. URL: <https://eba.com.ua/logistyka-ta-mizhnarodna-torgivlya-v-ukrayini-v-umovah-vijny/>
4. Levchenko I. War as an Influencing Factor on the Logistics Management Processes of Foreign Economic Activity of Enterprises / I. Levchenko and others // Review of Economics and Finance, 2023, 21, 661-668. Available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a70/>

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРАЇНАХ ЄС

Інвестиції є важливим джерелом фінансування розвитку бізнес середовища країн ЄС. Свобода руху капіталу є визначальною єдиного ринку ЄС і доповнює свободу руху товарів, послуг, робочої сили. Лібералізація руху капіталу полягає в забороні обмежень на рух капіталу і платежів як між державами-членами ЄС, так і між державами-членами та державами, що не є членами Євросоюзу, з окремими виключеннями [1]. Країни ЄС заохочують бізнес-партнерство та участь приватного сектору у відновленні та реконструкції України, що сприяє подальшій інтеграції України до єдиного ринку блоку. Рух інвестицій це водночас нові технології, управлінські навички, ринки збуту та конкуренція. В результаті інвестиційна діяльність сприяє підвищенню продуктивності та ефективності виробництва, конкурентоспроможності місцевих підприємств, створенню нових робочих місць, покращенню соціальних стандартів тощо.

Наразі більшість країн ЄС мають сприятливе бізнес середовище, яке гарантує правову та економічну безпеку для залучення та ефективного використання іноземних інвестицій. Законодавство ЄС може надати дозвіл державам-членам на застосування захисних заходів щодо капітальних переміщень, що включає:

- операції з цінними паперами та іншими інструментами, що обертаються на грошовому ринку;
- операції за поточними та вкладними (депозитними) рахунками у фінансових установах;
- діяльність з інвестування в цінні папери або інструменти, що обертаються на грошовому ринку;
- короткострокові кредити та позики;
- переміщення цінних паперів, що зазвичай обертаються на грошовому ринку та засобів платежу [2].

Водночас країни ЄС повинні співпрацювати не тільки між собою, а з іншими країнами спільного ринку, який сприяє вільному руху капіталу, товарів, послуг та робочої сили. Ці країни повинні гармонізувати свої правові та регуляторні норми, зміцнювати свою економічну та політичну інтеграцію, підтримувати свою конкурентну перевагу в глобальній економіці та забезпечувати соціальну відповідальність. Удосконалення регулювання інвестиційних потоків в країнах ЄС створює сприятливий клімат для іноземних інвестицій та покращує бізнес середовище на національному та регіональному рівнях

У цілому свобода інвестиційної діяльності передбачає реалізацію принципів, спрямованих на забезпечення повної лібералізації у сфері руху капіталу та платежів, а також платіжних систем; включає заходи запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей та фінансування тероризму; формування відкритого, інтегрованого, конкурентного й ефективного фінансового ринку у країнах-членах ЄС та з іншими країнами, що не є членами Євросоюзу.

Список використаних джерел

1. Free movement of capital. Think Tank European Parliament. URL: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/04A_FT\(2017\)N54574](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/04A_FT(2017)N54574)
2. Переговорний розділ «свобода руху капіталу»: що потрібно зробити, аби наблизити вступ України до ЄС? URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/svoboda-ruhu-kapitalu-ch.-1.pdf>

Цись А.М.

Науковий керівник – Титаренко Л.М., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ МОБІЛЬНОСТІ РОБОЧОЇ СИЛИ

Для розвитку і формування сучасного міжнародного ринку праці потрібний високий рівень міжнародних міжгосподарських зв'язків. Навіть країни, що мають достатні природні ресурси, розвинену економіку і науку не залишаються осторонь від загальносвітових інтеграційних процесів. Для кожної країни стан соціально-трудової сфери формує базові засади створення й підтримки національного лідерства, зниження рівня соціальної напруженості та конфліктності. Зусилля держави і бізнесу мають спрямовуватися на збереження і стабілізацію необхідної робочої сили. Значні резерви у цьому напрямі містять гнучкі форми організації праці та її оплати. Збереження людського потенціалу держави є її найвищим цільовим пріоритетом

В останні роки найбільший потік міграції з Азії, Північної Америки та Африки був спрямований до Європи. Таке міграційне навантаження створює переваги для Європи, де спостерігається дисбаланс демографічної ситуації [1]. Низька народжуваність, старіння населення, підвищення якості й тривалості життя створюють для цього регіону значні демографічні та соціальні ризики. Трудова міграція, за цих обставин, послаблює демографічний тиск за рахунок заповнення дефіциту на ринку праці, збільшує податки до бюджету конкретної країни та внески на інноваційний розвиток економіки. У разі неповернення мігрантів національна економіка втрачає висококваліфікованих фахівців, витрати на їх освіту, підвищення кваліфікації, скорочується кількість носіїв національної культури, представників прогресивних тенденцій та ідей.

Російська агресія проти України змусила частину населення покинути своє постійне місце проживання: Наразі достеменно оцінка міжкраїнного розподілу вимушених мігрантів з України неможлива, оскільки мігранти змінюють свої плани та країну призначення, а також повертаються додому [2]. В разі повернення в Україну працівників, визначальну роль відіграють здобуття ними зарубіжної освіти, переймання досвіду і традицій інших культур, розширення професійних навичок, загального світогляду.

Для України, у період воєнних дій і в часи повоєнного відновлення, заходи державної політики у сфері збереження й використання людського капіталу мають бути максимально ефективними. Важливим для залучення робочої сили в сферу зайнятості у воєнний час і період економічного відновлення залишається забезпечення мобільності робочої сили, що визначає рівень адаптивності до змін умов праці та сприяє задоволенню потреб економіки у робочій силі. Також у поствоєнний період важливим є запровадження спеціально орієнтованих заходів спрямованих на створення робочих місць саме для молоді, яка звільнятиметься з лав Збройних Сил, зайнятість має бути економічним і політичним імперативом державної політики зайнятості. Водночас політика держави на ринку праці має орієнтуватися на внутрішню і зовнішню міграцію. Попри великі втрати, що спричинені війною, необхідно створювати умови для внутрішньої мобільності робочої сили в усіх формах, а структурну трансформацію підпорядковувати змінам на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Мобільність робочої сили України в умовах воєнної економіки. URL: <https://www.old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9009>
2. Настрої українців та дії під час повномасштабної війни Росії з Україною. URL: https://gradus.app/documents/203/GradusResearch_Report_KSE_citizens_13042022.pdf

СПІВПРАЦЯ З КРАЇНАМИ ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Розглянемо основні аспекти партнерства з країнами Європейського Союзу, звертаючи увагу на виклики, з якими стикається Україна, а також на потенційні переваги та можливості, які відкриваються у зв'язку з партнерством з ЄС.

Перш за все, слід зазначити, що вступ України до ЄС не є найближчою перспективою, проте партнерство з ЄС має велике значення для розвитку української економіки та зміцнення її інтеграції з європейським ринком. Запровадження асоціації між Україною та ЄС у 2014 році стало важливим кроком у зміцненні взаємовідносин між сторонами та стимулюванні економічного співробітництва [1].

Одним із викликів для України є необхідність впровадження реформ у різних сферах, що вимагає значних зусиль та часу. Реформи в сфері законодавства, судустрою, банківського сектору, податкової системи та багатьох інших галузях є необхідними для наближення до європейських стандартів і забезпечення конкурентоспроможності українських компаній на європейському ринку. Однак ці реформи також є складними і можуть потребувати значних змін в структурі та управлінні країною.

З іншого боку, партнерство з ЄС надає Україні широкі можливості для розвитку та розширення міжнародної економічної діяльності. Передусім, це пов'язано з вільним доступом на великий європейський ринок з його мільярдами споживачів. Українські підприємства можуть експортувати свою продукцію без митних обмежень та використовувати переваги вільної торгівлі, що сприяє збільшенню обсягів експорту та розширенню ринків збуту [2].

Крім того, партнерство з ЄС сприяє притоку іноземних інвестицій до України. Європейські компанії зацікавлені у співпраці з українськими партнерами, оскільки це дозволяє їм отримати доступ до дешевої робочої сили, розширити свої ринки та скористатися іншими перевагами, які надає український ринок. Іноземні інвестиції сприяють модернізації українських підприємств, впровадженню нових технологій та створенню нових робочих місць.

З партнерством з ЄС також пов'язані перспективи для українських підприємств та стартапів. Україна може використовувати програми та фонди підтримки з боку ЄС для розвитку інноваційних проектів, підтримки малого та середнього бізнесу та сприяння підприємницькому середовищу. Це відкриває нові можливості для розвитку технологій, відкриття нових ринків та прискорення економічного зростання [3].

Однак, партнерство з ЄС також має свої виклики. Наприклад, вимоги ЄС щодо якості продукції, стандартів безпеки, екологічних норм та інших аспектів можуть вимагати значних витрат та змін українських підприємств. Важливо впроваджувати необхідні реформи та модернізувати виробництво, щоб відповідати європейським стандартам і бути конкурентоспроможним на європейському ринку [4].

Узагалі, партнерство з країнами ЄС надає Україні можливість прискорити свій економічний розвиток, зміцнити торговельні відносини та привернути іноземні інвестиції. Проте це вимагає реформ, модернізації та адаптації української економіки до європейських стандартів. Виконання цих завдань може відкрити нові можливості для українських підприємств, забезпечити стабільний економічний розвиток та підвищити добробут громадян.

Одним з переваг партнерства з ЄС є сприяння у впровадженні сучасних стандартів управління, правил конкуренції та захисту прав інтелектуальної власності. Це сприяє

покращенню бізнес-клімату в Україні, зменшенню корупції та підвищенню довіри як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Такі зміни створюють сприятливі умови для розвитку підприємництва, залучення іноземних інвестицій та стимулюють зовнішню торгівлю [5].

Партнерство з ЄС також сприяє зміцненню соціальних стандартів та підвищенню якості життя українських громадян. Шляхом адаптації до європейських норм та цінностей, Україна отримує можливість покращити соціальну захищеність, рівень зайнятості та розвиток освіти та охорони здоров'я. Заходи з гармонізації законодавства з ЄС також сприяють розвитку демократії, правової держави та забезпеченню прав людини в Україні.

Крім того, партнерство з ЄС надає можливості для залучення технологічного та інноваційного досвіду з європейських країн. Це сприяє перенесенню знань, розвитку науково-технічного потенціалу та стимулює інноваційність в українській економіці.

Загалом, партнерство з країнами ЄС відкриває багато перспектив для міжнародної економічної діяльності України. Це вимагає впровадження реформ та модернізації економіки, але одночасно надає можливість розширити ринки збуту, залучити іноземні інвестиції та покращити якість життя українських громадян. Залежно від успішності впровадження необхідних реформ, Україна може стати сильним гравцем у світовій економіці та забезпечити стабільний економічний розвиток у майбутньому.

Незважаючи на потенційні переваги партнерства з країнами ЄС, є деякі виклики, з якими Україна може зіткнутися. Одним з них є конкуренція на європейському ринку. Українським підприємствам доведеться конкурувати з вже встановленими європейськими компаніями, які мають більший досвід, ресурси та розпізнаваність на ринку. Це вимагатиме від українських компаній підвищення якості своїх товарів і послуг, вдосконалення маркетингових стратегій та постійного інноваційного розвитку [6].

Іншим викликом може бути адаптація до європейських стандартів та вимог. Це охоплює введення нових норм і правил у різних сферах, таких як екологічні стандарти, захист прав споживачів, забезпечення якості продукції тощо. Українським компаніям потрібно буде вкласти зусилля та ресурси у впровадження необхідних змін та покращення своєї виробничої бази.

Отже, партнерство з країнами ЄС має як перспективи, так і виклики для міжнародної економічної діяльності України. Шлях до успіху вимагає впровадження необхідних реформ, підвищення якості продукції та послуг, адаптації до європейських стандартів, диверсифікації ринків та залучення іноземних інвестицій.

Список використаних джерел

1. Федоришина О.О. Проблеми інтеграції України до Європейського Союзу. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1103>.
2. Деліні М.М. Проблеми інтеграції України в світове співтовариство в сучасних умовах. URL : <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/12.pdf>.
3. Багатеренко А.О. Проблеми та перспективи європейської інтеграції України. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/viewFile/5915/6665>.
4. Українці назвали головні перешкоди до євроінтеграції. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2495901-ukraincinazvali-golovni-pereskodi-dla-evrointegracii.html>.
5. Тодощук А.В. Україна в інтеграційних процесах: ризики та переваги. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/168.pdf>.
6. Пріоритети допомоги ЄС Україні: взаємовигідний рух назустріч. URL: http://www.ier.com.ua/ua/publications/regular_products?pid=5989.

Ширмовська Т.О.
Науковий керівник – Безрукова Н.В., к.е.н., доцент
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Під поняттям глобалізації матимемо на увазі процес трансформації світового господарства в єдиний економічний, політичний, інформаційний, соціальний, фінансовий простір внаслідок прискорення і інтенсифікації взаємовідносин між країнами. Глобалізація має як позитивні (наприклад, зростання кількості робочих місць, удосконалення технічних засобів виробництва, зростання рівня життя населення загалом), так і негативні наслідки. Виділимо наступні негативні наслідки: необхідність підтримки постійних темпів економічного зростання, яке вимірюється зростанням ВВП, що, на нашу думку, має значні недоліки; нерівність розподілу доходів; надмірне споживання; негативний вплив на навколишнє середовище.

Сучасний етап розвитку глобалізаційних процесів характеризується зростанням обсягів виробництва. Під «збільшенням обсягу виробленої продукції» найбільш правильно було б вважати економічне зростання – один з найголовніших термінів, який використовується у побудові політики будь-якої країни, неважливо на якій стадії економічного розвитку вона знаходиться зараз. Оскільки метою статті є висвітлення проблематики сучасного стану світової економіки в умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів, а однією з характерних рис глобалізації є безпосередньо економічне зростання, актуальним постає питання доцільності тих темпів економічного зростання в розвинених країнах, які характерні їм зараз. Чи настільки воно важливе в контексті інтенсивності сучасної глобалізації та її негативних проявів, і чи можливо вибудувати таку державну політику, основною метою якої не буде постійне збільшення ВВП в майбутній перспективі? ВВП як показник виміру добробуту країни: негативні наслідки зростання та недоцільність сучасного використання. Для вимірювання економічного зростання використовують такі показники, як: збільшення обсягів ВВП за обраний період часу, збільшення обсягу ВВП на особу та збільшення обсягу ВВП на одного зайнятого.

Цікавим є той факт, що навіть приріст у кілька мільярдів людей в країнах з низьким рівнем доходу залишив би глобальний викид вуглекислого газу майже без змін в той час, як збільшення кількості населення країн з високим рівнем доходу хоча б на 1 мільярд призведе до збільшення CO₂ в повітрі майже на третину [2].

Разом з посиленням глобалізаційних процесів збільшуються і потреби людства. Виникає певна суперечність, адже людські потреби мають властивість збільшуватись до нескінченності в той час, як ресурси нашої планети лише меншають, що значно порушує баланс. За умови глобалізаційних процесів часто причинами цього є прискорення міжнародної торгівлі та зростання обсягів виробництва, а разом з ним і швидке зростання потреб споживачів. Крім того, до основних причин важливо додати також і розвиток капіталізму, адже явище суспільного споживання є його логічним та неминучим наслідком. З точки зору маркетингу, суспільство масового споживання бере початок з «маркетингової революції», в ході якої задоволення та надмірна увага до потреб споживачів стали основною метою будь-якої компанії. В 2021 році до списку країн з найбільш нерівномірним рівнем розподілу доходів увійшли саме розвинені країни: Японія, Ізраїль, Корея, Латвія, Велика Британія, Литва, США, Туреччина, Мексика, Чилі. Для подолання всіх цих проблем потрібно зрозуміти, що на сучасному етапі розвитку питання формулювання політики економічного зростання в розвинених країнах є нагальною потребою.

Список використаних джерел

1. Герасименко А.Г. Місце України у глобальній економіці: сучасний стан та перспективи. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. 4 (78). С.45-50.
2. Our World in Data URL: <https://ourworldindata.org/>.

СЕКЦІЯ 4

ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

(в рамках освітнього модуля Проєкту Жан Моне Ерасмус+ «Реформування екологічної, енергетичної, економічної та фінансової сфер України в умовах євроінтеграції»
(Project 101085182-REEEFSUEIC))

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

UDC 330.3

Zavrazhnyi K.Yu. PhD (Econ.), senior researcher;
Kulyk A.K., PhD student,
Sumy State University (Sumy, Ukraine)

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A TOOL FOR THE DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S ECONOMY IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION

The implementation of artificial intelligence (AI) in economic activity is currently regarded not only as a tool for improving efficiency, but also as a critical factor in ensuring national competitiveness in the digital era. The European Union, as a frontrunner in shaping the regulatory and institutional framework of the digital economy, demonstrates a comprehensive approach to integrating AI into economic systems. The adoption of Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and the Council, dated June 13, 2024 [1], marked the world's first legal act establishing EU-wide rules for the use of artificial intelligence systems, classifying them by risk levels from minimal to unacceptable. For Ukraine, this experience is particularly relevant, as building a digital economy during post-war recovery necessitates the development of effective and secure mechanisms for implementing innovative technologies.

Recent studies substantiate the necessity of a systemic approach to the deployment of AI in the economy, encompassing technological, organizational, and regulatory factors. Scientists [2,3,4] emphasize the importance of integrating AI into strategic planning, innovation management, and the digital transformation of business models. However, most existing approaches focus primarily on technical or industry aspects of AI implementation, without adequately addressing institutional support, workforce-related challenges, or national economic particularities. Moreover, mechanisms for adapting EU practices to the Ukrainian context, particularly in the domain of public-private partnerships, remain insufficiently explored. Therefore, the aim of this study is to develop scientific and methodological approaches to adapting effective European AI implementation models, considering the institutional, technological, and human capital features of Ukraine's economy.

Public-private partnership instruments used in the European Union provide comprehensive support for innovations throughout their life cycle: from basic research and pilot testing to scaling and commercialization. This support includes financial, infrastructural, expert, and regulatory components [5]. One of the key initiatives is the InvestAI program, which aims to mobilize over €200 billion to finance AI development, including investments in gigafactories, SMEs, and academic research. A national analogue in Ukraine could be the establishment of a SmartAI fund with public-private governance. Another example is the network of AI Factories, operating based on high-performance computing centers. Their adaptation in Ukraine could involve the creation of pilot data centers based on the Diia platform or within the framework of AI University and Smart Cluster. Regulatory support is also essential, particularly through the creation of regulatory «sandboxes», controlled environments for testing AI solutions in safe conditions. In Ukraine, such

sandboxes could be implemented under the auspices of the Ministry of Digital Transformation, the National Agency on Corruption Prevention, the Ministry of Education and Science, or other relevant authorities. A significant tool for supporting digitalization, especially for SMEs, is the network of Digital Innovation Hubs, regional centers that assist businesses in adopting innovative solutions. A Ukrainian counterpart could be a network of digital transformation centers based at chambers of commerce, universities, or business associations. Furthermore, within the Horizon Europe program, the Adra partnership facilitates research coordination in the field of AI. The involvement of Ukrainian research institutes, startups, and digital innovation hubs in joint projects with EU member states opens new opportunities for integration into the European research and innovation ecosystem.

Based on the analysis of European experience, an institutional and functional model for supporting digital transformation has been proposed, adapted to Ukrainian conditions (Fig.1). The model is based on the principles of public-private partnership and includes five interrelated components: regulatory, financial, infrastructural, ecosystem-adaptive, and educational-research. Its advantages lie in its comprehensiveness, adaptability to external challenges, and scalability under conditions of limited resources. The proposed model provides a foundation for developing a national strategy for economic digital transformation built on innovative collaboration and technological synergy.

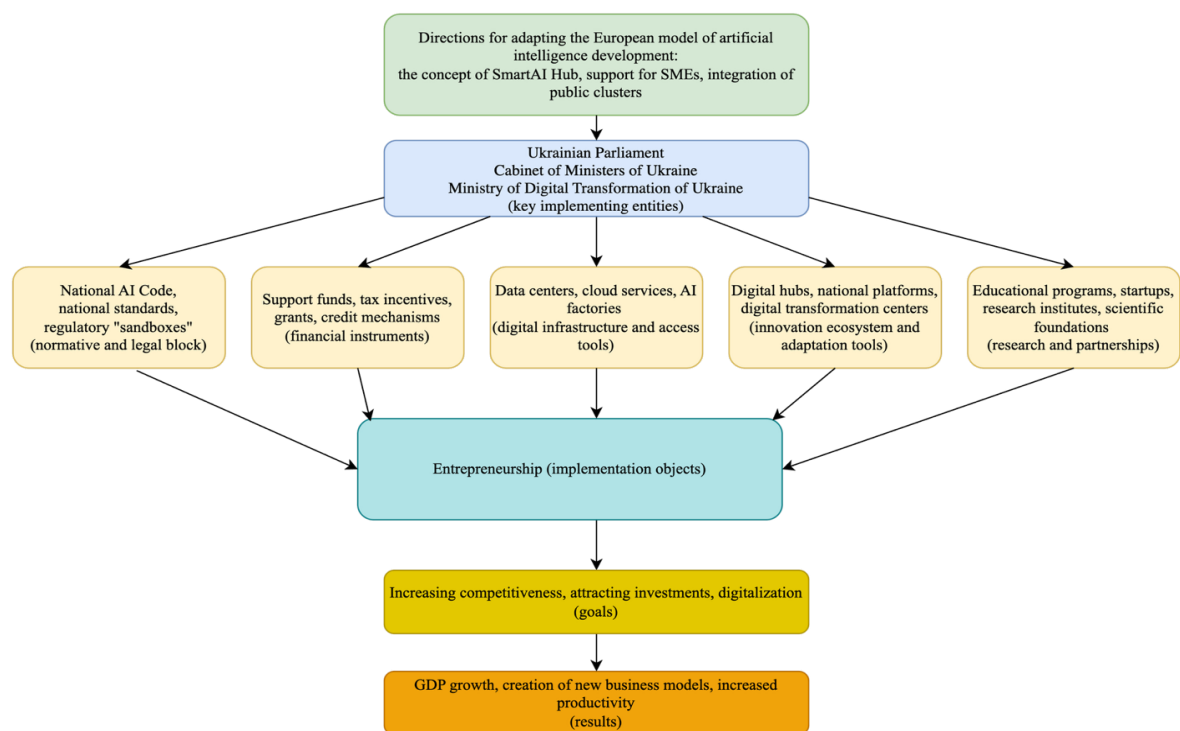

Fig. 1. Institutional and Functional Model for Supporting the Digital Transformation of Entrepreneurship

Source: compiled by the authors

The research findings confirm that the implementation of institutional mechanisms successfully tested in the European Union is essential for accelerating Ukraine's digital transformation. The proposed institutional and functional model of digitalization support, harmonized with European initiatives, establishes a systemic foundation for the effective deployment of AI and for strengthening the competitiveness of the national economy in the context of post-war recovery. Future research will focus on detailing practical implementation tools for this model and assessing its impact on the advancement of digital maturity among Ukrainian enterprises.

The paper is prepared within the scientific research project "Fulfillment of tasks of the perspective plan of development of a scientific direction "Social sciences" Sumy State University" (№ 0121U112685).

References

1. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the council. 13.06.2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401689
2. Smoliak Y., Kholodnytska A. Artificial intelligence in enterprise management: transformation of the role of the manager in industry 4.0. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, 2024. № 11. P. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-11-04-12>
3. Chen Y., Jin S. Artificial Intelligence and Carbon Emissions in Manufacturing Firms: The Moderating Role of Green Innovation. *Processes*, 2023. № 11(9). P. 1-17. DOI: <https://doi.org/10.3390/pr11092705>
4. Javaid M., Haleem A., Singh R.P., Suman R. Artificial intelligence applications for industry 4.0: a literature-based study. *Journal of Industrial Integration and Management*, 2022. № 7(1). P. 83–111. DOI: <https://doi.org/10.1142/S2424862221300040>
5. Jovanović M., Campbell M. Generative Artificial Intelligence: trends and prospects. *Computer*, 2022. № 55 (10). P. 107-112. DOI: <https://doi.org/10.1109/MC.2022.3192720>.

УДК: 316.42:005.35:504.03

Чижевська М.Б., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

Кушніренко О.М., д.е.н., доцент; Романовська Н.І., к.е.н, доцент
*Державна установа «Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України» (м. Київ, Україна)*

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД

В умовах динамічних глобальних змін та зростаючих викликів сучасності, таких як зміна клімату, економічна нестабільність, міграційні кризи та соціальна нерівність, соціальна відповідальність набуває статусу невід'ємної складової сучасних стратегій розвитку як на рівні окремих організацій, так і суспільства в цілому. Концепція сталого розвитку, запропонована Організацією Об'єднаних Націй [3], підкреслює необхідність досягнення балансу між економічним зростанням, соціальним благополуччям та збереженням довкілля, а соціальна відповідальність виступає ключовим інструментом для реалізації цього балансу. Це підхід, що охоплює не лише етичні аспекти, але й стратегічну необхідність для довгострокової стійкості та розвитку.

Міждисциплінарний підхід до вивчення соціальної відповідальності об'єднує дослідження в галузі економіки, соціології, філософії, права, управління та екології. Економічна складова розглядає соціальну відповідальність як каталізатор підвищення довіри до бізнесу, залучення інвестицій, покращення інвестиційного клімату та мінімізації ризиків. Завдяки цьому компанії можуть не лише покращувати свою репутацію, а й досягати стійкіших фінансових результатів [1]. Соціологічний вимір акцентує увагу на формуванні цінностей, корпоративної культури та етичних норм поведінки, які є фундаментальними для побудови відповідального суспільства. Соціальна відповідальність тут розглядається як фактор, що сприяє гармонізації відносин між різними соціальними групами. Філософське осмислення розглядає соціальну відповідальність як моральне зобов'язання особистості та інституцій перед суспільством, що базується на принципах справедливості та гуманізму. Цей аспект підкреслює глибинні етичні засади відповідальної поведінки [2]. Правові аспекти регулюють механізми реалізації соціальної відповідальності, забезпечуючи захист прав та інтересів всіх зацікавлених сторін. Управлінська складова фокусується на розробці та

впровадженні ефективних стратегій і програм соціальної відповідальності на різних рівнях. Екологічна компонента, в свою чергу, актуалізує необхідність збереження природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки для теперішніх і майбутніх поколінь. Це включає відповідальне споживання, мінімізацію відходів та використання відновлюваних джерел енергії.

Соціальна відповідальність знаходить своє практичне втілення у діяльності різних секторів. У бізнесі корпоративна соціальна відповідальність проявляється через низку ініціатив: впровадження екологічно чистих технологій, реалізацію соціальних програм для працівників та громад, забезпечення прозорості управління, а також відповідальне ставлення до споживачів та постачальників. Застосування ESG-показників (Environmental, Social, Governance) стає глобальним трендом, що відображає комплексний підхід до оцінки стійкості та відповідальності компаній. В державному управлінні соціальна відповідальність реалізується через розробку та впровадження політик доброчесності, забезпечення захисту прав людини, сприяння інклюзії та активну підтримку вразливих груп населення. Це створює умови для справедливого та рівноправного доступу до суспільних благ. Громадський сектор виступає потужним ініціатором соціальних змін, мобілізуючи спільноти, формуючи громадську думку та здійснюючи контроль за дотриманням принципів соціальної відповідальності. Міжнародний досвід демонструє ефективність інтеграції принципів соціальної відповідальності у стратегічне планування. Стандарти ISO 26000:2010 «Настанови щодо соціальної відповідальності» [4] та ініціатива Глобального договору ООН [5] є прикладами успішних рамкових документів, що забезпечують системний підхід до впровадження соціальної відповідальності. Ці міжнародні ініціативи сприяють уніфікації підходів та обміну кращими практиками.

В Україні, незважаючи на певні успіхи у розвитку окремих аспектів соціальної відповідальності, все ще існує значна потреба у системному формуванні та поширенні культури соціальної відповідальності на всіх рівнях: від державних інституцій та бізнесу до громадського суспільства та кожного громадянина. Це вимагає посилення освітніх програм, стимулювання бізнесу до впровадження корпоративної соціальної відповідальності та розвитку механізмів державного регулювання, що заохочуватимуть відповідальну поведінку.

Таким чином, соціальна відповідальність виступає не лише етичним імперативом, а й стратегічною необхідністю у контексті досягнення Цілей сталого розвитку. Вона вимагає комплексного, міждисциплінарного підходу та активної, скоординованої участі всіх соціальних акторів: держави, бізнесу, громадського сектору та громадянського суспільства. Ефективна реалізація принципів соціальної відповідальності сприятиме не лише економічному зростанню, але й значному підвищенню якості життя, зміцненню соціальної єдності, зменшенню нерівності та збереженню довкілля для майбутніх поколінь. Лише через системне впровадження та підтримку цих принципів можна забезпечити стабільний, збалансований та справедливий розвиток суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бех, В.П. Соціальна відповідальність: ціннісний вимір. К.: Логос, 2020. 288 с.
2. Гриценко, А.А. Корпоративна соціальна відповідальність: концепції, підходи, практика. К.: НАДУ, 2018. 212 с.
3. Декларація тисячоліття ООН і Цілі сталого розвитку 2030. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
4. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. – International Organization for Standardization, 2010. URL: <https://www.iso.org/standard/42546.html>
5. UN Global Compact. What is CSR? URL: <https://www.unglobalcompact.org>

РОЛЬ АВТОНОМНИХ СИСТЕМ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ЛАНДШАФТУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Зростаюча нестабільність традиційних джерел енергії та загроза глобальних кліматичних змін дедалі активніше стимулюють пошук ефективних альтернатив, які не лише знижують залежність від викопних палив, але й сприяють розвитку сталих екологічних технологій. В умовах енергетичної кризи ці виклики стають особливо актуальними для багатьох країн, включно з Україною, яка одночасно з глобальними ризиками стикається з наслідками військової агресії та руйнуванням критичної інфраструктури.

У цьому контексті автономні енергетичні системи на основі відновлюваних джерел енергії розглядаються не просто як альтернатива централізованому енергопостачанню, а як ключовий інструмент забезпечення енергетичної стійкості та безпеки населення. Їх застосування є особливо доцільним у побутовому секторі. Автономні системи дозволяють зменшити навантаження на національну електромережу та забезпечити базові потреби населення – освітлення, обігрів, роботу побутової техніки, зв'язок – незалежно від зовнішніх факторів. Водночас, вони сприяють формуванню нової моделі енергоспоживання, заснованої на децентралізації, гнучкості та раціональному використанні місцевих природних ресурсів.

Автономні енергосистеми можуть функціонувати на основі різних джерел відновлюваної енергії – зокрема сонячної, вітрової або їх комбінації у вигляді гібридних рішень. Сонячні системи демонструють найвищу ефективність у літній період завдяки тривалому світловому дню та інтенсивному сонячному випромінюванню. Водночас узимку їх продуктивність може знижуватися до 5–10% від літнього потенціалу. Натомість вітрові генератори, як правило, забезпечують вищу генерацію саме у холодні місяці, коли посилюється активність вітрів. Таким чином, поєднання сонячних і вітрових установок у межах однієї гібридної системи дозволяє збалансувати сезонні коливання виробництва енергії, забезпечуючи рівномірне та надійне постачання протягом усього року [1]. Гібридні автономні системи мають суттєві переваги в стабільності функціонування: використання двох незалежних джерел енергії зменшує ймовірність повного розрядження акумуляторів у періоди низької генерації, що особливо критично для побутових споживачів у віддалених районах. Завдяки цьому знижується навантаження на накопичувачі енергії, що, у свою чергу, продовжує їхній термін служби, оптимізує витрати на технічне обслуговування та підвищує загальну енергоефективність системи.

Автономні енергосистеми демонструють вагомі економічні переваги, які сприяють суттєвому зниженню вартості електроенергії для кінцевих споживачів. Зокрема, результати дослідження [2], проведеного на прикладі Північного Кіпру, засвідчують ефективність використання гібридних вітро-сонячних систем у побутовому секторі. Встановлено, що вартість електроенергії, виробленої автономною системою, є нижчою за тариф на електроенергію з державної мережі, що призводить до суттєвого зменшення щомісячних витрат домогосподарств. Подібні висновки підтверджуються і в інших регіонах світу. Зокрема, дослідження в Індії [3] показало, що впровадження автономної гібридної системи, яка поєднує сонячну, вітрову та гідроенергетику разом із системами накопичення енергії, є економічно доцільнішим варіантом для електрифікації віддалених сіл, ніж традиційне розширення електромереж. Такий підхід дозволяє уникнути значних витрат на будівництво та обслуговування мережевої інфраструктури, водночас забезпечуючи стабільне та незалежне енергозабезпечення. Таким чином, закордонний досвід підтверджує, що не дивлячись на високі початкові інвестиції в автономні сонячні системи, вони забезпечують значну економію коштів у довгостроковій перспективі.

Крім того, автономні енергосистеми вирізняються значними екологічними перевагами, що суттєво зменшують негативний вплив на довкілля. Насамперед, генерація електроенергії на основі таких систем не супроводжується викидами шкідливих речовин в атмосферу. Застосування таких систем у житловому секторі та в громадах сприяє зниженню рівня забруднення повітря та підвищенню якості життя населення. Це особливо актуально в умовах посилення екологічних викликів, коли збереження чистого повітря та зменшення вуглецевого сліду стають пріоритетами сучасної енергетичної політики. Отже, використання автономних генеруючих потужностей на відновлюваних джерелах енергії відповідає принципам сталого розвитку та дозволяє гармонійно поєднувати енергетичну ефективність із турботою про навколишнє середовище.

Для України, розгортання автономних об'єктів відновлюваної енергетики в побутовому секторі набуло особливого значення під час війни. Руйнація енергетичної інфраструктури, призвела до глибокої енергетичної кризи в Україні, що супроводжується хронічним дефіцитом електроенергії, порушенням стабільної роботи енергосистеми та запровадженням регулярних графіків відключень. У таких умовах критично важливою стає потреба в альтернативних джерелах енергії, здатних забезпечити базовий рівень енергозабезпечення незалежно від стану централізованої інфраструктури. Прогнози щодо тривалості повного відновлення пошкоджених енергетичних об'єктів варіюються в межах кількох років, що унеможливує швидке повернення до довоєнного рівня енергопостачання, особливо на територіях де відбувалися активні бойові дії. У зв'язку з цим, автономні енергетичні системи на базі відновлюваних джерел енергії можуть виступати реалістичною та необхідною відповіддю на виклики, пов'язані з нестачею електроенергії та загрози повторних атак на об'єкти критичної інфраструктури. З огляду на зазначене, в короткостроковій та середньостроковій перспективах інсталяція автономних систем відновлюваної енергетики може стати оптимальним рішенням для мінімізації вразливості домогосподарств, зокрема в регіонах зі зруйнованою енергетичною інфраструктурою чи в віддалених районах, де під'єднання до ліній електропередач є неможливим або неефективним. Для ефективного впровадження автономних систем відновлюваної енергетики в Україні необхідно насамперед створити прозору та сприятливу законодавчу базу, яка б стимулювала розвиток приватних ініціатив у цій сфері. Це передбачає спрощення процедур реєстрації, підключення, сертифікації обладнання та врегулювання взаємодії з енергоринком. Одночасно важливим є запровадження фінансових механізмів підтримки – пільгових кредитів, компенсацій частини витрат або податкових стимулів для домогосподарств. Не менш критичним залишається розвиток технічної бази: розширення внутрішнього виробництва комплектуючих, програми підготовки фахівців з проєктування, монтажу та обслуговування автономних енергосистем.

Публікація підготовлена у рамках виконання наукового проєкту «Розроблення економічних механізмів підвищення енергоефективності та сталого розвитку відновлюваної енергетики у домогосподарствах України» (№ д/р 0122U001233), який фінансується Національним фондом досліджень України

Список використаних джерел

1. Hassan, Q., Algburi, S., Sameen, A. Z., Salman, H. M., & Jaszczur, M. (2023). A review of hybrid renewable energy systems: Solar and wind-powered solutions: Challenges, opportunities, and policy implications. *Results in Engineering*, 20, 101621. <https://doi.org/10.1016/j.rineng.2023.101621>
2. Al-Turjman, F., Qadir, Z., Abujubbeh, M., & Batunlu, C. (2020). Feasibility analysis of solar photovoltaic-wind hybrid energy system for household applications. *Computers & Electrical Engineering*, 86, 106743. <https://doi.org/10.1016/j.compeleceng.2020.106743>
3. Amutha, W. M., & Rajini, V. (2016). Cost benefit and technical analysis of rural electrification alternatives in southern India using HOMER. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 62, 236–246. <https://doi.org/10.1016/j.rser.2016.04.042>

ТЕНДЕНЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка питання щодо тенденцій регіонального розвитку розглядається відносно таких прямих і побічних ознак глобалізації, як:

- тенденції централізації у світі: створення імперій, централізація держав за часів стародавнього світу, середніх віків, нового часу, зокрема після наполеонівських воєн (створення Рейнського союзу) та новітнього часу щодо формування валютних, торгових, промислових, військово – політичних союзів ;

- концентрація капіталу у домінантній грошовій формі, об'єднання держав під егідою наднаціональних центральних банків: Європейський Союз з Європейським центральним банком, Банк держав Центральної Африки (Габон, Камерун, Республіка Конго, Центральноафриканська республіка, Чад, Екваторіальна Гвінея), Центральний банк держав Західної Африки, що обслуговує вісім держав Західної Африки і які входять до складу Західноафриканського економічного і валютного союзу (Бенін, Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуар, Гвінея-Бісау, Малі, Нігер, Сенегал, Того), Східно-Карибський Центральний банк (Антигуа і Барбуда, Гренада, Домініка, Сент-Вінсент і Гренадіни, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Ангілья, Монтсеррат):

- трансформація валютних систем, які характеризують різні етапи розвитку світової глобалізаційної фінансової системи, а саме: Паризької, Генуезької, Бреттон – Вудської, Ямайської;

- династичний зміст централізації та децентралізації у процесі формування та трансформування глобалізаційного середовища, а саме: Габсбурги (Австрія, Іспанія, Священна Римська імперія), Бурбони (Франція, Іспанія, Неаполь), Віндзори (Велика Британія), Гогенцоллерни (Пруссія, Німеччина), Імператори Японії (династія Ямато), Мінг, Цин (Китай), Селевкіді (Стародавня Персія, Месопотамія), Османи (Османська імперія), Аббасиди (Арабський халіфат), Бразильська імператорська династія (Браганса) та ін.

Вищенаведені глобалізаційні фактори прямо та побічно впливають на регіональну економіку і, передусім, – на об'єкт і предмет регіонології. Так, еволюція регіональної економіки відображає перехід від просторового аналізу до комплексного управління регіональним розвитком з урахуванням соціальних, екологічних та технологічних чинників. Сучасна регіональна економіка інтегрує традиційні теорії з новими підходами, такими як економіка знань, кліматична адаптація та цифрова трансформація.

Предмет і об'єкт регіональної економіки як науки змінювалися разом із еволюцією економічної думки, розвитком суспільства та трансформацією глобалізаційних факторів.

1.Ранні етапи (XIX – початок XX ст.): територіальний розподіл господарства.

Об'єкт: географічний простір із його ресурсами, населенням та економічною діяльністю. Предмет: дослідження закономірностей розміщення виробництва (теорії Йоганна Тюнена, Альфреда Вебера). Акцент: на фізичних факторах (клімат, родючість ґрунтів, транспортна доступність).

2.1930–1960-ті роки: теорії регіонального розвитку.

Об'єкт: регіони як окремі економічні одиниці. Предмет: механізми економічного зростання регіонів, міграція капіталу та робочої сили. Основні теорії: полюси зростання (Франсуа Перру), теорія центральних місць (Вальтер Крісталлер).

3. 1970–1990-ті роки: системний підхід і просторова організація.

Об'єкт: взаємодія регіонів у національній та глобальній економіці. Предмет: територіальна організація господарства, регіональна політика, інфраструктура. Нові

концепції:кластери (Майкл Портер), інноваційні системи регіонів, вплив глобалізації на регіональну економіку.

4. Початок XXI ст.: регіони в умовах глобалізації та цифровізації.

Об'єкт: регіони як частини глобальних ланцюгів вартості, інтелектуальний капітал, інноваційні екосистеми. Предмет: сталий розвиток регіонів, роль інформаційних технологій у просторовій організації економіки, вплив кліматичних змін на регіональну економіку. Актуальні напрямки: розумні міста, цифрові платформи для регіонального управління, регіональні аспекти "зеленої" економіки.

Трансформація об'єкта і предмета регіонології відображає еволюцію від класичного географічного детермінізму до комплексного підходу, що враховує економічні, культурні та технологічні фактори. Ця динаміка підкреслює мінливість наукових парадигм у відповідь на глобальні виклики.

Список використаних джерел

1. Запукхляк В. Глобальна регіоналізація у формуванні нового світового економічного порядку. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20185\(133\)/sep20185\(133\)_159_ZapukhlyakVZ.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20185(133)/sep20185(133)_159_ZapukhlyakVZ.pdf)

УДК 330.3

Васюта В.Б., к.т.н., доцент;

Скрипка А.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВІЙНА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Збройна агресія росії проти України істотно ускладнила реалізацію завдань сталого розвитку, хоча не зупинила європейський курс країни. Воєнні події спричинили серйозне навантаження на організаційний потенціал держави, що ускладнило виконання заходів у рамках Концепції сталого розвитку до 2030 року. Наслідками стали глибокі економічні потрясіння: зниження валового внутрішнього продукту, дефіцит товарів першої необхідності, порушення механізмів торгівлі, погіршення умов для інвестицій, скорочення доходів громадян, втрата робочих місць, посилення трудової міграції, падіння податкових надходжень, зруйновані логістичні мережі та зростання інфляції.

У післявоєнному відновленні першочергового значення набуває ЦСР 16 – «Мир, справедливість та сильні інститути». Водночас зростає актуальність таких цілей, як:

- ЦСР 1 – «Подолання бідності», що стає основним завданням;
- ЦСР 8 – «Гідна праця та економічне зростання»;
- ЦСР 6 – «Чиста вода та належні санітарні умови»;
- ЦСР 9 – «Промисловість, інновації та інфраструктура», яка відіграє центральну роль у відбудові й модернізації держави.

У мирний період Україна акцентувала увагу на таких цілях, як:

- раціональне споживання й виробництво;
- доступ до якісної освіти;
- охорона екосистем суші;
- розвиток відновлюваної енергетики;
- зменшення соціально-економічної нерівності;
- підтримка інноваційно-промислового сектору.

В умовах війни реалізація звичних соціально-політичних стратегій стала неможливою. Разом із тим, Цілі сталого розвитку набувають нової ваги як інструмент відновлення країни. Їх імплементація дозволить вибудувати більш екологічно збалансовану та соціально стійку модель економіки, що здатна адаптуватися до нових викликів і забезпечити згуртованість суспільства.

Сталий розвиток України у нинішніх умовах – це орієнтований на людину процес, що поєднує економічне зростання з гарантіями соціальної справедливості, екологічної безпеки та збереження природного потенціалу. Встановлення миру стає першочерговим і комплексним завданням, оскільки саме воно є основою для реалізації решти цілей сталого розвитку. Інтеграція до Європейського Союзу визначається як безальтернативний стратегічний курс, що відкриває нові можливості для розбудови сучасної моделі соціально-економічного розвитку. Євроінтеграція сприятиме перегляду державних пріоритетів, зокрема у сфері сталого розвитку, та адаптації національних підходів до вимог і стандартів ЄС.

Список використаних джерел

1. Буряк, Є. В., Редько, К. Ю., Чорновол, А. О., & Орленко, О. В. (2022). SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF WAR (EUROPEAN INTEGRATION ASPECTS). *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 34, 135-143. Retrieved from <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/617>

УДК 330.101.541

Великань А.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

АНАЛІТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки та зростаючої конкуренції між підприємствами, стають важливими інструменти, які дозволяють глибоко аналізувати результати господарської діяльності та формувати обґрунтовані управлінські рішення. Одним із таких інструментів виступає аналітичне моделювання, яке дає змогу описати складні економічні процеси з використанням математичних методів. Його актуальність обумовлена потребою у підвищенні точності прогнозів, оптимізації ресурсів, зниженні ризиків та удосконаленні стратегічного планування на підприємствах.

Аналіз та вивчення економічної літератури, свідчить, що аналітичне моделювання — це підхід до моделювання, який використовує математичну класифікацію проблеми, яку можна екстраполювати для надання рішень із різними параметрами [1]. Аналітичне моделювання є фундаментальним компонентом у різноманітних дисциплінах, зокрема в економіці. Використовуючи математичні моделі для представлення складних систем, аналітичні моделі дозволяють вченим і практикам отримати уявлення про основні закономірності економіки, передбачити поведінку суб'єктів господарювання та сформувати процеси прийняття рішень.

При аналітичному моделюванні процеси функціонування об'єкта записують у вигляді деяких функціональних співвідношень (алгебраїчних, диференціальних, інтегральних) і одержують залежності для необхідних характеристик. Також, використовуються чисельні методи, щоб одержати числові значення розглянутих змінних при конкретних початкових даних, за якими можна проаналізувати ступінь залежності однієї змінної від іншої.

Дослідження процесу функціонування об'єкта можна ефективно зробити аналітичним методом, якщо відомі явні залежності (або їх можна одержати) шукані характеристики, що зв'язують, з початковими умовами, параметрами й змінними системи. Однак такі залежності вдається одержати тільки для порівняно простих систем. Тому, при аналітичному моделюванні часто йдуть на істотне спрощення первісної моделі, наприклад, ухвалюють, що ряд параметрів не змінюється в ході процесу [1].

Однією з ключових характеристик аналітичних моделей є їхня залежність від основних припущень. Ці припущення допомагають спростити складність реальності та дозволяють дослідникам зосередитися на конкретних аспектах системи. Наприклад, економічні моделі

часто роблять припущення щодо поведінки споживачів або ринкових умов, щоб забезпечити більш керовану основу для аналізу.

Методи аналітичного моделювання зазвичай включають такі етапи: визначення проблеми, формулювання моделі, аналіз моделі та інтерпретація результату. Проблема повинна бути чітко визначена, щоб визначити цілі моделі. Згодом фаза формулювання моделі складається з окреслення основних математичних залежностей і вибору відповідних аналітичних методів. Залежно від складності моделі на етапі аналізу можуть використовуватися різні методи, такі як обчислення, лінійна алгебра або чисельне моделювання.

Після завершення аналізу дослідник повинен інтерпретувати результати в контексті початкового запитання. Цей крок є вирішальним, оскільки він усуває розрив між теоретичними висновками та практичними наслідками. Ефективна інтерпретація вимагає ретельної оцінки припущень, зроблених під час процесу моделювання, а також оцінки достовірності та застосовності результатів [2]. Сфери застосування аналітичного моделювання широкі та різноманітні. В економіці моделі спираються на аналітичні принципи для вивчення ринкової динаміки та формулювання прогнозів. Аналітичне моделювання виходить за межі традиційних дисциплін у нові сфери, такі як штучний інтелект і наука про дані. Тут моделі використовуються для оптимізації алгоритмів, покращення процесів прийняття рішень і впровадження технологічних інновацій. Таким чином, універсальність аналітичного моделювання доводить його важливість у різних сферах.

Хоча аналітичні моделі широко використовуються, вони мають свої обмеження. Головним недоліком є те, що залежність від припущень може надто спростити складність реального об'єкту. Таким чином, результати, створені моделлю, можуть не повністю відображати реальну поведінку. Також, математична природа аналітичних моделей може інколи залишити без уваги якісні аспекти аналізу, тим самим обмежуючи здатність дослідника враховувати соціальні, культурні чи психологічні фактори, які суттєво впливають на прийняття рішень. До того ж, розробка аналітичних моделей може бути ресурсозатратною, вимагаючи значних математичних і предметних знань [3].

Аналітичне моделювання стало незамінним інструментом для організацій, які прагнуть отримати конкурентну перевагу. Використовуючи передові аналітичні методи, компанії можуть розкривати ідеї, приховані в складних наборах даних, точно визначати проблеми, формулювати рішення та передбачати результати на основі емпіричних даних, а не інтуїції чи припущень. Він сприяє прийняттю рішень на основі даних, дозволяючи лідерам базувати свої стратегії та дії на кількісному аналізі, а не покладатися виключно на суб'єктивні теорії чи особистий досвід. Цей підхід на основі даних виявився безцінним у стимулюванні постійного вдосконалення, оптимізації процесів і досягнення кращих результатів у різних галузях.

Отже, аналітичне моделювання є потужним і гнучким інструментом для дослідження економічних результатів діяльності підприємств. Завдяки своїй здатності формалізувати складні процеси та зводити їх до математичних залежностей, аналітичні моделі створюють основу для прийняття рішень на основі даних. Хоча існують певні обмеження, пов'язані з необхідністю спрощення систем і залежністю від припущень, аналітичне моделювання залишається незамінним для ефективного управління, а у контексті цифровізації економіки та зростання ролі великих даних, значення аналітичного моделювання лише зростає, відкриваючи нові можливості для наукових досліджень та практичної діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Матвійчук В. А., Веселовська Н. Р., Шаргородський С. А. Математичне моделювання новітніх технологічних систем.: Монографія. Вінниця, 2021. 193 с.
2. Муртазієв, Е., Сюсюкан, Ю. Математичне моделювання: основні етапи та класифікація моделей. *Сучасні проблеми моделювання*. 2020. № 24. С. 140-146.
3. Баштова Л.С., Порохненко Ю.Ю. Математичне моделювання в сучасній економіці. *Історія розвитку науки, техніки та освіти: зб. праць XXII Міжнар. молод. наук.-практ. конф.* Київ, 2024. 257 с.

Галайда Т.О., старший викладач;
Ярмухаметова В.В., Кривонос Л.М.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МАРКЕТИНГОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Маркетингове забезпечення діяльності, а отже й сталого розвитку промислового підприємства є необхідною його складовою, оскільки без нього підприємство не зможе нормально функціонувати, досягати поставлених цілей і ефективно використовувати ресурси. Основу маркетингового забезпечення становить комплекс маркетингу, який охоплює всі заходи, які може запровадити підприємство для активізації попиту на продукцію та товари на товарно-промисловому ринку. Досвід значної кількості зарубіжних компаній показує, що одним з перспективних підходів до забезпечення стійкості підприємства є формування і розвиток маркетингової системи підприємства, яка зміцнюється за рахунок створення сприятливого оточення з дистриб'юторів, постачальників, споживачів і інших учасників бізнесу. В якості головного важеля підтримки даної системи виступають інновації, привабливі для клієнтів і партнерів [1].

Створення стратегічної основи для функціонування промислового підприємства базується насамперед на пошуку і аналізі чинників його стійкого розвитку в умовах нестабільності зовнішнього середовища. Ухвалення управлінських рішень, які спрямовані на створення позитивного іміджу підприємства, зростання конкурентоспроможності продукції, формування лояльності споживачів, нарощування інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості підприємства неможливе без урахування даних чинників. Базисом успішного розвитку підприємства в стратегічній перспективі є його маркетингова стійкість. Можна виділити наступні функціональні складові стратегічної маркетингової стійкості вітчизняного промислового підприємства: фінансова стійкість; виробнича стійкість – здатність забезпечити беззбитковий обсяг виробництва та безперебійний процес виготовлення продукції; соціальна стійкість – здатність підприємства підтримувати низький рівень плинності персоналу та високий рівень мотивації; екологічна стійкість – взаємозв'язок екологічної безпеки підприємства, та мінімізації шкідливого впливу господарської діяльності на навколишнє середовище; управлінсько-організаційна стійкість [1]. Маркетингове забезпечення діяльності промислового підприємства включає дослідження ринку збуту, дослідження внутрішнього середовища, дослідження маркетингового інструментарію, його розробленості і ефективності використання, дослідження зовнішнього середовища [2].

Кожне промислове підприємство має враховувати чинники, пов'язані зі змінами внутрішнього та зовнішнього середовища (табл. 1). Маркетингове забезпечення сталого розвитку включає розробку продуктів, які відповідають потребам ринку та мають конкурентні переваги і охоплює процес від генерації ідей та дослідження ринку до виведення продукту на ринок і його подальшої підтримки. Важливо, щоб продукти відповідали очікуванням споживачів та сприяли підвищенню доходів підприємства.

Таблиця 1

Чинники, що формують маркетингове середовище промислового підприємства

Чинники середовища		
Зовнішнього		Внутрішнього
Прямої дії	Непрямої дії	
Споживачі; конкуренти; постачальники; кредитори; державні установи; законодавчі акти	Стан економіки; особливості економічних відносин; науково-технічний прогрес; стан техніки і технології; політичні обставини; міжнародне оточення	Цілі; структура; завдання; асортимент; технологія; правціники тощо

Ефективне маркетингове просування є ключовим для успіху будь-якої стратегії економічного розвитку. Це включає в себе рекламні кампанії, PR, соціальні медіа, контент-маркетинг та інші комунікаційні інструменти, які допомагають підприємству донести до споживачів свої унікальні пропозиції та створити сильний бренд [3].

Маркетингова стійкість підприємства припускає максимально можливе використання ринкових умов, усіх соціально-економічних та організаційно-технічних чинників для досягнення основної мети – отримання прибутку та просування власного бренду. Сутність такої стратегії стійкості визначає сукупність тактичних прийомів виходу на ринок через розробку системи певних маркетингових заходів. Сучасний рівень розвитку суспільства вимагає розроблення нових інноваційних програм в усіх сферах, у тому числі й у промисловій.

Стійкий розвиток ставить нові завдання перед маркетинговою діяльністю і об'єктивно обґрунтовує появу концепції гармонізації розвитку – маркетингу стійкості – нової філософії бізнесу, що базується на: використанні принципів достатності, раціональності, блага, творчості і враховує не лише інтереси людини, але і усього людства і інтереси майбутніх поколінь; вихованні нового світогляду, заснованого на новій парадигмі; формуванні попиту на інновації, використання яких сприятиме розвитку нових взаємовідносин; застосуванні сучасних ефективних інструментів маркетингу, пов'язаних в єдину маркетингову систему [3].

Промислові підприємства можуть краще виявляти нові можливості продажів і встановлювати їх пріоритети, використовувати нові способи позиціонування на ринку, прискорювати розробку інноваційних продуктів і послуг, а також зміцнювати взаємини зі споживачами та бізнес-партнерами за рахунок максимально можливого використання інформації про своїх споживачів (клієнтів). Завдяки підвищенню лояльності покупців підприємство може розраховувати на збільшення економічних та фінансових результатів.

Додаткові конкурентні переваги в умовах економічної нестабільності може забезпечити швидка адаптація бізнес-процесів до мінливих ринкових умов і потреб споживачів. Підприємства, які активно використовують маркетингове забезпечення у своїх стратегіях розвитку, мають значні перспективи для розширення своєї присутності на ринку, підвищення прибутковості та посилення свого впливу на культурні та економічні процеси в суспільстві.

Таким чином, маркетингове забезпечення стратегій економічного розвитку є невід'ємною складовою успіху підприємств на ринку товарно-промислової продукції. Воно допомагає не лише досягати економічних цілей, але й формувати позитивний імідж, сприяти інноваціям та забезпечувати стійкий розвиток бізнесу у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Могилевська О. Концептуальні підходи до стійкого розвитку промислових підприємств і формування маркетингової стійкості. *Економіка та суспільство*. 2021. №34. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-72>
2. Багорка М.О., Довбій А.О. Маркетингове забезпечення діяльності промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 5. С. 56-61.
3. Галяпа В.А., Кобєлева Т.О., Перерва П.Г. Маркетингове забезпечення стратегій економічного розвитку підприємства в сфері креативної економіки. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Серія *Економічні науки*, 2023. № 4. С. 11-123. <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2023.4.118>

ОСНОВИ ПРОГНОСТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Прогностичне моделювання є ключовим інструментом управління прибутковістю підприємства, що дозволяє передбачати фінансові результати, оптимізувати ресурси та знижувати ризики в умовах економічної нестабільності. Воно базується на аналізі історичних даних, ринкових трендів та факторів, що впливають на діяльність компанії, забезпечуючи науково обґрунтовану основу для прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень. В умовах євроінтеграції, високої конкуренції та швидких змін ринкового середовища прогностичне моделювання набуває особливої актуальності. Воно сприяє адаптації до нових регуляторних вимог, коливань попиту, а також допомагає підприємствам прогнозувати потенційні виклики, такі як зростання собівартості чи зміна споживчих вподобань. Застосування цього інструменту дозволяє планувати доходи та витрати, оцінювати рентабельність інвестиційних проєктів, оптимізувати логістичні та виробничі процеси, а також розробляти стратегії для підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності [1].

Основними методами прогностичного моделювання є детерміновані та стохастичні моделі, які поділяються на статичні, динамічні, факторні та комплексні. Детерміновані моделі використовують чітко визначені параметри та є ефективними в стабільних умовах. Вони дозволяють оцінити прибутковість, визначити точку беззбитковості або проаналізувати ефективність операційної діяльності. Наприклад, такі моделі можуть прогнозувати чистий прибуток на основі доходів і витрат або оцінювати рентабельність продажів. Однак їхня точність знижується в умовах високої невизначеності, наприклад, під час економічних криз чи різких змін ринкової кон'юнктури [2].

Стохастичні моделі, навпаки, враховують випадкові фактори та ймовірнісні характеристики, що робить їх більш придатними для прогнозування в нестабільному середовищі. Наприклад, симуляція Монте-Карло генерує тисячі можливих сценаріїв, дозволяючи оцінити ймовірність різних фінансових результатів, таких як зміна цін активів чи рентабельності. Геометричний броунівський рух використовується для прогнозування волатильності фінансових показників, що особливо актуально для оцінки ризиків у інвестиційних проєктах. Стохастичні моделі також дозволяють прогнозувати динаміку рентабельності активів, враховуючи випадкові зміни доходів. Такі моделі є складнішими у реалізації, але забезпечують більшу гнучкість і точність у прогнозуванні складних економічних процесів [3].

Регресійні моделі є одними з найпоширеніших інструментів прогностичного моделювання. Проста лінійна регресія аналізує залежність прибутковості від однієї змінної, наприклад, витрат на маркетинг, тоді як множинна регресія враховує вплив кількох факторів, таких як обсяги продажів, собівартість чи рівень конкуренції. Авторегресійні моделі, які базуються на часових рядах, дозволяють прогнозувати майбутні значення фінансових показників на основі їхніх попередніх значень, що корисно для оцінки сезонних коливань або довгострокових трендів. Комплексні моделі поєднують елементи регресії, часових рядів і стохастичних симуляцій, що дозволяє проводити всебічний аналіз фінансових ризиків, таких як валютні, кредитні чи операційні. Наприклад, моделі оцінки фінансових ризиків можуть прогнозувати ймовірність нестачі ліквідності або коливання прибутковості в умовах зміни процентних ставок [4].

Прибутковість підприємства формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Внутрішні фактори включають обсяги продажів, собівартість продукції, цінову політику,

фінансові витрати та кваліфікацію персоналу. Ефективне управління цими факторами, наприклад, оптимізація витрат чи підвищення продуктивності праці, безпосередньо сприяє зростанню прибутковості. Зовнішні фактори охоплюють інфляцію, яка впливає на собівартість і купівельну спроможність споживачів, податкову політику, що визначає чистий прибуток, а також рівень конкуренції, який може змушувати підприємства знижувати ціни. В умовах євроінтеграції особливе значення набувають регуляторні зміни, пов'язані з адаптацією до європейських стандартів, та можливості розширення на нові ринки. Аналіз зовнішніх факторів дозволяє підприємствам прогнозувати потенційні ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації [5].

Сучасні технології значно підвищують ефективність прогностичного моделювання. Штучний інтелект і машинне навчання, зокрема нейронні мережі, дозволяють обробляти складні нелінійні залежності та аналізувати великі обсяги даних, що забезпечує високу точність прогнозів. Аналіз великих даних допомагає виявляти приховані закономірності, такі як зміна споживчих вподобань чи ринкові тренди. Автоматизація прогностичних процесів зменшує вплив людського фактору, підвищує швидкість обробки інформації та сприяє створенню прозорої системи управління. Наприклад, автоматизовані системи прогнозування можуть миттєво коригувати прогнози на основі нових даних, що особливо важливо в умовах динамічного ринку [6].

У довгостроковій перспективі прогностичні моделі потребують регулярного оновлення, щоб враховувати зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Наприклад, зміна законодавства, поява нових конкурентів чи технологічні інновації можуть суттєво вплинути на точність прогнозів. Періодичне тестування моделей на історичних даних і їх адаптація до нових умов забезпечують їхню актуальність. Впровадження прогностичного моделювання сприяє не лише підвищенню прибутковості, а й формуванню стійкої конкурентної переваги, що дозволяє підприємству ефективно реагувати на ринкові виклики та забезпечувати сталий розвиток.

Таким чином, прогностичне моделювання є важливим інструментом управління прибутковістю підприємства в умовах нестабільного економічного середовища. Залежно від рівня невизначеності застосовуються детерміновані, стохастичні, регресійні та комплексні моделі. Ефективність моделювання залежить від урахування як внутрішніх (собівартість, продажі, продуктивність), так і зовнішніх факторів (інфляція, конкуренція, регуляторні зміни). Використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект та аналіз великих даних, суттєво підвищує точність прогнозів і забезпечує конкурентні переваги підприємства.

Список використаних джерел

1. Моделювання бізнес-процесу управління прибутковістю підприємства в умовах динамічного розвитку економіки URL: https://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68520.doc.htm.
2. Головач А.А., Ляшенко В.І. Методи економічного прогнозування. Київ: КНЕУ, 2020. URL: <https://library.kneu.edu.ua/metody-prohnozuvannya>.
3. Міщенко В. І. Прогнозування економічних процесів: навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛНУ, 2019. URL: <https://lnu.edu.ua/bookstore/prohnozuvannya-ekonomichnykh-protsesiv>.
4. Коваленко О. В. Сучасні методи прогнозування фінансових показників підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 5. С. 12–18. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2021/12.pdf.
5. Шевчук В. Р. Вплив зовнішніх факторів на прибутковість українських підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. № 2(33). С. 45–53. URL: <http://fkd1.ubs.edu.ua/article/view/206789>.
6. Петренко І. С. Застосування штучного інтелекту в економічному прогнозуванні *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2023. № 1. С. 67–74. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/view/289123>.

Міняйленко І. В., доцент;
Горбунова М.Р., Щур-Дунець О.І.,
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Дослідження вказують на те, що одним з обов'язкових елементів впровадження стратегії сталого розвитку є розробка системи діагностики та розвитку потенціалу сталого розвитку [1]. Згідно з науковими працями в галузі управління сталим розвитком підприємств, потенціал підприємства, яке орієнтоване на сталий розвиток, має бути оцінений через призму економічних, екологічних та соціальних аспектів його діяльності (рис.1).

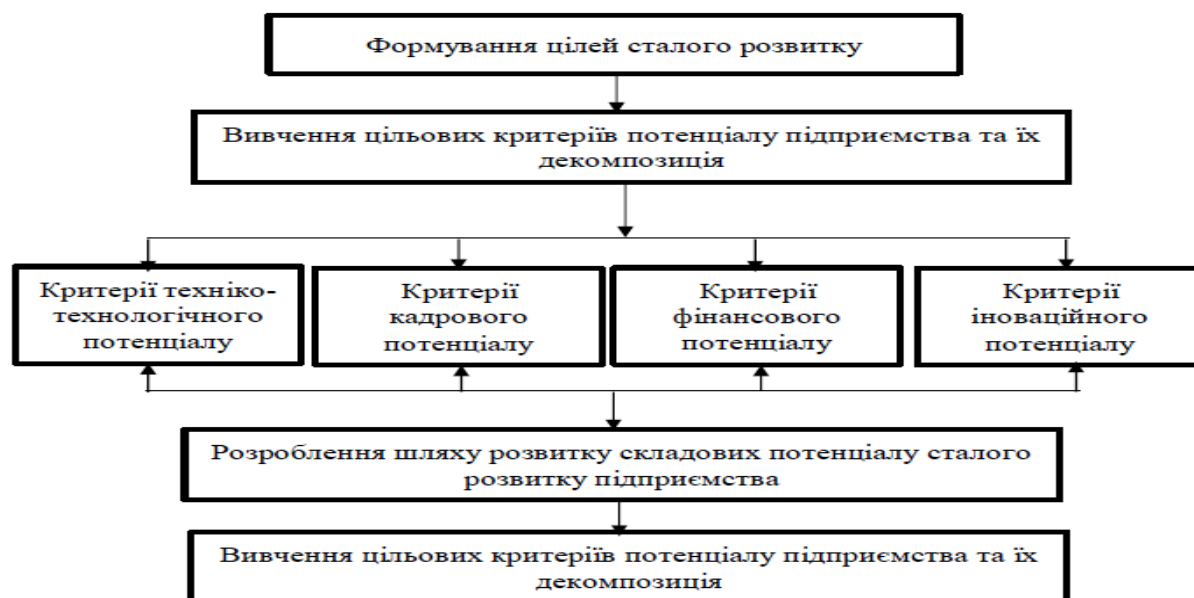

Рис. 1. Модель формування потенціалу сталого розвитку підприємства.

Впровадження стратегії сталого розвитку приносить підприємству низку суттєвих переваг, серед яких можна виокремити: підвищення конкурентоспроможності підприємства; зміцнення його стійкості в довгостроковій перспективі та здатності протистояти зовнішнім ризикам; поліпшення фінансових результатів діяльності; підвищення соціальної привабливості; збільшення репутаційного капіталу; а також посилення інноваційного потенціалу та інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Тарасюк О.В. Теоретичні засади формування концепції сталого розвитку та її практична реалізація на сучасному етапі розвитку суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. № 1 (111). С. 51-63. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2025-1\(111\)-51-63](https://doi.org/10.26642/jen-2025-1(111)-51-63)

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У 2015 році рішенням 193 країн світу було затверджено Глобальні цілі сталого розвитку, досягти які планувалося до 2030 року шляхом об'єднання зусиль країн для подолання глобальних проблем, таких як бідність, голод, низький життєвий рівень, забруднення довкілля тощо. Глобальними цілями сталого розвитку визначено:

- подолання бідності;
- викорінення голоду як факту існування;
- формування гарного здоров'я поколінь;
- забезпечення якісної освіти;
- гендерну рівність;
- доступ до чистої безпечної води та належних санітарних умов;
- збереження невідновлювальних ресурсів та розвиток відновлювальної енергетики;
- розповсюдження гідної праці та забезпечення економічного зростання;
- впровадження інновацій та розвиток економічної інфраструктури;
- зменшення нерівності як соціального явища;
- забезпечення сталого розвитку міст та спільнот;
- виховання та розповсюдження відповідального споживання;
- глобальна та всеохоплююча боротьба зі негативними наслідками кліматичних змін;
- збереження та підтримка на життєздатному рівні морської та земної екосистем;
- забезпечення миру та справедливої світової архітектури;
- розвиток партнерства для забезпечення сталого розвитку.

Україна приєдналася до глобального процесу сталого розвитку ще у 2015 році, у 2017 році в зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС було прийнято зобов'язання щодо адаптації національного законодавства до вимог європейського, у тому числі у сферах бухгалтерського обліку, аудиту та звітності, що безпосередньо стосується вітчизняних підприємств, установ та організацій [1].

Нормативно-правовими актами, що врегульовують питання звітності зі сталого розвитку у країнах європейського союзу виступають Директиви, зокрема щодо корпоративної звітності та сталого розвитку; щодо стандартів звітності зі сталого розвитку; про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність та пов'язану звітність певних типів підприємств; про обов'язковий аудит річної звітності та консолідованої звітності; регламент конкретних вимог стосовно обов'язкового аудиту суспільно значимих суб'єктів господарювання.

Перелічені документи вимагають від підприємств включати в окремий розділ звіту про управління інформацію, необхідну для розуміння впливу підприємств на питання сталого розвитку, а також інформацію, необхідну для розуміння того, як питання сталого розвитку в свою чергу впливають на розвиток, ефективність та загальне становище підприємств та організацій.

Європейські стандарти звітності про сталий розвиток (ESRS) визначають порядок розкриття інформації за такими напрямками:

– екологія: зменшення, нейтралізація або пом'якшення наслідків зміни клімату, адаптація до зміни клімату, екологічне використання водних та морських ресурсів, раціональне використання природних ресурсів та розвиток економіки замкнутого типу,

зменшення всіх видів забруднення навколишнього природного середовища; підтримка біорізноманіття та життєздатних екосистем;

–соціальне середовище: справедливість та створення рівних можливостей для всіх, гідні умови праці, дотримання та повага до прав людини;

–управління: роль органів управління та нагляду на підприємстві, ділова етика та корпоративна культура, управління та якість відносин із контрагентами, системи внутрішнього контролю та управління ризиками.

У жовтні 2024 року з метою імплементації європейських стандартів сталого розвитку в діяльність українських підприємств КМУ було прийнято розпорядження «Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку», у якому визначено етапи запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку до 2030 року.

Реалізація Стратегії має на меті, крім безпосередньої адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу, ще й створення сприятливих умов для виходу українських підприємств на міжнародні ринки капіталу, залучення іноземних інвестицій.

Основні етапи імплементації європейських стандартів сталого розвитку в діяльність українських підприємств передбачають в період до кінця 2025 року: формування нормативно-правової бази згідно з ESRS; формування нормативно-правової бази аудиту звітності із сталого розвитку; впровадження, складання, подання, оприлюднення звітності із сталого розвитку.

На період 2026-2030 років передбачено: розроблення методичних рекомендацій для застосування ESRS; створення платформи для звітності із сталого розвитку в електронній формі; започаткування проведення аудиту з надання звітності із сталого розвитку та контролю за достовірністю даних; започаткування національної програми професійної підготовки спеціалістів.

Результатами імплементації європейських стандартів сталого розвитку в діяльність українських підприємств будуть:

–забезпечення відповідності законодавства України у сфері звітування із сталого розвитку вимогам законодавства у цій сфері;

–складання згідно з Європейськими стандартами звітності із сталого розвитку, подання та оприлюднення підприємствами звітності із сталого розвитку;

–отримання користувачами звітності із сталого розвитку достовірної та об'єктивної інформації, необхідної для оцінювання екологічних та соціальних аспектів діяльності підприємств та їх впливу на довкілля;

–створення рівних з підприємствами ЄС умов для діяльності українських підприємств на міжнародних ринках капіталу;

–збільшення обсягу залучених інвестицій в підприємства, які подають та оприлюднюють звітність із сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Стратегія запровадження підприємствами звітності зі сталого розвитку URL: https://mof.gov.ua/storage/files/UKR_Presentation_Strategy%20of%20sustainability%20reporting.pdf (дата звернення 15.05.2025 р.)

2. Onyshchenko, S., Yehorycheva, S., Karpenko, Ye., & Vovchenko, O. (2025). Reporting on the sustainable development of Ukrainian banks: *Current state, challenges and prospects. Economics of Development*, 24(1), 84-95. <https://doi.org/10.57111/econ/1.2025.84>

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

В епоху глобальних викликів і зростаючої конкуренції цифрові технології стають не просто інструментом, а ключовим драйвером глибокої трансформації аграрного сектору України. Цифровізація сільського господарства відкриває безпрецедентні можливості для оптимізації виробничих процесів, значного підвищення врожайності, раціонального використання обмежених ресурсів та зміцнення екологічної стійкості вітчизняного агропромислового комплексу.

Сучасні цифрові рішення являють собою не розрізнені елементи автоматизації, а комплексну екосистему управління агробізнесом, що базується на інтелектуальному аналізі точних даних. До цієї екосистеми входять передові технології, такі як штучний інтелект (AI), Інтернет речей (IoT), обробка великих даних (Big Data), дрони, автономна сільськогосподарська техніка, геоінформаційні системи (GIS), хмарні обчислення та технологія блокчейн. Ці інновації забезпечують безперервний збір, оперативну обробку та глибокий аналіз інформації в режимі реального часу. Завдяки цьому аграрії отримують змогу приймати обґрунтовані рішення, миттєво реагувати на мінливі умови, мінімізувати потенційні ризики та з високою точністю прогнозувати результати майбутніх виробничих циклів.

Важливо зазначити, що темпи та масштаби впровадження цифрових технологій в аграрному секторі України значною мірою визначаються активністю та фінансовими ресурсами великих агропромислових компаній. Такі агротовариства, як «Астарта», «Кернел» та «Миронівський хлібопродукт», вже впроваджують передові цифрові технології для поліпшення своїх агровиробничих процесів, включаючи супутниковий моніторинг, аналіз ґрунтів та автоматизацію процесів обробітку землі [1].

Одним із найбільш перспективних напрямків є цифрове (точне) землеробство, що ґрунтується на диференційованому підході до обробки ґрунту та внесення ресурсів (добрив, засобів захисту рослин) з урахуванням індивідуальних особливостей кожної ділянки поля. Застосування IoT-датчиків, супутникового моніторингу та дронів надає фермерам детальну картину стану посівів і ґрунтів, що дозволяє оптимізувати використання води, пального та хімікатів, одночасно підвищуючи врожайність [2].

Штучний інтелект (AI) відіграє центральну роль у якісно новому аграрному виробництві. Аналізуючи величезні масиви даних, що надходять від різноманітних джерел – сенсорів, супутників, дронів та мобільних застосунків, AI забезпечує високоефективне прогнозування врожайності, своєчасне виявлення шкідників, хвороб і потреб рослин у поливі чи підживленні. Крім того, AI автоматизує управління сільськогосподарською технікою, оптимізує логістичні та фінансові процеси, що дозволяє агрокомпаніям досягати стабільної прибутковості навіть у умовах нестабільного ринку.

Глибока інтеграція AI та IoT створює синергетичний ефект, забезпечуючи безперервний інформаційний обмін між усіма елементами агровиробничого циклу. Це відкриває шлях до створення повністю автономних систем управління фермами, включаючи точне зрошення, диференційоване внесення добрив та автоматизований контроль якості продукції. Дрони та роботизовані комплекси стають незамінними помічниками у моніторингу стану полів, високоточному зборі врожаю та оперативному виявленні проблемних зон. У тваринництві AI допомагає здійснювати безперервний моніторинг здоров'я тварин, розробляти збалансовані раціони харчування, прогнозувати ризики захворювань, що сприяє покращенню добробуту худоби та підвищенню продуктивності господарств [3].

Цифрові платформи електронної комерції кардинально спрощують для агровиробників вихід на ринок, мінімізуючи залежність від посередницьких структур і забезпечуючи можливість гнучко реагувати на мінливі потреби споживачів. Автоматизовані системи управління господарствами забезпечують точний облік усіх процесів, ефективний контроль витрат, прийняття обґрунтованих стратегічних рішень та оптимізацію складних ланцюгів постачання.

Важливо підкреслити, що цифровізація аграрного сектору має не лише значний економічний ефект, але й важливі екологічні та соціальні наслідки. Зменшення використання хімічних засобів захисту рослин та оптимізація споживання ресурсів сприяють зниженню шкідливого впливу на навколишнє середовище, збереженню біорізноманіття та підвищенню стійкості до кліматичних змін. Крім того, впровадження цифрових технологій стимулює створення нових висококваліфікованих робочих місць у сільській місцевості – агрономів-аналітиків, операторів дронів, фахівців з обробки даних, що сприяє розвитку людського капіталу та підвищенню рівня освіти [4].

Використання аналітики та прогнозування на основі великих даних допомагає знижувати виробничі ризики. Завдяки аналізу даних про погоду та кліматичні моделі аграрні господарства можуть планувати посівну кампанію та збирання врожаю з урахуванням можливих ризиків. Використання систем раннього оповіщення про спалахи хвороб дозволяє уникнути значних втрат врожаю.

Однак, на шляху цифрової трансформації аграрного сектору України існують певні виклики, серед яких: значні початкові інвестиції у впровадження нових технологій, недостатній рівень розвитку інфраструктури зв'язку та доступу до інтернету в сільських регіонах, гостра нестача кваліфікованих фахівців, зростання кібернетичних ризиків та нерівність у доступі до сучасних технологій між великими агрохолдингами та невеликими фермерськими господарствами. Успішне подолання цих бар'єрів вимагає активної державної підтримки, значних інвестицій у розвиток освіти та сільської інфраструктури, а також розробки ефективних стимулюючих програм [4, 5].

Отож, цифрові технології є стратегічним фундаментом для подальшого розвитку аграрного сектору України. Їхнє активне впровадження не лише забезпечить підвищення ефективності та рентабельності виробництва, але й стане запорукою сталого розвитку, зміцнення продовольчої безпеки країни та досягнення екологічної рівноваги. Саме глибока цифрова трансформація здатна вивести українське сільське господарство на якісно новий рівень конкурентоздатності на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Вініченко І.І., Дідур К.М., Кутня І.С. Методологічні аспекти інноваційно-інвестиційного забезпечення продовольчої безпеки. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5783>
2. Цифрова адженда України — 2020. Концептуальні засади. URL: <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>
3. Пришляк К.М., Семененко Ю.С. Роль штучного інтелекту в підвищенні ефективності агрокомпаній. *Агросвіт*. 2024. № 21. С. 97-105. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/4915/4960>.
4. Ярошук Р.О. Вплив цифрових технологій на підвищення ефективності аграрного виробництва. *Економіка та суспільство*. 2024. №68. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4897>.
5. Юрчук Н.П., Кіпоренко С.С. Цифровізація сільського господарства: виклики і можливості для фермерських господарств. *Агросвіт*. 2024. № 19. С. 53-62. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/4695>

СУЧАСНІ НАПРЯМИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Проблема інфляції в умовах війни в Україні стає ключовою, оскільки створює серйозні виклики для економічного розвитку та соціальної стабільності. Зростання цін на товари та послуги поглиблює фінансові труднощі населення, підриває довіру до валюти та може спричинити нестабільність на ринках. Актуальність цієї проблеми зростає в умовах сучасних змін ситуації на передовій та необхідності адаптації економічної політики до нових умов. Тому дослідження впливу антиінфляційних заходів в умовах війни є актуальним і успішним завданням економічної науки і практики. Розуміння впливу антиінфляційної політики військового часу є ключовим для подолання економічних труднощів і забезпечення економічної стабільності.

Інфляція – це тривале підвищення загального рівня цін, яке відображає зниження купівельної спроможності грошової одиниці.

Основними чинниками інфляції є монетарні та немонетарні параметри.

До монетарних факторів інфляції відноситься переповнення грошових каналів грошима, внаслідок чого відбувається знецінення грошей і зниження їх купівельної спроможності.

Серед немонетарних факторів слід виділити зростання попиту на товари та послуги, зростання собівартості продукції, сезонні чинники тощо. Суть інфляції полягає в дисбалансі між загальною пропозицією та сукупним попитом у бік перевищення останній, який відбувався одночасно на всіх ринках (товарному, грошовому та ресурсному). Цей дисбаланс у різних формах проявляється в рамках ринкової економіки, тобто в умовах певної гнучкості перевищення сукупного попиту над сукупною пропозицією виявляється у зростанні загального рівня цін. Це відкрита форма інфляції [2,3].

Антиінфляційна політика – це комплекс взаємопов'язаних заходів держави і центрального банку країни з метою запобігання високим темпам інфляції та управління ними.

Термін «антиінфляційна політика» тісно пов'язаний із контролем над інфляцією. Дж. М. Кейнс та його послідовники вважали, що збільшення пропозиції грошей в обігу призведе до зростання попиту. Якщо попит впливає на пропозицію, це призводить до збільшення виробництва товарів і збільшення інвестицій у суміжні галузі без підвищення цін. Переміщення капіталу з однієї галузі в іншу дозволить тримати інфляцію під контролем [1].

Війна в Україні суттєво впливає на інфляцію та економіку країни. Зменшення виробництва, спричинене руйнуванням інфраструктури та знищенням підприємств внаслідок військових дій, призводить до обмеження обсягів виробництва товарів і послуг та підвищення цін. Обмеження експорту та імпорту також погіршує торговельний баланс і сприяє підвищенню цін на імпортні товари. Великі витрати держави на фінансування військових операцій та відновлення після війни збільшують грошову масу в обігу і сприяють інфляції. Крім того, нестабільна ситуація в країні може спричинити паніку серед населення та підвищення попиту на товари і послуги, що також може призвести до підвищення цін. Узагальнюючи, ці фактори разом створюють інфляційні тиски у економіці України під час війни.

Аналізуючи різні джерела, можна сказати, що інфляція в Україні до початку повномасштабної війни складала 10%, а за підсумками першого року – 26,6% за прогнозу у 30%. У Мінекономіки це вважають показником того, що українська економіка успішно адаптувалася до функціонування в умовах війни. Інфляцію формують два основні чинники: обсяги руйнування інфраструктури та логістики, а також рівень і швидкість міграції (фактор попиту та забезпечення виробництва трудовими ресурсами).

Незважаючи на те, що реальна інфляція виявилася нижчою за прогноз, її рівень все

одно рекордний за останні кілька років. Національний банк прогнозує, що інфляція продовжить сповільнюватися в наступні роки.

Після зниження безпекових ризиків очікується налагодження ефективніших логістичних маршрутів та відновлення виробничих потужностей. Це сприятиме зменшенню витрат бізнесу та зростанню пропозиції товарів, зокрема продовольства. У результаті споживча інфляція у 2024 році знизиться до 8,5%, а базова – до 7%. Збереження порівняно жорстких монетарних умов наблизить інфляцію до верхньої межі цільового діапазону НБУ $5\% \pm 1$ в. п. у 2025 році, водночас базова інфляція знизиться до близько 3%. У післявоєнний період основний внесок у загальну інфляцію матиме коригування адміністративних цін та тарифів, яке, буде поетапним та супроводжуватиметься розширенням соціальної підтримки населення [4,5].

Україна проводить активну інфляційну політику. Вона включає демонтаж і регулювання існуючих монополій, стимулювання конкуренції у сфері виробництва та послуг тощо. Великі втрати суспільного капіталу та виробничих можливостей визначили характер післявоєнної поведінки українського населення та підприємств.

Основні зусилля післявоєнної монетарної політики повинні бути зосереджені на сприянні розвитку фінансового посередництва та грошових переказів із зазначенням максимально можливої інтеграції грошових ресурсів у роботу реальної економіки. Це стимулюватиме підприємницький ентузіазм, покращить зайнятість та підвищить ефективність каналів грошових переказів, що, у свою чергу, сприятиме посиленню середньострокової антиінфляційної ефективності інструментів монетарної політики.

Вивчення впливу війни на інфляцію та економіку України свідчить про необхідність ефективної антиінфляційної політики в умовах конфлікту. Ефективна антиінфляційна політика в умовах війни в Україні вимагає комплексного підходу та використання різноманітних механізмів.

Застосування монетарних, фінансових, стабілізаційних заходів, а також макроекономічного планування та міжнародної співпраці є ключовими для забезпечення стабільності та контролю інфляційних процесів. Важливою є також координація зусиль між різними гілками влади, а також співпраця з міжнародними партнерами. Тільки за умов належного впровадження цих заходів Україна зможе подолати інфляційні труднощі та забезпечити стабільність своєї економіки під час війни.

Список використаних джерел

1. Стащук О.В., Панчук А.В., Лесик В.Г. Антиінфляційна політика в умовах війни». URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/74dc8d0a-495f-43c7-a677-0686605e6144/content>
2. Інфляційний звіт НБУ. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiya-i-dali-spovilnyuvatimetsya-a-ekonomika-vidnovlyuvatimetsya--inflyatsiyniy-zvit-nbu>

УДК 352:330.342.14:005.332.4

Зуй А.М., аспірант

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

У сучасних умовах глибокої соціально-економічної трансформації, що супроводжується зовнішніми шоками, військовими загрозами та загальною невизначеністю, питання інституційної підтримки територіальних громад набуває стратегічної ваги. Економічні кризи різного походження — від глобальних фінансових до внутрішніх фінансових обмежень — значно послаблюють можливості місцевого самоврядування у забезпеченні стабільного розвитку. Це актуалізує необхідність переосмислення ролі держави,

регіональних органів влади та інституцій громадянського суспільства у формуванні ефективних моделей підтримки на місцевому рівні.

Аналіз викликів інституційного характеру дозволяє виокремити кілька ключових аспектів. По-перше, зберігається надмірна залежність фінансової спроможності громад від трансфертів з державного бюджету, що в умовах економічної турбулентності призводить до нестабільного фінансування поточних потреб і стратегічних ініціатив. По-друге, спостерігається нерівномірність інституційного розвитку громад: деякі ТГ мають розвинену адміністративну структуру, доступ до інвестиційних ресурсів і навички проєктного управління, в той час як інші залишаються інституційно відсталими, що обмежує їхню здатність ефективно реагувати на кризові виклики. По-третє, знижена якість горизонтальної та вертикальної координації між органами влади різного рівня обмежує формування синергічних моделей розвитку.

У цьому контексті перспективи інституційної підтримки громад мають ґрунтуватися на таких принципах [1, 2]:

1. Децентралізаційна послідовність - продовження реформи адміністративно-територіального устрою має передбачати не лише передачу повноважень, а й створення відповідних умов для їх реалізації: фінансових, кадрових, правових. Необхідно розширювати інструменти прямої участі громад у формуванні міжмуніципальних альянсів та регіональних кластерів з акцентом на економічну взаємодоповнюваність.

2. Професійна інституційна підтримка - державна політика має включати створення постійно діючих центрів експертизи та супроводу розвитку ТГ, здатних забезпечувати навчання місцевих управлінців, консалтинг з бюджетного планування, управління проєктами та цифрової трансформації.

3. Модернізація механізмів державної допомоги - замість виключно субвенційного підходу слід посилити програмне фінансування стратегічних ініціатив громад, передбачивши конкурентні відбори, мультифінансування за участю донорів, державно-приватне партнерство.

4. Формування прозорих платформ моніторингу та оцінювання - ефективна інституційна підтримка неможлива без системного аналізу потреб громад, результатів реалізації проєктів та якості управлінських рішень. На цьому ґрунті має вибудовуватись адаптивна модель політик.

Інституційна підтримка територіальних громад в умовах тривалих економічних та соціально-політичних криз повинна трансформуватись із реактивного реагування на проблеми у проактивну систему управління, яка передбачає довгострокове зміцнення внутрішньої спроможності громад до самостійного прийняття рішень, ефективного стратегічного планування та оперативного використання наявних ресурсів. Ключовим завданням у цьому контексті є формування сталої моделі управління, що базується на принципах бюджетної автономності, інституційної адаптивності та інноваційної гнучкості, що особливо важливо в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища.

Водночас, особливу складність становить наявна асиметрія у рівнях інституційного розвитку та ресурсного забезпечення громад: значна частина територіальних одиниць не має ані доступу до належних фінансових інструментів, ані управлінської компетенції для ефективного впровадження державної регіональної політики. Така структурна нерівномірність призводить до посилення просторових диспропорцій і знижує загальну ефективність децентралізаційних процесів, особливо у кризових періодах. Подолання цих бар'єрів можливе лише шляхом впровадження адресних механізмів підтримки для структурно слабких громад, які передбачають супровід з боку фахових інституцій, навчання управлінців, впровадження цифрових сервісів та формування інструментів внутрішньої мобілізації ресурсів.

У цьому контексті інституційна спроможність громад повинна розглядатися не лише як індикатор ефективності місцевого самоврядування, а як невід'ємна складова загальнонаціональної безпеки. В умовах воєнних загроз вона набуває особливої

актуальності: здатність до оперативного відновлення управлінських функцій, налагодження логістичних та соціальних зв'язків, координація з центральними органами влади в екстремальних обставинах є критичними для збереження життєздатності громад.

З огляду на це, доцільним є розвиток міжінституційної мережі підтримки, яка базується на потенціалі регіональних університетів, агенцій регіонального розвитку, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. Такі структури здатні виконувати функцію аналітичного супроводу, підвищення кваліфікації управлінського персоналу, розробки місцевих стратегій і впровадження інструментів фінансової стійкості громад. Вони можуть стати не лише каталізатором інституційного зростання, а й основою для формування нової культури відповідального самоврядування, що знижує залежність від зовнішнього фінансування та формує сталу основу для розвитку локальних економік.

Список використаних джерел

1. Пронько Л. М., Колесник Т. В., Гуцол М. В. Вплив децентралізації на ефективність управління в об'єднаних територіальних громадах України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. С. 137–143. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-62>
2. Бичков С. В., Сорока В. А. Інституціональне забезпечення фінансування розвитку територіальних громад в умовах кризи. *Economic Synergy*. 2024. Вип. 1(11). С. 136–153.

УДК 004.8:658.8:338.3(477)

Івасенко О.А., к.е.н, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ІІІ В МАРКЕТИНГУ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ У СФЕРІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У сучасному цифровому середовищі маркетинг стає не лише інструментом зростання бізнесу, а й засобом формування соціально та екологічно відповідального споживчого середовища. У зв'язку з глобальними викликами стало розвиток набуває пріоритетного значення, а штучний інтелект (ШІ) стає ключовим технологічним драйвером комунікаційних стратегій.

Застосування ШІ дозволяє оптимізувати медіапланування, персоналізувати повідомлення та активно просувати цінності сталого розвитку. Алгоритми машинного навчання допомагають брендам ефективніше доносити ідеї еко-відповідальності та етичного споживання. Це особливо важливо для України в умовах євроінтеграції, де очікується адаптація до міжнародних стандартів еко-маркетингу та цифрової прозорості. Застосування ШІ в маркетингу відкриває нові можливості для просування цінностей сталого розвитку. Основні аспекти:

Персоналізація повідомлень — алгоритми аналізують дані споживачів, формуючи комунікації, зорієнтовані на еко-відповідальність і соціальну справедливість.

Оптимізація медіапланування — машинне навчання підвищує ефективність взаємодії з аудиторією через точний вибір каналів, часу та формату реклами.

Аналіз тональності — NLP допомагає відстежувати реакції аудиторії та оцінювати соціальний вплив кампаній у реальному часі.

Автоматизація контенту — генерація текстів і зображень за допомогою ШІ дозволяє масштабувати комунікацію без великих трудових витрат.

Прозорість — технології допомагають верифікувати екологічні заявки брендів, протидіючи «гринвошингу».

Ці напрями перетворюють ШІ з технічного інструменту на стратегічний ресурс для формування свідомого споживача й розвитку еко-культури. Зростання уваги до сталого

розвитку стимулює бізнес впроваджувати інноваційні підходи в комунікаціях, зокрема за допомогою штучного інтелекту. Нижче наведено кілька показових прикладів:

Patagonia використовує алгоритми машинного навчання для аналізу даних про екологічно свідомих клієнтів, формуючи персоналізовані кампанії, що закликають до ремонту одягу та покупки товарів з вторинних матеріалів.

Unilever застосовує AI-системи для оптимізації медіапланування, зосередившись на просуванні еко-брендів, таких як Love Beauty and Planet, та скоротивши витрати на менш ефективні канали.

Google враховує екологічні фактори у ШІ-алгоритмах ранжування, стимулюючи бізнес до прозорості в сферах туризму та харчування.

В Україні проект Green City Lab експериментує з AI-чат-ботами для популяризації екологічного містобудування та раціонального використання ресурсів.

Ці приклади демонструють, що штучний інтелект не лише підвищує ефективність маркетингу, а й має потенціал стимулювати зміни в сторону більш відповідального споживання.

Незважаючи на значний потенціал штучного інтелекту в підвищенні ефективності комунікацій у сфері сталого розвитку, в Україні зустрічається низка суттєвих бар'єрів для масштабного впровадження таких технологій:

1. Недостатність якісних даних. Багато українських компаній, особливо в еко-сфері, не мають достатньо структурованих даних для ефективної роботи ШІ.

2. Низька цифрова грамотність. Серед бізнесу та споживачів поширений дефіцит знань про ШІ, що ускладнює його прийняття в маркетингу сталого розвитку.

3. Відсутність регуляторної бази. Відсутні правила використання ШІ в рекламі, що загрожує порушенням приватності, маніпуляціями або «гринвошингом».

4. Нестача інвестицій. МСП, які могли б просувати еко-ідеї через digital-канали, не мають коштів на впровадження навіть базових ШІ-інструментів.

5. Соціальні бар'єри. У суспільстві ще слабо розвинена культура сталого споживання, що ускладнює досягнення цільової аудиторії через ШІ.

Таким чином, хоча технології ШІ мають величезний потенціал для популяризації принципів сталого розвитку, їхнє впровадження в Україні потребує комплексного підходу: від розвитку цифрової інфраструктури до формування еко-культури та правової бази.

Аналіз сучасних тенденцій у використанні штучного інтелекту в маркетингових комунікаціях показує, що ШІ є потужним інструментом для підвищення ефективності стратегій сталого розвитку. Він дозволяє персоналізувати повідомлення, оптимізувати медіапланування, аналізувати соціальний вплив кампаній та забезпечувати більшу прозорість у взаємодії брендів з аудиторією.

На підставі проведеного дослідження запропоновано:

Для бізнесу: інвестувати в освіту команд щодо можливостей ШІ в еко-маркетингу, залучати спеціалістів з data science для аналізу екологічних вподобань споживачів, впроваджувати AI-інструменти поетапно, починаючи з доступних рішень (наприклад, чат-боти, автоматизоване таргетування).

Для держави: розробити національну стратегію цифрової трансформації з акцентом на сталому розвитку, сприяти створенню регуляторного поля для відповідального використання ШІ в рекламі, підтримувати проекти, які об'єднують digital-інновації та еко-ініціативи через грантові програми.

Для системи освіти: увести курси з етичного та еко-орієнтованого застосування ШІ в маркетингу; посилити практичну підготовку студентів у сфері digital-комунікацій сталого розвитку.

Штучний інтелект стає важливим інструментом для підвищення ефективності комунікаційних стратегій у сфері сталого розвитку. Його застосування дозволяє не лише оптимізувати маркетингові процеси, але й активно формувати свідоме споживче середовище через персоналізацію повідомлень, автоматизацію контенту, аналіз соціального впливу та забезпечення прозорості брендів.

Світовий досвід демонструє, що технології ШІ мають потенціал стимулювати зміни в бік еко-відповідального споживання, проте в Україні їхнє впровадження стикається з рядом бар'єрів: обмежений доступ до якісних даних, недостатній рівень цифрової грамотності, відсутність правового регулювання та низький рівень еко-свідомості серед населення. Для успішного використання ШІ в маркетингу сталого розвитку необхідна комплексна взаємодія між бізнесом, державою та освітою. Важливо розвивати цифрову інфраструктуру, підтримувати інноваційні проекти, посилювати практичну підготовку фахівців та формувати культуру сталого споживання. Таким чином, штучний інтелект має потенціал стати стратегічним ресурсом не лише для підвищення конкурентоспроможності українського бізнесу, а й для реального внеску в розвиток «зеленої» економіки та інтеграцію України в європейський простір.

Список використаних джерел:

1. Струнгар, А. (2024). Вплив штучного інтелекту на стратегії цифрового маркетингу: поточні можливості та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*, (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-160>
2. Білик І. І., Гелей Ю.-О. І., Боліщук Р. А. Як штучний інтелект змінює digital-маркетинг у 2025 році. *Актуальні проблеми сталого розвитку*. Vol. 2, № 1, 2025. с. 91-95.

УДК 330.131.7

Кобець С.П., к.е.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Сталий розвиток територій є стратегічним пріоритетом сучасної державної регіональної політики. У цьому контексті зростає потреба у системному зборі, обробці та аналізі економічної інформації. Економічний моніторинг — це не просто спостереження, а комплексний інструмент управління, що дає змогу оперативно реагувати на виклики та формувати ефективну місцеву політику.

Під економічним моніторингом розуміється система безперервного спостереження за ключовими показниками економічної діяльності, що дозволяє оцінити поточний стан і прогнозувати майбутні зміни [1]. Його головна мета — виявлення негативних тенденцій на ранній стадії, підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

До основних функцій моніторингу належать аналітична (оцінка динаміки розвитку), інформаційна (накопичення і систематизація даних), прогностична (моделювання сценаріїв розвитку), а також контрольна (виявлення відхилень від цілей).

Сталий розвиток передбачає збалансування економічних, соціальних та екологічних факторів. Економічний моніторинг дозволяє відстежувати економічну безпеку громади, забезпечувати ресурсну збалансованість при плануванні, формувати індикатори соціального добробуту та гарантувати прозорість управлінських рішень. Зокрема, в умовах децентралізації в Україні територіальні громади отримали більшу відповідальність за власний розвиток, і економічний моніторинг стає дієвим механізмом контролю за ефективністю використання ресурсів.

Для ефективного впровадження системи економічного моніторингу доцільно формувати локальні інформаційно-аналітичні центри, застосовувати цифрові інструменти та GIS-системи, забезпечувати інституційну співпрацю між громадою, бізнесом і громадськістю, а також впроваджувати індикативне планування з публічним звітуванням. Особливу роль відіграє індекс сталого розвитку території, який може включати інтегровані показники економічного зростання, якості життя, стану довкілля.

Запровадження системи моніторингу в системі забезпечення сталого розвитку територій потребує витрат часу, коштів та інших ресурсів, але забезпечує, своєю чергою, належне виконання програм та досягнення очікуваних результатів.

Система моніторингу в системі забезпечення сталого розвитку територій є сукупністю значущих для керівників показників, за динамікою яких відбувається постійне спостереження і контроль, і на основі яких приймаються рішення щодо розвитку територій. Якісно організована система моніторингу дає можливість контролювати хід робіт щодо реалізації проєктів розвитку, що дозволить успішно завершити їх виконання.

Отже, економічний моніторинг — це не лише технічний процес, а елемент нової культури управління розвитком територій. Він дозволяє громадам перейти від реактивної до проактивної моделі дій, забезпечуючи соціально-економічну стабільність, адаптивність до змін і орієнтацію на довгострокову перспективу. Його впровадження є ключовим фактором успішної реалізації стратегій сталого розвитку на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Удалих О.О. Шумілов С.А. Теоретичні аспекти формування системи фінансового моніторингу. *Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2013. № 6. С. 407-503.

УДК 336.763

Коваленко П.М., Золотоус Т.Ю.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЗЕЛЕНЕ ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА БАР'ЄРИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах глобальних викликів та курсу на євроінтеграцію впровадження ефективного зеленого фінансування є надзвичайно актуальною для України. Перехід до сталого розвитку, зменшення викидів парникових газів та впровадження екологічно орієнтованих інвестицій стають необхідною умовою для інтеграції в економічний простір Європейського Союзу, де екологічна трансформація є одним із пріоритетів. Зелене фінансування відкриває нові можливості для модернізації економіки, розвитку інноваційних галузей і зміцнення енергетичної безпеки. Водночас в Україні існують суттєві бар'єри, що потребують комплексного подолання. Тому запровадження зеленого фінансування є важливим кроком до забезпечення сталого економічного зростання та досягнення кліматичних цілей відповідно до європейських стандартів.

Євроінтеграція для України є не лише зовнішньополітичним вектором, а й стратегічним курсом реформ, що охоплює економіку, енергетику, екологію та фінансову політику. З підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було закріплено зобов'язання щодо впровадження принципів сталого розвитку та захисту довкілля, що, своєю чергою, активізувало перехід до «зеленого» курсу. У цьому контексті все більшої ваги набувають зелені фінанси — інструменти, спрямовані на підтримку екологічно безпечних проєктів, таких як розвиток відновлюваної енергетики, енергоефективних технологій, скорочення викидів парникових газів та адаптація до змін клімату. Попри відсутність єдиного загальновизнаного визначення, зелене фінансування розглядається як потужний засіб мобілізації інвестицій у сфери, що забезпечують екологічні вигоди. Саме завдяки інтеграції у європейський простір Україна отримує нові можливості для розвитку ринку зелених фінансів, впровадження міжнародних стандартів у фінансову систему та залучення ресурсів для досягнення кліматичної нейтральності [1].

У процесі євроінтеграції ключовим завданням для України стає належне впровадження інституційних та фінансових механізмів «зеленого» фінансування. Важливу роль у цьому

відіграє чітко вибудована організаційна структура, що об'єднує центральні органи виконавчої влади, зокрема міністерства екології, енергетики, інфраструктури, фінансів, аграрної політики, а також спеціалізовані агентства та регуляторні комісії. Розширення цієї мережі через створення нових інституцій — таких як Фонд відновлення зруйнованої інфраструктури або Фонд підтримки сталого бізнесу — відповідає потребам повоєнного розвитку та адаптації до європейських стандартів. Зелені фінанси в такому контексті мають забезпечити фінансову підтримку не лише на державному, а й на місцевому та приватному рівнях, де суб'єктами виступають органи місцевої влади, підприємства та домогосподарства. Ефективна інтеграція фіскальних (екологічний податок, рентні платежі, штрафи) і ринкових (зелені облігації, спеціалізовані інвестфонди) інструментів, адаптованих до європейської практики, дозволяє не тільки спрямовувати ресурси на екологічні проєкти, а й зміцнює економічну безпеку держави. Усе це відкриває нові можливості для сталого розвитку України, який відповідає вимогам ЄС і створює підґрунтя для ефективного відновлення в післявоєнний період [2].

Отже, євроінтеграція визначає стратегічні орієнтири для впровадження зеленого фінансування в Україні, формуючи як інституційну основу, так і стимули для розвитку відповідних фінансових інструментів. Синергія між державними, приватними та міжнародними ініціативами створює передумови для сталого відновлення країни відповідно до європейських екологічних стандартів.

Водночас, попри наявні зрушення, процес формування повноцінної системи зеленого фінансування в Україні стикається з низкою бар'єрів, що уповільнюють її інтеграцію у єдиний європейський простір. Передусім, це нормативно-правові обмеження: законодавство залишається фрагментарним, відсутні національні стандарти для зелених облігацій, кредитів та інших інструментів, що ускладнює їх ідентифікацію та знижує рівень довіри серед інвесторів. Попри існування міжнародних орієнтирів, таких як Green Bond Principles, вітчизняне регулювання лише на початковому етапі адаптації до них.

Крім того, фіскальні стимули, зокрема податкові пільги чи субсидії для екологічних ініціатив, майже не застосовуються системно, що знижує привабливість таких проєктів для бізнесу. Економічні бар'єри включають високу вартість зелених проєктів, значні початкові інвестиції та довгострокову окупність, що формує високі ризики. Малі та середні підприємства, які могли б бути рушіями екологічних змін, часто не мають доступу до необхідного фінансування через обмежену кредитну підтримку з боку банків. Інформаційно-комунікаційні труднощі полягають у нестачі відкритої, структурованої інформації щодо ефективності зелених фінансових інструментів та екологічних проєктів.

В Україні немає національних платформ, подібних до Climate Bonds Initiative, які могли б агрегувати та поширювати відповідні дані. Соціальні бар'єри включають низький рівень екологічної свідомості серед населення й бізнесу та дефіцит спеціалістів у сфері сталого фінансування. Відсутність цільових освітніх програм та недостатня компетентність фахівців ускладнюють розробку й реалізацію ефективних механізмів підтримки зелених ініціатив [3].

Для подолання цих бар'єрів необхідний комплексний підхід: вдосконалення нормативної бази згідно з міжнародними стандартами, запровадження податкових і фінансових стимулів, створення інформаційних платформ та реалізація програм з екологічної освіти і професійної підготовки. Це дозволить активізувати розвиток зеленого фінансування, сприяти інтеграції України у глобальну систему сталого розвитку та підвищити якість життя населення. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності економіки, поліпшенню якості життя населення та досягненню кліматичних цілей.

Таким чином, зелене фінансування є стратегічно важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку України, особливо в контексті євроінтеграції. Його впровадження сприяє модернізації економіки, розвитку екологічно орієнтованих секторів та досягненню кліматичних цілей відповідно до стандартів ЄС. Разом з тим, на шляху до впровадження ефективного зеленого фінансування в Україні існують значні бар'єри: нормативні, економічні та інформаційні. Для подолання цих викликів необхідне

удосконалення законодавства, впровадження фінансових стимулів і розвиток екологічної освіти. Розбудова ефективної системи зеленого фінансування сприятиме кліматичній нейтральності та інтеграції в європейський простір.

Список використаних джерел

1. Дубко А. Впровадження та розвиток зелених фінансів в Україні: Євроінтеграційний контекст та правове підґрунтя. *Нове українське право*. 2022. №6 .Т. 1. С. 113-119.
2. Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. «Зелені фінанси» в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Т. 3 (56). С. 75-85.
3. Сапожніков В., Жабак А., Сидорко В. Розвиток зелених фінансів як інструменту сталого розвитку: концепції, інструменти, міжнародний досвід та перспективи для України. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34. №3. С. 598-612.

УДК 339.138:658.8(477):061.1ЄС

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент;

Коваль А.К.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МАРКЕТИНГОВІ РИЗИКИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА: СТРАТЕГІЯ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БРЕНДІВ

У сучасних умовах нестабільності в зовнішньому середовищі та поглиблення євроінтеграції, українські бренди зіткнулися з непередбачуваністю маркетингового ландшафту бізнесу. Зміни у політико-економічному контексті, адаптація нормативно-правового поля до стандартів Європейського Союзу, активна присутність глобальних конкурентів і вплив війни як дестабілізуючого фактора значно ускладнюють розробку й реалізацію стабільної маркетингової стратегії. В таких обставинах маркетингові ризики набувають системного характеру, впливаючи не лише на зовнішні канали просування, але й на репутацію, лояльність клієнтів, гнучкість цінової політики та сприйняття бренду в суспільстві.

На тлі цих викликів особливо важливо розробляти адаптивні стратегії позиціонування українських брендів, які поєднують антикризові підходи до управління ризиками, цифрову трансформацію маркетингу та впровадження європейських стандартів ESG (екологія, соціальна відповідальність, управління). Це дає змогу підприємствам не лише зберігати свою ринкову частку, але й створювати стійкі конкурентні переваги в умовах глобальної нестабільності. Саме тому вивчення природи маркетингових ризиків у сучасному українському контексті та стратегічних шляхів їх нейтралізації є важливим як з теоретичної, так і з прикладної точки зору.

Українські компанії, особливо ті, що активно розвивають і просувають свої бренди, стикаються з новими конфігураціями маркетингових ризиків, що виникають у ході євроінтеграції і охоплюють як зовнішні, так і внутрішні чинники. У бізнес-середовищі ризики в маркетингу визначаються як потенційні події або обставини, які можуть негативно вплинути на реалізацію маркетингової стратегії, імідж бренду, сприйняття продукту цільовою аудиторією, а також на економічні результати діяльності підприємства. Ці ризики комплексні й багатофакторні, тісно пов'язані з трансформаціями в соціально-економічному, політичному та інформаційному середовищі.

Одним із основних ризиків у процесі євроінтеграції залишається вплив регуляторних змін, викликаних гармонізацією українського законодавства зі стандартами Європейського Союзу. Це охоплює перегляд вимог до якості продукції, її маркування, сертифікації, забезпечення етичності реклами, захисту прав споживачів тощо. Для українських компаній

такі трансформації несуть необхідність швидкого пристосування до нових регламентів, що часто призводить до збільшення витрат і, як наслідок, створює економічні та операційні ризики. Крім того, процеси євроінтеграції додають репутаційних викликів, які мають особливу вагу в умовах нестабільності. На тлі воєнного конфлікту, політичної напруженості та змагальної боротьби в інформаційному просторі бренди можуть постраждати від інформаційних атак, втрати довіри аудиторії чи невігідних політичних асоціацій. Це питання стає особливо гострим під час освоєння нових ринків ЄС, де походження бренду з України може оцінюватися як перевага або ж, навпаки, ускладнювати процес входу.

Окрему складність становлять комунікаційні ризики, спровоковані культурними відмінностями, мовними бар'єрами та різницею світоглядних цінностей. Те, що працює на ринку України, може виявитися недоречним у європейському контексті. Наприклад, маркетингові стратегії або рекламні кампанії з акцентом на національну ідентичність чи історичні аспекти можуть бути сприйняті неоднозначно у мультикультурному суспільстві ЄС. Одночасно підсилюється конкуренція з боку глобальних брендів, які мають ширший доступ до ресурсів, високий рівень впізнаваності та багаторічний досвід присутності на міжнародних ринках. Це підвищує тиск на українських виробників, обмежує увагу до локальних брендів і стимулює пошук інноваційних рішень у питаннях позиціонування та просування продукції.

Подібні проблеми загострюються через зміну споживчих настроїв на тлі економічної нестабільності та загального зниження купівельної спроможності. Споживачі все частіше зосереджуються на вартості продукції, її функціональності та соціальній відповідальності брендів. Це вимагає перегляду маркетингових стратегій і створює додаткові виклики для бізнесу. Додаткові труднощі пов'язані з фінансовими та операційними ризиками: коливання валютного курсу, перебої у постачанні, зростання затрат на імпорт і непередбачуваність у довгостроковому фінансовому плануванні безпосередньо впливають на стабільність маркетингових бюджетів і реалізацію запланованих активностей.

Ефективне управління маркетинговими ризиками в умовах євроінтеграції потребує комплексного підходу. Він має включати стратегічну адаптацію до нових реалій, оперативну гнучкість у прийнятті рішень щодо ціноутворення, комунікацій і каналів просування. Саме системне управління здатне мінімізувати виклики і забезпечити конкурентоспроможність брендів на європейському ринку.

Першим кроком має бути ретельний аналіз ринкового середовища та адаптація бренду до нових вимог. Особливо важливо врахувати позиціонування на основі принципів сталого розвитку, яке відіграє ключову роль на європейському ринку, де посилюється попит на екологічно свідомі бренди, що демонструють етичне виробництво і соціальну відповідальність. Ця адаптація повинна відповідати цінностям європейського суспільства, таким як прозорість, інклюзивність і дотримання прав споживачів. Це вимагає не тільки змін у зовнішніх комунікаціях, а й суттєвої перебудови корпоративної культури.

У відповідь на виклики цифрової ери та зміни в споживчій поведінці, важливим аспектом стратегії є цифрова трансформація маркетингу. Значну актуальність набуває використання сучасних діджитал-каналів, таких як TikTok, Instagram Reels, Telegram і чат-боти, що забезпечують не тільки більш широке охоплення, але й глибшу залученість цільових сегментів, особливо молоді. Важливим аспектом адаптації є інтеграція ESG-підходів у маркетингову діяльність, що передбачає демонстрацію брендом екологічної відповідальності, етичної взаємодії зі споживачами та прозорості корпоративного управління. У країнах ЄС ці чинники дедалі більше впливають на споживчі вибори й рішення у B2B-контрактах, інвестиціях та оцінці ризиків.

Отже, стратегія адаптації українських брендів має будуватися на проактивних принципах, технологічній відкритості та відповідності цінностям європейського контексту. Лише поєднання інноваційності в маркетингу та соціальної відповідальності може забезпечити конкурентоспроможність брендів як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках в умовах глобальної нестабільності.

У процесі євроінтеграції український бізнес стикається з важливими трансформаціями зовнішнього середовища, що формують нову конфігурацію маркетингових ризиків. Серед ключових викликів — регуляторні зміни, репутаційні загрози, культурна та комунікаційна невідповідність, зміна споживчих очікувань, а також висока конкурентність з боку транснаціональних компаній. Ці фактори вимагають від українських брендів нових підходів до розробки стратегій позиціонування, адаптації комунікацій та управління маркетинговими ризиками.

Ефективна стратегія адаптації має базуватися на глибокому аналізі ринкового середовища, цифровій трансформації маркетингових процесів, застосуванні принципів сталого розвитку та інтеграції підходів ESG у бренд-стратегію. Використання інноваційних цифрових каналів, персоналізованих комунікацій, сценарного планування та моніторингу репутаційних ризиків дозволяє забезпечити гнучкість і стійкість бренду в турбулентному середовищі. Таким чином, проактивна адаптація, орієнтована на європейські цінності, стає ключем до збереження конкурентоспроможності та сталого розвитку українських компаній у глобалізованій економіці.

Список використаних джерел

1. Лавріненко Є., Юдіна Н. Управління ризиками у маркетингу. *Збірник наукових праць XV Міжнародної науково-практичної конференції «B2B Marketing»*. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». 2021. С.114-123. URL: <http://b2b-marketing.fmm.kpi.ua/proc/issue/view/14101/7971> (дата звернення: 19.05.2025)
2. Кваша О. С., Синякова А. В. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23(1). С. 112–117. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23\(1\)__25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_23(1)__25) (дата звернення: 19.05.2025)
3. Іванова М. І., Варяниченко О. В. Переваги та ризики євроінтеграції України. *Молодий вчений*. 2015. № 2(2). С. 91-94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2\(2\)__23](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2015_2(2)__23) (дата звернення: 19.05.2025)
4. Горбань Н.; Дзюбіна К., Моторнюк У. Трансформація маркетингових комунікацій українських підприємств в умовах кризи, глобалізації та євроінтеграції. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2017. № 3:с. 96-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2017_3_12 (дата звернення: 19.05.2025)

УДК 339.138:316.42(477)(4-672ЄС)

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент;

Балко Є.В.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: ІНТЕГРАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАКТИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У контексті євроінтеграційного курсу України важливою складовою сучасного бізнесу стає корпоративна соціальна відповідальність, що все більше інтегрується у загальну стратегію сталого розвитку підприємств. Європейські практики передбачають не лише високу якість товарів і послуг, а й дотримання принципів екологічної, етичної та соціальної відповідальності [1]. У цьому контексті соціально відповідальний маркетинг стає ефективним інструментом, що дозволяє українським компаніям адаптуватися до європейських стандартів сталого розвитку, формувати позитивний імідж, підвищувати лояльність споживачів і виходити на нові ринки, зокрема ринок ЄС [2].

Соціально відповідальний маркетинг – це концепція маркетингової діяльності, що передбачає інтеграцію соціальних, етичних та екологічних принципів у стратегії компанії з метою задоволення потреб споживачів, підтримки сталого розвитку та створення довгострокової цінності як для бізнесу, так і для суспільства загалом [3]. Це означає, що крім задоволення потреб споживача, компанія дбає про добробут суспільства загалом. Ключовими напрямками такого маркетингу є:

- екологічна відповідальність (наприклад, мінімізація шкідливих відходів, використання вторинної сировини);
- етична відповідальність (дотримання прав працівників, гендерна рівність, прозорість бізнесу);
- соціальна відповідальність (участь у благодійності, підтримка освіти, охорони здоров'я, армії тощо) [4].

У відповідь на виклики сьогодення, зокрема війну та курс на євроінтеграцію, українські компанії активніше впроваджують соціально відповідальні підходи у свою маркетингову стратегію [5].

- «Нова пошта» впроваджує екоініціативи: встановлює контейнери для сортування сміття, впроваджує паперову упаковку, інвестує у навчальні проєкти та відбудову інфраструктури в регіонах [6].
- «Сільпо» запроваджує принципи сталого споживання: підтримка локальних виробників, продаж продуктів без упаковки, участь у соціальних кампаніях (наприклад, підтримка ветеранів та ВПО) [7].
- «Ашан Україна» виводить на ринок продукти з маркуванням «еко» та організовує освітні ініціативи для покупців щодо відповідального споживання [8].
- «ROZETKA» бере участь у численних благодійних ініціативах, наприклад, збори для потреб ЗСУ, а також робить акцент на чесну комунікацію з клієнтами та партнерську етику [9].

Ці приклади свідчать про поступову адаптацію українського бізнесу до європейських підходів у сфері КСВ, що дозволяє будувати довіру до бренду, відповідати очікуванням європейських споживачів і потенційних інвесторів.

Згідно з дослідженнями, більшість європейських споживачів охочіше обирають товари та послуги брендів, що демонструють соціальну відповідальність. Ця тенденція починає формуватися і в Україні, особливо серед молоді та мешканців великих міст. Маркетинг соціальної відповідальності:

- створює емоційний зв'язок із брендом;
- підвищує рівень довіри та лояльності;
- відкриває нові ніші для просування товарів, зокрема на міжнародному рівні;
- дозволяє компаніям отримувати гранти, партнерські можливості та інвестиції від структур ЄС [10].

У контексті євроінтеграції, бізнес, який не впроваджує принципи сталого розвитку та КСВ, ризикує втратити конкурентоспроможність на європейському ринку.

Соціально відповідальний маркетинг дедалі більше перетворюється на стратегічний інструмент для українських компаній у процесі євроінтеграції. Він не лише сприяє формуванню позитивного іміджу й залученню лояльних клієнтів, а й дозволяє підприємствам інтегруватися у європейські практики сталого розвитку. У найближчому майбутньому очікується посилення ролі таких підходів у бізнесі, особливо в контексті дотримання екологічних стандартів, етичного ведення діяльності та підтримки громадянського суспільства, що відповідає цінностям ЄС.

Однак для ефективного впровадження соціально відповідального маркетингу в Україні необхідна підтримка з боку держави, розвиток нормативно-правової бази та підвищення обізнаності суспільства щодо цінності сталого розвитку. Освіта, партнерство між бізнесом і громадськими організаціями, а також стимулювання прозорості звітності підприємств про їхню КСВ-діяльність сприятимуть більш глибокій інтеграції у європейський економічний і соціальний простір. Важливо також забезпечити системну підготовку фахівців, здатних

впроваджувати стратегії відповідального маркетингу на практиці. Лише за умов спільних зусиль держави, бізнесу та громадськості можливе формування сталого середовища, орієнтованого на довготривалий розвиток і добробут.

Список використаних джерел

1. Corporate social responsibility. European Commission: official website. URL: https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-social-responsibility-csr_en (дата звернення: 06.05.2025).
2. Котлер Ф., Келлер К.Л., Павленко А.Ф. та ін. Маркетинговий менеджмент: Підручник. К.: Видавництво «Хімджест». 2008. 720 с.
3. Савчук В. П. Соціальна відповідальність бізнесу: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2012. 272 с.
4. Що таке ESG для бізнесу? BDO Україна: офіційний сайт. 29 квітня 2025 р. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2025/what-does-esg-mean-for-business> (дата звернення: 06.05.2025).
5. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал: єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 06.05.2025).
6. Про сталий розвиток Нової пошти. *Нова пошта: офіційний сайт*. URL: <https://novaposhta.ua/csr> (дата звернення 06.05.2025).
7. Екологічна відповідальність. *Сільпо: офіційний сайт*. URL: https://silpo.ua/press-center/press-releases/ekologichna-vidpovidalnist?srltid=AfmBOoqNv3SsY9_fM07mO8EJ4MsCsxevJgd5pLWrv3v0D7SEECXJntiO (дата звернення: 06.05.2025).
8. Програма корпоративної соціальної відповідальності. *Auchan Україна : офіційний сайт*. URL: <https://auchan.ua/ua/brand/post/social-responsibility-report-ua> (дата звернення: 06.05.2025).
9. Благодійні ініціативи компанії. *Rozetka: офіційний сайт..* URL: <https://rozetkapay.com/potential-partners/blagodijni-organizacziyi> (дата звернення: 06.05.2025).
10. Горохова Т. Розвиток соціально відповідального маркетингу. Чому компаніям слід просувати себе «відповідально». 18 червня 2021р. URL: <https://iqholding.com.ua/articles/rozvitok-sotsialno-vidpovidalnogo-marketingu-chomu-kompaniyam-slid-prosuvati-sebe-%C2%ABvidpov-0> (дата звернення: 06.05.2025).

УДК 338.1

Лук'янчиков М.І.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ІНТЕГРАЦІЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІКУ: МОЖЛИВОСТІ, РИЗИКИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ

У XXI столітті штучний інтелект став однією з ключових рушійних сил технологічного розвитку. Його інтеграція в економіку відбувається стрімкими темпами, трансформуючи як виробничі процеси, так і структуру зайнятості, моделі споживання та прийняття рішень у бізнесі. Актуальність теми зумовлена необхідністю усвідомленого управління цими змінами, запобігання соціальним наслідкам та забезпечення справедливого розподілу вигоди від штучного інтелекту.

Інтеграція штучного інтелекту в економіку дає велику кількість можливостей, але й відповідну кількість ризиків та етичних викликів.

Інтеграція штучного інтелекту (ШІ) в економічні процеси відкриває широкі перспективи для трансформації продуктивних сил, підвищення ефективності бізнес-операцій

та формування нових моделей економічного зростання. ШІ виступає рушієм автоматизації рутинних і трудомістких процесів, що сприяє зниженню витрат, оптимізації ресурсів та прискоренню прийняття управлінських рішень. Впровадження інтелектуальних систем у виробництво, логістику, фінанси, маркетинг і сферу обслуговування дозволяє значно покращити точність прогнозування, адаптивність до змін ринкової кон'юнктури та індивідуалізацію споживчого досвіду [1].

Особливої актуальності набуває використання ШІ у фінансовому секторі (FinTech), де алгоритмічні моделі здійснюють аналіз ризиків, кредитоспроможності клієнтів та моніторинг транзакцій у реальному часі. У сільському господарстві штучний інтелект забезпечує точне землеробство завдяки аналізу супутникових даних, стану ґрунтів та погодних умов. У галузі охорони здоров'я алгоритми ШІ використовуються для діагностики захворювань, прогнозування епідеміологічних ризиків та персоналізації лікування, що відкриває нові горизонти для медичної економіки. З точки зору макроекономіки, штучний інтелект здатен стимулювати зростання продуктивності праці, створення високотехнологічних робочих місць та збільшення інноваційного потенціалу національних економік. Крім того, ШІ може відігравати важливу роль у державному управлінні: від оптимізації адміністративних процедур до розробки прогнозних моделей для стратегічного планування. Таким чином, грамотна інтеграція ШІ в економічну систему є ключовим фактором модернізації економіки, її конкурентоспроможності та стійкості до глобальних викликів.

Попри значний потенціал для стимулювання інноваційного розвитку, інтеграція штучного інтелекту в економіку супроводжується низкою суттєвих ризиків. Однією з ключових загроз є витіснення робочої сили внаслідок автоматизації, особливо в низько- та середньокваліфікованих сферах. Така трансформація може поглибити соціальну нерівність, спричинити структурне безробіття та загострити регіональні диспропорції на ринку праці. До 2030 року близько 14% працівників у світі можуть бути змушені змінити професію через автоматизацію, що становить приблизно 375 мільйонів осіб [2]. Також, враховуючи розвиток штучного інтелекту, він зможе замінювати все більше професій, що буде призводити, до ще більшої кількості безробітних.

Дослідження Barclays показало, що впровадження штучного інтелекту, може зменшити річне зростання заробітної плати до 0,74 відсоткових пунктів у секторах з високим рівнем автоматизації [3]. Оскільки за великого темпу зростання, все ефективніше буде інвестувати в штучний інтелект ніж наймати працівників, котрих можливо буде замінити.

Іншим критичним аспектом є непрозорість і неконтрольованість алгоритмів ШІ, зокрема у фінансовому, юридичному та управлінському секторах. Рішення, що приймаються на основі алгоритмів машинного навчання, не завжди піддаються аудиту або поясненню, що створює загрозу прийняття помилкових або дискримінаційних рішень. Крім того, використання великих обсягів даних, необхідних для навчання моделей, супроводжується ризиками порушення конфіденційності, несанкціонованого доступу та зловживань персональною інформацією.

У контексті макроекономічного управління існує небезпека технологічної залежності від провідних глобальних постачальників ШІ-рішень, що може послабити національний цифровий суверенітет та обмежити можливості держави щодо стратегічного контролю за критичними секторами. Також слід враховувати ризики концентрації ринку в руках великих технологічних корпорацій, що загрожує зниженням конкуренції, монополізацією даних і порушенням принципів відкритого ринку.

Інтенсивне впровадження ШІ в економіку, управління, охорону здоров'я, освіту та інші сфери суспільного життя супроводжується масштабними етичними викликами, які потребують системного осмислення та регуляторного реагування. Одним із ключових питань є відповідальність за рішення, ухвалені алгоритмічними системами. У разі помилки або шкоди, завданої автономною системою, складно визначити суб'єкта, який несе юридичну та моральну відповідальність – розробник, користувач чи самостійний ШІ-модуль [4]. Також критично важливою є проблема дискримінації та упередженості в алгоритмах. Оскільки

системи ШІ навчаються на основі історичних даних, які можуть відображати соціальні нерівності, алгоритми здатні відтворювати або навіть підсилювати дискримінаційні практики за ознаками статі, раси, віку чи соціального статусу. Це викликає питання справедливості, рівного доступу та недопущення виключення вразливих груп населення [5].

Окремої уваги заслуговує питання конфіденційності та згоди. Збір, обробка та аналіз великих обсягів персональних даних, необхідних для функціонування систем ШІ, часто здійснюються без повної інформованості або згоди користувачів, що підриває засади цифрової етики та права людини на приватність. Крім того, виникає загроза втрати автономії людини – як у побутовому, так і в суспільному контексті. Надмірна залежність від рішень, сформованих ШІ, може зменшити здатність людини до критичного мислення, самостійного вибору та формування моральних суджень. Також існує ризик маніпуляцій поведінкою користувачів через алгоритмічне персоналізоване стимулювання, наприклад у маркетингу або політичній рекламі.

Таким чином, інтеграція штучного інтелекту в економіку створює значний потенціал для підвищення ефективності, інноваційності та конкурентоспроможності сучасного виробництва й управління. Водночас цей процес супроводжується масштабними ризиками, зокрема трансформацією ринку праці, загрозами цифрової нерівності та втрати контролю над критичними алгоритмами. Особливого значення набувають етичні виклики, пов'язані з відповідальністю, дискримінацією, конфіденційністю та збереженням автономії людини. Тому необхідною умовою сталого розвитку є формування комплексної політики регулювання ШІ, що поєднує технологічний прогрес із дотриманням принципів соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Blueprint for Intelligent Economies – AI Competitiveness through Regional Collaboration URL: <https://www.weforum.org/publications/blueprint-for-intelligent-economies/>
2. 30+ AI Replacing Jobs Statistics And Facts in 2024 URL: https://www.allaboutai.com/resources/ai-replacing-jobs-statistics/?utm_source=chatgpt.com
3. Штучний інтелект не позбавляє робочих місць, але може обмежувати зростання заробітної плати, згідно з дослідженням. URL: https://www.marketwatch.com/story/ai-isnt-taking-jobs-but-it-may-be-limiting-pay-growth-study-finds-06bc0277?utm_source=chatgpt.com
4. Oxford Internet Institute, проф. Сандра Вахтер досліджує «поясненність» рішень ШІ. URL: <https://www.oii.ox.ac.uk/people/profiles/sandra-wachter/>
5. AI Ethics Guidelines Global Inventory – AlgorithmWatch. URL: <https://algorithmwatch.org/en/project/ai-ethics-guidelines-global-inventory>

УДК 336.14

Міняйленко І.В., к.е.н., доцент;
Малофеев Р.В., Шудря М.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ФІНАНСУВАННЯ «ЗЕЛЕНИХ РІШЕНЬ»: СПІВПРАЦЯ З ЄС

Україна активно співпрацює з міжнародними фінансовими установами для реалізації зелених ініціатив та реалізує низку програм для підтримки енергоефективності, розвитку відновлювальних джерел енергії, охорони біорізноманіття та збереження природних ресурсів.

Для реалізації екологічних проектів в Україні передбачено фінансування з кількох джерел (рис. 1).

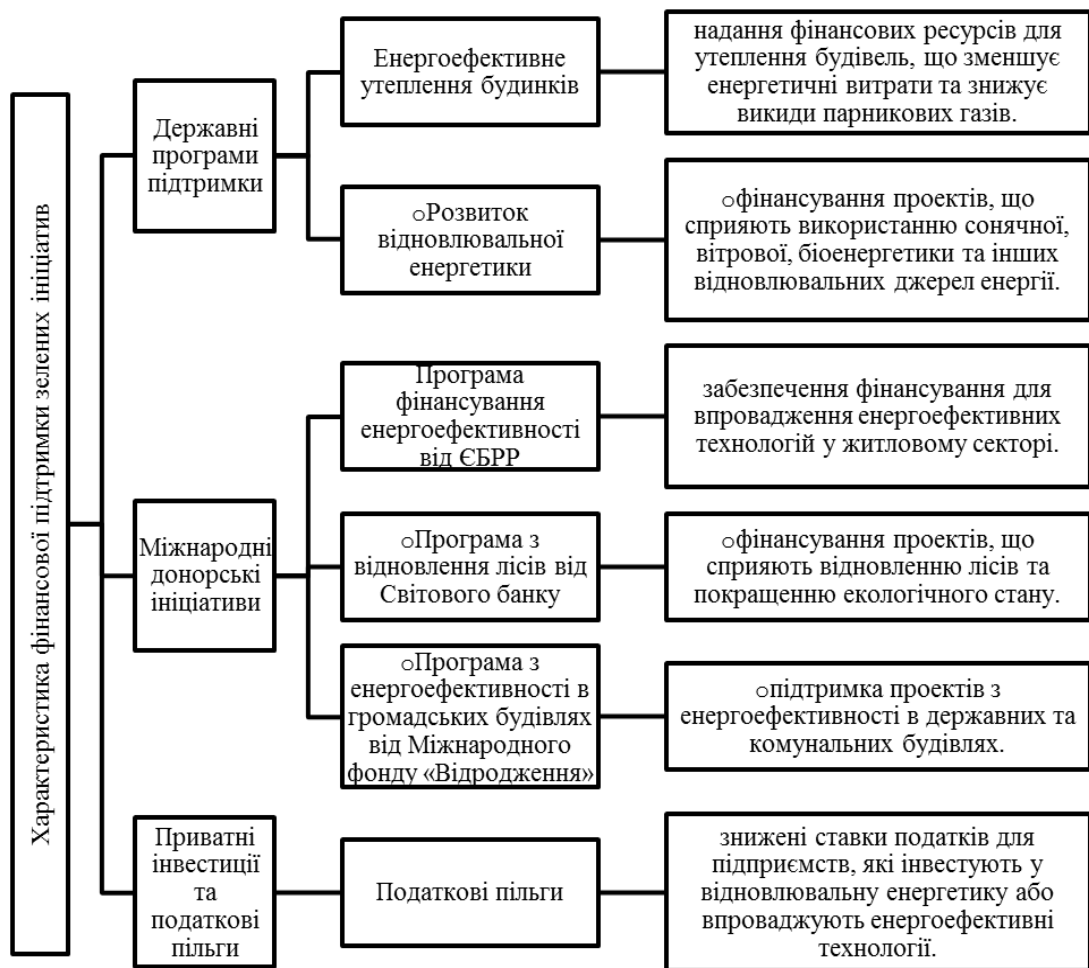

Рис. 1. Характеристика фінансової підтримки зелених ініціатив [1]

Для стимулювання приватних інвестицій у зелені ініціативи держава пропонує різноманітні податкові пільги та інші форми підтримки. Завдяки такій фінансовій підтримці створюються сприятливі умови для розвитку зеленого бізнесу в Україні, що дозволяє досягати значних результатів у сфері екологічної безпеки та сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Орловська Ю. В., Чала В. С., Глушенко А. В. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: підручник: ПДАБА. 2023. 193 с.

УДК 339.1

Мирна С.С.

Науковий керівник – Хадарцев О.В., к.е.н, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У сучасних умовах активної інтеграції України до європейського простору особливої актуальності набуває розвиток креативного підприємництва. Цей напрям є не лише джерелом інновацій, а й важливим чинником соціально-економічного зростання країни. Креативне підприємництво охоплює сфери, пов'язані з інтелектуальною діяльністю, культурою, дизайном, медіа, рекламою, технологіями і сприяє формуванню нових цінностей, підвищенню

конкурентоспроможності бізнесу та створенню доданої вартості [1]. Попри зростаючий інтерес до креативної економіки в Україні, розвиток креативного підприємництва потребує системного підходу, адаптації європейських практик, створення сприятливих умов для співпраці з партнерами з ЄС. Наявні проблеми, що уповільнюють ці процеси є [1]:

- нестача інституційної підтримки;
- низький рівень інноваційної активності;
- обмежений доступ до фінансування.

Тому вивчення досвіду успішних підприємств, які прагнуть розвиватися в креативному напрямі у співпраці з Європейським Союзом, є надзвичайно актуальним.

Креативне підприємництво дедалі більше розглядається як стратегічний інструмент для формування сталого розвитку компаній. Інтеграція елементів креативності в бізнес-процеси дозволяє підприємствам не лише адаптуватися до змін ринку, а й формувати нові унікальні пропозиції для споживачів, підвищуючи ефективність виробництва та залучаючи нові сегменти аудиторії. Під креативним підприємництвом слід розуміти специфічний вид діяльності, орієнтований на створення, розвиток і комерціалізацію творчих ідей, інтелектуальних продуктів, культурного контенту та інноваційних рішень (рис. 1).

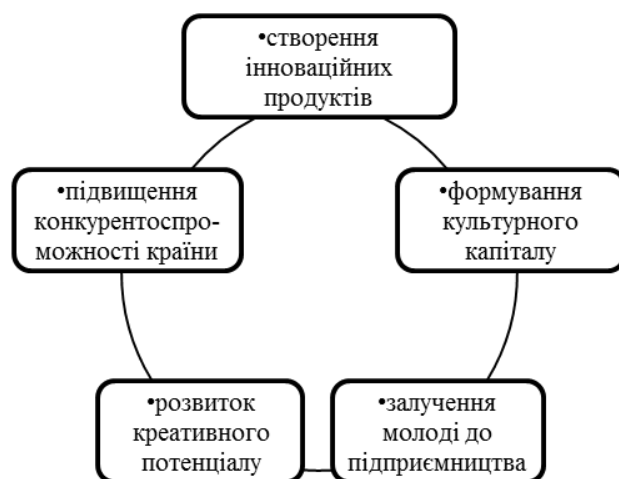

Рис. 1. Функції креативного підприємництва [1]

Цей вид підприємництва спирається не лише на економічні механізми, а й на соціальні, культурні та інформаційні чинники, що дає змогу створювати додану вартість не тільки у фінансовому, а й у культурному та соціальному вимірі. Креативна економіка включає низку галузей, таких як музика, кіно, театр, образотворче мистецтво, мода, графічний дизайн, архітектура, реклама, журналістика, видавнича справа, ІТ-сфера, геймдев, створення мультимедійного контенту, тощо [1; 2]. Ці галузі виступають рушійною силою не лише економічного розвитку, але й формування національної ідентичності, культурної спадщини та духовного простору суспільства. Так, Європейський Союз (ЄС) визнає важливість культурних та креативних індустрій (ККІ) і активно впроваджує політики та програми для їх підтримки та розвитку [2].

Однією з основних ініціатив ЄС у сфері підтримки ККІ є програма «Креативна Європа», яка спрямована на зміцнення культурного різноманіття та конкурентоспроможності культурних і креативних секторів [3]. У період з 2021 по 2027 рік бюджет програми становить 2,44 млрд євро, що на 50% більше порівняно з попереднім періодом. Програма поділена на два основні напрями:

- 1) культура – підтримка культурних проєктів, співпраці між організаціями, мобільності митців та розвитку аудиторії;
- 2) медіа: підтримка європейського аудіовізуального сектору, включаючи кіно, телебачення та нові медіа.

Також існує й міжсекторальний напрям, який сприяє інноваціям, цифровізації та розвитку нових бізнес-моделей у ККІ.

ЄС також надає фінансову підтримку малим та середнім підприємствам (МСП) у сфері ККІ через різні механізми [2; 3]. Наприклад, Фонд гарантій для культурних і креативних секторів (керований Європейським інвестиційним фондом) забезпечує гарантії для кредитів МСП, що дозволяє їм отримувати фінансування на вигідніших умовах. Європейський інститут інновацій та технологій створив спільноту знань та інновацій EIT Culture & Creativity, яка спрямована на розвиток підприємництва та інновацій у ККІ. Ця ініціатива підтримує освітні програми, акселератори стартапів та дослідницькі проекти, що сприяють трансформації ідей у конкурентоспроможні продукти та послуги. ЄС теж підтримує створення європейських мереж у сфері культури та креативності. Наприклад, програма «Креативна Європа» фінансує 37 панєвропейських мереж культурних та креативних організацій, які сприяють обміну досвідом, найкращими практиками та розвитку спільних проєктів.

Таким чином, європейський досвід демонструє системний підхід до підтримки креативного підприємництва, який включає фінансову допомогу, розвиток інфраструктури, підтримку інновацій та сприяння міжнародній співпраці. Ці заходи сприяють зміцненню культурних та креативних індустрій, підвищенню їх конкурентоспроможності та внеску в економічний розвиток Європи. Україна активно співпрацює з країнами ЄС у сфері креативного підприємництва через реалізацію спільних програм, як-от «House of Europe», участь у кластерах та акселераторах, обмін досвідом [4]. Надзвичайно важливо продовжувати адаптувати успішні європейські практики, розвивати законодавче поле, освітню базу та механізми фінансової підтримки вітчизняного креативного сектору, тому розбудова креативного підприємництва з орієнтацією на європейські стандарти – це шлях до економічного зростання й потужний інструмент інтеграції України до ЄС.

Список використаних джерел

1. Давимука С.А., Федулова Л.І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови. Монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2017. 528 с.
2. Смолінська С., Гнаткович О., Сич О. Політика розвитку креативних індустрій ЄС. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-43-28.
3. Програма ЄС «Креативна Європа» 2021-2027. Проєкт «Дія – Бізнес». URL: https://business.dii.gov.ua/finance/program/programa_es_kreativna_evropa_2021_2027.
4. Безугла Л., Лазакович І. Креативні індустрії та креативна економіка: досвід України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. №63. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-63-30

УДК 330.34

Міняйленко І.В., доцент;
Гірбасов М.О., Лизенко А.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ФАКТОРІВ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сталий розвиток – це концепція збалансованого задоволення потреб сьогодення без шкоди для майбутніх поколінь, охоплюючи економічний, соціальний та екологічний виміри. Європейський Союз є лідером в цій політиці (напр., Європейський зелений курс). Для України, як країни-кандидата, інтеграція принципів сталого розвитку є невід'ємною частиною шляху до членства в ЄС.

Курс України на членство в ЄС вимагає гармонізації національного законодавства та стандартів, зокрема у сфері сталого розвитку. Повномасштабна війна актуалізувала потребу

"зеленого" відновлення країни з урахуванням принципів сталості [1]. Зовнішні політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори суттєво впливають на спроможність українських компаній впроваджувати сталий розвиток, а євроінтеграційні процеси створюють для цього нові рамки та стимули.

Проведемо PEST-аналіз для провідної компанії мобільного зв'язку "Vodafone Україна". Перша таблиця містить оцінку факторів, друга – їх якісний аналіз впливу та можливі дії.

Таблиця 1

Оцінка факторів PEST-аналізу для компанії "Vodafone Україна"

Опис фактора	Сила впливу (1 – 3)	Ймовірність зміни (1 – 5)	Реальна значущість
Політичні фактори			
Війна та післявоєнне врегулювання	3	4	12
Гармонізація законодавства з ЄС	3	5	15
Державна політика цифровізації	2	4	8
<i>Підсумок</i>	8	13	35
Економічні фактори			
Інфляція, курс валют, доступність кредитів	3	4	12
Темпи відновлення економіки	3	3	9
Вартість енергоресурсів	3	5	15
<i>Підсумок</i>	9	12	36
Соціально-культурні фактори			
Демографічні зміни	2	4	8
Зростання вимог до КСВ та етики	3	4	12
Ставлення до екології та «зелених» продуктів	2	4	8
<i>Підсумок</i>	7	12	28
Технологічні фактори			
Нові технології	3	5	15
Кібербезпека та захист даних	3	5	15
Життєвий цикл технологій, швидкість старіння	2	4	8
<i>Підсумок</i>	8	14	38
<i>Всього</i>	32	51	137

Таблиця 2

Аналіз впливу факторів PEST та стратегічні дії для компанії "Vodafone Україна"

Опис фактора	Вплив на галузь	Вплив на компанію ("Vodafone Україна")	Дії (стратегічні заходи)
1	2	3	4
Війна та післявоєнне врегулювання	Нестабільність, руйнування інфраструктури	Ризики безпеки, потреба відновлення	Захист мереж, участь у державних програмах відновлення.
Гармонізація законодавства з ЄС	Нові стандарти, регуляції	Адаптація процесів, ESG-звітність, витрати	Моніторинг, прозоре управління.
Державна політика цифровізації	Розвиток цифрових сервісів	Можливості для 5G	Інвестиції в технології, партнерство з державою.
Інфляція, курс валют, кредити	Зростання витрат, зниження інвестиційної активності	Операційні витрати, купівельна спроможність клієнтів	Ефективне фінансове управління, хеджування.

Продовження таблиці 2

1	2	3	4
Темпи відновлення економіки	Коливання попиту	Вплив на попит	Гнучкі тарифи, соціальні проекти.
Вартість енергоресурсів	Значне зростання собівартості послуг	Ріст операційних витрат, стимул до енергоефективності	Енергозбереження, ВДЕ, оптимізація.
Демографічні зміни	Зміна структури споживачів	Зміна клієнтської бази, адаптація послуг	Аналіз міграції, послуги для різних груп.
Зростання вимог до КСВ та етики	Увага до нефінансових аспектів	Вплив на репутацію, лояльність	Програми КСВ, прозора звітність.
Ставлення до екології	Попит на еко-френдлі рішення	Попит на ековідповідальність	Екоініціативи, "зелені" тарифи.
Нові технології	Трансформація послуг, ефективність	Інновації, потреба в інвестиціях	Інвестиції в технології, інфраструктуру.
Кібербезпека та захист даних	Зростання загроз та вимог	Критично для довіри та стабільності	Оновлення систем безпеки.
Життєвий цикл технологій	Необхідність оновлення	Ризик знецінення інвестицій	Гнучке планування, утилізація.

Зовнішні чинники, що проаналізовані через PEST-методологію, однозначно підтверджують тезу про їх вирішальний вплив на перспективи сталого розвитку бізнесу в Україні, особливо в контексті євроінтеграції. Для компанії "Vodafone Україна", як і для багатьох інших українських компаній, успішна інтеграція принципів сталого розвитку залежатиме від здатності адаптуватися до мінливого політичного та економічного ландшафту, відповідати на зростаючі соціальні очікування та ефективно використовувати технологічні можливості [3]. Євроінтеграція виступає каталізатором цих процесів, встановлюючи чіткі орієнтири та вимоги, але водночас вимагаючи значних зусиль та інвестицій від бізнесу для досягнення відповідності європейським стандартам сталого розвитку. Успішне впровадження PEST-аналізу та розробка на його основі стратегій реагування є ключовим для зниження ризиків та використання можливостей, що виникають під впливом зовнішнього середовища.

Список використаних джерел

1. Тарасюк, О. В. Теоретичні засади формування концепції сталого розвитку та її практична реалізація на сучасному етапі розвитку суспільства. *Економіка, управління та адміністрування*. 2025. 1(111), 51–63. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2025-1\(111\)-51-63](https://doi.org/10.26642/ema-2025-1(111)-51-63).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Діяльність підприємств сфери послуг. 2023. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Мельник, Т. (2023). Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. 7(3), 07. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07>

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС

У контексті поглиблення процесів економічної інтеграції України з Європейським Союзом, малі підприємства набувають статусу ключового чинника у забезпеченні динамічної адаптивності національної економіки до імплементації європейських стандартів, нових ринкових умов та посилення конкурентного тиску. Проте, слід відзначити, що саме цей сегмент бізнесу демонструє підвищену чутливість до впливу деструктивних зовнішніх та ендегенних ризиків. Ця обставина об'єктивно обумовлює імперативність розробки та впровадження ефективних механізмів їхньої превенції та нейтралізації. Тому, моделювання систем управління ризиками набуває першочергового значення як критично важливий інструмент для підвищення стійкості та забезпечення життєздатності суб'єктів малого підприємництва в умовах перманентної євроінтеграції.

Малі підприємства в сучасних економічних умовах функціонують у середовищі багатовимірних ризиків, що охоплюють регуляторну, фінансову, маркетингову та технологічну сфери. Ці виклики набувають особливої гостроти в контексті інтеграції національної економіки до європейського простору, що висуває нові, більш жорсткі вимоги до суб'єктів господарювання.

Регуляторний вимір ризиків є одним із ключових. Він включає не лише впровадження нових технічних регламентів та стандартів продукції, гармонізованих із нормами Європейського Союзу, але й необхідність проходження складної та ресурсовитратної процедури сертифікації. Для малих підприємств, які часто не мають спеціалізованих юридичних та технічних відділів, адаптація до цих вимог стає значним бар'єром. Додаткове навантаження створює і нестабільність національного податкового середовища, що характеризується частими змінами законодавства та методології адміністрування податків, ускладнюючи довгострокове фінансове планування.

У фінансовій сфері малі підприємства традиційно є більш вразливими. Слабкість системи внутрішніх резервів та амортизаційних фондів не дозволяє ефективно нівелювати касові розриви та фінансувати інвестиційні проєкти. Доступ до зовнішніх фінансових ресурсів, зокрема до банківського кредитування, залишається обмеженим через високі відсоткові ставки, жорсткі вимоги до застави та непрозорість умов кредитування. Це суттєво обмежує можливості для модернізації виробництва та впровадження інновацій.

Маркетингові ризики посилюються через зростання конкуренції з боку іноземних виробників, які виходять на ринок із уже налагодженими ланцюгами постачання, відомими брендами та значними маркетинговими бюджетами. Малі вітчизняні підприємства часто не в змозі конкурувати на рівних, що призводить до втрати ринкових позицій.

Технологічний аспект ризиків пов'язаний із необхідністю оновлення основних засобів та впровадження сучасних технологій для відповідності стандартам якості ЄС. Це вимагає значних капіталовкладень, що в умовах обмеженого фінансування стає критичною проблемою.

Сукупність цих факторів, помножена на брак практичного досвіду ведення бізнесу в міжнародному правовому та конкурентному полі, значно підвищує чутливість малих підприємств до будь-яких зовнішніх коливань. Таким чином, успішна адаптація та розвиток цього сегмента бізнесу вимагає не лише внутрішніх зусиль, але й формування сприятливої державної політики, спрямованої на зниження регуляторного тиску та розширення доступу до фінансових ресурсів.

Специфіка управління ризиками на малих підприємствах детермінована їхньою ресурсною обмеженістю та організаційною структурою, що унеможливорює імплементацію комплексних, формалізованих та ресурсоемних моделей, які є характерними для великих корпорацій. Застосування складних кількісних методів, таких як VaR (Value at Risk) або Monte Carlo simulation, є нерелевантним через брак необхідних даних, обчислювальних потужностей та вузькопрофільних фахівців.

Натомість, у середовищі малого бізнесу пріоритет надається гнучким, інтуїтивно-логічним та адаптивним підходам до ризик-менеджменту. Основою таких підходів є не стільки кількісна оцінка, скільки якісний аналіз ризиків. Цей аналіз фокусується на ідентифікації потенційних загроз, оцінці їхньої значущості на основі експертних суджень (часто самого власника чи керівника) та пріоритизації за критеріями ймовірності виникнення та потенційного розміру збитків.

Ключовим інструментом у рамках такої парадигми виступає сценарне прогнозування. Замість побудови складних економетричних моделей, розробляються декілька ймовірних сценаріїв розвитку подій (оптимістичний, реалістичний, песимістичний), що дозволяє підготувати варіативні плани дій. Це забезпечує стратегічну гнучкість та здатність до швидкої перебудови операційних процесів у відповідь на зміни зовнішнього середовища.

Ефективність подібних адаптивних моделей визначається не точністю числових прогнозів, а розробкою практичних превентивних механізмів та протоколів реагування. До них належать, наприклад, створення мінімально необхідних резервних фондів, диверсифікація постачальників, укладання гнучких договорів та розробка планів неперервності діяльності (Business Continuity Plans).

Отже, ефективна система ризик-менеджменту для малого підприємства – це не зменшена копія корпоративної моделі, а самостійна система, що базується на принципах простоти, адаптивності та превентивності. Її головна мета полягає у забезпеченні операційної стійкості та мінімізації критичних втрат в умовах високої невизначеності та обмеженості ресурсів.

Сучасна парадигма управління ризиками на малих підприємствах повинна виходити за межі реагування на поточні операційні загрози та інкорпорувати довгострокові стратегічні імперативи, що впливають із концепції сталого розвитку. Ефективна модель ризик-менеджменту має бути проактивною, забезпечуючи не лише тактичну стабільність, але й стратегічну життєздатність (long-term viability) бізнесу в умовах системних трансформацій.

Відтак, можна констатувати, що перехід від фрагментарного реагування на окремі загрози до імплементації комплексної, інтегрованої системи управління ризиками є ключовим фактором забезпечення довгострокової життєздатності підприємства. Такий підхід, що синтезує тактичні (операційні) та стратегічні аспекти ризик-менеджменту, дає змогу сформувати стійку (resilient) бізнес-модель. Подібна модель не тільки мінімізує втрати, але й, завдяки розвитку динамічних здібностей, дозволяє ідентифікувати та капіталізувати нові ринкові можливості, що виникають у процесі системних трансформацій. Це перетворює ризик із суто негативного явища на потенційне джерело конкурентної переваги.

Таким чином, моделювання систем управління ризиками для малих підприємств у контексті економічної інтеграції з ЄС є необхідною передумовою забезпечення їхньої стабільності та подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Posokhov, V. Dyuzhev, Yu. Zhadan. Risk management of industrial enterprises: theory and methodology: monograph. Kharkiv: Publishing House I. Ivanchenka, 2020. pp. 1–48; 157–168.
2. Сафронська, І. М., & Бойченко, О. В. (2024). Управління ризиками в діяльності підприємств та вплив на стійкість бізнесу. *Актуальні питання економічних наук*, (6). 2024. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14524656>
3. Ковальчук А.М. Управлінські аспекти оцінювання економічної безпеки підприємства в умовах трансформаційної економіки. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2020. № 4 (72). С. 211–218.

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Гендерна рівність є не лише питанням соціальної справедливості, а й важливим чинником сталого розвитку та економічного зростання. Світове співтовариство розглядає забезпечення рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків у політичній, соціальній та економічній сферах як один з основних показників демократичної зрілості та соціального прогресу. В умовах євроінтеграційного курсу України питання гендерної рівності набуває особливої актуальності.

Гендерна рівність означає рівний доступ до ресурсів, освіти, працевлаштування, участі в ухваленні рішень. Дослідження Світового банку та ООН свідчать, що країни з вищим рівнем гендерної рівності демонструють вищі темпи економічного зростання, стійкість до криз та загальне підвищення якості життя [1].

За даними Світового економічного форуму (Global Gender Gap Report 2024), подолання гендерного розриву в економічній сфері може додати світовій економіці до 26% ВВП до 2025 року [2]. Міжнародна організація праці зазначає, що збільшення жіночої зайнятості на 10% підвищує ВВП окремих країн на 2–4% [2].

У багатьох країнах світу забезпечення гендерної рівності розглядається як стратегічний пріоритет у сфері сталого розвитку та економічного зростання. Світовий досвід демонструє, що активна державна політика, спрямована на зменшення гендерних диспропорцій у сфері зайнятості, оплати праці, представництва у прийнятті рішень та доступу до ресурсів, сприяє підвищенню продуктивності праці, стимулює підприємництво та розширює економічну базу національних економік.

У країнах Північної Європи (зокрема Швеції, Норвегії, Ісландії) впровадження гендерно орієнтованих політик супроводжується комплексним підходом: поєднанням законодавчих гарантій, широкої системи соціального забезпечення, гнучких умов праці та високої доступності послуг догляду за дітьми. Завдяки таким заходам спостерігається висока частка участі жінок у ринку праці (близько 70–75%) і незначна різниця в рівні заробітної плати між чоловіками та жінками. У цих країнах також активно розвивається практика гендерного бюджетування, що дозволяє враховувати потреби різних соціальних груп при розподілі державних ресурсів.

Канада та Австралія демонструють успішні приклади інтеграції гендерного підходу у стратегії економічного розвитку через підтримку жіночого підприємництва, гендерно чутливу освіту та національні програми з просування жінок у науці, технологіях, інженерії та математиці (STEM). Наприклад, програма Women Entrepreneurship Strategy у Канаді спрямована на розширення доступу жінок до фінансування, менторської підтримки та міжнародних ринків.

У країнах з перехідною економікою, зокрема в Естонії, Латвії, Польщі, спостерігаються позитивні результати гендерної інтеграції в політику зайнятості завдяки реформам ринку праці та впровадженню гендерних квот у політичному та економічному управлінні. Європейський Союз загалом активно підтримує держави-члени через програми EU Gender Equality Strategy, EIGE (European Institute for Gender Equality) та гендерний моніторинг у межах Європейського семестру [3, 4].

Міжнародний досвід також свідчить, що інвестиції в освіту дівчат і жінок у країнах, що розвиваються, сприяють довгостроковому економічному зростанню. За даними Світового банку, підвищення рівня освіти серед жінок на один рік може підвищити ВВП на душу

населення на 0,3%. У країнах Африки та Південної Азії програми підтримки жіночого мікропідприємництва (наприклад, через Grameen Bank) демонструють позитивний вплив на доходи домогосподарств і розвиток місцевої економіки.

Слід зазначити, що в Україні, незважаючи на законодавче закріплення принципів гендерної рівності, реалізація дієвої гендерної політики в економіці гальмується низкою системних викликів. Однією з ключових проблем є збереження гендерного розриву в оплаті праці, який, за даними Держстату, у 2023 році складав понад 20% [5]. Жінки залишаються малопредставленими в галузях із високою доданою вартістю, таких як інформаційні технології, інженерія та управлінські позиції. Інституційна слабкість виявляється у відсутності дієвих механізмів контролю за дотриманням гендерного законодавства, недостатній інтеграції гендерного аналізу в державне планування та бюджетування, а також низькій обізнаності місцевих органів влади щодо практичних інструментів реалізації гендерно орієнтованих політик. Також залишається обмеженим доступ жінок до фінансових ресурсів, особливо в сфері малого та середнього підприємництва, що стримує реалізацію їх економічного потенціалу.

Подолання цих проблем вимагає комплексного підходу, який охоплює правові, інституційні, соціальні та освітні аспекти. Насамперед доцільно посилити нормативно-правову базу, зокрема забезпечити ефективний контроль за дотриманням гендерного законодавства, посилити відповідальність за дискримінацію та впроваджувати гендерно чутливе бюджетування на всіх рівнях влади.

Важливим напрямом є підвищення економічної активності жінок через створення програм підтримки жіночого підприємництва, розширення доступу до фінансових ресурсів, професійного навчання та перекваліфікації, особливо у сфері STEM і цифрових технологій. Необхідно також реформувати ринок праці в частині гнучких форм зайнятості, забезпечити рівну оплату за працю рівної цінності та сприяти балансу між професійним і приватним життям через розвиток інфраструктури догляду за дітьми.

Окрему увагу слід приділити освіті та просвітницькій роботі, яка має на меті подолання гендерних стереотипів, формування культури рівності та толерантності з раннього віку. Підвищення обізнаності громадськості, державних службовців і роботодавців щодо принципів гендерної рівності сприятиме більш ефективній реалізації політики інклюзії. Крім того, необхідним є розширення представництва жінок у процесах прийняття рішень, зокрема шляхом запровадження гендерних квот у політичних та управлінських структурах, а також підтримки лідерського потенціалу жінок через менторські програми й громадські ініціативи.

Таким чином, гендерна рівність є ключовим чинником сталого економічного розвитку, підвищення продуктивності, економічної стабільності, інноваційності та конкурентоспроможності. Світовий досвід демонструє, що країни з високим рівнем гендерної рівності швидше відновлюються після криз, досягають вищих економічних показників та забезпечують краще життя своїм громадянам. Україні необхідно посилити свої зусилля у сфері гендерної політики, враховуючи міжнародні рекомендації.

Список використаних джерел

1. United Nations Sustainable Development Goals: Gender Equality. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal5>
2. Global Gender Gap Report 2024 // World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2024>
3. Сало Я.В., Пашута Д.О. Аналіз гендерної рівності: зарубіжний досвід. *Економіка і суспільство*. 2021. № 33. С. 11–19.
4. Чичкало-Кондрацька І.Б., Дерев'янка А.К., Кондрацька Д.С. Гендерна нерівність у зарубіжних країнах: причини виникнення, особливості розвитку та державна політика з її подолання. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2019. URL: http://psaejrnln.nau.in.ua/journal/5_73_1_2019_ukr/6.pdf
5. Державна служба статистики України: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Поляшенко А.С., Гаврилко С.О. студентки
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА ЯК КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ТА УКРАЇНСЬКА ПЕРСПЕКТИВА

Сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується складними викликами, пов'язаними з дефіцитом ресурсів та зростаючим забрудненням навколишнього середовища. Ці фактори негативно впливають на виробничий потенціал країни та потребують нових підходів до економічного розвитку. Одним із перспективних напрямків є впровадження «зеленої» економіки, яка поєднує екологічну відповідальність з економічною ефективністю, сприяючи ресурсозбереженню, зниженню екологічних ризиків та залученню інвестицій для забезпечення сталого розвитку.

Сьогодні уряди багатьох розвинутих країн вже мають окремі стратегії зеленого зростання економіки, що містять основні цілі, завдання та конкретні інструменти реалізації. Практично всі країни ЄС розробили нові «зелені» заходи у сфері енергетики, розвитку громадського транспорту та інфраструктури, будівництва екоміст, а також розробки систем утилізації автомобілів. Екологічний сектор економіки ЄС складає близько 300 млрд. євро на рік (2,5% ВВП). 25% всіх інвестицій ЄС направлені на розвиток «зелених» технологій. Стратегія ЄС до 2020 року передбачає інтеграцію елементів «зеленої» економіки в стратегії по економіці і зайнятості [1].

У Нідерландах в 1989 році було затверджено Національний план політики в галузі охорони навколишнього середовища, яким були встановлені орієнтири сталого розвитку до 2030 року. На додаток до нього прийнята так звана екологічна повістка, націлена на досягнення орієнтирів, встановлених ЄС. Кінцевою метою Плану є створення стійкого навколишнього середовища протягом 25 років (одного покоління). План підкріплений інноваційними екологічними підходами до управління в поєднанні з податковою підтримкою і стратегічним менеджментом.

У 1990 році згідно з пропозицією уряду Європейського Союзу такі країни, як Швеція, Фінляндія, Норвегія, Нідерланди та Данія ввели податки на викиди вуглецю. У результаті, наприклад, у Швеції досягнуто зниження рівня викидів CO₂ та рівня використання електроенергії підприємствами на 7 % та 10 % відповідно[2].

Велику роль у втіленні моделі «зеленої економіки» в життя внесла Економічна і Соціальна Комісія для Азії і Тихого океану (ЕСКАТО). За ініціативою ЕСКАТО у 2005 р. була прийнята стратегія «зеленого» зростання, яка спочатку включала чотири пріоритетні напрями: раціональні моделі споживання і виробництва; «озеленення» підприємств і ринків; стійка інфраструктура і «зелена» податкова і бюджетна реформи; інвестування в природний капітал і показники екологічної ефективності.

Розвиток «зеленої» економіки в Данії задекларований у відповідній Угоді про «Зелене зростання», яка має за мету забезпечити охорону довкілля і клімату, одночасно створивши умови для розвитку сучасного і конкурентоспроможного сільського господарства і харчової промисловості. До складу даної Угоди також входять: План Данії по довкіл्लю до 2020 року; Стратегія зростання «зеленого» сільського господарства і харчової промисловості [3].

В Австрії був розроблений План дій у сфері ресурсоефективності (REAP), який відповідає Національній стратегії сталого розвитку. REAP покликаний сформулювати основу і створити стимули діяльності з підвищення ресурсоефективності відносно забезпечення конкретних типів ресурсів (наприклад, поновлювані ресурси), а також окремих галузей (наприклад, будівництво). Особливий акцент робиться на ефективне використання таких ресурсів, як метали, корисні копалини і біомаса. Крім того, документ приділяє увагу

взаємозв'язкам між ефективним використанням енергії та інших ресурсів, наприклад води і земельних ресурсів [4].

У вересні 2015 року Організація Об'єднаних Націй прийняла нову глобальну програму із забезпечення сталого майбутнього до 2030 року, яка визначає 17 цілей сталого розвитку (далі –ЦСР) та 169 завдань розвитку.

Для України, яка має значний природно-ресурсний потенціал, але водночас потерпає від наслідків інтенсивного промислового розвитку та екологічних проблем, перехід до зеленої економіки відкриває низку перспектив:

- підвищення ресурсоефективності та зниження екологічного навантаження: Впровадження «зелених» технологій та практик у ключових секторах економіки (енергетика, сільське господарство, промисловість, транспорт) сприятиме оптимізації використання природних ресурсів, зменшенню викидів забруднюючих речовин та мінімізації утворення відходів;

- стимулювання інновацій та розвитку нових галузей: Перехід до зеленої економіки створює попит на екологічно чисті технології, відновлювані джерела енергії, енергоефективне обладнання та послуги, що стимулює науково-технічний прогрес та розвиток нових, високотехнологічних галузей економіки;

- залучення інвестицій та створення нових робочих місць: «зелені» ініціативи та проекти мають значний інвестиційний потенціал, зокрема у сферах відновлюваної енергетики, енергоефективності, органічного сільського господарства та екологічного туризму, що сприятиме створенню нових робочих місць та економічному зростанню;

- покращення здоров'я населення та якості життя: Зменшення забруднення повітря, води та ґрунтів, а також збереження природних екосистем матиме позитивний вплив на здоров'я населення та забезпечить більш сприятливе навколишнє середовище для майбутніх поколінь;

- підвищення конкурентоздатності національної економіки: Впровадження екологічних стандартів та «зелених» технологій може сприяти підвищенню конкурентоздатності української продукції на міжнародних ринках, де зростає попит на екологічно чисті товари та послуги [5].

Отже, Україна має всі передумови для того, щоб стати провідником зеленої трансформації у світі. Зелена економіка — це не лише шлях до екологічної безпеки, але й потужний інструмент для модернізації національної економіки, підвищення конкурентоспроможності та покращення якості життя громадян. Інвестиції в інновації, підтримка досліджень, розвиток екологічних технологій і ефективна екополітика – це основа сталого майбутнього, до якого Україна може і повинна впевнено рухатися.

Список використаних джерел

1. Бережна Ю.С. Зелена економіка в країнах Східного партнерства. *Економічні науки. Сер.: Економіка та менеджмент*. 2012. Вип. 9(2). С. 30-36.
2. Захаркевич Н. П. Досвід країн Європейського Союзу у формуванні основ зеленої економіки. *Університетські наукові записки*. 2013. №. 2. С. 278-285.
3. Маковоз О.С., Передерій Т.С. Зелена економіка як запорука сталого розвитку. *Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія* / За заг. ред. Л. Л. Калініченко. – Х. : ФОП Панов А. М., 2018. – С. 159-168.
4. Грицюк Т.І., Василенко Т.В. Стратегічні пріоритети розвитку «зеленої економіки» в країнах світу. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3081>
5. Сич К., Бугайчу, В., & Грабчук, І. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. №30. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/648>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах сталий розвиток виступає ключовою концепцією державної політики країн, що прагнуть інтеграції до Європейського Союзу. Україна, обравши європейський вектор розвитку, активно імплементує принципи сталого розвитку у свої соціально-економічні та екологічні стратегії.

Сталий розвиток передбачає гармонізацію економічного зростання, соціального прогресу та збереження навколишнього середовища. У контексті євроінтеграції Україна взяла на себе зобов'язання щодо впровадження стандартів ЄС у сферах екологічної безпеки, енергоефективності, управління відходами, розвитку «зеленої» енергетики тощо.

Одним із ключових документів у цій сфері є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка містить чіткі орієнтири для реалізації цілей сталого розвитку. Зокрема, йдеться про зміцнення інституційної спроможності, адаптацію національного законодавства до *acquis communautaire* та впровадження кращих європейських практик.

Важливою складовою сталого розвитку є соціальний аспект, що включає забезпечення гідного рівня життя, доступ до якісної освіти та медицини, соціальний захист вразливих верств населення. ЄС активно підтримує відповідні реформи в Україні через програми технічної допомоги та фінансування.

Також значну увагу приділено питанням децентралізації, розвитку місцевих громад, залученню громадян до процесів прийняття рішень, що відповідає принципам сталого місцевого розвитку. Європейські проекти, такі як «Угода мерів», сприяють реалізації ініціатив з енергозбереження та зниження викидів парникових газів.

Згідно з дослідженнями, сталий розвиток міст та регіонів України в умовах євроінтеграції передбачає визначення стратегічних цілей, завдань і цільових пріоритетів, спрямованих на соціально-економічне зростання та покращення якості життя населення. Зокрема, впровадження інноваційних моделей урбаністики, цифрової трансформації та "urban-tech" є важливими аспектами цього процесу.

У сільському господарстві, європейські проекти спрямовані на забезпечення продовольчої безпеки в умовах повоєнного відновлення. Цей проєкт підкреслює важливість адаптації сільських територій до європейських стандартів сталого розвитку.

Крім того, життєво необхідним для повоєнної відбудови та відновлення України є побудова та реалізація стратегії сталого розвитку підприємства, що дозволить пришвидшити процес інтеграції в ЄС, адаптувати європейські стандарти до національних вимог ведення бізнесу у всіх видах економічної діяльності. Євроінтеграційні процеси передбачають виконання високих вимог до якості, екологічних регуляторів та соціальних стандартів.

Однак процес впровадження принципів сталого розвитку супроводжується рядом викликів: воєнні дії на території України, нестача ресурсів, низька екологічна свідомість громадян, недостатнє фінансування. Попри це, євроінтеграція створює потужний стимул для модернізації країни та подальшого наближення до стандартів сталого розвитку, прийнятих у Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Закон України Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 р. від 18.02.2019 № 2697-VIII - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 19.05.2025).

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНИХ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

У ХХІ столітті загострення екологічних проблем – глобальне потепління, виснаження природних ресурсів, зростання кількості відходів – призвело до усвідомлення необхідності переходу до нової моделі економічного розвитку. У відповідь на ці виклики прийшла концепція сталого розвитку, у межах якої особливе місце займають зелені інновації – технології та практики, що поєднують економічну ефективність і екологічну безпеку. У сучасному світі вони не тільки сприяють зменшенню впливу на довкілля, а й відкривають нові можливості для інвесторів, підприємців та суспільства загалом.

На сьогодні в українському законодавстві відсутнє чітке визначення поняття «зелені інновації», проте розроблено низку стратегічних документів, які створюють підґрунтя для їх впровадження. Зокрема, Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату до 2030 року [1], Національний план з енергоефективності та секторальні дорожні карти в межах Угоди про асоціацію з ЄС [2]. Проте важливим залишається не лише формальне прийняття документів, а й ефективна імплементація – з прозорим фінансуванням, контролем і звітністю.

Європейський Союз активно впроваджує стратегії сталого розвитку, зокрема, через Європейську зелену угоду (Green Deal) [3], яка передбачає досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Україна, яка перебуває в процесі євроінтеграції, а також стикається з викликами повоєнного відновлення, має унікальну можливість інтегрувати зелений розвиток у стратегію національної реконструкції.

Ефективна взаємодія між науковими установами, стартапами та промисловістю сприяє поширенню екологічно чистих технологій у пріоритетних секторах економіки, зокрема в енергетиці, промисловості, агросекторі та будівництві. Серед широкого спектру галузей, де використовують зелені інновації важливе місце займає енергетика. Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) стрімко розвиваються, попри складну безпекову ситуацію. Сектор відновлюваної енергетики в Україні демонструє позитивну динаміку, незважаючи на виклики, пов'язані з війною та економічною нестабільністю. Вже у 2021 році частка ВДЕ сягнула понад 13% у виробництві електроенергії. Станом на 2024 рік Україна активно розвиває співпрацю з європейською енергетичною системою ENTSO-E [4], модернізує електромережі для підтримки децентралізованої генерації. Успішними прикладами є запуск приватних сонячних електростанцій на дахах домогосподарств, розвиток малих вітрових електростанцій у південних регіонах та залучення інвестицій у біоенергетику, зокрема в аграрному секторі [5].

Українські промислові підприємства поступово переходять до моделей циркулярної економіки, що передбачає мінімізацію відходів і повторне використання ресурсів. Компанії, що спеціалізуються на переробці пластику, зокрема виробництво полімерних гранул з використаного пакування, формують ринок вторинної сировини. У металургії впроваджуються енергоощадні печі та системи очистки викидів. У легкій промисловості з'являються екологічно сертифіковані виробництва з мінімальним вуглецевим слідом.

У сучасних умовах зростаючої екологічної загрози, виснаження природних ресурсів та змін клімату особливого значення набуває трансформація сільського господарства на засадах сталого розвитку. Зелені інновації в аграрному секторі охоплюють широкий спектр технологічних, організаційних та екосоціальних рішень, спрямованих на мінімізацію негативного впливу на довкілля. Зокрема, до таких інновацій належать: органічне землеробство, біологічні методи захисту рослин, точне землеробство із застосуванням GPS-

навігації та дронів, агролісівництво, системи краплинного зрошення, використання біодобрив і компостів, а також альтернативні джерела енергії на агропідприємствах (біогазові установки, сонячні панелі тощо). Компанії, які вирощують органічну продукцію, сертифікують її відповідно до стандартів ЄС і експортують до Європи. Показовим є досвід кооперативів, що займаються компостуванням відходів та виробництвом біогумусу на місцевому рівні [6].

У контексті глобальних викликів, пов'язаних зі зміною клімату, вичерпанням природних ресурсів та зростанням урбанізаційного навантаження, будівельна галузь набуває стратегічного значення як сфера, здатна забезпечити екологічну трансформацію економіки. Впровадження зелених інновацій у будівництві розглядається як необхідна умова для досягнення цілей сталого розвитку, а також підвищення енергоефективності, зниження шкідливих викидів та покращення якості життя населення.

Зелені інновації охоплюють використання екологічно чистих і ресурсозберігаючих технологій на всіх етапах життєвого циклу будівель – від проєктування до експлуатації та демонтажу. До ключових напрямів впровадження належать: застосування енергоефективних матеріалів, впровадження систем автономного енергозабезпечення (зокрема сонячних панелей та теплових насосів), використання технологій повторного водопостачання, оптимізація мікроклімату за допомогою біокліматичного дизайну, а також інтеграція систем «розумного будинку» для раціонального управління ресурсами [7].

Попри окреслені переваги, поширенню зелених інновацій в Україні перешкоджають низка бар'єрів, серед яких варто виокремити: висока вартість впровадження зелених інновацій і тривалий період окупності, недосконалість нормативно-правової бази, обмеженість державних стимулів, відсутність необхідної інфраструктури для застосування та масштабування екоінновацій, відсутність системної екологічної освіти та інноваційної культури у бізнес-середовищі. Подолання цих бар'єрів потребує комплексного підходу з боку держави, бізнесу, наукової спільноти та громадянського суспільства, а також активного залучення міжнародної підтримки.

Таким чином, впровадження зелених інновацій є не лише інструментом зниження антропогенного впливу на довкілля, але й дієвим чинником формування нової моделі економічного зростання, що ґрунтується на принципах енергоефективності, соціальної відповідальності та технологічної модернізації. Для України, яка з мужністю долає наслідки війни та рішуче крокує до Європи, розвиток зелених інновацій – це не просто відновлення, це шанс народитися заново, створивши міцну, інноваційну та стійку державу.

Список використаних джерел

1. Стратегія екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>
2. Про Національний план дій з енергоефективності на період до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1803-2021-%D1%80#Text>
3. European Commission — The European Green Deal URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
4. ENTSO-E — European Network of Transmission System Operators for Electricity URL: <https://www.entsoe.eu>
5. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (Держенергоефективності). URL: <https://saee.gov.ua>.
6. OrganicInfo — інформаційна платформа з органічного виробництва URL: <https://organicinfo.ua>.
7. Будівництво майбутнього: Горизонти та перспективи. URL: <https://mindscope.biz.ua/budivnytstvo-majbutnogo-goryzonty-ta-perspektyvy/>

ЗЕЛЕНИЙ МАРКЕТИНГ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасні глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату, виснаженням природних ресурсів та забрудненням довкілля, змушують країни світу шукати нові шляхи сталого розвитку. Одним із таких шляхів є розвиток зеленого маркетингу — системи просування товарів і послуг, яка орієнтована на екологічні цінності та відповідальне споживання. В Україні зелений маркетинг починає активно розвиватися, особливо в умовах посилення євроінтеграційних процесів, що вимагають гармонізації національних стандартів із нормами Європейського Союзу.

Зелений маркетинг охоплює усі аспекти життєвого циклу товару або послуги: від етапу розробки, вибору сировини, процесу виробництва до транспортування, упаковки та утилізації. Основним завданням зеленого маркетингу є не лише продаж продукту, а й формування екологічної свідомості споживачів, сприяння збереженню природних ресурсів і зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище [1; 2].

Для України перехід до практик зеленого маркетингу є важливим компонентом стратегії сталого розвитку, який передбачає баланс між економічним зростанням, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. Особливо актуальним це стає в контексті виконання вимог Угоди про асоціацію з ЄС, яка передбачає приведення українського законодавства та бізнес-практик у відповідність до європейських стандартів.

Попри очевидну важливість зеленого маркетингу, його впровадження в Україні стикається з низкою значних викликів. Першим із них є низький рівень екологічної обізнаності серед населення. Багато українських споживачів досі орієнтуються переважно на ціну товарів і послуг, тоді як питання їхньої екологічності часто залишаються на периферії уваги [3].

Другим викликом є відсутність чітких національних механізмів сертифікації екологічної продукції. Це створює сприятливе середовище для появи випадків так званого «грінвошингу» — коли компанії заявляють про свою екологічність без реальних підтверджень. Така практика шкодить довірі споживачів до справжніх "зелених" брендів і загалом уповільнює розвиток екологічного ринку [4; 5].

Третім серйозним викликом є недостатня підтримка з боку держави. Попри існування окремих програм, спрямованих на стимулювання екологічного підприємництва, вони мають обмежене фінансування та не завжди забезпечують необхідні стимули для бізнесу. Бракує також широкої просвітницької кампанії, яка б підвищувала екологічну свідомість громадян.

Незважаючи на наявні виклики, перспективи розвитку зеленого маркетингу в Україні виглядають дуже обнадійливо. Насамперед, євроінтеграційний курс країни передбачає запровадження більш жорстких екологічних стандартів, що стимулює бізнес впроваджувати екологічно відповідальні практики. Відповідність європейським нормам відкриває перед українськими виробниками нові можливості виходу на ринки ЄС, де попит на екологічно чисту продукцію постійно зростає.

Також варто відзначити зростання екологічної свідомості серед молоді — найбільш активної та відкритої до змін частини населення. Саме молоді споживачі дедалі частіше обирають бренди, які дотримуються принципів екологічної відповідальності, що змушує компанії змінювати свої стратегії та впроваджувати зелений маркетинг у свою діяльність.

Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології. Завдяки соціальним мережам, блогам, онлайн-оглядам та мобільним застосункам інформація про екологічність

продукції поширюється набагато швидше й ефективніше, формуючи нові тренди споживання.

Крім того, підтримка зеленого бізнесу з боку міжнародних організацій, зокрема фінансування проектів у сфері енергоефективності та екологічних інновацій, також сприяє розвитку екологічного підприємництва в Україні [6; 7].

Для активізації процесу розвитку зеленого маркетингу в Україні необхідно вжити низку комплексних заходів. По-перше, держава має запровадити чіткі стандарти екологічної сертифікації товарів і послуг, що допоможе боротися з грінвошингом і підвищить довіру споживачів [8].

По-друге, важливо розширювати програми державної підтримки для екологічних підприємств, надаючи їм податкові пільги, гранти та консультаційну допомогу. Паралельно слід інвестувати в екологічну освіту, починаючи зі шкільної програми, щоб формувати культуру відповідального споживання з дитинства [9].

По-третє, необхідно активніше використовувати інформаційно-комунікаційні технології для просування ідей зеленого маркетингу. Створення платформ для популяризації екологічних брендів, онлайн-кампаній і конкурсів серед підприємств стимулюватиме ширше впровадження екологічних практик у бізнес-середовищі [9].

Зелений маркетинг є важливою складовою сучасної стратегії сталого розвитку України в умовах євроінтеграції. Попри значні виклики, можливості, які відкриваються перед українським бізнесом, є величезними. Успішна адаптація до європейських екологічних стандартів, підвищення обізнаності споживачів та розвиток інноваційних технологій сприятимуть формуванню конкурентоспроможного, відповідального та екологічного українського ринку. Розвиток зеленого маркетингу стане не лише запорукою економічного зростання, а й важливим кроком до збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/> (дата звернення 05.05.2025)
2. European Green Deal та його імплементація в Україні. URL: <https://eu-ua.org/green-deal> (дата звернення 05.05.2025)
3. Сахарчук Т. Як бізнес в Україні адаптується до зеленого курсу ЄС. *Forbes Україна*. 24 листопада 2024 р. URL: <https://forbes.ua/company/globalni-zmini-yak-ukrainskiy-biznes-adaptuetsya-do-evropeyskikh-ekologichnikh-standartiv-25112024-24947> (дата звернення 05.05.2025)
4. Коваленко О. Україна здійснює «зелений» перехід. Як це буде? *Економічна правда*. 20 серпня 2024 р. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/08/20/718199/> (дата звернення: 05.05.2025)
5. Зелена відбудова України: Позиція громадськості. *Екодія*. 5 травня 2022 р. URL: <https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ukrainy-pozytsia-hromadskosti.html> (дата звернення: 05.05.2025)
6. Екомаркетинг як бізнес-модель. *OLX.ua Блог*. 7 лютого 2025 р. URL: https://business.olx.ua/statti/ekomarketynh-yak-biznes-model/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.05.2025)
7. Черинько О., Роман О. Європейський Зелений Курс та важливі аспекти реалізації «водневих» проектів. *European Business Association*. 01 лютого 2021 р. URL: <https://eba.com.ua/a-european-green-deal-and-important-aspects-of-hydrogen-projects-implementation/> (дата звернення: 05.05.2025)
8. Мельник Л. Г., Васильєв, Г. П. Зелений маркетинг: концепції та практики сталого розвитку. Суми: Університетська книга, 2022. С. 15–170.
9. Шевченко О. А. Маркетинг сталого розвитку: стратегія і тактика для бізнесу в умовах євроінтеграції. Київ: КНЕУ, 2022. С. 10–145.

ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ МЕТАЛУРГІЙНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ ТА РИЗИКИ

Металургійна промисловість традиційно відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи значні надходження від експорту та створюючи тисячі робочих місць. Водночас, сучасні виклики — включно з воєнними подіями, макроекономічною нестабільністю та зовнішніми ринковими потрясіннями — суттєво послабили її функціональну спроможність та стійкість.

Підвищення стабільності функціонування металургійного комплексу вимагає системного бачення та впровадження стратегічно обґрунтованих змін. Доцільно орієнтуватися на багатовекторну модернізацію, що включає технологічне оновлення, ринкову гнучкість, оптимізацію внутрішньої кооперації та консолідовану державну підтримку. Успішна реалізація цих підходів може стати фундаментом для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності галузі в умовах глобальної конкуренції.

Пріоритетні стратегічні орієнтири розвитку галузі включають [1,2]:

1. Оновлення виробничих процесів та інноваційна трансформація. Пріоритетним напрямом має стати активне впровадження сучасних енергоощадних і низьковуглецевих технологій у виробництво сталі. Актуальними є інвестиції в автоматизовані системи управління, адаптація до вимог «зеленої» економіки, використання водневих технологій та альтернативних джерел енергії. Це сприятиме як екологізації виробництва, так і зниженню енергозалежності та витрат.

2. Розширення географії збуту і асортименту продукції. Надмірна концентрація експорту на обмежених ринках створює ризики при зовнішніх шоках. Доцільно активізувати просування української металопродукції в нові регіони — Африку, Латинську Америку, Південно-Східну Азію. Паралельно варто орієнтуватися на випуск продукції з вищим ступенем переробки — спеціальних сталей, сплавів та компонентів для машинобудування, будівництва та оборонної промисловості.

3. Кооперація учасників виробничого ланцюга. Формування сталих взаємозв'язків між виробниками металу, постачальниками сировини та енергоресурсів дозволить зменшити логістичні витрати та посилити контроль над постачанням. Створення галузевих кластерів з підтримкою інновацій, спільного навчання та технологічної синергії здатне значно підвищити ефективність галузі в умовах кризових викликів.

4. Розширення інструментів державної підтримки. Для стимулювання оновлення основних фондів і впровадження інновацій необхідні податкові та фінансові механізми заохочення модернізації. Важливо забезпечити спрощення дозвільних процедур для інвесторів, доступ до державних гарантій для стратегічних проєктів та цільове фінансування пріоритетних напрямів трансформації.

Основні ризики, що загрожують стабільності металургійного комплексу, охоплюють:

– Нестабільний світовий попит і цінова волатильність. Глобальні економічні рецесії, торговельні обмеження й геополітична турбулентність спричиняють коливання цін на сталь і продукцію з неї, що ускладнює довгострокове планування і веде до фінансових втрат.

– Енергетична вразливість. Значна залежність від імпорту енергоносіїв, зокрема природного газу й вугілля, підсилює ризики виробничих збоїв, зростання собівартості та зниження рентабельності продукції.

– Загрози безпеці через війну. Руйнування інфраструктури, зупинка логістичних

маршрутів і безпосередня шкода виробничим об'єктам у зонах бойових дій створюють додаткові виклики для стабільного функціонування підприємств.

– Зношеність виробничих потужностей. Високий рівень фізичного і морального зносу обладнання негативно впливає на якість продукції, енергоефективність та безпечність виробничих процесів.

Комплексне дослідження сучасного стану та викликів металургійної галузі України дозволяє зробити низку стратегічно важливих висновків.

По-перше, сучасні глобальні та внутрішні трансформації, зокрема повномасштабна війна, суттєво загострили проблему вразливості металургійного комплексу як у виробничому, так і в інституційному вимірах. Висока залежність від традиційних ринків збуту, імпортової сировини та застарілої інфраструктури значно ускладнює адаптацію до нових умов, знижуючи здатність підприємств протидіяти кризам.

По-друге, ефективне підвищення стійкості галузі можливе лише за умов цілісного стратегічного бачення, що охоплює три ключові площини: техніко-технологічну, економічно-ринкову та інституційно-державну. У техніко-технологічному вимірі необхідним є перехід до інноваційних моделей виробництва, що базуються на принципах декарбонізації, ресурсоефективності та цифровізації. Лише впровадження сучасних індустріальних технологій — від автоматизованого управління до водневих печей — здатне забезпечити відповідність продукції європейським і глобальним стандартам сталого розвитку.

По-третє, з економічно-ринкової точки зору слід розглядати металургію не як ізольований сектор, а як складову ширшої системи промислової політики. Орієнтація на експорт продукції з високою доданою вартістю, розвиток вертикальної кооперації всередині країни, а також активна регіональна експансія є ключовими умовами диверсифікації та зменшення залежності від нестабільних експортних напрямків. Особливої актуальності набуває створення транснаціональних виробничо-збутових альянсів за участі українських підприємств.

По-четверте, інституційна спроможність держави підтримувати сектор — критичний чинник його модернізації. Потрібна якісно нова промислова політика, зорієнтована на довгострокове прогнозування, ризик-менеджмент та інвестиційне стимулювання. Доцільним є запровадження спеціальних індустріальних програм, державно-приватного партнерства в проєктах оновлення основних фондів, а також цільових програм енергетичної автономізації металургійних підприємств.

Таким чином, модернізація та посилення стійкості металургійного комплексу України має базуватись на узгодженій стратегії технічного переоснащення, ринкової адаптації та активної участі держави у формуванні сприятливого інвестиційного клімату. Вирішення ідентифікованих ризиків, а також системне управління трансформаціями у секторі є необхідною умовою для збереження та розвитку конкурентоспроможного вітчизняного металургійного виробництва в середньо- та довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Смолінська Н. В., Равок С. І. Аналіз стану металургійної галузі України в умовах війни. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. № 2. С. 235–241. DOI: 10.31891/2307-5740-2023-316-2-38.

2. Профспілка металургів і гірників України. Стратегічні гравці бачать інвестиційний потенціал в українській металургії (2023). - URL: <https://surl.li/gwehfo>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК: ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На сучасному етапі сталий розвиток у соціально-економічній площині залишається одним із ключових викликів для світової спільноти. Його основна ідея полягає у досягненні збалансованого зростання національної економіки та покращенні якості життя населення за умови збереження довкілля та раціонального використання природних ресурсів у довготривалій перспективі. Збройна агресія росії проти України суттєво змінила контекст і пріоритети національного розвитку, вимагаючи переосмислення підходів до реалізації стратегій сталого поступу. Процеси інтеграції України до Європейського Союзу тісно переплітаються з внутрішніми трансформаціями, які формують сучасну модель державного управління, орієнтовану на захист та реалізацію національних інтересів. У нинішніх умовах ключовими пріоритетами державної політики виступає не лише економічне зростання, але й підтримка соціальної стабільності та збереження довкілля.

Концепцію сталого соціально-економічного розвитку, яка була вперше озвучена Світовою комісією з навколишнього середовища та розвитку у 1987 році, передбачає задоволення потреб теперішнього покоління без шкоди для можливостей майбутніх поколінь задовольняти свої. Вона базується на трьох взаємопов'язаних компонентах: економічній (розвиток національної економіки з урахуванням структурних змін), соціальній (поліпшення умов життя громадян) та екологічній (раціональне використання природних ресурсів і охорона навколишнього середовища).

25 вересня 2015 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила глобальний план дій – резолюцію «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року», що включає 17 Цілей сталого розвитку (ЦСР). Україна адаптувала ці орієнтири до національного контексту, визначивши власні пріоритети й індикатори до 2030 року. Моніторинг їх реалізації здійснюється Державною службою статистики України.

Необхідність впровадження принципів сталого розвитку в Україні зумовлена, зокрема, питаннями національної безпеки. Залежність від викопного палива та зовнішніх кредитних джерел ускладнює розробку самостійної економічної політики та створює додаткове навантаження на екосистеми. Крім того, актуальним є завдання зміцнення конкурентоспроможності української економіки на тлі глобальних геополітичних змін.

Попри наявні виклики, у 2021 році Україна досягла позитивної динаміки: у світовому рейтингу сталого розвитку ООН країна посіла 36-те місце серед 165 держав, продемонструвавши прогрес у досягненні 10 із 17 визначених цілей.

Список використаних джерел

1. Буряк, Є. В., Редько, К. Ю., Чорновол, А. О., & Орленко, О. В. (2022). Socio-economic aspects of the sustainable development of ukraine in the conditions of war (european integration aspects). *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, 34, 135-143. Retrieved from <https://nzlubb.org.ua/index.php/journal/article/view/617>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

У ХХІ столітті цифрова трансформація набула особливої актуальності як визначальний фактор модернізації економіки та суспільства. Світова економіка стрімко змінюється під впливом технологічних інновацій, а процеси автоматизації, цифровізації та впровадження штучного інтелекту кардинально змінюють способи ведення бізнесу, виробничі ланцюги та системи управління. Цифрова трансформація є ключовим чинником сучасного економічного зростання, оскільки сприяє підвищенню продуктивності, інноваційності та конкурентоспроможності. Вона змінює традиційні бізнес-моделі, забезпечує ефективніше використання ресурсів і відкриває нові ринки. В умовах глобалізації та швидкого технологічного розвитку цифрові рішення стають необхідністю для адаптації економік до нових викликів.

Автоматизація бізнес-процесів займає центральне місце у цифровій економіці. Вона забезпечує скорочення витрат, зниження операційних ризиків і підвищення ефективності виробничих процесів. Це особливо актуально для України, де підприємства поступово інтегрують цифрові технології у свою діяльність. Використання систем управління бізнесом на основі штучного інтелекту та аналізу даних дає змогу швидше адаптуватися до змін ринку, прогнозувати попит та створювати персоналізовані пропозиції для клієнтів [1].

Фінансові технології (фінтех) також є вагомим частиним цифрової трансформації. Використання блокчейну, електронних платежів та автоматизованих фінансових сервісів підвищує рівень безпеки транзакцій, знижує витрати на фінансові операції та сприяє розширенню доступу до фінансових послуг. В Україні фінтех-сектор активно розвивається, з'являються нові стартапи, що пропонують інноваційні рішення для управління фінансами, кредитування та інвестиційної діяльності.

Цифрова трансформація не обмежується лише бізнес-сектором, вона суттєво впливає на державне управління. В Україні успішним прикладом є впровадження порталу державних послуг «Дія», який забезпечує зручний та швидкий онлайн-доступ до широкого спектру адміністративних послуг. Це підвищує ефективність державного апарату, покращує якість та доступність публічних послуг, знижує корупційні ризики та сприяє залученню громадян до процесів управління, а також створює підґрунтя для подальшої цифрової трансформації державного сектору [2].

Розвиток цифрової інфраструктури держави є стратегічним напрямом, який дозволяє ефективніше управляти економічними процесами, вести електронний документообіг, проводити фінансові операції та аналізувати економічні показники. Впровадження штучного інтелекту та автоматизованих систем у державне управління сприяє швидшому прийняттю рішень та підвищенню точності прогнозів.

Одним з основних аспектів інституціоналізації цифрових інновацій є формування відповідної законодавчої бази, яка регулює питання захисту даних, кібербезпеки, електронної комерції та фінансових операцій. В Україні активно вдосконалюється законодавство, пов'язане з цифровими технологіями, зокрема у сферах захисту персональних даних, електронного документообігу та регулювання криптовалют.

Важливу роль відіграє державно-приватне партнерство, яке дозволяє залучити інвестиції у технологічний сектор, створювати нові стартапи та розширювати можливості цифрової економіки. Співпраця між державними установами та бізнесом сприяє розробці інноваційних технологій, які можуть застосовуватися як у комерційному, так і у суспільному секторі.

Попри значні переваги цифрової трансформації, вона супроводжується низкою викликів, які потребують вирішення. Однією з головних проблем є цифровий розрив – нерівномірний доступ до сучасних технологій між регіонами та соціальними групами. У

великих містах цифровізація розвивається швидкими темпами, тоді як у сільській місцевості доступ до швидкісного інтернету та цифрових сервісів залишається обмеженим [3].

Кібербезпека є ще одним важливим викликом цифровізації. Зі збільшенням обсягів цифрових даних зростає ризик кібератак, витоку інформації та шахрайства. Це вимагає створення надійних механізмів захисту даних, розробки нових систем кібербезпеки та вдосконалення законодавства у сфері інформаційної безпеки.

Окрім технологічних викликів, цифровізація впливає на ринок праці, змінюючи вимоги до професійних навичок та компетенцій. Зростає потреба у кваліфікованих фахівцях у сфері ІТ, аналізу даних та кібербезпеки. Це потребує реформування освітніх програм та інвестування в розвиток цифрової грамотності населення, що включає ініціативи EdTech [4].

Однак важливо усвідомлювати, що цифрова трансформація – це не автоматичний процес, який сам по собі забезпечить економічне зростання. Вона потребує цілеспрямованої державної політики, інвестицій в цифрову інфраструктуру, освіту, науку, кібербезпеку та підтримку підприємницьких ініціатив. Без належної стратегії та координації дій існує ризик поглиблення цифрової нерівності, втрати робочих місць у традиційних секторах та збільшення соціального напруження. Цифрова трансформація є не лише сучасним трендом, а й необхідною умовою довгострокового економічного розвитку. Саме тому її реалізація повинна стати одним із пріоритетних напрямів державної політики та стратегічного планування.

Отже, цифрова трансформація виступає ключовим чинником економічного зростання. Вона змінює не лише технологічну базу економіки, а й саму логіку функціонування виробництва, ринку праці, державного управління та соціальних інститутів. Завдяки впровадженню цифрових технологій країни отримують можливість підвищити ефективність використання ресурсів, активізувати інноваційну діяльність, створити нові ринки і продукти, а також забезпечити більш високий рівень конкурентоспроможності на світовій арені.

Список використаних джерел

1. Гальцова О. Л., Трохимець О. І., Носатов І. К. Digitalization of the Development of the National Economy. Колективна монографія: Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 120–136.
2. Плисенко Г. П. Вплив цифрової економіки на управління людськими ресурсами. Колективна монографія: Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 146–160.
3. Руденко М. В. Цифровізація економіки: нові можливості та перспективи. *Економіка та держава*. 2018. № 11. С. 63–80.
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Офіційний сайт НБУ України. URL: <https://www.google.com/search?q=https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy..>

УДК 330.1:352

Чичуліна К.В., к.т.н., доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Стале підприємництво являє собою форму підприємництва, яка забезпечує економічний розвиток, збереження природних ресурсів та підтримку соціальної стабільності; є однією з ключових складових розвитку продовольчої безпеки, оскільки воно сприяє збільшенню якості та кількості продукції, забезпечує економічний розвиток та вдосконалює виробничі технології; дозволяє забезпечити соціальну відповідальність та екологічну стійкість підприємств, що також є важливими аспектами в контексті продовольчої безпеки.

Найбільш популярні механізми фінансування сталого розвитку підприємництва зображено на рисунку 1.

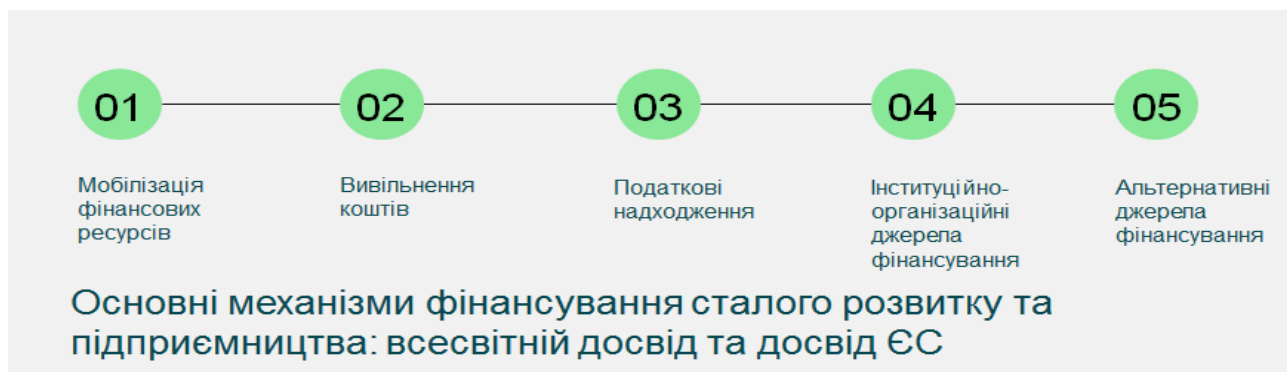

Рис. 1. Основні механізми фінансування сталого розвитку підприємництва

ESG-підхід (Environmental, Social, and Governance) –це підхід до інвестування, який зосереджується на оцінці компаній з позиції екологічної, соціальної та управлінської відповідальності. Фактори популярності ESG-інвестування: зростаюча увага до проблем екології, соціальної відповідальності та управління в бізнесі; збільшення кількості інвесторів, які розуміють важливість ESG-факторів в інвестуванні; зростаюча кількість компаній, які впроваджують ESG-стратегії та доповідають про свої досягнення в цій області.

Європейські джерела сталого фінансування представлено на рисунку 2.

Рис. 2. Європейські джерела сталого фінансування

Політика України у напрямках сталого розвитку.

Пріоритетні завдання регіональної політики сталого розвитку розкриваються в наступним чином: збалансованість розвитку регіонів та мегаполісів на підґрунті збереження їх структурних регіональних можливостей і характеристик, природного та ресурсного потенціалу, господарської та екологічної ємності; баланс розвитку території у межах екологічного регіону, а також узгодженим планом дій розвитку інших регіонів України; досягнення природного та господарського балансу в соціально-економічному розвитку регіонів; утворення потужного регіонального та господарського механізму, відповідно державним цілям сталого розвитку держави; урахування особливостей, притаманних кожному регіону, природного та ресурсного, географічного, історичного, економічного, соціального та інших можливостей.

Розглядаючи український досвід форм фінансування процесів функціонування і розвитку підприємств, представимо загальний вигляд (рис.3).

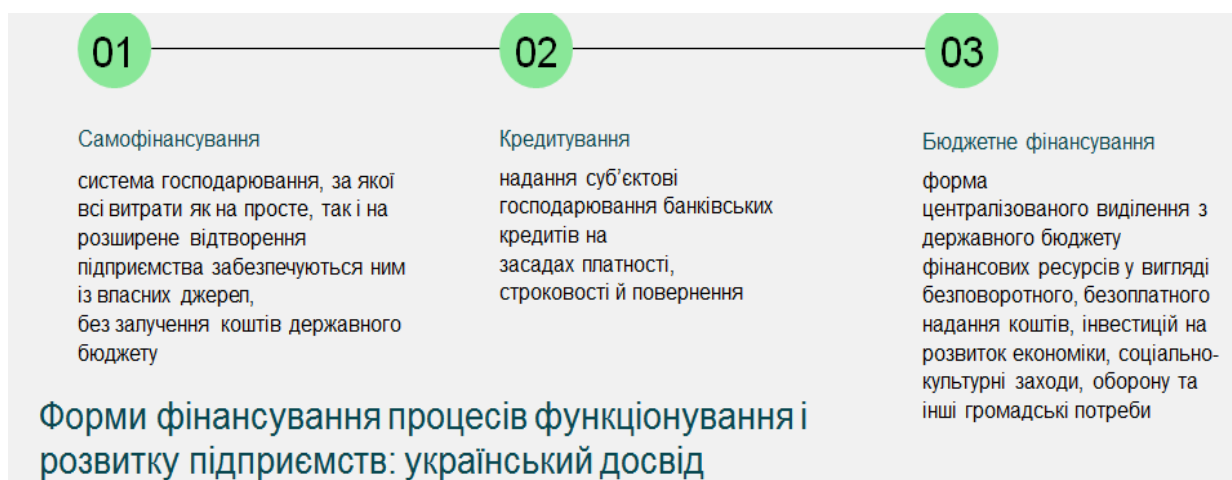

Рис. 3. Форми фінансування процесів функціонування і розвитку підприємств: український досвід

Список використаних джерел

1. Альбещенко, О. Європейський досвід забезпечення сталого розвитку аграрного сектора сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2022, (37). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-1>.
2. Медвідь Г.С. Сталий розвиток регіонів: ключові аспекти та сучасні особливості. *Наука і техніка*. 2024, 2 (30). С.350-362. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-350-362](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-350-362)
3. Onyshchenko, S., Yehorycheva, S., Karpenko, Ye., & Vovchenko, O. (2025). Reporting on the sustainable development of Ukrainian banks: Current state, challenges and prospects. *Economics of Development*, 24(1), 84-95. <https://doi.org/10.57111/econ/1.2025.84>

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА: ДОСВІД ЄС ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ

Сучасні виклики, пов'язані з кліматичними змінами, ресурсним виснаженням і надмірною кількістю відходів, стимулюють перехід від лінійної економічної моделі до циркулярної. Циркулярна економіка є стратегічним напрямом сталого розвитку, який активно впроваджується у країнах Європейського Союзу, де вже напрацьовано значний досвід формування законодавчої бази, стимулювання інновацій та адаптації бізнес-моделей до нових екологічних викликів. Для України, яка обрала євроінтеграційний курс і водночас стикається з гострими соціально-економічними та екологічними викликами, вивчення досвіду ЄС у сфері циркулярної економіки є надзвичайно важливим.

Європейський Союз є одним із глобальних лідерів у впровадженні циркулярної економіки. У 2015 році Європейська комісія презентувала План дій з циркулярної економіки, який визначив пріоритетні напрями реформування економічної системи з акцентом на ефективне використання ресурсів. Основні завдання цього документа полягали у вдосконаленні дизайну продукції, створенні умов для продовження терміну її експлуатації, розширенні систем роздільного збору та управління відходами, а також створенні стимулів для інновацій у сфері циркулярної економіки [1]. У 2020 році наступним етапом розвитку циркулярної політики стало ухвалення оновленого Плану дій у межах Європейського зеленого курсу, який акцентував увагу на досягненні екологічної стійкості, забезпеченні кліматичної нейтральності шляхом скорочення викидів парникових газів та підвищенні ефективності використання ресурсів. Особливий наголос було зроблено на формуванні єдиного ринку для циркулярної продукції, запровадженні системи індикаторів циркулярності та впровадженні механізму розширеної відповідальності виробника.

Країни-члени ЄС продемонстрували різні підходи до реалізації принципів ЦЕ залежно від національних стратегій, технологічного потенціалу та рівня економічного розвитку. Така, стратегія циркулярної економіки Брюсселя для столичного регіону, прийнята у 2016 р., встановлює 10-річний термін для переходу економіки Брюсселя до циклічної моделі. Стратегія зосереджена на трьох цілях: трансформувати екологічні завдання в економічні можливості; зосередити економіку Брюсселя, по можливості, на місцевій продукції та мінімізувати транспортування з одночасною оптимізацією використання наявної території, щоб створити додаткові зручності для жителів Брюсселя; сприяти забезпеченню зайнятості.

Досвід Бельгії ґрунтується на стратегії розвитку циркулярної економіки Фландрії (однієї із земель Бельгії), що передбачає партнерство уряду, приватних компаній, громадянського суспільства та представників науки, які докладають спільних зусиль та зобов'язуються виконувати конкретні дії у процесі розбудови фламандської циркулярної економіки.

Стратегія уряду Каталонії щодо сприяння «зеленим» та циркулярній економіці спрямована на підтримку сталого розвитку для досягнення економічного піднесення, підвищення конкурентоспроможності, створення робочих місць і зменшення екологічних ризиків. Ця стратегія охоплює ключові сфери політики, пов'язані з розвитком «зеленої» та циркулярної економіки: стимулювання попиту і створення ринків; покращення доступу до фінансування; стимулювання досліджень, розвитку та інновацій; активізація інтернаціоналізації; сприяння зайнятості та підприємництву.

План переходу до циркулярної економіки Португалії є стратегічною концепцією,

заснованою на скороченні, повторному використанні, відновленні й переробці матеріалів та енергії. Замінюючи класичну концепцію лінійної економіки новими циклічними процесами повторного використання та відновлення ресурсів, циклічна економіка розглядається як ключова передумова економічного зростання [2].

Отже, ефективність впровадження циркулярної економіки в Європейському Союзі обумовлена комплексом взаємопов'язаних чинників, серед яких ключову роль відіграють послідовна політика ЄС, розвинена нормативно-правова база, наявність економічних інструментів підтримки підприємницької діяльності, високий рівень екологічної свідомості громадян, а також значний науково-дослідний потенціал.

На відміну від ЄС, Україна тільки починає формувати правову та інституційну базу для розвитку циркулярної економіки. Поточна ситуація характеризується низьким рівнем переробки відходів (близько 6%), переважанням полігонного захоронення, відсутністю системної державної політики щодо управління ресурсами та низьким рівнем обізнаності населення.

Незважаючи на складну соціально-економічну ситуацію, в останнє десятиліття в Україні розпочато низку ініціатив, спрямованих на інтеграцію принципів циркулярної економіки у державну політику. Зокрема, у 2017 році було затверджено Національну стратегію управління відходами до 2030 року, яка орієнтована на гармонізацію законодавства України з вимогами Європейського Союзу у межах зобов'язань за Угодою про асоціацію [3]. Документ передбачає поступовий перехід від захоронення відходів до їх повторного використання, переробки та енергетичної утилізації.

Разом із тим, формування ефективної системи циркулярної економіки стримується рядом чинників. Серед основних слід відзначити: фрагментарність нормативно-правової бази, обмежений доступ до фінансування для «зелених» інновацій, недостатній рівень обізнаності населення та бізнесу щодо переваг циркулярних практик, а також відсутність єдиної державної стратегії з розвитку циркулярної економіки. Крім того, війна, яка триває з 2022 року, посилила інституційну нестабільність та перенаправила ресурси на першочергові потреби безпеки та відновлення критичної інфраструктури.

Незважаючи на виклики, циркулярна економіка має значний потенціал стати основою для формування більш стійкої, інноваційної та екологічно збалансованої моделі економічного розвитку у період післявоєнного відновлення. Актуальними напрямками для її реалізації є розробка законодавства у сфері розширеної відповідальності виробника, стимулювання вторинного використання ресурсів, розвиток кластерів зеленої економіки та підтримка наукових досліджень у галузі екодизайну, ресурсоефективності й відновлювальних технологій [4]. Таким чином, досвід Європейського Союзу у впровадженні циркулярної економіки є показовим прикладом комплексного підходу до досягнення цілей сталого розвитку. Україна, попри воєнні виклики, має шанс закласти основи циркулярного переходу, використовуючи європейський досвід, міжнародну підтримку та внутрішній потенціал. Цей перехід має бути стратегічним, поетапним та включати всі рівні – від державної політики до побутових звичок громадян.

Список використаних джерел

1. Європейська Комісія. План дій ЄС з переходу до циркулярної економіки. 2020. URL: <https://ec.europa.eu/environment/circular-economy/>
2. Паржницький, В., Савенко О., & Шнюкова, І. Економіка замкненого циклу: зарубіжний досвід. *Економіка та суспільство*. 2024 №64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-113>.
3. Національна стратегія управління відходами до 2030 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text>
4. Яценко О. М., Швиданенко О. А., Швиданенко Г. О. Циркулярна економіка як основа забезпечення сталого розвитку країни в контексті євроінтеграції. 2022. *Економіка і регіон*. No 4(87). С. 150–167.

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На поточному етапі розвитку глобальної економіки міжнародна економічна діяльність України відіграє ключову роль у збереженні макроекономічної стабільності, залученні інвестицій, нарощуванні експортного потенціалу та інтеграції у світові ринки. Останні п'ять років (2019–2024) стали періодом складних випробувань для країни через глобальні економічні кризи, пандемію COVID-19 і повномасштабну війну, яка триває з 2022 року. Попри ці виклики, Україна продовжує залишатися активним учасником міжнародної економічної системи, шукаючи нові можливості для зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків.

Основними секторами експорту залишаються агропромисловий комплекс, металургія та машинобудування. Втім, унаслідок блокування Чорного моря Україна була вимушена здійснити перенаправлення експортних потоків через західні кордони та порти Європейського Союзу, що призвело до зростання транспортних витрат. Падіння експорту та високі витрати на імпорт призвели до девальвації гривні та зниження валютних резервів.

Проте за останні роки значно зросла частка експорту послуг, передусім у сфері інформаційних технологій. ІТ-галузь демонструє стабільне зростання валютної виручки, навіть в умовах повномасштабної війни, забезпечуючи близько 7,5% ВВП України за підсумками 2024 року. Варто відзначити, що Україна стабільно посідає провідні позиції серед європейських країн за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців та обсягами наданих аутсорсингових послуг [1, 4].

Імпорт, у свою чергу, стабільно великий, особливо щодо енергоносіїв, продукції машинобудування та хімічної промисловості.

Географічна структура торгівлі також змінилася. Після початку війни у 2022 році країни Європейського Союзу стали основними торговельними партнерами України. Особливо вагомими у цьому напрямі є Польща, Німеччина, Литва та Румунія. Водночас Китай і Туреччина залишаються важливими партнерами, хоча співпраця з ними вимагає більших зусиль через складну політичну ситуацію та зміну логістичних умов [4].

Прямі іноземні інвестиції в Україну залишаються низькими через високі ризики, слабкий захист прав власності та нестабільне економічне середовище. Традиційні країни-інвестори - Кіпр, Нідерланди та Німеччина - концентруються переважно на фінансових послугах, нерухомості та промисловості. Значний внесок у стабілізацію економіки забезпечують міжнародні організації: МВФ, Світовий банк, ЄБРР і Європейський Союз. Кредити, гранти та макрофінансова допомога дозволяють підтримувати критично важливі сфери навіть у складний період.

Однак перед країною залишаються серйозні проблеми. Зруйнована логістична інфраструктура, зниження виробничого потенціалу, демографічні втрати й високий рівень корупції створюють значні перешкоди для розвитку. Недоліки судової системи й нестабільність регуляторного середовища відлякують потенційних інвесторів, обмежуючи залучення капіталу [2].

Проте існують реальні перспективи для відновлення та зростання. Основними пріоритетами мають стати активна євроінтеграція, гармонізація законодавства з нормами ЄС, модернізація виробництва та розвиток високотехнологічного експорту. ІТ-сектор, аграрний комплекс із доданою вартістю та проєкти відновлення інфраструктури є найперспективнішими напрямками.

Створення привабливого інвестиційного клімату вимагає особливої уваги. Це включає гарантування захисту інтересів інвесторів, дерегуляцію, спрощення бізнес-процедур та посилення охорони прав власності. Важливим кроком також є розвиток експортно-кредитного агентства, здатного страхувати ризики та надавати підтримку національним експортерам [3].

Міжнародна економічна діяльність України в найближчі роки залишатиметься ключовим фактором її економічного відновлення. Співпраця з міжнародними партнерами, залучення інвестицій, розширення експортного потенціалу та інтеграція до європейського економічного простору відкривають для країни нові горизонти. Водночас необхідно зосередитись на внутрішніх реформах, боротьбі з корупцією та створенні сприятливого бізнес-середовища. Отже, незважаючи на виклики та складнощі, Україна поступово адаптується до сучасних умов світової економіки, активно шукаючи можливості для розвитку та інтеграції у глобальний економічний простір.

Список використаних джерел

1. Брензович К. С. Сучасний стан та перспективи розвитку міжнародної торгівлі бізнес-послугами URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/8.pdf (дата звернення: 06.05.2025).
2. Гаврилюк І. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. Економіка та суспільство. № 59. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3344/3271> (дата звернення: 02.05.2025).
3. Сучасний стан та перспективи економічного розвитку України: теорія, методологія, практика : колективна монографія / Кол. авторів. Полтава: ПП «Астроя», 2023. 225 с. URL: <https://www.economics.in.ua/2023/04/collectivemonograph.html> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Шамборовський Г. О. Сучасний стан та перспективи зовнішньої торгівлі України. – Агросвіт. - № 9. – 2024. – С. 28-35. (дата звернення: 07.05.2025).

УДК 339.138:502.131.1(477)(4ЄС)

Кулакова С.Ю., к.е.н., доцент;

Шевченко О.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ЕВОЛЮЦІЯ СПОЖИВЧИХ ЦІННОСТЕЙ: ЯК СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЗМІНЮЄ ПІДХОДИ ДО МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ

Сучасні споживчі цінності зазнають значних змін, де сталий розвиток відіграє все важливішу роль, зумовлюючи зсув у пріоритетах споживачів від ціни та якості до етичних та екологічних міркувань. Ця еволюція вимагає від маркетингових стратегій прозорості, автентичності та інтеграції принципів сталого розвитку в основну ціннісну пропозицію. Споживча цінність, що визначається як сприйнята вигода від продукту чи послуги порівняно з його вартістю, традиційно включала функціональну, монетарну, соціальну та психологічну цінності, але сьогодні зростає значення екологічної цінності, яка відображає позитивний вплив на довкілля. Історично споживчі пріоритети еволюціонували від епохи масового споживання до споживання вражень і, нарешті, до епохи свідомого споживацтва, де сталість та етика є ключовими [1].

Еволюція споживчих цінностей є ключовим фактором, що трансформує сучасний маркетинг. Із середини ХХ століття цінності покупців зазнали значних змін: від прагнення до масового споживання та доступності у 1950–1970-х роках до орієнтації на бренди, якість та статус у 1980–1990-х. З початку 2000-х пріоритети зсунулися в бік емоційного задоволення, самовираження через покупки, а після 2020 року – до усвідомленого, етичного та екологічно

відповідального споживання. Саме ідеї сталого розвитку все активніше формують нові підходи до маркетингу, змушуючи бренди не просто продавати продукт, а займати активну соціальну позицію [2].

Дедалі більша важливість екологічної та соціальної стійкості формує споживчі очікування та купівельну поведінку. Зростає обізнаність про екологічні проблеми, такі як зміна клімату та забруднення, а також попит на етичні та соціально відповідальні практики. Молодші покоління, особливо міленіали та покоління Z, є ключовими рушіями сталого споживацтва. Споживачі, мотивовані екологічними проблемами, прагненням до здоров'я та етичною відповідальністю, демонструють готовність платити премію за екологічно чисті продукти, надають перевагу екологічно чистій упаковці та вимагають прозорості й інформації про сталість [3].

Сталий розвиток у споживанні означає задоволення потреб теперішніх поколінь без шкоди для майбутніх. Це охоплює екологічність товарів, етичне виробництво, прозорість у постачанні, відповідальне ставлення до працівників та довкілля. Сучасні споживачі дедалі частіше обирають продукти, які відповідають цим цінностям. Вони звертають увагу на те, чи бренд дотримується принципів етичності, чи є екологічно чистим, чи відвертий у своїй комунікації, чи підтримує локальних виробників і чи турбується про цифрову безпеку користувача.

Ці зміни вплинули на всі аспекти маркетингових стратегій. Продуктові підходи тепер включають використання перероблених матеріалів, мінімалістичний дизайн, розробку екологічного циклу життя товару – від виробництва до повторного використання чи переробки. У ціноутворенні з'являється готовність споживача платити більше за відповідальні продукти або отримувати знижки за вторинне використання упаковки. Комунікація зміщується від гасел до storytelling – бренди розповідають історії про людей, виробництво, ідеї, які стоять за продуктом. З'являються сертифікати на зразок FairTrade, FSC, GOTS – як гарантія відповідності обіцяним принципам. Дистрибуція також стає «зеленішою»: локальні поставки, безпакувальні магазини, екологічна логістика [6].

Маркетингові стратегії адаптуються до цих змін, переходячи від продукто-орієнтованого до ціннісно-орієнтованого маркетингу та інтегруючи сталий розвиток у бренд-нарратив. Ключові принципи сталого маркетингу включають інтеграцію сталого розвитку в розробку продуктів, побудову довіри через прозорість та етичне постачання, використання сталого пакування та автентичне спілкування, уникаючи "зеленого камуфляжу". Приклади брендів, що лідирують у сталому маркетингу, включають Patagonia, Tesla, IKEA та Unilever, які демонструють справжню відданість екологічній та соціальній відповідальності [4].

У світі вже є бренди, які не просто адаптуються, а й формують сталий тренд. Patagonia продає вживаний одяг, ремонтує речі та інвестує в захист природи. IKEA поставила амбітну ціль – стати повністю кліматично нейтральною до 2030 року. Lush створює косметику без упаковки, а The Body Shop підтримує жіночі кооперативи та використовує етичні інгредієнти. Tesla популяризує електромобілі як альтернативу традиційному автотранспорту.

Проте сталий маркетинг має й виклики. Це ризик greenwashing – коли компанія удає з себе «зелену» без реального підтвердження. Це висока вартість екологічних підходів, скептицизм споживачів, тиск з боку регуляторів і постійна потреба в доведенні своєї відповідальності.

Попри виклики, такі як проблема доступності та споживчий скептицизм, сталий маркетинг відкриває значні можливості для покращення репутації бренду, підвищення лояльності клієнтів, отримання конкурентної переваги та стимулювання інновацій. Підприємствам рекомендується інтегрувати сталий розвиток в основну бізнес-стратегію, розробляти автентичний наратив, зосереджуватися на вимірному впливі, навчати споживачів та співпрацювати для досягнення більшого ефекту. Еволюція споживчих цінностей у напрямку сталого розвитку є фундаментальною зміною, яка вимагає від компаній глибокої трансформації своїх маркетингових стратегій для досягнення довгострокового успіху [5].

У майбутньому маркетинг буде ще тісніше пов'язаний зі сталим розвитком. Зросте значення екологічної аналітики та штучного інтелекту, з'являться ще персоналізованіші

стратегії сталого впливу, посилюється цифрова етика та прозорість. Формується нова модель споживання – орієнтована не на власність, а на доступ, обмін і співвідповідальність. У підсумку, сталий розвиток – це не просто чергова тенденція. Це нова норма, яка визначає, яким має бути бізнес, аби залишатись актуальним у світі, що змінюється.

Список використаних джерел

1. The Rise of Environmentally Conscious Consumers: CX Reimagined for Sustainability. URL: <https://execsintheknow.com/magazines/july-2023-issue/the-rise-of-environmentally-conscious-consumers-cx-reimagined-for-sustainability/> (дата звернення 14.05.2025)
2. The Rise of the Conscious Consumer: How Sustainability Became a Market Force. URL: <https://2stallions.com/blog/the-rise-of-the-conscious-consumer-how-sustainability-became-a-market-force/> (дата звернення 14.05.2025)
3. The Sustainable Consumer. URL: <https://www.deloitte.com/uk/en/Industries/consumer/perspectives/the-sustainable-consumer.html> (дата звернення 14.05.2025)
4. Consumers care about sustainability and back it up with their wallets. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/consumers-care-about-sustainability-and-back-it-up-with-their-wallets> (дата звернення: 14.05.2025)
5. The Rise of Sustainable Shopping: Trends Reshaping Consumer Goods and Retail. URL: <https://resoinsights.com/insight/the-rise-of-sustainable-shopping/> (дата звернення: 14.05.2025)
6. Why The Rise Of Sustainability Is A Shift In Consumer Conciousness. URL: <https://www.forbes.com/sites/sap/2024/05/14/why-the-rise-of-sustainability-is-a-shift-in-consumer-conciousness/> (дата звернення: 14.05.2025)

УДК 338.4

Щербініна С.А. к.е.н.;

Галт А.М.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна наукова парадигма інтерпретує сталий розвиток як комплексну, збалансовану систему, що гармонізує економічну, соціальну та екологічну детермінанти суспільного прогресу. Імператив досягнення такої гармонії детермінує ключову роль інституційної стійкості, яка виступає фундаментом для практичної імплементації задекларованих принципів. У контексті євроінтеграційних процесів України, що передбачають адаптацію національних управлінських практик до стандартів ЄС, успішна реалізація Цілей сталого розвитку стає прямо залежною від ефективності формування та зміцнення інституційної спроможності органів публічної влади всіх рівнів. Після ініціювання Угоди про асоціацію з ЄС в Україні активізовано низку реформ, спрямованих на децентралізацію, підвищення прозорості управління та посилення громадянської участі. Делегування повноважень на місцевий рівень створило передумови для формування сталих громад, спроможних автономно приймати рішення, оптимізувати використання ресурсів та інтегрувати мешканців у процеси управління розвитком територій. У цьому контексті децентралізація розглядається не лише як адміністративна трансформація, а як ключовий механізм реалізації принципів сталого розвитку, що відповідає європейським парадигмам врядування.

В умовах євроінтеграційних процесів суттєво зростає актуальність участі громадянського суспільства у циклі державної політики: від її формування до реалізації та моніторингу. Створення ефективних механізмів комунікації між урядовими структурами та

громадськiстю, забезпечення прозоростi ухвалення рiшень, а також розвиток електронних iнструментiв врядування позицiонуються не лише як iмперативи ЄС, але й як ключовi чинники забезпечення системної стабiльностi. Iнтенсифiкацiя участi громадських iнiцiатив демонструє кореляцiю з пiдвищенням легiтимностi iнституцiй, мiнiмiзацiєю проявлiв корупцiї та оптимiзацiєю результативностi реформацiйних перетворень. Водночас, значним викликом у контекстi трансформацiйних процесiв залишається недостатня iнституцiйна спроможнiсть окремих державних органiв у сферi стратегiчного планування. Ця проблема комплексно поглиблюється дефiцитом квалiфiкованих кадрiв та браком iнституцiйної пам'ятi, що перешкоджає накопиченню та ефективному використанню знань та досвiду.

Для системного подолання цих бар'єрiв та пiдвищення ефективностi публiчного управлiння необхідним є послiдовне та всебiчне впровадження європейських стандартiв державного управлiння (Public Administration Reform - PAR). Це включає, але не обмежується, розвитком механiзмiв полiтичної вiдповiдальностi (accountability), забезпеченням максимальної вiдкритостi даних (open data), що сприятиме пiдвищенню прозоростi та пiдзвітностi, а також змiцненням системи фiнансової прозоростi для запобiгання корупцiї та оптимiзацiї використання бюджетних коштів. Iмплементацiя зазначених стандартiв є критично важливою для формування ефективної та стабiльної системи державного управлiння, здатної вiдповiдати вимогам євроiнтеграцiйного курсу.

Iстотною перевагою для України, що сприяє її євроiнтеграцiйному поступу, є iмплементацiя Нацiональної стратегiї сталого розвитку «Україна-2030». Цей документ гармонiзований iз ключовими мiжнародними рамковими засадами, зокрема з Цiлями сталого розвитку ООН та полiтикою збалансованого розвитку Європейського Союзу. У межах зазначеної стратегiї акцентується увага не лише на парадигмi економiчного зростання, а й на принципах iнклюзивностi, екологiчної безпеки та пiдвищення пiдзвітностi публiчної влади.

Ключовим орієнтиром та iмперативом у цьому контекстi виступає Європейський зелений курс (European Green Deal). Він висуває до країн-кандидатiв на членство в ЄС вимоги щодо системної адаптацiї нацiональних полiтик у таких секторах, як енергетика (включно з декарбонiзацiєю та розвитком вiдновлюваних джерел), клiмат (зокрема, щодо скорочення викидiв парникових газiв), транспорт (модернiзацiя iнфраструктури та екологiзацiя перевезень) та цифровiзацiя (як iнструмент «зеленої» трансформацiї).

Для забезпечення ефективної iнтеграцiї цих пiдходiв та досягнення визначених цiлей необхідним є не тiльки адаптацiя нацiональної законодавчої бази до *acquis communautaire*, але й суттєве змiцнення iнституцiйної та кадрової спроможностi мiсцевих громад. Це передбачає їхню здатнiсть до розробки, управлiння та реалiзацiї комплексних проєктiв сталого розвитку у тiснiй спiвпрацi з мiжнародними фiнансовими iнституцiями та профiльними органiзацiями. Реалiзацiя цих завдань є запорукою системної трансформацiї та забезпечення довгострокового сталого розвитку України в умовах євроiнтеграцiї.

Ключовим чинником, що детермiнує ефективнiсть децентралiзацiйних процесiв, є розвиток мiжмуніципального спiвробiтництва. Воно сприяє кумулятивному зростанню потенцiалу територіальних громад у таких критичних аспектах, як залучення прямих iнвестицiй та рацiональне управлiння наявними ресурсами.

Змiцнення iнституцiйної спроможностi мiсцевих органiв влади, що реалiзується у тiснiй синергiї з iнструментами фiнансової та технiчної допомоги Європейського Союзу, є фундаментальною передумовою для формування дiєздатної та ефективної системи публiчного врядування. Зокрема, йдеться про використання можливостей таких iнiцiатив, як EU4Regions (спрямована на пiдтримку регіонального розвитку), програми COSME (що стимулює конкурентоспроможнiсть малого та середнього бiзнесу), LIFE (фокусується на екологiчних та клiматичних дiях), а також програми INTERREG (що сприяють транскордонному спiвробiтництву та регіональному розвитку).

У довгостроковiй перспективi така комплексна iнтеграцiя європейських практик та ресурсiв дозволить Україні не лише повною мiрою виконати умови своїх євроiнтеграцiйних

зобов'язань, але й консолідувати та утвердити інноваційну модель сталого розвитку. Ця модель базуватиметься на трьох взаємопов'язаних засадах: принципах децентралізації (як основи для самоврядування), підвищеної відповідальності (як механізму підзвітності та ефективності) та активної громадянської участі (як чинника легітимності та інклюзивності управлінських рішень).

Імплементация Угоди про асоціацію з ЄС суттєво активізувала трансформаційні процеси в Україні, фокусуючись на децентралізації, підвищенні прозорості управління та інтенсифікації громадянської участі, що сприяє формуванню сталих громад та узгоджується з європейськими стандартами врядування. Попри виклики, пов'язані з недостатньою інституційною спроможністю та кадровим виснаженням, впровадження європейських стандартів публічного управління та Національної стратегії сталого розвитку «Україна–2030» є ключовим для інтеграції принципів інклюзивності, екологічної безпеки та підзвітності влади. Подальший розвиток міжмуніципального співробітництва та зміцнення потенціалу громад у залученні інвестицій, у поєднанні з європейською допомогою, має вирішальне значення для формування дієздатної системи врядування, що дозволить Україні не лише виконати євроінтеграційні зобов'язання, а й утвердити модель сталого розвитку, засновану на децентралізації, відповідальності та активній громадянській участі.

Список використаних джерел:

1. Мельничук, В. І. Регіональні особливості реформування місцевого самоврядування в Україні. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*, 2023. 28. С. 101–112.
2. Дорош, У. М. Формування та розвиток механізму державного управління в умовах євроінтеграції України. *Наукові праці Національного університету "Львівська політехніка"*. 2021. 2. С. 87–95.

УДК 330.34

Міняйленко І.В., к.е.н., доцент;

Яцкова Н.С., Щур-Дунець О.І.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Реалізація концепції сталого розвитку підприємств потребує ефективного використання економічних, соціальних та екологічних важелів, що має ґрунтуватися на відповідному інвестиційному, організаційному та інституційному забезпеченні. Важливо зазначити, що ключовою передумовою впровадження механізмів сталого функціонування підприємств є наявність стабільного фінансування заходів, спрямованих на інтеграцію соціальних, екологічних та економічних складових у господарську діяльність. Окрім цього, удосконалення економічного інструментарію є необхідною умовою забезпечення довготривалої ефективності таких процесів.

Особливу увагу слід приділити ролі держави у формуванні інституційних умов для підтримки інноваційно-інвестиційної активності суб'єктів господарювання, оскільки без належного державного регулювання досягнення національного рівня сталого економічного розвитку є неможливим. У цьому контексті формування соціальної відповідальності підприємств має відбуватися на основі концептуальних засад сталого розвитку, структурні компоненти яких представлено на рисунку 1 [49].

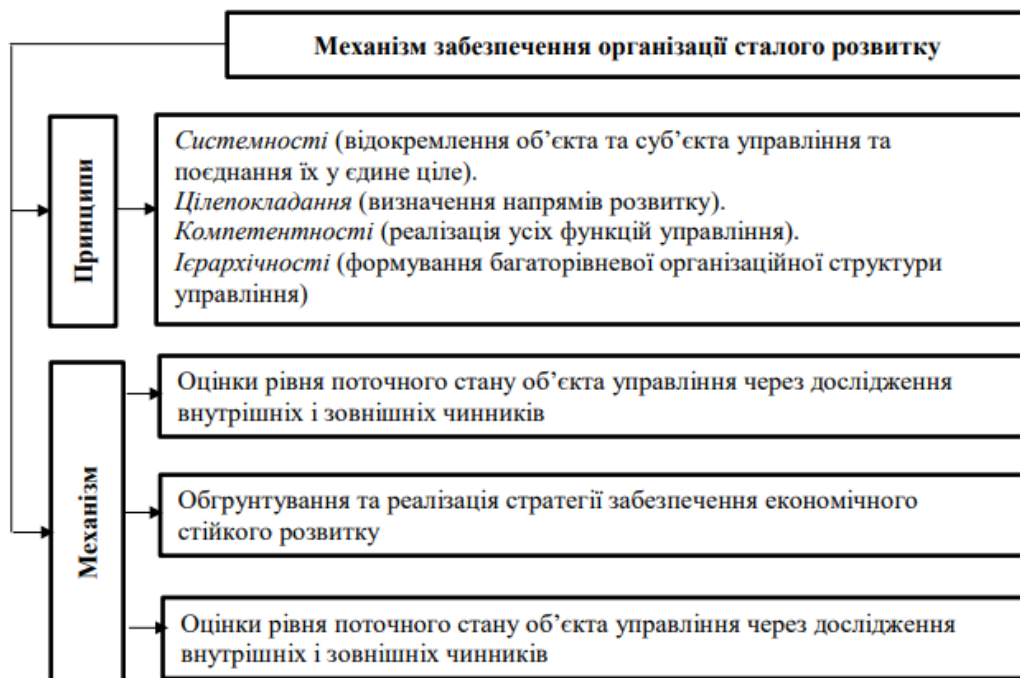

Рис. 1. Концептуальна модель забезпечення організації сталого розвитку

Список використаних джерел

1. Гальчак Х.Р. Забезпечення сталого розвитку підприємства як основа формування соціальної відповідальності. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка. Серія: Проблеми економіки та управління.* 2016. № 847. С. 69-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2016_847_13

СЕКЦІЯ 5

ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНКЛЮЗИВНІСТЬ, ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ТА ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ

УДК 614.2:351.77

Банкова І.

Варненський вільний університет «Чорноризець Храбр» (м. Варна, Республіка Болгарія)

Бережна В.А.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

АДАПТУВАННЯ КАДРІВ МЕДИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗ

Нинішній стан функціонування України супроводжують складні умови війни, що впливають на стан здоров'я громадян. Кризовими явищами в економіці, суспільним розшаруванням, що передбачає поділ громадян, орієнтуючись на рівень життя, соціальною нестабільністю, несприятливою екологічною ситуацією було призведено до зниження здоров'я громадян. Об'єктивне підвищення необхідності громадян у лікуванні зростає, в той час, як зменшуються можливості медицини. Державним бюджетом більше не задовольняються потреби у медичній практиці, забезпечуючи її потрібним ресурсом. Жорстким розподілом фінансів, які приходять до охорони-оздоровчої системи за статтями кошторису, паралізується пошук внутрішніх ресурсів у певних галузях. За таких умов покращення управлінської системи – необхідний фактор для підвищення якості лікування та забезпечування безпеки для пацієнтів.

Організаційна структура не може і не повинна бути побудована раз і назавжди: організаційна структура є перманентною і змінюється під дією зовнішніх і внутрішніх факторів, а також розвитку діяльності закладу охорони здоров'я. Найгострішою проблемою багатьох закладів охорони здоров'я в умовах конкуренції є формування ефективної структури управління, яка мобільно і за короткі терміни реагувала б на зміни як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках збуту продукції. Саме тому постійно виникає необхідність в удосконаленні організаційної структури [1].

З метою удосконалення системи управління медичним закладом та підвищення якості такого управління, що є обов'язковою умовою забезпечення його конкурентних переваг в умовах переходу на автономну модель діяльності, доцільним є впровадження таких заходів:

- активізація впровадження сучасних моделей (систем) якості в діяльність медичного закладу, що дозволить забезпечити пряму залежність якості медичної допомоги від системи управління;
- впровадження ефективних комунікативних технологій та налагодження взаємин між медичними працівниками (надавачами послуг) закладу охорони здоров'я та пацієнтами (споживачами послуг) та їх документальне оформлення;
- здійснення постійного моніторингу всіх змін в лікувальному процесі, які впливають на якість надання медичної допомоги;
- забезпечення постійного професійного розвитку медичного персоналу, посилення його мотивації та задоволеності роботою за рахунок кращої її організації та безпечності;
- створення умов для своєчасного впровадження нових медико-технологічних документів на засадах доказової медицини; забезпечення впровадження системи моніторингу індикаторів якості медичної допомоги, які в них визначені;
- запровадження елементів самооцінювання діяльності медичного закладу в контексті підвищення якості надання медичної допомоги;
- вдосконалення системи внутрішнього контролю якості надання медичної допомоги та впровадження внутрішнього аудиту якості як безперервного процесу покращання діяльності медичної установи [2].

Щодо покращення роботи служби, що займається кадрами, то організація її роботи та її покращення залежне, в першу чергу, від керівництва служби. Менеджером цієї служби повинна правильним чином регулюватися її робота, вчасно робити зміни та забезпечувати інноваціями. Насамперед, правильність роботи служби залежна від того, як здійснено первинний підбір персоналу та чи правильно використаний їхній потенціал. Через це дуже важливо дотримуватися наданих строків, що вважаються випробувальними та дають змогу зрозуміти, чи насправді буде ефективно приймання цього працівника на посаду. Ще один спосіб, що спричинить покращення роботи – кадрова підготовка та перепідготовка, кваліфікаційний ріст медперсоналу. Також для удосконалення відділу кадрів ми пропонуємо в склад відділу в медичних закладах включити посаду менеджера з соціального забезпечення та менеджера з кадрового резерву. Зважаючи на те, що близько 80% фінансового ресурсу у вітчизняному секторі охорони здоров'я спрямовано на персонал, фактори управління трудовим ресурсом, його раціональної реалізації стають особливо значимими в час, коли галузь структурно-функціонально трансформується.

Досліджувати те, як розвивалася середня медична ланка й, зокрема, її менеджмент, варто, насамперед, для того, щоб чітко окреслити роль останнього у структурі системи охорони здоров'я, конкретизувати вимоги до підбору кадрів, акцентувати увагу на лідерських і мотиваційних факторах. Також, щоб підвищити кваліфікаційний рівень та професійний престиж, варто ввести в підготовку і перепідготовку медичних фахівців питання, присвячені управлінню персоналом. Варто реалізувати активне залучення громадських професійних об'єднань (асоціацій) та, розробивши основи під національну стратегію та політику стосовно покращення якісного рівня медичних послуг, організувати завдяки керівництву Міністерства охорони здоров'я національні конференції (семінари), присвячені проблематиці якісного поліпшення медичних послуг та вдосконаленню спрямованій на медперсонал управлінської системи.

Адаптування кадрів медичних організацій до новітніх умов праці – це найбільш значущий і першочерговий інструмент. А покращення адаптаційного процесу в управлінській системі щодо персоналу сприятиме ефективному управлінню людським ресурсом, що нестиме наслідки економічного і соціального характеру для індивіда, колективу, закладу взагалі. Щоб сформувати орієнтацію керованого адаптування кадрового складу конкретних медичних організацій слід зайнятися розробкою Положення про адаптацію працівників.

Відповідно до документації, залучення колективу до втілення програми адаптації на усіх з чотирьох стадій говорить про те, що відповідальність за втілення ухваленого разом рішення щодо супроводження процесу праці персоналу була прийнята. Усіх колег співробітників потрібно активно долучати до процесу адаптування. Це повинно бути прописано в Положенні про організаційну культуру (пункт «Формування сприятливого психологічного клімату в колективі»).

Оптимізацією організаційної структури досягається зростання результативності організації та має забезпечувати стратегічне спрямування при орієнтуванні на ефективність виконання тактичних завдань. Як наслідок оптимізації, організаційною структурою має відображатися логіка роботи підприємства, відповідаючи потребі, що має зовнішнє середовище, балансуючи між делегуванням повноважень і централізацією, відповідаючи специфічній роботі медичного закладу.

Список використаних джерел

1. Радочинська А.В. Удосконалення організаційної структури підприємств в умовах розвитку конкурентного середовища. XII Міжнародна наукова інтернет-конференція «Сучасність. Наука. Час. Взаємодія та взаємовплив» (17 - 19 листопада 2023 р.). URL: <http://intkonf.org/radochinska-av-udoskonallennyaorganizatsiynoyi-strukturi-pidpriemstv-v-umovah-rozvitku-konkurentnogo-seredovischa>.

2. Шкільняк М. М., Желюк Т. Л., Васіна А. Ю., Дудкіна О. П., Попович Т. М., Овсянюк-Бердадіна О. Ф. Модернізація менеджменту системи охорони здоров'я в умовах проведення медичної реформи. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vtneu_2018_4_18.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

Бойко В. В., к.ю.н.;
Мирошниченко А.І., к.н.держ.упр.
*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
(м. Полтава, Україна)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ БАР'ЄРИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ

Збройна агресія на території України суттєво ускладнила ситуацію із захистом прав дітей, які опинилися в кризових життєвих умовах. Військові дії спричиняють втрату близьких, завдають дітям фізичних і психологічних травм, змінюють звичне соціальне середовище, що негативно впливає на їхнє повноцінне зростання та розвиток. За таких обставин особливої ваги набуває активна участь держави та інститутів громадянського суспільства у формуванні ефективної системи соціального забезпечення, правового захисту та реабілітаційної підтримки дітей, які постраждали від війни.

З 2014 року значна кількість дітей зазнала важких психологічних та фізичних травм, деякі з них стали жертвами фізичного та сексуального насильства, а також примусового переміщення або депортації до російської федерації [1, с.43]. За даними Офісу Генерального прокурора України, станом на листопад 2024 року, відповідно до офіційної інформації ювенальних прокурорів, 592 дитини загинули, а понад 1702 отримали поранення різного ступеня тяжкості. Ці показники можуть змінюватися, оскільки процес встановлення точних втрат триває, зокрема в районах активних бойових дій, а також на тимчасово окупованих та щойно звільнених територіях [2]. У цьому контексті особливої уваги потребує аналіз дієвості чинного правового регулювання та виявлення інституційних бар'єрів, що перешкоджають реалізації прав дітей. Недосконалість законодавчих механізмів і складність адміністративних процедур нерідко ускладнюють доступ до необхідної допомоги та створюють додаткові перешкоди на шляху до захисту найуразливіших категорій неповнолітніх.

На глобальному рівні існує низка ключових правових документів, що регулюють захист дітей у війнах: Конвенція ООН про права дитини (1989); Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, який стосується участі дітей у збройних конфліктах (2000, ратифікований Україною в 2004 році); Женевські конвенції щодо захисту жертв війни (1949); Додаткові протоколи до Женевських конвенцій (1977); Конвенція Міжнародної організації праці №182, що забороняє найгірші форми дитячої праці та вимагає негайних заходів для їх ліквідації (1999); Римський статут Міжнародного кримінального суду (2002); а також резолюції Ради Безпеки ООН, прийняті між 1999 і 2009 роками. Global Trends in the Development of Information Technology and Science 66 Україна дотримується міжнародних норм, закріплюючи їх у внутрішньому законодавстві, зокрема в Конституції України (ст. 24, 51–52), Сімейному кодексі (глави 13–14) та законах про соціальний захист дітей.

У 2002–2003 роках Україна приєдналася до ряду ключових міжнародних договорів у сфері сімейного права, підготовлених у рамках діяльності Ради Європи та Гаазької конференції з міжнародного приватного права. Проте, попри значну кількість таких міжнародних актів, їх ефективність в умовах сучасних збройних конфліктів часто залишається недостатньою. Особливо гостро ця проблема постає тоді, коли держава-агресор цілеспрямовано ігнорує норми міжнародного гуманітарного права. Така ситуація свідчить про нагальну потребу у створенні дієвого глобального механізму, який би забезпечував реальний захист дітей у будь-яких обставинах і був юридично обов'язковим для всіх країн-учасниць, незалежно від політичної ситуації чи воєнного контексту.

У сфері захисту дітей, постраждалих від війни, Україна намагається забезпечити правове регулювання та соціальну підтримку, проте на практиці виникає чимало бар'єрів. Держава передбачає низку нормативних актів і програм, покликаних захистити права дітей – серед них, наприклад, Закон «Про забезпечення прав і свобод громадян на тимчасово

окупованій території», ініціатива «Дитина не сама», платформа «Діти війни» та міжнародна програма Bring Kids Back UA. Ці інструменти створені для надання допомоги дітям, які втратили батьків, були депортовані чи залишилися без опікунів [3].

Діти, які постраждали внаслідок війни, є однією з найбільш уразливих категорій населення й мають гарантоване законом право на безоплатну правову допомогу. Це стосується зокрема питань встановлення опіки, усиновлення, відновлення втрачених документів, отримання соціальних виплат та реєстрації місця проживання. Втім, на практиці реалізація цих прав нашкоджується на низку серйозних викликів.

Відсутність налагодженого обміну інформацією між органами державної влади, дефіцит підготовлених фахівців, а також хронічне недофінансування соціальної сфери значно ускладнюють доступ дітей до необхідної допомоги. Моніторингові дослідження правозахисних організацій свідчать про те, що процес оформлення соціальних послуг є надзвичайно складним, заплутаним і часто потребує значних зусиль від опікунів або родичів, які самі нерідко перебувають у стані стресу чи вимушеного переміщення. Як наслідок, багато дітей не отримують належної підтримки вчасно або ж взагалі залишаються поза межами уваги системи.

Попри прийняття державних стратегій та планів дій на виконання європейських рекомендацій у сфері захисту прав дитини, ситуація на місцевому рівні часто залишається майже незмінною. Причиною цього є не лише нестача ресурсів, але й відсутність дієвих інструментів реалізації ухвалених рішень. Громадський сектор, зокрема ICAP «Єднання», наголошує на критичній потребі у створенні єдиного цифрового рішення – мультиінституційної платформи, яка дозволила б ефективно поєднати бази даних різних відомств, автоматизувати ключові процеси, забезпечити відкритість та контроль надання послуг.

Незважаючи на активне впровадження законодавчих змін, забезпечення реального захисту прав дітей у контексті збройного конфлікту залишається неможливим без дотримання норм міжнародного права усіма сторонами воєнного протистояння. Особливої гостроти ця проблема набуває в умовах системних порушень з боку російської федерації, серед яких – насильницька депортація українських дітей та інші злочини, що суперечать базовим гуманітарним принципам. Така ситуація висвітлює наявні інституційні прогалини та підкреслює необхідність створення ефективного міжнародного інструменту притягнення до відповідальності держав-агресорів за злочини проти дітей.

У світлі вищезазначених викликів особливої ваги набуває консолідація міжнародної спільноти, спрямована на вдосконалення існуючих правових механізмів і формування нових глобальних стандартів, які б безумовно гарантували дотримання прав дитини навіть у найекстремальніших умовах. Подолання інституційних бар'єрів у цій сфері є критично важливим кроком на шляху до побудови справді дієвої системи захисту дітей, які постраждали від війни.

Список використаних джерел

1. Дитинство під прицілом: права дитини в умовах збройного конфлікту на сході України: наукове видання /О.А. Біда, А.Б. Блага, А.П. Бущенко, О.А. Мартиненко, П.І. Пархоменко, М.Г. Статкевич, С.В. Тарабанова. Українська Гельсінська спілка з прав людини. К., КИТ, 2016. 82 с.
2. Ювенальні прокурори: 622 дитини загинули в Україні внаслідок збройної агресії РФ [Електронний ресурс] // Офіс Генерального прокурора України. – 2025. – 25 квіт. – Режим доступу: <https://gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-622-ditini-zaginuuli-v-ukrayini-vnaslidok-zbroinoyi-agresiyi-rf>.
3. Мирошніченко А.І., Бойко В.В. Роль держави та громадянського суспільства у захисті прав дітей, які постраждали внаслідок воєнних дій / А.І. Мирошніченко В.В. Бойко // Молодий вчений» – 2025. – № 1 (132). URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6338>

**ІНКЛЮЗИВНІ ПІДХОДИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ОНОВЛЕНОЇ ПРОГРАМИ
ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

З 2024 року у Полтавській області, як і по всій Україні, розпочалося впровадження оновленої програми викладання предмету «Захист України», спрямованої на практичне навчання та забезпечення рівного доступу для всіх учнів, що вимагало і вимагає зараз активної участі та підтримки з боку обласної ради та обласної військової адміністрації.

Згідно з розпорядженням начальника Полтавської обласної військової адміністрації від 20.09.2024 № 609 «Про затвердження переліку осередків викладання навчального предмета «Захист України» у закладах освіти області» було виділено кошти для створення належних умов для викладання навчального предмета «Захист України». Полтавській академії неперервної освіти ім. М.В. Остроградського виділено 5 060 800 грн. на підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України». Всього у 2024 році Полтавська область отримала 88 млн. 614 тис. грн на облаштування осередків викладання предмету «Захист України», проте того року освоєно було лише 30 %.

Запровадження інклюзивного підходу супроводжувалося активним обговоренням пропозицій – наприклад, спільне чи роздільне навчання хлопців та дівчат. Кожен з підходів має свої переваги і недоліки, враховуючи їх різні можливості та потреби. Основні відмінності нового та старого підходів: оновлено змістове наповнення модулів з орієнтованістю на практичні та тренінгові заняття (80%-практики, дистанційно-керовані системи, OSINT, стрілецька, домедична, тактична підготовка); відсутність регламентованого розподілу годин для вивчення тематики модулів, що дає змогу краще реалізувати академічну свободу у підходах вчителів під час організації освітнього процесу; відсутність гендерного поділу, як наслідок рівні можливості для учнів та учениць при вивченні курсу.

Нові вимоги з'явилися і до педагогічного складу. Вирішення питання щодо вимог до педагогічного складу покладене на керівників закладів освіти, на базі яких буде функціонувати осередок та департаментів, відділів освіти об'єднаних територіальних громад.

Полтавська академія неперервної освіти ім. М.В. Остроградського здійснює консультативні заходи у питанні як створення осередків так і навчання тренерів і підвищення кваліфікації педагогічних працівників, долучених до викладання предмету «Захист України». Академія має 6 тренерів, підготовлених за програмою МОН України (для викладання загальних педагогічних модулів). Також залучено 23 тренери-консультанти (для викладання методичного та фахового модулів), а це методисти ПАНО, викладачі військових і спеціалізованих вишів, інструктори із ДФТГ, ТЦК і СП та громадських об'єднань Полтавщини (сертифіковані), учителі (викладачі) закладів освіти, що мають бойовий досвід. Завдяки тісній співпраці обласної військової адміністрації, депутатського корпусу обласної ради, ТЦКтСП, командування військових частин активно залучаються діючі військовослужбовці до зустрічей з учнями, викладачами предмету «Захист України». Це дає можливість оперативно коригувати зміст навчальних програм та надавати актуальні знання та навички.

У 31 громаді області були ухвалені рішення про участь в експерименті і подано заявки на створення 37 осередків викладання предмету «Захист України» (Рішення Полтавської ОВА №609 від 20.09.2024р.) серед них 2 ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою, 4 заклади професійно-технічної освіти обласного підпорядкування і 31 на базі закладів загальної середньої освіти. Зацікавлення учнів базується на актуальності, технологічності та прикладній складовій предмету.

ГЕНДЕРНЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЧИННИК СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ГРОМАДІ

Комплексний гендерний підхід (gender. mainstreaming) - стратегія, за допомогою якої досягається гендерна рівність. Комплексний гендерний підхід - це не самоціль, а стратегія, принцип, засіб для досягнення мети, тобто гендерної. рівності. Комплексний. гендерний підхід означає, що гендерні аспекти і прагнення до досягнення гендерної рівності повинні займати центральне місце в будь-якій діяльності у формуванні політики, наукових дослідженнях, у інформаційно-просвітницькій роботі (діалозі), законодавстві, розподілі ресурсів, а також у плануванні, реалізації і моніторингу різних програм і проєктів [1].

Гендерно орієнтоване бюджетування - це сучасна управлінська технологія, що впроваджується в багатьох країнах світу вже близько 40 років. Вперше цей метод було застосовано у 1984 році в Австралії. Зараз понад 90 країн використовують цей метод у тій чи іншій формі. З 2019 року гендерно орієнтоване бюджетування офіційно закріплене і в Україні методичними рекомендаціями Міністерства фінансів. Відтак, громади постали перед завданням реалізації цього підходу на практиці. Гендерно орієнтоване бюджетування - це інструмент, що дозволяє інтегрувати гендерні аспекти та політику гендерної рівності безпосередньо у бюджетний процес.

Важливо розуміти, що становище жінок і чоловіків у суспільстві є багатограним і залежить від численних факторів. Наприклад, життєвий досвід та можливості молодих жінок і чоловіків, що проживають у місті, значно відрізнятимуться від досвіду їхніх однолітків із сільської місцевості. Потреби здорової жінки можуть бути іншими, ніж потреби жінки з інвалідністю. Це стосується й інших соціальних груп, таких як студенти, особи з сімейними обов'язками, літні люди тощо. Таким чином, за допомогою бюджету необхідно забезпечити справедливий розподіл ресурсів громади, враховуючи потреби та інтереси жінок і чоловіків, залежно від їхнього віку, стану здоров'я, сімейного стану, етнічної приналежності та інших характеристик.

Гендерно орієнтоване бюджетування (ГОВ) не надає переваги одній статі. Його мета - створити рівні можливості для жінок і чоловіків у всіх сферах: кар'єрному зростанні, виборах, освіті, медицині та соціальному забезпеченні. Тому не варто сприймати гендерно орієнтований бюджет як суто «жіночий», навіть якщо він містить статті на підтримку жінок (наприклад, одиноких матерів) або заходи для збільшення представництва жінок у політиці та економіці. ГОВ враховує інтереси обох статей та різних соціальних груп. По суті, гендерний підхід дозволяє створювати бюджети, орієнтовані на людину та її потреби.

Зв'язок між бюджетами, політиками та податками може бути набагато глибшим, ніж здається. Економічні розрахунки доводять, що інвестиції в так звану «економіку піклування» є ключовим елементом економічного добробуту. Наприклад, дослідження, проведені в Македонії, виявили прямий зв'язок між інвестиціями в систему дошкільного догляду за дітьми та економічним зростанням, включно зі зростанням податкових надходжень. Така діяльність допомагає досягти кількох важливих цілей: рівні шанси для дітей збільшуються та вирівнюються можливості для всіх дітей у розвитку та освіті; працевлаштування матерів покращуються перспективи працевлаштування матерів, оскільки вони отримують більше часу для оплачуваної роботи; зменшується рівень бідності серед сімей та матерів з дітьми; покращуються перспективи зайнятості в економіці в цілому завдяки прямому та опосередкованому створенню робочих місць; у довгостроковій перспективі це призводить до додаткових податкових надходжень, що дозволяє уряду відшкодувати початкові інвестиції у розвиток мережі дитячих дошкільних закладів [2].

Отже, гендерно орієнтоване бюджетування – це окремий підхід до бюджетування; процес, що фокусується виключно на видатках; складання окремих бюджетів для жінок чи чоловіків, дівчат чи хлопців; рівний розподіл видатків на жінок та чоловіків за принципом 50 на 50; виключно програми, спрямовані на дівчат і жінок; врахування інтересів та потреб груп лише за ознакою статі; інтеграція цілей гендерної рівності у бюджетний цикл; процес, що фокусується на видатках та доходах; зусилля, спрямовані на те, щоб виконання бюджету сприяло гендерній рівності; аналіз різного впливу політик та бюджетування на жінок і чоловіків, а також на вразливі з точки зору дискримінації групи жінок і чоловіків; орієнтованість на потреби дівчат і жінок, хлопців і чоловіків; врахування інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп (залежно від віку, стану здоров'я, сімейного стану, етнічної приналежності та інших важливих характеристик).

Гендерно орієнтоване бюджетування (ГОВ) не може зводитися лише до формального додатку до бюджетного процесу. Це не має бути ані шаблон, який заповнюється після затвердження бюджету, ані просто система показників ефективності для включення до кошторисної документації. Також ГОВ не повинно залишатися лише політичною декларацією без реального втілення чи формальністю на кшталт згадки у бюджетному звіті. Навпаки, ГОВ має бути інтегрованим у кожен етап бюджетного процесу.

Якщо тимчасово відмовитися від розгляду конкретного бюджету й зосередитися на повному бюджетному циклі, стає очевидно, що законодавча база, на якій ґрунтується бюджетний процес, повинна забезпечувати вимоги щодо збору та звітності даних, які виходять за межі центральних бюджетних інституцій. Фіскальна система повинна включати механізми збору необхідної інформації, а процес виконання бюджету - дозволяти отримувати ці дані оперативно, в реальному часі. Йдеться, зокрема, про кількість отримувачів вигод програми з розподілом за статтю, кількість зарахувань тощо. Ця інформація має відображатися як у звітах про виконання бюджету, так і в фінальних аналітичних звітах. Нарешті, контрольні заходи мають включати аудит ефективності, який дозволяє оцінити, наскільки результативно реалізовано цілі, пов'язані з урахуванням гендерних аспектів.

Оскільки бюджетні видатки охоплюють практично всі сфери життя та мають безпосередній вплив на забезпечення гендерної рівності, гендерне бюджетування не повинно розглядатися як допоміжний інструмент бюджетного процесу. Воно має бути інтегрованим у саму суть цього процесу. Хоча гендерне бюджетування часто акцентується на нових витратах чи системі оцінки ефективності, обидва ці аспекти відіграють свою роль: перше - у реалізації цільових ініціатив, друге - у вимірюванні досягнень і аналізі стану проблем. Проте нові ресурси зазвичай обмежені, а одних лише показників недостатньо для визначення напрямів політики. Ефективною практикою визнано підхід, за якого галузеві міністерства та відомства формують свої плани дій на наступний бюджетний рік щодо сприяння гендерній рівності. Ці заяви розглядаються в контексті бюджетного планування, впорядковуються для використання виконавчою владою та включаються до бюджету у вигляді спеціальних гендерних декларацій. Завершення цього циклу відбувається в наступному році, коли аналізуються фактичні результати втілених заходів та формуються нові заяви на наступний бюджетний період.

Список використаних джерел

1. Гендерні аспекти бюджетування на місцевому рівні: практичний посібник (за сприяння Фонду ім. Фрідріха Еберта). Київ. 2012. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/09511.pdf>

2. Гендерно орієнтоване бюджетування на місцевому рівні: від інтеграції принципу гендерної рівності в бюджетний процес до гендерно чутливих політик : посіб. для представників місц. органів виконав. влади, органів місц. самоврядування та громад. активістів. 2020. URL: <https://decentralization.ua/uploads/library/file/599/gender-responsive-budgeting-on-a-local-level-ukraine.pdf>

СТРАТЕГІЧНІ ЧИННИКИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

Протягом тривалого часу в Україні була відсутня єдина стратегія розвитку культури, що призвело до нестабільності та хаотичності управлінських рішень і, як наслідок, - сповільнення, а в деяких секторах сфери культури - навіть стагнації розвитку. З 2019 року Міністерство культури тричі зазнавало реорганізації, що супроводжувалося зміною політичних пріоритетів, втратою інституційної пам'яті та відсутністю послідовності у впровадженні реформ. У цей же період сфера кінематографа теж зазнавала змін щодо управлінської підпорядкованості, що обумовило ряд зупинок та згортання важливих ініціатив кіноіндустрії. У результаті культура продовжувала залишатися периферійною сферою державної політики, що гальмувало її розвиток та зменшувало її роль у формуванні стійкого суспільства; відсутність інтеграції культури у сферу національної безпеки. Культура тривалий час розглядалася як виключно мистецька, дозвіллева або розважальна діяльність, а не як стратегічний ресурс державної безпеки. Це спричинило недостатню увагу до питань інформаційної стійкості, захисту культурної ідентичності та протидії гібридним загрозам. В умовах збройної агресії Російська Федерація використовує культуру як інструмент агресії - поширюючи дезінформацію, підмінюючи історичні наративи, нівелюючи українську культурну ідентичність. Відсутність чіткої державної політики, спрямованої на боротьбу з цими загрозами, призвела до глибокої залежності України від зовнішніх культурних впливів у попередні десятиліття; дефіцит кваліфікованих працівників та вплив людського капіталу.

Цифровізація є ключовим пріоритетом для української культури, адже вона дає змогу зберегти, зробити доступною та популяризувати культурну спадщину. Це також покращує управління у сфері культури та сприяє ухваленню прозорих рішень, ґрунтованих на даних. Завдяки цифровізації розширюються можливості взаємодії громадян з культурним надбанням, забезпечується інклюзивність та відкритість інформації. Це також стимулює створення нових форм культурного виробництва та споживання. Впровадження цифрових рішень у всі аспекти культурної політики підсилює здатність держави зберігати культурну ідентичність, підтримувати національний культурний продукт та підвищувати конкурентоспроможність української культури на світовій арені.

Нагальна потреба в оцифруванні об'єктів української рухомої, нерухомої та нематеріальної культурної спадщини, а також нот, рукописів та стародруків, виникла через загрозу їх повного знищення. Створення високоякісних цифрових копій цих об'єктів має стати державним пріоритетом, оскільки це не лише захистить їх від втрати, а й забезпечить широкий доступ до них. Важливим кроком у цифровій трансформації є створення Археологічного кадастру України – централізованої бази даних про об'єкти археологічної спадщини. Це дозволить системно моніторити стан пам'яток, забезпечити прозорість розподілу земель та запобігти незаконному використанню археологічних територій. Нанесення інформації про пам'ятки археології державного та місцевого значення на Публічну кадастрову карту України буде значним кроком у збереженні культурної спадщини та її інтеграції у просторове планування країни.

Наразі процеси інформатизації у сфері культури здебільшого відбуваються безсистемно та з різним ступенем ефективності. Існуючі локальні інформаційно-комунікаційні системи закладів культури не задовольняють потреби в електронній інформаційній взаємодії з державними системами. Хоча держава активно створює та наповнює реєстри, пов'язані зі збереженням та цифровізацією культурної спадщини, реалізація цих ініціатив обмежується браком кваліфікованих фахівців, недостатнім технічним та фінансовим забезпеченням, а

також низьким рівнем навичок роботи з реєстрами в регіонах. Крім того, відсутні чіткі рекомендації щодо програмного забезпечення для ефективної цифровізації та єдиний портал для доступу до цифрових культурних надбань.

Зростання обсягів цифрових даних вимагає невідкладного запровадження ефективних заходів кібербезпеки, резервного копіювання та безпечного зберігання даних, що потребує термінової модернізації інформаційної інфраструктури більшості культурних закладів. На додаток, відсутній системний підхід до використання культури як інструменту згуртованості суспільства.

Впровадження цифрових технологій є ключовим для збереження, доступності та популяризації культурної спадщини, ефективного управління сферою культури та забезпечення прозорості рішень, що в свою чергу розширює можливості взаємодії з культурним надбанням, забезпечує інклюзивність та сприяє створенню нових форматів культурного виробництва. Збереження культурної спадщини через цифровізацію нагальна потреба в оцифруванні рухомої, нерухомої та нематеріальної культурної спадщини, нот, рукописів та стародруків обумовлена загрозою їхнього знищення. Створення високоякісних цифрових копій є пріоритетом для захисту та забезпечення широкого доступу до культурних надбань.

На нашу думку можливим є створення археологічного кадастру України як централізованої бази даних є критично важливим для системного моніторингу пам'яток, прозорого розподілу земель та запобігання незаконному використанню археологічних територій. Інтеграція інформації про пам'ятки на кадастрову карту України є важливим кроком у просторовому плануванні та збереженні спадщини. Несистемний характер інформатизації, неефективність локальних ІТ-систем закладів культури, брак кваліфікованих фахівців, недостатнє фінансування та технічне забезпечення, а також низький рівень навичок роботи з реєстрами в регіонах – це основні перешкоди для повноцінної цифрової трансформації. Відсутність єдиних рекомендацій щодо програмного забезпечення для цифровізації та єдиного порталу доступу до цифрових культурних надбань гальмує розвиток. Створення уніфікованих рішень та централізованих ресурсів є критично важливим для підвищення ефективності та доступності. Відсутність системного підходу до використання культури як інструменту згуртованості суспільства через цифровізацію та державну політику є стратегічною прогалиною, яку необхідно усунути для посилення національної ідентичності та єдності.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 березня 2025 р. № 293-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text>

УДК 364-78

Костенко В.Ю.

Науковий керівник – Мирошніченко А.І., к.н.держ.упр.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ ЯК ЗАПОРУКА СОЦІАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Вітчизняна криза, викликана повномасштабною війною, зумовила безпрецедентні соціальні потрясіння, що охоплюють усі сфери життя громадян. Масове внутрішнє переміщення, втрата житла, роботи, соціальних зв'язків, а також постійна загроза життю й здоров'ю створили ситуацію глибокої колективної травми. У таких умовах перед державою постають складні завдання: не лише гарантувати фізичну безпеку громадян, але й забезпечити їхню психологічну стійкість, психічне здоров'я та соціальну включеність. Саме

тому психосоціальна підтримка вразливих категорій населення виступає ключовим чинником забезпечення соціальної стійкості країни.

До вразливих категорій у сучасному українському контексті належать внутрішньо переміщені особи (ВПО), жінки з дітьми, люди похилого віку, особи з інвалідністю, діти, які втратили рідних, ветерани бойових дій, жертви насильства, а також цивільні, які пережили обстріли, окупацію чи евакуацію. Війна для цих людей є не лише фізичним викликом, але й джерелом глибоких психологічних травм. Серед основних наслідків – порушення сну, тривожні розлади, депресії, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), емоційне вигорання, дезадаптація та втрата життєвих орієнтирів.

Психосоціальна підтримка є міждисциплінарною сферою, яка поєднує психологічні, соціальні, освітні, правові та медичні заходи, спрямовані на зниження наслідків травматичних подій і відновлення здатності особи чи спільноти функціонувати. Вона передбачає не лише кризове консультування або терапію, а й створення умов, за яких люди можуть відчувати себе в безпеці, мати доступ до базових ресурсів, включатись у життя громади, відновлювати соціальні зв'язки та набувати впевненості у власних силах. За визначенням ВООЗ, психосоціальна підтримка є комплексом заходів психологічного і соціального характеру, спрямованих на зниження стресу, поліпшення благополуччя особи, сім'ї або громади [2].

Серед ефективних форм такої підтримки — мобільні мультидисциплінарні бригади, кризові центри, громадські простори, арт- і трудотерапія, освітні програми, групи взаємопідтримки, індивідуальні та групові консультації, а також діяльність соціальних працівників, психологів, юристів, медичних фахівців та волонтерів. Особливо важливу роль відіграє залучення громадських і міжнародних організацій, що мають досвід у роботі з травмою, переміщенням, захистом прав людини.

В умовах обмежених державних ресурсів важливо розвивати партнерство між органами влади, громадянським суспільством, місцевими громадами та донорами. Створення національних програм з психосоціальної підтримки, підготовка спеціалістів, стандартизація послуг і міжвідомча координація здатні не лише зменшити індивідуальні прояви кризи, а й підтримати цілісність суспільства в умовах затяжного стресу. Адже саме соціально стійке, згуртоване суспільство з високим рівнем довіри і підтримки здатне протистояти викликам війни, сприяти відновленню держави й забезпеченню сталого миру в майбутньому.

Згідно з даними Міністерства охорони здоров'я України, у 2023 році до 30% громадян мали симптоми психоемоційного виснаження, а понад 20% — ознаки депресивних або тривожних розладів [3]. Найбільш вразливими виявилися саме ВПО, діти та люди похилого віку, які часто позбавлені не лише дому, а й сталих соціальних контактів, що унеможливорює їхню повноцінну інтеграцію в нові громади без додаткової підтримки.

Урядом України розроблено Національну програму психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, ініційовану першою леді Оленою Зеленською. В межах програми відбувається навчання фахівців системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту, розробляються алгоритми кризової допомоги, створюються Центри ментального здоров'я в громадах, мобільні бригади, гарячі лінії [3]. Одним із прикладів інтеграції психосоціальної підтримки на рівні громади є реалізація програми «Пліч-о-пліч», яка передбачає, зокрема, психологічне консультування ВПО в закладах первинної медичної допомоги.

Водночас проблемними залишаються питання кадрового забезпечення: на 100 тисяч населення в Україні припадає лише 1–2 фахівці у сфері психічного здоров'я, що є суттєво нижчим за рекомендації ВООЗ. Також спостерігається нерівномірний розподіл послуг, що ускладнює доступ до психосоціальної підтримки в сільській місцевості та прифронтових регіонах [2].

Окремої уваги потребує робота з дітьми, які пережили травматичні події. За даними UNICEF, понад 1,5 мільйона дітей в Україні мають досвід внутрішнього переміщення, втрати дому, навчання в умовах обстрілів або тимчасової окупації. Ненадання належної підтримки таким дітям призводить до відставання в емоційному розвитку, порушень поведінки, складнощів у навчанні та формуванні стосунків у майбутньому [1].

Формування стійких соціальних зв'язків і підтримка на рівні громади виступають важливим фактором профілактики психоемоційних розладів, особливо в умовах тривалого стресу та невизначеності, що супроводжують війну. Місцеві ініціативи, які стимулюють участь людей у суспільному житті, допомагають зменшити почуття ізоляції, тривожності та безнадії. Групи самодопомоги, діяльність громадських просторів, ініціативи взаємодопомоги, участь у культурних, освітніх або волонтерських заходах сприяють не лише емоційному розвантаженню, а й поверненню людям відчуття контролю над власним життям, віри у майбутнє та значущості їхньої ролі у спільноті. Це відновлює почуття ідентичності, приналежності та довіри – як до себе, так і до інших.

Особливо важливим є те, що така підтримка має не тільки індивідуальний, а й колективний ефект. Вона сприяє зміцненню солідарності в громадах, формує стійкі горизонтальні зв'язки між людьми, допомагає долати роз'єднаність, викликану війною, та зменшує ризик маргіналізації вразливих груп. Психосоціальна підтримка, таким чином, стає не лише засобом полегшення особистісного болю, а й інструментом відновлення соціального капіталу – невидимого ресурсу, на якому тримається життєздатність будь-якого суспільства. Це основа для довготривалої соціальної стійкості, яка дозволяє не лише витримати кризу, а й ефективно адаптуватися до нових умов.

Узагальнюючи, слід зазначити, що психосоціальна підтримка є фундаментальним елементом гуманітарної політики в умовах війни та післявоєнного відновлення. Її своєчасне, якісне і всеосяжне надання дозволяє не лише зберегти людський потенціал, а й запобігти соціальній фрагментації, загостренню психологічних проблем, зростанню насильства та загального зниження рівня добробуту. Вона сприяє формуванню культури взаємопідтримки, витривалості, соціальної відповідальності й емпатії – рис, що є основою стійкої демократії та мирного суспільного співіснування.

Список використаних джерел

1. Child Protection and Mental Health in Conflict Settings. UNICEF Ukraine. 2023. URL: <https://www.unicef.org/ukraine>
2. Інформаційний бюлетень: психічне здоров'я. Національна служба здоров'я України. 2023. URL: <https://nszu.gov.ua>
3. Національна програма психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Міністерство охорони здоров'я України. 2023. URL: <https://moz.gov.ua>

УДК 352.07

Кульчій І.О., к.н.держ.упр., доцент;
Гаврилко М.П.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Орієнтація ОМС на залучення зовнішніх джерел для ресурсозабезпечення (РЗ) (зумовлює потребу в створенні позитивного іміджу території та поглиблення мезо-конвергенції. Представникам ОМС необхідно постійно вдосконалювати навички у сфері представлення усім зацікавленим сторонам інвестиційних та інших проектів місцевого розвитку.

Упровадження інструментів е-урядування в РЗ дозволить досягти таких результатів:

- 1) оптимізувати управління РЗ як платформи поглиблення мезо-конвергенції;
- 2) збільшити обсяги доходів місцевих бюджетів за рахунок інформатизації систем адміністрування податків;
- 3) посилити довіру стейкхолдерів і жителів територіальних громад до місцевої влади у довгостроковій перспективі шляхом перетворення офіційних сайтів місцевих рад на

інтерактивні цифрові платформи, які з'єднують користувачів із додатками та службами третіх сторін;

4) зменшити фінансові втрати бюджету внаслідок нецільового використання ресурсів;

5) підвищити ефективність видатків бюджету за трьома основними комунальними послугами: транспортом, відходами та водопостачанням через такі ініціативи, як SMART - паркування, SMART - карти, інтелектуальне збирання відходів, мережа датчиків для виявлення витоків води тощо;

6) мінімізувати фіскальні ризики, об'єднавши розрізнені механізми сплати податків в єдину інтегровану систему, пов'язану з одним структурним підрозділом замість фракційної системи, де різні відділи несуть відповідальність за різні податки та збори з різними базами даних і реєстрами;

7) прискорити процес надання публічних послуг населенню шляхом перенесення всіх транзакцій в одну централізовану он-лайн платформу і повністю автоматизувати бек-офіси;

8) підвищити точність планових і прогнозних показників бюджету шляхом створення інтерактивної системи збалансованих (баланс між потребою у РЗ і ресурсним потенціалом) показників, за розробку яких відповідатимуть представники міжсекторального комітету. В цьому випадку ключовою є розробка стратегій взаємодії, які пристосовані до конкретних потреб і можливостей ОМС і безпосередніх користувачів. ОМС повинні вибирати поєднання технологій, каналів і мов, що враховують грамотність, доходи, тендерну та мовну динаміку в громаді. Доцільно використовувати вже існуючі платформи, а не повністю нові та складні інструменти (той же Facebook може бути не таким інноваційним, але часто набагато ефективнішим). Важливо забезпечити не лише доступність і легкість для розуміння даних, а й їх захист.

Додамо також, що розвиток форм громадської участі в управлінні РЗ сприяє усвідомленню того, що вибір стратегічних пріоритетів, цілей і програм розвитку громади завжди є дискусійним питанням, бо: по -перше, фінансові ресурси завжди є обмеженими; по-друге, пріоритети визначаються різноманітними вподобаннями і мотивацією учасників дискурсу. Тому під час прийняття колегіальних рішень, наприклад, вибору проектів для реалізації при обмежених ресурсах, вважаємо за необхідне дотримуватися колегіального обговорення різних точок зору, де ОМС (в особі комітету) може виступати як ініціатор ідей.

Дослідження теоретичних основ міжбюджетних відносин дозволяє нам узагальнити напрями їх реформування:

- розподіл видаткових повноважень і відповідальності між органами влади різних рівнів [1, с. 14];

- розмежування дохідних джерел між рівнями бюджетної системи України [1, с. 14],

- використання класичного принципу щодо дотримання збалансованих пропорцій розподілу сукупних фінансових ресурсів за рівнями бюджетної системи загалом та місцевих бюджетів зокрема, яке відоме як «золотий перетин» [2];

- чіткість умов надання міжбюджетних трансфертів центральною владою із передбаченням санкцій для місцевої влади в разі їх невиконання, впровадження кількісних критеріїв оцінки зусиль ОМС у досягненні цілей середньострокових програм [3, с.11];

- створення державного фонду фінансової підтримки регіонів України, впровадження механізмів інвестиційної підтримки розвитку регіонів або створення державного фонду фінансового територіального вирівнювання [3, с.11];

- проведення вирівнювання фінансової спроможності в обсязі, що залишатиме ОМС стимули для поліпшення податкової бази та адміністрування податків, забезпечення ОМС фіскальними засобами для досягнення рівня публічних послуг відповідно до попиту [4, с.11];

- орієнтація політики вирівнювання на економічну ефективність та соціальну справедливість, консенсус між створенням умов для соціально - економічного розвитку всіх регіонів і державною підтримкою регіонів - аутсайдерів, усунення міжрегіональних та галузевих диспропорцій [4, с. 40].

Враховуючи кращі міжнародні практики розподілу трансфертів між бюджетами всіх рівнів, а особливо надання фінансової допомоги з державного бюджету місцевим бюджетам,

пропонуємо розглянути для впровадження в українську практику такий інструмент модернізації системи міжбюджетних трансфертів як муніципальні контракти.

Муніципальні контракти – це інструмент управління, базований насамперед на продуктивності використання публічних фінансових ресурсів. У контексті підвищення рівня децентралізації та розширення участі ОМС і членів громади у вирішенні проблем місцевого значення муніципальний контракт виник як інструмент для спрощення фінансового забезпечення проектів розвитку територій, що дає потужний поштовх в управлінні РЗ.

Отже, муніципальний контракт не є аналогом будь-якої з бюджетних програм, на кшталт, бюджету участі, громадського бюджету або ж державного фонду регіонального розвитку. Це універсальний інструмент, який відкриває широкі можливості для управління міжбюджетними фінансовими потоками, прискорює швидкість їх обороту та збільшує рівень впливу ОМС на РЗ. Оптимальний термін для муніципальних контрактів, навіть в умовах війни - від трьох до п'яти років. Однак вони можуть укладатися і на коротші чи довші терміни залежно від особливостей предмету контракту.

Муніципальний контракт розробляється на основі оцінювання характеристик територіальної громади, зокрема її організаційних, фінансових можливостей і слабких сторін (наприклад, SWOT-аналіз). За результатами оцінювання розробляється муніципальна програма, яка включає в себе чіткі інвестиційні пріоритети, а також заходи щодо розвитку ресурсного потенціалу територіальної громади.

Список використаних джерел

1. Семенова О. Ю. Механізми державного управління міжбюджетними відносинами в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Запоріжжя, 2011. 20 с.
2. Михайленко Г. В. Сучасний зміст поняття суб'єктно-об'єктних відносин у системі державного управління. Державне будівництво. 2021. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2021-2/doc/1/07.pdf>.
3. Заброцька О. В. Фінансове територіальне вирівнювання в системі міжбюджетних відносин: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2011. 20 с.
4. Кульчицький М. І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України : дис. д-ра екон. наук : 08.00.08. Львів, 2016. 473 с.

УДК 35.072

Лапа Є.С.

Науковий керівник – Кульчий І.О., к.н.держ. упр, доцент

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ДОСТУП ДО ВІДКРИТИХ ДАНИХ: ПРАКТИКА ЄС

Створення відкритої влади – сьогодні є важливим завданням для країн ЄС. У сучасному суспільстві можна виокремити такі пріоритетні напрями забезпечення інформаційної відкритості: доступ до публічної інформації, розвиток політики е - урядування та відкритих даних.

Прикладом реалізації інституційного забезпечення концепту відкритих даних може слугувати досвід Великобританії. Органи публічної влади цієї країни виконують два основні завдання: перше пов'язане з реалізацією права суспільства на отримання достовірної інформації щодо діяльності влади, друге - із побудовою іміджу органів публічної влади та формуванням позитивної думки щодо їх роботи. Для цього створено систему підрозділів, що виконують функції управління новинами. Так, для зв'язків із громадськістю у Великобританії створено Комітет стратегічних комунікацій, до складу якого входять директори 12 регіональних відділів інформації, особисті секретарі кожного міністра та шість

представників різних партій. Комітет стратегічних комунікацій вирішує, яку саме інформацію уряд повинен надати населенню. Щоранку через прес-секретаря прем'єр – міністра члени цього Комітету отримують інформацію з Комітету моніторингу ЗМІ, проводять аналіз громадських думок про діяльність уряду та вирішують, яким чином на це реагувати [4]. Ключовим елементом функціонування системи відкритих даних у Великобританії є Інститут відкритих даних (The Open Data Institute, The ODI), заснований винахідником Інтернету сером Тімом Бернерс-Лі та Найджелом Шадболтом, експертом з питань штучного інтелекту, який виступає за інноваційне використання відкритих даних. Основними завданнями Інституту є поширення інноваційного використання відкритих даних у всьому світі. Інститут працює як із комерційними, так і з некомерційними компаніями та урядами з метою створення відкритої, надійної екосистеми даних, за допомогою якої люди зможуть приймати найкращі рішення та керувати будь-якими шкідливими впливами [3].

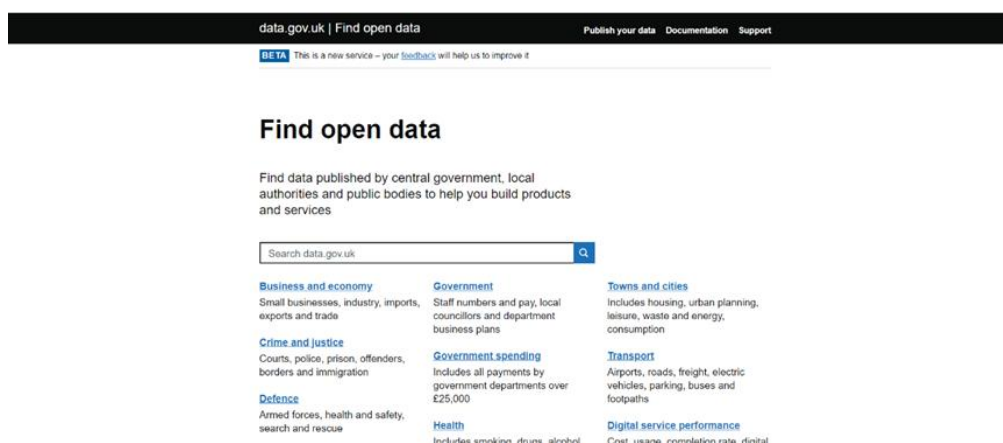

Рис. 1. Веб – сторінка відкритих даних Великобританії (скріншот [1]).

Портал відкритих даних ЄС – data.europa.eu – є точкою доступу до публічних даних, опублікованих установами, агентствами та іншими органами ЄС.

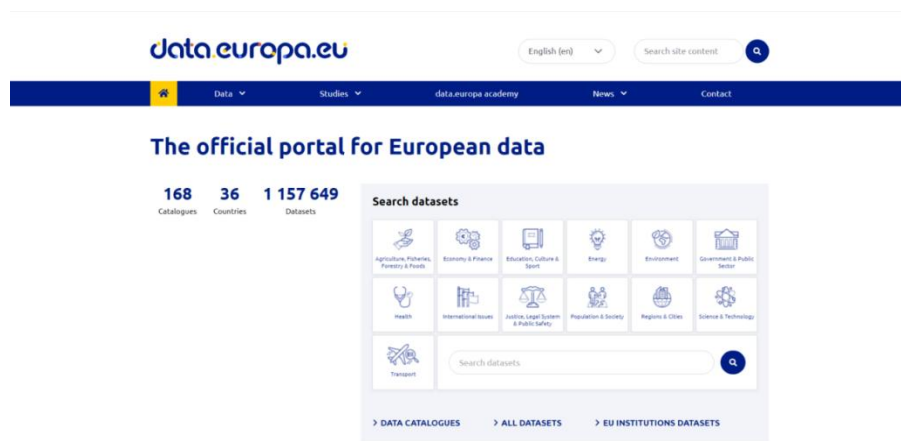

Рис. 2. Веб – сторінка відкритих даних ЄС (скріншот [2])

Відкриті дані Франції публікуються на сайті – <https://www.data.gouv.fr/fr/>. На сайті публікують дані 3119 установ і організацій. data.gouv.fr є відкритою платформою для французьких публічних даних. У цьому сенсі він поєднує виробників і користувачів даних. Так, наприклад, можна прослідкувати данні по смертності з 1970 року по теперішній час або аналіз ринку нерухомості за період з 1800 - 2025 й прогнозами до 2050 року [5].

Таким чином, світовий досвід показує, що громадяни, які є учасниками проєктів на основі відкритих даних та отримують інформацію про існуючі проблеми в тій чи іншій сфері сприяють протидії корупції. Із використанням відкритих даних у громадян з'являється

можливість отримувати якісні державні послуги, зокрема у сфері соціальної безпеки (актуальна статистика скоєння кримінальних та інших правопорушень; інформація щодо рівня екологічного забруднення; реєстри та характеристики об'єктів культури та культурної спадщини; реєстри по об'єктах у сфері охорони здоров'я й освіти, тощо).

Отримуючи інформацію про діяльність органів публічної влади, громадяни також можуть контролювати їх роботу, оскільки в інформаційні масиви включаються дані про те, де, коли, що сталося, які наслідки або результати були отримані. За всіма напрямками набори відкритих даних можуть нарощувати не тільки органи публічної влади та державні структури, а й волонтери і зацікавлені громадяни. Наприклад, громадяни можуть виправляти помилки, що стосуються їх персональних даних; додавати нову інформацію про події, що відбулись, або анонси подій за допомогою комп'ютерів, мобільних засобів зв'язку та іншої техніки.

Таким чином, подальші дослідження проаналізованої проблеми можуть бути спрямовані на розроблення теоретичних і практичних механізмів електронної взаємодії суспільства і органів влади, а також в запровадженні принципів відкритості інформації про свою діяльність у роботі органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Open data of the United Kingdom. URL: <https://data.gov.uk>
2. The official portal for European data. URL: data.europa.eu
3. Абраменко Ю. Ю. Зарубіжний досвід е-врядування та проблеми його імплементації в Україні. URL: [http:// www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09ayypiu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09ayypiu.pdf).
4. Алексеева К., Грищенко І. Удосконалення процесу інформаційної відкритості органів публічної влади шляхом практичної реалізації концепції електронного урядування. URL: <file:///C:/Users/TuBuS/Downloads/82-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-150-1-10-20200914.pdf>
5. Відкриті дані Франції. URL: <https://www.data.gouv.fr/fr/>

УДК 342.9:004.738.5:351.751

Лахижа М.І., д.н.держ.упр., професор;

Черчатий Є.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У СФЕРІ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Інформаційна сфера займає важливе місце у виробленні та впровадженні політики, що чітко проявляється і у сфері правового захисту громадян. Проведене нами у 2025 році дослідження на матеріалах обласної військової державної адміністрації, обласної ради та структур надання безоплатної правничої допомоги підтверджує цю думку.

Актуальність звернення до проблематики правового захисту громадян викликана кількома факторами. Основний з них – значне розширення в умовах війни кількості ветеранів війни, членів сімей загиблих та внутрішньо-переміщених осіб, які згідно ст.14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» [1] мають право як на первинну, так і на вторинну правничу допомогу. 1.У цьому та інших законах (Про доступ до публічної інформації; Про захист суспільної моралі; Про інформацію) помітне прагнення до реалізації інформаційних прав і свобод людини і громадянина. Важливим у цьому відношенні є п.5.ст.1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»: «правопросвітництво – комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня правової свідомості, культури та освіченості осіб, які перебувають під юрисдикцією України, у тому числі розповсюдження інформації про

захист прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, виконання їх обов'язків, роз'яснення щодо порядку надання безоплатної правничої допомоги та доступу до неї» [1].

Забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян віднесено до відання місцевих державних адміністрацій (ст.13) [2]. Приклад Полтавської області засвідчує важливість розробки, прийняття обласною радою та реалізації обласних програм правової допомоги, які спрямовані на забезпечення доступу до правової допомоги для мешканців конкретної області. Вони можуть включати різноманітні форми підтримки, такі як: консультації юристів, складання документів, допомога в доступі до вторинної правової допомоги та медіації, а також правову інформацію.

Суттєву роль у забезпечення якісного програмування мав спеціальний посібник «Програма надання безоплатної правової допомоги: розроблення, планування, виконання, звітування», який у 2017 році активно обговорювався у регіонах України.

У Полтавській області позитивно зарекомендували себе «Обласна комплексна програма соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013–2020 роки» [3], «Програма правової освіти населення Полтавської області на 2021 - 2025 роки» та інші, спрямовані на «набуття широкими верствами населення правових знань та навичок у їх застосуванні, забезпечення доступу громадян до джерел правової інформації та безоплатної правової допомоги, формування у них поваги до права, а також визначає основні напрями правоосвітньої діяльності та першочергові заходи щодо їх реалізації» [4].

Список використаних джерел

1. Про безоплатну правничу допомогу. Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Про місцеві державні адміністрації. Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
3. Обласна комплексна програма соціального захисту і соціального забезпечення населення області на 2013–2020 роки. URL: <http://www.oblrada.pl.ua/ses/7/11/272.pdf>
4. Програма правової освіти населення Полтавської області на 2021-2015 роки. URL: https://media.poda.gov.ua/docs/xehhjrgk/proect_posv26012021d.pdf

УДК 159.9:331.101.3

Одарюк Ю.К.

Науковий керівник – Трегубенко Г.П., к.н.держ.упр.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА

Психологічні аспекти відіграють ключову роль в ефективності діяльності керівника, впливаючи на прийняття рішень, мотивацію персоналу, формування корпоративної культури та досягнення організаційних цілей. Усвідомлення та розвиток цих аспектів є запорукою успішного лідерства.

Важливим чинником управлінської діяльності є самоусвідомлення та емоційний інтелект керівника. Зокрема це виявляється через здатність керівника розуміти власні сильні та слабкі сторони, цінності, мотивацію та емоційні реакції, що дозволяє ефективно управляти стресом, приймати виважені рішення та бути послідовним у діях.

Спробуємо сформулювати основні знання, якими має володіти керівник. Застосування знань про різні теорії мотивації, розуміння, що кожен співробітник має унікальні потреби, вміння адаптувати свій стиль управління до індивідуальних особливостей. Психологічні аспекти ефективного делегування, що включають довіру, надання свободи дій та підтримку. Делегування сприяє розвитку співробітників та підвищенню їх залученості. Здатність

розпізнавати та ефективно вирішувати міжособистісні та внутрішньогрупові конфлікти, перетворюючи їх на можливості для зростання. Формування атмосфери довіри, взаємоповаги та відкритості. Це знижує стрес, підвищує продуктивність та лояльність. Використання психологічних методів для згуртування команди, посилення почуття спільності та взаємної відповідальності. Психологічна готовність до змін та вміння управляти опором змінам з боку персоналу. Це вимагає емпатії, роз'яснювальної роботи та підтримки. Розробка ефективних стратегій подолання стресу та емоційного вигорання, які часто супроводжують керівну діяльність. Здатність долати труднощі, адаптуватися до складних ситуацій та зберігати ефективність у стресових умовах. Усвідомлення того, як стрес керівника може передаватися команді, та вміння мінімізувати його негативні наслідки [4].

Самопізнання – це безперервний процес дослідження власної особистості, усвідомлення своїх сильних та слабких сторін, цінностей, переконань, мотивації та стилю прийняття рішень. Для керівника це означає розуміння того, як його особистісні характеристики впливають на взаємодію з підлеглими та на загальну атмосферу в колективі. Наприклад, керівник, який знає, що схильний до надмірної критики під тиском, може свідомо працювати над пом'якшенням свого тону та зосередженням на конструктивному зворотньому зв'язку. Саморефлексія – це активне осмислення власного досвіду, аналіз успіхів та невдач, причинно-наслідкових зв'язків між діями та їх результатами. Регулярна саморефлексія дозволяє керівнику навчатися на власному досвіді, коригувати поведінку та стратегії [1].

Ефективне лідерство неможливе без майстерного володіння навичками комунікації та психологічного впливу. Це дозволяє керівнику не просто передавати інформацію, а й надихати, переконувати та мотивувати. Переконливість керівника ґрунтується на логіці, аргументації та, що не менш важливо, на довірі. Люди схильні вірити тим, кого вони поважають і кому довіряють. Особистий (неформальний) авторитет: Базується на професіоналізмі, компетентності, справедливості, емпатії та особистісних якостях керівника. Визнання високого рівня знань та досвіду в певній галузі. Використання фактів, логіки, емоційне залучення, розповіді історій (сторителлінг), звернення до спільних цінностей та інтересів [1].

Керівник має бути обізнаним з основними психологічними теоріями мотивації, щоб індивідуалізувати підхід до кожного співробітника. Теорія ієрархії потреб Маслоу: розуміння, що люди мають різні рівні потреб (фізіологічні, безпека, соціальні, повага, самореалізація) і мотивуються тими, що є незадоволеними. Двофакторна теорія Герцберга: розрізнення гігієнічних факторів (уникнення незадоволеності, наприклад, зарплата, умови праці) та мотивуючих факторів (викликають задоволеність, наприклад, визнання, відповідальність, розвиток). Теорія очікувань Врума: мотивація залежить від очікування, що зусилля призведуть до успіху, який, у свою чергу, призведе до бажаної винагороди. Теорія справедливості Адамса: співробітники мотивовані, коли відчують справедливе ставлення до себе порівняно з іншими [3].

Визначення індивідуальних мотиваторів через особисті бесіди, спостереження, опитування керівник повинен виявляти, що саме мотивує кожного члена команди (наприклад, визнання, можливість розвитку, гнучкий графік, цікаві проекти). Створення персоналізованих стимулів: Надання можливостей для професійного зростання, делегування цікавих завдань, публічне визнання досягнень, створення комфортних умов праці.

Організаційні зміни часто викликають опір через страх невідомого, втрату контролю або звичного комфорту. Керівник має бути психологом у процесі управління змінами. Психологічні аспекти управління змінами: розуміння стадій прийняття змін (заперечення, гнів, торг, депресія, прийняття), чітке пояснення причин, цілей та очікуваних вигод від змін, а також підтримка відкритого діалогу, дозволити співробітникам брати участь у процесі планування та впровадження змін для підвищення їхньої залученості та зниження опору, надання необхідних ресурсів, навчання та психологічної підтримки під час перехідного періоду.

На нашу думку, висока відповідальність, постійний тиск та необхідність вирішувати складні завдання роблять керівну діяльність схильною до стресу та вигорання. Дбати про власне психологічне благополуччя – це не розкіш, а необхідність для довготривалої

ефективності. Стрес – це природна реакція організму на виклики. Однак хронічний стрес може призвести до емоційного вигорання, яке характеризується фізичним та емоційним виснаженням, цинізмом та зниженням відчуття особистих досягнень. Стратегії подолання стресу: ефективне планування та пріоритизація завдань, регулярні фізичні вправи є чудовим засобом для зняття стресу, здоровий сон та харчування, здатність адаптуватися до змін, долати труднощі та відновлюватися після невдач. Це включає позитивне мислення, пошук сенсу у викликах, підтримку соціальних зв'язків. Емоційний стан керівника має значний вплив на атмосферу в колективі. Стресовий, роздратований керівник може несвідомо «заражати» стресом своїх підлеглих, знижуючи їхню продуктивність та моральний дух [2].

Отже, психологічні аспекти у діяльності керівника є не просто доповненням до його професійних компетенцій, а їхньою невід'ємною частиною та основою. Від глибокого самоусвідомлення та емоційного інтелекту до майстерності комунікації, здатності мотивувати та формувати команду, а також вміння піклуватися про власне психологічне благополуччя – кожен з цих вимірів є критично важливим для успішного лідерства в сучасному світі. Інвестиції у розвиток цих психологічних навичок є інвестиціями у стабільність, ефективність та майбутній успіх як окремого керівника, так і всієї організації.

Список використаних джерел

1. Коваленко О. Г. Психологічні особливості прийняття управлінських рішень керівниками. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка», 2016. №2, 56-61.
2. Кривоконь Н. В. Психологічні аспекти стресостійкості керівника в умовах кризи // Проблеми сучасної психології, 2020. №50, 102-110.
3. Тімбілдінг: як створити команду мрії. URL: <https://www.vinnitsa.info/news/timbildinh-yak-stvoryty-komandu-mriyi.html>
4. Яковенко Ю. С. Вплив психологічного клімату на ефективність діяльності організації// Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія «Психологічні науки», 2019 . (1), 220-226.

УДК 355.1:305-055.2(477)

Перетятко Л.С.

Науковий керівник – Шульга В.О.

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(м. Полтава, Україна)

ЖІНКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ: ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах повномасштабної війни та процесу післявоєнного відновлення важливо зберегти досягнення України у сфері гендерної рівності, яку в теперішніх обставинах можуть вважати другорядною. Значним кроком є підписання Пекінської декларації, прийнятої на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року [1], згідно з якою демократичні держави повинні надавати жінкам і чоловікам рівні можливості брати участь у всіх сферах життя, зокрема в збройних силах та миротворчих процесах.

Резолюція Ради Безпеки ООН №1325 «Жінки, мир, безпека» є ключовим документом, який сприяє активному залученню жінок до сфери безпеки та акцентує увагу на забезпеченні гендерної рівності. Вона охоплює низку важливих напрямів: забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у процесах прийняття рішень на всіх рівнях, запобігання гендерно зумовленому насильству, захист прав і врахування потреб постраждалих у період конфліктів і після них. Особлива увага приділяється потребам жінкам-військовослужбовицям і ветеранам під час отримання медичних, психологічних та гуманітарних допомог [2].

Станом на 1 січня 2025 року в ЗСУ служать понад 70 000 жінок, [3], що на 20% більше, ніж у 2022 році. Одна з головних проблем, на яку звертали увагу жінки, – це «скляна стеля», яка залишалася в армії. Тобто попри те, що в Збройних Силах 2018 року остаточно і на законодавчому рівні зникли заборонені для жінок посади, на практиці перешкоди залишилися. Це зазначала й очільниця жіночої асоціації юристів України «ЮрФем» [4], яка досі отримує звернення про відмови надавати офіцерські звання і підвищувати по службі жінок.

Питання гендерної рівності у військовій сфері тісно пов'язане з інститутом освіти. Забезпечення жінкам повноцінного доступу до військової освіти є важливою складовою реформування державної політики щодо жінок-військовослужбовиць. У «Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року»[5] слушно підкреслено необхідність відображення внеску жінок у перемогу — як у військовій, так і в цивільній сферах. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [6] закріплює правові основи для реалізації гендерної рівності в усіх сферах суспільного життя, включно з безпековим та оборонним секторами. У контексті повномасштабної війни цей документ набуває особливого значення, оскільки гарантує недопущення дискримінації за ознакою статі, забезпечення рівного доступу до військової служби, освіти, кар'єрного зростання. Закон слугує основою для формування політик, які мають забезпечити справедливі умови служби, належний соціальний захист. Реалізація цього закону в умовах війни є не лише питанням прав людини, а й елементом національної стійкості та ефективності оборони.

Отже, в чому полягає проблема жінок на фронті? На це питання відповіла бойова медицина добровольчого батальйону «Госпітальєри» Катерина Галушко[7]. По-перше, це дискримінація, тобто нерівне ставлення та обмеження прав. По друге, це забезпечення амуніції для жінок(бронежилети, форми, шоломи). По третє, бути жінкою військовослужбовцем – означає постійно долати подвійні виклики. Окрім небезпеки на передовій, вони щодня стикаються з усталеними стереотипами, недостатньою підтримкою та системними бар'єрами.

Таким чином, в умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення України питання гендерної рівності, зокрема у військовій сфері, набуває особливого значення як елемент національної стійкості. Хоча законодавство забезпечує рівні права жінок і чоловіків у військовій службі, на практиці залишаються проблеми, такі як дискримінація, обмежений доступ до кар'єрного зростання, відсутність належного забезпечення амуніцією, а також упереджене ставлення. Ратифікація міжнародних документів та реалізація національних стратегій створюють підґрунтя для подолання цих викликів. Однак ефективна реалізація гендерної політики у секторі безпеки та оборони потребує комплексного підходу, включаючи доступ до військової освіти, забезпечення належного соціального захисту жінок-військовослужбовиць, подолання стереотипів та усунення «скляної стелі». Успішне вирішення цих питань сприятиме зміцненню Збройних Сил і підвищенню ефективності оборони країни.

Список використаних джерел

1. Пекінська декларація (укр/рос) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 15.09.1995. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text
2. Національна соціальна сервісна служба - Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека”. Головна | Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325>
3. Свобода Р., Високолян О. Жінки на війні: як долати «скляну стелю». Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zhinky-na-viyni-henderna-rivnist/32853881.html>
4. Скібіцька Ю. Жінки на війні. Проблеми бійчинь ЗСУ після повномасштабного вторгнення. Гендер в деталях. URL: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/dosvidy-viyny/zhinky-na-viyni-problemy-biychyn-zsu.html> (дата звернення: 18.05.2025).

5. Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 20.12.2022 № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-p#Text>

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

7. Слей Шоу. Потрібно мобілізувати жінок! Приклад «Госпітальєрів». Жіночі бронешити, сексизм та втома від війни, 2023. YouTube. URL:https://www.youtube.com/watch?v=8d5Gmz_EQ-E

УДК 349.43:631.147

Ревака К.О.

Науковий керівник – Мирошніченко А.І., к.н.держ.упр.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З НОРМАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У КОНТЕКСТІ АГРАРНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У контексті стратегічного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу важливим завданням постає правове зближення у сфері земельних відносин. Земельне право не лише регулює права на землю, а й слугує фундаментом аграрної політики, здатної відповідати європейським стандартам.

Процес інтеграції аграрної політики України до економічного простору Європейського Союзу є складним, багатоаспектним і потребує гармонізації правових, економічних і технічних складових. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення низки базових документів, зокрема Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підписаної у 2014 році [1]. Цей документ заклав підґрунтя для системної співпраці та передбачив поступове наближення українського законодавства й стандартів до норм Європейського Союзу. У контексті аграрної політики угода охоплює такі ключові напрями, як розширення доступу до європейських ринків, забезпечення відповідності вимогам щодо якості та безпеки продукції, дотримання екологічних стандартів, зниження митних бар'єрів і узгодження стратегій у сільському господарстві.

Процес адаптації українського аграрного сектору до вимог та стандартів Європейського Союзу є складним і комплексним, що докладно висвітлено у Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на період до 2030 року [2]. Цей стратегічний документ виконує не лише функцію планування – він фактично є динамічним інструментом, який формує вектор трансформації аграрної сфери. Основними напрямками модернізації визначено: досягнення відповідності продукції європейським стандартам якості, створення сучасної логістичної та переробної інфраструктури, а також глибшу інтеграцію з аграрним ринком ЄС. Реалізація таких завдань сприяє поступовому усуненню торговельних бар'єрів і відкриває нові перспективи для вітчизняних виробників.

Першим етапом адаптації є приведення продукції до стандартів ЄС: безпечність харчових продуктів, фітосанітарні та ветеринарні вимоги. Без цього доступ до європейських ринків обмежений. Наступним — екологічна трансформація, що передбачає раціональне використання води, ґрунтів, біорізноманіття та впровадження сталих технологій. [3, с. 68].

Конкурентоспроможність українського агросектору можлива лише за умов глибокої структурної трансформації. Це включає цифровізацію, точне землеробство, оновлення логістики, розвиток експорту та створення якісної продукції. [4, с. 122–123].

Черговий етап земельної реформи передбачає не просто внесення змін до

законодавства, а глибоке посилення правового захисту власників земельних ділянок і кардинальне вдосконалення інституційної інфраструктури, здатної ефективно та беззастережно гарантувати право власності [5, с. 85]. Такий підхід є необхідною умовою для зміцнення довіри учасників земельного ринку та забезпечення його стабільного функціонування. Визначальним напрямом подальших перетворень має стати суттєве зменшення корупційних ризиків у сфері земельних відносин. Це потребує не фрагментарних рішень, а комплексного переосмислення засад і принципів управління земельними ресурсами. Водночас критично важливим є запровадження абсолютно прозорих механізмів передачі землі у власність або користування, що мінімізує можливості для тіньових схем. У пріоритеті державної політики має бути рішуча протидія рейдерству та системним зловживанням, які підривають довіру до земельної реформи.

Європейський Союз наголошує на пріоритеті екологічної безпеки, сталого розвитку та охорони довкілля. Україні важливо реалізувати «зелену трансформацію» агросектору — не як часткову модернізацію, а як системну перебудову з екологічно орієнтованими технологіями.

Європейський Союз визначає чітку нормативну базу, що містить обов'язкові екологічні стандарти для всіх секторів економіки, зокрема й для сільського господарства [6, с. 527]. Ці комплексні вимоги не лише регулюють господарську діяльність, а й слугують стратегічним орієнтиром для розвитку українського аграрного сектору. До ключових напрямів, передбачених європейським екологічним регулюванням, належать: стимулювання органічного землеробства; контроль і обмеження використання агрохімікатів; скорочення обсягів парникових газів; ефективне управління водними ресурсами; забезпечення безпеки для довкілля та здоров'я населення; впровадження моделей екологічно сталого землекористування. Дотримання цих стандартів є передумовою для повноцінної інтеграції України в аграрний простір ЄС.

Безумовно, процес європейської інтеграції в аграрній сфері супроводжується для України низкою серйозних викликів. Серед них — застаріла нормативно-правова база, високі корупційні ризики у сфері земельних відносин, дефіцит інвестицій для модернізації аграрної інфраструктури, а також необхідність трансформації суспільної свідомості, зокрема переосмислення ставлення до землі як виключно державного ресурсу. Проте кожен крок у напрямку нормативної та інституційної гармонізації із стандартами ЄС є вкладом у довгострокову перспективу: у формування ефективної, відкритої та конкурентоздатної аграрної системи, що здатна стати повноправною складовою європейського простору.

Євроінтеграція в аграрній сфері — це не лише доступ до ринків, а й прийняття європейських цінностей, прозорості, конкуренції та сталого розвитку. Вона вимагає не запозичення норм, а глибокого переосмислення цілей, інструментів і результатів аграрної реформи. Такий підхід формує основу нової моделі сільського господарства України — конкурентоспроможної, правової та екологічно відповідальної.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Європейським Союзом та Україною. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/en/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>. Дата звернення 26.05.2025.
2. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Розпорядження Кабінет Міністрів України від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-%D1%80#Text>. Дата звернення: 27.05.2025.
3. Khodakivska O., Ramos O., Nechyporenko O., et al. Efficiency of Innovative Development Management: Interstate Assessment of the Economic Competitiveness in the Context of European Integration and Economic Security. International journal of computer science and network security. 2021. 21 (11). pp.67-72. DOI 10.22937/IJCSNS.2021.21.11.

4. Lupenko, Yu., Khodakivska, O., Nechyporenko, O., Shpykuliak, O. The state and trends of agricultural development in the structure of the national economy of Ukraine. Scientific Horizons. 2022. Vol. 25. No (6). pp. 121–128. [https://doi.org/10.48077/scihor.25\(6\).2022.121-128](https://doi.org/10.48077/scihor.25(6).2022.121-128).

5. Зінчук Т. О., Данкевич В. Є. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель. Економіка АПК. 2016. № 12. С. 84–92

6. Khodakivska O. Socio-economic backgrounds of agricultural production ecologization. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2014. 36 (3) , pp. 526-534. DOI 10.15544/mts.2014.049

УДК 351.77:316.344.5:355.02

Тесля А.В.

Науковий керівник – Мирошніченко А.І., к.н.держ.упр.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Російська агресія, що почалася у 2014 році з тимчасової окупації Криму та окремих районів Донецької і Луганської областей, а з 24 лютого 2022 року переросла у повномасштабне вторгнення, спричинила глибоку гуманітарну кризу в Україні. Одним із найбільш гострих її наслідків стало масове внутрішнє переміщення населення, що створило безпрецедентні виклики для системи соціального забезпечення.

Станом на 2024 рік в Україні зареєстровано понад 4,9 млн внутрішньо переміщених осіб (далі ВПО) [3]. Проте реальна кількість осіб, які залишили свої домівки, може бути вищою, адже значна частина переміщених не пройшла процедуру офіційної реєстрації.

Законодавча база, яка регламентує соціальне забезпечення ВПО, формувалася у кризових умовах, що зумовило наявність прогалин та суперечностей. Основним документом, що визначає правовий статус ВПО, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [4]. Хоча закон закріплює ключові гарантії – право на соціальну допомогу, житло, медичну та правову допомогу, – його реалізація значною мірою залежить від наявності ресурсів, спроможності місцевих органів влади та координації між різними рівнями управління.

У період воєнного стану уряд запровадив низку рішень, спрямованих на оперативну підтримку ВПО. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» у 2022 році, якою було передбачено щомісячну допомогу на проживання: 2 000 грн для працездатних осіб і 3 000 грн – для осіб з інвалідністю та дітей [2]. Разом із тим, ця сума є лише тимчасовим заходом, і в умовах інфляції та зростання вартості життя вона не забезпечує базових потреб.

Поряд із питанням матеріального забезпечення надзвичайно важливою є соціальна інтеграція ВПО у приймаючі громади. Недостатня взаємодія між переселенцями та місцевим населенням може призводити до соціальної напруги, конкуренції за обмежені ресурси (житло, робочі місця, соціальні послуги). Програми соціальної згуртованості, які передбачають спільну участь ВПО та місцевих мешканців у волонтерських, освітніх чи культурних заходах, демонструють позитивні результати. Водночас, таких ініціатив поки недостатньо на національному рівні, а місцеві бюджети не завжди мають ресурси для їх підтримки.

Суттєвим досягненням є цифровізація процесів: реєстрація в статусі ВПО можлива через мобільний додаток «Дія», що значно спростило доступ до послуг. Проте в регіонах з обмеженим інтернет-покриттям або серед соціально вразливих груп, таких як літні люди, цифрова доступність залишається низькою. Це посилює нерівність у доступі до допомоги.

Ключовими проблемами в сфері соціального забезпечення ВПО залишаються:

- нестабільність фінансування соціальних програм. Допомога часто затримується, а зміни у правилах нарахування можуть бути непередбачуваними для самих одержувачів. Виплати нерідко залежать від наявності коштів у держбюджеті та пріоритетів уряду.
- нестача житла та його висока вартість оренди. Більшість ВПО змушені винаймати житло на комерційній основі, що для багатьох є економічно недоступним.
- невизначеність у правовому статусі ВПО, які не мають змоги повернутися до покинутого місця проживання. Часто відсутня чітка державна стратегія їхньої інтеграції в нові громади.
- високий рівень бюрократизації. Попри спроби цифровізації, отримання допомоги нерідко вимагає багато документів та підтверджень, що ускладнює процес для людей, які втратили документи під час евакуації або проживають у тимчасово окупованих територіях [5].

Інституційна спроможність місцевих органів соціального захисту населення часто виявляється недостатньою. Особливо це стосується громад, які прийняли велику кількість переселенців, але самі постраждали від бойових дій або мали обмежені ресурси навіть до початку вторгнення.

Нерідко переселенці стикаються з дискримінацією при прийомі на роботу або оренді житла. Попри формальну заборону дискримінації за ознакою місця проживання, відсутність постійної реєстрації чи документів може обмежити їх доступ до банківських послуг, голосування на місцевих виборах, участі у соціальних програмах розвитку. Існує потреба у ширшому доступі до безоплатної правової допомоги, зокрема в питаннях поновлення документів, оформлення власності, спадкування, отримання компенсацій за зруйноване житло тощо.

Міжнародна гуманітарна допомога частково компенсує обмеження державної підтримки. Програми Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR) охопили мільйони ВПО. У 2023 році UNHCR забезпечив понад 600 тисяч осіб грошовими грантами, житловою підтримкою та правовими консультаціями [1]. Однак ця допомога має обмежений часовий характер і залежить від зовнішнього фінансування.

Не менш важливим є психологічний вимір проблеми. Системна робота з підтримки психічного здоров'я переміщених осіб лише починає формуватися, хоча значна частина ВПО пережила травматичний досвід втрати дому, близьких, насильства або перебування в окупації [5]. За відсутності цілеспрямованих програм реабілітації існує ризик довгострокової соціальної дезадаптації.

Таким чином, проблематика соціального забезпечення ВПО в умовах воєнного стану в Україні є багатогранною. Вона охоплює не лише питання фінансової підтримки, але й інституційної, правової, інфраструктурної, психологічної та інтеграційної спроможності держави. Ефективне вирішення цих проблем вимагає міжвідомчої координації, постійної актуалізації нормативної бази, довгострокового планування та залучення громадянського суспільства й міжнародних партнерів. Лише системний підхід дасть змогу забезпечити гідне життя для мільйонів внутрішньо переміщених громадян, які постраждали від війни, але залишаються частиною українського суспільства.

Список використаних джерел

1. UNHCR Ukraine. Ukraine Situation Operational Update. 2023. URL: <https://www.unhcr.org/ua>
2. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України №332 від 20.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#Text>
3. Міністерство соціальної політики України. Інформація про кількість внутрішньо переміщених осіб. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua>

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України №1706-VII від 20.10.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
5. Публічний звіт голови Нацсоцслужби про підсумки діяльності 2023. Національна соціальна сервісна служба України. 2023. URL: <https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/Звіт%20Нацсоцслужби%202023.pdf>

УДК 305-055.2:351(477)

Червяцова А.

Гентський університет (м. Гент, Бельгія)

Тригуб Ю.О.

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
(м. Полтава, Україна)*

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА УРЯДУ УКРАЇНИ ТА ІНІЦІАТИВИ ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЖІНОК ПІД ЧАС ВІЙНИ

Конституція України визначає людину як найвищу соціальну цінність (ст. 1) [1]. З початку війни 24 лютого 2022 року та на сьогодні, наразі до 9 серпня 2025 року, в Україні був введений та продовжений воєнний стан. Запровадження такого стану передбачає обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих прав (ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану») [3], але права людини мають підлягати виключній правовій охороні.

Питання захисту прав людини і громадянина є ключовим у ХХІ столітті для усіх держав і народів. З початком воєнної агресії російської федерації проти України для нашої країни це є надзвичайно актуальним, але сам механізм захисту прав людини суттєво погіршився, особливо для вразливих верств населення. Внаслідок російсько-української війни багато жінок стали єдиними годувальницями та виховательками у своїх родин, опинившись у вразливому фінансовому та соціальному становищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою гендерних питань та дослідженням питань захисту прав жінок займалися такі науковці з різних сфер: серед них є психологи, філософи, юристи, економісти, політологи та вчені інших напрямів досліджень. Дослідженням питань захисту прав жінок та принципу гендерної рівності займалися такі науковці: В. Боняк, Л. Наливайко, В. Авер'янов, Т. Багрій, С. Бобровник, В. Костицький, Л. Сірко, О. Петришин та інші. Вони зауважують, що розглядаючи жінку в соціумі поряд із чоловіком, тобто крізь призму гендерних стереотипів, видно, що не лише в Україні, а й в інших країнах світу існує невирішена та значна проблема гендерної стратифікації. Хоча законодавчо закріплено рівноправ'я, водночас суспільство не може відійти від настанов, які виявляються в зверхності чоловіка над жінкою. Поступово наша держава впроваджує та закріплює гендерну рівність на законодавчому рівні.

На початку 2006 року набрав чинності Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Це стало переломним періодом не тільки у правовому аспекті просування країни на міжнародній арені як гідний лідер представництва демократії [2]. З початку панування цивілізованого суспільства, можемо зауважити, що з кожним новим кроком поширюється тенденція до вдосконалення суспільного життя т.зв. «нерівність між гендером», яка є основою сприйняття поляризації жінок і чоловіків.

Підписання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на 2020-2025 рр. сприяло позитивним зрушенням на законодавчому рівні [5].

Зрозуміло, що у повсякденному житті чоловіки та жінки відрізняються одне від одного.

Освіта, соціальна позиція, виховання, різні умови такого виховання тощо – цей перелік не є вичерпним. Війна вносить свої корективи, розділяє населення. І хоча це вже є порушення прав людини, але це певний поділ верств населення, хоча і, безумовно, є негативним аспектом у цивілізованому суспільстві. Розглядаючи аспекти та зв'язки взаємодії чоловіків і жінок, можна побачити, що у військовий час чоловіків мобілізують до лав ЗСУ. Жінки ж залишаються вдома. Тобто їх вже виділяють, і вважають ніби захищеними. Хоча це не так.

Представник агенції ООН з питань сексуального та репродуктивного здоров'я (UNFPA) в Україні Хайме Надаль зазначив, що війна в Україні стала також і війною проти жінок та дівчат. За даними агенції, з початку повномасштабного вторгнення доступ жінок до базових засобів існування та медичної допомоги істотно знизився [4]. У зв'язку з вимушеною зміною місця проживання жінки з дітьми опинилися в складному становищі, часто позбавлені засобів до існування, окрім виплат внутрішньо переміщеним особам, яких явно недостатньо.

У статистиці, яку оприлюднив Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики станом на 23 квітня 2025 року в Україні офіційно зареєстровано 4 594270 внутрішньо переміщених осіб. Серед них 59,7% складають жінки (2 743261 особа) [6].

З 24 лютого 2022 року жінки змушені прийняти на себе набагато більшу відповідальність за добробут і життя родини, освоювати нові навички та професії, які раніше вважалися суто чоловічими.

У 2023 році Державна служба зайнятості зафіксувала активне зростання кількості жінок у таких професіях: водійка, машиністка насосних установок, слюсарка з механоскладальних робіт, операторка верстатів з програмним керуванням.

Все більше жінок зацікавлені отримати посвідчення водія та вміти керувати транспортним засобом – і це не розкіш, а потреба. Так можна вчасно зреагувати на небезпеку та перемістити своїх рідних і близьких до безпечніших регіонів країни. А реагуючи на гостру потребу у водіях вантажівок, тролейбусів, машиністів метро у зв'язку з мобілізацією чоловіків, запроваджено пілотний проєкт з навчання та працевлаштування жінок-водійок автобусів, ініційований Міністерством розвитку громад та територій України [7].

Пілотний проєкт з навчання та працевлаштування водійок автобусів реалізується ГО "Фундація інституційного розвитку" за ініціативи Міністерства розвитку громад та територій України у партнерстві зі структурою ООН Жінки та за фінансової підтримки Швеції. Відбір учасниць відбувався у Дніпропетровській, Запорізькій, Київській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Хмельницькій, Чернігівській областях та місті Київ [8].

Гендерна політика України має комплексний характер та передбачає вжиття різноманітних заходів у багатьох сферах життя. Виконання цієї політики потребує підтримки від усіх сфер суспільства та рішучих дій уряду та громадськості для досягнення рівності та підвищення якості життя усіх громадян. Сучасні тенденції у гендерній політиці України відображаються в програмах діяльності уряду, в тому числі у новій Національній стратегії з питань рівних прав та можливостей жінок та чоловіків на період до 2025 року, яка була прийнята в 2021 році.

Ця стратегія передбачає реалізацію комплексу заходів у таких сферах, як:

- рівність участі та представленості в політиці та прийнятті рішень;
- рівність на ринку праці;
- боротьба з насильством щодо жінок та дівчат;
- розвиток гендерно-орієнтованих послуг;
- підтримка гендерного балансу в галузях освіти та науки;
- захист прав жінок-мігранток та жінок у вразливих групах.

Великого значення також має проблема оплати праці. Згідно зі звітом Global Gender Gap Report, який було презентовано 05 травня 2025 року, у 2023 році гендерний розрив в Україні становив 18,6%, що означає, що за однакову роботу жінки отримують у середньому

на 18,6% менше, ніж чоловіки. У світовому рейтингу гендерного розриву Україна посіла 66-те місце серед 147 країн

Для досягнення цих цілей, уряд України планує вжити різноманітних заходів, таких як удосконалення законодавства, проведення кампаній з популяризації гендерної рівності, впровадження гендерних квот у політиці та бізнесі, підтримка гендерної освіти та багато іншого.

Отже, можна зробити висновок, що останні події, зокрема російська агресія проти України, продовжують спричиняти нестабільність у світі. І в таких складних умовах нашої державі, швидше за все, доведеться існувати ще довго. В Україні вже значно змінилась роль жінки - вони розбудовують свою незалежність, беруть активну участь у суспільно-політичних заходах, займаються волонтерством та захищають Україну, у цивільному житті та на бойових позиціях.

Гендерна політика уряду України відображає історичний контекст розвитку гендерної рівності в країні та сучасні тенденції у галузі. Незважаючи на певний прогрес, ще є багато проблем, які потребують рішучих заходів для їх вирішення.

Україна підписала низку міжнародних угод щодо забезпечення гендерної рівності та прав жінок. Конституція України та чинне законодавство гарантують рівність у всіх сферах життя, однак реальність залишається далекою від задекларованих принципів через повномасштабне вторгнення, економічну кризу та нестабільну політичну ситуацію.

Створення рівних можливостей для жінок і чоловіків у цій сфері відповідатиме міжнародним стандартам, сприятиме європейській інтеграції України та забезпечить довгостроковий соціально-економічний розвиток держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України, 1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2666-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/show/2866-15#Text>.
3. Про затвердження Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні": Закон України від 15 січня 2025 року № 4220-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4220-20#n2>
4. UNFPA Україна, Фонд ООН у галузі народонаселення є провідною агенцією ООН. Офіційна сторінка URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-%D0%B2-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96>
5. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки, мир, безпека" на період до 2025 року. Верховна рада України. Офіц.сторінка URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
6. Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України» URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo>
7. Гендерні розриви у муніципальному транспорті. Міністерство розвитку громад і територій. URL: <https://mindev.gov.ua/news/henderni-rozryvy-u-munitsypalnomu-transporti-prezentovano-doslidzhennia>
8. Підготовка жінок-водійок автобусів: розширено географію пілотного проекту.... урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/pidhotovka-zhinok-vodiok-avtobusiv-rozshyreno-heohrafiu-pilotnoho-proektu>

СТРАТЕГІЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЄС 2020-2025: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

«Гендерна рівність – це основоположний принцип Європейського Союзу, але вона ще не стала реальністю. У бізнесі, політиці та суспільстві загалом ми можемо досягти свого повного потенціалу лише тоді, коли використовуємо всі наші таланти та різноманіття. Використовувати лише половину населення, половину ідей або половину енергії – цього недостатньо» [15].

5 березня Європейська комісія представила Стратегію ЄС з гендерної рівності на 2020–2025 роки (далі у тексті – Стратегія ЄС 2020–2025), яка окреслює пріоритети на п'ятирічний період та передбачає впровадження гендерної рівності у всі сфери політики ЄС. Мета стратегії – створити Союз рівності, де жінки й чоловіки, дівчата й хлопці мають рівні права та можливості, незалежно від їхніх відмінностей. Для цього потрібна спільна участь усіх зацікавлених сторін. Документ містить бачення, завдання та заходи для досягнення реального прогресу у сфері гендерної рівності та реалізації Цілей сталого розвитку. Очікується, що завдяки цим крокам до 2025 року ЄС стане простором, де кожна людина зможе реалізувати свій потенціал та рівноправно долучатися до суспільного й політичного життя [6; 16].

Метою дослідження є характеристика основних положень Стратегії ЄС 2020–2025 та заходів з її імплементації в контексті можливого використання цього досвіду в Україні.

Ключовими завданнями Стратегії 2020–2025 є: припинення гендерного насильства; боротьба з гендерними стереотипами; усунення гендерних диспропорцій на ринку праці; досягнення рівної участі в різних секторах економіки; усунення гендерної нерівності в оплаті праці та пенсійному забезпеченні; усунення гендерної нерівності в догляді за дітьми та досягнення гендерної рівноваги в процесі прийняття рішень та в політиці. Стратегія передбачає подвійний підхід, що поєднує гендерну інтеграцію з цілеспрямованими заходами, а міжсекторальний підхід є горизонтальним принципом її реалізації. Хоча Стратегія зосереджена на заходах у межах ЄС, вона узгоджена із зовнішньою політикою ЄС щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок [6; 16].

Для досягнення завдань, визначених у Стратегії ЄС 2020–2025 у листопаді 2020 року був прийнятий Новий План дій ЄС щодо гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок у зовнішніх відносинах на 2020–2025 роки (GAP III), який передбачає інтеграцію гендерного підходу в усі політики та заходи ЄС, сприяє зміні соціальних установок із залученням чоловіків, хлопців і молоді, а також враховує перехресні форми дискримінації, зокрема щодо найбільш уразливих груп жінок. Особливу увагу приділено жінкам з інвалідністю, представницям меншин, мігранткам і тим, хто постраждав від збройних конфліктів. План також підтримує активну участь жінок у сфері миру та безпеки [10; 14].

Одним із перших кроків імплементації Стратегії ЄС 2020–2025 стало прийняття у травні 2023 року Директиви щодо прозорості оплати праці, яка спрямована на втілення принципу рівної оплати за рівну працю між чоловіками та жінками [9]. Ще одним досягненням стала Директива щодо гендерного балансу в радах директорів, ухвалена у листопаді 2022 року після десяти років обговорень, яка має на меті усунути бар'єри для доступу жінок до керівних посад у великих компаніях [7]. У 2019 році була прийнята, а з серпня 2022 року набула чинності Директива про забезпечення балансу між роботою та особистим життям батьків та осіб, які доглядають за дітьми, а у вересні 2022 року – представлено Європейську стратегію догляду для підвищення участі жінок у трудовій сфері [4]. Також у жовтні 2023 році ЄС приєднався до Стамбульської конвенції [3], зобов'язавшись дотримуватись її стандартів у кримінальній юстиції, питаннях притулку й державного управління. Того ж року створено мережу ЄС із запобігання гендерному та домашньому

насилю [12]. У травні 2024 року було прийнято Директиву щодо боротьби з насильством проти жінок, яка передбачає криміналізацію певних форм фізичного та онлайн-насилюства, а також захист і підтримку постраждалих (притулки, кризові центри, гарячі лінії) [8]. У 2023 році Комісія запустила кампанію #EndGenderStereotypes [1], спрямовану на подолання гендерних стереотипів у виборі професій, розподілі обов'язків і прийнятті рішень. А у грудні 2024 року оприлюднено Євробарометр щодо гендерних стереотипів [13], згідно даних якого було підтверджено позитивне сприйняття гендерної рівності серед громадян ЄС, але й наявність стійких стереотипів, які відрізняються за віком і країнами [12].

У березні 2025 року було видано п'ятий Звіт про гендерну рівність в ЄС, у якому підбиваються підсумки основних ініціатив, реалізованих з березня 2024 року по лютий 2025 року з метою просування гендерної рівності в ключових сферах Стратегії ЄС 2020–2025, а саме: боротьба з гендерно зумовленим насильством і подолання гендерних стереотипів; розвиток гендерно рівної економіки; рівноправне лідерство в усіх сферах суспільства; інтеграція гендерного підходу у всі політики та бюджетування; сприяння гендерній рівності та розширенню прав жінок на глобальному рівні. У звіті зосереджено увагу на основних заходах та досягненнях інституцій ЄС та держав-членів у цій сфері за останній рік, а також наведено приклади національних ініціатив з питань гендерної рівності та проєктів, що фінансуються ЄС і спрямовані на забезпечення гендерної рівності. Крім того, визначається, що за даними Євробарометра щодо гендерних стереотипів, більшість громадян ЄС визнає позитивний вплив гендерної рівності на суспільство. Зокрема, три чверті респондентів погоджуються, що рівність між жінками і чоловіками приносить користь також і чоловікам. Водночас значна частка респондентів досі підтримує стереотипні погляди – приблизно чверть погоджується з тим, що жінкам не варто публічно висловлювати рішучі погляди [13]. А згідно з Індексом гендерної рівності за 2024 рік [11] загальний бал ЄС становить 71 зі 100 можливих, що на 7,9 бали вище, ніж у 2010 році. Це свідчить про поступовий, але стабільний прогрес на шляху до формування «Союзу рівності» [2].

7 березня 2025 року Європейська Комісія ухвалила Дорожню карту з прав жінок, яка формує довгострокове бачення досягнення гендерної рівності. Документ ґрунтується на ключових принципах і політичних орієнтирах, визначених у Декларації принципів гендерно рівного суспільства (додаток до Дорожньої карти), і спрямований на захист та просування прав жінок, а також на вирішення новітніх викликів, зокрема упереджень, дискримінації й насильства в умовах розвитку цифрових технологій. Ця дорожня карта визначає політичні рамки ЄС у сфері жіночих прав, які будуть орієнтиром для подальших дій у найближчі роки, а також слугуватиме основою для підготовки Стратегії з гендерної рівності після 2025 року та впровадження правових і політичних заходів, а також сприятиме формуванню гендерно-чутливої політики в інших напрямках діяльності ЄС [5; 12].

Отже, Стратегія ЄС з гендерної рівності на 2020–2025 роки є всеосяжним і системним документом, спрямованим на реальне впровадження гендерної рівності у всіх сферах політики Європейського Союзу. Вона охоплює ключові напрямки – від боротьби з насильством і дискримінацією до забезпечення рівного представництва, економічної участі, прозорості в оплаті праці та розширення прав жінок у глобальному вимірі. Стратегія базується на поєднанні інтегративного підходу (gender mainstreaming) із цілеспрямованими діями, враховуючи також перехресні форми дискримінації. Практичні кроки ЄС, зокрема ухвалення відповідних директив, запуск кампаній, підтримка доглядової інфраструктури та формування нової Дорожньої карти з прав жінок, демонструють політичну волю до змін та сталість стратегічного курсу. Для України, яка інтегрується в європейський простір, досвід реалізації Стратегії ЄС 2020–2025 є надзвичайно цінним. Він може бути використаний як орієнтир для вдосконалення національної політики гендерної рівності, особливо в контексті наближення до стандартів ЄС. Врахування європейського підходу до захисту прав жінок, протидії стереотипам і дотримання принципу рівних можливостей сприятиме не лише посиленню правових і соціальних механізмів, але й побудові інклюзивного суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. #EndGenderStereotypes. URL: https://end-gender-stereotypes.campaign.europa.eu/index_en (Last Accessed: 18.05.2025).
2. 2025 report on gender equality in the EU. Manuscript completed in March 2025. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2025. URL: https://commission.europa.eu/document/download/055fdbab-5786-425e-a072-652bf53d8fe4_en?filename=Gender%20Equality%20Report.pdf (Last Accessed: 18.05.2025).
3. Action against violence against women and domestic violence. Istanbul Convention. Text of the Convention. URL: https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention?utm_source=chatgpt.com (Last Accessed: 18.05.2025).
4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the European care strategy. Brussels, 7.9.2022 COM(2022) 440 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52022DC0440> (Last Accessed: 18.05.2025).
5. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 'A Roadmap For Women's Rights'. Brussels, 7.3.2025 COM(2025) 97 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025DC0097> (Last Accessed: 18.05.2025).
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 'A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025'. Brussels, 5.3.2020 COM(2020) 152 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0152> (Last Accessed: 18.05.2025).
7. Directive (EU) 2022/2381 of the European Parliament and of the Council of 23 November 2022 on improving the gender balance among directors of listed companies and related measures (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2381> (Last Accessed: 18.05.2025).
8. Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng> (Last Accessed: 18.05.2025).
9. Directive (EU) 2023/970 of the European Parliament and of the Council of 10 May 2023 to strengthen the application of the principle of equal pay for equal work or work of equal value between men and women through pay transparency and enforcement mechanisms (Text with EEA relevance). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2023/970/oj> (Last Accessed: 18.05.2025).
10. Gender Action Plan III: towards a gender-equal world. *European Union External Action* : web-site. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/gender-action-plan-iii-towards-gender-equal-world_en (Last Accessed: 18.05.2025).
11. Gender Equality Index. *European Institute for Gender Equality* : web-site. URL: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024> (Last Accessed: 18.05.2025).
12. Gender equality strategy. Achievements and key areas for action. *European Commission* : web-site. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-equality-strategy_en (Last Accessed: 18.05.2025).
13. Gender stereotypes. *Eurobarometer* : web-site. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2974> (Last Accessed: 18.05.2025).
14. Joint Communication to the European Parliament and the Council 'EU Gender Action Plan (Gap) III – An Ambitious Agenda for Gender Equality and Women's Empowerment in EU External Action'. Brussels, 25.11.2020 JOIN(2020) 17 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020JC0017> (Last Accessed: 18.05.2025).
15. Striving for a Union of Equality. The Gender Equality Strategy 2020-2025. March 2020 #UnionOfEquality. URL: https://commission.europa.eu/document/download/dd6c86ef-9929-4f71-a5d7-0043b1677c76_en?filename=gender_equality_strategy_factsheet_en.pdf (Last Accessed: 18.05.2025).
16. The Gender Equality Strategy 2020-2025. *European Commission* : web-site. URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/682425/en> (Last Accessed: 18.05.2025).

ЮРИДИЧНИЙ ЗАХИСТ ЖІНОК, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У ПЕРІОД ВІЙНИ

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) визначено організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства. Зокрема, Законом надано юридичне визначення поняттю «домашнє насильство», його видів, визначено коло осіб, на яких поширюється сфера дії законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, визначено механізми захисту постраждалих осіб та ін.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Виділяють чотири види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне.

У цілому, законодавство України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є досить розвиненим і відповідає міжнародним стандартам, особливо після ратифікації Україною 20.06.2022 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції) – міжнародна угода Ради Європи, яка криміналізує, захищає постраждалих та попереджує насильство проти жінок та дівчат, а саме: домашнє насильство, сексуальне насильство (зґвалтування, зокрема й шлюбні, та сексуальні домагання), убивства честі та інші злочини, виправдовувані «честью» та інше насильство, асоційоване зі статтю. Конвенція визначає насильство проти жінок порушенням прав людини та формою дискримінації і пропонує системні та контрольовані стратегії викорінення цих явищ [2].

З ратифікацією Стамбульської конвенції відбулися законодавчі зміни. Так, внесено зміни до п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК України, який передбачає можливість закриття кримінального провадження в разі, якщо потерпіла особа відмовилася від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення, однак ця норма більше не поширюється на кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством [3].

Крім того, 20.11.2024 Верховною Радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі», з метою удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі, а також імплементації положень Стамбульської конвенції:

- розірвання шлюбу між подружжям можливе за бажанням одного з подружжя, навіть під час вагітності та протягом одного року після народження дитини;
- неможливість застосування заходів щодо примирення, якщо один із подружжя вчинив або вчиняє домашнє насильство;

- заборонено проведення медіації у випадках домашнього насильства та насильства за ознакою статі;

- постраждалі від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, можуть отримати допомогу у розгалуженій мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі [4].

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» визначено механізм взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, спрямованої на забезпечення комплексного інтегрованого підходу до подолання насильства та сприяння реалізації прав осіб, постраждалих від насильства, шляхом запобігання насильству, ефективного реагування на факти насильства, надання допомоги та захисту постраждалим особам, забезпечення відшкодування заподіяної шкоди, належного розслідування фактів насильства та притягнення кривдників до передбаченої законом відповідальності [5].

В Україні діє розгалужена мережа спеціалізованих служб підтримки для осіб, які постраждали від домашнього насильства. Ці сервіси також допоможуть отримати інформаційну та психологічну підтримку, а також за потреби надати тимчасове місце проживання, скласти план дій у випадку повторного насильства, проінформувати про засоби захисту вас та дітей, а також задокументувати випадок насильства, якщо в майбутньому потрібно буде надавати докази в поліції або суді.

За даними Національної сервісної служби України станом на 01.04.2025 в Україні функціонує 1137 спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі [6].

Серед них – притулки, денні центри, кризові кімнати, спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного консультування і мобільні бригади. Ці служби надають постраждалим своєчасну допомогу, включаючи консультування, інформування про доступні медичні, соціальні чи правові послуги, а також психоемоційну підтримку й безпечний тимчасовий прихисток [7].

Також, слід звернути увагу, що чинне законодавство України передбачає відповідальність за вчинене насильство, яка залежить від того, чи випадок буде визнано адміністративним правопорушенням, чи кримінальним правопорушенням, а також від багатьох інших факторів.

Якщо домашнє насильство не спричинило тілесних ушкоджень потерпілій та не є систематичними, воно може бути визнано поліцією адміністративним правопорушенням. Проте, у випадках, коли домашнє насильство є систематичним та спричинило фізичні або психологічні страждання, розлади здоров'я, втрату працездатності, емоційну залежність або погіршення якості життя потерпілої, воно може бути визнано злочином, відповідальність за вчинення якого передбачена Кримінальним кодексом України.

Важливим спектром у період військового стану є забезпечення активної співпраці з громадськими організаціями у сфері захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства. На сьогодні, домашнє насильство є серйозною соціально-правовою проблемою, яка потребує комплексного підходу як з боку держави, так і з боку громадськості.

Таким чином, законодавство України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є розвиненим і відповідає міжнародним стандартам, зокрема після ратифікації Стамбульської конвенції. Законодавчі ініціативи спрямовані на захист прав постраждалих, удосконалення механізмів запобігання насильству, забезпечення доступу до спеціалізованих служб підтримки та криміналізацію відповідних діянь. Значна увага приділяється інтегрованому підходу до взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, та співпраці з громадськими організаціями, особливо в умовах військового стану. Розгалужена мережа притулків, кризових кімнат та мобільних бригад забезпечує постраждалим своєчасну допомогу, захист і підтримку. Водночас ефективність протидії домашньому насильству залежить від поєднання законодавчих заходів, просвітницької роботи та суспільної свідомості.

Список використаних джерел

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII : станом на 19 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
2. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 9 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі : Закон України від 20.11.2024 № 4073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4073-20#Text>
5. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658: станом на 12.05.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>
6. За офіційною інформацією Національної соціальної сервісної служби України URL: <https://nssu.gov.ua/storage/app/sites/22/uploaded-files/sayt-zvit-spetssluzhbi-kviten.pdf>
7. Про затвердження типових положень про денний центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та спеціалізовану службу первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 824: станом на 12.05.2025 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text>

ДЛЯ ПОДАТОК